

שבוע פרשת וארא

(22 - 28 December 13)

י"ט - כ"ה טבת תשנ"ד

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ. י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָד וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹמֶטֶת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתַּבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֵל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקָאוֹ, וְאֶסַּפְתִּי דְגָנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאֶכְלָתָה וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְדַּתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבַר יְיָ אֱלֹהֵיכֶם עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יַדְכֶם וְהָיוּ לְטֹמֶטֶת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֵת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתַּבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לַחַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ, אֱלֹהִים וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַפָּנֶה, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת פֶּל מְצוֹת יְיָ, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת פֶּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לַאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהַיּוֹת לָכֶם לַאֱלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקְּבַל עָלַי מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאֶהְבֶּת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמנהלך לימי התודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יְשׁוּבוּ יְשָׁרִים אֶת פְּנֵיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:
מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהִעַרְבְּ נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ כְּפִינוּ, וּבְכִי כְּלַעֲמֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ, וְצִאֲצָאֵי כְּלַעֲמֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלוֹמְרֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְיָהּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

בְּרַכְּךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהִים וַיַּחַדְךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהִים וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתָ לְעוֹלָם וָעַד:

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכה "לה") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחרותו וינחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייחָף ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּ־יָהּ | אֲשֶׁר־אֵיֵשׁ יָרָא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חָפֵץ מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאַרְצָן יְהִיֶה זֶרְעוֹ דּוֹר
 יִשְׂרָאֵל יִבְרָךְ: ג הוֹזְעֵ־עֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמַדַּת לְעַד: ד זָרַח בְּחִשְׁדָּן אֹר לַיִּשְׁרָאֵל חֲנוּן
 וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אֵיֵשׁ חֲנוּן וּמַלּוּהַ יִכְלָל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו כִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמּוֹט לְזָכַר
 עוֹלָם יְהִיֶה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נֶכּוֹן לָבוֹ בְּטַח בִּיהוָה: ח סָמוּךְ לָבוֹ לֹא יִירָא
 עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לְאַבְיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֲמַדַּת לְעַד קָרְנוֹ תְרוּם בְּכָבוֹד:
 י רָשַׁע יִרְאֶה | וְכַעַס שִׁנּוּ יַחֲרֹק וְנַמֵּס תְּאוֹת רְשָׁעִים תֹּאבֵד:

קיג

בו יסופר נפלאות מוציאת מצרים:

א הַלְלוּ־יָהּ | הִלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מְעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאֵי מְהַלֵּל שֵׁם יְהוָה: ד רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי בִיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְגִבֵּתִי לְשֵׁבֶת: ו הַמְשַׁפִּילִי לְרֵאוֹת בְּשָׁמַיִם וּבְאַרְצָן: ז מְקִימֵי מַעְפָּר
 דָּל מְאַשְׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עַם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֲקָרַת הַפֵּית
 אִם־הַבְּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּ־יָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה טבת, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי שתיקתו הארוכה נעם לי לקבל מכתבו מי"ז טבת.

ובהנוגע למסחרו הנה ידוע מ"ש וברכך ה"א בכל אשר תעשה. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, לעשות כלים טבעיים. וכפי המבואר בכ"מ בדא"ח שכן הוא השפעת עוה"ז, ברובא דרובא, שצ"ל לבוש טבעי, וכנראה ומכמה ידיעות שהנני מקבל הנה מוזנח אצלו זה במדה גדושה, ואף שמבואר שכאו"א מבני"ה הנה כל אוצרות תבל אינם מספיקים לשלם המגיע לו, וכמובא הבנין אב ממה שנפסקה מלוכה ג' דורות בשביל שעשה ג' פסיעות לכבוד השי"ת, הרי לאחכ"ז ואעפ"כ - נאמר בכל אשר תעשה, והובאו כל הביאורים בהנ"ל. וממה שמבואר במקומות הנ"ל, שאין צ"ל לבוש יותר מהמדה, ודוקא וגלחה את ראשה ועשתה את צפרני, הרי מזה עצמו מובן ג"כ שאין צ"ל הלבושים קצרים יותר מדאי. ובפרט כשנוגע לפרנסת ב"ב של אדם - שזהו מצוה מן התורה. מובן שאין כוונתי בצעקה על העבר, אלא נסיון להבין המצב ולעוררו בהנוגע להבא...

בברכה.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיב, קיג..... ג
- (ג) מאמר ד"ה וידבר אלוקים אל משה
שבת פרשת וארא, כ"ה טבת, מבה"ח שבט, ה'תשכ"ז ה
- (ד) שיחת שבת פרשת וארא,
כ"ה טבת, מבה"ח שבט, ה'תשכ"ז יג
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת וארא
(בלה"ק) כרד יא כא
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל כח
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת וארא ל
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת וארא..... לא
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת וארא..... סד
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת וארא סה
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת וארא.....עה
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם.....עח
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת וארא פא
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת וארא צד
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת וארא קא
- (טז) נביאים וכתובים
מלכים ב פרק ד, תהלים פרק קו קד
- (יז) משניות – מסכת אבות
ביאור קהתי קו
- (יח) עין יעקב מסכת יומא..... קיג
- (יט) מסכת יומא עם ביאורים
מדף מד עד דף נ..... קיד
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים
אדמו"ר הזקן קמב
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קמב
- (כב) תורה אור
אדמו"ר הזקן קמד
- (כג) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קמד
- (כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" קמה
- (כה) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קמה
- (כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב קמה
- (כז) ספר המאמרים ה'תש"ט
אדמו"ר מוהרי"צ קמז
- (כח) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ קמז
- (כט) רשימת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ
אדמו"ר מוהרי"צ קמח
- (ל) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ קמט
- (לא) חומש לקריאה בציבור קנ
- (לב) לוח זמנים לשבוע פרשת וארא..... קנח
- (לג) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש קנט

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

1 וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֶל מֹשֶׁה גו' בתשובה לדברי משה רבינו (בסוף פרשת
 2 שמות) אל ה' "למה הרעות לעם הזה, למה זה שלחתיני..." וַאֲרָא נראיתי
 3 והתגליתי אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב (אֶל הָאֲבוֹת) וְגו'1,
 4 ופירש רש"י: "ולא לחינם שלחתיך, כי אם לקיים דברי שדברתי לאבות" לתת
 5 לבני ישראל את ארץ כנען וּמִמְשִׁיף
 6 בַּכְּתוּב אֹדוֹת קוֹשֵׁי הַשְּׁעֵבּוּד
 7 דְּבִגְי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, לאחר
 8 מענה ה' לדברי משה, התורה מספרת
 9 שמשח רבינו מסר לבני ישראל את
 10 דברי ה' על ההבטחה לצאת ממצרים
 11 ולבוא לארץ אבל קושי השעבוד היה
 12 גדול מאד עד כְּדֵי כִּף שְׁלֹא
 13 שְׁמַעוּ אֶל מֹשֶׁה וּפִירֵשׁ רש"י "לא
 14 קבלו נתחומין", היינו לא התעוררו
 15 מַפְאֵת קוֹצֵר רוּחַ וּמַעֲבֹדָה
 16 קִשָּׁה2, וְסִיּוּם הַפְּרָשָׁה הוא
 17 בְּדַבְרֵי מֹשֶׁה לְהַקְבִּ"ה, הֵן בְּגֵי
 18 יִשְׂרָאֵל לֹא שְׁמַעוּ אֵלַי וְאִיךָ
 19 יִשְׁמַעֲנִי פְרַעֲה וְאֲנִי עֶרְל
 20 שְׁפֹתַיִם3.
 21 וְצָרִיךָ לְהִבִּין, מהו הַטַּעַם לפי
 22 פנימיות העניינים שְׁהוֹצֵרְךָ לְהִיּוֹת
 23 קוֹשֵׁי הַשְּׁעֵבּוּד של בני ישראל
 24 בַּמִּצְרַיִם בַּעֲבֹדַת פְּרָךְ4 קשה מאד
 25 עד כְּדֵי כִּף שְׁלֹא הָיוּ יְכוּלִים
 26 לְשַׁמֹּעַ אֶפְּלוֹ את בְּשׁוֹרַת
 27 הַגָּאוּלָּה והציאה ממצרים?
 28 דְּלִכְאוּרָה, אֵף שֶׁנִּגְזַר בְּבְרִית
 29 בֵּין הַבְּתָרִים וְעַבְדוּם וְעֵנּוּ
 30 אוֹתָם גו'5, ואם כן, לכאורה, לא
 31 הייתה אפשרות אחרת ובני ישראל היו
 32 מוכרחים להיות עבדים במצרים
 33 מְכַלֵּי־מָקוֹם אֵינּוּ מוֹכֵן מַדּוּעַ
 34 הוֹצֵרְךָ לְהִיּוֹת קוֹשֵׁי הַשְּׁעֵבּוּד
 35 בַּעֲבֹדַת פְּרָךְ כֹּל כֵּן והרי
 36 הגזירה היתה מתקיימת גם בעבדות
 37 בתנאים יותר קלים?
 38 (ב) אֵף הַעֲנִין הוּא, כְּפִי
 39 שְׁמִכָּאֵר רבנו הזקן, בעל התניא
 40 בַּעַל הַהִילּוּלָא (דְּכ"ד טַבַּת
 41 שנסתלק בכ"ד טבת תקע"ג)

ביאור בדרך אפשר

42 בְּתוֹרָה אור'6, הספר שבו באו מאמרי חסידות של רבנו הזקן לפרשיות
 43 התורה של החומשים בראשית ושמות שְׁעַל-יְדֵי שְׁעֵבּוּד מִצְרַיִם
 44 בעבודה קשה בְּחוּמְר וּבְלִבְנִים כמו שכתוב בתחילת פרשת שמות
 45 "ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך, וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר
 46 ובלבנים..." זְכוּ בני ישראל לְמַתְּן-
 47 תוֹרָה, כִּיּוֹן שְׁשֵׁעֵבּוּד מִצְרַיִם
 48 הוּא עֲנִין שֶׁל בִּירוּר הַפְּרָדָה של
 49 הטוב מהרע וְזִיכּוֹן עֵידוֹן כְּמוֹ
 50 פוּר הַבְּרִזָּל7, שבו מתיכים את
 51 הברזל כדי להוציא ממנו את הפסולת
 52 ואת הסיגים וכמו שנאמר (בפרשת
 53 ואתחנן) "ואתכם לקח ה' ויוציא אתכם
 54 מכור הברזל ממצרים..." ופירש רש"י:
 55 "מכור – הוא כלי שמזקקים בו את
 56 הזהב" וּלְכָךְ בגלל הצורך בעידון
 57 וזיכוך כהנהגה למתן תורה לא נִתְּנָה
 58 תוֹרָה עֵידוֹן בִּימֵי אַבְרָהָם, כִּי
 59 בִּימֵי אַבְרָהָם עֵידוֹן לֹא נִתְּבַר
 60 וְנִדְבַּף חֲמִירוֹת הַעוֹלָם במידה
 61 כזו שהעולם הגשמי והחומרי יהיה
 62 'כלי' ראוי לְהִיּוֹת הַמְּשַׁכֵּת אור
 63 אֵין-סוּף בעולם הזה עַל-יְדֵי
 64 קִיּוּם הַתוֹרָה וּמִצְוֹת בדברים
 65 גשמיים וחומרים כמו ציצית מצמר
 66 וכד', עַד אַחַר יְצִיאַת מִצְרַיִם,
 67 שְׁהוּא פוּר הַבְּרִזָּל שְׁזִיבְךָ אֵת
 68 יִשְׂרָאֵל עַל-יְדֵי קוֹשֵׁי
 69 הַשְּׁעֵבּוּד בְּחוּמְר וּבְלִבְנִים
 70 לְהִיּוֹת נִפְרָד הָרַע מִן הַטוֹב
 71 כו' כך שרק הטוב יישאר ואף יודרך
 72 ויתעלה, וְכֹאשֵׁר נִדְבַּכּוּ יִשְׂרָאֵל
 73 והעבודה הקשה במצרים פעלה בהם
 74 בִירוּר וזיכוך והתעלות נִדְבַּכּוּ גַם
 75 כֵּן הַעוֹלָם וְגַשְׁמִיּוֹתוֹ
 76 וְחֲמִירוֹתוֹ ונוצרה אפשרות להמשיך
 77 ולהוידר אור אלוקי אינסופי מלמעלה
 78 עד לגשמיות וחומריות העולם.

בס"ד. שבת פרשת וארא, כ"ה
טבת, מברכים החודש שבט,
ה'תשכ"ז

(הנחה בלתי מוגה)

1 וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֶל מֹשֶׁה גו' וַאֲרָא אֶל אַבְרָהָם
 2 אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב (אֶל הָאֲבוֹת) וְגו'1,
 3 וּמִמְשִׁיף בַּכְּתוּב אֹדוֹת קוֹשֵׁי הַשְּׁעֵבּוּד דְּבִגְי
 4 יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, עַד כְּדֵי כִּף שְׁלֹא שְׁמַעוּ אֶל
 5 מֹשֶׁה מְקוֹצֵר רוּחַ וּמַעֲבֹדָה קִשָּׁה2, וְסִיּוּם
 6 הַפְּרָשָׁה הוא בְּדַבְרֵי מֹשֶׁה לְהַקְבִּ"ה, הֵן בְּגֵי
 7 יִשְׂרָאֵל לֹא שְׁמַעוּ אֵלַי וְאִיךָ יִשְׁמַעֲנִי פְרַעֲה וְאֲנִי
 8 עֶרְל שְׁפֹתַיִם3.
 9 וְצָרִיךָ לְהִבִּין, מהו הַטַּעַם
 10 שְׁהוֹצֵרְךָ לְהִיּוֹת קוֹשֵׁי הַשְּׁעֵבּוּד בַּעֲבֹדַת פְּרָךְ4
 11 עַד כְּדֵי כִּף שְׁלֹא הָיוּ יְכוּלִים לְשַׁמֹּעַ אֶפְּלוֹ
 12 בְּשׁוֹרַת הַגָּאוּלָּה. דְּלִכְאוּרָה, אֵף שֶׁנִּגְזַר בְּבְרִית
 13 בֵּין הַבְּתָרִים וְעַבְדוּם וְעֵנּוּ אוֹתָם גו'5, מְכַלֵּי-
 14 מָקוֹם אֵינּוּ מוֹכֵן מַדּוּעַ הוֹצֵרְךָ לְהִיּוֹת קוֹשֵׁי
 15 הַשְּׁעֵבּוּד בַּעֲבֹדַת פְּרָךְ כֹּל כֵּן.
 16 (ב) אֵף הַעֲנִין הוּא, כְּפִי שְׁמִכָּאֵר בַּעַל הַהִילּוּלָא
 17 (דְּכ"ד טַבַּת) בְּתוֹרָה אור'6, שְׁעַל-יְדֵי
 18 שְׁעֵבּוּד מִצְרַיִם בְּחוּמְר וּבְלִבְנִים זְכוּ לְמַתְּן-
 19 תוֹרָה, כִּיּוֹן שְׁשֵׁעֵבּוּד מִצְרַיִם הוּא עֲנִין שֶׁל בִּירוּר
 20 וְזִיכּוֹן כְּמוֹ פוּר הַבְּרִזָּל7, וּלְכָךְ לֹא נִתְּנָה תוֹרָה
 21 עֵידוֹן בִּימֵי אַבְרָהָם, כִּי בִּימֵי אַבְרָהָם עֵידוֹן לֹא
 22 נִתְּבַר וְנִדְבַּף חֲמִירוֹת הַעוֹלָם לְהִיּוֹת הַמְּשַׁכֵּת
 23 אֵת יִשְׂרָאֵל עַל-יְדֵי קִיּוּם הַתוֹרָה וּמִצְוֹת, עַד
 24 אַחַר יְצִיאַת מִצְרַיִם, שְׁהוּא פוּר הַבְּרִזָּל שְׁזִיבְךָ
 25 כו', וְכֹאשֵׁר נִדְבַכּוּ יִשְׂרָאֵל נִדְבַכּוּ גַם כֵּן הַעוֹלָם וְגַשְׁמִיּוֹתוֹ וְחֲמִירוֹתוֹ. וְהֵינּוּ,

(1 ריש פרשתנו ו, ב"ג) ובפרש"י. (2 שם, ט. 3) שם, יב. (4 שמות א, יג. 5) לך לך טו, יג. 6) שמות מט, א. יתרו עד, סע"א ואלך. (7) ואתחנן ד, כ. מלכים-א ח, נא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 והולך ומבאר מדוע זיכרון בני ישראל והעולם היה תנאי מקדים הכרחי למתן
2 תורה:
3 **וְהֵינּוּ, לְפִי שֶׁהַחִידוּשׁ** והפעולה העיקרית **דְּמַתֵּן-תּוֹרָה** הוא
4 **בְּפַעֲוֹלַת הַתּוֹרָה** להביא אור אלוקי ולהחזיר קדושה **בְּעוֹלָם**⁸, ולא
5 בעצם נתינת התורה **שֶׁהָרִי גַם**
6 **קוֹדֵם מִתֵּן-תּוֹרָה** בפועל, לפני
7 יציאת מצרים **הָיָה עֲנִין לִימּוּד**
8 **הַתּוֹרָה, כְּדֹאִיתָא** כמובא בַּמִּסְכָּה
9 **יּוֹמָא**⁹ בדברי חכמינו ז"ל **מִיִּמְיָהוּן**
10 **שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לֹא פָרְשָׁה** לא
11 פסקה **יְשִׁיבָה מֵהֶם, הָיָה**
12 **בְּמִצְרַיִם יְשִׁיבָה עִמָּהֶם כּו',**
13 **אֲבָרְהָם אָבִינוּ זְמַן וְיוֹשֵׁב**
14 **בִּישִׁיבָה הָיָה, וְכֵן יִצְחָק וְיַעֲקֹב, אֲלֵא** שְׁקוֹדֵם
15 **וְיַעֲקֹב,** כך שבמתן תורה לא התחדש
16 עצם לימוד התורה שהיה כבר אצל
17 האבות וכן אצל בני ישראל במצרים
18 **אֲלֵא שְׁקוֹדֵם מִתֵּן-תּוֹרָה לֹא**
19 **הָיְתָה הַפְּעוּלָה** וההשפעה של
20 התורה המשך אור אלוקי ולהחזיר
21 קדושה **בְּעוֹלָם, וְעֲנִינָן זֶה**
22 **נִתְחַדֵּשׁ בְּמִתֵּן-תּוֹרָה** כמובא
23 בחסידות מדברי חכמינו ז"ל במדרש
24 שהיחס בין הגשמיים והרוחניים לפני
25 מתן תורה היה דומה למלך שגזר על
26 בני שתי מדינות שנמצאות זו מעל זו
27 שבני המדינה העליונה לא ירדו
28 למדינה התחתונה ובני המדינה
29 התחתונה לא יעלו למדינה העליונה
30 אבל במתן תורה בטלה הגזירה כמו
31 שכתוב "וירד ה' על הר סיני", "ואל
32 משה אמר עלה אל ה'" ולפי פנימיות
33 הדברים הכוונה היא שלימוד התורה
34 ומעשה המצוות של האבות לא החזיר
35 קדושה בגשמיים וחומריות העולם
36 ודבר זה התחדש רק במתן תורה.
37 **וְלָכֵן קוֹדֵם מִתֵּן-תּוֹרָה הוּצָרָף לְהִיּוֹת** כהכנה והקדמה למתן תורה
38 **זִיכּוּרָה הַעוֹלָם עַל-יְדֵי כּוֹר הַבְּרִזָּל דְּמִצְרַיִם, כְּדִי שֶׁהִגְלִיּוּ**
39 **דְּמַתֵּן-תּוֹרָה יוּכַל לְפַעוֹל בְּעוֹלָם** וללא השעבוד ב'כו' במצרים,
40 העולם לא היה יכול להיות 'כלי' לקלוט ולספוג לתוכו את האור האלוקי שבא
41 לעולם על ידי לימוד התורה וקיום המצוות.
42 **וְהֵנָּה הַזִּיכּוּרָה דִּישְׂרָאֵל שֶׁנַּעֲשָׂה עַל-יְדֵי קוּשִׁי** השעבוד
43 ב'כו' הברזל' במצרים' **בְּחוֹמֵר וּבְלַבְנִים** הוא **בְּנוֹגַע לַגּוֹף,** היינו

עידון וזיכרון הגשמיים והחומריות של הגוף הגשמי **שֶׁהָרִי הַנְּשִׂמָה**
עֲצָמָה כפי שהיא מצד עצמה, לפני הירידה לעולם הזה וההתלבשות
בגוף גשמי **אֵינָה צְרִיכָה תִּיקוּן** וזיכרון **כָּלֵל**¹⁰, **שֶׁהָרִי הִיא**
חֲצוּבָה¹¹ **מִתַּחַת פְּסָא הַכְּבוֹד** מקורה באלוקות הוא בדרגה גבוהה
זְכוּ' והיא "חלק אלוקה ממעל
ממש" וכולה טוב וקדושה. **וְנִמְצָא,**
שֶׁכָּל עֲנִינָן שֶׁעֲבוּד מִצְרַיִם
הָיָה בְּשִׁבִיל עִידוּן וזיכרון הגוף.
וְכֵן הוּא גַם בְּנוֹגַע לְמַתֵּן-
תּוֹרָה שכאמור היה לאחר הקדמה
הכנה של זיכרון הגשמיים ובכוונה
לפעול המשכה וגילוי של אור אלוקי
בעולם, **שֶׁנִּתְיַנֵּת הַתּוֹרָה לְמִטָּה**
הִיא כְּדִי לְפַעוֹל להשפיע
ולמשך קדושה **עַל נְשִׂמָה בְּגוֹף**
דְּוָקָא, וְכֹדֵאִיתָא וכמובא
בְּתַנְיָא¹² **שֶׁהַתּוֹרָה נִסְעָה**
וְיָרְדָה כּו' עַד שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה
בְּדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים כּו'
וּבְצָרוּפֵי אוֹתִיּוֹת גְּשָׁמִיּוֹת
כְּדִי עַל הַסֵּפֶר כּו', בְּכִדִי
שֶׁכָּל הַנְּשִׂמָה או רוח וְנִפְשׁ
שהן דרגות שונות כנשמה **שֶׁבְּגוֹף**
הָאָדָם תּוּכַל לְהַשִּׁיגָן בְּדַעְתָּה
וְלִמְזַמְן כּו' (וזה לשון רבנו הזקן
בתניא: "התורה ירדה ממקום כבוד
שהיא רצונו וחכמתו יתברך ואורייתא
וקודשא-בריך-הוא כולא חד ולית
מחשבה תפיסא ביה כלל ונהתורה
והקדוש ברוך הוא הכול אחד ואין
מחשבה תופסת בהן. ומשם [ממקורה
ושוורשה הגבוה והנעלה כרצונו
וחכמתו של ה'] נסעה וירדה בסתר
המדורגות ממדרגה למדרגה
בהשתלשלות העולמות עד שנתלבשה
בדברים גשמיים וענייני עולם הזה
שהן רוב מצות התורה ככולם והלכותיהן ובצרופי אותיות גשמיים כדיו
על הספר עשרים וארבעה ספרים שבתורה נביאים וכתובים כדי שתהא כל
מחשבה תפיסא בהן ואפי' בחי' דבור ומעשה שלמטה ממדרגת מחשבה
תפיסא בהן ומתלבשת בהן). **וְכִינֵן שֶׁהָעֲנִינָן דְּמַתֵּן-תּוֹרָה הוּא**
בְּשִׁבִיל לְבָרֵר אֶת הַגּוֹף הגשמי, **לְכֵן הוּצָרָף לְהִיּוֹת קוּשִׁי**
שֶׁעֲבוּד מִצְרַיִם בְּנוֹגַע לַגּוֹף, כְּדִי שֶׁיְהִי מוּכְשָׁר היינו 'כלי'
רַאוּ וּמֵתִיִּים לְגִילּוֹי דְּמַתֵּן-תּוֹרָה.

(8 ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 75 ואילך. ובכ"מ. 9 כה, ב. 10) עץ חיים שער כו — הובא בתניא פל"ז (מח, ב). 11) פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ז. 12) פ"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אף צריף להבין, מהו גודל מעלת הגוף כל כף, שבשבילו
2 היה הענין דנתינת התורה למטה לאחרי ההקנה דשעבוד
3 מצרים, כלומר, מדוע הגוף חשוב כל כך שכדי להחזיר בו קדושה היה
4 כדאי כל הקושי והמאמץ של עבודת פרך במצרים?
5 (ד) וילהבין זה יש להקדים
6 תחילה מאמר הזהר¹³ דאמר
7 רב מתיבתא, רב הישיבה אעא
8 דלא סליק ביה נהורא
9 מבטשין ליה כו', עץ שלא עולה
10 בו האור (שהאש אינה נאחזת בו)
11 מבקעים אותו לגורים קטנים ואז ניתן
12 להעלות בהם אש בקלות גופא דלא
13 סליק ביה נהורא דנשמטא
14 מבטשין ליה וכו' גוף שלא עולה
15 בו אור הנשמה והנשמה לא מאירה בו
16 ולא משפיעה עליו יש לבטש אותו,
17 היינו לבטל את ה"ישות" והחומריות
18 שלו, כפי שהולך ומבאר. פירוש,
19 כמו חתיכת עץ גדולה שאין
20 האור נאחז בו, הנה על-ידי
21 זה שמבקעים אותו לחתיכות
22 קטנות אזי נאחז בו האור,
23 כך גם בגוף ונשמה, שבאשר
24 אור הנשמה אינו מאיר
25 בגוף, הנה על-ידי-זה
26 שמבקשין את הגוף, אזי
27 נאחז ומאיר בו אור הנשמה.
28 ומסיים בזהר, גחין רבי
29 שמעון ונשיק לעפרא, התכופ
30 רבי שמעון ונישק את העפר אמר
31 מלה מלה אבתרן רדיפנא
32 מיימא דהוינא וכו' מילה מילה
33 (היינו שכל אחת מהמילים הללו
34 חשובות ויקרות מאד), אני ורדף
35 אחריך מיום היותי. וצריך להבין,
36 מהו גודל המעלה כל כף
37 בהאי מלה באימרה זו (אעא
38 דלא סליק ביה נהורא וכו')
39 שרבי שמעון היה רדיף
40 אבתרה ורדף אחריה מיום
41 היותו, וכאשר שמע האי
42 מלה, גחין ונשיק לעפרא
43 התכופ ונישק לעפר?

(ה) ויובן בהקדים המבואר ב'מאה שערים'¹⁴
חסידות מרבותינו נשיא חביד' (שנדפס לאחרונה¹⁵,
ובאחד הביבליאך תכריך של כתב יד שהגיעו לאחרונה¹⁶ לדי
הרבי) בביאור סדר היום בעבודת ה' החל מסדר התפילה על-פי
חסידות, כדלהלן.
דהנה, איתא מובא בגמרא¹⁷
פי מתער כאשר האדם מתעורר
מהשנה בבוקר אומר אלקי
נשמה כו', והינו שעל-פי
נסח הגמרא, זוהי הברכה
הראשונה בברכת השחר,
ואף-על-פי-כן אינה פותחת
בברוך. שכן כלל הוא בברכות
שברכה הסמוכה לחברתה אינה
פותחת ב'ברוך' אבל ברכה שהיא ענין
חדש בפני עצמו כן פותחת ב'ברוך',
והטעם שברכת 'אלוקי נשמה' לא
פותחת ב'ברוך' למרות שהיא ההתחלה
והפתחה של ברכות השחר הוא לפי
שבאה בהמשך לברכת
המפיל¹⁸ שמברכים בלילה, לפני
השנה והיא כן פותחת ומסתיימת
ב'ברוך'. ומקשה שם במאמר
שבספר 'מאה שערים', דלכאורה
יפלא בתוכן הברכה 'אלוקי נשמה'
מי הוא האומר מאמר זה
(אלקי נשמה כו'), דכיון
שאומר נשמה שנתת בי, הרי
אין זה מאמר הנשמה על
עצמה אלא משהו אחר שמדבר על
אודות הנשמה. ואילו הגוף, הרי
מצד עצמו ללא הנשמה הוא
ללא חיות, כאבן דומם, ולא
שיך שידבר מעצמו וכל מה
שהגוף אומר הרי הנשמה היא המדברת
מתוכו?
אף הענין הוא, שזהו הברכה
"אלוקי נשמה" היא מאמר נפש
הבהמית, שגם בה יש עשר
ואילו הגוף, הרי מצד עצמו הוא ללא חיות, כאבן דומם, ולא שיך שידבר
מעצמו. אף הענין הוא, שזהו מאמר נפש הבהמית, שגם בה יש עשר כחות,

13 ח"ג קסח, א — הובא בתניא פכ"ט. 14 מה, ב. ונרפס לאח"ז באוה"ת ענינים ע' שה. 15 בסמיכות לימי חנוכה שנה זו. 16 ראה הנסמן באוה"ת שם ס"ע רצג. 17 ברכות ס, ב. 18 אבודרהם בסדר שחרית של חול — בשם הראב"ד.

ביאור בדרך אפשר

1 **כחות**, שלוש כוחות של **שָׁכַל** ומדות המורכבות משבע כוחות, וזאת
 2 במקביל לעשר הכוחות הללו של הנפש האלוקית (כאמור בספר התניא פרק
 3 ג שלנשמה האלוקית יש עשר בחינות "כנגד עשר ספירות עליונות שנשתלשלו
 4 מהן... שכל ומדות...") **וְהִיא** הנפש הבהמית **הַמְמוּצָע** **בֵּין נַפְשׁ**
 5 **הָאֱלֹקִית** **וּבֵין הַגּוֹף**, כי מצד
 6 אחד היא 'נפש' והיא מהות רוחנית
 7 ובכך יש לה דמיון ושייכות לנפש
 8 האלוקית ומצד שני היא 'בהמית' ובכך
 9 יש לה דמיון ושייכות לגוף הגשמי
 10 ולכן היא יכולה לשמש 'ממוצע'
 11 ביניהם **וְהִיא הָאוֹמֶרֶת נִשְׁמָה**
 12 **שְׁנַתָּה בִּי כו'**, ותוכן הברכה
 13 והתפילה הוא **שֶׁהַנִּשְׁמָה מַצֵּד-**
 14 **עֲצָמָה** קודם שירדה משרשה
 15 ומקורה העליון כדי להתלבש בגוף
 16 **טְהוֹרָה הִיא**, וכמבואר בחסידות
 17 שזו הבחינה שבה הנשמה נמצאת
 18 בעולם האצילות, הראשון והעליון
 19 מבין ארבעת העולמות הרוחניים
 20 הכלליים **וְאַחֲרָךְ אַתָּה**
 21 **בְּרַאתָהּ, שֶׁהַנִּשְׁמָה יוֹרֶדֶת**
 22 **לְבַחֲנֵינָה בְּרִיאָה, שְׁעוֹלָם**
 23 **הַבְּרִיאָה הוּא הַתְּחֵלֶת**
 24 **הַמְּצִיאוֹת וְהַיִּשׁוֹת**, לעומת עולם
 25 האצילות שנחשב אלוקות ממש,
 26 העולם שתחתיו, עולם הבריאה, הוא
 27 ההתחלה של גורי המציאות של
 28 הנבראים **וְאַחֲרָךְ אַתָּה**
 29 **יֹצֵאתָ, שְׁהוּא עֲנִין הַצּוֹרֶה**
 30 במובן של 'ציור' והגדרה מסויימת
 31 **שֶׁבָּהּ מְצַטֵּיֶרֶת הַנִּשְׁמָה** בעולם
 32 היצירה, העולם שמתחת לעולם
 33 הבריאה, **וְעַד שְׁאַתָּה נִפְחָתָה**
 34 **בִּי, בִּי דִיקָא**, ומאחר שהדברים
 35 נאמרים על ידי הנפש הבהמית הרי
 36 דיוק הלשון "בי" משמעו שהנפש
 37 הבהמית אומרת שהקדוש ברוך הוא 'נפח' והלביש את הנפש האלוקית בתוך
 38 הגוף הגשמי "בי" **דְּהֵינּוּ בְּשִׁבְלִי**, שירידת הנשמה למטה היא **בְּכַרְדִּי**
 39 **לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּנַפְשׁ הַבְּהֵמִית** ובגוף **הַגְּשָׁמִי**.
 40 **וּמִמְשִׁיךְ**, בנוסח ברכה זו **וְאַתָּה מְשַׁמְרָה בְּקַרְבִּי**, שלאחר שהנשמה
 41 כבר התלבשה בתוך הגוף יש מקום לתפילה ובקשה נוספת, ותוכנה הפנימי
 42 הוא **שֶׁצְרִיךְ לְהֵיּוֹת עֲנִין הַשְּׁמִירָה** המיוחדת על כך **שֶׁהַנִּשְׁמָה**
 43 **תִּשְׁאָר מְחוּבָּרֶת עִם הַגּוֹף, שֶׁהָרִי נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית מַצֵּד-עֲצָמָה**
 44 **רְצוּנָה לִיפְרֹד** מהגוף **וְלִצְאֵת מִנַּפְשׁ הַבְּהֵמִית** שהנשמה האלקית

ביאור בדרך אפשר

מלובשת גם בה **וְלִיפְלֵל בְּאֱלֻקוֹת** היינו לחזור לשורש ולמקור חוצבה,
 46 **כַּמְבוּאָר פְּתִינָא** ¹⁹ **בְּפִירוּשׁ הַכְּתוּב** ²⁰ **גַּר הַגּוֹי' נִשְׁמַת אָדָם,**
 47 שהמשמעות הפנימית של השוואת הנשמה לנר היא **שֶׁהַנִּשְׁמָה הִיא כְּמוֹ**
 48 **אוֹר הַגֵּר שֶׁחָפֵץ בְּטֻבֵּעַ לִיפְרֹד מִהַפְּתִילָה** בה הוא נאחז **וְלִידִבְקָה**
 49 **בְּשִׁרְשׁוֹ לְמַעְלָה**, וכמבואר בתניא
 50 שלכן **אוֹר הַגֵּר מִתְנַעֵנֵעַ תָּמִיד לְמַעְלָה**
 51 **בְּטֻבֵּעוֹ** "מפני שאור האש חפץ בטבע
 52 לִיפְרֹד מִהַפְּתִילָה וְלִידִבְקָה בְּשִׁרְשׁוֹ
 53 לְמַעְלָה, בִּיסוּד הָאֵשׁ הַכִּלְלִי שֶׁתַּחַת
 54 גִּלְגַּל הֵירֵחַ" **אִף שְׁעַל-יְדֵי-זֶה**
 55 **יִכְבֶּה וְיִתְבַטֵּל אוֹרוֹ בְּמַצִּיאוֹת**
 56 **כַּכֵּל זֹאת בְּטֻבֵּעוֹ אוֹר הַגֵּר נִמְשָׁךְ**
 57 **לְמַקּוּרוֹ, כִּף נִשְׁמַת הָאָדָם**
 58 **חֲפָצָה בְּטֻבֵּעָה לִיפְרֹד וְלִצְאֵת**
 59 **מִן הַגּוֹף וְלִידִבְקָה בְּשִׁרְשָׁה**
 60 **וּמְקוּרָה בְּה', הַגֵּם שֶׁתִּתְבַטֵּל**
 61 **שָׁם בְּמַצִּיאוֹת לְגַמְרִי**, כמו נר
 62 שמתקרב לאבוקה שמאבד את כל
 63 מציאותו ונכלל באש הגדולה **וְלִכְן**
 64 **צְרִיךְ לְהֵיּוֹת מְשַׁמְרָה בְּקַרְבִּי**,
 65 'שמירה' מיוחדת כדי **שֶׁהַנִּשְׁמָה**
 66 **תִּשְׁאָר בְּתוֹךְ הַגּוֹף, שְׁזֵהוּ**
 67 **כַּכֵּחַ הַמְּפִלֵּא** כוחו של הקדוש
 68 ברוך הוא המפליא לעשות **שְׁשׁוּמֵר**
 69 **רוּחַ הָאָדָם בְּקַרְבּוֹ וְקוֹשֵׁר**
 70 **וּמַחְבֵּר דְּבַר רוּחָנִי בְּדַבָּר גְּשָׁמִי**
 71 וכיוון שהגשמיים והרוחניים שונים זה
 72 מזה במהותן, הרי החיבור הזה הוא
 73 פלא **(כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַרְמָ"א** ²¹
 74 **בביאור נוסח התתימה של ברכת "אשר**
 75 **יצר" - "רופא כל בשר ומפליא**
 76 **לעשות: "... שמפליא לעשות במה**
 77 **ששומר רוח האדם בקרבו וקושר דבר**
 78 **רוחני [הנשמה] בדבר גשמי [הגוף],**
 79 **והכל הוא על ידי שהוא רופא כל בשר,**
 80 **כי אז האדם בקו הבריאות ונשמחו**
 81 **משמרתו בקרבו").**
 82 **וּמִסִּים** הסיום של ברכת 'אלוקי נשמה' הוא **וְאַתָּה עֲתִיד לִיטְלָה**
 83 **מִמֶּנִּי, אַתָּה הֵינּוּ אַתָּה בְּעֲצָמְךָ, מַהוּתוֹ וְעֲצָמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ,**
 84 היינו הקדוש ברוך הוא בעצמו ולא הארה והתגלות מסויימת ממנו **שְׁהוּא**
 85 **הַמְּקוֹר וְהַשֶּׁרֶשׁ לְכֹל הַמְּצִיאוֹת**, כמבואר בחסידות שהתהוות
 86 המציאות והנבראים בפועל היא על ידי צמצום האור האלוקי והירידה שלו
 87 ממדרגה למדרגה אבל השורש והמקור של כל המציאות הוא עצמותו
 88 ומהותו של הקדוש ברוך הוא **וְהוּא** המשמעות של "ליטלה ממני" לפי

וידבר אלוקים אל משה גו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 פנימיות העניינים היא **עֲנֵן עֲלִית הַנֶּשְׁמָה** לשרשה ומקורה העליון
 2 לחזור ולהיות נכללת באלוקות, ובלשון זוהר **לְאַשְׁתָּאָבָּא בְּגוּפָא**
 3 **דְּמִלְפָּא**²², להיות 'ש'אבת', כלומר להתבטל ממציאותה ולהיכלל ב'גוף
 4 המלך' בקדוש ברוך הוא בעצמו ולהתאחד איתו באחדות מוחלטת **שְׁזוּהִי**
 5 **תְּכַלִּית יְרִידַת הַנֶּשְׁמָה לְמִטָּה**
 6 **כְּדִי שְׁעַל-יְדֵי-זָה תָּבוֹא** בסופו של
 7 התהליך **לְעֲלִיָּה זֹו** של
 8 התכללות באלוקות, וְזָהוּ (לִיטְלָה)
 9 **מִמְּנִי**, הנפש הבהמית והגוף אומרים
 10 שכאשר הנשמה תתעלה היא תיפרד
 11 "ממני" כיון **שֶׁפֶל זֶה נַעֲשֶׂה עַל-**
 12 **יְדֵי הָעֵבֹודָה עִם הַגּוֹף דְּוִקָּא**
 13 כי דווקא לאחר שהנשמה יורדת
 14 ומתלבשת בגוף ופועלת בו ומבררת
 15 ומזככת אותו, היא מגיעה בסופו של
 16 דבר לתכלית העילוי שבשבילו ירדה
 17 מלכתחילה.
 18 **וְרָאִיהָ לְדָבָר**, שכל העילוי של
 19 הנשמה בא בעצם באמצעות הגוף
 20 הגשמי **שְׁהָרִי גַם עֵיקַר קִיבּוּל**
 21 **שְׁכַר הַנֶּשְׁמָה** על עבודתה בקיום
 22 התורה ומצוות **יְהִיָּה לְעֵתִיד-לָבָא**
 23 **בְּתַחֲתֵי הַמֵּתִים**, שְׁאֲזוּ תְהִיָּה
 24 **הַנֶּשְׁמָה בְּגוֹף דְּוִקָּא**, כְּשֵׁיטַת
 25 **הַרְמַב"ן**²³ (דְּלֹא כְּשֵׁיטַת
 26 **הַרְמַב"ם**²⁴ הסובר שעיקר קבלת
 27 השכר היא בגן עדן, שם נמצאת
 28 הנשמה ללא הגוף) ושיטת הרמב"ן
 29 היא השיטה המקובלת בתורת
 30 החסידות **שְׁעִיקַר הַשְּׁכַר**
 31 **דְּלְעֵתִיד-לָבָא יְהִיָּה לְנִשְׁמוֹת**
 32 **בְּגוּפֵים דְּוִקָּא**, הרי הגוף תופס
 33 מקום חשוב בעבודת ה' של הנשמה הן
 34 בעבודה עצמה שהיא דווקא בקיום
 35 התורה והמצוות בעולם הזה כאשר
 36 הנשמה מלוכשת בגוף והן לגבי קבלת
 37 השכר שעיקרו בתחיית המתים שאז
 38 הנשמה תחזור ותהיה בגוף גשמי וְעַד
 39 וכל כך גדלה חשיבותו ומעלתו של
 40 **הַנֶּשְׁמָה נְזוּגִית** ומקבלת שפע וחיות מן הגוף²⁵ (לֹא כְּמוֹ עֲכָשׁוּ
 41 **שְׁהָגוּף מְקַבֵּל חַיּוֹת מִהַנֶּשְׁמָה**), וְהִינּוּ, לְפִי שְׁלֵעֵתִיד-לָבָא
 42 **תַּתְּגַלָּה מַעְלַת הַגּוֹף**, שְׁשָׂרְשׁוּ הוּא בעצם לְמַעְלָה מִהַנֶּשְׁמָה

43 (וְהִינּוּ, שְׁגַם עֲכָשׁוּ ולא רק לעתיד לבוא **שָׂרֵשׁ הַגּוֹף הוּא**
 44 **לְמַעְלָה מִהַנֶּשְׁמָה**, אֲלֵא שְׁעַכְשׁוּ הָרִי זֶה בְּהַעֲלֵם, והגוף נראה
 45 דבר גשמי ונחות לעומת הנשמה הרוחנית **וְלְעֵתִיד-לָבָא יְהִיָּה** שורש
 46 הגוף **בְּגִילּוּי** ויתברר שהוא נעלה משרש הנשמה), **שְׁלֵכֵן הִנֵּה דְוִקָּא**
 47 **בְּגוֹף יָכוֹל לְהִיֹּת הַבֵּיטוּל**
 48 **דְּאִין עוֹד**²⁶ שהוא ביטול בדרגה
 49 נעלית במיוחד (יותר מאשר הביטול
 50 בבחינת "כולא קמיה כלא חשיב",
 51 כאשר יש מציאות מסוימת רק
 52 שלעומת האור האלוקי הנעלה אין לה
 53 חשיבות, ואילו "אין עוד" משמעו
 54 שאין זו מציאות בפני עצמה כלל).
 55 **וּמְכַל זֶה הַמְּבוּאָר** לעיל אודות
 56 מעלת הגוף הן לעניין הביורו והזיכרון
 57 שעל ידי העבודה תורה ומצוות, הן
 58 לעניין קבלת השכר בתחיית המתים
 59 והן לעניין מעלת שורש הגוף על
 60 שורש הנשמה **מוֹכֵן שְׁתְּכַלִּית**
 61 **הָעֵלְיוֹי הוּא בְּגוֹף דְּוִקָּא** ולכן
 62 אין זה פלא שכל השעבוד ועבודת
 63 הפרך במצרים הייתה כדי לברר ולזכך
 64 את הגוף הגשמי, כמבואר לעיל.
 65 (ו) **אָמְנָם כְּדִי לְפַעוּל שְׁהָגוּף**
 66 **יְהִיָּה בְּמַעְלָתוֹ, הִנֵּה עַל זֶה**
 67 **הוּא מְאָמַר רַב מְתִיבְתָּא**, בזוהר
 68 שהובא לעיל **אָעָא דְּלֹא סְלִיק**
 69 **בֵּיהּ נְהוּרָא מְבִטְשִׁין לִיהּ כו'**,
 70 **גּוּפָא דְּלֹא סְלִיק בֵּיהּ נְהוּרָא**
 71 **דְּנִשְׁמָתָא מְבִטְשִׁין לִיהּ וְכו'.**
 72 עץ שלא עולה בו אור האש מבקעים
 73 אותו, גוף שלא עולה בו אור הנשמה
 74 מבטשים ומבטלים אותו **הִינּוּ**,
 75 **שְׁצַרְיָה לְהִיֹּת בְּטוּשׁ** וביטול
 76 **הַגּוֹף** שלא יהיה בבחינת "יש"
 77 ו"מציאות", **וְעַל-יְדֵי-זָה יֵאֵיר בּוֹ**
 78 **אוֹר הַנֶּשְׁמָה**, וְכַפִּי שְׂמִסִּים
 79 **הַקֹּטֵעַ הָאִמּוּר בְּזַהַר, כְּדִין נְהִיר**
 80 **נְהִירוֹ דְּנִשְׁמָתָא**, ואז מאיר אור
 81 הנשמה **שְׂמִאִיר הָאוֹר הָעֲצָמִי שֶׁל הַנֶּשְׁמָה**, היינו עומק עצם
 82 ופנימיות הנשמה ולא רק הארה מועטת **שְׁהִיא חֲלָק אֶלְקָה מִמַּעַל**
 83 **מִמֶּשׁ**²⁷. וְזָהוּ הַטַּעַם לִכֵּן **שְׂפָאֲשֵׁר שְׂמַע רַבִּי שְׂמַעוֹן מְאָמַר** זה
 84 של **רַב מְתִיבְתָּא**, גְּחִין וְנִשְׁיָק לְעַפְרָא כו', מַצֵּד גּוֹדֵל

(22 זח"א ריו, ב. 23) שער הגמול בסופו. וראה לקו"ת צו טו, ג. סהמ"צ להצ"צ יד, ב. 24) פירוש המשניות סנהדרין הקדמה לפרק חלק. 25) ראה ד"ה ואלה תולדות נח תרל"ז. המשך וככה תרל"ז פפ"ח ואילך. סה"מ תרנ"ט ע' צט ואילך. תרח"ץ ע' ריט. ספר השיחות תורת שלום ע' 127 ואילך. 26) ואתחנן ד, לט. וראה סה"מ תרס"א ע' קצו ואילך. 27) תניא רפ"ב.

שבת פרשת וארא, כ"ה טבת, מבה"ח שבט, ה'תשכ"ז

ביאור בדרך אפשר

1 העפר מצד גודל התפעלות והתרגשות הלב מהדברים הללו שהיא
 2 התרגשות גדולה עד כדי כך שאין פלי הלב יכולים להכיל זאת
 3 (על-דרך זלגו עיניו דמעות²⁸ של בכי מפני התפעלות המוח,
 4 שאין פלי המוח יכולים להכיל זאת והתגובה לדבר שלמעלה
 5 מיכולת המוח להכיל היא בכי ודמעות
 6 ולא דיבור שהוא כלי הביטוי הרגיל
 7 של השכל), שהתפעלות זו
 8 מהמאמר על הארת אור הנשמה על
 9 ידי הביטול והביטוש היא בגלל
 10 החידוש המפתיע והמרגש
 11 שבמאמר זה בענין גודל
 12 מעלת הגוף, שהתגלות
 13 עצמות אור אין-סוף היא
 14 (לא על-ידי ענינים רוחניים,
 15 של עבודת הנשמה כפי שהיא מצד
 16 עצמה אלא) על-ידי הגוף
 17 הגשמי והחומי דוקא.
 18 ז) וממשיך בהמאמר²⁹ הנוכר
 19 בספר 'מאה שערים' בביאור סדר
 20 התפלה, בהמשך תפילת שחרית
 21 אחרי ברכות השחר שתחילתם בברכת
 22 'אלוקי נשמה' ש'פסוקי דזמרה'
 23 הנאמרים בחצייה הראשון של תפילת
 24 שחרית הוא ענין ההתבוננות
 25 בשמים וארץ וכל אשר בהם,
 26 איך אתה³⁰ הקדוש ברוך הוא
 27 בעצמו מחיה את כולם ואין להם
 28 מציאות אמיתית ועצמאית משלהם
 29 וצבא השמים לה משתחיים
 30 כו', וההשתחויה מורה על הביטול
 31 (כמבואר בכמה מקומות שמהלך
 32 השמש ממזרח למערב הוא השתחוויה
 33 וביטול של השמש כלפי השכינה
 34 שבמערב) ואחר-כך המשך
 35 התפילה בברכות קריאת שמע
 36 המתחילות בברכת יוצר אור הוא
 37 בהתבוננות בביטול המלאכים
 38 ושרפים וחיית הקודש כו', ואחר-כך 'קריאת שמע'
 39 למסור נפשו, דהינו למסור כל רצונותיו לעבודת ה', כחומר
 40 לאחר ההתבוננות בביטול הנבראים הגשמיים לאלוקות שהיא התוכן הפנימי
 41 של פסוקי דזמרה וההתבוננות בביטול של המלאכים והנבראים בעולמות
 42 הרוחניים בברכות קריאת שמע, אזי בקריאת שמע עצמה האדם מבטל

ביאור בדרך אפשר

43 לחלוטין את המציאות שלו עצמו לאלוקות ואחר-כך 'שמונה עשרה'
 44 שהוא בביטול המציאות לגמרי כמבואר בחסידות בהרחבה שיש
 45 כמה דרגות בביטול. ובאופן כללי "ביטול במציאות", היינו כאילו אינו קיים
 46 כלל, הוא ביטול בדרגה יותר נעלית מ"ביטול היש" שפירושו שהאדם הוא
 47 מציאות קיימת ורק ה"ישות" שלו
 48 בטלה לאלוקות.
 49 והנה בביטול ד'שמונה
 50 עשרה' שהוא כאמור ביטול בדרגה
 51 גבוהה, "ביטול במציאות" ישנו
 52 ענין ביטול הגוף, שהגוף
 53 הוא בביטול לגמרי ביטול
 54 מוחלט עד כדי כך שהעמידה בישות
 55 עשרה' היא ללא כל תנועה, והאדם
 56 ניצב פאבן דומם, ופשיטא
 57 שלא ירמוז בעיניו ולא יקרוץ
 58 בשפתותיו כו'³¹, היינו שלא
 59 יעשה שום תנועה, אפילו תנועה קלה
 60 שאינה דיבור ותנועה ממש, ועד
 61 שהתפלה עצמה צריכה
 62 להיות באופן של קול דממה
 63 דקה³², ללא השמעת הקול וכמו
 64 שכתוב בתפלת חנה³³ אם
 65 שמואל הנביא כאשר היתה עקרה
 66 והתפללה במשכן שתזכה לבן
 67 (שמזה מתפילת חנה למדים
 68 בגמרא³⁴ כמה הלכתא
 69 גבורתא הלכות גדולות ונכבדות
 70 בדיני תפילה ואחת מהלכות אלו היא
 71 שתפילת שמונה עשרה, תפילת
 72 העמידה, צריכה להיות בלחש ללא
 73 השמעת קולו של המתפלל, כמו
 74 שכתוב אצל חנה ששפתיה נעות)
 75 וקולה לא ישמע שגם זה מורה
 76 על גודל הביטול שהרי כשארם משמיע
 77 את קולו הרי בכך הוא נותן ביטוי
 78 למציאות שלו. ואדרבה,
 79 המשמיע קולו בתפלתו הרי
 80 זה מקטני אמנה³⁵, כי בכך שמגביה את קולו מראה בעצמו כאילו
 81 סבור שהקדוש ברוך הוא אינו שומע את התפילה בלחש, ובכל אופן התפילה
 82 ללא השמעת קול היא סימן לביטול בדרגה גבוהה מה-שאין-בן
 83 בפסוקי דזמרה' שצריף להיות באופן של זמרה (בשםם)
 84 זמרה מלשון שיר וזמרה), בקול (ועד בקול רעש גדול) דוקא³⁶.

(28 ראה זח"א צח, ב (במהנ"ע). ט"ז לשו"ע או"ח סרפ"ח סק"ב (בשם זהר חדש). וראה גם זהר חדש בראשית ז, א.
 (29 מאה שערים מו, ב. אוה"ת שם ע' שז. 30 נחמי" ט, ו. 31 יומא יט, ב — בנוגע לק"ש. 32 מלכים-א יט, יב. וראה
 תו"א ויגש מד, א. 33 שמואל-א א, יג. 34 ברכות לא, סע"א. שו"ע אדה"ו או"ח סק"א ס"ב. 35 שם כד, ב. שו"ע שם.
 36 ראה תו"ח נח נב, א ואילך.)

וידבר אלוקים אל משה גו'

יא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וּבְמִבְּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר שְׁפָלְלוֹת הַחִילוּק הַהִבְדֵּל הַכְּלָלִי בֵּין
 2 'פְּסוּקֵי דְזַמְרָה' לְשִׁמוּנָה עֲשָׂרָה הוּא הַחִילוּק בֵּין
 3 חִיצוֹנִיּוֹת הַמְדוֹת הַבִּיטוּי הַחִיצוֹנִי שֶׁל הַרְגֵשׁ שֶׁכֵּלֵב לְפָנִימִיּוֹת
 4 הַמְדוֹת הַרְגֵשׁ עֲצֻמוֹ, שֶׁ'פְּסוּקֵי דְזַמְרָה' הוּא עֲנֵן חִיצוֹנִיּוֹת
 5 הַמְדוֹת שֶׁהֵם בְּאֹפֶן שֶׁל
 6 מוֹרְגֵשׁ הַבִּיטוּי הַחִיצוֹנִי שֶׁל הַרְגֵשׁ
 7 הוּא בְּצוּרָה בּוֹלֵט וְנִרְגַשׁת עִם
 8 הַתּוֹפְעוֹת וְהַתְּרַגְּשׁוֹת חִיצוֹנִית
 9 (שְׁלֹכֵן הָרִי זֶה בְּרַעַשׁ כּו'),
 10 כְּטַבְעָה שֶׁל הַתְּרַגְּשׁוֹת וְהַתּוֹפְעוֹת
 11 חִיצוֹנִית שְׂבָאָה לְיַד בִּיטוּי בְּהַשְׁמַעַת
 12 (קוּל), מַה־שְּׂאִין־כֵּן 'שִׁמוּנָה'
 13 עֲשָׂרָה שֶׁהִיא תְּפִילָה בְּלִחַשׁ בַּה
 14 הַתּוֹפְעוֹת וְהַתְּרַגְּשׁוֹת הִיא פְּנִימִית
 15 וְשִׁקְטָה הוּא עֲנֵן פְּנִימִיּוֹת
 16 הַמְדוֹת (וְעַל־דֶּרֶךְ מַה
 17 שֶׁנִּתְּבָאָר לְעִיל³⁷ בְּאֵחָד
 18 הַמֵּאמְרִים הַקּוֹדְמִים בְּשֵׁנָה זֹאת, עֲנֵן
 19 חֲסָדִים הַמְּגוֹלִים שְׂבָאִים לְיַד
 20 בִּיטוּי בְּצוּרָה גְלוּיָה וְנִרְגַשׁת וְחֲסָדִים
 21 הַמְּכּוֹסִים³⁸ שֶׁגַם הֵם בִּיטוּי שֶׁל
 22 מִידַת הַחֶסֶד אֲבָל בְּצוּרָה מְכּוּסָה
 23 (וְשִׁקְטָה). וְנוֹסֵף עַל הַחִילוּק
 24 הַהִבְדֵּל עֲנֵן הַמְדוֹת בֵּין הַתְּגַלּוֹת
 25 בְּרַעַשׁ הַתְּגַלּוֹת בְּשִׁקְטָה, יִשְׁנֹו גַם
 26 הַחִילוּק הַהִבְדֵּל עֲנֵן הַמּוֹחִין,
 27 הֵינֹו בְּהַתְּבֹנְנוֹת הַשְּׂכֵלִית
 28 שְׁמוּלִידָה וְעַוְוֵרַת אֵת הַמְדוֹת
 29 כְּרַגֵּשׁ בְּלֵב (כְּדֹאִיתָא כְּמוֹבָא
 30 בְּתַנְיָא³⁹ שְׁחֻמְהָ־בֵינָה־דְעַת
 31 שֶׁהֵם שְׁלוֹשַׁת חֲלָקֵי הַמּוֹחִין נִקְרְאוּ
 32 אֲמוֹת כְּמוֹ אֲמָחוֹת הַמּוּלִידוֹת
 33 וּמְקוֹר לְמְדוֹת, כִּי הַמְדוֹת הֵן
 34 תּוֹלְדוֹת חֻמְהָ־בֵינָה־דְעַת
 35 וְכַמְּבֹאֵר בְּהַמְשָׁךְ הַרְבִּיּוֹת בְּתַנְיָא שֶׁם
 36 כִּיצַד הַתְּבֹנְנוֹת בְּשִׁכְל מְעוּוֹרַת רַגֵּשׁ
 37 בְּלֵב), וְכַשֵּׁם שֶׁבְּמִידוֹת יֵשׁ צוּרוֹת
 38 שׁוֹנוֹת שֶׁבֵּהֵן הַרְגֵשׁ בָּא לְיַד בִּיטוּי,
 39 כְּאִמּוֹר לְעִיל, כִּךְ גַּם בְּמוֹחִין, מְקוֹר
 40 הַמִּידוֹת, יֵשׁ צוּרוֹת שׁוֹנוֹת שֶׁל הַתְּבֹנְנוֹת
 41 דְקָרְבַת אֱלֹקִים לִי טוֹב⁴⁰, כִּי הָאֵדָם עֲמִמִּיק בְּדַעְתוֹ לְהַתְּבֹנֵן עַד
 42 כְּמָה טוֹב וְכֹדָי לְהַתְּקַרֵּב לְאֱלֹקוֹת וּבְהַתְּבֹנְנוֹת הוּוֹ יֵשׁ דְּגֵשׁ עַל כִּךְ
- 43 שֶׁהַתְּקַרְבוֹת לְאֱלֹקוֹת הִיא טוֹבָה "לִי", לְאֵדָם עֲצֻמוֹ וְאֵם כֵּן זֹאת הַתְּבֹנְנוֹת
 44 שֶׁהִיא בְּאֹפֶן שֶׁל הַרְגֵשׁ עֲצֻמוֹ, תּוֹךְ הַרְגֵשָׁה שֶׁל הַמִּצִּיאוֹת הַאִישִׁית
 45 וּמִזֶּה נַעֲשֶׂה הוֹלְדַת הַמְדוֹת בְּאֹפֶן שֶׁל חֲסָדִים הַמְּגוֹלִים,
 46 שֶׁכֵּן הַתְּבֹנְנוֹת בְּעִנְיַי הַתְּקַרְבוֹת וְאֵבָה מוּלִידָה רַגֵּשׁ בְּמִידַת הַחֶסֶד וְכִיּוֹן
 47 שֶׁהִישִׁיט הַעֲצֻמִּית נִרְגַשׁת בְּהַתְּבֹנְנוֹת
 48 גַם הַרְגֵשׁ שֶׁכֵּלֵב הוּא גְלוּי וּמוֹרְגֵשׁ וְעַם
 49 בִּיטוּי חִיצוֹנִי וַיֵּשׁ הַתְּבֹנְנוֹת
 50 בְּעֵצָם הַטוֹב דְּאֱלֹקוֹת, לֵאלֹא
 51 הַרְגֵשׁ עֲצֻמוֹ, הַתְּבֹנְנוֹת בְּמַעֲלָה
 52 שֶׁל "קְרַבַת אֱלֹקִים" כְּשֶׁלְעֻצְמָה בְּלִי
 53 לְהַתִּיחֵס לְתוֹעֵלַת הַאִישִׁית ("לִי")
 54 וּמִזֶּה נַעֲשֶׂה הוֹלְדַת הַמְדוֹת
 55 בְּאֹפֶן שֶׁל חֲסָדִים הַמְּכּוֹסִים
 56 מִידַת הַחֶסֶד לֵאלֹא הַתְּרַגְּשׁוֹת וְהַתּוֹפְעוֹת
 57 חִיצוֹנִית וְכַאֲשֶׁר הַרְגֵשׁ הוּא 'קֵט'
 58 וְפְנִימִי הַבִּיטוּל עֲמוּק יוֹתֵר וּפְנִימִי
 59 יוֹתֵר.
 60 אֲמַנָּם בִּיטוּל הַגּוֹף ד'שִׁמוּנָה
 61 עֲשָׂרָה הוּא עֲנֵן שְׁנַעֲשֶׂה
 62 מִצַּד עֲצֻמוֹ, וְלֹא עַל־יְדֵי
 63 עֲבוּדָה כִּי הוּא תּוֹצֵאָה, בְּדוֹךְ
 64 מִמִּילָא, שֶׁל הַתְּבֹנְנוֹת בְּחֻלְקִים
 65 הַקּוֹדְמִים שֶׁבְּתְּפִילָה וְהַרְגֵשׁ שְׁנוּלָד
 66 מִמְּנָה וְכַעַת, בְּתְּפִילַת הַעֲמִידָה, הָאֵדָם
 67 כְּבֵר נִמְצָא בְּבִיטוּל מוּחֵלֵט מְבִלִי
 68 שִׁיטְרָךְ לְמֵאמֶץ נוֹסֵף וְהַתְּבֹנְנוֹת
 69 מִחוּדָשׁת. אֲךָ יִשְׁנֹו גַם בִּיטוּל
 70 הַגּוֹף שְׁנַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי עֲבוּדָה
 71 וְהַתְּבֹנְנוֹת מִיּוֹחַדַת שְׁגוּרַת וְעַוְוֵרַת
 72 אֵת הַבִּיטוּל הַנְּעִלָה הַזֶּה, וְעֲנֵן זֶה
 73 צְרִיף לְהִיּוֹת קוֹדֵם הַתְּפִילָה,
 74 כִּהְנֵה וְהַקְּדָמָה לְתְּפִילָה שְׁאֵהוּ
 75 שְׂאֵמְרוּ רְבוּתֵינוּ וְלֹא⁴¹ אֵין
 76 עוֹמְדִין לְהַתְּפַלֵּל אֲלָא מֵתוֹף
 77 פּוֹבֵד רֵאשׁ, שְׁפִירוּשׁוֹ הַכְּנַעָה
 78 וְשְׁפִלוּת, וְעֲנֵן זֶה נַעֲשֶׂה
 79 עַל־יְדֵי בִיטוּשׁ וּבִיטוּל הַגּוֹף.
 80 וְעַל־יְדֵי הַקְּדָמַת בִּיטוּשׁ
 81 הַגּוֹף, יְכוֹל לְבֹא אַחֲרֵי
 82 לְעֲבוּדָה ד'פְּסוּקֵי דְזַמְרָה' וְלַהֲתַקְּדָם מִשְׁלֵב וְעַד לְהַבְּטוּל
 83 ד'שִׁמוּנָה עֲשָׂרָה' שֶׁהוּא "בִּיטוּל בְּמִצִּיאוֹת" בְּדַרְגָּה הַגְּבוּהָה וְהַנְּעִלָה,
 84 כְּמִבְּוֹאֵר לְעִיל בְּהַרְחָבָה.

(37 ד"ה פדה בשלום די"ט כסלו פ"ו ואילך וד"ה וישב דש"פ וישב פ"ה ואילך (לעיל ע' צג ואילך. ע' קו ואילך). (38 ראה גם המשך תער"ב ח"ב ע' תתכג. (39 פ"ג. (40 תהלים עג, כח. (41 ברכות רפ"ה ובפרש"י. וראה לקו"ש חל"ד ע' 69 הערה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ח) וּבָזָה יוֹכֵן עֲנִין קוֹשֵׁי הַשְּׁעִבּוֹד בְּמִצְרַיִם בְּעִבּוֹד פְּרָךְ, 2 לפי פנימיות העניינים כי כְּדֵי לַפְעוּל זִיכּוּר הָעוֹלָם שִׁיְהִיָּה רְאוּי 3 לַגִּילּוּי דְּמִתְּן-תּוֹרָה, וכמבואר לעיל הרבר נפעל על ידי השעבוד 4 במצרים הָיָה צְרִיף לְהִיּוֹת תְּחִילָה הַזִּיכּוּר דִּישְׁרָאֵל, כִּי כָל 5 הָעוֹלָם תְּלוּי בְּיִשְׂרָאֵל, וּכְמוֹ 6 שֶׁכְּתוּב⁴² גַּם אֵת הָעוֹלָם נָתַן 7 בְּלִבָּם, והמשמעות הפנימית של 8 הפסוק היא שלמעשה האדם (הנקרא 9 "עולם קטן") יש משמעות לגבי העולם 10 כולו כך שכאשר בני ישראל מתעלים 11 ומזדככים העולם כולו מזדכך ומתעלה 12 וְהַזִּיכּוּר דִּישְׁרָאֵל נַעֲשֶׂה עַל- 13 יְדֵי קוֹשֵׁי הַשְּׁעִבּוֹד דְּעִבּוֹדַת 14 פְּרָךְ, שֶׁהָיוּ הַמִּצְרַיִם מְחִלִּיפִים 15 מְלֹאכֶת אַנְשִׁים לְנָשִׁים 16 וּמְלֹאכֶת נָשִׁים לְאַנְשִׁים⁴³, 17 ובכך מכבידים את העבודה עוד יותר 18 שֶׁזָּהוּ שִׁינּוּי הַטֵּבַע הַרְגִילוֹת 19 שְׁפוּעֵל בִּיטוּשׁ הַכְּנַעַן וּבִיטוּל של 20 הַגּוֹף שְׂמַלְצִים אוֹתוֹ לַשְּׁנוֹת אֵת 21 הַהַרְגִילִים הַקְּבוּעִים וּבְכֵךְ מִבְּטִילִים 22 וּמִבְּטִישִׁים אֵת גִּדְרֵי מִצִּיאוֹתוֹ, וְעַל- 23 יְדֵי-זָה מְאִיר בּוֹ הָאוֹר הָעֲצָמִי 24 שֶׁל הַנְּשָׁמָה, כדברי זוהר 25 האמורים שביטוש הגוף עושה אותו 26 כלי ראוי להתגלות אור הנשמה וּכְמוֹ 27 שְׁנֹת־בְּאֵר לְעִיל גּוֹדֵל מַעְלַת 28 הַגּוֹף דְּוָקָא, שְׁעַל-יְדוֹ 29 מְגִיעִים לְמַעְלָה בְּיֹתֵר, עַד 30 לְעֲצָמוֹת אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא 31 וּרְק לְאַחַר שֶׁהִנְשָׂמָה יִרְדָּה וְנִתְלַבְּשָׁה 32 לַמַּטֵּה בְּגוֹף גִּשְׁמִי הַיָּא יִכּוּלָּה לְהַגִּיעַ 33 בְּסוּפוֹ שֶׁל דְּבַר לְתַכְלִית הַעִילּוּי שֶׁל 34 "לַאֲשַׁתְּאָבָא בְּנוּפָא דְּמַלְכָּא", לְהַתְּאָחַד 35 עִם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעִצְמוֹ. 36 וְהַגְּהָה כְּתִיב⁴⁴ בֵּין יַעֲרִי הַגְּאוּלָּה 37 הַעֲתִידָה לְבוֹא בְּיַמֵּי צְאֻתָךְ מֵאֶרֶץ 38 מִצְרַיִם אֶרְאֶנּוּ נִפְלְאוֹת, 39 וְלִכְנֵן⁴⁵ כְּמוֹ שֶׁהִיָּה גְלוֹת 40 מִצְרַיִם כּוֹר הַבְּרִזָּל שֶׁפִּעַל בְּכֵנִי 41 יִשְׂרָאֵל אֵת הַזִּיכּוּר הַנִּרְדָּשׁ לְהִיּוֹת

עַל-יְדֵי-זָה מִתְּן-תּוֹרָה, כִּי גְלוֹת אֲדוֹם הַגְּלוֹת הַנוֹכְחִית הוּא 2 כּוֹר הַבְּרִזָּל שֶׁל עֵידוֹן וְזִיכּוּר לְהִיּוֹת עַל-יְדֵי-זָה יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ. 3 וְהִנְנּוּ, שֶׁכָּל אֲרִיכוֹת הַגְּלוֹת הַזֶּה הוּא כְּדֵי לְזוֹכֵר לְגִילּוּי 4 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה שִׁיְהִיָּה לְעֲתִיד-לְבֹא, כִּי בְּמִתְּן-תּוֹרָה הִיָּתָה 5 קִבְּלַת הַתּוֹרָה הַנְּגַלִּית, אֲבָל 6 פְּנִימִיּוֹת טַעְמֵי הַתּוֹרָה יְהִיָּה 7 הַגִּילּוּי שֶׁלָּהֶם לְעֲתִיד-לְבֹא, 8 כְּפִירוּשׁ רַש"י בְּתַחֲלִיל "שִׁיר הַשִּׁירִים" 9 (עַל הַכְּתוּב "כִּי טוֹבִים דּוֹרִיךְ מִיִּי") 10 "... שְׁנָתן לַהֵם תּוֹרָתוֹ וְדַבֵּר עִמָּהֶם פְּנִים 11 אֵל פְּנִים וְאוֹתָם דּוֹרִים עוֹדִים עִרְבִים 12 עֲלֵיהֶם מְכַל שֶׁשְׁעוֹע וּמוֹבַטְחִים מֵאִתּוֹ 13 לְהַפּוּיעַ עוֹד עֲלֵיהֶם לְבֹא לַהֵם סוּר 14 טַעְמִיה וּמִסְתַּר צְפוּנוּתֶיה וּמְחִלִּים פְּנִי 15 לְקִיִּים דְּבַר" וְעַל זֶה נֶאֱמַר 16 אֶרְאֶנּוּ נִפְלְאוֹת. אֶךְ בְּיַמֵּינוּ 17 אֵלוֹ כְּשֶׁעוֹמְדִים כְּבַר בְּסוּמֵי תְּקוּפַת 18 הַגְּלוֹת וְעַל סֵף הַגְּאוּלָּה אֵין צוּרָךְ 19 עוֹד בְּעֲנִין קוֹשֵׁי הַשְּׁעִבּוֹד 20 כּוֹ, שֶׁכְּבָר הִיָּה עַד-עֲתָה בְּכָל 21 הַסְּבָל וְהִיסוּרִים שֶׁכְּבַר הָיוּ מִנֵּת חֶלְקִים 22 שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאוֹרֵךְ הַגְּלוֹת הַזֶּה 23 בְּאוֹפֵן שֶׁל דֵּי וְהוֹתֵר כְּדֵי 24 לְצַאת יְדֵי-חֻבַּת גְּלוֹת, וּכְמוֹ 25 שֶׁכְּתַב אֲדָמוּ"ר הָאֲמֻצְעִי⁴⁶ 26 שֶׁבְּטִלוֹ הַשְּׁמִדוֹת וְלֹא יְהִיּוֹ 27 עוֹד כּוֹ, וְלֹא תְּקוּם פְּעַמִּים 28 צְרָה⁴⁷, וְתִיכָף וּמִיָּד לְלֹא צוּרֵךְ 29 בְּזִיכּוּךְ נוֹסֵף זוֹכִים לְגִילּוּי 30 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה (נוֹסֵף עַל 31 הַתְּחַלֵּת הַגִּילּוּי שֶׁל פְּנִימִיּוֹת 32 וּסְדוּרַת הַתּוֹרָה עַל-יְדֵי תּוֹרַת 33 הַחֲסִידוֹת), כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁴⁸ 34 יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ, וְהוֹכּוּנָה 35 לְהַתְּגַלּוֹת פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה לְעֲתִיד לְבוֹא 36 בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ, בְּקְרוּב 37 מְמֹשׁ.

כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁴⁸ יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ, 29 בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ, בְּקְרוּב מְמֹשׁ.

(42) קהלת ג, יא. וראה לקו"ת במדבר ה, ב. (43) סוטה יא, ב. (44) מיכה ז, טו. (45) ראה תו"א שבהערה 6. (46) שערי תשובה ח"א ה, ב. (47) לשון הכתוב — נחום א, ט. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 306. וש"נ. (48) שה"ש א, ב ובפרש"י. וראה לקו"ת צו יז, א.

בס"ד. שיחת ש"פ וארא, כ"ה טבת, מבה"ח שבט, ה'תשכ"ז.

בלתי מוגה

א. יום הש"ק זה הוא למחרת כ"ד טבת, יום ההילולא של רבינו הזקן, ולכן קשור גם הוא עם יום ההילולא - לכל לראש, מצד הסמיכות של יום השבת ליום ההילולא, ונוסף לזה, כיון שבערב שבת ישנו הדין של תוספת שבת¹, היינו, שישנו משך זמן בערב שבת שמצד מהלך השמש הרי זה עדיין יום ששי, ואעפ"כ, מצד הדין של תוספת שבת, הרי זה נחשב כבר לשבת (בנוגע לכו"כ הלכות וענינים), נמצא, שיום ההילולא (שחל בערב שבת, כך, שא' הענינים של ערב שבת הו"ע יום ההילולא) קשור עם יום השבת.

ובהקדמה - שאע"פ שהסתלקות היתה לפני שנים רבות, ולכאורה, מהי שייכותה לשנים שלאח"ז עד לשנת תשכ"ז, הרי מזה שרואים "מנהג ישראל" (ש"תורה היא"²) בנוגע לשמירת "יאָרצייט", מובן, שבבוא יום ה"יאָרצייט" בכל שנה נפעל מעין הענינים שנפעלו בפעם הראשונה.

וכל זה - בנוגע לכל יאָרצייט, אלא שבכל יאָרצייט הרי זה קשור עם בני המשפחה בלבד, ואילו בנדו"ד, בנוגע ליאָרצייט של נשיא בישראל, הרי כיון שלנשיא יש שייכות עם כל בני, הרי גם היאָרצייט שלו שייך לכל בני (כפי שמצינו בשו"ע³), הן אלו שלומדים ותורתו והן כל שאר בני ("סתם אידן"). וכיון שעיקר המציאות של בני היא - "ובנו בחרת מכל עם ולשון"⁴, דקאי על מתן-תורה⁵, הרי כל ענין שנוגע לבני נלקח מהתורה.

ומזה מובן גם בנוגע ליום ההילולא של רבינו הזקן, שיש לקשר זאת עם תורה של בעל ההילולא - תורה שנעשית ענין של הוראה בפועל, ולא רק ביום ההילולא, אלא פועלת גם בימים שלאח"ז, שהרי תורה זו נאמרה כדי לפעול (לא רק ביום ההילולא, אלא) בכל הזמנים.

וכיון שע"י הזכרת ענין מתורתו, נעשה עילוי שנשמתו [או כדברי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע⁶, שהצדיקים אינם זקוקים אלינו לצורך עלייתם, אלא אדרבה, ע"ז שאנו מקושרים אליהם, פועלים הם עלי' אצל הנשמות שנמצאים למטה] - הרי ע"ז נפעל ענין היאָרצייט במילואו.

ובכן: בנוגע לתורה של רבינו הזקן, בעל ההילולא - יש אמנם ריבוי תורות, אבל יש תורה שיש בה הוראה כללית ומפורטת בנוגע לכל יום ויום (לא רק ימים נוראים, שבתות וימים טובים, אלא כל יום ויום) מימות השבוע, שזוהי התורה של רבינו הזקן (שנמסרה ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷, שיום ההילולא שלו בחודש שבט, שמתברך ביום הש"ק זה), שצריכים לחיות עם הזמן, וכפי שפירש רבינו הזקן, שהכוונה היא, לחיות עם פרשת השבוע שלומדים וקורין בשבוע זה (בשני ובחמישי ובשבת), והיינו, שכאשר לא יודעים כיצד להתנהג בנוגע לענינים שמתרחשים במשך השבוע, הנה כאשר מעינים בפרשת השבוע, יכולים למצוא הוראה בענין זה.

וענין זה הוא גם בנוגע להפטרה - שהרי קריאת ההפטרה נתקנה כשהיתה גזירת המלכות שלא לקרות בתורה, ולכן תיקנו שההפטרה תחליף את הפרשה (כמבואר באבודרהם⁸), וכיון שההפטרה יכולה להחליף את הפרשה, הרי מובן, שכשם שיכולים ללמוד כל הענינים מהפרשה, כך יכולים ללמד גם מההפטרה (נוסף לכך שתוכן ההפטרה קשור עם תוכן הפרשה, שהרי ההפטרה היא "מענין פרשת היום"⁸).

(5) ראה שו"ע אדה"ז שם ס"ס ס"ד. וש"נ.
 (6) לקו"ד ח"א מ, ריש ע"ב. וראה גם "אשכבתא דרבי" ריש ע' 55.
 (7) סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון).
 (8) בסדר שחרית של שבת. וראה גם שו"ע שם רסרפ"ד. וש"נ.

(1) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרס"א ס"ד ואילך. וש"נ.
 (2) ראה תוד"ה נפסל - מנחת כ, ב. מהרי"ל - הובא ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז או"ח סוסק"פ. סת"ל"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד.
 (3) או"ח סתק"פ.
 (4) נוסח ברכות ק"ש דשחרית.

1 ויש לבאר ההוראה מההפטרה, ובפרט ע"פ דברי הגמרא? "הרבה נביאים עמדו להם לישראל כפלים
2 כיוצאי מצרים (אבל בכתובים מצינו רק "ארבעים ושמונה נביאים . . (ש)נתנבאו להם לישראל", ומהם
3 גופא היו הרבה יותר נבואות ממה שנכתבו בתנ"ך), אלא נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה, ושלא הוצרכה
4 לא נכתבה", וכיון שנבואה זו נכתבה בהפטרה, עכצ"ל שהיא "נבואה שהוצרכה לדורות", כדי ללמוד
5 ממנה הוראה על כל הדורות שלאח"ז. ומה גם שאמירת ההפטרה היא בהקדמת ברכה לפני' וכמה ברכות
6 לאחרי', שזה מורה על הוודאות בנוגע לפעולת הענין "בלי שום ספק וס"ס בעולם"¹⁰, כך, שבדאי יש
7 בזה הוראה.

8 ב. וכל זה - נוסף על ההוראה מהפרשה אודות גלות מצרים - כפי שמבואר כבר בספרי מוסר,
9 ובארוכה יותר בספרי חסידות, שכללות הענין דשעבוד במצרים ב"עבודת פרך", "עבודה קשה המפרכת
10 את הגוף"¹¹, ועד להמסופר במדרשי חז"ל¹² שהיו מכניסים ילדי ישראל בבנין הכתלים של פיתום
11 ורעמסס, הי' (לא בגלל מש"נ ב'כריתת ברית' של הקב"ה עם אברהם "ועבדום וענו אותם"¹³, שהרי ענין
12 זה הי' יכול להעשות גם ללא יסורים קשים כ"כ, אלא) בגלל שכללות הענין דגלות מצרים ויציאת מצרים
13 הי' בתור הכנה למתן-תורה, כמ"ש¹⁴ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה",
14 ובשביל זה הי' צורך בהקדמת הענין דעבודת פרך דוקא¹⁵.
15 וההוראה מזה:

16 ישנם הטוענים¹⁶: אם רצונו של הקב"ה שבנ"י יקיימו תומ"צ - למה מעמיד בפניהם קשיים, מניעות
17 ועיכובים ונסיונות כו', יסורי הגוף ויסורי הנפש?! ...

18 ולדוגמא - הענין שאודותיו מדובר מיד בהתחלת ד' חלקי השו"ע: "לא יתבייש מפני בני אדם
19 המלעיגים עליו בעבודת בוראו יתברך", והרי העובדה שיש בני אדם שמלעיגים עליו, גורמת לו יסורים,
20 וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁷, שאצל בעלי שכל, הנה הטענות שע"פ שכל נחשבים ליסורים גדולים
21 יותר משאר יסורים, ובנדו"ד, היסורים מהטענות על קיום התומ"צ - מדוע צריך לקיים תומ"צ שניתנו
22 לפני אלפי שנים, לעם שזה עתה יצא ממצרים, בחוסר כל כו', ומסביבו היו עמים פראיים כו', משא"כ
23 עתה הרי זה זמן אחר ומקום אחר, ונשתנה לגמרי המצב בענינים יסודיים מן הקצה אל הקצה, וא"כ -
24 טוענים הם - מדוע צריכים לקיים את אותם המצוות שניתנו אז!

25 וכיון שכן, טוען יהודי: מדוע עליו לסבול יסורים גדולים כאלו עבור קיום התומ"צ?!

26 והמענה לזה - כפי שלמדים מכללות הענין דמ"ת, שבא ע"י הקדמת היסורים של גלות מצרים דוקא,
27 כי דוקא כאשר יש ליהודי יסורים כו', ואעפ"כ, אינו מתפעל מכל המניעות והעיכובים, הנה באופן כזה
28 דוקא יכול להתאחד עם התורה לגמרי (כדברי רבינו הזקן בתניא¹⁸ שכלימוד התורה מתאחד השכל עם
29 המושכל כו').

30 וכן הוא גם בנוגע לכללות ענין היגיעה - "יגיעת ומצאת"¹⁹, וכפי שרואים בפועל שע"י היגיעה מגלים
31 כחות פנימיים ועמוקים יותר.

32 וזהו מה שהקב"ה דורש מיהודי - שיתמסר לגמרי לה' ולתורתו, לא רק בכחות הגלויים, אלא גם
33 בכחות הנעלמים, ועד לכחות העצמיים, ועד לענין המס"נ, וכפירוש רבינו הזקן²⁰ שהו"ע מסירת הרצון,
34 היינו, למסור את רצונו להקב"ה, שדוקא ע"ז נעשה אמיתית היחוד עם הקב"ה.

ע' 7 ואילך. וש"נ.

15 ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 47 (מהתוועדות זו).

16 ראה גם שיחת ש"פ ויחי ס"ז (לעיל ע' 403) וש"נ.

17 ראה גם סה"ש תרפ"ה ע' 75 ואילך. תר"ץ ע' 104.

18 פ"ה.

19 מגילה ו, ריש ע"ב.

20 בונה ירושלים סע"א. ולאח"ז במאמרי אדה"ז הקצרים ע'

9 מגילה יד, א.

10 תניא אגה"ת פי"א.

11 פרש"י שמות א, יג.

12 סנהדרין קיא, א. וראה בהנסמן בתו"ש שם, כד (אות

קצה).

13 לך לך טו, יג.

14 שמות ג, יב ובפרש"י. שמו"ר פ"ג, ד. וראה לקו"ש חל"ו

1 ומובן גם בפשטות הצורך בענין מסירת הרצון, כי כל זמן שעבודתו היא רק מצד הרצון שלו, ומצד
 2 ההבנה וההשגה שלו, אינו יכול "ליקח" את התורה, שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה, שזהו באיין-ערוך
 3 לגמרי משכל של נברא, שהרי בורא ונברא הם באיין-ערוך לגמרי זל"ז.
 4 ובמכ"ש וק"ו מדברי הגמרא²¹ ש"פילא דעייל בקופא דמחטא" הו"ע המופרך לגמרי אפילו בחלום,
 5 למרות שענינו של חלום הוא חיבור שני הפכים²², ואם הדברים אמורים בנוגע ל"פילא" ו"קופא דמחטא",
 6 ששניהם דברים מוגבלים (והרי יש דברים גדולים יותר גם מפיל), והם בערך זל"ז בענין המקום - עאכו"כ
 7 בנוגע לבורא ונברא (שהוא יש מאין ממש), שהם באיין-ערוך ממש, כדברי רבינו הזקן²³, הרי בודאי
 8 שחכמתו של הקב"ה אינה יכולה להכנס "בקופא דמחטא" של שכל הנברא!
 9 ולכן, כדי שיהודי יוכל ללמוד תורה וליקח על ידה חכמתו של הקב"ה, שבאיין-ערוך לגמרי ממנו -
 10 מוכרח למסור את עצמו ("אוועקגעבן זיך"), שענין זה נעשה ע"י הקשיים והנסיונות בעבודתו של יהודי,
 11 בדוגמת גלות ושעבוד מצרים כהקדמה למ"ת, ובזה נכלל גם ענין מסירת הרצון, שכן, הא גופא שיהודי
 12 מניח את שכלו על הצד, ומוסר את רצונו להקב"ה, נחשב ל"עבודת פרך", וכאמור לעיל, שאצל איש
 13 שכלי הרי זה כרוך ביסורים הכי גדולים.
 14 וזהו שראשית העבודה ועיקרה ושרשה הו"ע המס"נ, כיון שדוקא ע"ז נעשית ההתקשרות עם אלקות.
 15 וענין זה מתבטא בכך שבהתחלת כל יום, כשניעור משנתו, עוד לפני ששייך ללימוד התורה בהבנה
 16 והשגה, ובמעמד ומצב שאסור לו עדיין להזכיר שמות הקדושים, אומר מיד: "מודה אני לפניך ..
 17 שהחזרת בי נשמתתי"²⁴, היינו, שמוסר את עצמו להקב"ה שבו תלוי כל מציאותו, שזהו כללות ענין
 18 הקב"ע ומס"נ.
 19 וזהו איפוא ההוראה מהפרשה; ונוסף לזה צריכה להיות גם הוראה מההפטרה, כפי שיתבאר לקמן.

* * *

20 ג. ביאור ההוראה מההפטרה²⁵:
 21 א) הקשר והשייכות של ב' הטעמים למפלת מצרים: "יען היותם משענת קנה לבית ישראל"²⁶ (שלא
 22 קיימו הבטחתם לסייע לבניי), ו"יען אמר יאור²⁷ לי ואני עשיתי"²⁸ - כי הסיבה לכך שלא קיימו הבטחתם
 23 לישראל היא בגלל הישות, כי האמונה בה' היא היסוד גם להנהגה הראוי' בין אדם לחבירו²⁹.

ישראל ש"למטר השמים תשתה מים" (עקב יא, יא), כך, שהדברים
 בה צריכים תמיד לשאת עיניהם למעלה (ראה ב"ר פ"ג, ט),
 בידעם שאינם מציאות בפני עצמם כו', משא"כ בני ארץ מצרים,
 שחושבים את עצמם למציאות בפ"ע, שאינה זקוקה לענין
 שלמעלה הימנה, כך, שאינם חושבים אודות "עין רואה כו",
 "הפנקס פתוח והיד כותבת כו", ו"אתה עתיד ליתן דין וחשבון"
 (אבות רפ"ב. פ"ג מט"ז. רפ"ג).

28) יחזקאל שם, ט.
 29) ובפרטיות יותר:

יהודי יכול לטעון: מהו ההכרח שקיום המצוות שבין אדם
 לחבירו יהי מצד ציווי התורה, ובאופן שקשור גם עם ההנהגה
 שבין אדם למקום?! - בשלמא מי שמצד טבעו הוא רע ומושחת,
 ה"ה זקוק למורא מהקב"ה, והבטחת שכר בג"ע, כדי להתנהג
 כדבעי בין אדם לחבירו; אבל אם הוא רק אדם רגיל, שגדל
 ונתחנך בין בני תרבות (ולא בין חיות טרף), ועאכו"כ אם הוא רך
 לבב, ובעל מדות טובות מטבע תולדתו, הרי מצד טבעו יתנהג
 באופן ד"עניים מרודים תביא בית כי תראה ערום וכסיתו" (ישעי'
 נח, ז), ללא צורך בצייווי התורה.

תקו. וראה גם תו"א מקץ לו, ב. לקו"ת שלח מח, סע"ד. ובכ"מ.
 21) ברכות נה, סע"ב.
 22) ראה תו"א וישב כח, ג. ובכ"מ.
 23) ראה תניא אגה"ק ס"כ (קל, רע"א).
 24) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח (מהדר"ב) ס"א ס"ו. וש"נ.
 25) ובהקדמה - שאי אפשר לומר שההוראה היא שאסור
 לומר "לי יאורי ואני עשיתי" (יחזקאל כט, ג), שהרי מפורש
 בכתוב (עקב ח, יז) שהענין ד"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל
 הזה" הוא היפך כל השקפת התורה (וכמדובר פעם בארוכה (ראה
 תו"מ ח"ט ע' 116) שהסמ"ג (מל"ת סד) מונה זאת במנין תרי"ג
 מצוות); וכמו"כ אין לומר שההוראה היא שצריך לציית לדברי
 הנביא, כיון שגם ענין זה נתפרש כבר בתורה (פ' שופטים יח, טו.
 רמב"ם הל' יסוה"ת ספ"ז).
 26) יחזקאל שם, ו.

27) להעיר, שהיאור הי' מקור המים של מצרים, "לפי שאין
 מצרים שותה מי גשמים, אלא נילוס עולה ומשקה ומברכתו של
 יעקב ואילך הי' פרעה בא אל נילוס והוא עולה לקראתו ומשקה
 את הארץ" (פרש"י ויגש מזו, י"ד), והיינו, שאינה כמו ארץ

1 (ב) נתינת ארץ מצרים לנבוכדראצר מלך בבל בתור תשלום שכר על לכידת צור, אף שעשה זאת (לא
2 כדי לקיים רצון ה', אלא) לטובת עצמו - דכיון שבפועל ממש נתמלא על ידו רצון ה' (ללא נפק"מ מה
3 היתה כוונתו), מגיע לו תשלום שכר עבור "פעולתו אשר עבד בה"³⁰. וההוראה מזה - בנוגע להכרת הטוב
4 ורגש של אהבה לכל יהודי שעושה לו טובה³¹, ולא לערוך חשבון שהיתה לפלוני איזו פני³², או שהוכרח
5 לעשות זאת מצד טבעו³³.

6 (ג) מטרת מלחמת נבוכדראצר ומצרים (ב' ממלכות אדירות) כדי ש"לך אתן פתחון פה בתוכם"³⁴,
7 לפעול על מתי מספר מבנ"י שלא האמינו ביחזקאל. ומזה למדים³⁵ עד כמה צריך להשתדל בטובת בני,
8 גם מתי מספר, ועד לאחד מישראל³⁶ -

9 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חכ"א ע' 45 ואילך; חל"ו ע' 33 ואילך.

* * *

10 ד. מאמר (כעין שיחה) ד"ה וידבר אלקים גו' וארא וגו'.

* * *

11 ה. נהוג לאחרונה ללמוד בעת ההתוועדות פסוק חומש עם פירוש רש"י, וכמו"כ נשאר חוב לבאר
12 פירוש רש"י בפ' ויחי על הפסוק³⁷ "כי באפס הרגו איש" (לפי ש"אינם חשובין כולם אלא כאיש א'"),

והמענה על זה - כפי שלמדים מההפטרה - שכאשר האדם מרגיש שאינו זקוק לאף א', ויכול להעמיד על עצמו ולהתנהג כפי טבעו, הנה סוכ"ס, כאשר הדבר יפגע בישות ומציאות שלו, הנה לא זו בלבד שלא ישתדל בטובת הזולת (ויהי רק "משענת קנה רצוץ"), אלא אדרבה, שיעשה היפך הטוב בו, והיינו, לפי שאדם קרוב אצל עצמו, וחושב על עצמו יותר מאשר על הזולת, ובמשך הזמן נעשה יש ומציאות יותר (וע"ד מ"ש בתניא (פי"ג) אפילו בנוגע ל"בינוני", ש"מהותו ועצמותו של הרע .. נתחזק יותר בהמשך הזמן שנשתמש בו הרבה באכילה ושתי' ושאר עניני עוה"ז"), ועד שרוצה לכבוש את העולם כולו לעצמו*, גם אם בשביל זה צריך לרמות אחרים כו' (וזאת - אפילו אם בתחילה לא הי' שייך לאמירת שקר).

וכן הוא בעשרת הדברות, שגם הדברות האחרונות, "לא תגנוב" ו"לא תחמוד וגו'", שהם ענינים שבין אדם לחבירו, יש לקיימם (לא מצד טבע האדם, אלא) מצד ציווי הקב"ה, כמו המצוות שבין אדם למקום, וכמודגש בכך שהם באים לאחרי "אנכי גו'" (ראה גם תו"מ חמ"ג ע' 400. וש"נ).

30 יחזקאל שם, כ.
31 ובמכ"ש וק"י, שהרי: (א) הקב"ה ידע מה שבלבו של נבוכדראצר, שאין כוונתו למלא רצונו, ואעפ"כ נתן לו שכר על פעולתו, ועאכו"כ בנוגע לאדם שאינו יודע "מה בלבו של חבירו" (פסחים נד, ריש ע"ב), ויתכן שאין לו שום פני. (ב) לכידת צור - גם אם לא היתה נעשית ע"י נבוכדראצר, היתה נעשית ע"י אחר, שהרי הרבה שלוחים למקום, משא"כ הטובה שנעשתה לו, שלולי פעולת חבירו יתכן שלא היתה נעשית כלל. (ג) הציווי על לכידת צור לא הי' בשביל נבוכדראצר בלבד, אלא בשביל תיקון העולם,

ועאכו"כ בנוגע לטובה שנעשית עבורו, שכודאי צריכה להיות הכרת הטוב כו'.
32 (ע"ד דברי הגמרא (שבת לג, ב) בנוגע לאומות ש"תקנו שווקים תקנו גשרים תקנו מרחצאות" - "כל מה שתקנו לא תקנו אלא לצורך עצמן כו'***. והרי זה היפך דברי הגמרא (ברכות נח, א) "אורח טוב מהו אומר .. כל מה שטרח לא טרח אלא בשבילי".
33 וכפי שיכולים לטעון בנוגע לכיבוד אב ואם - שגם השכל מחייב שיש לכבדם, כיון שגידלוהו ודאגו לכל צרכיו כו' - שלא עשו זאת בשביל טובת הבה, אלא הוכרחו לעשות זאת מצד טבעם, שטבע האב לרחם על בנו, ועד שטבע זה הוא גם אצל בעלי חיים, ואילו לא הוצרכו להשקיע את מצפונם הטבעי, לא היו עושים זאת.
34 יחזקאל שם, כא.

35 ויש לומר, שזהו המקור לפתגם הבעש"ט (נסמן בתו"מ חל"ט ע' 40) שנשמה יורדת לעוה"ז, מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, למשך שבעים-שמונים שנה, כדי לעשות טובה ליהודי, בגשמיות או ברוחניות.

36 ועד"ז בנוגע לחייו הפרטיים של כל אחד מישראל - שלא יטען שבשביל קיום מצוות חמורות כדאי להשתדל עד כדי מס"ג, משא"כ בנוגע למצוות שהתורה עצמה קוראת אותם בשם "מצוות קלות" (או "דקדוק קל של דברי סופרים"). והמענה לזה - שבמאמר רז"ל זה גופא נאמר "לא תהא יושב ושוקל במצוותי של תורה כו'" (תנחומא עקב ב. ועוד), כי כל מצוה, איזו שתהי', היא רצון העליון, ולכן צריך וכדאי להשתדל עד כדי מס"ג גם עבור ענין קטן וקל.
37 מט, ו.

(* וכמוספר בגמרא במסכת תמיד (לב, ב), שכאשר אלכסנדר מוקדון ביקש "הבו לי מיד" מג'רדן (ששם כל הענינים הם לאמיתתם), נתנו לו גלגל עין של אדם, וכאשר שקל כנגדה את כל כספו וזהבו, לא הוכרעה הכף, ובה רמזו לו, ש"עיני האדם לא תשבענה" (משלי כו, כ), אלא רוצה תמיד עוד יותר.

(** ועד שיש כאלו שטוענים כך בנוגע להקב"ה, שנותן להם כל צרכם וכו' - שאין צורך להודות ולהחזיר כו', כיון שיש להקב"ה "פני" בדבר, שהרי "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו" (אבות בסופה).

1 שלא תירצו את השאלות, ובין אלו שהציעו תשובות על השאלות בפרש"י זה, היו כאלו שרצו לקשר
 2 זאת עם פירוש רש"י בפרשתנו, על הפסוק³⁸ "ותעל הצפרדע" ("שרוץ הצפרדעים קורא לשון יחידות"),
 3 שגם שם מקדים רש"י "מדרשו" ל"פשוטו"³⁹, כמו בפירושו על הפסוק "כי באפם הרגו איש", למרות
 4 שענינו של רש"י הוא לפרש פשוטו של מקרא, ורק כאשר ישנו קושי בפש"מ, אזי מפרש רש"י גם
 5 ע"פ הדרוש, אבל הפירוש העיקרי הוא ע"ד הפשט.
 6 ו. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק³⁸ "ותעל הצפרדע", "צפרדע אחת היתה והיו מכין אותה והיא
 7 מתזת נחילים נחילים. זהו מדרשו. ופשוטו יש לומר שרוץ הצפרדעים קורא לשון יחידות. וכן ותהי
 8 הכנס⁴⁰, הרחישה וכו'",
 9 - שאין לפרש שנאמר "צפרדע" לשון יחיד ע"ש המין, שהרי בכל הפרשה נאמר "צפרדעים" לשון
 10 רבים. ולכן מפרש רש"י "צפרדע אחת היתה", ואעפ"כ, קיים אהרן את הציווי⁴¹ "והעל את הצפרדעים",
 11 כיון ש"היו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים". ועפ"ז, פירוש "ותעל הצפרדע" הוא בשתיים: (א)
 12 הצפרדע (אחת) עלתה (לשון פועל) בעצמה, (ב) הצפרדע העלתה (לשון מפעיל) נחילים נחילים של
 13 צפרדעים. אבל, "זהו מדרשו", כיון שע"ד הפשט אין לפרש תיבת "ותעל" בב' אופנים.
 14 ולכן מוסיף "ופשוטו יש לומר שרוץ הצפרדעים קורא לשון יחידות (אף שענין השירוף אינו מיוחד
 15 לצפרדעים דוקא), וכן ותהי הכנס, הרחישה" (אף שענין הרחישה אינו מיוחד לכינים בלבד), וזאת, למרות
 16 שרחישת הכינים נכתבה בשינוי לשון ("הכנס"), משא"כ תיבת "צפרדע", ללא שינוי לשון שיוכיח שקאי
 17 על "שרוץ הצפרדעים".
 18 ומקדים רש"י "מדרשו" ל"פשוטו", כי הפירוש ד"מדרשו" קרוב יותר לתוכן הכתובים, שבכל הפרשה
 19 נאמר בלשון רבים וכאן בלשון יחיד, ואילו מעלת פי' הב' היא ב"פשוטו" של תיבת "ותעל", שאינה
 20 מתפרשת בב' אופנים.
 21 וההוראה מהחילוק בין ב' הפירושים, אם אהרן עשה רק התחלת הפעולה, או גם גמר הפעולה, בנוגע
 22 לפעולה דקירוב הזולת, שיש להשתדל לגמור ולהשלים את הפעולה, אבל גם במצב שיכול רק להתחיל,
 23 יש להתחיל ולפעול כו'⁴², ו"מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה"⁴³ -
 24 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חט"ז ע' 79 ואילך.
 25 ז. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק³⁷ "כי באפם הרגו איש", "אלו חמור ואנשי שכם, ואינם חשובין
 26 כולם אלא כאיש א', וכן הוא אומר בגדעון⁴⁴ והכית את מדין כאיש אחד, וכן במצרים סוס ורוכבו רמה
 27 ביים⁴⁵. זהו מדרשו. ופשוטו, אנשים הרבה קורא איש כל אחד לעצמו באפם הרגו כל איש שכעסו עליו,
 28 וכן⁴⁶ וילמד לטרוף טרף אדם אכל",
 29 - שרק הריגת "חמור ואנשי שכם" היתה "באפם", משא"כ שכם עצמו, שהריגתו היתה חיוב גמור,
 30 כיון ש"נבלה עשה גו"⁴⁷, אף "שהאומות גדרו עצמן מן העריות"⁴⁸.

38 ח, ב.

39 כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שבין הצעות התירוצים, הזכירו גם פירוש רש"י בפ' לך על הפסוק (יב, יא) "הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את", שגם שם מקדים רש"י "מדרש אגדה" ל"פשוטו של מקרא" (וראה לקמן הערה 56). - וראה גם תו"מ חמ"א ע' 219 ואילך. וש"נ.

40 פרשתנו ח, יד.

41 שם, א.

42 ודוקא מתוך שמחה וטוב לבב נכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר (ראה סה"ש תש"ט ס"ע 323 ואילך. וש"נ) ע"ד יציאה למלחמה מתוך "מאָרש של נצחון", כי אף ש"אל יתהלל חוגר

כמפתח" (מלכים-א כ, יא), הרי הא גופא שיוצא למלחמה מתוך בטחון גמור בנצחון, הרי זה מסייע שיהי' הנצחון בפועל בנקל יותר, שפורצת גדרו של עולם, ומביאה את הגאולה - גאולה רוחנית של איש פרטי מישראל, ועל ידה פועלים הגאולה הכללית, גאולה האמיתית והשלימה בביאת משיח צדקנו.

43 קידושין מ, א.

44 ס' שופטים ו, טז.

45 בשלח טו, א.

46 יחזקאל יט, ג-ו.

47 וישלח לד, ז.

48 פרש"י עה"פ.

- 1 והטעם שנאמר "איש", לשון יחיד, לפי ש"אינם חשובין כולם אלא כאיש א". ומביא ראי' ששייכת
 2 מציאות של גבורה כזו - "וכן הוא אומר בגדעון* כו", ונוסף על הראי' לעצם הענין, מוסיף ראי' שבלשון
 3 הכתוב נקראים רבים בלשון יחיד - "סוס ורוכבו**", כיון שכולם חשובים כאחד.
- 4 אבל, "זה מדרשו", ואינו לגמרי ע"ד הפשט, כי⁵² מ"ש "איש" לשון יחיד, אינו יסוד מספיק לחדש
 5 שהי' כאן ענין שלמעלה מהטבע. ולכן מוסיף רש"י "ופשוטו כו", שהכתוב מחדש ש"באפם" הרגו כל
 6 יחיד, והיינו, שכל חמתם בערה במ עד להריגת האחרון שבאנשי שכם⁵³. ומביא ראי' ממ"ש "וילמד לטרוף
 7 טרף אדם אכל", שחי' רעה שמלומדת ורגילה לטרוף אנשים, טורפת כל אדם בפני עצמו⁵⁴ באותו אופן.
- 8 והקושי שבפי' זה: (א) איך יתכן שבני יעקב שהיו צדיקים⁵⁵, יהיו בכעס גדול כ"כ. (ב) הכעס על
 9 "חמור" הי' בודאי גדול יותר מאשר הכעס על אנשי שכם. ולכן מקדים רש"י "מדרשו" ל"פשוטו", כי
 10 הקושי שב"מדרשו" אינו אלא שאין לו יסוד ברור בכתוב, אבל הפירוש עצמו, קרוב לפשוטו של מקרא
 11 יותר מאשר הפירוש ע"פ "פשוטו"⁵⁶ -
- 12 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁵⁷ בלקו"ש ח"ה ע' 251 ואילך.

(* וזה הי' "בחרב איש רעהו" (ולא באופן נסי). ואע"פ שהי' בכחו של הקב"ה, מ"מ, הרי ילד זוכר (אפילו כשהגדול
 אומר "כחי ועוצם ידי וגו'") שברך בבוקר: "הנותן ליעף כח", ובכ"ז מרגיש שנפק"מ בין רבים ליחיד. ובפרט שגם כאן
 היו בטוחים בכחו של זקן (לפי א')⁴⁹.

(** ומוכרח שלא קאי על סוס פרעה, כי, לשון הכתוב הוא⁴⁵: "כי גאה (ולא עוד אלא) גאה", ולקס"ד הנ"ל, במה היא
 הגאות - הנפלאה - לא ביד הגדולה וכו', כי אם בזה אשר פרעה המלך וסוסו - איש אחד - רמה ביים.
 ולא עוד אלא שרש"י כאן מדגיש ההוכחה: "סוס ורוכבו (בנוגע ובענין ד)רמה ביים" (זהו החידוש, ולא נצחון המלחמה
 וכיו"ב, שתלוי בהמלך ומפלתו. וק"ל).

ולכן ג"כ הוצרך רש"י להביא התיבות "רמה ביים", כי מזה מוכח דלא קאי על פרעה כנ"ל⁵⁰.

והא דרש"י אינו מביא הכתוב⁵¹ "כל סוס פרעה" (שגם שם מפרש רש"י "חשובין כולן כסוס אחד") שלפני הכתוב "סוס
 ורוכבו רמה ביים" - כי רש"י גם מחדש בזה (שלילת הפי' דקאי על רוכב העיקרי - פרעה). ובפרט שמהכתוב עצמו - אינו
 ראי' כלל, שהרי מפורש "כל סוס פרעה", ואדרבה, פרש"י זה צריך ביאור, וכקושיית מפרשינו.

- 49 פרש"י (בפי' הב' - ממדרש אגדה) וישלח שם.
 50 ראה גם לקו"ש שבפנים ע' 257.
 51 בשלח יד, כג.
 52 ועוד: כיון שהריגת אנשי שכם היתה דוקא "בהיותם
 כואבים" (וישלח שם, כה), עכצ"ל, שהיתה להם תפיסת מקום
 כו'.
 53 והרי ענין זה מגדיל את העוולה שלהם (שעל זה מוכיח
 אותם) - כיון שמורה על גודל האכזריות, היפך הטבע לגמרי,
 שהרי בדרך כלל, "הקורע בחמתו", מיישב דעתו בדבר זה
 (רמב"ם הל' שבת פ"י ה"י), ואילו כאן, גם לאחרי הריגת רוב
 אנשי שכם, לא נרגעו מכעס; משא"כ בפי' הא', שמקטין העוולה
 שלהם - כיון שהריגת כל אנשי שכם נחשבת להריגת איש אחד
 בלבד, ולא מסתבר לומר שבשעה שמוכיח אותם, יקטין את
- העוולה שלהם.
 54 ואין לומר שבכתוב מדובר אודות מאורע שנטרף אדם
 אחד - כי כתוב הנ"ל הוא (לא סיפור מאורע, אלא) "משל", כך
 שהי' יכול להיכתב (בהתאם לנמשל*) גם בלשון רבים, ועכצ"ל,
 שהטעם שנכתב בלשון יחיד הוא כפנים.
 55 וכמ"ש בפרש"י - בפרשתנו (מו, לא) וכן בפ' וישלח
 (לה, כב) - בנוגע ליעקב שהיתה מטתו שלימה.
 56 ולכן מדייק "ופשוטו", ולא "פשוטו של מקרא" (כבפי'
 לך לך, כנ"ל הערה 39) - כיון שזהו רק "פשוטו" של תיבת
 "איש", ולא פשוטו של מקרא, תוכן כללות הענין, שמתאים יותר
 ל"מדרשו" (וראה גם לקו"ש חט"ז ס"ע 81 ואילך - משיחה זו).
 57 בשילוב (השאלות מ)שיחת ש"פ ויחי שנה זו.

(* כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר (בבת"שחוק): שאלו פנעם את המגיד מדובנא, כיצד עולה בידו למצוא על כל דבר משל מכוון בכל הפרטים?
 והשיב, ע"פ משל מקליעת חץ למטרה, שיכול להיות בב' אופנים: מי שמומחה בדבר ("אג גוטער קונצן מאכער") - יורה חץ וקולע בדיוק אל
 המטרה, אבל יש מי שתחילה יורה את החץ, ואח"כ מסמן מסביבו את המטרה... וכך אני עושה - הסביר המגיד - לכל לראש הנני מסדר את
 פרטי ה"משל", ממלך או מארץ וכו"ב, ואח"כ הנני מתאים אליו את הנמשל (ורק אמירת הדברים בפועל היא בסדר הפוך: תחילה הנמשל
 ואח"כ המשל).

1 ח. ויש להוסיף בנוגע לב' פירושי רש"י הנ"ל שבהם מקדים "מדרשו" ל"פשוטו", אף שלכאורה הרי
 2 זה היפך ענינו של רש"י, כפי שכותב בעצמו את הכלל⁵⁸ "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא" - שזהו
 3 רק כפי שהענין הוא בגלוי, אבל בהעלם, כלולים בפירושו רש"י גם ענינים ע"ד הדרוש והרמז, ועד ל"יינה
 4 של תורה"⁵⁹, ועד שלפעמים מביא רש"י את חלק הדרוש גם בגלוי, כבפירושו הפסוקים הנ"ל.
 5 והנהגה כזו צריכה להיות אצל כל מלמד - שבגלוי לומד אמנם עם הילד פשוטו של מקרא, אבל הוא
 6 (המלמד) בעצמו צריך לידע גם שאר חלקי התורה, וכמו ש"תלמוד בבלי" נקרא כך ע"ש שהוא בלול
 7 ממקרא ומשנה וכו'⁶⁰, כך צריך המלמד להיות בלול מכל הענינים, ודוקא אז יהי' לימוד פשוטו של
 8 מקרא עם הילד - כדבעי.

9 ט. וכן הוא בנוגע להתביעה שיפוצו מעינותיך חוצה, ועד שלא מספיק להביא ל"חוצה" את המים,
 10 או את הנהר, ואפילו את מי המעיין, אלא צריך להביא ל"חוצה" את המעיין עצמו⁶¹:
 11 ישנם הטוענים, היתכן שתובעים זאת, בה בשעה שאלו שנמצאים בחוצה הם רחוקים ביותר, ואין
 12 להם שייכות כלל למעיין, וצריכים לכל לראש ללמדם אל"ף-בי"ת, ורק לאח"ז יוכלו לדבר עמהם אודות
 13 ענינים נעלים יותר.

14 והמענה לזה - שהגישה ללימוד אל"ף-בי"ת צריכה להיות חדורה ב"מעייין" שבתורה, שאז ניכרת
 15 ונרגשת קדושה בהאל"ף, וכפי שהיו אומרים פעם, ש"קמץ אל"ף א"ן" הוא האל"ף של "אנכי ה' אלקיך"⁶²,
 16 שבה כלולה כל התורה כולה,

17 - כפי שמבאר ר' סעדי' גאון⁶³ שתרי"ג מצוות כלולות בעשרת הדברות, ועשה"ד כלולים ב"אנכי"
 18 ו"לא יהי' לך", שלכן שמענום מפי הגבורה⁶⁴, ועד שכל עשה"ד כלולים בדיבור "אנכי ה' אלקיך", וע"פ
 19 תורת הבעש"ט⁶⁵ כלול הדיבור "אנכי ה' אלקיך" בתיבה הראשונה - "אנכי", ותיבת "אנכי" כלולה באות
 20 הראשונה - אל"ף.

21 וענין זה מובן גם מדברי הגמרא⁶⁶ ש"אנכי" ר"ת "אנא נפשי כתבית יהבית" - שהפירוש הפשוט בזה
 22 הוא, שהקב"ה בעצמו כתב את התורה ונתנה, אך הפירוש הפנימי בזה (על יסוד מאמר הזהר⁶⁷) (המובא
 23 בתניא⁶⁸) על הפסוק⁶⁹ "ויקחו לי תרומה" הוא, שבכתבת התורה הכניס הקב"ה את עצמותו (ועפ"ז מובן
 24 הדיוק ד"אנא נפשי כו", דלכאורה, תיבת "נפשי" מיותרת) - וכיון שענין הר"ת (שמצינו כמ"פ בתורה,
 25 ועד שלמדים מזה כמה הלכות⁷⁰) הוא שהאות הראשונה כוללת תיבה שלימה, הרי מובן, שכן הוא גם
 26 בנוגע לאות הראשונה ד"אנכי" שכוללת את כל התיבה כולה -

27 ובאופן כזה צריך המלמד ללמוד עם הילד אות אל"ף - שזוהי האל"ף שבה כלולה כל התורה כולה
 28 - האל"ף ד"אנכי ה' אלקיך" (בניגוד לאל"ף ד"אל זר"ל⁷¹, שהרי "לא יהי' לך אלהים אחרים").

29 וכיון שלימוד האל"ף-בי"ת הוא באופן שהאותיות חדרות בקדושה, צריך להיות לימוד האותיות בפני
 30 עצמו ולימוד הנקודות ("קמץ אל"ף א"ן") בפני עצמו⁷² (אע"פ שכאשר הלימוד הוא באופן אחר יוכל הילד
 31 להתלמד במהירות גדולה יותר), כי קדושת האותיות וקדושת הנקודות הם ב' קדושות בפני עצמן, ואין
 32 לערבם, ודוקא כאשר הלימוד הוא באופן כזה יש לו קיום לעד ולעולמי עולמים.

65) ראה בן פורת יוסף כג, ד. וראה גם תו"מ חמ"ג ע' 376.

58) בראשית ג, ת. וראה גם פרשתנו ו, ט (בסופו).

59) סה"ש תרצ"ז ס"ע 197 (נעתק ב"היום יום" כט שבט).

60) סנהדרין כד, א.

61) ראה גם תו"מ חל"ג ע' 84. וש"נ.

62) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' קמו. סה"ש תש"ג

ע' 144.

63) הובא בפרש"י משפטים כד, יב.

64) מכות כד, רע"א. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת שלח טו,

כב.

66) שבת קה, א (לגירסת הע"י).

67) ח"ב קמ, ב.

68) פמ"ז.

69) תרומה כה, ב.

70) ראה גם תו"מ חל"ז ע' 207 הערה 132.

71) שבת קה, ב.

72) ראה תו"מ חל"ב ע' 349. וש"נ.

- 1 [ועפ"ז יובן טעם הדין שס"ת המנוקד פסול⁷³ - דלכאורה אינו מובן: כיון שהקריאה בתורה צריכה
2 להיות עם הניקוד דוקא, וללא הניקוד לא תהי' הקריאה כדבעי, א"כ, מה איכפת לן שהניקוד יהי' בתוך
3 הס"ת? - כיון שאסור לערב את ב' הקדושות, קדושת האותיות עם קדושת הנקודות.
- 4 אלא שענין זה הוא בנוגע לקריאה בס"ת דוקא, שקריאה זו אינה ענין של הבנה והשגה, אלא למעלה
5 מזה, שלכן, גם "עם הארץ (שאינו מבין אפילו פירוש המלות) מברך ברכת התורה ("אשר בחר בנו מכל
6 העמים ונתן לנו את תורתו") .. כשעולה לספר תורה"⁷⁴, כיון שלא נוגע כאן ענין ההבנה וההשגה;
7 משא"כ בחומש, שהלימוד הוא בהבנה והשגה, אזי יכול (וצריך) להיות הניקוד בפנים].
- 8 ולכן יש צורך במלמד ירא-שמים, שאז יוכל להיות הלימוד באופן שגם כאשר לומד עמו אל"ף-בי"ת
9 בלבד, הרי זה חדור בקדושה.
- 10 וכן הוא בנוגע לכללות הענין דהפצת המעיינות חוצה - שגם ב"חוצה" צריכים להביא את המעיין
11 עצמו, וכמדובר פעם⁷⁵ אודות מעלת המעיין, שאפילו ע"י טיפה אחת, אם כל גופו עולה בהם, אזי נעשה
12 טהור, ולכן צריכים להביא ל"חוצה" עכ"פ טיפה אחת מהמעייין, ודוקא אז יהי' קיום לכל הענינים.
- 13 י. וענין זה קשור גם עם ה"משתה" השנתי לטובת קיומה של ישיבת תומכי תמימים שיתקיים בעוד
14 שמונה ימים⁷⁶, שכן, בנוגע לישיבת תומכי תמימים השתדלו רבותינו נשיאינו ("די רביים האָבן זיך
15 פֿאַרלייגט") שיהיו מלמדים יראי-שמים, וחדורים בפנימיות התורה, "קב חומטין"⁷⁷, בכדי שיוכלו לחנך
16 את התלמידים באופן כזה, כך, שיראו בגלוי שבד' אמות אלו ישנו גם הענין של פנימיות התורה, ולא
17 רק במחשבה, אלא גם בדיבור ומעשה.
- 18 ויה"ר שיצליחו בלימוד התורה, ובאופן שבשעה שהתלמידים לומדים נגלה, יהי' ניכר עליהם שהם
19 חדורים בחסידות, ובשעה שלומדים חסידות יהי' ניכר ש"תלמודם - נגלה דתורה - בידם"⁷⁸.

73) שו"ע יו"ד סוסרע"ד.

74) הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ב הי"ב. וש"נ.

75) ראה תו"מ ח"ט ע' 181. וש"נ.

76) "ביום א' פרשת בשלח, ד' שבט" (אג"ק חכ"ד ע' רנא).

להמשתתפים כו'.

77) שבת לא, א. וראה לקו"ת ויקרא ו, א.

78) ע"פ לשון חז"ל - פסחים נ, א. וש"נ. וראה גם שיחת

ש"פ שמות, מבה"ח שבט דאשתקד הערה 80 (תו"מ חמ"ה ע'

340) וש"נ.

- (שם ע' רפג ואילך) -

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז טבת, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מד' שמות פ"י. הנה אקראהו בעת רצון על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקלה"ה נבג"מ ז"יע, ויה"ר שימולא משאלות לבבו ולבב זוגתו שיחיו לטובה בהקדם וכמו שכותב
במכתבו ועוד יותר מזה. כן ירחיב לו השי"ת בפרנסתו שתהי' במנוחה ובכבוד.

ומי"ש שאחד העובדים עמו הוא איש הפקר כו' וכו', צריך לדבר עמו בניחותא ולעורר נקודת
היהדות אשר בו אשר כפי עצת חכמינו ז"ל על כל אחד מבני ישראל נאמר אני ישנה בגלותא ולבי ער
להקב"ה לתורתו ולמצותיו, וכבר ידוע ביאור כ"ק מו"ח אדמו"ר בזה שהחילוק בזה הוא אם הבאר
מים חיים נמצא ע"פ הארץ בעומק מעט או בעומק יותר אבל ברור שנמצא הוא וכשיחפרו כדי הצורך
יתגלה מן ההעלם אל הגילוי ואל הפועל, והשי"ת יצליחו לבשר טוב בכל הני"ל.

בברכה.

לקוטי שיחות פרשת וארא כך יא

33 ש"הם זכר לגאולה וחירות - "לפיכך הם צריכין
34 הסיבה דרך חירות".
35 וצריך להבין:
36 (א) בסימן זה (בסעיף קודם⁶) כבר ביאר טעם
37 ההסיבה: " . . . שישב בהסיבה דרך חירות כו' לפי
38 שבכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאלו
39 הוא עתה יוצא משעבוד מצרים כו' לפיכך צריך
40 לעשות כל מעשה לילה זה דרך חירות".
41 לפי זה הרי אין אנו זקוקים לנתינת טעם למה
42 צריך להסב בשעת אכילת הכזית וכו', כי כבר
43 מבואר הוא ממה שנאמר לפני זה; ואדרבה, בעיקר
44 היה לו לבאר הטעם למה אינו צריך (אלא ה"רשות
45 בידו") להסב ב"שאר כל הסעודה" (ולא משמע
46 מסגנון לשונו שזוהי כוונתו בביאורו זה)?
47 (ב) למה כתב אדמו"ר הזקן שד' לשונות של
48 גאולה "אמורים בפרשת וארא" - והלא אין דרכו
49 לציין בפנים השולחן-ערוך מקום הפסוקים
50 שמביא.
51 (ג) בפרשת וארא נאמרו ד' לשונות אלו בסדר
52 שונה: והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי [וכן
53 הובא הסדר בדרשת רז"ל (ירושלמי) ה"ל]. ולמה
54 שינה אדמו"ר הזקן בסידורם?⁸
55 ב. ויובן כל ה"ל בהקדים בירור כללי בגדר דין
56 הסיבה - דיש לומר בב' אופנים:
57 (א) הסיבה אינו חיוב בפני עצמו, אלא הוא פרט
58 ותנאי בהמצוה דאכילת מצה ושתיית ד' כוסות
59 וכו', והיינו כשם שישנם פריטים ותנאים בנוגע
60 לכמותה ואיכותה של אכילת המצה ושתיית הד'

1 א. איתא בירושלמי¹: "מנין לד' כוסות" (רמז
2 מן התורה²) "ר"י בשם ר' בניי' כנגד ד' גאולות
3 ("לשונות של גאולה שהוזכרו בפרשה כשנתבשרו
4 על גאולת מצרים²) לכן אמור גו' והוצאתי גו'
5 והצלתי גו' וגאלתי גו' ולקחתי גו'³.
6 ועוד טעמים נאמרו שם: "ריב"ל אמר כנגד ד'
7 כוסות של פרעה וכו'. ר' לוי אמר כנגד ד' מלכיות.
8 ורבנן אמרי כנגד ד' כוסות של פורענות שהקב"ה
9 עתיד להשקות את אומות העולם . . . וכנגדן עתיד
10 הקב"ה להשקות את ישראל ד' כוסות של נחמות
11 וכו'".
12 בפשטות ההפרש בין הטעמים האחרונים
13 להטעם הראשון "כנגד ד' גאולות" הוא: להטעמים
14 ה"נ"ל אין בד' הכוסות זכר ושייכות גלויה לגאולת
15 בני ישראל (ממצרים)⁴, מה שאין כן להטעם "כנגד
16 ד' גאולות" הרי ד' הכוסות הם זכר ל(לשונות של)
17 גאולה.
18 ועל פי זה יש לומר שפלוגתא ה"נ"ל בהרמז לד'
19 כוסות הוא נפקא-מינה גם להלכה, ובהקדם:
20 כתב אדמו"ר הזקן בשולחנו⁵, בדיני הסיבה:
21 "אימתי צריך להסב בשעת אכילת כזית . . . מצה .
22 . ובשעת אכילת הכריכה . . . אכילת אפיקומן . . .
23 ושתיית ד' כוסות - לפי שכל דברים אלו הם זכר
24 לגאולה ולחירות, שהד' כוסות תקנו חכמים כנגד
25 ד' לשונות של גאולה האמורים בפרשת וארא,
26 והוצאתי וגאלתי ולקחתי והצלתי כו' לפיכך הם
27 צריכין הסיבה דרך חירות, אבל שאר כל הסעודה
28 אם רצה לאכול ולשתות בלא הסיבה הרשות בידו
29 כו' אבל מכל-מקום המיסב בכל הסעודה הרי זה
30 משובח ועושה מצוה מן המובחר".

31 מסגנון לשונו מוכח שכוונתו לבאר טעם
32 ההסיבה הנצרכת בד' דברים אלו, והיינו משום

(6) ס"ז.

(7) ונ"ד צ"ע גם ברמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז, שבהל' ר"ז
כתב: בכל דור ודור חייב אדם להראות כו' לפיכך כשסועד (סתם)
אדם בלילה זה צריך לאכול ולשתות (סתם) והוא מיסב דרך
חירות. ואח"כ בסוף ה"ח: ואימתי צריכין הסיבה בשעת אכילת
כזית מצה ושתיית ארבע כוסות האלו כו'. דלכאורה הו"ל לקצר
ולכתוב בתחלה (בה"ז): לפיכך צריך אדם להסב בשעת כו'
וכיו"ב.

(8) גם בפרשב"ם (פסחים צט, ב) שכתבם ג"כ כסדר שבשו"ע
אדמוה"ז (וראה פרשב"ם ב"ב נח, ב) קשה כנ"ל. ואף ששמע
שכן היתה גרסתו בב"ר (שממנו העתיק דבריו, וכמו שכתב:
ומצינו בב"ר כו'), אינו מובן למה בחר בהגירסא שבב"ר, ולא
בהגירסא שבירושלמי? ואת"ל (בדוחק עכ"פ) שכך גריס גם

(1) פסחים פ"י ה"א, וראה גם ב"ר פפ"ח. ה. אוה"ת וארא (ע'
קפה. ע' ב'תקצו).

(2) פני משה שם.

(3) פרשתנו ו, ר"ז.

(4) במאיירי פסחים צט, ב: שענינם (של ד' כוסות של פרעה)
הי' טבה לגאולת מצרים. וראה ג"כ בקה"ע ופ"מ לירושלמי שם.
ומפרשי המדרש בב"ר שם - אבל מובן, שזה רק סיבה לסיבה
דסיבה כו' ושייכות רחוקה לגאולה, משא"כ להטעם "כנגד ד'
גאולות" הרי זהו ענין ה"גאולה" עצמה.

(5) אר"ח סתע"ב סי"ד.

22 הוא לחזור ולברך "על אכילת מצה"¹²: אם החיוב
 23 לחזור ולאכול הוא רק בכדי לקיים מצות הטיבה
 24 (אבל מצות אכילת מצה כבר קיים בשלימות) - אין
 25 לברך שנית "על אכילת מצה"; אבל אם חיוב
 26 אכילה השניה הוא לקיים מצות אכילת מצה (שלא
 27 קיימה כאשר אכל בלא הטיבה), צריך לחזור ולברך
 28 "על אכילת מצה".
 29 ועוד יש לומר נפקא-מינה למעשה: אם אכל
 30 את הכזית מצה בלא הטיבה, ואחר כך נשתנה
 31 המצב באופן ששוב אינו מחוייב בהטיבה - כגון
 32 שעכשיו יושב הוא לפני רבו - אם צריך לחזור
 33 ולאכול שלא בהטיבה: אם לא קיים מצות אכילת
 34 מצה כשאכל בלא הטיבה (שדינו כאילו לא אכל
 35 מצה), הרי מחוייב הוא עכשיו במצות אכילת מצה
 36 (אף שתהיה שלא בהטיבה, מאחר שאינו מחוייב
 37 בהטיבה עתה) שלא יצא ידי חובתה עדיין¹³; אבל
 38 אם בפעם הראשונה כבר קיים מצות אכילת מצה,
 39 אלא שלא יצא ידי חובת הטיבה - וממצוה זו הלא
 40 הוא פטור בשעה זו שהוא יושב לפני רבו, אין
 41 מקום שיחזור ויאכל כזית מצה וכו'¹⁴.

1 כוסות, כך יש תנאי באופן האכילה והשתיה - צריך
 2 להיות דרך הטיבה.
 3 (ב) הטיבה היא מצוה כללית בפני עצמה -
 4 האדם צריך להראות כליל פסח הנהגה דרך חירות,
 5 ומראה זה על ידי ההטיבה, באכילה על ידי הטיבה
 6 ובשתיה על ידי הטיבה - אינו יוצא ידי חובתה של
 7 הטיבה כי אם באכילת כזית מצה ושתיית ד' כוסות
 8 וכו': זאת אומרת שאכילה ושתייה זו הרי הם
 9 פרטים במצות ההטיבה.⁹
 10 והנפקותא ביניהם: באם אכל את הכזית (לקיים
 11 מצות אכילת) מצה בלא הטיבה, אם יצא ידי מצות
 12 אכילת מצה או לא: אם נאמר שהטיבה היא תנאי
 13 לעיכובא במצוה אכילת המצה, הרי אם לא היסב
 14 לא קיים גם מצות אכילת מצה (מדרבנן¹⁰) מכיון
 15 שההטיבה מעכבת בה; אבל אם אכילת הכזית מצה
 16 היא פרט בהטיבה, הרי באם לא היסב בה לא קיים
 17 מצות הטיבה, אבל אין חסרון בקיומה של מצות
 18 אכילת מצה.
 19 והנפקא-מינה בין שתי סברות החיוב שבהטיבה
 20 להלכה למעשה: באם אכל את הכזית בלא הטיבה
 21 שאז צריך לחזור ולאכול בהטיבה¹¹, האם מחוייב

בהטיבה) שהטיבה הוא תנאי באכילת מצה, כי באם היתה הטיבה
 חובה בפ"ע, וכאשר אכל הכזית מצה שלא בהטיבה כבר קיים
 מצות מצה, מה מקום לחייבו לאכול עוה"פ את הכזית מצה
 בהטיבה, כיון שכבר קיים מצות מצה,

אבל אינו - כי עפ"י שהטיבה הוא חיוב בפ"ע, אין הפי'
 שחיובה חל כשמקיים מצות אכילת מצה, כ"א שתקנוה באכילה
 מצה כו', לפי שהם זכר לגאולה וחירות (כנ"ל הערה 9). וא"כ י"ל
 שאף שכבר קיים מצות מצה חייבוהו חכמים לאכול עוה"פ מצה
 זכר לגאולה וחירות, בהטיבה.

ולפי"ז צ"ל שמי"ש בירושלמי (פסחים שם) "אותו כזית
 שאדם יוצא בו בפסח צריך לאכול מיסב" (וכן מ"ש בשו"ע
 אדה"ז שם סי"ד בתחלתו) הוא ע"ד הרגיל. אבל באם עבר ואכל
 בלא הטיבה - צריך לחזור ולאכול בהטיבה. וראה לקמן הערה
 23.

12) לפמ"ש הרמ"א (סתע"ב ס"ז. שו"ע אדה"ז שם סט"ו)
 דבכוס ג' וד' אם לא שתה בהטיבה לא יחזור וישתה וכדאי הוא
 ראבי"ה לסמוך עליו דבזה"ז א"צ הטיבה במקום שיש חשש
 שנראה מוסיף על הכוסות - י"ל דה"ה שלא יצטרך לחזור ולברך
 בזה"ז, במקום שיש חשש ברכה לבטלה, ולפ"ד המבואר בפנים
 הוא "מעיקר הדין".

13) אפ"ל דכיון שלא יצא י"ח מצה מדרבנן מפני שאכלה
 שלא בהטיבה, לא חייבוהו חכמים לחזור ולאכול כיון שגם עתה
 יאכל שלא בהטיבה "ולא ירויה כלום". ולהעיר מהדעות בנוגע
 ליעו"י, באם לא הזכיר יעו"י במנחה של ר"ח ובלילה אינו ר"ח
 האם צריך לחזור ולהתפלל ערבית שמים, אף שלא יאמר בה
 יעו"י, דכיון שלא יצא במנחה ה"ז כאילו לא התפלל כלל (ראה
 שו"ע אדה"ז סק"ח סי"ז. וש"ג).

14) ואף את"ל שמכיון שכבר חל עליו חיוב הטיבה קודם

בירושלמי, או שלא הי' לפניו הירושלמי (כידוע השקו"ט בזה) -
 בכל אופן קשה כנ"ל - כפי הגירסא שלו - בב"ר ובירושלמי.
 9) אלא שגם ע"פ ב"י זה חיוב הטיבה תקנוהו רק באכילת
 כזית מצה ושתיית ד' כוסות וכו'. והטעם י"ל - כי הטיבה ענינה
 הוא בכדי "להראות א"ע כאילו הוא עתה יוצא משעבוד מצרים
 . . ויצאת לחירות" (רמב"ם שם ה"י, שו"ע אדה"ז שם ס"ז). ולכן
 חייובה דוקא ב"דברים אלו (ש) הם זכר לגאולה ולחירות", (משא"כ
 שאר הסעודה היא רק ל"מצוה מן המובחר"). וראה לקמן הערה
 11.

אבל אחכ"ז - עצ"ע לפי הסברא דהטיבה מצוה בפ"ע: באם
 אא"פ לאכור"ש (נמצא בבית האסורים וכיו"ב) היש חיוב בהטיבה
 לחוד שהרי מהא דינו מיסב בפני רבו משמע דהטיבה גרידא ג"כ
 דרך חירות הוא. והא דלא הובא בפוסקים - י"ל מפני דלא שכיחא
 כלל, ולהעיר מדין סוכה עדי"ז (ראה ט"ז סתר"ל סק"כ בסופו)
 אף שיש לחלק. ואכ"מ.

10) דרוחק גדול לומר דבאכל בלא הטיבה אפקוה רבנן
 (שציוו להסב) מגדר אכילת מצוה ולא קיים מצות אכילת מצה
 מנה"ל. וראה ארחות חיים סדר ליל פסח סי"ב שיש "סמך" בהטיבה
 מה"ת".

- ולחידודי יש להעיר מהדעות האם הפקעת קנין מדרבנן מהני
 בדאורייתא (פס"ד להצ"צ או"ח תמ"ח ס"ג).

11) שו"ע שם ס"ז. שו"ע אדה"ז שם סט"ו, וראה בתור"ה
 כולוהו - פסחים קח, א, שנסתפקו לענין ד' כוסות. וראה פרי"ח
 סתע"ב סק"ז בטעם הספק. וראה שו"ת בית הלוי ח"ג סי"א אות
 ט בדעת הר"ן. ובדו"ח רעק"א כתבים ע' 176.

לכאורה אפשר להוכיח מדין זה עצמו (שצריך לחזור ולאכול

29 אם היסב", וכיוצא בזה. ועל כן צריך לומר שאין
30 צורך לפרש בכרייתא דמיירי בהיסב, שהרי בלא
31 הסיבה פשיטא שאינו יוצא ידי חובה, ו"מכיון
32 (דעל כרחך מיירי²²) שהיסב חזקי' כיוון²³.
33 אבל יש לומר דאין צריך לפרש "אם היסב" -
34 דזה מובן מאמרו "מכיון שהיסב", ובפרט
35 שהירושלמי רגיל לקצר בלשונו.

36 ד. אולם לכאורה יש להוכיח גם להיפך -
37 שהסיבה היא מצוה בפני עצמה, ואכילת מצה וכו'
38 תנאי היא בהסיבה - מהא ד"המיסב בכל הסעודה
39 הרי זה משובח ועושה מצוה מן המובחר"²⁴, דאם
40 נאמר דכל ענינה של הסיבה הוא רק תנאי באופן
41 אכילת מצה של מצוה וכו', מהו השבח ומצוה מן
42 המובחר במה שמיסב בכל הסעודה - כיון
43 שבהסיבה מצד עצמה אין ציווי ואינה אלא תנאי
44 באכילת המצוה וכו'. ועל כן צריך לומר שבעצם
45 ההסיבה יש מצוה - וחזיבה העיקרי הוא באכילת
46 מצה וכו' ובכל הסעודה הרי היא רק "מצוה מן
47 המובחר"²⁵.

48 אלא שיש לדחות הוכחה זו, כי ביום-טוב הרי
49 "כל הסעודה" מצוה היא, ד"כשם שמצוה לכבד את
50 השבת ולענגה כך כל ימים טובים . . . וירבה בבשר
51 ויין ומגדנות כפי יכלתו"²⁶ ואם כן יש לומר דכשם
52 שיש הסיבה שהיא תנאי לעיובא במצות אכילת
53 מצה, כך ישנה הסיבה שהיא תנאי ל"מצוה מן
54 המובחר" במצות עונג ושמחת יום טוב שבגיליה זה²⁷.

1 ג. ויש להוכיח שחובת ההסיבה תנאי הוא
2 באכילת מצה מהא דאמרינן בגמרא¹⁵: "השמש
3 שאכל כזית מצה כשהוא מיסב יצא, מיסב אין לא
4 מיסב לא", דמזה משמע שכשאכל מצה בלא
5 הסיבה לא יצא ידי חובת מצה; ודוחק גדול לומר
6 שכוונת הגמרא למצות הסיבה, דאם כן מאי קא
7 משמע לן בלשון "מיסב אין לא מיסב לא" - הרי
8 פשיטא דכשלא היסב לא יצא ידי חובת הסיבה.
9 ומפורש הדבר ברא"ש שם¹⁶, שנסתפק בשתה
10 כוס ג' או ד' שלא בהסיבה אם יש לחייבו לחזור
11 ולשתות בהסיבה מכיון ש"נראה כמוסיף על
12 הכוסות. ומיהו איכא למימר כיון ששתה שלא
13 כתיקונו הוברר הדבר שלא ממנין הכוסות היה ומה
14 ששותה עתה הוא כוס של חובה". הרי כתב להדיא
15 שכוס זה שהוא שותה שלא בהסיבה אינו ממנין
16 הכוסות¹⁷, והוא הדין בכזית מצה וכו'¹⁸.

17 לפלפולא היה אפשר לומר דכן משמע גם
18 בירושלמי¹⁹: "יוצאין במצה בין שכיוון בין שלא
19 כיוון . . . מכיון שהיסב חזקיה כיוון". זאת אומרת,
20 שיוצאים מצות אכילת מצה גם אם בשעת האכילה
21 ממש לא כיוון לשם מצוה, והטעם הוא, דמכיון
22 שהיסב, חזקה שכיוון בתחלה - אלא שאחר כך
23 בשעת האכילה הסיח דעתו ונשכחה ממנו כוונה
24 זו²⁰ - ונגרר הוא אחר מחשבתו הראשונה²¹. ואם
25 נאמר שיוצאים מצות אכילת מצה גם בלא הסיבה,
26 מהי הודאות שהיסב שאז "מכיון שהיסב כו" -
27 הרי כמו שלא כיוון, אפשר (ואדרבא - מסתבר)
28 שגם לא היסב, והוה ליה למימר " . . . בין שלא כיוון

(22) ראה בצפעה"נ שם: בירושלמי כאן אמר דע"כ מיירי בהיסב.

(23) ולפי"ז מובן היטב הא דמבואר בירושלמי (שבהערה 11) דחייב הסיבה הוא ב"אותו כזית שאדם יוצא בו בפסח", שהרי ע"פ משמעות הירושלמי כאן לא יצא י"ח מצה אם לא היסב. וראה הערה הנ"ל.

(24) וברמ"א כאן: ולתחלה יסב כל הסעודה. וראה בט"ז סק"ו. אבל בפר"ח סק"ז כ' ד"ליתא - דליכא אלא מצוה מן המובחר", ובשו"ע אדה"ז שם הוסיף: ואין בידינו להצריכו להסב. אבל מ"מ המיסב כו'.

וצ"ע בל' הרמב"ם בזה (פ"ז, ה"ח): ואימתי צריכין הסיבה בשעת אכילת כזית מצה כו' ושאר אכילתו ושתייתו אם היסב ה"ז משובח ואם לאו אינו צריך - דלכאורה "ואם כו' צריך" - מיותר. ודוחק לומר דכוונתו להורות דרק "שאר אכילתו א"צ לחזור ולאכול, משא"כ כזית מצה כו'. וראה לקמן הערה 31 בסופה.

(25) ובפרט לפי מ"ש בפני משה בירושלמי (שם, ה"א) דפליגי אמוראי שם אי צריך הסיבה בכל הסעודה או רק בכזית מצה וכו'. ומשמע דלמ"ד בכל הסעודה, חייב להסב בכל הסעודה כמו בכזית מצה.

(26) שו"ע אדה"ז סי' תקכט ס"א וס"ד.

(27) וכן ברמ"ש במאירי (פסחים קח, א): ארבע כוסות כולן

שבא לרבו, מחוייב הוא לחזור אחר הזדמנות לקיים מצות הסיבה - נפק"מ באופן שא"א לו עוד לקיים מצות הסיבה, לילך מלפני רבו (כגון שרבו צריך לו וכיו"ב).

(15) פסחים קח, א.

(16) סימן כ.

(17) ודוחק גדול לומר שזה עצמו הוא ספיקו של הרא"ש כדמוכח בט"ז (סתע"ב סק"ה) וחק יעקב (שם סק"ד).

(18) ואין לחלק בין ד' כוסות ומצה - דבד' כוסות כיון שהוא מדרבנן מעכבת בה הסיבה דהם אמרו והם אמרו, משא"כ במצה שהוא מה"ת - שהרי מקור דברי הרא"ש הוא מהמבואר בגמרא "מיסב אין לא מיסב לא" - בנוגע למצה, כדמוכח ברא"ש שם, ואם בנוגע למצה אין הסיבה מעכבת מנ"ל שמעכבת בד' כוסות. וכ"כ להדיא בראב"ן כאן: ואינו יוצא ידי מצוה, אלא באוכלה בהסיבה.

(19) פסחים פ"י ה"ג, וראה צ"פ על הרמב"ם הל' חו"מ פ"ו

ה"ג.

(20) קרבן העדה שם.

(21) ראה שו"ע אדה"ז סתקפ"ט ס"ט.

33 שבהסיבה - כפי שהיא פרט ותנאי במצות אכילת
34 מצה וכו', וכמו שמסיים: "לפיכך הם צריכין
35 הסיבה דרך חירות" (ולא "לפיכך צריך להסב
36 בהם" וכיוצא בזה), זאת אומרת שמחמת הטעם
37 המבואר כאן הרי "הם" - מצות אלו - צריכים
38 הסיבה.

39 והטעם: "לפי שכל דברים אלו הם זכר לגאולה
40 ולחירות" - היינו שתוכן ענינם הזה, "זכר לגאולה
41 ולחירות", הוא המצריך בהן חיוב הסיבה (דרך
42 חירות) כתנאי, בכדי שה"זכר לגאולה ולחירות"
43 שלהן יהיה שלם בכל הפרטים³¹.

44 וממשיך להוכיח בהדגשת הטעם (בשייכות
45 להד' כוסות): "שהד' כוסות תקנו חכמים כנגד ד'
46 לשונות של גאולה האמורים בפרשת וארא". ומזה,
47 שמצוה זו ענינה גאולה וחירות, ושעל כן היא
48 צריכה הסיבה כתנאי, מה שאין כן לפי טעמים
49 האחרים לתקנת ד' הכוסות: "כנגד ד' כוסות של
50 פרעה . . . כנגד ד' מלכיות . . . כנגד ד' כוסות של
51 פורענות שהקב"ה עתיד להשקות את אומות
52 העולם . . . וכנגדן עתיד הקב"ה להשקות את ישראל
53 ד' כוסות של נחמות", שלכל אלו הטעמים הרי ד'
54 הכוסות אינן זכר לגאולה וחירות של ישראל³² -
55 ולפיהם אינו מובן הטעם למה תהיה הסיבה תנאי
56 במצות ד' הכוסות.

1 אמנם טעם החיוב דהסיבה מוכיח שהסיבה ענין
2 בפני עצמו, דהרי כתב הרמב"ם²⁸ (ועל דרך זה
3 לשון אדמו"ר הזקן כנ"ל): "בכל דור ודור חייב
4 אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא
5 עתה משעבוד מצרים . . . לפיכך²⁹ כשסועד אדם
6 בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב דרך
7 חירות". ומאחר שענין זה ש"חייב להראות את
8 עצמו כו", הוא ודאי חיוב בפני עצמו, וממנו
9 מסתעף החיוב לאכול ולשתות בהסיבה, הרי על
10 כרחק צריך לומר שגם ההסיבה היא חובה בפני
11 עצמה³⁰.

12 והנה בכדי לתווך את הענינים הנראים כסותרים
13 זה את זה, יש לומר שישנם בהסיבה שני החיובים:
14 א) מצוה בפני עצמה. ב) תנאי במצות אכילת מצה
15 וכו'. וכשאוכל כזית מצה וכו' בהסיבה - מקיים
16 הוא המצוה דאכילת מצה כתיקונה ומצות הסיבה
17 המיוחדת בפני עצמה; ובמצות ההסיבה כמו שהיא
18 בפני עצמה - יש עיקר המצוה והוא באכילת כזית
19 מצה ושתיית ד' הכוסות, ו"מצוה מן המובחר" -
20 בשאר כל הסעודה, היינו הידור במצוה של הסיבה.

21 ה. ולפי זה מוסברים בטוב טעם דברי אדמו"ר
22 הזקן (בסעיף הקודם): "שישב בהסיבה דרך חירות
23 כו' לפי שבכל דור ודור וכו' (כלשון הרמב"ם
24 הנ"ל) לפיכך צריך לעשות כל מעשה לילה זה דרך
25 חירות", והיינו שזהו חיוב כללי להתנהג בדרך
26 חירות בזה הלילה. ועל פי זה מובן שמצות
27 ההסיבה הנמשכת מזה, אינה פרט במצות אכילת
28 מצה וכו' אלא ענין בפני עצמו.

29 ואחר כך (לאחר כמה סעיפים) ממשיך ומבאר
30 הדברים הצריכים הסיבה. כי בטעם וענין ההסיבה
31 שביאר לפני זה, מבוארת מצות הסיבה כחובה
32 בפני עצמה. וכאן כוונתו לבאר הענין הב'

צריכין הסיבה, הן שתייתם, הן הדברים שהם מסודרים עליהם,
ר"ל קידוש וקריאת ההגדה וקריאת ההלל וברכת המזון - אפשר
לדחות שהסיבה הוא תנאי ברברים אלו, ואין להוכיח מזה דס"ל
דהסיבה הו"ע בפ"ע.

(28) ה"ל חו"מ פ"ו ה"ל ר"ז, וראה ירושלמי שם: אוכלין
מסובין להודיע שיצאו מעבודת לחירות.

(29) וע"פ רוב אין דרכו של הרמב"ם ליתן טעם לפסקיו ולכן
משמע שכאן אין זה רק טעם לחובת הסיבה אלא שהוא ג"כ הלכה
וחיוב ש"חייב אדם כו", ומזה מסתעף ש"לפיכך) כשסועד אדם
כו".

(30) והרי זהו טעמו של הפני משה שבהע' 25 שכ' דלרב לוי
בעי הסיבה בכל הסעודה, לפי שמבאר הטעם, להודיע שיצאו
מעבודת לחירות.

31) ועד"ז יש ליישב גם הקושיא בדברי הרמב"ם שבהע' 7,
שבתחלה כתב "צריך לאכול ולשתות (סתם) והוא מסיב דרך
חירות" וכו' - בהמשך למ"ש לפנ"ז: "בכל דור ודור חייב האדם
להראות א"ע וכו' לפיכך וכו'", להדגיש שהסיבה היא מצוה בפ"ע
ואינה תלויה במצות מצה וכו', ואח"כ לאחרי שמבאר פרטי דיני
הסיבה, ממשיך: "ואימתי צריכין הסיבה וכו'", שבוה בא לבאר
(לא רק אימת צריך להסב מצד מצות הסיבה, אלא גם: שהסיבה
היא תנאי במצות מצה וכו'. ולכן המתין בזה עד לאחרי שמפרט
שאר דיני הסיבה, ורק כשבא לבאר פרטי המצות (בהמשך הפרק)
הקדים: ואימת צריכין כו' שיש בזה ב' הענינים כו'.

ומה שלא כתב הרמב"ם שאם לא אכל הכזית מצה בהסיבה
צריך לחזור ולאכלו - אף שס"ל שהסיבה היא (גם) תנאי במצות
מצה, י"ל: 1) לא כל התנאים שבמצות הם לעיכובא. 2) מכללי
הרמב"ם שאינו מביא דינים שלא הוזכרו בש"ס וכו' (יד מלאכי
כללי הרמב"ם אות ב. שד"ח כרך ט כללי הפוסקים ס"ג אות ה.
ס"ה אות כג). 3) בדוחק - רמזה בפ"ז סוף ה"ח (כדלעיל הערה
24 בסופה).

32) ראה פסחים ק"ז, ב: ארבע כסי תיקנו רבנן דרך חירות כל
חד וחד נעביד ב' מצוה. ובר"ן שם: דעיקר תקנתא משום חירות.
ובשו"ע אדה"ז סי' תעד ס"ב: ד' כוסות אלו תקנו חכמים
לשתותם דרך חירות וכל או"א הוא חירות ומצוה בפ"ע. אבל

23 וזהו הטעם שאדמו"ר הזקן משנה את סדר ד'
24 הלשונות (והוצאתי וגאלתי ולקחתי והצלתי) מכפי
25 שנאמרו בכתוב (והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי)
26 – כי-אם על פי סדר הד' כוסות - שבהם מדבר כאן
27 כי ד' הלשונות הן הן הנותנין טעם לכל אחד מהד'
28 כוסות ולהענינים הנאמרים עליהם:

29 כוס ראשון אומר עליו קידוש היום³⁷, ובקידוש
30 אומר "זכר ליציאת מצרים" שזהו כנגד "והוצאתי".
31 "כוס שני קורא עליו את ההגדה"³⁷, והחידוש
32 שבמצות סיפור יציאת מצרים שבלייל פסח על
33 מצות זכירת יציאת מצרים שבכל יום הוא שבלייל
34 פסח צריך להיות סיפור דברים באריכות
35 ובביאור³⁸, שזהו כנגד "וגאלתי", שבהמשך שלו
36 מתאר הכתוב את גודל הנסים והמופתים דיציאת
37 מצרים וכמו שנאמר: "וגאלתי אתכם בזרוע נטויה
38 ובשפטים גדולים", וחותרים בברכה "אשר גאלנו
39 וגאל את אבותינו כו' ברוך אתה ה' גאל ישראל".
40 "כוס שלישי מברך עליו ברכת המזון"³⁷, שבה
41 נזכרת ההודיה על "תורתך שלמדתנו", ואם לא
42 הזכיר תורה בברכת המזון לא יצא ידי חובה³⁹,
43 וזהו כנגד "ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם
44 לאלקים" דקאי על מתן תורה כמו שכתוב⁴⁰ "היום
45 הזה נהיית לעם לה' אלקיך"⁴¹. "כוס רביעי גומר
46 עליו את ההלל ומברך עליו ברכת השיר"³⁷, שזה
47 שייך בעיקר להגאולה העתידה (שלכן מקדים
48 ואומר "שפוך חמתך אל הגוים כו"⁴²), והוא
49 מרומז ב"והצלתי" - דבלשון זו לא נתבארה
50 ההצלה בפרטיות, אלא (סתם) "והצלתי אתכם
51 מעבודתם", כמו כן הוא בנוגע לגאולה העתידה
52 וכמו שכתב הרמב"ם⁴³: "וכל אלו הדברים . . לא
53 ידע אדם איך יהיה עד שיהיו, שדברים סתומים הם
54 אצל הנביאים".

1 וזהו שמדגיש ואומר: "האמורים בפרשת
2 וארא": אין כוונתו לציין את המקור ללשונות אלו
3 אלא לדייק ולפרש דבריו הנ"ל [דרך על פי זה
4 ש"ד' כוסות תקנו חכמים כנגד ד' לשונות של
5 גאולה, יתכן לומר שחיוב ההסיבה הוא כתנאי בד'
6 הכוסות (מה שאין כן להטעמים "כנגד ד' כוסות
7 של פרעה וכו'")] משום שלשונות אלו "אמורים
8 בפרשת וארא", שהמדובר בפרשה זו הוא
9 בגאולתם ויציאתם של בני ישראל ממצרים, וכנגדן
10 תקנו ד' כוסות בלייל הגאולה (מה שאין כן בד'
11 כוסות של פרעה וכו', שאין בתוכן הפרשיות בהן
12 נזכרים כוסות אלו, שייכות ליציאת מצרים³³).

13 ו. אמנם אכתי אין הענין מבואר כל צרכו, שהרי
14 "צריך לשתות הד' כוסות על הסדר . . דהיינו שבין
15 כוס ראשון לשני ובין שלישי לרביעי יפסיק
16 באמירת ההגדה וההלל ובין שני לשלישי יפסיק
17 באכילת מצה וברכת המזון"³⁴, והיינו לפי "שכל
18 כוס תקנו על דבר מיוחד"³⁵, דמזה משמע שיש
19 במצות ד' כוסות עוד ענין חוץ מזה שהם זכר
20 לגאולה וחירות. ועל כן צריך לומר שכל כוס שייך
21 גם לענין מיוחד שבשבילו תקנו כוס פרטי זה, והרי
22 דאין תקנת הד' כוסות משום ענין החירות בלבד³⁶.

ברשב"ם שם גריס: ארבע כסי תקנו להו רבנן (סתם) וכל חד וחד כו'. וא"כ י"ל דלטעמים אלו גרסינן כמ"ש הרשב"ם. (ולהעיר מל' שו"ע אדמוה"ז ריש סי' תעט).

וראה שם קח, ב: שתאן חי . . ידי יין יצא, ידי חירות לא יצא. ובפרש"י ורשב"ם: כלומר אין זו מצוה שלימה. ובשו"ע אדמוה"ז סי' תעב סי"י: ידי חירות לא יצא כלומר שלא קיים מצוה מן המבואר. ולהבואר בפנים דלדעת אדמוה"ז עיקר מצות ד' כוסות הוא משום חירות מובן מה שהוצרכו לדייק: כלומר (שאינן הכוונה כפשוטו שלא יצא ידי חירות דא"כ לא הי' יוצא ידי יין ג"כ, אלא) שאין זו מצוה שלימה והיינו שאינה מן המובחר. אבל באם ד' כוסות אינם משום חירות מובן בפשטות שמה שלא יצא ידי חירות אינו ענין לחיוב ד' כוסות, ולכן "ידי יין יצא".

וראה בר"ן (פסחים שם) בטעמו של ר"י דס"ל דא"צ לחנך התנוקות בד' כוסות: דבכי הא לא שייך לחנכם במצות דכיון שאין נהנין ושמחין בו אין להם דרך חירות. וי"ל דאזיל לשיטתו דס"ל דעיקר התקנה הוא משום חירות כנ"ל. וראה ברשב"ם שם שפ"י בענין אחר.

(33) אף את"ל שגם לפי טעמים הנ"ל יש להכוסות שייכות לענין ה"גאולה" – ראה לעיל הערה 4.

(34) שו"ע אדמוה"ז סי' תעב סט"ז.

(35) ל' הב"י סתפ"ד – אלא שהוא סובר שסדר זה אינו מעכב. אבל ראה פר"ח שם. שו"ע אדמוה"ז סתפ"ד ס"א בחצ"ע"ג ובהציון (על הצד). וראה לעיל הערה 32.

(36) ואף שאי"ז קושיא, שהרי מ"מ הואיל ועיקרם הו"ע של חירות שייך שהסיבה תהי' תנאי בהם – מ"מ יומתק יותר באם

נאמר שענינו דכל כוס בפ"ע ג"כ שייך לגאולה וחירות, כדלקמן בפנים.

(37) ל' הרמב"ם שם ה"י.

(38) ראה במקומות שצויינו בהגש"פ עם לקוטי טעמים, מנהגים וביאורים ע' טו.

(39) ברכות מח, ב. מט, א. רמב"ם הל' ברכות פ"ב ה"ג. שו"ע אדמוה"ז סי' קפז ס"ד.

(40) תבוא כו, ט.

(41) מדרש הגדול וארא שם. רבינו בחיי שם. ארחות חיים ליל פסח סי"ג. מאירי פסחים צט, ב. ועוד.

(42) ראה ר"ן ר"פ ע"פ. בחיי וארא ו, ת. אבודרהם, ובשמחה"ר להחיד"א בפיסקא שפוך חמתך.

(43) הל' מלכים פ"ב ה"ב.

36 "ובצל ידי כסיתך גו"⁵⁰. "וגאלתי" הוא כנגד
 37 התורה כמאמר רז"ל⁵¹: "אין לך בן חורין אלא מי
 38 שעוסק בתלמוד תורה", ובפרטיות - כנגד נגלה
 39 דתורה כפשטות המאמר חז"ל. "ולקחתי אתכם לי
 40 לעם", היינו היחוד האמיתי באור אין-סוף ברוך-
 41 הוא והוא ענין פנימיות התורה⁵² (ד"כל מקום
 42 שנאמר "לי" אינו זו לעולם"⁵³, והיינו שזהו
 43 בבחינה שלמעלה מהתחלקות ושינויים, וזוהי
 44 פנימיות התורה "דלית תמן לא קושיא . . ולא
 45 מחלוקת כו"⁵⁴). ולהיות שהן ד' בחינות בתשובה,
 46 שאופן עבודתה הוא מלמטה למעלה, לכן גם ד'
 47 הלשונות הן בסדר של מלמטה למעלה.
 48 אמנם, סדרן של ד' הבחינות בעבודה הנ"ל
 49 תלוי בחשיבות דהלימוד והעשיה. דאם לימוד
 50 חשוב ממעשה הרי "וגאלתי ולקחתי" הם
 51 האחרונים בסדר ד' הבחינות שנמנין מלמטה
 52 למעלה; ואם מעשה חשוב מלימוד, אז "והצלתי"
 53 בא באחרונה⁵⁵ להיותו למעלה מכולם.
 54 ובה יבואר טעם הסידור של ד' הלשונות
 55 בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן ושינויו מהסדר שהם
 56 כתובים בתורה: בתורה שבכתב (ובתורה שבעל פה
 57 במקום שאינו חלק ההלכה שבה) באות בחינות
 58 "וגאלתי" "ולקחתי", שהוא ענין התורה כנ"ל,
 59 באחרונה, כי מצד התורה עצמה מורגשת ומודגשת
 60 מעלת התורה; אולם בשולחן ערוך (אדמו"ר הזקן)
 61 ששייך לחלק ההלכה והפסק דין והמעשה שבתורה,
 62 הרי ההכרעה היא שהמעשה הוא העיקר מפני יתרון
 63 ומעלת המעשה, ולכן באה באחרונה "והצלתי"
 64 שהוא ענין המעשה, כנ"ל.

65 ח. ועוד יש לבאר בזה באופן אחר:
 66 איתא ב'פרי עץ חיים'⁵⁶ שד' הכוסות הם כנגד
 67 ה"ארבעה בנים", שאופן סידורם הוא: חכם, רשע,
 68 תם ושאינו יודע לשאול; ובסדר העולמות:

1 ונמצא לפי זה שגם הענינים שנאמרו על
 2 הכוסות מתאימים לד' לשונות של גאולה (בהסדר
 3 כאן – בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן) ולתוכנה של
 4 גאולה וחירות, הרי שכל התקנה של הד' כוסות הן
 5 בכללה והן בפרטי' הוא "זכר לגאולה וחירות".

6 ז. הביאור של החילוקים בסדר הד' לשונות
 7 בפנימיות הענינים:
 8 מבואר בלקוטי תורה⁴⁴ שיש ד' מדריגות
 9 בתשובה והן מרומזות בכתוב⁴⁵ "סור מרע ועשה
 10 טוב בקש שלום ורדפהו": "סור מרע" - "שלא
 11 יפגום בעוונות גשמיים במחשבה דיבור ומעשה,
 12 וצריך לעשות תשובה - להתחרט על העבר ולעקור
 13 את רצונו מן הרע כו' שלא ירצה להפרד מיחודו
 14 ואחדותו יתברך" אלא שיהיה גילוי אלקות בבחינת
 15 ממלא כל עלמין. "ועשה טוב" - התשובה על
 16 "שהוא ממעט במצות ועשה טוב לייגע את עצמו
 17 בתורה ותפלה" ו"כדי שיעשה תשובה שיתמלא גם
 18 האור שחסר בכיטול מצות-עשה על זה צריך
 19 לעשות תשובה עצומה . . להתקשר ולהדבק בשם
 20 הוי' שהוא סובב כל עלמין ובחינת מקיף". וב'
 21 בחינות תשובה אלו הם בחינת תשובה תתאה.
 22 "בקש שלום" הוא בחינת תשובה עילאה שהוא על
 23 ידי התורה ש"משים שלום בפמליא של מעלה
 24 ובפמליא של מטה"⁴⁶ ו"דרכיה דרכי נועם וכל
 25 נתיבותיה שלום", שעל ידי זה מגיע "לעצמות אור
 26 אין סוף שלמעלה מסובב כל עלמין וממלא כל
 27 עלמין". ויש בזה ב' בחינות, כנגד נגלה דתורה
 28 ופנימיות התורה⁴⁷.

29 והנה מבואר ב'אור התורה'⁴⁷, שהד' כוסות הם
 30 כנגד ד' בחי' תשובה הנ"ל. ולפי זה הרי ד'
 31 הלשונות הן כנגד ד' בחינות אלו: "והוצאתי אתכם
 32 מתחת סבלות מצרים" (היציאה מטומאת מצרים)
 33 הוא ענין סור מרע. "והצלתי" הוא מלשון "צל"⁴⁸,
 34 שהוא בחינת המקיף – אור הסובב כל עלמין
 35 שנמשך על ידי המצות כנ"ל, שעל זה נאמר⁴⁹:

(50) לקו"ת במדבר ב, ד.

(51) אבות פ"ו מ"ב.

(52) ראה קונטרס עה"ח פ"ג ואילך.

(53) ויק"ר ב, ב. וראה תנחומא (באבער) תצוה ט. לקו"ת
 במדבר ט, ג.

(54) זח"ג קכד, ב. הובא באגה"ק סי' כו.

(55) ומ"מ בחי' "והוצאתי" שהו"ע סור מרע בא בתחלה כי
 באיזה סדר שיהיו צ"ל סור מרע בתחלה (בסדר דמלמטה למעלה),
 "לאפרושי מאיסורא" ואח"ז תלוי סדר הענינים דאי מעשה חשוב
 או תלמוד חשוב.

(56) שער כא, פ"ה ופ"ז.

(44) בלק עג, ב ואילך. וראה גם ביאורים לאגה"ת פ"א (נדפס
 בלקוטי ביאורים לסי' התניא (להר"י שי' קארף) ח"ב ע' סב
 ואילך).

(45) תהלים לד, טו.

(46) סנהדרין צט, ב.

(47) אוה"ת וארא ק' קפה. ע' ב'תקצו. והם ב' הבחי' דפמליא
 שלמטה ופמליא שלמעלה.

(48) אוה"ת וארא ע' רלו.

(49) ישעי' נא, טז.

18 ולכן בסדר ההגדה, שענינה "והגדת לבנך" -
 19 לפעול על כל ד' הבנים - גם על הבן רשע - צריך
 20 להיות הסדר: חכם, רשע, תם ושאינו יודע לשאול,
 21 וכנגדם בסדר הכוסות והוצאתי והצלתי וגאלתי
 22 ולקחתי. אמנם בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן מונה
 23 אותם לפי מעלתם על פי שולחן ערוך, ועל פי זה,
 24 הסדר (בד' הבנים) הוא: חכם, תם, שאינו יודע
 25 לשאול, רשע. ובסדר הכוסות: והוצאתי, וגאלתי,
 26 ולקחתי, והצלתי.

27 כתיב⁶⁰. "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו
 28 נפלאות" - ועל ידי עבודתנו ב"והגדת לבנך" בכל
 29 ד' הבנים, שיהיו כולם בבחינת "בנים אתם לה'
 30 אלקיכם"⁶¹, נזכה לכל ד' הלשונות של גאולה⁶² -
 31 בגאולתנו האמיתית והשלימה בקרוב ממש.

(משיחות חג הפסח ושבת פרשת שמיני תשכ"ט)

1 אצילות, עשיה, בריאה ויצירה⁵⁷. ועל דרך זה סדר
 2 הד' כוסות: "כוס א' של קידוש נגד אצילות כו'
 3 כוס ב' סיפור הגדה שאנו אומרים מתחלה עובדי
 4 עבודה זרה היו אבותינו לכן אמר רשע נגד עשיה
 5 כו' כוס ג' בברכת המזון בבריאה כו' כוס ד'
 6 ביצירה כו"⁵⁷.
 7 ועל פי זה נמצא, דהסדר של הד' לשונות של
 8 גאולה, והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי (שהם
 9 כסדר הכוסות) הוא אצילות עשיה⁵⁸ בריאה יצירה.
 10 והנה הטעם שבסדר ההגדה נסמך הרשע
 11 להחכם - עם היות שלכאורה אין זה לפי סדר
 12 מדריגתם שצריך להיות הרשע לבסוף - הוא בכדי
 13 שהרשע יהיה סמוך להחכם, כי דוקא החכם יכול
 14 לפעול עליו ולהחזירו מרשעתו⁵⁹; ועל דרך זה
 15 בסדר העולמות, כמבואר ב'פרי עץ חיים'⁵⁷: "ולמה
 16 אצילות סמוך לעשיה לפי שעשיה צריכה אור גדול
 17 כו' לכן המשיך לו מלמעלה מן אצילות".

(57) פע"ח שם פ"ז.

(58) ראה פע"ח שם בפ"י דברי הרשע "מה העבודה הזאת
 כו'": "פי' עבודה גי' אלקים ואין לי לבקש הרחמים, וכפר בעיקר
 השם ובשורש שהוא הוי' כו'". ועפ"ז מובנת השייכות למש"נ
 "והצלתי אתכם מעבודתם. (ראה פי' השל"ה (הובא באוה"ת
 וארא ע' קפח): פי' והצלתי אתכם מעבודתם היינו מהשר של
 מצרים שהוא עבודתם של מצרים שהם עובדים אליו כו').
 (59) ראה לקו"ש ח"א ס"ע 249 ואילך.

(60) מיכה ז, טו.

(61) ראה יד, א.

(62) ראה ריש ס"א (בפנים): וכנגדן עתיד הקב"ה להשקות את
 ישראל ד' כוסות כו'. ובבחי' (שמות ו, ח): "ומצינו דוגמתן ארבע
 לשונות של גאולה לעתיד לבא, והוא שאמר הנביא (יחזקאל לד,
 יג) והוצאתים מן העמים וקבצתים מן הארצות והביאותים אל
 אדמתם ורעיתים אל הרי ישראל".

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט טבת, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

...לפלא שאינו מזכיר משיחותיו והשפעתו על שכניו, וכמו שכתבתי לו ועוררתיו על זה, זה
 איזה פעמים, ובודאי עושה בזה, והרי חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם, ובמילא יהיו בודאי
 פירות מזה. וגודל הזכות דלהוציא יקר מזולל כבר אמורה בדברי רז"ל בכמה מקומות ואדם אוכל
 מפירותיהם בעולם הזה בהטבת הבריאות ובכלל בהמצטרך הן בגשמיות והן ברוחניות, וכיון שיום
 ההילולא עשרה בשבט ממשמש ובא, בטח ימצא אותיות המתאימות להסביר להשכנים שלו מעבודת
 הקדש של כ"ק מו"ח אדמו"ר אשר עמל בה בחיים חיותו בעלמא דין, שאחד היסודות שלה היא אהבת
 ישראל שבמילא הביאה לקירוב בני ישראל מחוגים שונים למקור החיים והטוב הוא ה' אלקינו על פי
 הדרכים שהורנו בתורתו תורת חיים, והשי"ת יצליחו גם בזה.

ברכה לבשר טוב מחטבת בריאותו בקרוב ממש ובכל הנ"ל.

לקוטי לוי יצחק על התורה

ס

ביאור הזוהר, דרב יהודה (בחי חסד) היי מהפך בזכות נח משא"כ ר' יצחק (בחי גבורה), דכל אחד מדבר כפי בחינתו ומדריגתו

אמר¹ רבי יהודה, אף על גב דזכאה הוה נח, לאו איהו כדאי (בגין) דקב"ה יגין על עלמא בגיני, תא חזי, משה לא תלה מלה בזכותי אלא בזכות אבהן קדמאי, אבל נח לא הוה לי' במאן דיתלי בזכותא כמשה.

אמר רבי יצחק², ועם כל דא כיון דאמר לי' קב"ה והקימותי את בריתי אתך, הוה לי' למבעי רחמי עלייהו, וקרנא דאקריב לבתר, דיקריב לי' מן קדמת דנא, דלמא ישכך רוגזא מעלמא.

אמר רבי יהודה³, מאי הוה לי' למעבד, דהא חייבי עלמא הוו מרגיזין קמי קב"ה ואיהו יקריב קרבנא, אלא ודאי נח דחיל על גרמי' הוה, בגין דלא יערע בי' מותא בגו חייבי עלמא, דהוה חמי עובדיהון בישא כל יומא, ואיך מרגזין קמי קב"ה כל יומא.

ספר הזוהר חלק א' דף טז, א

ר' יהודה מהפך בזכות דנת, ור' יצחק בהיפך שמהפך בחובתו, הוא כי כל אחד מהם מדבר כפי בחינתו ומדריגתו, ר' יהודה הוא בחי' חסד⁴ ור' יצחק הוא בחי' גבורה כמו שכתוב בקול ברמה⁵ כריש ביאור

(1) [תרגום ללה"ק] אמר רבי יהודה, אפ"י שנח הי' צדיק אבל לא הי' כדאי שהקב"ה יגין על העולם בזכותו, ומפרש דבריו, בא וראה משה לא תלה דבר בזכותו אלא (שמות לב, יג) בזכות אבות הראשונים, אבל נח לא הי' לו זכות במי תלה כמשה.

(2) [תרגום ללה"ק] אמר רבי יצחק, ועכ"ז כיון דאמר לו הקב"ה והקימותי את בריתי אתך הי' לו לבקש רחמים עליהם, והקרבת שהקריב אחר המבול הי' לו להקריב מקודם, שמא הי' משקיט ומבטל את הרוגז מן העולם.

(3) [תרגום ללה"ק] אמר רבי יהודה (חזור ללמד זכות על נח), מה הי' יכול לעשות (כי בשלמא ישראל חזרו בתשובה ועזבו חטאם לכן הועילה תפלת משה עליהם, אבל דור המבול), הלא רשעי העולם היו מוסיפים עוד להכעיס לפני הקב"ה, ואיך הוא יקריב קרבן בשבילם, אלא נח היה ירא גם על עצמו שלא יפגע בו המות בתוך רשעי העולם, לפי שהי' רואה מעשיהם הרעים בכל יום ואיך שמכעיסים לפני הקב"ה בכל יום.

(4) בלקוטי לוי יצחק בהערות לזהר בראשית עמוד קכב מציין גם למארוז"ל על מעשה ב"חסידי א"י ש"ש הוא ר' יהודה (ב"ק דף קג ע"ב תמורה דף טו, ע"ב. ועוד) ע"ש. [חסידי מלשון חסד]. ולהעיר (ב"ק ל). אמר ר' יהודה האי מאן דבעי למהוי חסידא וכו'. וראה לעיל סימן נח הערה 24. לקמן סימן סה.

(5) מהמקובל ר' יעקב צמח ז"ל (קארעץ תקמה) עמוד ח, ב.

האדרא רבא, ועיין לקמן [בזהר חלק ג'] דף קכ"ז עמוד ב' בניצוצי אורות, לכן ר' יהודא מהפך בזכותו כפי מדתו מדת החסד, ור' יצחק מהפך בחובתו כפי מדתו מדת הגבורה.

(ועל דרך זה הוא הפלוגתא בפירוש בדורותיו האמור בנח, לעיל דף ס' עמוד א' בתוספתא, יש דורשין לגנאי מצד מדת הגבורה, ויש דורשין לשבח מצד מדת החסד).

ומתחלה הוא דעת ר' יצחק ואחר כך דעת ר' יהודה, הוא כמו שכתוב⁷ עורי צפון ובואי תימן, מתחלה צפון גבורה ואחר כך תימן חסד, וכן מתחלה⁸ שמאלו תחת לראשי ואחר כך וימינו תחבקני, וכן מתחלה⁹ עלה במחשבתו לברוא את העולם במדת הדין ואחר כך שיתף מדת הרחמים.

ור' יצחק מהפך ב' פעמים בחובתו דנח, א' בדרשתו בפסוק מוליך לימין משה כו' בדף ס"ז¹⁰ עמוד ב', ב'

(6) ראה לעיל סימן נט.

(7) שיר השירים ד, טז.

(8) שם ב, ו.

(9) ראה ב"ר פ' יב, טו. (עיין לעיל סימן ז, טז).

(10) וז"ל שם: רבי יצחק פתח (ישעי' סג, יב) מוליך לימין משה זרוע תפארתו וגו'... (משה הי' ראוי לכך, כי) תא חזי מה בין משה לשאר בני עלמא (בא וראה מה בין משה לשאר בני העולם), בשעתא דא"ל קב"ה למשה (שמות לב, י) ועתה הניחה לי וגו' (בשעה שאמר הקב"ה למשה שלא יתפלל על ישראל), ואעשה אותך לגוי גדול וגו' (וממך יצא כלל ישראל), מיד אמר משה וכי אשבוק דינהון דישראל בגיני (מיד אמר, וכי אעזוב דינם של ישראל בשביל טובתי), השתא יימרון כל אינון בני עלמא דאנת קטלית לון לישראל (עתה יאמרו כל בני העולם שאני הרגתי את ישראל, ר"ל אבודם וכלייתם של ישראל יקרא על שמי), כמה דעבד נח, דכיון דאמר לי' קודשא בריך הוא דישזיב לי' בתיבותא (כמו שעשה נח, שכיון שאמר לו הקב"ה שיציל אותו בתיבה), דכתיב (בראשית ו, יז) ואני הנני מביא את המבול מים וגו', וכתיב (שם ז, ד) ומחיתי את כל היקום אשר עשיתי מעל פני האדמה, ואני הנני מקים את בריתי וגו' ובאת אל התיבה, כיון דאמר לי' דישתזיב הוא ובנוי לא בעא רחמין על עלמא ואתאבידו (אף על פי שאמר לו הקב"ה שיביא מבול וימחה את כל בני העולם, בכל זאת כיון שאמר לו שיציל אותו ואת בניו לא ביקש רחמים על בני העולם ונאבדו). ובגין כך אקרין מי המבול על שמי' (ולכן נקראים מי המבול על שמו), כד"א (ישעי' נד, ט) כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח (הרי שהקב"ה קורא את המבול מי נח כאילו הוא גרם להביא את המבול ולאבד את כל העולם).

ולכן אמר משה השתא יימרון בני עלמא דאנת קטלית לון (אמר משה עתה יאמרו בני העולם שאני הרגתי את ישראל), בגין דאמר לי' ואעשה אותך לגוי גדול (דהיינו בשביל טובתי), השתא טב לי דאימות ולא ישתצון ישראל (עתה יותר טוב לי שאמות ולא יאבדו ישראל), מיד ויחל משה את פני ה' אלקיו (פירושו) בעא רחמין עלייהו ואתער רחמי על עלמא (ביקש רחמים עליהם במה שאמר למה ה' יחרה אפך בעמך וגו', זכור לאברהם וגו', ועורר רחמים על העולם והציל את

לקוטי לוי יצחק על התורה

כט

ולפי האמור מוכן שהחד אמר דינא דחייבא הוא ר' יצחק, והחד אמר לאשלמא צדיק כו' הוא ר' יהודה, וזהו שאיתמר אחרי זה ר' יהודה אמר שיתא ירחי אינון במיא ושיתא ירחי באשא והא הכא מייא הוו אמאי תריסר ירחי, היינו ר' יהודה מקשה על דעת ר' יצחק שסבירא ל' דכך הוא דינא דחייבא, מקשה ר' יהודה על זה, שדינא דחייבא בגיהנם הוא ו' ירחי במיא ושיתא ירחי באשא, והכא מייא הוו ומה תריסר ירחי, והוא ב' קושין, א' הכא רק מייא הוו, ולא אשא, ולמה לא אשא גם כן. ועוד מאחר שרק מייא הוו למה תריסר ירחי, מה שאין כן לשיטתו דר' יהודה לאשלמא צדיק כו', לא קשה מידי, כמובן.

ובא ר' יוסי שהוא בחי' מלכות כמו שכתוב שם, הנבנית מהגבורות¹³ שם אלקים, לכן יוסי מספרו¹⁴ אלקים, לתרין דעת ר' יצחק שהכא גם כן הי' מים ואש, המים שמלעילא היו צנינין כתלגא, שהם גם כן בחי' מים דגבורות, כי שלג הוא בצפון בחי' גבורות, והמים שמתתא היו רותחין כאש, וכמובן.

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזהר בראשית עמוד לא ד"א דתורת מנחם – תפארת לוי יצחק בראשית סימן כא."

13) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה חלק ב' עמוד תתפ"ה ואילך. ביאור הזהר להצמח צדק חלק א' עמוד שצו ואילך. תורת מנחם – ספר המאמרים תשי"ב עמוד קמ"ג ואילך.

14) ראה רש"י סנהדרין נו, א. שיחות קודש ה'תשל"ו סיום התוועדות ש"פ שלח. ועיין לקוטי לוי יצחק הערות לספר הזהר בראשית עמוד עח. ד"יוסי" בגימטריא אלקים הוא מרומו – (א) בהאותיות שלפניו טהנ"ט בגי' ע"ג, (ועם הכולל) ע"ד בגי' השם אכדט"ם, שהוא האותיות לפני שם "אלקים" (ראה לעיל סימן מט הערה 8).

(ב) בהאותיות שלאחריו כזע"כ בגי' קיז, (ועם הכולל) בגי' קי"ח שהוא בגי' השם "במוכן" האותיות שאחר שם אלקים (ראה לעיל שם).

(ג) יוסי" באחוריים – בהסר הפשוט – בגי' ק"ב (אלקינו') כזה: י (10), + יו (16), + יוס (76), + יוסי (86) = 188, ובהסר הפשוט בגי' 102 מספר "אלקינו", 102, ק"ב. (וראה לעיל סימן יב הערה 3 בענין מספר ק"ב).

(ד) ובתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד שצו, דמילוי אותיות יוסי כזה: יוד (10), + וו (6), + סמך (60), + יוד (10) = 86 מספר אלקים"ם. היינו ד"יוסי" בגי' אלקים, וכן הנמילוי דאותיות "יוסי" בגי' אלקים.

וכן "רבי יוסי" בגי' 298, כמספר כל קו השמאל דגבורה בחי' אלקים, והוא "בינה (67), + גבורה (216), + הוד (15) = 298. ע"ש.

כאן בדף ס"ח עמוד א', אמר ר' יצחק ועם כל דא כו', ור' יהודה מהפך ב' פעמים בזכותו, הוא על דרך מה שכתוב ב' פעמים¹¹ שמאלו תחת כו' וימינו כו'.

ועל דרך זה לקמן דף ס"ח עמוד ב'¹² אמאי תריסר ירחין פליגי בה ר' יצחק ור' יהודה חד אמר דכך איהו דינא דחייבא, וחד אמר לאשלמא צדיק דרגין תריסר כו' לאפקא מן תיבה, הדעה דכך איהו דינא דחייבא הוא מצד הגבורה, והדעה לאשלמא צדיק כו' הוא מצד החסד, וכמובן. ושם גם כן הקדים ר' יצחק לר' יהודה, והקדים החד אמר כו' דינא דחייבא ואחר כך החד אמר לאשלמא צדיק כו'.

(כלל ישראל).

11) שיר השירים ד, טז – ח, ג.

12) וז"ל: (בראשית ז, ז) ויבא נח, כמה דאתמר לאסתתרא מעינא (שנכנס נח כדי להסתתר מעין המשיחת, ומש"כ) מפני מי המבול (דרשו חז"ל) דמיין דחקו ל' (שהמים דחקו אותו ליכנס בהתיבה, ועל זה) אמר רבי יוסי, חמא מלאך המות דהוה אתי, ובגין כך עאל לתיבותא (ראה את המלאך המות שבא בתוך מי המבול להשחית ונתירא ממנו לכן נכנס להתיבה), ואתמר בה תריסר ירחי (ונשמר בה י"ב חדשים).

ושואל ואמאי תריסר ירחין (למה דוקא הי' בתיבה דוקא י"ב חדשים), פליגי בה רבי יצחק ורבי יהודה, חד אמר י"ב ירחין דכך איהו דינא דחייבא (תנא אחד אמר כנגד הי"ב חדשים שהרשעים נדונים בגיהנם, ובשביל שידונו הרשעים שבחוקי הי' נח בתיבה י"ב חדשים), וחד אמר לאשלמא צדיק דרגין תריסר (ותנא אחד אמר כדי שישלים נח הצדיק את י"ב מדרגות שיש ביסוד (כמ"ש האריז"ל בע"ח ש"ה פ"ז, וז"ל ודע כי ביסוד יש בו י"ב בחי' גבולי אלכסונים כו' והם בחי' י"ב מזלות עצמן, עיי"ש)), ושאר דרגין דאתחזי לאפקא מן תיבה (וגם את שאר המדרגות שראוי להוציא מן התיבה, היינו סוד י"ב בקר וכו').

רבי יהודה אמר, שיתא ירחי אינון במיא ושיתא ירחי באשא (הרשעים בגיהנם נדונים ששה חדשים במים קרים כשלג* כנגד מה שנתעצלו ונתקררו מקיום מצות עשה, וששה חדשים באש כנגד מה שנתחממו בעברם על מצות לא תעשה, ומקשה) והא הכא מייא הוו אמאי תריסר ירחי (והרי כאן במבול הי' העונש רק במים אם כן למה נדונו י"ב חדשים).

אמר ל' רבי יוסי בתרי דינין דגיהנם אתדנו במיא ואשא (גם כאן בשני דיני הגיהנם נדונו במים ובאש, ומפרש) במיא, דמיין דנחתו עלייהו מלעילא הוו צנינין כתלגא (כי המים שירדו עליהם מלמעלה היו צננים כשלג), באשא, דמיין דנפקי מתתא הוו רתיחן כאשא (והמים שיצאו מלמטה היו רותחין כאש), ועל דא בדינא דגיהנם אתדנו באשא ומייא (ועל כן נדונו בדיני הגיהנם באש ובמים).

(* ראה בזה לעיל סימן יג.)

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת וארא

נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי לכם מורשה" – כמו"כ עבודת אבות החסידות היא הכנה לגאולה האמיתית והשלימה וגילוי פנימיות התורה לע"ל¹⁰, כידוע" שד' לשונות הגאולה הנ"ל (והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי) הם גם כנגד הגאולה העתידה, שאותה מדמים לגאולת מצרים – "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹¹.

טו...ולסיים בהוראה בנוגע לפועל:

בקשר עם יום ההילולא דאדה"ז – כדאי ונכון ביותר, שכל אחד ואחת יוסיפו בקביעות עתים בתורה דאדה"ז, ובמיוחד – בשולחן ערוך ובספר התניא, ביחד עם הביאורים בזה מרבותינו נשיאנו – הן הביאורים בנגלה דתורה (מאדה"ז, מאדמו"ר האמצעי, שנדפס ספר פסקי דינים שלו לאחרונה, ועאכו"כ מהצ"צ, ומרבותינו נשיאנו ממלאי מקומם), והן בפנימיות התורה, תורת החסידות. וכאמור – כל אחד ואחת, כיון שגם נשים מחוייבות בלימוד התורה בהלכות הצריכות להן, ובלמוד פנימיות התורה (שמביאה לאהבת ה' ויראת ה' ואמונה בה' כו', מהמצוות התמידיות שבהן מחוייבים כולם¹²).

- ולהעיר, שאמי מורתי ע"ה היתה מעתיקה – בדיוק ובמהירות – מאמרי חסידות שהיו מגיעים בבית אבי (חסיד עוד מאדמו"ר מהר"ש), כפי שהי' נהוג בזמנים ההם, שהמתינו וציפו שיגיע מאמר חסידות מליובאוויטש, והיו מעתיקים אותו מיד בכמה העתקות וכו'. ויה"ר שבקרוב ממש נזכה לשלימות הגילוי דתורת אדה"ז – ספריו וכתבי-יד שלו ושל מעתיקים וכו', וידפיסו בדפוס את הענינים שהנם עדיין בכתבי יד.

וכפי שנוסף בשנים האחרונות ריבוי בהדפסה דספרי חסידות של רבותינו נשיאנו, כולל לאחרונה במיוחד – דפוס באותיות מרובעות של הספרים שהיו מודפסים לע"ע באותיות רש"י, כמדובר כמ"פ.

ויה"ר שע"י ההוספה בהדפסת ספרי חסידות ימהר זה עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלימה, כידוע הסיפור בקשר עם הדפסת הלקו"ת – הגאולה כפשוטה, למטה מעשרים טפחים.

ואף יהודי אחד ויחיד לא ישאר בגלות ח"ו, אלא כל בני, בנערינו ובזקינינו בבנינו ובבנותינו, כנשמות בגופים בתכלית השלימות – נגאלים בגאולה האמיתית והשלימה. ועוד והוא העיקר – תיכף ומיד ממש.

תורת מנחם התוועדיות ה'תשנ"א ח"ב עמוד 163 – משיחות ש"פ וארא כ"ו טבת מבה"ח שבט ה'תשנ"א

א. [תוכן: תורת החסידות - ואבות החסידות, הם הכנה להגאולה העתידה. תיבת שד"י ר"ת שניאור אדה"ז, דובער (המגיד), ישראל (הבעש"ט)].

א. כ"ד טבת – יום ההילולא דאדמו"ר הזקן – חל ברוב השנים בשבוע דפרשת וארא' [ובקביעות שנה זו – ביום החמישי, "קמי שבתא"¹³, ויתירה מזו – בתוך הג' ימים דשבת פ' וארא].

ע"פ הידוע¹⁴ שהמועדים וימים מיוחדים בשנה יש להם שייכות עם – ומרומזים בתוכן – הפרשה שקוראים באותו זמן, מובן שבפ' וארא יכולים למצוא קשר עם יום ההילולא דאדמו"ר הזקן, שביום ההילולא נמצאים בגלוי "כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו", וה"ה "פועל ישועות בקרב הארץ"¹⁵.

השייכות ביניהם בפשטות מרומזת בתחלת הפרשה – "וארא (אל האבות – פרש"י) אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא-ל שד-י"; **אבות החסידות** – הבעש"ט, המגיד (מייסדי תורת החסידות הכללית), ואדמו"ר הזקן (מייסד חסידות חב"ד) – הם בדוגמת **האבות** הכלליים, אברהם יצחק ויעקב; וכשם שהי' "וארא אל האבות", כך גם אצל אבות החסידות, שגילו (וארא) אלקות בעולם, ע"י גילוי פנימיות התורה (סתים דקוב"ה)¹⁶.

ולהעיר, ששמו של הקב"ה שנתגלה אל האבות – (א-ל) **שד"י** – הוא ראשי תיבות של השמות (הראשונים והעקריים¹⁷) של ג' אבות החסידות, שניאור (זלמן), דוב(ער), ישראל.

וכשם שעבודת האבות הראשונים היתה הכנה למתן תורה לאחר גלות וגאולת מצרים ולאחר מכן – הכניסה לארץ ישראל, אשר באה בזכות ובקיום הבטחת הקב"ה להאבות – כמסופר בהמשך הכתובים (לאחרי "וארא גו"¹⁸): "וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען גו', וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם ואזכור את בריתי, לכן (ע"פ אותה השבועה¹⁹) אמור לבני" אני ה' והוצאתי אתכם גו' והצלתי גו' וגאלתי גו' ולקחתי גו' והבאתי אתכם אל הארץ אשר

(1) ובשנת ההסתלקות תקע"ג היתה הקביעות דכ"ד טבת ביום א' פ' וארא, במוצש"ק "אחר ההתפלל ערבית והבדלה" (הקדמת בני המחבר לשו"ע אדה"ז).

(2) פסחים קו, טע"א.

(3) הנחשבים (בכמה ענינים) לנקודה אחת [ולדוגמא: כל פחות מושלשה כלבוד דמי (שבת צו, א. רמב"ם הל' שבת פט"ז ה"ח). הבדלה ושמו"ת עד יום ג' (שו"ע אדה"ז או"ח סרצ"ט ס"ח. סרפ"ה ס"ה). ועוד].

(4) של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א).

(5) תניא אגה"ק סי' ז"ך וכ"ח.

(6) ראה זח"ג עג, א.

(7) ובפרש ששמו השני של אדה"ז והמגיד (באם כותבים דוב בער בב' תיבות) הוא בלע"ז.

(8) ו, ד-ח.

(9) פרש"י עה"פ ד"ה לכן.

(10) ראה שה"ש א, ב ובפרש"י.

(11) ראה בארוכה ד"ה וחי' אור הלבנה תרנ"ד (סה"מ ע' קד ואילך). לכן אמור לבני' תרנ"ח (סה"מ ע' פז ואילך). תרע"ח (סה"מ ע' קלט ואילך). ובכ"מ.

(12) מיכה ז, טו.

(13) אגרת המחבר שבריש ספר החינוך (בסופה).

♦ יום ראשון י"ט טבת ♦

ו (ב) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה: ב ומליל יי עם משה ואמר לה אָנָּה יי:

כ"ט < וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה • דַּבֵּר אֶת־מִשְׁפָּט עַל שֶׁהִקְשָׁה לְדַבֵּר וְלוֹמַר: "לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה"? • וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה' • נֶאֱמַן לְשֵׁלֶם שְׂכָר טוֹב לַמַּתְהַלְכִים לְפָנַי. וְלֹא לְחַנּוּם שְׁלַחְתִּידָ, כִּי אִם לְקַיָּם דְּבָרַי שֶׁדַּבַּרְתִּי לְאַבּוֹת הָרִאשׁוֹנִים. וּבְלִשׁוֹן הַזֶּה מְצִינּוּ שֶׁהוּא נִדְרָשׁ בְּכַמְּהָ מְקוֹמוֹת, "אֲנִי ה'" נֶאֱמַן לְהַפְרֵעַ, כִּשְׁהוּא אוֹמֵר אֶצֶל עֲנָשׁ, כַּגּוֹן: "וְחִלְלַתְּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ, אֲנִי ה'". וּכְשֶׁהוּא אוֹמֵר אֶצֶל קַיּוּם מְצוּוֹת, כַּגּוֹן: "וַיִּשְׁמְרֶתֶם מְצוּוֹתַי, וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם, אֲנִי ה'", נֶאֱמַן לְתֵן שְׂכָר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת וארא תשמ"ג, התוועדויות תשמ"ג כרך ב, עמ' 828 - מתוך 'התקשרות')

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה... וַאֲרָא אֶל אַבְרָהָם וְגו' (ו, ה)

דַּבְרֵי הַקֶּבֶ"ה לְמֹשֶׁה רַבְּנוּ, "וַאֲרָא" וְגו', בְּאוֹר כְּמַעֲנֵה לְטַעֲנֵנוּ (בְּסוּף פְּרֻשַׁת שְׁמוֹת) "לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה". מֹשֶׁה רַבְּנוּ, חִקְמָה דַּקְדָּקָה, בֵּא בְּטַעֲנֵה לְקֶבֶ"ה עַל חֲשׂוֹן הַגְּלוּת, וְהַקֶּבֶ"ה עוֹנֵה: אֲכֹן, מִצַּד הַשְּׂכָל יֵשׁ מְקוֹם לְטַעֲנַת "לָמָּה הִרְעַתָּה", וַיִּתְּכֵן שֶׁחֲשׂוֹן הַגְּלוּת יִגְרַם נְפִילַת-רִיחַ, אֲבָל עֲבוּדָתוֹ שֶׁל יְהוָה יִדְוֶי צְרִיכָה לְהִיטֵב בְּצוּרָה כְּזוֹ, שֶׁהֶאֱלוּקוֹת לֹא רַק מוּבְנֵת בְּשִׁכְלוֹ, אֲלָא נְרָאִית לוֹ בְּגִלּוּי ("וַאֲרָא"), שֶׁאֵין גַּם בְּחֲשׂוֹן הַגְּדוּל בְּיִתְרָה הוּא עוֹבֵד אֶת קוֹנוֹ, לְמַרְוֹת כָּל הַהַפְרָעוֹת. הַכַּח לְזֶה נִתֵּן מִ"וַאֲרָא אֶל" הָאֲבּוֹת". הֵם עֲצָמָם רָאוּ אֱלֻקוֹת בְּגִלּוּי, וְהוֹרִישׁוּ אֶת הַכַּח לְזֶה לְבַנְיָהֶם אַחֲרֵיהֶם עַד עוֹלָם. רַמְזוּ לְדַבֵּר - שֶׁם הַפְּרָשָׁה הוּא "וַאֲרָא" סֵתֵם (וְלֹא "וַאֲרָא אֶל אַבְרָהָם" או "אֶל הָאֲבּוֹת"), לְהוֹרִיט שְׂרָאִית אֱלֻקוֹת שִׁיכַת לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר-שיחות כרך לא, עמ' 26 - מתוך 'התקשרות')

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה' (ו, ה)

מְבַאֵר בְּחִסְדוֹת, שִׁישׁ פֶּאֶן תְּשׁוּבָה לְשֵׁאלַת מֹשֶׁה "לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה": הַקֶּבֶ"ה הוֹדִיעַ לְמֹשֶׁה, שֶׁהַמְּטָרָה וְהַתְּכַלִּית שֶׁל גְּלוּת מְצָרִים הִיא הַתְּגַלּוּת שֶׁם הַנְּיָ, וְכַדִּי לְזִכּוֹת לְגִלּוּי נַעֲלָה זֶה, צְרִיכָה לְהִיטֵב תְּחִלָּה גְּלוּת קִשָּׁה בְּיִתְרָה. פֶּשֶׁם שֶׁהַדְּבָר הִיָּה בְּגֵאלַת מְצָרִים, כֵּן גַּם בְּגֵאלַת הַעֲתִידָה, שֶׁאִינָה גְּאוּלָּה גְּשְׁמִית בְּלִבָּד, וְאִף לֹא גְּאוּלָּה רִחַנִית סֵתֵם (גְּאוּלָּה מִצְרֵי-הָרַע), אֲלָא גְּלוּי שֶׁם הַנְּיָ. זֶה גַּם עֲמֵק כְּנֵת הַרְמַב"ם בְּסִיִּים סִפֵּר הִיד - "שֶׁלֹּא יִהְיֶה עֵסֶק כָּל הָעוֹלָם אֲלָא לְדַעַת אֶת ה' בְּלִבָּד". בְּתַחֲלַת סִפְרוֹ, לְגַבִּי מְצוּת יְדִיעַת ה', לֹא הִזְכִּיר הַרְמַב"ם שֶׁם הַנְּיָ בְּמַפְרָשׁ (אֲלָא רַק בְּרֵאשִׁי-תִּבְּוֹת - "יִסוּד הַיְּסוּדוֹת וְעִמּוּד הַחֲקִימוֹת"), וְכַתֵּב "לִידַע שִׁישׁ שֶׁם מְצוּי רֵאשׁוֹן". אֲבָל פֶּאֶן - פֶּשְׁעוֹסֶק בְּגֵאלַת הַעֲתִידָה - מְדַגֵּשׁ הַרְמַב"ם וְכוֹתֵב בְּמַפְרָשׁ, "לְדַעַת אֶת ה'" - גְּלוּי שֶׁם הַנְּיָ.

רש"י כפשוטו על התורה

לְהַפְרֵעַ - כִּשְׁהוּא אוֹמֵר לְשׁוֹן אֲנִי ה' אֶצֶל עוֹנָשׁ, כַּגּוֹן 'וְלֹא תִשְׁבְּעוּ בְּשֵׁמִי לְשַׁקֵּר וְחִלְלַתְּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי ה' (ויקרא יט, יא); וּכְשֶׁהוּא אוֹמֵר 'אֲנִי ה' אֶצֶל קַיּוּם מְצוּוֹת, כַּגּוֹן 'וַיִּשְׁמְרֶתֶם מְצוּוֹתַי וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם אֲנִי ה' (שם כב, לא) - הַרְי הוּא נִדְרָשׁ: אֲנִי הוּא הַנְּאָמָן לִיתֵן שְׂכָר טוֹב לְשׁוֹמְרֵי מְצוּוֹתַי, אִף כַּאֲן פִּירוּשׁוֹ: הַנְּאָמָן לְקַיָּים הַבְּטָחָתִי אֲשֶׁר הַבְּטָחָתִי לְאַבּוֹתֵיכֶם: תוּרָה ג

לְפָנַי; וְהִיא תְּשׁוּבָה עַל טַעֲנַת 'לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה' (לעיל ה, כב), כִּי לֹא לְחַנּוּם שְׁלַחְתִּידָ, כִּי אִם לְקַיָּים דְּבָרַי שֶׁדַּבַּרְתִּי לְאַבּוֹת הָרִאשׁוֹנִים [לְאַבְרָהָם, לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב] וְהַבְּטָחָתִי לָהֶם לְתַת לְיִרְעָם אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן, וְהַנְּיָ בֵּא לְקַיָּים אֶת הַבְּטָחָה שֶׁכֵּן 'אֲנִי ה' הַנְּאָמָן' (גרי"א). וּבְלִשׁוֹן הַזֶּה - אֲנִי ה' - מְצִינּוּ שֶׁהוּא נִדְרָשׁ בְּכַמְּהָ מְקוֹמוֹת (בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים), לְעַנּוּן נֶאֱמַנּוֹתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה לְקַיָּים דְּבָרוֹ, אֲלָא שְׂבָכָל מְקוֹם הוּא נִדְרָשׁ כְּפִי עֲנִינּוּ, כַּגּוֹן: 'אֲנִי ה' נֶאֱמַן

(ב) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה. כִּפְּל הַכְּתוּב בְּלִשׁוֹנוֹ וְהַקְּדִים לוֹמַר 'וַיְדַבֵּר', וְאַחַר כֵּן 'וַיֹּאמֶר'. לְפִי שֶׁלִּשׁוֹן 'דִּיבּוּר' יֵשׁ בְּמִשְׁמַעוֹ 'דִּיבּוּר קִשָּׁה' [כְּמוֹ שֶׁמְצִינּוּ (בְּרֵאשִׁית מִב, ז) 'וַיְדַבֵּר אֶתֶם קִשׁוֹת'], לְלַמֵּד שֶׁבְּתַחֲלִילָה דַּבֵּר הַקֶּבֶ"ה אֶתֶם מִשְׁפָּט (בְּדַרְךָ תּוֹכַחָה) עַל שֶׁהִקְשָׁה לְדַבֵּר וְלוֹמַר (לעיל ה, כב) 'לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה'; וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה'. לְשׁוֹן 'אֲנִי ה' הַקְּמוּר כַּאֲן, עֲנִינּוּ לְהַדְּגִישׁ: אֲנִי הוּא הַנְּאָמָן לְשֵׁלֶם שְׂכָר טוֹב לַמַּתְהַלְכִים

(ג) וַאֲרָא אֶל־אֲבֹרָהֶם אֶל־יִצְחָק וְאֶל־יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמֵי יְהוָה לֹא נֹדַעְתִּי לָהֶם:

ג וְאֶתְגַּלְתִּי לְאֲבֹרָהֶם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמֵי יְיָ לֹא הִוָּדַעְתִּי לָהֶוּן:

י"ט - וַאֲרָא • אֵל הָאֲבוֹת. בְּאֵל שְׁדֵי • הַבְּטָחָתִים הַבְּטָחוֹת וּבְכַלְלֵן אֲמַרְתִּי לָהֶם: אֲנִי אֵל שְׁדֵי. וְשְׁמֵי ה' לֹא נֹדַעְתִּי לָהֶם • לֹא הִוָּדַעְתִּי אֵין כְּתִיב כָּאן, אֲלָא לֹא נֹדַעְתִּי - לֹא נִפְרַתִּי לָהֶם בְּמִדָּה אֲמַתִּית שְׁלִי, שְׁעֲלִיָּה נִקְרָא שְׁמֵי ה' - נֶאֱמָן לְאֲמַת דְּכַרִּי, שְׁהָרִי הַבְּטָחָתִים וְלֹא קִימַתִּי.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת ש"ק פרשת וארא תשמ"א - מתוך 'התקשרות')

וארא

כ"ד בטבת, יום הסתלקותו של רבנו הזקן, בעל התניא והשלחן ערוך, חל ברב השנים בפרשתנו. וראה זה פלא: בשם הסדרה ("וארא") מרמז שמו של אדמו"ר הזקן: "וארא" אותיות "אור א". האלף הנוספת היא ראשיתית **אור**. הרי שבתיבה זו רמזו ה'אור' פעמים: פעם אחת במפרש, ופעם אחת ברמז ובראשיתיות. דבר זה מתאים לשמו של הרבי - שניאור (שני אור), שנקרא כן על שם שהאיר את העולם בשני אורות - באור גלוי - תורת הנגלה, ובאור נסתר - תורת החסידות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 10 עמ' 52)

אל האבות (רשי"ו, ג) אברהם יצחק ויעקב זכו לבחינת ראייה באלקות ("וארא"), ראייה ודאית ומוחשית, מפני היותם אבות של בני ישראל, היינו כדי שבחינה זו תעבר בירושה גם לבניהם אחריהם. וכמבאר בחסידות, ש"בחינת האבות היא ירשה לבניהם אחריהם בכל דור... בחינת האבות צריכה להיות בכל אדם".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספרהשיחות תשנ"ב, כרך א, עמ' 262 - מתוך 'התקשרות')

ושמי ה' לא נודעתי להם (ג)

מבאר בחסידות, שהאבות, אשר קדמו למתן-תורה, לא זכו לגלוי שם הוי', ואלו בני-ישראל זכו במתן-תורה לגלוי שם הוי' [כפי שנאמר בהמשך הכתוב, "לכן אמור לבני-ישראל אני הוי'... וידעתם כי אני הוי'"]. ויש לשאול, מפיון שפבר עברו אלפי שנים מאז שנתגלה שם הוי' במתן-תורה, מה שירי אלינו העננו ד"שמי הוי' לא נודעתי להם" (והרי התורה היא נצחית)?

ויש לומר, דאף-על-פי שבמתן-תורה נתגלה שם הוי', מפל-מקום כיון שלעתיד-לבוא יתגלה שם הוי' באפן נעלה לאין-ערוך, כמבאר בחסידות, נמצא, שגם הפעמד ומצב שלאחר מתן-תורה הוא באפן ד"שמי הוי' לא נודעתי בערוך לאותו הגלוי שיהיה לעתיד-לבוא.

(ד) וְגַם הִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּם לְתַת לָהֶם אֶת־ אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מְגֵרֵיהֶם אֲשֶׁר־נָגְרוּ בָּהּ:

ד וְאֶף אֶקִּימַתִּי יְת קְנָמִי עִמָּהוּן לְמַתַּן לָהֶוּן יְת אֶרְעָא דְכְנַעַן יְת אֶרְעָא תוֹתְבוֹתָהוּן דְּאֶתוֹתְבוּ בָּהּ:

י"ט - וְגַם הִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי וְגו' • וְגַם כְּשֶׁנֶּאֱרַתִּי לָהֶם בְּאֵל שְׁדֵי, הַצְּבִיתִי וְהַעֲמַדְתִּי בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם. לְתַת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן • לְאֲבֹרָהֶם, בְּפִרְשַׁת מִילָה נֶאֱמַר: (בראשית יז) "אֲנִי אֵל שְׁדֵי וְגו' וְנִתַּתִּי לָךְ וְלְיִצְחָק

רש"י כפשוטו על התורה

באופן זה, שיהיו רואים ומפירים באותה מידת אמתות שלי, שעליה - שעל שם המדה הזאת נקרא שמי ה', לפי שבשם זה נרמז שאני 'נאמן' לאמת דברי - והאבות בשעתם טרם ראו זאת בפועל, שהרי הבטחתים ועדיין לא קיימתי (גרא:א) תורה ד (ד) וְגַם הִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי וְגו'. פסוק זה הוא המשך לקודמו: ואולם,

אל שדי פרה ורבה גוי וקהל גוים יהיה ממך' (שם לה, יא):
ושמי ה' לא נודעתי להם. לא הודעתי אין כתיב כאן, שלשון זה היה משמע שלא ידעו האבות כי שמי ה', אלא כף אומר הכתוב: אף שהודעתי להם כי שמי ה', הרי לא נודעתי להם באותו השם; כלומר לא נפרתי להם - לא נתגליתי לפניהם

(ג) וַאֲרָא. כְּשֶׁנֶּאֱרַתִּי אֵל הָאֲבוֹת (אברהם, יצחק ויעקב) לא נראיתי להם (אלא) באל שדי. כלומר, הבטחתים הבטחות, ובכילן אמרתי להם לשון 'אני אל שדי' [לאברהם נאמר 'אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים' (בראשית יז, א), וְאֶתְהִי הַשְּׁבוּעָה נִכְפְּלָה שׁוּב לְיִצְחָק וְרָאָה שֶׁשֶׁם כּוּ, א] וְלְיַעֲקֹב נֶאֱמַר בְּשׁוּבוֹ מִבֵּית לָבָן: 'אֲנִי

אֲחִירֵךְ אֶת אֶרֶץ מְגוּרֶיךָ". לִיצְחָק: (בראשית כו) "כִּי לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אֶתֶן אֶת כָּל הָאֲרָצוֹת הָאֵל וְהִקְיַמְתִּי אֶת הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם", וְאוֹתָהּ שְׁבוּעָה שְׁנִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם - בְּאֵל שְׁדֵי אֲמֵרְתִּי. לִיצְחָק: (בראשית לה) "אֲנִי אֵל שְׁדֵי, פָּרָה וּרְבָה וְגו' וְאֶת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר וְגו'", הֲרִי שְׁנִדְרְתִּי לָהֶם, וְלֹא קִיַּמְתִּי.

(ה) וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת־נְאֻמַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבֵדִים אֹתָם וְאֶזְכָּר אֶת־בְּרִיתִי:

כ"ט - וְגַם אֲנִי • כְּמוֹ שֶׁהֲצַבְתִּי וְהִעַמְדְתִּי הַבְּרִית, יֵשׁ עָלַי לְקַיֵּם. לְפִיכָךְ, שָׁמַעְתִּי אֶת נְאֻמַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַנוֹאֲקִים. אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבֵדִים אֹתָם וְאֶזְכָּר • אוֹתוֹ הַבְּרִית, כִּי בְּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים אֲמַרְתִּי לוֹ: "וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִכִּי".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כא עמ' 46)

וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נְאֻמַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל . . וְאֶזְכָּר אֶת בְּרִיתִי (ה, ו)

וְקִשָּׁה, הֵיכָן יֵשׁ כְּאֵן תְּשׁוּבָה לְשֵׁאלַת מֹשֶׁה - לְמָה הִרְעוּת לְעַם הַזֶּה. וְיֵשׁ לּוֹמֵר, דְּהִנֵּה קִבַּלְתָּ הַמִּצְוֹת בְּמִתַּן תּוֹרָה (וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם לִי לְעַם) דוֹרְשֵׁת הַתְּבַטְלוֹת מִחֻלָּט, כְּאֲשֶׁר הָאָדָם מְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוָה אֲךָ וְרַק לְהִיטֵה רְצוֹן ה'. לָכֵן, כִּדֵּי שֶׁבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִהְיוּ 'כְּלִים' לְקִבַּלְתָּ הַתּוֹרָה, הֵיוּ צְרִיכִים לְעֵבֵר אֶת יְסוּרֵי הַגְּלוּת, וְאִף אֶת קִשֵׁי הַשְּׁעִבּוּד ("תִּכְבַּד הַעֲבוּדָה"). יְסוּרִים אֵלּוּ פָּעִלוּ בָהֶם בְּטוֹל וְהִכְשִׁירוּ אוֹתָם לְקִיוֹם הַמִּצְוֹת.

(ו) לָכֵן אָמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מִמַּעַבְדֵיהֶם וְגֵאלְתִּי אֶתְכֶם בְּזֶרְעַי נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדוֹלִים:

כ"ט - לָכֵן • עַל פִּי אוֹתָהּ הַשְּׁבוּעָה. אָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה'. • הַנְּאֻמָּן בְּהִבְטָחְתִּי. וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם • כִּי כֵן הִבְטַחְתִּי, "וְאֲחִירֵי־כֵן יֵצְאוּ בְּרִכּוּשׁ גְּדוֹל". סִבְלַת מִצְרַיִם • טֹרַח מִשָּׂא מִצְרַיִם.

רש"י כפשוטו על התורה

עַל גְּאוּלַּת וְרַעוּ מִמִּצְרַיִם, שֶׁקִּדְמָה לְבְרִית הַמִּילָה וְשׁוּבַעַת נְתִיבַת הָאֶרֶץ, כִּי בְּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים אֲמַרְתִּי לוֹ וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִכִּי (בראשית טו, יד) [הַגּוֹי (מִצְרַיִם) אֲשֶׁר יִשְׁתַּעֲבַד בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, אוֹתוֹ אֲשַׁפּוּט וְאֶפְרַע מִמֶּנּוּ]. לָכֵן, מַעֲתָה הַנְּגִי כֹּא לְהַפְרַע מִמִּצְרַיִם וְלְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּפִי שֶׁהַכְּתוּב מְפָרֵשׁ וְהוֹלֵךְ (גרא: תורה ו)

לְאַבְרָהָם, וְאוֹתָהּ שְׁבוּעָה שְׁנִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם - בְּאֵל שְׁדֵי אֲמַרְתִּי לוֹ אוֹתָהּ. וְכֵן מִצִּינּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר גַּם לִיצְחָק: 'אֲנִי אֵל שְׁדֵי פָּרָה וּרְבָה וְגו' וְאֶת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וְלִיצְחָק לָךְ אֶתְנַנֶּה וְלְזֶרְעֶךָ אֲחִירֵךְ אֶתֶן אֶת הָאֶרֶץ וְגו' (שם לה, יא). אֵלּוּ הֵן שֵׁלֶשׁ שְׁבוּעוֹת שְׁנִשְׁבַּע ה' לְשֵׁלֶשֶׁת הָאָבוֹת עַל נְתִיבַת הָאֶרֶץ לְזֶרְעָם, הֲרִי שְׁנִדְרְתִּי (נִשְׁבַּעְתִּי) לָהֶם וְעִדְיִין לֹא קִיַּמְתִּי (נח"ט: תורה ה)

גַּם כְּשֶׁנֶּאֱמַרְתִּי לָהֶם בְּאֵל שְׁדֵי בַלְבָד, לֹא הִיָּתָה זֹאת בְּדֶרֶךְ הַבְּטָחַת דְּבָרִים בַּלְבָד, שֶׁפָּעִמִּים מִתְּבַטְּלַת עַל יְדֵי הַחֻטָּא, אֲלֹא הֲצַבְתִּי וְהִעַמְדְתִּי אֶת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם עַל הַבְּטָחָה זו, לְפִיכָךְ הִיא עוֹמֶדֶת לְהַתְקִיִּים בְּכָל אוֹפֵן שֶׁהוּא (ד"ד):

(ו) לָכֵן, כְּלוֹמֵר, מִכִּיּוֹן שֶׁהֵם מוֹבְטָחִים עַל זֹאת עַל פִּי אוֹתָהּ הַשְּׁבוּעָה וְהַבְּרִית אֲשֶׁר כְּרַתִּי וְנִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם, לְפִיכָךְ, אָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי 'אֲנִי ה' הַנְּאֻמָּן בְּהִבְטָחְתִּי לְקַיֵּם אֶת הַבְּרִית (ראוה רש"י לעיל פסוק א, ו) וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם. כִּי כֵן הִבְטַחְתִּי (לְאַבְרָהָם) בְּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים 'וְאֲחִירֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרִכּוּשׁ גְּדוֹל' (שם נח"ט):

(ה) וְגַם אֲנִי. אִף פְּסוּקֵי זֶה הוּא הַמִּשְׁפָּךְ הַעֲנִין, וְהוּא מוֹסִיף עַל הָאִמּוֹר לְמַעַלְה: כְּמוֹ שֶׁהֲצַבְתִּי וְהִעַמְדְתִּי הַבְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם, כִּךָ יֵשׁ עָלַי גַּם לְקַיֵּם אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת, לְפִיכָךְ 'שָׁמַעְתִּי אֶת נְאֻמַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַנוֹאֲקִים (הַנְּאֻמָּנִים בְּצַעֲרָם) עַל 'אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִידִים אוֹתָם, וְאֶזְכָּר - עַל יְדֵי זֶה עֲלָה בּוֹכְרוֹנֵי לְפָנַי גַּם אוֹתוֹ הַבְּרִית

לְתֵת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן. וְהֵיכָן מְצִינּוֹ כְּרִיתַת בְּרִית וְשׁוּבַעַת עִם הָאָבוֹת לְתֵת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן לְאַבְרָהָם - בְּפִרְשַׁת מִילָה נֶאֱמַר: 'אֲנִי אֵל שְׁדֵי וְגו' וְהִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ וְגו' וְנָתַתִּי לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אֲחִירֵךְ אֶת אֶרֶץ מְגוּרֶיךָ אֶת כָּל אֶרֶץ כְּנָעַן' (בראשית יז, א"ח); וְכֵן לִיצְחָק נֶאֱמַר: 'כִּי לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אֶתֶן אֶת כָּל הָאֲרָצוֹת הָאֵל וְהִקְיַמְתִּי אֶת הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם' (שם כו, א); וְאִף עַל פִּי שֵׁלֶא פִּירְשַׁתִּי לִיצְחָק 'אֲנִי אֵל שְׁדֵי, הֲרִי תִּלְתִּי אֶת הַבְּטָחָה בְּשׁוּבַעְתִּי

(ו) וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהֵייתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וַיִּדְעֹתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סַבְלוֹת מִצְרַיִם:

וְאֶקְרִיב יִתְכוּן קְדָמִי לְעֲמֹא וְאֶהְיֶה לְכוּן לְאַלֹהֵי וַתִּדְעוּן אֲרִי אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֵיכוֹן דְּאַפִּיק יִתְכוּן מִגֹּז דְּחֹק פְּלִתָן מִצְרַיִם:

(ח) וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדֵי לְתַת אֶתְהָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב וְנִתְתִּי אֶתְהָ לָכֶם מוֹרֶשֶׁה אֲנִי יְהוָה:

ח וְאֶעֱלֵי יִתְכוּן לְאַרְעָא דִּי קְדָמִית בְּמִימְרֵי לְמִתָּן יִתְהָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב וְאִתָּן יִתְהָ לְכוּן יִרְשָׁא אָנֹכִי יְיָ:

כ"ט - וְנִשְׁאַתִּי אֶת יָדֵי • הָרִימוּתִיהָ לְהִשְׁבַּע בְּכֶסֶאי.

(ט) וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה בֵּן אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה מִקְצֶר רוּחַ וּמִעֲבֹרָה קָשָׁה:

ט וּמְלִיל מֹשֶׁה בֵּן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא קָבִילוּ מִן מֹשֶׁה מִמְעַיִן רוּחָא וּמִפְּלִחְנָא דְּהָהָה קָשָׁא עַל־יהוֹן:

כ"ט - וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה • לֹא קָבִלוּ תַנְחוּמִין. מִקְצֶר רוּחַ • כָּל מִי שֶׁהוּא מִצֵּר – רוּחוֹ וּנְשִׁימָתוֹ קָצְרָה, וְאִינוּ יְכוּל לְהֶאֱרִיף בְּנִשְׁמִיתוֹ. קְרוּב לְעֵנָן זֶה, שְׁמַעְתִּי בְּפִרְשָׁה זֶה מְרַבֵּי בְרוּךְ בֶּן רַבִּי אֲלִיעֶזֶר, וְהִבִּיא לִי רֵאִיָה מִמִּקְרָא זֶה: (ירמיה טו) "בַּפֶּעַם הַזֹּאת אוֹדִיעֶם אֶת יָדֵי וְאֶת גְּבוּרָתִי וַיִּדְעוּ כִּי שְׁמִי ה'", לְמַדְנֹ, כְּשֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאֲמֵן אֶת דְּבָרָיו, אֶפְלוּ לְפִרְעָנוּת, מוֹדִיעַ שְׁשֵׁמוֹ ה', וְכָל שָׁפָן הָאֲמָנָה לְטוֹבָה. וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּהוּ (שְׁמוֹת רַבּוּ. סְנַהֲרִין קִיא) לְעֵנָן שֶׁל מַעְלָה, שְׁאֲמַר מֹשֶׁה: (לעיל ה) "לְמָה הִרְעַתָּה?" אָמַר לוֹ הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: חֲבַל עַל דְּאֲבָדִין וְלֹא מִשְׁתַּבְּחִין! יֵשׁ לִי לְהִתְאַוֵּן עַל מֵיתַת הָאֲבוֹת, הִרְבָּה פְּעָמִים נְגַלִּיתִי עֲלֵיהֶם בְּאֵל שְׁדֵי, וְלֹא אָמַרוּ לִי: מַה שְׁמָךְ, וְאִתָּה אֲמַרְתָּ: "מַה שְׁמוֹ מַה אֲמַר אֲלֵיהֶם?". וְגַם הִקְיִמוּתֵי גֹז • וּכְשֶׁבִקֵּשׁ אֲבָרָהָם

רש"י כפשוטו על התורה

הַעוֹל הַכָּבֵד אֲשֶׁר מִצְרַיִם מְטִילִים עֲלֵיהֶם (גרא:א) תורה ז
 (ח) וְנִשְׁאַתִּי אֶת יָדֵי. נִשְׁאַתִּי הִיד' לְשׁוֹן שְׁבוּעָה הִיא, וְכְלוּמַר: הִרִימוּתִיהָ אֶל הַשָּׁמַיִם לְהִשְׁבַּע בְּכֶסֶאי [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סו, א) הַשָּׁמַיִם כְּסֵאי וְהָאָרֶץ הַדָּם רַגְלֵי (רא"ם). וְדָבָרָה תוֹרָה בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, שְׁדָרְף הַנִּשְׁבָּע לְהָרִים יָדָיו לְשָׁמַיִם (כ"א): תורה ט
 (ט) וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה. אֵין פְּוֹנַת הַכְּתוּב לְשִׁמְיעַת הָאוֹנָן כְּפִשׁוּטָה, אֶלֹא שְׁמַחְמַת רוּב צַעֲרָם לֹא קָבִלוּ אֶת דְּבָרֵי הַתַּנְחוּמִין שֶׁל מֹשֶׁה (רא"ם):
 מִקְצֶר רוּחַ. וְהוּא בִּישׁוּי לְגוֹדֵל הַצָּרָה שְׁהִיו שְׁרוּיִים בְּהָ, שֶׁכֶּף דְרָף כָּל מִי שֶׁהוּא מִצֵּר (מִצְטַעַר בְּצִרְתוֹ), שְׁרוּחוֹ וּנְשִׁימָתוֹ נַעֲשִׂית קָצְרָה, וְאִינוּ יְכוּל לְהֶאֱרִיף בְּנִשְׁמִיתוֹ מִחוּסֵר מְנוּחַת הַנַּפְשׁ, וְכַוִּנַּת הַכְּתוּב לִזְמַר שְׁמַחְמַת רִיבּוּי הַדְּאָגָה וְהַצָּרָה לֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה (רא"ם, גרא):
 רש"י חזור עתה לראש הפרשה, ומציין

תחילה את המקור לפירושו בענין שם ה' – 'הנאמן לקיים דבריו': קְרוּב לְעֵנָן זֶה שְׁמַעְתִּי בְּפִרְשָׁה זֶה מְרַבֵּי בְרוּךְ בְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר, וְהִבִּיא לִי רֵאִיָה מִמִּקְרָא זֶה: 'לְכֹן הִנְנִי מוֹדִיעֶם בַּפֶּעַם הַזֹּאת אוֹדִיעֶם אֶת יָדֵי וְאֶת גְּבוּרָתִי וַיִּדְעוּ כִּי שְׁמִי ה' (ירמיה טו, כ"א) [נְבוּאָת פּוֹרְעָנוּת לְיִשְׂרָאֵל: כַּאֲשֶׁר אָבִיא עֲלֵיהֶם אֶת הָעוֹנָשִׁים הָאֲמוּרִים, אֲזִי יִדְעוּ כִּי שְׁמִי ה']. וּמִקְרָא זֶה לְמַדְנֹ, שְׁפִשְׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאֲמֵן אֶת דְּבָרָיו – כְּלוּמַר, כַּאֲשֶׁר הוּא קוֹבַע שְׁדָרְכָיו נְאֻמָּנִים וְאֲמִתִּיִּים, אֶפִּילוּ כְּשֶׁהִדְבָּרִים אֲמוּרִים לְגַבִּי פּוֹרְעָנוּת, הוּא מוֹדִיעַ שְׁשֵׁמוֹ ה', וְכָל־שָׁפָן שִׁישׁ לְפָרֵשׁ כֶּף לְגַבִּי הָאֲמָנָה (קְבִיעַת הָאֲמַת) שֶׁל הַכְּסֻחַת דְּבָרִים לְטוֹבָה, כְּדוּגְמַת הָאֲמוּרָא כַּאֲן (כ"א):
 וּמוֹסִיף רש"י לְבַאֵר בְּדוּךְ אַחֲרַת אֶת הַכְּתוּבִים הָאֲמוּרִים לְמַעֲלָה: וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּהוּ – אֶת כָּל הָאֲמוּרָא בְּשִׁלְשַׁת הַפְּסוּקִים שְׁבִתְהִילַת הַפְּרָשָׁה, מִן

יִצְרָא' עַד 'אֲשֶׁר גְּרוּ בְה' (לעיל פסוקים ב"ד), כִּי הוּא מְחוּבָר לְעֵנָן שֶׁל מַעֲלָה, וְכָל הַדְּבָרִים הֵם בְּתִשְׁבּוּבָה וְתוֹכְחָה עַל שְׁאֲמַר מֹשֶׁה לְפָנֵי הַקֹּבִיָּה 'לְמָה הִרְעוּתָה' וְגו' (לעיל ה, כ"ב), וְכֵן עַל מַה שְׁאֲמַר וְאָמַרוּ לִי מַה שְׁמוֹ מַה אֲמַר אֶלְהֵם' (לעיל ג, י"א). אֲשֶׁר עַל כָּל זֶה אָמַר לוֹ הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, חֲבַל עַל דְּאֲבָדִין וְלֹא מִשְׁתַּבְּחִין [יֵשׁ לְהַצְטַעַר עַל אֵלוֹ שְׁאָבְדוּ וְכִבְּרֵי אֵינָם קְיָיִמִים]; עֲתָה אֲנִי רוֹאֶה כִּי יֵשׁ לִי לְהִתְאַוֵּן (לְהִתְאַבֵּל) עַל מֵיתַת הָאֲבוֹת, כִּי הִרְבָּה פְּעָמִים נְגַלִּיתִי אֲלֵיהֶם בְּאֵל שְׁדֵי וְלֹא אָמַרוּ לִי 'מַה שְׁמָךְ', וְאִילוּ אִתָּה תִּיכַף מִשְׁנַגְלִיתִי אֲלֵיךְ אֲמַרְתָּ 'מַה שְׁמוֹ מַה אֲמַר אֲלֵיהֶם' (ש"ס); וְגַם הִקְיִמוּתֵי... אַרְץ מְגִירֵיהֶם אֲשֶׁר גְּרוּ בְהָ. לְפִי מְדַרְשׁ רַבּוּתֵינוּ, גַּם זֶה מִדְּבָרֵי הַתּוֹכְחָה לְמֹשֶׁה, וְכֶף אָמַר לוֹ הַקֹּבִיָּה: הֲרִי הָאֲבוֹת, גַּם לְאַחַר שְׁכַרְתִּי אֶתְּם אֶת הַבְּרִית לְתַת לְהֶם אֶת הָאָרֶץ, לֹא הִתְלוּנְגוּ עַל כֶּף שְׁאֵינָם זוֹכִיִּים בְּהָ מִיָּה,

לקבר את שרה, לא מצא קרקע עד שקנה בְּדָמִים מְרֵבִים, וְכֵן בִּיצָחַק – עָרְעָרוּ עָלָיו עַל הַבְּאֵרוֹת אֲשֶׁר חָפַר, וְכֵן בִּיצָחַק: (בראשית לג) "וַיִּקֶן אֶת חֶלְקַת הַשָּׂדֶה לְנִטּוֹת אֵהָלוּ, וְלֹא הִרְהִירוּ אַחַר מִדּוֹתַי, וְאַתָּה אָמַרְתָּ: "לָמָּה הִרְעַתָּה"? וְאִין הַמְדַרְשׁ מִתִּישָׁב אַחַר הַמְקָרָא מִפְּנֵי פֶמָה דְּבָרִים: אַחַת, שְׁלֹא נֶאֱמַר: וְשָׂמִי ה' לֹא שָׂאֲלוּ לִי. וְאִם תֹּאמַר לֹא הוֹדִיעַם שָׂכָף שָׂמוּ, הֲרֵי תַחֲלֶה, כְּשִׁנְגֵלָה לְאַבְרָהָם בֵּין הַבְּתָרִים, נֶאֱמַר: "אֲנִי ה' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׂדִּים". וְעוֹד, הֵיאֵף הַסְּמִיכָה נִמְשַׁכֶּת בְּדָבָרִים שֶׁהוּא סוֹמֵךְ לְכָאן: "וְגַם אֲנִי שִׁמְעַתִּי וְגו'", "לָכֵן אָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל". לָכֵן אֲנִי אוֹמֵר: יִתִּישָׁב הַמְקָרָא עַל פְּשׁוּטוֹ, "דְּבַר דְּבוּר עַל אֲפָנְיוֹ", וְהַדְרָשָׁה תִּדְרָשׁ, שְׁנֶאֱמַר: "הֲלֹא כֹה דְבָרֵי כְּאֵשׁ נֶאֱמַר ה', וְכַפְטִישׁ יְפוּצֵץ סְלַע", - מִתְחַלֵּק לְכַמָּה נִיצוּצוֹת.

יבמליל יי עם משה למימר:

(י) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יא עול מליל לות פרעה מלכא דמצרים וישלח ית בני ישראל מארעה:

(יא) בֹּא דַבֵּר אֶל־פְּרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ:

יב ומליל משה קדם יי למימר הא בני ישראל לא קבילו מני ואכדין יקבל מני פרעה ואנא יקיר ממלל:

(יב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לְפָנָי יְהוָה לֵאמֹר הֵן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־שָׁמְעוּ אֵלָי וְאִיךָ יִשְׁמְעֵנִי פְרַעֲה וְאֲנִי עַרְל שְׁפָתַיִם:

יג וְאִיךָ יִשְׁמְעֵנִי פְרַעֲה • זֶה אֶחָד מֵעֲשָׂרָה קְלוֹת־חֹמֶר שֶׁבַתּוֹרָה (בראשית רבה פ' לב) • עַרְל שְׁפָתַיִם • אֲטוּם שְׁפָתַיִם. וְכֵן כָּל לְשׁוֹן עַרְלָה, אֲנִי אוֹמֵר שֶׁהוּא אֲטוּם (ירמיהו ו): "עַרְלָה אֲזַנִּים" – אֲטוּמָה מִשְׁמַע. (שם ט) "עַרְלֵי־לֵב"

רש"י כפשוטו על התורה

כמו שֶׁנֶאֱמַר (ירמיהו כג, כט) 'הֲלוֹא כֹה דְבָרֵי כְּאֵשׁ נֶאֱמַר ה' וְכַפְטִישׁ יְפוּצֵץ סְלַע' [דְּבָרֵי הַנְּבִיא לְיִשְׂרָאֵל: רְאוּי לְכֶם לְהַבְחִין בֵּין נְבוֹאוֹת אֶמֶת לְנְבוֹאוֹת שֶׁקֶר, כִּי הֲלוֹא נְבִיאֵי הָאֱמוּנוֹת, דְּבָרִיהֶם בּוֹעֲרִים כְּאֵשׁ וְהֵם נִשְׁמָעִים בְּגְבוּרָה וּבְחָזֶק כְּהַכָּאת הַפְּטִישׁ הַמְּפוּצֵץ אֶת הַסְּלַע], וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים: בְּשֵׁם שֶׁהַפְּטִישׁ כִּשְׁהוּא מִכָּה בְּסַלַע מִתְחַלֵּק הַסְּלַע לְכַמָּה נִיצוּצוֹת (חֲלָקִים הַנִּיתּוּיִם), כִּי בְּדָבָרֵי תוֹרָה מְקָרָא אֶחָד מִתְחַלֵּק לְכַמָּה טַעֲמִים וְעֵנְיָנִים, וְכוּלָם אֶמֶת

(סנהדרין לד.) (רש"י שבת פזח, באמ"ח): תורה י

(יב) עַרְל שְׁפָתַיִם. אֲטוּם שְׁפָתַיִם [סְתוּם־שְׁפָתַיִם]. כְּלוּמַר, שְׁאִינוּ יְכוּלִים לְיַפּוֹת דְּבָרֵינוּ בְּלְשׁוֹן הַנְּהוּגָה לְדַבֵּר לְפָנָי הַמְּלָכִים (רש"י). וְכֵן כָּל לְשׁוֹן עַרְלָה שֶׁבְּמִקְרָא אֲנִי אוֹמֵר שֶׁהוּא לְשׁוֹן אֲטוּם (סְתוּם). אִךְ בְּכָל מְקוֹם יֵשׁ לְהַטּוֹת מוּכָנָה כְּפִי הַעֲנִיָּן, כְּגוֹן: 'עַרְלָה אֲזַנִּים' (ירמיהו ג, ט) שֶׁפִּירוּשׁוֹ: אֲטוּמָה אֲזַנִּים מִשְׁמוּעַ [הַנְּבִיא בְּתוֹכַחַת מוֹסֵר לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר אֵינָם חֹפְצִים לְשִׁמּוֹעַ אֶת דְּבַר ה', בְּדָרְךָ מִשְׁלַל כְּאִילוּ אֲזַנִּיהֶם סְתוּמוֹת]; וְכֵן 'עַרְלֵי לֵב' (שם ט, כה)

שָׂמוּ, אֶלְא וְשָׂמִי ה' לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם; וְאִם תֹּאמַר - לִיִּישָׁב אֶת דְּבָרֵי הַמְדַרְשׁ - שֶׁכּוֹנֵנֶת הַכְּתוּב לומר כִּי מִתּוֹךְ שְׁלֹא שָׂאֲלוּ מַה שָׂמוּ לְפִיכֶךָ לֹא הוֹדִיעַם שָׂכָף שָׂמוּ, לֹא יִתְכַּן לומר כֵּן, כִּי הֲרֵי תַחֲלֶה כְּשִׁנְגֵלָה ה' לְאַבְרָהָם בְּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים נֶאֱמַר 'אֲנִי ה' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׂדִּים' (בראשית טו, ז), הֲרֵי שָׂאת הַשֵּׁם עֲצוּמוֹ הוֹדִיעַ לָהֶם [וְמַה שְׁנֶאֱמַר 'לֹא נוֹדַעְתִּי פִירוּשׁוֹ לֹא נִכְרַתִּי לָהֶם בְּשֵׁם זֶה (כַּמְבֹאֵר לְעִיל פְּסוּק ג)].

וְעוֹד, כִּי לְפִי הַמְדַרְשׁ שֶׁשְׁנֵי הַפְּסוּקִים [וְאָרָא... וְגַם הַקִּימוֹתֵינוּ...] הֵם דְּבָרֵי תוֹכְחָה לְמֹשֶׁה, אִם כֵּן הֵיאֵף הַסְּמִיכָה נִמְשַׁכֶּת בְּדָבָרִים שֶׁהוּא סוֹמֵךְ לְכָאן - כְּלוּמַר, אִיךָ יִתְפָּרְשׁוּ הַכְּתוּבִים שֶׁלְאַחֲרֵיהֶם, הַפּוֹתְחִים בְּיָדֵינוּ הַמוֹסִיף) וְגַם אֲנִי שִׁמְעַתִּי וְגו' לָכֵן אָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו', שֶׁהֲרֵי לֹא נִיתָן לְדָרְשׁם כְּהַמְשֵׁף לְדְבָרֵי הַתּוֹכְחָה. לָכֶּךָ אֲנִי אוֹמֵר יִתִּישָׁב הַמְקָרָא עַל פְּשׁוּטוֹ 'דְּבַר דְּבוּר עַל אֲפָנְיוֹ' (עפ"י משלי כה, יא) [כָּל דְּבַר מְסוּדָר וּמְיוֹשָׁב עַל יְסוּדוֹ הַנְּכוּן], וְהַדְרָשָׁה גַם הִיא תִּדְרָשׁ, אִךְ אִם אֵין כָּל הַלְשׁוֹן מִתִּישָׁב עַל פִּיהָ,

וְכַשְׁבַּקֵשׁ אַבְרָהָם לְקַבּוֹר אֶת שָׂרָה אֲשֶׁתּוֹ לֹא מִצָּא קֶרֶקַע (ס"א: קָבַר) מִשְׁלוֹ עַד שֶׁקָּנָה אֶת מַעְרַת הַמַּכְפֵּלָה בְּדָמִים מְרוּבִים (בראשית כג, טר"ז), וְכֵן בִּיצָחַק אֲשֶׁר עָרְעָרוּ עָלָיו הַפְּלִשְׁתִּים עַל הַבְּאֵרוֹת אֲשֶׁר חָפַר, וְאָמְרוּ 'לָנוּ הַמַּיִם' (שם כג, יח"ב), וְכֵן בִּיצָחַק, שָׁבוּ נֶאֱמַר: 'וַיִּקֶן אֶת חֶלְקַת הַשָּׂדֶה... כְּמַאֲה קָשִׁיטָה' (בראשית לג, ט) הֲרֵי שֶׁהוֹצֵרָךְ יַעֲקֹב לְקַנּוֹת קֶרֶקַע כְּדֵי לְנִטּוֹת אֵהָלוּ, וְכָל זֶה הִיָּה לְאַחַר שֶׁהַבְּטָחָתִים עַל נְתִינַת הָאָרֶץ, וְעַם זֹאת לֹא הִרְהִירוּ אַחַר מִדּוֹתַי, וְלֹא הִתְלוּנְנוּ עַל כֶּף שֶׁהֵם עֲדִינֵן גֵּרִים בְּאָרֶץ [זֶהוּ שֶׁהַדְּרָגִישׁ הַכְּתוּב כָּאן אֶת אָרֶץ מִגְרֵיהֶם אֲשֶׁר גְּרוּ בָהּ, לְשׁוֹן גְּרוּת], וְאִילוּ אַתָּה כִּיִּן שְׂרָאִית אֶת שְׁעוּד יִשְׂרָאֵל, אָמַרְתָּ 'לָמָּה הִרְעוּתָה לְעַם הַזֶּה'. זֶהוּ מִדְרַשׁ רַבּוֹתֵינוּ (בַּמִּדְבָּר). וּמַעֲיֵד רִש"י: וְאִין הַמְדַרְשׁ הֵנָּה מִתִּישָׁב כְּרֵאוּי אַחַר הַקְּדוּקָה לְשׁוֹן הַמְקָרָא, מִפְּנֵי כַּמָּה דְּבָרִים: אַחַת, שְׁלֹא נֶאֱמַר 'וְשָׂמִי ה' לֹא שָׂאֲלוּ לִי', כְּדְבָרֵי הַמְדַרְשׁ שִׁישׁ כְּכֶךָ תוֹכְחָה לְמֹשֶׁה עַל שֶׁשָּׂאֵל מַה

— אַטוּמִים מְהִינִן, (חֲבוּקָה ב) "שְׁתָּה גַם אִתָּה וְהָעֶרְלָה" — וְהָאֵטֶם מִשְׁכְּרוֹת פּוֹס הִקְלָלָה, "עֶרְלַת בִּשְׂרָ" — שֶׁהִגִּיד אֵטוּם וּמְכַסֶּה בָּהּ, (וּיקרא יט) — וְעֶרְלַתְּם עֶרְלָתוֹ" — עָשׂוּ לוֹ אֵטֶם וְכַסּוּי, אֲסוּר שֶׁיִּכְבְּדִיל בְּפָנָי אֲכִילָתוֹ, (שם) "שֶׁלֶשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֶרְלִים" — אֵטוּם וּמְכַסֶּה וּמְבַדֵּל מִלְּאֲכָלוֹ.

יג ומליל יי עם משה ועם אהרן ופקדונן לות בני ישראל ולות פרעה מלפא דמצרים לאפקא ית בני ישראל מארעא דמצרים:

(יג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וַיִּצְוֶם אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל־פְּרַעֲה מִלֶּךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

י"ג « וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן • לְפִי שְׂאֵמֵר מֹשֶׁה: "וְאֲנִי עָרַל שְׁפָתַיִם", צָרַף לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת אַהֲרֹן לְהִיּוֹת לוֹ לְפָה וּלְמַלְיָן. וַיִּצְוֶם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • (שְׁמוֹת רַבָּה) צְוֶה עֲלֵיהֶם לְהִנְהִיגֵם בְּנַחַת וּלְסַבֵּל אוֹתָם. וְאֶל פְּרַעֲה מִלֶּךְ מִצְרַיִם • צִוֶּם עָלָיו לְחַלֵּק לוֹ כְּבוֹד בְּדַבְרֵיהֶם, זֶה מְדַרְשׁוֹ. וּפְשׁוּטוֹ: צִוֶּם עַל דָּבָר יִשְׂרָאֵל וְעַל שְׁלִיחוֹתָו אֶל פְּרַעֲה, וְדַבֵּר הַצְּוִי מֵהוּ? מִפְּרֶשׁ בְּפִרְשָׁה שְׁנִיָּה, לְאַחַר סֵדֵר הַיַּחַס, אֲלֵא מִתּוֹף שֶׁהִזְכִּיר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, הַפְּסִיק הָעֲנִין בְּ"אֵלֶּה רְאִשֵׁי בֵּית אָבוֹתָם", לְלַמְּדֵנוּ הַיֶּאֱדָר נוֹלְדוֹ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְמִי נְתִיחְסוּ.

♦ יום שני כ' טבת ♦

יד אליו רישי בית אכהתהון בני ראובן בוכרא דישאל חנוף ופלוא חצרון וכרמי אליו ורענת ראובן:

(יד) אֵלֶּה רְאִשֵׁי בֵּית־אֲבוֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל חֲנוּף וּפְלוּא חֲצֵרוֹן וְכַרְמֵי חֲנוּף וּפְלוּא חֲצֵרוֹן וְכַרְמֵי אֵלֶּה מוֹשְׁפַחַת רְאוּבֵן:

י"ד « אֵלֶּה רְאִשֵׁי בֵּית אָבוֹתָם • מִתּוֹף שֶׁהִזְקַק לַיַּחַס שֶׁכָּטוּ שֶׁל לְוִי עַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּשִׁבִּיל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן,

רש"י כפשוטו על התורה

המלכות. זהו מדרשו (שם). ולפי פשוטו של מקרא, לא בא הכתוב לפרש כאן את פרטי הדברים שנצטוו אלא להזכיר את העיקר, שצוים על דבר ישראל ועל שליחותו אל פרעה בענין יציאתם ממצרים. ודבר-הצווי מהו - מהיותו הציווי לפרטיו, כיצד יעשו ומה יאמרו אל פרעה - מפורש להלן בפרשה שנייה, לאחר שהכתוב מסיים את כל סדר היחס של משפחות בני ישראל. ומה ענין יחוס המשפחות לכאן? אלא מתוף שהזכיר הכתוב את משה ואהרן ועדיין לא פירש את יחוסם, הפסיק הענין בפרשה מיוחדת 'אלה ראשי בית אבותם, ללמדנו היאך נולדו משה ואהרן ובמי נתיחסו, ולאחר מכן חוזר לפרש את פרטי שליחותם אל פרעה (ג"א, ר"א:). תורה יד (יד) אֵלֶּה רְאִשֵׁי בֵּית אָבוֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן וגו'. עיקר כוונת הכתוב הוא להודיע יחוסם של משה ואהרן, אף מתוף שהזקק ליחס שבטו של לוי ולפרט כל שמות תולדותיו עד משה

במפורש בתורה; ומה בני ישראל שהדברים הם לטובתם, לא שמענו אלא, כל שכן פרעה שהדברים לרעתו, בודאי שלא ישמעני (ב"ר צב, ז) (ג"א:). תורה יג (יג) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן. לְפִי שְׂאֵמֵר מֹשֶׁה וְאֲנִי עָרַל שְׁפָתַיִם; צִירַף לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת אַהֲרֹן לְהִיּוֹת לוֹ לְפָה וּלְמַלְיָן, כְּמוֹ שְׂנֵאֵמֵר (לעיל ה, טו) 'הוּא יִהְיֶה לָךְ לְפָה; וְכֵן (להלן ו, א) 'וְאַהֲרֹן אֲחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאְךָ; וַיִּצְוֶם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו' לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. נֵאֵמֵר וַיִּצְוֶם; אֵף לֹא נִתְפָּרַשׂ מֵהַ נְצֻטוּי לַעֲשׂוֹת כְּדִי לְהוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם, לְכַף דְּרָשׁוּ חֲכָמִים, שְׂאִין זֶה אֲלֵא צִוּוּי כְּלָלִי עַל דֶּרֶךְ הַתְּנַהֲגוּתָם עִם יִשְׂרָאֵל, שְׂצוּם עֲלֵיהֶם לְהִנְהִיגֵם בְּנַחַת וּלְסַבֵּל אוֹתָם מִבְּלִי לְהַקְפִּיד עֲלֵיהֶם (שְׁמוֹר) (ג"א:). וְאֵל פְּרַעֲה מִלֶּךְ מִצְרַיִם. כְּשֶׁם שְׂצוּה אוֹתָם עַל יִשְׂרָאֵל כְּךָ צוּם גַּם עָלָיו (עַל אוֹדוֹת פְּרַעֲה) לְהַזְהִיר בּוֹ לְחַלּוֹק לוֹ כְּבוֹד בְּדַבְרֵיהֶם כְּרֵאוּי לְכַבּוֹד

פירושו: אַטוּמִים הֵם מְהִינִן [תּוֹכַחַה לְיִשְׂרָאֵל עַל שְׂאִינָם מְבִינִים יִרְאַת ה', כְּאִילוֹ לָכֶם אֵטוּם]; וְכֵן 'שְׁתָּה גַם אִתָּה וְהָעֶרְלָה' (חֲבוּקָה ב, טו) פִּירוּשׁוֹ: 'וְהָאֵטֶם' מִשְׁכְּרוֹת עַל יְדֵי שְׁתִּיית פּוֹס הִקְלָלָה [נְבוּאָת וְעַם הָאֲמוּרָה עַל נְבוּכַדְנֶאצַּר: כְּשֶׁם שֶׁהִיִּית מִשְׁקָה לְאַחֲרִים יִין פּוֹרְעֵנוֹת כִּף תִּשְׁתֶּה אִתָּה וְתִשְׁתַּכֵּר וְתִסְתַּם בִּינְתָךְ]; וְכֵן לְשׁוֹן 'עֶרְלַת בִּשְׂרָ' שְׂמַצִּינוּ לְעֲנִין מִיֵּלֶה, גַּם הוּא לְשׁוֹן אַטְמִימוֹת, שֶׁהִגִּיד אֵטוּם עַל יְדֵי הָעֶרְלָה וּמְכַסֶּה בָּהּ; וְכֵן 'וְעֶרְלַתְּם עֶרְלָתוֹ' אֶת פְּרִי' (וּיקרא יט, כג) פִּירוּשׁוֹ: עָשׂוּ לוֹ לְעֵץ הַפְּרִי אוֹטֶם וְכַסּוּי, כְּלוּמֵר הִנְהִיגוּ בּוֹ אִיסוּר שִׁיבְדִיל בְּפָנָי אֲכִילָתוֹ; וְכֵן הַלְשׁוֹן הָאֲמוּרָה שֶׁם בְּהַמְשָׁף: 'שֶׁלֶשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֶרְלִים' (שם) — שֶׁתְּרֵאוּ אֶת הַפְּרִי הָאֲסוּר בְּאֲכִילָה כְּאִילוֹ הוּא אֵטוּם וּמְכַסֶּה וּמוּבְדֵל מִלְּאֲכָלוֹ. הֵרִי שֶׁכֵּל לְשׁוֹן 'עֶרְלָה' פִּירוּשׁוֹ אַטְמִימָה, אֲלֵא שְׂמוּכְנוּ מִשְׁתַּנֶּה לְפִי הָעֲנִין (ב"א:). וְאִיךָ יִשְׁמַעֲנִי פְּרַעֲה. זֶה אַחַד מֵעֲשָׂרָה 'קַל-וְחוֹמֵר' שְׂנֵאֵמֵרוֹ

התחיל ליחסם דרף תולדותם מראובן. (ובפסיקתא גדולה ראיתי: לפי שקנטרם יעקב אביהם לשלשה שבטים הללו בשעת מותו, חזר הפתוב ויחסם פאן לבדם, לומר שחשובים הם).

טו ובני שמעון ימואל וימין ואהר ויכין ויצהר ושאוול בר פנעניתא אלין זרעית שמעון:

(טו) ובני שמעון ימואל וימין ואהר ויכין ויצהר ושאוול בן-הפנענית אלה משפחת שמעון:

טז ואלין שמחת בני לוי לתולדתהון גרשון וקהת ומררי ושני חיי לוי מאה ותלתין ושבע שנים:

(טז) ואלה שמות בני-לוי לתולדתם גרשון וקהת ומררי ושני חיי לוי שבע ושלישים ומאת שנה:

כ"א ושני חיי לוי וגו' • למה נמנו שנותיו של לוי? להודיע כמה זמי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קיים, לא היה שעבוד, שנאמר: (לעיל א) "וימת יוסף וכל אחיו", ואחר כך: "ויקם מלך חדש", ולוי האריך ימים על כלם.

(יז) בני גרשון לבני ושמעי למשפחתם: בני גרשון לבני ושמעי לזרעיתהון:

יח ובני קהת עמרם ויצהר ויכין ויעזראל ושני חיי קהת מאה ותלתין ותלת שנים:

(יח) ובני קהת עמרם ויצהר ויכין ויעזראל ושני חיי קהת שלש ושלישים ומאת שנה:

כ"ב ושני חיי קהת ושני חיי עמרם וגו' • מחשבון זה אנו למדים על מושב בני ישראל ארבע מאות שנה שאמר הפתוב, שלא בארץ מצרים לבדה היו, אלא מיום שנולד יצחק, שהרי קהת מיורדי מצרים היה. חשב כל שנותיו ושנות עמרם ושמונים של משה, לא תמצאם ארבע מאות שנה. והרבה שנים נבלעים לבנים בשני האבות.

רש"י כפשוטו על התורה

קהת מלידתו עד מותו, שהם מאה ושלישים ושלוש (כאמור כאן), וכל שנות בנו עמרם שהם מאה ושלישים ושבע (כאמור להלן פסוק ב), ושמונים שנה של משה, שפך היו שנותיו בצאת ישראל ממצרים (ראה להלן ג, ד, ו) ועדיין לא תמצאם ארבע מאות שנה, אלא שלש מאות וחמשים בלבד (133+137+80=350). והרבה שנים נבלעים לבנים ונכנסים בתוך שני האבות. כלומר, גם מספר שלש מאות וחמשים אינו אפשרי, לפי שאין נכון למנות בנפרד כל שנות הבן וכל שנות האב, שהרי כל בן נולד באמצע חיי של אביו, ולא ביום מותו, ואם כן, עדיין יש להפחית מן הסכום את השנים שבהם חיו האבות והבנים יחדיו. אלא מכאן שארבע מאות השנים הללו נמנים משנולד יצחק כאמור [השנים אשר היו במצרים לבדן, מכניסתם עד יציאתם, מאתים ועשר שנים (רש"י להלן יב, טז) (רש"י סנהדרין כב): תורה יט

אשר האריך ימים יתר על כולם ועל פי חשבון זה נמצא כי מספר שנות השעבוד היה מאה ושש עשרה (שנים): תורה יז (יח) ושני חיי קהת, ושני חיי עמרם וגו'. מחשבון זה העולה מתוך ידיעת שנות חיייהם, אנו למדים על האופן שבו נתקיים 'מושב בני ישראל... ארבע מאות שנה' שאמר הפתוב (ראה בראשית טו יג, ו להלן יב, טז), שלא בארץ מצרים לבדה היו ישראל ארבע מאות שנה, אלא סכום זה הוא בצירוף שנות מגוריהם גם בארץ כנען עצמה, כאשר עדיין לא היתה שלהם, ומספר השנים נמנים מיום שנולד יצחק, שמאז התחילה להתקיים גזירת: 'כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם' (בראשית טו, יג). אבל לא יתכן לפרש שבמצרים לבדה היו ארבע מאות שנה, שהרי קהת בן לוי מיורדי מצרים היה [ונמנה בין שבעים הנפש שירדו למצרים (בראשית טו, יא)], ואם כן, חשוב - צרף לחשבון כל שנותיו של

ואהרן בשביל פירור יחוסם של משה ואהרן, לפיכך התחיל אגב כך ליחסם דרף תולדותם מראובן, שהוא הבכור בשבטי ישראל [ולכן לא המשיך הפתוב ביחוסם של יתר השבטים שלאחר לוי] (ובפסיקתא גדולה ראיתי, למה נתייחסו פאן רק לשלשה שבטים, ראובן שמעון ולוי? אלא לפי שקנטרם (הוכיחם) יעקב אבינו לשלשה שבטים הללו בשעת מותו (ראה בראשית מט ג"ז) חזר הפתוב ויחסם פאן לבדם, לומר שחשובים הם): תורה טו (טז) ושני חיי לוי וגו'. למה נמנו שנותיו של לוי? כדי להודיע בזה כמה היו ימי השעבוד של ישראל במצרים. שכל זמן שאחד מן השבטים עדיין היה קיים, לא היה שעבוד (שמורר א), שכן תחילה נאמר 'וימת יוסף וכל אחיו' (לעיל א, ט), ואחר כך נאמר 'ויקם מלך חדש' וגו' (שם פסוק ט), הרי שתחילת השעבוד היתה לאחר מיתת האהרן שבשבטים, ולוי הוא

(ט) **וּבְנֵי מִרְרֵי מַחְלֵי וּמוֹשֵׁי אֵלֶּה מְשַׁפְּחֹת הַלְוִי לְתַלְדֹתָם:**

יט ובני מררי מחלי ומושי אליו זרעית לוי לתולדתהון:

(כ) **וַיִּקַּח עִמָּרָם אֶת־יֹכְבֵד דָּדָתוֹ לֹא לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לֹא אֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְשְׁנֵי חַיֵּי עִמָּרָם שִׁבְעַ וְשִׁלְשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:**

כ ונסים עמרם ית יוכבד אשת אביו לה לאנתו וילידת לה ית אהרן וית משה ושני חיי עמרם מאה ותלתין ושבע שנים:

ט"ז ◀ יוכבד דדתו • אשת אביו, בת לוי, אחות קהת.

כא ובני יצהר קרח ונפג וזכרי:

(כא) **וּבְנֵי יִצְהָר קֶרַח וְנִפְגַּז וְזַכְרִי:**

כב ובני עזיאל מישאל ואלצפן וסתרי:

(כב) **וּבְנֵי עֲזִיאל מִיִּשָׁאֵל וְאַלְצַפָּן וְסֹתְרִי:**

כג ונסים אהרן ית אלישבע בת עמינדב אשתה דנחשון לה לאנתו וילידת לה ית נדב וית אביהוא ית אלעזר וית איתמר:

(כג) **וַיִּקַּח אֶהֱרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בַּת־עַמִּינַדָב אַחֹת נַחֲשֹׁן לֹא לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לֹא אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אַלְעָזָר וְאֶת־אִיתְמָר:**

ט"ח ◀ אחות נחשון • (כבא בתרא קי. שמות רבה) מכאן למדנו: הנושא אשה, צריך לבדק באחיה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות ו עמ' 44)

מכאן למדנו שהנושא אשה צריך לבדק באחיה (רש"י ו, כג) **מכאן** - ולא ממה שנאמר "ויקח עמרם את יוכבד דודתו" (בת לוי **אחות קהת**, רש"י). דהנה, פרשתנו באה ללמד "היאך נולדו **משה ואהרן** ובמי נתיחסו", ומסתבר אפוא, ש"דודתו" בא ליחס את **משה ואהרן** גם מצד אמם, שהיתה בת לוי ואחות קהת, ולא ללמדנו דבר הקשור לנשואין ("ויקח עמרם"). זאת ועוד: 'דודתו' מדגיש את הקשר לעמרם (על ידי אביו), לא לאחיה של יוכבד. אף כאן אין פגנת הכתוב ליחס את **בני אהרן**, ומסתבר ש"אחות נחשון" בא ללמדנו דבר הקשור לנשואין ("ויקח אהרן").

כד ובני קרח אפיר ואלקנה ואביאסף אלה זרעית קרח:

(כד) **וּבְנֵי קֶרַח אֶפִיר וְאַלְקָנָה וְאַבִּיאֶסֶף אֵלֶּה מְשַׁפְּחֹת הַקֶּרְחִי:**

כה ואלעזר בר אהרן נסיב לה מבנות פוטיאל לה לאנתו וילידת לה ית פינחס אליו רישי אבחה ליואי לזרעיתהון:

(כה) **וְאַלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן לָקַח־לֹא מִבְּנוֹת פּוּטִיאל לֹא לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לֹא אֶת־פִּינְחָס אֵלֶּה רֵאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחְתָּם:**

ט"ט ◀ מבנות פוטיאל • מזרע יתרו, שפטם עגלים לעבודת פוכבים, ומזרע יוסף שפטפט ביצרו (כ"ב קט).

רש"י כפשוטו על התורה

אשה צריף לבדוק באחיה לראות מה טיבם, לפי שרוב בני דומים לאחי האם, ובא הכתוב לומר כי אהרן לקח את אלישבע לפי שאחיה נחשון חשוב היה, וסופו להיות נשיא (בי"ב קי.) (רש"י שם): תורה כד **(כה) מבנות פוטיאל**. לשם מה הודיענו הכתוב שהיתה מבנות

אשת עמרם יוכבד בת לוי, הרי שהיא היתה אחות קהת) (רא"ם): תורה כא **(כג) אחות נחשון**. אחר שנאמר 'בת עמינדב', כבר ידענו שהיא אחות נחשון, שהרי כבר הוזכר במקום אחר (במדבר ב, א.) ונשיא לבני יהודה נחשון בן עמינדב, ולמה הוצרך להזכיר זאת כאן? אלא **מכאן למדנו, שהנושא**

(כ) יוכבד דדתו לו לאשה. 'דודתו' האמור כאן פירושו כפי שמתרגם אונקלוס: **'אחת אביוה'** [אחות אביו; בשונה מלשון 'דודתך' האמור בפרשת עריות (ויקרא יח, יד) שפירושו אשת אחי האב]. כלומר, עמרם לקח לאשה את יוכבד **בת לוי** שהיא **אחות אביו קהת**, כמו שנאמר (במדבר כו, נט) ו'שם

(כו) הוא אהרן ומשה אשר אמר יהוה להם הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים על-צבאתם:
 כו הוא אהרן ומשה די אמר יי להון אפיקו ית בני ישראל מארעא דמצרים על חיליהון:

כז אנון דמללין עם פרעה מלכא דמצרים לאפקא ית בני ישראל ממצרים הוא משה ואהרן:
 כז אנון דמללין עם פרעה מלכא דמצרים לאפקא ית בני ישראל ממצרים הוא משה ואהרן:

(כז) הם המדברים אל-פרעה מלך-מצרים להוציא את בני-ישראל ממצרים הוא משה ואהרן:
 כז אנון דמללין עם פרעה מלכא דמצרים לאפקא ית בני ישראל ממצרים הוא משה ואהרן:

כח ויהי ביום דבר יהוה אל-משה בארעא דמצרים:
 כח ויהי ביום דבר יהוה אל-משה בארעא דמצרים:

כט ויהי ביום דבר יהוה אל-משה בארעא דמצרים:
 כט ויהי ביום דבר יהוה אל-משה בארעא דמצרים:

רש"י כפשוטו על התורה

פוטטיאל, ויהי לא ידענו מי היה 'פוטטיאל' זה, שלא נזכר שמו במקום נוסף? לפיכך דרשוהו חכמים שאין זה עיקר שמה, אלא כינוי הוא שגרמו בה יחוסים משפחתה, שהיתה מוצרע יתרו שפטם עגלים לעבודה זרה [בטרם נתגייר, היה יתרו נוהג לפטם עגלי בקר כדי שישמינו ולהקריבם לעבודה זרה], וכן רומז שם 'פוטטיאל' על שהיתה גם מוצרע יוסף 'שפטפט' ביצרו [לזול ביצרו וכבש אותו -ראה בראשית לט, ז], ועל שם שני היחוסים הללו - אהד מצד האב ואהד מצד האם - נקראת בשם 'בת פוטטיאל' (טוטה מג.) (רמב"ן: תורה כו)

(כו) הוא אהרן ומשה. כלומר, אלו שהוזכרו למעלה (בפסוק כ), שילדה אותם ויכבד לעמרם, הוא (הם) אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את ישראל ממצרים. ומוסיף רש"י: יש מקומות שמקדים הכתוב אהרן למשה בלשון 'יש' ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לה ששקולין באהד על ישראל ממצרים. ומוסיף רש"י: יש 'על' שאינו אלא במקום אות אחת: "ועל חרבך תחיה", כמו בחרבך. (יחזקאל לג.) "עמדתם על חרבכם", כמו בחרבכם.

כז אנון דמללין עם פרעה מלכא דמצרים לאפקא ית בני ישראל ממצרים הוא משה ואהרן:
 כז אנון דמללין עם פרעה מלכא דמצרים לאפקא ית בני ישראל ממצרים הוא משה ואהרן:

(כז) הם המדברים אל-פרעה מלך-מצרים להוציא את בני-ישראל ממצרים הוא משה ואהרן:
 כז אנון דמללין עם פרעה מלכא דמצרים לאפקא ית בני ישראל ממצרים הוא משה ואהרן:

כח ויהי ביום דבר יהוה אל-משה בארעא דמצרים:
 כח ויהי ביום דבר יהוה אל-משה בארעא דמצרים:

כט ויהי ביום דבר יהוה אל-משה בארעא דמצרים:
 כט ויהי ביום דבר יהוה אל-משה בארעא דמצרים:

פוטטיאל, ויהי לא ידענו מי היה 'פוטטיאל' זה, שלא נזכר שמו במקום נוסף? לפיכך דרשוהו חכמים שאין זה עיקר שמה, אלא כינוי הוא שגרמו בה יחוסים משפחתה, שהיתה מוצרע יתרו שפטם עגלים לעבודה זרה [בטרם נתגייר, היה יתרו נוהג לפטם עגלי בקר כדי שישמינו ולהקריבם לעבודה זרה], וכן רומז שם 'פוטטיאל' על שהיתה גם מוצרע יוסף 'שפטפט' ביצרו [לזול ביצרו וכבש אותו -ראה בראשית לט, ז], ועל שם שני היחוסים הללו - אהד מצד האב ואהד מצד האם - נקראת בשם 'בת פוטטיאל' (טוטה מג.) (רמב"ן: תורה כו)

(כו) הוא אהרן ומשה. כלומר, אלו שהוזכרו למעלה (בפסוק כ), שילדה אותם ויכבד לעמרם, הוא (הם) אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את ישראל ממצרים. ומוסיף רש"י: יש מקומות שמקדים הכתוב אהרן למשה בלשון 'יש' ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לה ששקולין באהד על ישראל ממצרים. ומוסיף רש"י: יש 'על' שאינו אלא במקום אות אחת: "ועל חרבך תחיה", כמו בחרבך. (יחזקאל לג.) "עמדתם על חרבכם", כמו בחרבכם.

כז אנון דמללין עם פרעה מלכא דמצרים לאפקא ית בני ישראל ממצרים הוא משה ואהרן:
 כז אנון דמללין עם פרעה מלכא דמצרים לאפקא ית בני ישראל ממצרים הוא משה ואהרן:

(כז) הם המדברים אל-פרעה מלך-מצרים להוציא את בני-ישראל ממצרים הוא משה ואהרן:
 כז אנון דמללין עם פרעה מלכא דמצרים לאפקא ית בני ישראל ממצרים הוא משה ואהרן:

כח ויהי ביום דבר יהוה אל-משה בארעא דמצרים:
 כח ויהי ביום דבר יהוה אל-משה בארעא דמצרים:

כט ויהי ביום דבר יהוה אל-משה בארעא דמצרים:
 כט ויהי ביום דבר יהוה אל-משה בארעא דמצרים:

פוטטיאל, ויהי לא ידענו מי היה 'פוטטיאל' זה, שלא נזכר שמו במקום נוסף? לפיכך דרשוהו חכמים שאין זה עיקר שמה, אלא כינוי הוא שגרמו בה יחוסים משפחתה, שהיתה מוצרע יתרו שפטם עגלים לעבודה זרה [בטרם נתגייר, היה יתרו נוהג לפטם עגלי בקר כדי שישמינו ולהקריבם לעבודה זרה], וכן רומז שם 'פוטטיאל' על שהיתה גם מוצרע יוסף 'שפטפט' ביצרו [לזול ביצרו וכבש אותו -ראה בראשית לט, ז], ועל שם שני היחוסים הללו - אהד מצד האב ואהד מצד האם - נקראת בשם 'בת פוטטיאל' (טוטה מג.) (רמב"ן: תורה כו)

(כו) הוא אהרן ומשה. כלומר, אלו שהוזכרו למעלה (בפסוק כ), שילדה אותם ויכבד לעמרם, הוא (הם) אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את ישראל ממצרים. ומוסיף רש"י: יש מקומות שמקדים הכתוב אהרן למשה בלשון 'יש' ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לה ששקולין באהד על ישראל ממצרים. ומוסיף רש"י: יש 'על' שאינו אלא במקום אות אחת: "ועל חרבך תחיה", כמו בחרבך. (יחזקאל לג.) "עמדתם על חרבכם", כמו בחרבכם.

כז אנון דמללין עם פרעה מלכא דמצרים לאפקא ית בני ישראל ממצרים הוא משה ואהרן:
 כז אנון דמללין עם פרעה מלכא דמצרים לאפקא ית בני ישראל ממצרים הוא משה ואהרן:

(כז) הם המדברים אל-פרעה מלך-מצרים להוציא את בני-ישראל ממצרים הוא משה ואהרן:
 כז אנון דמללין עם פרעה מלכא דמצרים לאפקא ית בני ישראל ממצרים הוא משה ואהרן:

כח ויהי ביום דבר יהוה אל-משה בארעא דמצרים:
 כח ויהי ביום דבר יהוה אל-משה בארעא דמצרים:

כט ויהי ביום דבר יהוה אל-משה בארעא דמצרים:
 כט ויהי ביום דבר יהוה אל-משה בארעא דמצרים:

♦ יום שלישי כ"א טבת ♦

כט ומליל יי עם משה למימר אנא יי מלל עם פרעה מלפא דמצרים ית כל די אנא ממליל עמך :

(כט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה דְּבַר אֶל־פְּרֹעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי דְבַר אֵלָיךְ :

ה"י א וַיְדַבֵּר ה' • הוא הדבור עצמו האמור למעלה: "בא דבר אל פרעה מלך מצרים", אלא מתוך שהפסיק הענין כדי ליחסם, חזר הענין עליו להתחיל בו. אני ה' • כדאי אני לשלחך ולקום דברי שליחותי.

(ל) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עֶרְל שְׁפֹתַיִם וַאֲיֹד יִשְׁמַע אֵלַי פְּרֹעֹה :

ה"י א וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי ה' • היא האמירה שאמר למעלה: "הן בני ישראל לא שמעו אלי", ושנה הכתוב כאן, פנין שהפסיק הענין, וכך היא השטה, כאדם האומר: נחזר על הראשונות.

ז (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאֵה נִתְּתִיךָ אֱלֹהִים לְפְרֹעֹה וְאֶהְרֶן אָחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאֲךָ :

ה"י א נִתְּתִיךָ אֱלֹהִים לְפְרֹעֹה • שופט ורודה לרדותו במכות ויסורין. יהיה נביאך • כתרגומו: יהי מתרגמך. וכן כל לשון נבואה, אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות, והוא מגזרת (ישעיה נז) "ניב שפתיים", (משלי ט) "ינוב חכמה", "ויכל מהתנבאות" דשמואל (סימן ט), ובלע"ז קוראין לו פרעדיגר.

רש"י כפשוטו על התורה

אָהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר יִתְּרָגַם אֵת דְּבָרֶיךָ ויפרשם לפני פרעה, שכן נבואה הוא ביסודו לשון דיבור, וכן כל לשון נבואה שבמקרא פירושו דיבור, והתואר נביא הוא על שם היותו אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות; ומקור לשון זה הוא מגזרת בורא ניב שפתיים שלום שלום וגו' (ישעיה נז, ט) [כשהאדם שב מחטאיו הקב"ה מסלק ממנו את יסוריו ובורא עבורו דיבור שפתיים חדש, שקריאות הגנאי של סוכביו יתחלפו בקריאות שלום (רש"י); וכן: פי צדיק ינוב חכמה' (משלי י, לא) [פיו של הצדיק ידבר דברי חכמה]; וכן: ויכל מהתנבוא דשמואל (שמואל א י, ט) [גמר לדבר את נבואתו]. שכל אלה לשון דיבור הם. וכדוגמת אלו אף כאן, נביאך פירושו הדיבור בשבילך, ובלע"ז קורין לו פרידיגר"ר (בא"י: תורה ב

הכתוב כאן, פנין שהפסיק באמצע הענין בפרשת יחוסם של משה ואהרן; וכך היא השיטה - זוהי הדרך הנהוגה בכגון זה, שכאשר המספר חוזר לענין שפסק בו, הריהו חוזר ומזכיר שוב את הפרטים הקודמים, כאדם האומר נחזור על הראשונות; תורה א ז (א) נתתיך אלהים לפרעה. לשון אלהות האמור כאן אינו מכונן כלפי הקב"ה, אלא לשון שררה ומרות הוא, וכלומר: אתה תהיה לפרעה שופט ורודה, לרדותו במכות ויסורין [ראה רש"י על הפסוק (בראשית י, א) ויך או בני האלהים] - כל אלהים שבמקרא לשון מרות, וזה יוכיח: ואתה תהיה לו לאלהים; יהיה נביאך. אין הכוונה שאהרן יהיה הנביא, המקבל עבורך נבואה מאת ה', אלא כתרגומו באונקלוס: מתרגמך [המתרגם שלך]; כלומר,

(כט) וַיְדַבֵּר ה'. דיבור זה אינו דיבור חדש, אלא הוא הדבור עצמו האמור למעלה (בפסוק יא) 'בא דבר אל פרעה מלך מצרים' וישלח את בני ישראל מארצו, אלא מתוך שהפסיק הענין בפרשת אלה ראשי בית אבתם וגו' (מפסוק יד ואילך. וראה רש"י פסוק יג), כדי ליחסם למשפחותיהם, חזר עליו - על הדיבור שנאמר למשה, כדי להתחיל בו את הענין מראשיתו: אני ה'. שאני נאמן לקיים דברי כמבואר לעיל פסוק ב, ולכן כדאי אני - ראוי אני לשלחך ולצוותך לקיים דברי שליחותי (בא"י: תורה ל (ל) ויאמר משה לפני ה' הן אני ערל שפתיים. אין זו פעם שניה שאומר משה את הדברים הללו, אלא זו היא אותה האמירה שאמר למעלה (בפסוק יב) 'הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים, ושנה (וחזר עליו)

ב את תמלל ית כל די אפקדנך ואהרן אחיך
 ימלל עם פרעה וישלח ית בני ישראל
 מארעה:

(ב) אתה תדבר את כל-אשר אצנך ואהרן אחיך
 ידבר אל-פרעה ושלח את-בני-ישראל מארצו:

ש"י - אתה תדבר • פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי, ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9 לקו"ש ח"א עמ' 119 - מתוך 'לקראת שבת')

דבור משה לפרעה - בלשון הקדש

אתה תדבר את כל-אשר אצנך ואהרן אחיך ידבר אל-פרעה (ז, ב)

על הפסוק "אתה תדבר את כל אשר אצנך ואהרן אחיך ידבר אל פרעה גו", מבאר רש"י (בד"ה אתה תדבר): "פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי, ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה."

ומפשטות לשון רש"י נראה, שמושה הלך גם כן עם אהרן אל פרעה, אלא שמושה אמר את דברי השליחות מהקב"ה בדיוק כפי ששמע ובלשון הקדש ("כפי ששמעת מפי"), ואהרן תרגמו לפרעה ("ימליצנו" ע"ד "והמליץ בינותם"), והטעימו באזניו על מנת לפעל "וישלח את בני ישראל מארצו".

וקשה: מה טעם היה בהליכת משה לפרעה, והרי פרעה לא הבין מה שדבר אליו משה בלשון הקדש (כפי שדבר אליו הקב"ה)?

ויש לבאר:

על הפסוק "ראה נתתיך אלקים לפרעה" מבאר בספרי חסידות, שבשעה שהקלפות הם בעצם תקפו, אזי אפי' לצדיק אין את הכח לשברם. ועל דרך מאמר חז"ל "אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו". זוהי פונת הפסוק "ראה נתתיך אלקים לפרעה" - שבזה נתן הקב"ה למשה כחות מיוחדים - "ממשלה ורוע באל ממש על פרעה", ועד לרדותו "במכות ויסורין".

ומטעם זה היה צריך משה ללכת בעצמו לפרעה (ולא רק אהרן לבדו), שכן רק לו היה את הכח לשבר את פרעה. ולכן גם דבר אתו בלה"ק (הגם שלא הבין), שכן דבורו עם פרעה לא היה על מנת לבררו, כלומר, להתעסק עמו שהוא מצד עצמו יספיק, אלא הדבור היה על מנת לרדותו ולשברו. ובזה לא היה נוגע הבנת הדברים, אלא הכח האלקי שבדבורו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טז עמ' 82)

ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה (רש"י ז, ב) ימליצנו - משה דבר לפרעה בלשון הקדש ("כפי ששמעת מפי"), ולכן הצריך אהרן לתרגם את הדברים ללשון מצרי. וכמו שכתוב "כי המליץ בינותם", ופרש רש"י: "המתרגם". יטעימנו - בנוסף לכך היה על אהרן להסביר ולהטעים את דברי משה כך שיתקבלו אצל פרעה ויכנסו באזניו. וכמו שכתוב "באזני אדוני", ופרש רש"י: "ויכנסו דברי באזניו".

(ג) ואני אקשה את-לב פרעה והרבתי את-אתתי
 ואת-מופתי בארץ מצרים:
 ג ואנא אקשי ית לבא דפרעה ואסגייתי ית
 אתותי וית מופתי בארעא דמצרים:

ש"י - ואני אקשה • מאחר שהרשיע והתריס כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באמות עוכדי כוכבים לתת לב שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לבו למען הרבות בו אותותי ותפירו את גבורתי. וכן מדתו של הקדוש

רש"י כפשוטו על התורה

ישלח את ישראל מארצו, לא יהיה זה מתוך תשובה אלא רק כדי להסיר המכות מעליו, לפיכך, כדי להפירע ממנו על כל אשר עינה את ישראל עד עתה, טוב לי לעשות זאת באופן שיתקשה לבו, למען הרבות בו אותותי ועל ידי כך תפירו אתם (וישראל) את גבורתי (רמב"ן, משכ"ל

רא"ם): תורה ג

(ג) ואני אקשה את לב פרעה וגו'. כך אמר הקב"ה: מאחר שהרשיע פרעה והתריס בדברים כנגדי, כשאמר 'מי ה' אשר אשמע בקלו' (לעיל ה, ב), וגלוי לפני שאין נחת-רוח - רצון טוב והספקמה באומות לתת לב שלם לשוב על חטאייהם, ואפילו כאשר

(ב) אתה תדבר וגו' ואהרן אחיך ידבר אל פרעה. שניכם תהיו מדברים אל פרעה, אלא שאתה תדבר תחילה פעם אחת כל ענין שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי בלשון קצרה, ואהרן אחיך הוא אשר ימליצנו ויטעימנו בלשונו באזני פרעה, ויארירך בהם כפי הצורך (רע"ב

ברוך הוא: מביא פרענות על האומות עובדי כוכבים, כדי שישמעו וייראו, שנאמר: (צפניה א) "הכרתי גוים נשמו פנותם וגו'". "אמרת אף תיראי אותי תקחי מוסר", ואף-על-פי-כן בחמש מכות הראשונות לא נאמר: "ויחזק ה' את לב פרעה", אלא, "ויחזק לב פרעה". (ועי' ברא"ם שגורס כאן דבור המתחיל: "בלכתך לשוב" עד שמתי בידך וכדלעיל פרשת שמות בפסוק: "בלכתך לשוב", עי' שם).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ו, עמ' 63 - מתוך 'התקשרות')

ואני אקשה את לב פרעה (א, י)

מאחר שהרשיע והתריס כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עובדי כוכבים לתת לב שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לבו, למען הרבות בו אותותי ותכירו את גבורתי (רש"י) מה הקשר בין "שהרשיע והתריס" ל"טוב שיתקשה לבו"? אם מגיע לו ענש - עליו להענש, אף מדוע לטול ממנו את פח הבחירה?

אלא הענש הוא בדרך של "מדה כנגד מדה":

פרעה התריס כנגד ה' ואמר: "מי ה' אשר אשמע בקולו" (שמות ה). הוא הצהיר בגאונה ובחצפה שאינו מכיר במוותו של הקב"ה, והוא חפשי לעשות ככל העולה על רוחו. על פן ענשו ה'ה שנתקשה לבו, והראו לו מן השמים שאינו ברשות עצמו כלל וכלל, והוא נטול בחירה חפשית.

ד ולא יקבל מנכון פרעה ואתן ית מחת גברתי במצרים ואפיק ית חילי ית עמי בני ישראל מארעא דמצרים דינין וברכיין:

(ד) ולא ישמע אלכם פרעה ונתתי את ידי במצרים והוצאתי את צבאתי את עמי בני ישראל מארץ מצרים בשפטים גדלים:

ה וידעו מצרים כי אני יהוה בנתי את ידי עלי מצרים והוצאתי את בני ישראל מתוכם:

(ה) וידעו מצרים כי אני יהוה בנתי את ידי עלי מצרים והוצאתי את בני ישראל מתוכם:

ע"כ את ידי • יד ממש, להכות בהם.

ו ועבד משה ואהרן קמא דפקיד יי תהוין בן עבדו:

(ו) ויעש משה ואהרן כאשר צוה יהוה אתם בן עשו:

ז ומשה בר תמנן שנין ואהרן בר תמנן ותלת שנין במלכותהון עם פרעה:

(ז) ומשה בן-שמונים שנה ואהרן בן-שלוש ושמנים שנה בדברם אל-פרעה:

◆ יום רביעי כ"ב טבת ◆

ח ואמר יי למשה ולאהרן למימר:

(ח) ויאמר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר:

רש"י כפשוטו על התורה

פרעה, כי עד אז נתחזק פרעה מאליהו (תנחומא): תורה ד
(ד) את ידי. אתן את ידי ממש, להכות בהם, ולא על ידי שלוחי [וכאמור בהגדה של פסח: לא על ידי מלאך, ולא על ידי שרף... אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו] (משנת יעקב עפי" דפרי): תורה ה

והחרבתי מבצריהם, כי אמרתי אולי מתוך כך תלמדו מוסר לעצמכם].
ואף-על-פי-כן בחמש מכות הראשונות עדיין לא נאמר **ויחזק ה' את לב פרעה**, כדרך שנאמר בשאר המכות, שעדיין לא הוצרך לחיזוק מיוחד מן השמים, אלא **ויחזק לב**

משת). [וכן מדתו (דרכו) של הקדוש-ברוך-הוא, שהוא מביא פורענות על האומות כדי שישמעו וייראו, ומתוך כך שובו אל ה', כמו שנאמר (צפניה ג, ו) 'הכרתי גוים נשמו פנותם וגו' אמרתי אף תיראי אותי תקחי מוסר' [השמדתי גוים

ט ארי ימלל לנתכון פּרעה למימר הבו לכון
אתא ותימר לאהרן סב ית חוטרך ורמי קדם
פרעה יהי לתנינא :

(ט) כִּי יִדְבַר אֲלֵכֶם פְּרֹעֹה לֵאמֹר תִּנּוּ לָכֶם מוֹפֶת
וְאָמַרְתָּ אֶל־אֲהֲרֹן קַח אֶת־מַטְּךָ וְהִשְׁלַךְ לַפְּנֵי־פְרֹעֹה
יְהִי לְתַנּוּן:

ה"י ◀ מופת • אות להודיע שיש צרך (צרוף) במי ששולח אתכם.

י ועל משה ואהרן לנת פרעה ועבדו כן קמא
דפקיד יי ורמא אהרן ית חוטרך קדם פרעה
וקדם עבדויה ויהו לתנינא :

(י) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּרֹעֹה וַיַּעֲשׂוּ כֵן כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלַךְ אֲהֲרֹן אֶת־מַטְּהוּ לַפְּנֵי פְרֹעֹה
וּלְפָנָיו עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנּוּן:

ה"י ◀ לתנין • נחש.

יא וקרא אף פרעה לחכימיא ולחרישיא
ועבדו אף אגון חרשי מצרים בלחשיהון
כן :

(יא) וַיִּקְרָא גַם־פְּרֹעֹה לַחֲכָמִים וְלַמְכַשְׁפִּים וַיַּעֲשׂוּ
גַם־הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלַהֲטֵיהֶם כֵּן:

ה"י ◀ בלהטיהם • בלחשיהון, ואין לו דמיון במקרא, ויש לדמות לו: "להט החרב המתהפכת", דומה
שהיא מתהפכת על ידי לחש.

יב ורמו גבר חוטרך והו לתנינא ובלע
חטרא דאהרן ית חטריהון :

(יב) וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מַטְּהוּ וַיְהִיו לְתַנּוּנִים וַיִּבְלַע מַטְּהוּ
אֲהֲרֹן אֶת־מַטְּתָם:

ה"י ◀ ויבלע מטה אהרן • מאחר שחזר ונעשה מטה, בלע את כלן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו, עמ' 57 - מתוך 'התקשרות')

ויבלע מטה אהרן את מטותם (ז, יב)

מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כלם (רש"י)

באור דברי רש"י בעבודת האדם לקונו:

כל פעלה עם הזאת צריכה להיות מתוף אהבת ישראל, כהנהגת אהרן הכהן - "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה". וכפי
שנאמר ב'תנאים': "אף הרחוקים מתורת ה' ועבודתו... צריך למשכן בחבלי עבותות אהבה, וכולי האי ואולי יוכל לקרבן
לתורה ועבודת ה'". ואפילו אלו שמצוה לשנאתם, "מצוה לאהבם גם כן", ויש לעורר רחמים עליהם, "והרחמנות מבטלת
השנאה ומעוררת האהבה".

אף לפעמים קורה שהזאת שרוי בשפל המדרגה, הטוב שבו מסתר כל-כך, שיש צרך להשתמש בהפקא בדברים,

רש"י כפשוטו על התורה

'להט', לפי שהדבר דומה שהיא
מתהפכת על-ידי לחש (מש"ת): תורה
יב
(יב) ויבלע מטה אהרן. מאחר שחזר
התנין ונעשה מטה, בלע את פולן
[שהרי לא נאמר ויבלע תנין אהרן את
תניניהם]. וזו היא תוספת יתירה בנס,
שהרי תנינים דרכם לבלוע, אבל אין
דרכו של מטה לבלוע (שבת צז) (שמורר):
תורה יג

אומרים לצרכי בישוף, ואין לו ללשון
זה דמיון (דוגמא דומה) במקרא,
שהיא הלחש קרוי 'להט', ואולם מצינו
מקרא כעין זה שיש לדמות לו:
וישפן מקדם לגן עדן... ואת להט
החרב המתהפכת' (בראשית ג, כד)
[הקב"ה השפין ממזרח לגן עדן את
החרב השנונה המתהפכת, לשמור את
דרך עץ החיים], שיש לפרש כי לכך
פינה הכתוב את להב החרב בשם

(ט) מופת. אות. וכלומר, תנו לכם
סימן והוכחה להודיע שיש צורך
(חשיבות ויכולת) במי ששולח אתכם
(חוקוני):
לתנין. תנין האמור כאן, פירושו נחש
[כמו שנאמר (להלן פסוק טו) ויהמטה אשר
נהפף לנחש וגו' (רבינו בחי')): תורה י
(יא) בלהטיהם. פירושו בתרגומו
באונקלוס: 'בלחשיהון' [בלחש
שלחם]. והם דבורי 'לחש' שהיו

ולפעמים העצה היחידה היא לפעל בו בטול ושבירה כלליים - בליעה, שיהיה בהעדר המציאות ('אויס מציאות') לעצמו כלל. ועל זה באה ההוראה, שבליעה זו צריכה להעשות על-ידי "מטה אהרן" דוקא, היינו על-ידי אדם שכל-כלו חדור בחסד ובאהבת-ישראל אמתיים, ובטוחים אנו בו שהוא פועל אף ורק מתוך אהבת-ישראל, ואין כאן חס-ושלום ערבוב של סבות ונטיות מצד המדות הרעות של נפשו הטבעית.

זאת ועוד: לא די שסבת הפעלה היא אהבת-ישראל, אלא הפעלה עצמה צריכה להעשות לא פתניו, ברגש של כעס (כנחש זה, שטבעו להפחיד ולהזיק). אלא כ'מטה': המזכיר צריך לפעל כ'מקל', ללא שום רגש של רגז וכעס חס-ושלום, ואף ללא הרגשת מציאות עצמו.

(ג) ויחזק לב פרעה ולא שמע אלהם פאשר דבר יהוה:

(יד) ויאמר יהוה אל-משה כבד לב פרעה מאן לשלח העם:

ה"י • כבד • תרגומו יקיר. ולא אתיקר, מפני שהוא שם דבר, כמו: (שמות יח) "כי כבד ממך הדבר".

(טו) לך אל-פרעה בכרך הנה יצא המימה ונצבת לקראתו על-שפת היאר והמטה אשר-נהפך לנחש תקח בידך:

ה"י • הנה יצא המימה • לנקביו, שהיה עושה עצמו אלוה ואומר שאינו צריך לנקביו, ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם צרכיו (שמות רבה) •

(טז) ואמרת אליו יהוה אלהי העברים שלחני אליך לאמר שלח את-עמי ויעבדני במדבר והנה לא שמעת עד-כה:

ה"י • עד כה • עד הנה, ומדרשו: עד שתשמע ממני מכת בכורות שאפתח בה ב'כה": "כה אמר ה' פתחות הלילה".

רש"י כפשוטו על התורה

עדיין לא שמעת בקול ה' [בשונה מרוב המקראות שמשמעו 'ככה' או 'כאן']. והו פשוטו של מקרא. ומדרשו: נקט לשון 'עד כה' כדי לרמוז לו: אינך שומע בקול ה' ולא תשלח את ישראל עד שתשמע ממני מכת בכורות שאפתח בה בלשון 'כה', שנאמר 'כה אמר ה' פתחות הלילה אני יוצא בתוך מצרים, ומת כל בכור וגו' (למנו יא. ט) [ובשאר המכות, גם אם מצאנו בהם לשון 'כה', אין זאת אלא בהתראה על הפכה, ולא בתיאור הפכה עצמה (רא"ם): תורה יז

משה: אין בכחך לשפוט את כל העם לבדך]. שמשמעו: כבד הוא הדבר ממך, עכשיו ובכל זמן (ה"ה): תורה טו (טו) הנה יוצא המימה. לצרכי נקביו. לפי שהיה עושה עצמו כאילו הוא אלוה ואומר שאינו צריך לעולם לנקביו, ובכדי להסתיר עצמו מעיני הבריות, היה משפכים בבוקר ויוצא לנהר הנילוס ועושה שם צרכיו (תנחומא): תורה טו (טז) עד כה. לשון 'עד כה' האמור כאן משמעו עד הנה. כלומר, עד עתה

(יד) כבד. לשון 'כבד' עשוי להתפרש הן בלשון פעל עבר [כמו 'כבד', שנעשה כבד], והן כמילת תואר הנאמרת בלשון הוה [הדבר כבד, עכשיו ובכל זמן]; כאן יש לפרשו כתואר, ולכן תרגומו הנכון הוא: 'יקיר לבא דפרעה' [לבו של פרעה כבד הוא], ולא 'אתיקר' [שהיא פירושו: לבו של פרעה נעשה כבד]. מפני שהוא שם דבר (תואר דבר) ולא לשון פעל, והוא כמו 'כי כבד ממך הדבר לא תוכל עשהו לבדך' (למנו יח. יח) [מדברי יתרו אל

י' כְּדָנָן אָמַר יי' בְּדַא תְּדַע אַרְי אָנָּא יי' הָא
אָנָּא מְחֵי בְּחִטְרָא דִּי בִידֵי עַל מִיָּא דִּי
בְּנִהְרָא וְיִתְהַפְּכּוּן לְדָמָא:

(יז) כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה הַנֵּה
אֲנֹכִי מִכָּה. בַּמַּטָּה אֲשֶׁר-בְּיָדֵי עַל-הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר
וְנִהְפְּכוּ לְדָם:

יח"י ◀ וְנִהְפְּכוּ לְדָם • לְפִי שְׂאִין גְּשָׁמִים יוֹרְדִים בְּמִצְרַיִם וְנִילּוּס עוֹלָה וּמִשְׁקָה אֶת הָאָרֶץ, וּמִצְרַיִם עוֹבְדִים
לְנִילּוּס, לְפִיכֶן הִלְקָה אֶת יִרְאַתָּם, וְאַחַר כֵּן הִלְקָה אוֹתָם.

יח וְנִילּוּס דִּי בְּנִהְרָא תְּמוֹת וְסָרִי נִהְרָא וְיִלְאוּן
מִצְרָאִי לְמִשְׁתֵּי מִיָּא מִן נִהְרָא:

(יח) וְהִדְגָּה אֲשֶׁר-בַּיָּאֵר תְּמוֹת וּבְאֵשׁ הַיָּאֵר וְנִלְאוּ
מִצְרַיִם לְשִׁתּוֹת מַיִם מִן-הַיָּאֵר:

יח"י ◀ וְנִלְאוּ מִצְרַיִם • לְבַקֵּשׁ רְפוּאָה לְמִי הַיָּאֵר, שְׂיִהְיוּ רְאוּיִין לְשִׁתּוֹת.

יט וְאָמַר יי' לְמֹשֶׁה אָמַר לְאַהֲרֹן טוֹל חֶטְרְךָ
וְאַרְיִים יָדְךָ עַל מִיָּא דְּמִצְרַיִם עַל נִהְרֵיהוֹן עַל
אַרְתִּיהוֹן וְעַל אֲגַמְיָהוֹן וְעַל כָּל בֵּית כְּנִישׁוֹת
מִימֵיהוֹן וַיְהוּן דְּמָא וַיְהִי דְּמָא בְּכָל אַרְעָא
דְּמִצְרַיִם וּבְכַמְנֵי אַעָא וּבְכַמְנֵי אַבְנָא:

(יט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אָמַר אֶל-אַהֲרֹן קַח מַטְּךָ
וְנִטְהַר-יָדְךָ עַל-מַיְמֵי מִצְרַיִם עַל-נִהְרֵיהֶם וְעַל-
יְאֻרֵיהֶם וְעַל-אֲגַמְיָהֶם וְעַל כָּל-מְקוֹה מַיְמֵיהֶם
וַיְהִי-וַיִּדְגּוּ וַיְהִי דָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְעַצְמֵם
וּבְאַבְנֵימָם:

יח"י ◀ אָמַר אֶל אַהֲרֹן • לְפִי שְׂהֲגֹן הַיָּאֵר עַל מֹשֶׁה כְּשֶׁנִּשְׁלַף לְתוֹכוֹ, לְפִיכֶן לֹא לָקָה עַל יָדוֹ, לֹא בְּדָם וְלֹא
בְּצַפְרֵדָעִים, וְלָקָה עַל יְדֵי אַהֲרֹן. נִהְרֵיהֶם • הֵם נִהְרוֹת הַמוֹשְׁכִים כְּעִין נִהְרוֹת שְׁלֵנוֹ. יְאֻרֵיהֶם • הֵם בְּרִכּוֹת
וְנִגְרִים הַעֲשׂוּיּוֹת בִּידֵי אָדָם מִשְׁפַּת הַנֶּהָר לְשִׁדּוֹת, וְנִילּוּס מִימֵיו מִתְבָּרְכִים וְעוֹלָה דְרָךְ הַיָּאֲרִים וּמִשְׁקָה
הַשְּׁדוֹת. אֲגַמְיָהֶם • קְבוּצַת מַיִם שְׂאִינָן נוֹבְעִין וְאִינָן מוֹשְׁכִין, אֲלָא עוֹמְדִין בְּמִקּוֹם אֶחָד וְקוֹרִין לוֹ
אִשְׁטַנְ"ק. בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם • אֵף בְּמִרְחֻצָאוֹת וּבְאַמְבֻטָאוֹת שְׂבֻבְתֵיהֶם. וּבְעַצְמֵם וּבְאַבְנֵימָם • מַיִם שְׂבֻכְלֵי
עֵץ וּבְכַלֵּי אֶבֶן.

רש"י כפשוטו על התורה

מקומם, אלא נמשכים וזורמים, כעין
הנהרות המצויים בארצות שלנו;
יְאֻרֵיהֶם. גם היְאֻרִים מימיהם
נמשכים בנהרות, אלא שהנהרות
עשויים בידי שמים, ואילו היְאֻרִים
הם בריכות ונגרים (הפירות והעלות
בקרע) העשויים בידי אדם כְּדִי
למשוף את המים משפת הנהר
לשדות, והנילוס מימיו מתברכים
(מתרבים) מדי פעם, ועולה ושוֹפֵף
מימיו דרך היְאֻרִים ומשקה השדות
[ועל שם היְאֻרִים הללו שנהפְּרוּ בִּידֵי
אדם קרוי גם הנילוס עצמו בשם יְאֹר,
אף שהוא עצמו נכרא בידי שמים
וְהִיא רְאוּי לְהִקְרָא נְהָר] [רש"י בראשית מא,
א:]

אנְיָהֶם. 'אגם' בלשון המקרא

ולחינם תהיה יגיעתם פי לא יועילו
כלום (כא"י): תורה יט
(יט) אָמַר אֶל אַהֲרֹן. לְמַה נִּבְחַר
דוֹקָא אַהֲרֹן לְכַרְךָ לְפִי שְׂהֲגִין הַיָּאֹר
עַל מֹשֶׁה כְּשֶׁנִּשְׁלַף לְתוֹכוֹ (לעיל ב, א),
שלא עלו המים אל שפתו לשטוף את
התיבה, לפיכך לא לקה היְאֹר עַל
יָדוֹ לֹא בְּמַפְתֵּ דָם וְלֹא בְּמַפְתֵּ
הַצַּפְרֵדָעִים, וְלָקָה עַל-יְדֵי אַהֲרֹן
[רְאָה לְהֵלֶן (ח, א) וְיֹאמַר ה' אֵל מֹשֶׁה
אָמַר אֵל אַהֲרֹן נָטָה אֶת יָדְךָ בְּמִשְׁךָ...
וְהֵעַל אֶת הַצַּפְרֵדָעִים' וגו']. וְלַמַּדָּה
תוֹרָה דְרָךְ אֶרֶץ, שְׂלֵא יִשְׁחִית אָדָם
דְּכַר שְׂהִיְתָה לוֹ טוֹבַת הַנָּאָה מִמֶּנּוּ
(שמו"ד) (פ"ה, גו"א):

נִהְרֵיהֶם. הם נהרות המושכים,
כלומר שמימיהם אינם עומדים על

(יז) וְנִהְפְּכוּ לְדָם. לְמַה הַתְּחִיל
בְּהִכָּאת הַיָּאֹר? לְפִי שְׂאִין גְּשָׁמִים
יוֹרְדִים בְּמִצְרַיִם וְנִהְרֵי הַנִּילּוּס [שהוא
הַיָּאֹר הָאֲמוּר כְּאֵן] עוֹלָה עַל גְּדוּתָיו
מִפְעַם לְפַעַם וּמִשְׁקָה אֶת הָאָרֶץ, וְהִיוּ
הַמִּצְרַיִם עוֹבְדִים לְנִילּוּס אֲשֶׁר הוּא
מְקוֹר מַחֲיֵיתָם, לְפִיכֶן הִלְקָה הַקִּבְ"ה
תְּחִילָה אֶת יִרְאַתָּם (אֲלֵילָם) וְהִפְּכוּ
לְדָם, וְאַחֲרֵיכֶן הִלְקָה אוֹתָם בְּשֶׂאֵר
הַמְּכּוֹת (תְּחִימוֹת) (כ"ב): תורה יח

(יח) וְנִלְאוּ מִצְרַיִם לְשִׁתּוֹת מַיִם מִן
הַיָּאֵר. לְשׁוֹן 'לְאוֹת' מִשְׁמְעו 'עֵיפּוֹת',
אוֹלָם אִין הַכּוּנָה שְׂהַמִּצְרַיִם יִתְעֵיפוּ
מִשְׁתֵּיית מִי הַיָּאֹר, אֲלָא מִקְרָא קֶצֶר
הוּא, וּכְאִילוֹ נֶאֱמַר בּוֹ: וְנִלְאוּ מִצְרַיִם
לְבַקֵּשׁ רְפוּאָה (עֲצָה וְתַקְנָה) לְמִי
הַיָּאֹר כְּדִי שְׂיִהְיוּ רְאוּיִין לְשִׁתּוֹת,

כ וַעֲבֹדוּ כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּמֵא דַּפְקִיד יְיָ וְאֲרִים בַּחֲטָא וּמְחָא יְת מִיָּא דִּי בְּנֵהְרָא לְעֵינֵי פְרַעָה וּלְעֵינֵי עַבְדֵּיהּ וְאִתְהַפִּיכוּ כָּל מִיָּא דִּי בְּנֵהְרָא לְדָמָא:

כא וְנֹנְיֵי דִּי בְּנֵהְרָא מִיתוּ וְסָרִי נֵהְרָא וְלֹא יִכִּילוּ מִצְרָאִי לְמִשְׁתֵּי מִיָּא מִן נֵהְרָא וְהִנֵּה דְמָא בְּכָל אַרְעָא דְמִצְרַיִם:

כב וַעֲבֹדוּ כֵן חֲרָשֵׁי מִצְרַיִם בְּלַחְשִׁיהוֹן וְאַתְקַף לָפָא דְפְרַעָה וְלֹא קָבִיל מְנַהוֹן כְּמֵא דְמִלִּיל יְיָ:

כ"א < בְּלִטְיָהֶם • לחש שאומרין אותו בַּלֵּט וּבְחָשָׂאֵי. וְרַבּוּתֵינוּ אָמְרוּ: (סנהדרין טו) בְּלִטְיָהֶם, מַעֲשֵׂה שָׂדִים. בְּלִטְיָהֶם, מַעֲשֵׂה בְּשָׂפִים. וַיַּחֲזֹק לֵב פְּרַעָה • לומר: על יְדֵי מְכַשְׁפּוֹת אֲתֵם עוֹשִׂים בֶּן, (מנחות פ"ה) תִּבְּן אֲתֵם מְכַנְיִסִין לְעַפְרַיִם, עִיר שְׂפִלָּה תִּבְּן? אַף אֲתֵם מְבִיאִים מְכַשְׁפּוֹת לְמִצְרַיִם שְׂפִלָּה בְּשָׂפִים.

כג וְאַתְּפַנֵּי פְרַעָה וְעַל לְבִיתָהּ וְלֹא שׁוּי לְבַהּ אַף לְדָא:

(ב) וַיַּעֲשׂוּ־כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּרְם בַּמַּטֵּה וַיִּדָּ אֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לְעֵינֵי פְרַעָה וּלְעֵינֵי עַבְדָּיו וַיִּהְפְּכוּ כָּל־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר לְדָם:

(כא) וְהִדְלָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר מֵתַהּ וַיִּבְאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא־יִכְלוּ מִצְרַיִם לְשֹׁתוֹת מַיִם מִן־הַיָּאֵר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

(כב) וַיַּעֲשׂוּ־כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִטְיָהֶם וַיַּחֲזֹק לֵב־פְרַעָה וְלֹא־שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:

(כג) וַיִּפֶן פְּרַעָה וַיָּבֵא אֶל־בֵּיתוֹ וְלֹא־שָׁת לְבוֹ גַם־לָזָאת:

כ"ג < גַּם לָזָאת • לְמוֹפֶת הַמַּטֵּה שֶׁנֶּהֱפַךְ לְתַנִּין, וְלֹא לָזָה שֶׁל דָּם.

כד וַחֲפְרוּ כָּל־מִצְרַיִם סְבִיבַת הַיָּאֵר מַיִם לְשֹׁתוֹת כִּי לֹא יִכְלוּ לְשֹׁתוֹת מִמֵּי הַיָּאֵר:

(כד) וַיַּחֲפְרוּ כָּל־מִצְרַיִם סְבִיבַת הַיָּאֵר מַיִם לְשֹׁתוֹת כִּי לֹא יִכְלוּ לְשֹׁתוֹת מִמֵּי הַיָּאֵר:

כה וַיִּמְלֵא שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת־יְהוָה אֶת־הַיָּאֵר:

(כה) וַיִּמְלֵא שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת־יְהוָה אֶת־הַיָּאֵר:

רש"י כפשוטו על התורה

וַיַּחֲזֹק לֵב פְּרַעָה. כִּיּוֹן שֶׁרָאָה פְּרַעָה שֶׁאֵף חֲרָטוּמֵיּוּ עוֹשִׂים בֶּן, הִתְחַזַּק בְּנֶגֶד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לֹאמַר לָהֶם: עַל־יְדֵי מְכַשְׁפּוֹת אֲתֵם עוֹשִׂים בֶּן, וְכִי 'תִּבְּן אֲתֵם מְכַנְיִסִין לְעַפְרַיִם'! דְּרַךְ מִשְׁלַל לְעִיר שֶׁשָּׂמָה עַפְרַיִם שְׂפִלָּה תִּבְּן, כְּלוּם יֵשׁ טַעַם לְהַבִּיא שֵׁם תִּבְּן לְמַכּוּר? אַף אֲתֵם מְבִיאִין מְכַשְׁפּוֹת לְמִצְרַיִם אַרְץ הַחֲרָטוּמֵים שְׂפִלָּה בְּשָׂפִים: תורה כג (כג) גַּם לָזָאת. לְשׁוֹן 'גַּם' מוֹרָה עַל כֶּף שְׁנֵהוּ הַמוֹפֶת הַשְּׁנֵי שֶׁלֹּא שָׁת לֹא פְרַעָה לְבוֹ, לֹא לְמוֹפֶת הַמַּטֵּה שֶׁנֶּהֱפַךְ לְתַנִּין, וְגַם לֹא לָזָה שֶׁל הַפִּיכַת הַמַּיִם לְדָם: תורה כד

שְׂבַפְלִים, כְּגוֹן בְּכָלֵי עַץ וּבְכָלֵי אֲבָן הַמְשַׁלְטָלִים, הַכֹּל נֶהֱפַךְ לְדָם (משכ"ל): תורה כ (כב) בְּלִטְיָהֶם. הוּא כְמוֹ 'בְּלִטְיָהֶם' הָאֲמוּר לְמַעַלָּה (פסוק י"א), וְגַם כָּאֵן פִּירוּשׁוֹ לַחֲשׁ שֶׁהִיוּ הַחֲרָטוּמֵים לֹחֲשִׁים לְצָרְכֵי כִישׁוּף שֶׁלָּהֶם, וּלְשׁוֹן 'לֵט' וְלִהֲט' הוּא עַל שֵׁם שְׂאֹמְרִין אוֹתוֹ בַּלֵּט וּבְחָשָׂאֵי (בסֵתֵר וּבְקוֹל נְמוּף). וְרַבּוּתֵינוּ אָמְרוּ, מֵה בֵּין אוֹתָם הַלּוֹחֲשִׁים הַקְרוּיִים 'לִטְיָהֶם' לְאֵלוֹ הַקְרוּיִים 'לִטְיָהֶם'? 'בְּלִטְיָהֶם' - מַעֲשֵׂה שָׂדִים; 'בְּלִטְיָהֶם' - מַעֲשֵׂה בְּשָׂפִים, וְשִׁנְיָהֶם נַעֲשִׂים עַל יְדֵי לַחֲשׁ (משכ"ל): (סנהדרין טו) (ג"א):

פִּירוּשׁוֹ: קְבוּצַת מַיִם שְׂאִינָן נּוֹבְעִין מִמְּקוֹר מַיִם חַיִּים הַשּׁוֹפֵעַ לְתוֹכוֹ, וְהַמַּיִם שָׁבוּ אֵינָן מוֹשְׁכִין וְהוֹלְכִים, אֲלֵא הֵם עוֹמְדִין בְּמְקוֹם אַחַד וְנִמְמַנּוּ דוֹלִים וְשׂוֹאֲבִים אֶת הַמַּיִם בְּכָלִים לְהַשְׁקֵאת הַשְּׂדוֹת הָעֲלִיוֹנִים, שְׂאִין מִי הַחֲפִירוֹת מְגִיעִים לָשֶׁם, וְקוֹרִין לוֹ אֲשַׁטְנ"ק): כְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם. מֵה תִלְמוּד לומר בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם? שֶׁלֹּא רַק הַמַּיִם שֶׁבְּחוּץ נֶהֱפְכוּ לְדָם, אֲלֵא אֵף הַמַּיִם הַמְּכַנְיִסִים בְּמִרְחֻצָּאוֹת וּבְאִמְבֻטָּאוֹת שֶׁהֵם בְּנִיּוֹת בְּבָתִּים, נֶהֱפְכוּ לְדָם (משכ"ל): וּבְעֵצִים וּבְאֲבָנִים. לְרַבּוֹת מַיִם

כ"א • וַיִּמְלֵא • מִנֵּי שְׁבַעַת יָמִים שָׁלֹא שָׁב הַיָּאָר לְקַדְמוֹתוֹ, שְׁהִיתָה הַמִּפְּהָ מְשֻׁמֶשֶׁת רַבִּיעַ חֲדָשׁ, וּשְׁלֹשָׁה חֻלְקִים הָיָה מְעִיד וּמִתְרָה בָּהֶם (בשמות רבה) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 1 עמ' 39)

הָיָה מְעִיד וּמִתְרָה בָּהֶם (ז, כה) **מְעִיד** – הַעֲדָאָה, מַלְשׁוֹן עֲדוּת, מוֹדִיעָה וּמַגְלָה דְּבַר שְׁאַרְעָ בְּעֵבֶר אוֹ שְׁיִקְרָה בְּוֹדַי בְּעִתִּיד. וּבְמַפְתַּח דָּם הַעִיד מִשָּׁה בְּפִרְעָה: "לֹא שְׁמַעְתָּ עַד פֹּה . . הִנֵּה אֲנִכִּי מִכָּה . . עַל הַמַּיִם . . וְנִהְפְּכוּ לְדָם". **מִתְרָה** – הַתְרָאָה הַנֶּה אֲזַהְרָה עַל כֶּן שְׁבִיאָת דְּבַר מָה תְּלוּיָהּ בְּהַנְהִיגְתוֹ שֶׁל הַמִּתְרָה. וּבְמַפְתַּח צְפִרְדַּע הַתְרָה מִשָּׁה בְּפִרְעָה: "וְאִם מֵאֵן אֲתָה לְשַׁלַּח, הִנֵּה אֲנִכִּי נֹגֵף אֶת כָּל גְּבוּלְךָ בְּצִפְרְדַּעִים".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לא. עמוד 39 – מותו 'התקשרות)

וַיִּמְלֵא שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵי הַפּוֹת ה' אֵת הַיָּאָר (ז, כה)

וַיִּמְלֵא מִנֵּי שְׁבַעַת יָמִים, שָׁלֹא שָׁב הַיָּאָר לְקַדְמוֹתוֹ, שְׁהִיתָה הַמִּפְּהָ מְשֻׁמֶשֶׁת רַבִּיעַ חֲדָשׁ, וּשְׁלֹשָׁה חֻלְקִים הָיָה מְעִיד וּמִתְרָה בָּהֶם (רש"י)

לְכָל מִפְּהָ הַקָּצֵב חֲדָשׁ, כֶּן שְׁנֻקְבַע מְרֵאשׁ שְׁבַרְבַּע הַרְאשׁוֹן שֶׁל הַחֲדָשׁ תְּהִיָּה הַמִּפְּהָ, וּבְשֻׁלְשֶׁת רַבְעֵי הַחֲדָשׁ הַאֲחֵרוֹנִים תְּהִיָּה הַהַתְרָאָה. וְגַשׁ לְתַמָּה: הַרִי הַהַתְרָאָה הִיא הַקְדָּמָה וְאַזְהָרָה לְקִרְאָת הַמִּפְּהָ הַבָּאָה, וּמִדּוּעַ הַזְמַן שְׁנֻקְבַּע מְרֵאשׁ הוּא בְּאִפְסוֹ שְׁקָדָם תְּבֹא הַמִּפְּהָ וְרַק לְאַחַר מִכֵּן הַהַתְרָאָה?

וְהַבְּאוּרִ: הַהַתְרָאוֹת לֹא הָיוּ לְשֵׁם אֲזַהְרָה וְאִיִּם בְּלִבָּד עַל פִּרְעָה, אֲלֵא הֵן עֲצָמוֹן נִעְדָּו לְצַעֲרוֹ וּלְיִסְרוֹ, בְּעֲצָם הַדְּבַר שְׁמִשָּׁה מִדְּבַר דְּבָרִים כְּאֵלֶּה לְפָנֵי פִרְעָה מִלֵּף מְצִרִים. יְסוּרִים אֵלֶּוּ גְדוּלִים יוֹתֵר כְּאֲשֶׁר הֵם בְּאִים מִיָּד לְאַחַר הַמִּפְּהָ, וְכֵן נִשְׁבַּר פִּרְעָה וְנִכְנַע לְבוֹ עוֹד יוֹתֵר.

מִכָּאֵן הוֹרָאָה בְּעִבּוּדֵת ה': יֵשׁ לְשַׁבֵּר וּלְהַכְנִיעַ, עַד כִּדִּי נִצְחוֹן מְחֻלָּט, אֵת הַהַתְנַגְדוּת לְקַדְשָׁה. לְמַעַן הַנְּצַחוֹן פּוֹתַח מְחֻלָּף וּמִבְּזָז גַּם אוֹצְרוֹת כְּמוֹסִים (כְּמִסְבָּר בְּמֵאמְרֵי 'בְּאִתִּי לְגַנְי' בְּהַמְשָׁךְ יו"ד שְׁבֻט', שְׁשֻׁבַת פְּרִשְׁת וְאָרָא הִיא בְּרַב הַשָּׁנִים שְׁבַת מְבָרְכִים הַחֲדָשׁ שְׁבֻט), וּלְצַרְף נִצְחוֹן זֶה נִתְּנָה הַאוֹצְרוֹת הַלְלוֹ לְיָדָיו שֶׁל כָּל יְהוּדִי, גַּם בְּתַקוּפָה הַחֲשׂוּכָה שֶׁל עֵקֶבְתָּא דְּמִשְׁיָחָא, כִּדִּי לְהַבִּיא אֵת הַנְּצַחוֹן הַמְּחֻלָּט בְּגֵאלָה הַשְּׁלֵמָה.

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרַעֲה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי:

(כז) וְאִם־מֵאֵן אֲתָה לְשַׁלַּח הַנֵּה אֲנִכִּי נֹגֵף אֶת־כָּל־גְּבוּלְךָ בְּצִפְרְדַּעִים:

כו וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לְוֹת פְּרַעֲה וְתִימַר לָהּ כִּדְבַר אֲמַר יְיָ שְׁלַח יְתַ עַמִּי וַיַּפְּלִחוּן קְדָמִי:

כז וְאִם סְרִיב אֲתָ לְשַׁלַּחָא הִיא אֲנָא מַחִי יְתַ כָּל תְּחִימָךְ בְּצִפְרְדַּעֲנִי:

כ"א • וְאִם מֵאֵן אֲתָה • וְאִם סְרִיבְן אֲתָה. מֵאֵן כְּמוֹ מִמָּאֵן, מְסַרְבֵּ, אֲלֵא כִּינָה הָאָדָם עַל שֵׁם הַמִּפְּעֵל, כְּמוֹ: שְׁלוֹ וְשִׁקְטָ, סֵר וְזַעַף (מַלְכִים א כ). נֹגֵף אֵת כָּל גְּבוּלְךָ • מִכָּה, וְכֵן כָּל לְשׁוֹן מִגְּפָה אֵינוֹ לְשׁוֹן מִיָּתָה אֲלֵא לְשׁוֹן מִכָּה, וְכֵן: (שְׁמוֹת כא) "וְנִגְפּוּ אִשָּׁה הָרָה", אֵינוֹ לְשׁוֹן מִיָּתָה, וְכֵן: (יִרְמִיָּה יא) "וּבִטְרָם יִתְנַגְּפוּ רַגְלֵיכֶם", (תְּהִלִּים צא) "כִּי תִגַּף בְּאֶזְבֵּי רַגְלְךָ", (יִשְׁעִיָּה ח) "וּלְאֶזְבֵּי נֹגֵף".

רש"י כפשוטו על התורה

הַמִּיאֹן, וְאֵילֹו 'מֵאֵן' הוּא תוֹאֵר וְכִינּוּי עַל הָאָדָם הַמְּמָאֵן, כְּדוּגְמַת תוֹאֵר 'סְרִיבְן' עַל הַמְּסַרְבֵּ, וּבִכְךָ כִּינָה אֵת הָאָדָם עַל שֵׁם הַמּוֹפְעֵל (עַל שֵׁם פְּעוּלָתוֹ). כְּמוֹ 'שְׁלוֹ' (אֵיבֵב טו, יב), 'שִׁקְטָ' (שׁוֹפְטִים יח, ז), שְׁהוּא כִּינּוּי לְאָדָם עַל שֵׁם הַתְּנַהֲגוּתוֹ הַשְּׁלֵמָה אוֹ הַשִּׁקְטָה, וְכֵן 'סֵר וְזַעַף' (מַלְכִים־א ב, מג) עַל שֵׁם הַיּוֹתוֹ מִתְּנַהֲג בְּזַעַף וְעֲצָבוֹן (תְּהִלִּים): נֹגֵף אֵת כָּל גְּבוּלְךָ. הַנֵּי מִכָּה אֵת כָּל

יָמִים אַחֲרוֹנִים שֶׁל הַחֲוֹדֶשׁ, וּבְמִשְׁךְ שְׁלֹשָׁה חֻלְקִים (בְּשֻׁלְשֶׁת רַבְעֵי הַחֲוֹדֶשׁ) קוֹדֵם לְהוֹפְעַת הַמִּפְּהָ, הָיָה מִשָּׁה מְעִיד וּמִתְרָה בָּהֶם עַל בִּיִּאָתָה (תְּנַחֲמָא) (כ"א): תוֹרָה כו (כו) וְאִם מֵאֵן אֲתָה. מִיאֹן הוּא לְשׁוֹן סִירוּב, וּפִירוּשׁוֹ כְּאֵן: וְאִם סְרִיבְן אֲתָה. וּמִבְּאֵר רִשׁ": לְשׁוֹן 'מֵאֵן' מְשֻׁמְעוּתוֹ אֲמָנָם כְּמוֹ 'מִמָּאֵן', כְּלוֹמֵר 'מְסַרְבֵּ', אֲלֵא שְׁלֹשׁוֹן 'מִמָּאֵן' מוֹרָה עַל פְּעוּלַת

(כה) וַיִּמְלֵא. אֵף עַל פִּי שְׁיָמִים הוּא לְשׁוֹן רַבִּים, לֹא נֵאמַר 'וַיִּמְלֵא' שְׁבַעַת יָמִים, אֲלֵא 'וַיִּמְלֵא', לְפִי שְׁהִלְשׁוֹן מוֹסָב עַל 'מִנֵּי' שְׁבַעַת יָמִים שְׁהוּא לְשׁוֹן יָחִיד. וְכְלוֹמֵר: תָּם וְנִשְׁלַם מְסַפֵּר שְׁבַעַת יָמִים שְׁלֹא שָׁב הַיָּאָר לְקַדְמוֹתוֹ. וּלְשׁוֹן 'וַיִּמְלֵא' מְלַמֵּד, שְׁמִנֵּן יָמִים זֶה הוּא הַזְמַן שְׁהִיָּה מְקוּבַּע לְכָל מִכָּה וּמִכָּה, שְׁהִיָּתָה הַמִּפְּהָ עֲצָמָה מְשֻׁמֶשֶׁת רַבִּיעַ חֲדָשׁ (בְּשֻׁבָה

**וְשָׂרֵץ הַיָּאֹר צִפְרָדְעִים וְעָלוּ וּבָאוּ בְּבֵיתְךָ
וּבַחֲדָר מִשְׁכְּבְּךָ וְעַל־מִטְתְּךָ וּבְבֵית עַבְדֶּיךָ וּבְעַמּוּךָ
וּבַתְּנוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאָרוֹתֶיךָ:**

כח וירבי נהרא ערדעניא ויסקון ויעלון
בביתך ובאדרון בית משכבך ועל ערסך
ובבית עבדיך ובעמך ובתנוריך ובאצותך:

כ"א וְעָלוּ • מִן הַיָּאֹר • בְּבֵיתְךָ • וְאַחַר כֵּן בְּבֵיתִי עַבְדֶּיךָ. הוּא הַתְּחִיל בְּעֵצָה תְּחִלָּה: "וַיֵּאמֶר אֶל עַמּוּ", וּמִמֶּנּוּ
הַתְּחִילָה הַפְּרָעוֹת (סוטה יא. ושמות רבה) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חלק א, עמ' 123 - מתוך 'התקשרות')

ובתנוריך (ז, ח)

הצפרדעים... יורדין לתוף התנור ומצננין אותו (מדרש רבה)
הצפרדעים נבראו מן המים, ככתוב "וְשָׂרֵץ הַיָּאֹר צִפְרָדְעִים". וְכֵן שָׁנְכִסּוּ הַצִּפְרָדְעִים לַתּוֹף תְּנוּרֵי מִצְרַיִם הַתְּבַטָּאָה
מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ גְּדוּלָה בְּיוֹתֵר: בְּרוּאֵי הַמַּיִם קִפְצוּ לַתּוֹף הָאֵשׁ...
* * *

הצפרדעים... יורדין לתוף התנור ומצננין אותו (מדרש רבה)
תנורי מצרים הם סמל האש דקליפה - החמימות וההתלהבות בענייני עולם הזה. מפת צפרדע, שצננה את תנורי מצרים,
מסמלת בטול חמימות זו, והחלפתה ביחס של קרירות ושיויון נפש. זה הצעד השני, הבא לאחר התהליך ההפוך.

(כט) וּבִכְהָ וּבְעַמּוּךָ וּבְכָל־עַבְדֶּיךָ יַעֲלוּ הַצִּפְרָדְעִים:
כ"א וּבִכְהָ וּבְעַמּוּךָ • (סנהדרין ט) בַּתּוֹף מְעִיָּהם נִכְנָסִין וּמְקַרְקְרִין.

כט וכה ובעמך ובכל עבדיך יסקון
ערדעניא:

**ח (א) וַיֵּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן נֹחַ
אֶת־יָדְךָ בְּמִטְּךָ עַל־הַנְּהָרֹת עַל־הַיָּאֲרִים וְעַל־
הָאֲנָמִים וְהָעַל אֶת־הַצִּפְרָדְעִים עַל־אַרְץ מִצְרַיִם:**

א ויאמר יי למשה אמר לאהרן ארים ית ידך
בחטריך על נהרוא על ארמיא ועל אגמיא
ואסיק ית ערדעניא על ארעא דמצרים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"א עמ' 119 - מתוך 'לקראת שבת')

"דם" ו"צפרדע" בעבודת האדם

הנה אמרו חז"ל בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים ומבאר בזה פתניא (פמ"ז) "והיא יציאת

רש"י כפשוטו על התורה

בְּעֵצָה תְּחִלָּה, לְמַרַר אֶת חַיֵּיהֶם שֶׁל
יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיֵּאמֶר אֶל עַמּוּ
וּגַר' הִבָּה נִתְחַכְמָה לוֹ' וּגַר' (לעיל א, ט),
וּלְכֹךְ מִמֶּנּוּ הַתְּחִילָה הַפְּרוּעָנוֹת,
שֶׁהִגִּיעוּ הַצִּפְרָדְעִים אֶל בֵּיתוֹ תְּחִילָה
וְאַחַר כֵּן לְבֵיתִי שָׂאֵר הָעָם (סוטה יא.)
(גו"א): תורה כט
(כט) וּבִכְהָ וּבְעַמּוּךָ. כִּכְר נֶאֱמַר
לְמַעַלָּה 'בְּבֵיתְךָ וּבַחֲדָר מִשְׁכְּבְּךָ...
וּבְעַמּוּךָ', וּמֵה בֵּא הַכְּתוּב לְהוֹסִיף וּבִכְהָ
וּבְעַמּוּךָ? אֲלֵא לֹאמַר כִּי **בַּתּוֹף מְעִיָּהם**
הֵיוּ הַצִּפְרָדְעִים **נִכְנָסִין וּמְקַרְקְרִין**
(מִשְׁמִיעִים קוֹל), 'וְהָיָה נִשְׁמַע קוֹלָן'
מִתּוֹךְ כְּרִיסָן שֶׁל מִצְרַיִם' (תנא דבי אליהו
פ"ז): תורה א

(תהלים צא, יב), [הצדיק, ששמוור מכל
פגע הרי הוא דומה כמי שנישא על
כפיים שלא תפשל רגלו באבן
(מצודת);] וכן 'וּלְאָבֵן נִגְף' (ישעיה ח, יד)
[משל לעצה רעה הניתנת לאדם,
שהיא באבן מכשול בדרך], הרי
ש"ש לשונות של נגיפה שמשמעים
'הכאה' ולא 'מיתה' (באי): תורה כח
(כח) וְעָלוּ הַצִּפְרָדְעִים **מִן הַיָּאֹר**,
שֶׁהוּא בְּמָקוֹם הַנְּמוּךְ בְּאַרְץ מִצְרַיִם,
אֵל הַיַּבְשָׁה הַגְּבוּהָה מִמֶּנּוּ (גו"א):
בְּבֵיתְךָ וּבְבֵית עַבְדֶּיךָ. לֹא נִקְטַתְּ הַכְּתוּב
לְשׁוֹן קְצֵרָה: 'בְּבֵיתִי כָּל מִצְרַיִם' אֲלֵא
פִּירַט וְאָמַר 'בְּבֵיתְךָ' וְאַחֲרָיְךָ **בְּבֵית**
עַבְדֶּיךָ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא (פְּרָעָה) הַתְּחִיל

מִרְחִבֵי אֲרָצְךָ בַּצִּפְרָדְעִים. שֶׁכֵּן
'נְגִיפָה' פִּירוּשָׁה 'הַכָּאָה', וְכֵן **כָּל**
לְשׁוֹן מִגְפָּה אֵינּוּ דְיוֹקָא לְשׁוֹן
מִיתָה, אֲלֵא יֵשׁ בְּמִשְׁמְעוֹ כָּל לְשׁוֹן
מִכָּה, כְּדוּגְמַת 'נִגְף' הָאֲמוּר כְּאֵן
שְׂאִינוּ לְשׁוֹן מִיתָה. וְכֵן מְצִינוּ עוֹד
מִקְרָאוֹת כִּי־צָא בּוֹ: 'וְנִגְפּוּ אִשָּׁה
הָרָה' (לִקְמַן בא, כב), שְׂאִינוּ לְשׁוֹן מִיתָה
אֲלֵא לְשׁוֹן הַכָּאָה [שְׁהָרִי הַכְּתוּב
מִסִּיִּים שֵׁם 'וְלֹא יְהִי אֶסּוּן]. וְכֵן
'יִבְטְרִם יִתְנַגְפוּ רִגְלֵיכֶם' (ירמיה יג, טז)
[הַנְּבִיא בְּתוֹכַחַת מוֹסֵר לְיִשְׂרָאֵל:
שׁוּבוּ אֵל ה', בְּטְרִם יִשְׁלּוּ רִגְלֵיכֶם
בְּאֲבָנֵי מִכְשׁוֹל כְּשֶׁתְּלַכּוּ בַּגּוּלָה
(מצודת)], וְכֵן: 'פֶּן תִּגּוּף בְּאָבֵן רִגְלֶךָ'

נפש האלוקית ממאסר הגוף משכא דחניא ליפלל ביחוד אור א"ס ב"ה ע"י עסק התורה והמצוות בכלל. " וכמו שהציאה ממצרים התחילה ע"י עשר מכות, כמו כן הוא בעבודת האדם, שתחלת הציאה ממאסר הגוף הוא ע"י העבודה דעשר מכות, וראשיתם מכת דם ומפת צפרדע.

מפת דם: ענין המכה היה הפאת מי היאור שנהפכו לדם, וענינו בעבודת האדם הוא; טבע המים הוא קר ולח, והינו הקרירות בעבודת ה', ודם מורה על חיות, שכן הדם הוא הנפש. זוהי העבודה דמפת דם להכניס חיות בעבודת ה' במקום הקרירות. ומכה זו היא הראשונה, שכן מהקרירות לענין קדשה יכולים לבוא אחר-כך כל הדברים הפוגעים לקדשה. לאחר מכן באה מכת צפרדע, וענינה בעבודת ה' להכניס קרירות בעניני גשמיות וחקריות, שכן צפרדע היא בריאת המים (שמו"ר פ"ג א) והיא נכנסה בבתי המצרים ועד שנכנסה "בתנור" והינו להכניס קרירות בתקף החם בגשמיות וחקריות. וב' ענינים אלו הם תחלת העבודה שעל-ידם יצא האדם מהמצרים וגבולים שלו.

(ב) וַיַּטְּ אֶהָרֶן אֶת־יָדוֹ עַל מִימֵי מִצְרַיִם וַתַּעַל הַצִּפְרָדִּיעַ וַתִּכַּס אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

רש"י • ותעל הצפרדע (שמות רבה) צפרדע אחת היתה, והיו מפין אותה והיא מתנת נחילים נחילים, זהו מדרשו. ופשוטו יש לומר: שירוף הצפרדעים קורא לשון יחידות, וכן: "ותהי הפנים", הרחיקה, גדוליר"א בלע"ז, ואף "ותעל הצפרדע", גרינוליר"א בלע"ז.

(ג) וַיַּעֲשׂוּ־בֶן הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיָהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת־הַצִּפְרָדִּיעִים עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

(ד) וַיִּקְרָא פִּרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הֲעִתִּירוּ אֵלַי־יְהוָה וַיִּסַּר הַצִּפְרָדִּיעִים מִמֶּנִּי וּמֵעַמִּי וְאֲשַׁלְּחָה אֶת־הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה:

(ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפִרְעֹה הַתְּפָאֵר עָלַי לְמַתִּי אֶעֱתִיר לָךְ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלַעֲמֹךָ לְהַכְרִית הַצִּפְרָדִּיעִים מִמְּךָ וּמִבְּתֵיךָ רַק בַּיָּאֵר תִּשְׁאָרְנָה:

רש"י • התפאר עלי • כמו (ישעיה ע) "היתפאר הגרזן על החוצב בו"? משתבח לומר: אני גדול ממך, וניטר בלע"ז, וכן: "התפאר עלי" – השתבח להתחכם ולשאל דבר גדול ולומר שלא אוכל לעשותו. למתי

רש"י כפשוטו על התורה

כאן אין משמעו מענין נוי ויופי, אלא לשון התנשאות וגאווה, כמו 'היתפאר הגרזן על החוצב בו' (ישעיה י טו), שפירושו: וכי יעלה על הדעת שהגרזן יהיה משתבח לומר אל האדם החוצב בו אני גדול ממך? ונטי"ר בלע"ז [מתנשא ומשבח את עצמו]; וכן פירושו לשון 'התפאר עלי' האמור כאן, שפך אומר משה לפרעה: השתבח ונסה את כחך להתחכם עלי ולשאל (לבקש) ממני דבר גדול וקשה, ולומר שלא אוכל לעשותו:

ולשון הכתוב 'ותעל הצפרדע' פירושו: ותעל ההשרצה של מין הצפרדע. וכן מצינו דוגמתו: 'ותהי הפנים' (לקמן פסוק יד), שלא נאמר 'ויהיו הפנים', אלא הלשון מוסב על הרחישה (השריצה) של הפנים, וכאילו נאמר: ותעל הרחישה של מין הפנים, פדוליר"א בלע"ז [קבוצת כינים]. וכדוגמתו אף כאן, ותעל הצפרדע, גרינוליר"א בלע"ז [קבוצת צפרדעים] (מפרשים): תורה ג

ח (ב) ותעל הצפרדע. לא נאמר בלשון רבים ויעלו הצפרדעים, כי אם בלשון יחיד: ותעל הצפרדע. לרמוז כי בתהילה צפרדע אחת בלבד היתה, והיו המצרים מפני אותה כדי שתמות, והיא היתה מתנת מתוכה נחילים נחילים (קבוצות קבוצות) של צפרדעים רבים, זהו על פי מדרשו (סנהדרין טו). ולפי פשוטו של מקרא יש לומר, שלכך נקט הכתוב בלשון יחיד, כי שרוף הצפרדעים (רחישתם על הארץ) קורא הכתוב בלשון יחידות,

(ה) התפאר עלי. לשון פאר' האמור

אעתיר לך • את אשר אעתיר לך היום על הכרתת הצפרדעים, למתי תרצה שיכרתו, ותראה אם אשלים דברי למועד שתקבע לי. אלו נאמר: מתי אעתיר, הנה משמע מתי אתפלל, עכשו שנאמר: "למתי", משמע: אני היום אתפלל עליך שיכרתו הצפרדעים לזמן שתקבע לי, אמר לאיזה יום תרצה שיכרתו. אעתיר, העתירו והעתרת, ולא נאמר: אעתר, עתרו ועתרת, מפני שכל לשון עת, הרבות פלל הוא, וכאשר יאמר: הרבו, ארבה והרביתי, לשון הפעיל, כן יאמר: אעתיר, העתירו והעתרת דברים, ואב לכלם: (יחזקאל לה) העתרתם עלי דבריכם, הרביתם.

(ו) וַיֹּאמֶר לְמַחֵר וַיֹּאמֶר בְּדַבְרְךָ לְמַעַן תִּדְעַ פִּי־אֵין פִּיהוּה אֱלֹהֵינוּ:

ה"י • ויאמר למחר • התפלל היום שיכרתו למחר.

♦ יום חמישי כ"ג טבת ♦

(ז) וְסֵרוּ הַצִּפְרָדְעִים מִמֶּךָ וּמִבֵּיתֶיךָ וּמִעֲבָדֶיךָ וּמִמַּעְמָדְךָ רַק בַּיָּאָר תִּשְׁאָרְנָה:

(ח) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מֵעַם פְּרַעֲה וַיֵּצֵעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עַל־דְּבַר הַצִּפְרָדְעִים אֲשֶׁר־שָׁם לְפִרְעָה:

ה"י • ויצא ויצעק • מיד, שיכרתו למחר.

(ט) וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרַי מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצִּפְרָדְעִים מִן־הַבָּתִּים מִן־הַחֲצֵרֹת וּמִן־הַשְּׂדֹת:

רש"י כפשוטו על התורה

להרבית דבר אחר, כן נאמר 'אעתיר' 'העתירו' 'העתרת' דברים, שגורמים לדברים (לתפלות) להיות נעתיים ומרובים. ואב (מקור המלמד) לכלם הוא המקרא הזה: 'והעתרתם עלי דבריכם' (יחזקאל לה, ג) - הרביתם עלי דברים, כלומר הטענתם והכבדתם לפני דברים יותר מדי: תורה ו

(ו) ויאמר למחר. פרעה משיבו על שאלתו: התפלל היום, שיכרתו הצפרדעים למחר: תורה ו

(ח) ויצא, ויצעק. הזכיר הכתוב את יציאתו מעם פרעה, כדי להסמיכו ל'ויצעק משה אל ה', לומר שמיד לאחר צאתו ממנו, הודרו להתפלל שיכרתו למחר (מח"ט: תורה ט

לאיזה יום תרצה שיכרתו. ומוטיף רש"י בלשון 'עתירה' שבפרשה זו מצינו לשונות 'אעתיר' [אני אתפלל] 'העתירו' [אתם התפללו (לעיל פסוק ד)] 'העתרת' [ואני אתפלל (להלן פסוק כה)], ולא נאמר 'אעתר' 'עתרו' 'ועתרת' [בלשון פעל, כדוגמת 'אלמד', 'למדו', 'ולמדתי'], מפני שכל לשון 'עתר' הרבות פלל (ריבוי תפלה) הוא, ולשונות ריבוי דברים באים תמיד בלשון 'מפעיל' אחרים), וכגון כאן, ריבוי תפילה פירושו שגורמים לתפלות להיות מרובות, וכאשר יאמר בלשונות ריבוי: 'הרבו' 'ארבה' 'והרביתי', לשון 'מפעיל' [ולא רבו 'ארבה' ורביתי, לשון 'פעיל'], משום שההתייחסות היא

למתי אעתיר לך. שאלתו של משה לא היתה אימתי יעתיר (תפלה) עליו, כי בודאי יעשה זאת היום לאחר צאתו ממנו, אלא כן שאל משה: את אשר אעתיר לך היום ואבקש מלפני ה' על הכרתת הצפרדעים, הריני שואל אותך למתי תרצה שיכרתו; בחר לך זמן מסוים ותראה אם אשלים דברי, שההכרתה תתקיים למועד שתקבע לי. ולשון המקרא מוכיח כן, כי אילו היה נאמר 'מתי אעתיר, הנה משמע מתי אתפלל; אבל עכשו שנאמר 'למתי', משמע אני היום אתפלל עליך שיכרתו הצפרדעים לזמן המסוים שתקבע לי (ס"א: עלי), לכך אמור לי עתה לפני תפילתי

(י) וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרִים חֲמָרִים וַתִּבְאֵשׁ הָאָרֶץ:

יובנשו ותהון דגורין דגורין ופריאו על ארעא:

כ"ג - חמרים חמרים • צבורים צבורים, כתרגומו: דגורין, דגורין, גלין.

(יא) וַיֵּרָא פְּרַעְהָ כִּי הִיְתָה הַרְוָהָ וְהִכְבֵּד אֶת-לְבָוֹ

יא ותזא פרעה ארי הות ונחפא ויתנקר ית לבה ולא קביל מנהון כמא דמליל יי:

וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:

כ"ג - והכבד את לבו • לשון פעל הוא, כמו: "הלוף ונסוע", וכן: (מלכים ב ג) "והכזות את מואב", (שמואל א כב) "ושאול לו באלהים", (מלכים א ט) "הכה ופצע". כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' • והיכן דבר? "ולא ישמע אליכם פרעה".

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אָמַר אֶל-אַהֲרֹן נְטִי

יב ואמר יי למשה אמר לאהרן ארים ית חטרף ומחא ית עפרא דארעא ויהא לקלמתא בכל ארעא דמצרים:

אֶת-מַטְּיָךְ וְהָדָד אֶת-עַפְרַת הָאָרֶץ וְהָיָה לְכֹנֶם בְּכָל-

אָרֶץ מִצְרַיִם:

כ"ג - אמר אל אהרן • לא היה העפר פדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגן עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול, ולקה על ידי אהרן.

(יג) וַיַּעֲשׂוּ כֵן וַיֵּטְ אַהֲרֹן אֶת-יָדוֹ כַּמַּטֵּהוּ וַיִּדָּ אֶת-

יג ועבדו כן וארים אהרן ית ידה בחטרה ומחא ית עפרא דארעא והות קלמתא כפאנשא ובכעירא כל עפרא דארעא הות קלמתא בכל ארעא דמצרים:

עַפְרַת הָאָרֶץ וְתָהִי הַכֹּנֶם בְּאֲדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל-עַפְרַת

הָאָרֶץ הָיָה כֹּנֶם בְּכָל-אָרֶץ מִצְרַיִם:

כ"ג - ותהי הכנם • הרחישה, פדוליר"א בלע"ז.

(יד) וַיַּעֲשׂוּ כֵן הַחֲרֻטְמִים בְּלִטְיָהֶם לְהוֹצִיא אֶת-

יד ועבדו כן חרשיא בלחשיהון לאפקא ית קלמתא ולא יכילו והות קלמתא כפאנשא ובכעירא:

הַכֹּנֶם וְלֹא יָכְלוּ וְתָהִי הַכֹּנֶם בְּאֲדָם וּבַבְּהֵמָה:

רש"י כפשוטו על התורה

הארץ. לא היה העפר פדאי (ראוי) ללקות על-ידי משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול (לעיל ב, יג) [כדי שלא יתפרסם דבר הריגתו], ולפיכך אין זה הגון שהוא עצמו יכה את עפר הארץ, ולקה דווקא על-ידי אהרן (שמד"ר: תורה יג) (יג) ותהי הכנם. לא נאמר ויהיו הכנים [בלשון וְכָר וְרָבִים] אלא ותהי [בלשון נִקְבָה וְיָחִיד]. כי הלשון מוסב על הרחישה (השריצה) שלקח, וכאילו נאמר ותהי הרחישה של מין הכנים' וגו'. פדוליר"א בלע"ז (מפרשים: תורה יד

תקופה ארוכה], וכן 'והכות את מואב' (מלכים ב ג, כד) [בני ישראל הכו את מואב, וחררו והכו עוד]; וכן 'ושאול לו באלהים' (שמואל א כב, יג) [טענת שאול לכהנים ההולכים עם דוד: הנכם שואלים בשבילו שוב ושוב באורים ותומים]; וכן 'הכה ופצע' (מלכים א ב, לו) [אחד מן הנביאים בימי אחאב, שביקש מאיש להכותו, והיה מכה ופצע אותו הרבה]; כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' • והיכן דבר בן? כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' • ולא ישמע אליכם פרעה (לעיל ג, ד); תורה יב (יב) אמור אל אהרן... והד את עפר

(י) חמרים חמרים. היו אוספים אותם ומעמידים מהם צבורים צבורים (ערימות ערימות של פגרי צפרדעים); כתרגומו באונקלוס: 'דגורין'. שמשמעו 'גלים', וכדרך שתרגם 'ויעשו גל' (בראשית לא, מה) 'ועבדו דגורא', והוא כלשון 'חמרים' ו'צבורים' שמשמעות כולם שנה (נח"י): תורה יא (יא) והכבד את לבו. לשון פעול - מקור הפועל) הוא, ומשמש כאן כלשון הוזה ממושך, שהיה מוסיף ומכביד את לבו כל אותו הזמן. כמו 'הלוף ונסוע' (בראשית יב, ט) [אברהם היה הולך ונסוע, נסיעה שנמשכה על פני

רש"י < להוציא את הפנים • לבראתם, (נסתח אחרת: ולהוציאם) ממקום אחר. ולא יכלו • שאין השד שולט על בריה פחותה מפשעוּרה.

טו ואמר חרשיא לפרעה הא מהא מן קדם יי היא ואמקף לבא דפרעה ולא קביל מנהון קמא דמליל יי:

(טו) ויאמרו החרטום אל־פרעה אצבע אלהים הוא ויחזק לב־פרעה ולא־שמע אלהם כאשר דבר יהוה:

רש"י < אצבע אלהים היא • מכה זו אינה על ידי כשפים, מאת המקום היא. כאשר דבר ה' • ולא ישמע אליכם פרעה."

טז ואמר יי למשה אקדם בצפרא ואתעמד קדם פרעה הא נפק למיא ותימר לה כדנן אמר יי שלח עמי ויפלוחון קדמי:

(טז) ויאמר יהוה אל־משה השפם בפקר והתניב לבני פרעה הגה יוצא המימה ואמרת אליו פה אמר יהוה שלח עמי ויעבדני:

יז ארי אם ליתך משלח ת עמי הא אגא משלח כף ובעבדיך ובעמך ובעמך ובעמך ת ערובא וימלון פתי מצרים ת ערובא ואף ארעא דאגון עלה:

(יז) כי אם־אינך משלח את־עמי הנני משלח כף ובעבדיך ובעמך ובבתיך את־הערב ומלאו פתי מצרים את־הערב וגם האדמה אשר־הם עליה:

רש"י < משלח כף • מגרה כף, וכן: (דברים לב) 'ושן־בהמת אשלח בם', לשון שסוי, אינציט"ר בלע"ז. את הערב • כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרבים בערבוּכיא, והיו משחיתים בהם. ויש טעם בדבר באגדה בכל מכה ומכה: למה זו ולמה זו? בטכסיסי מלחמות מלכים בא עליהם, כסדר מלכות פשצרה על עיר: בתחלה מקלקל מעינותיה, ואחר כך תוקעין עליהם ומריעין בשופרות ליראם ולבהלם, וכן הצפרדעים, מקרקרים והומים וכו', כדאיתא במדרש רבי תנחומא.

רש"י כפשוטו על התורה

ובאו אליהם כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרבים בערבוּכיא, והיו משחיתים (מיוקים והורגים) בהם. ומסוף רש"י: ויש טעם בדבר למה נבחרו המכות הללו דווקא, ולא מכות אחרות, כמבואר במדרשי אגדה בכל מכה ומכה למה זו ולמה זו, ואמרו עוד, כי כל עשר המכות סדר אחד להם, כי בשבא הקב"ה להכניע את מצרים, בטכסיסי (במנהגי) מלחמות־מלכים בא עליהם, כלומר, כסדר מלכות פשצרה (הבאה לצור) על עיר כדי לכבשה: בתחילה מקלקל או סותם את מעינותיה, שלא יגיעו המים אל יושביה, ואחר־כך תוקעין עליהם ומריעין בשופרות כדי ליראם (להפחידם) ולבהלם, וכעין זה עשה להם הקב"ה, שבראשונה הכה את היאור וקלקל את מימיו וכן הביא

אלהים היא, אינו מוסב על 'הפנים' אלא על 'המכות' (פ"ח) (שמרר): כאשר דבר ה'. והיו דייבין כן? כשאמר למשה: ולא ישמע אליכם פרעה (לעיל ג. ד): תורה טו (יז) משלח כף. אין זה לשון 'שליחות', שאם כן היה לו לומר 'אליק' או 'לך', אלא הוא לשון 'השליחה', ופירושו: מגרה כף. כלומר, הנני מרגיז ומעוררם שיבואו עליך. וכן יש במקרא דוגמתו: 'ושן בהמות אשלח בם' (דברים לב, כד) [מתוכחת שירת האינו: אם לא ישמרו ישראל את התורה אשלח בהם את נשיכת שיני הבהמות], שאף זה הוא לשון שסוי וגירוי [שהרי לא נאמר אשלח להם, או 'אליהם' אלא 'בם']. אינציט"ר בלע"ז (גיא): את הערוב. לשון ערבוּכיא, שגאספו

(יד) להוציא את הפנים. אין הפונדה שלא יכלו החרטומים להוציא ולהסיר את הפנים מעליהם, אלא שלא יכלו לבראותם (נ"א: ולהוציאם), ולא רק לבראותם, אלא אף להביאם לכאן ממקום אחר לא היה ביכולתם [ולשון המקרא מוכיח כן, שהרי נאמר ויעשו כן החרטומים, שביקשו לעשות כמשה ואהרן לבראותם או להביאם] (פ"ח): ולא יכלו. לפי שאין פח השד וכח הכישוף שולט על בריה קטנה שמידתה פחותה מפשעוּרה, כגון פינה (סנהדרין טו) (מהרש"א): תורה טו (טו) אצבע אלהים היא. משל הוא, וכונתם לומר: מכה זו אינה על־ידי כשפים, אלא מאת המקום היא, שהרי כבר ניסו בכישוף ולא עלה בידם מאומה [ולשון ההקבה 'אצבע

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 25)

כַּל מִינֵי חַיֹּת רְעוּת (רש"י ח, יז) בַּמִּדְרָשׁ רַבָּה יֵשׁ דְּעָה שֶׁהִיוּ "דְּבִים אַרְיֹת וְנִמְרִים", וְיֵשׁ דְּעָה שֶׁהִיוּ "צָרְעִין וְיִתוּשִׁין"; אִךְ רִש"י כֶּתֵב סֵתָם "כַּל מִינֵי חַיֹּת רְעוּת". וְנִמְזָקוּ עִמּוֹ: **דְּבִים אַרְיֹת וְנִמְרִים** – רִש"י מְסַתְּפֵק בְּזֶה שֶׁמִּזְכִּיר אוֹתָם בַּתֵּאֵר הַכִּלְי "חַיֹּת רְעוּת". וְמָה גַם שֶׁעַל פִּי פִּשְׁטוֹ שֶׁל מִקְרָא אֵין הַכֶּרֶחַ לומר שֶׁהִיוּ שִׁם חַיֹּת אֵלוֹ דְּוָקָא. **צָרְעִין וְיִתוּשִׁין** – רִש"י פִּרֵּשׁ לְהֵלֵךְ (פְּסוּק כז) שֶׁהָעֲרוּב לֹא מֵתוּ כְּדֵי שֶׁהַמְּצָרִים לֹא יִהְיוּ מִן הָעוֹרוֹת, וְהָרִי צָרְעִין וְיִתוּשִׁין אֵין הַנָּאֵה מֵעוֹרָם.

(יה) **וְהַפְּלִיתִי בְיוֹם הַהוּא אֶת־אֶרֶץ גִּשְׁן אֲשֶׁר עִמִּי עִמְדָה עָלֶיהָ לְבַלְתִּי הִיֹּת־שָׁם עָרֹב לְמַעַן תִּדַּע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקִרְבֵּי הָאָרֶץ:**
 יח וְאַפְרָשׁ בְּיוֹמָא הַהוּא יֵת אֶרְעָא דְגִשְׁן דְּעַמֵּי קְאִים עֲלֵהָ בְּדִיל דְּלֹא לְמַהוּי תַּמְן עֲרוּבָא בְּדִיל דְּתַדַּע אַרְי אֲנָא יְיָ שְׁלִיט בְּגוֹ אֶרְעָא:

רש"י • **וְהַפְּלִיתִי** • וְהַפְּרִשְׁתִּי, וְכֵן: (לקמן ט) "וְהַפְּלָה ה'"; וְכֵן: (דברים ל) "לֹא נִפְלְאָת הִיא מִמֶּךָ" – לֹא מְבַדְּלָת וּמִפְרִשְׁתָּ הִיא מִמֶּךָ. **לְמַעַן תִּדַּע כִּי אֲנִי ה' בְּקִרְבֵּי הָאָרֶץ** • אֶף־עַל־פִּי שֶׁשְׂכִּינְתִּי בְּשָׂמַיִם, גְּזַרְתִּי מִתְקַיְמָת בַּתְּחִתּוֹנִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"א עמ' 45 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

האם היו ג' מכות הראשונות גם בארץ גשן

וְהַפְּלִיתִי בְיוֹם הַהוּא אֶת־אֶרֶץ גִּשְׁן אֲשֶׁר עִמִּי עִמְדָה עָלֶיהָ לְבַלְתִּי הִיֹּת־שָׁם עָרֹב (ח, יח)
 נְחֻלְקוּ הָרֵאשׁוֹנִים בְּאֵם גַּם ג' הַמְּכוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת לֹא הָיוּ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן, אִךְ שְׁלֹא נֶאֱמַרָה בָּהֶם בְּפִרוּשׁ "וְהַפְּלִיתִי גו'". הָאֵבָן עֲזָרָא כֶּתֵב (ז, כד. וראה שם, כט) "מִפֶּת הַדָּם וְהַצָּרְדָּעִים וְהַפְּנִים הִיֹּתָה פּוֹלְלַת הַמְּצָרִים וְהָעֲבָרִים". אִךְ בְּשו"ת הַרְדַּב"ז (ח"א ס"י תתיג) חִלַּק עֲלָיו וְהִקְשָׁה ד' אֵם הַמְּכָה הִיֹּתָה גַם לְיִשְׂרָאֵל מֵה רֶאִיָּה יֵשׁ בָּהּ לְפָרְעָה שֶׁיִּשְׁלַח אֶת יִשְׂרָאֵל" (וכן הוא לְדַעַת הַרְבֵּה רֵאשׁוֹנִים, הוֹבֵאוּ בַתו"ש וְאֵרָא ז, יז, ת, יג).

וְהִנֵּה מִזֶּה שְׂרִש"י בְּפִרוּשׁוֹ עַה"ת לֹא כֶּתֵב כְּלוּם, מִשְׁמַע שֶׁלְדַעַתוֹ הָיוּ הַדְּבָרִים כְּפִי שֶׁנֶּאֱרָה מִפְּשׁוּטָם שֶׁל כְּתוּבִים, שֶׁרַק מִפֶּת עֲרוּב שֶׁבָּה נֶאֱמַר "וְהַפְּלִיתִי גו'" לֹא הִיֹּתָה בְּאֶרֶץ גִּשְׁן, מִשָּׂא"כ ג' הַמְּכוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת הָיוּ גַם בְּאֶרֶץ גִּשְׁן (וְהָא דֹאֵי בַשְׁמו"ר פ"ט, י. וְש"ו) וְעוֹד, ד' מְצָרֵי וְיִשְׂרָאֵל בְּבֵית אֶחָד וְהִגִּיֵּת מִלְּאָה מִיָּם וּמְצָרֵי כו' מוֹצִיאָה מִלְּאָה דָם וְיִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה מִיָּם כו'" לֹא הוֹבָא בְּפִרוּשׁ רִש"י עַה"ת כְּלָל). וְצ"ב אֲמַאי לֹא חָשׁ רִש"י לְקַשְׁיֵית הַרְדַּב"ז?

וְי"ל, שֶׁלְפִי פִּשְׁטוֹם שֶׁל כְּתוּבִים, הִצְרַכּוּ ג' מְכוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת לְהִיֹּת גַם בְּאֶרֶץ גִּשְׁן, כְּדֵי לְפַעַל פְּעֻלָּתָם. דְּהִנֵּה בְב' מְכוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת שֶׁהָיוּ קִשְׁרוֹת לְיֵאוֹר (ראה פִּרְשְׁתָּנוּ ז, כ' וְיֵר אֵת הַמַּיִם אֲשֶׁר בִּיאוֹר, וְשִׁם, כח "וְשִׁרְץ הַיָּאוֹר צִפְרָדַעִים") הִיֹּתָה הַפְּנֵה שֶׁעַל דָּן יִדַּע פְּרַעָה "כִּי אֲנִי ה'" (פִּרְשְׁתָּנוּ שִׁם, יז), שֶׁ"הַלְקָה אֶת יִרְאָתָם" (רש"י שִׁם). וְא"כ בְּאֵם לֹא הִיָּה הַקֶּב"ה מְכָה גַם אֶת חִלְק הַיָּאוֹר אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ גִּשְׁן, הִיָּה פְּרַעָה חוֹשֵׁב שֶׁחִלַּק הָע"ז שֶׁנִּמְצָא שָׁם אֵין ב' יִכְלָת ה'" לְשַׁלֵּט עֲלָיו ח"ו, וְכִנֵּי הַקֶּב"ה שֶׁיִּדַּע פְּרַעָה "כִּי אֲנִי ה'" לֹא הִיֹּתָה מִתְּמַלְאָת.

וְעַד"ז בְּמִפֶּת פְּנִים, מִפִּיֹן שֶׁהַפְּנֵה הִיֹּתָה לְהִרְאוֹת שֶׁהַמְּכָה מִגִּיעָה מִהַקֶּב"ה – "אֲצַבֵּעַ אֶלְקִים הִיא" (פִּרְשְׁתָּנוּ ח, טו), הִיֹּתָה הַמְּכָה צְרִיכָה לְהִיֹּת כְּלָל אֶרֶץ מְצָרִים. כִּי בְּאֵם הִיֹּתָה הַמְּכָה רַק עַל חִלְק מְסִים, הָיוּ הַחִרְטוּמִּים חוֹשְׁבִים דָּאִף שְׁלֹא יְכַלּוּ הֵם לְהַעֲלוֹת הַפְּנִים כְּלָל, אִךְ מִזֶּה שֶׁמִּשָּׂה וְאֶהֱרֵן הָיוּ יְכוּלִּים לְהַעֲלוֹתָם רַק עַל חִלְק מְסִים, הָרִי זֶה רֶאִיָּה שֶׁגַם הֵם מְגַבְּלִים, וְאֵין זֶה "אֲצַבֵּעַ אֶלְקִים".

וְלָכֵן הִיָּה נִצְרָף שְׁג' מְכוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת יְהִיו גַם עַל אֶרֶץ גִּשְׁן. אֲבָל אַחֲרֵי שֶׁכִּבְּר הָרָאָה הַקֶּב"ה שֶׁ"מֵאֵת ה' הִיֹּתָה זֹאת", הָרִי מִקְּאֵן וְאֵילָף הִנֵּה "וְהַפְּלִיתִי בְיוֹם הַהוּא אֶת אֶרֶץ גִּשְׁן אֲשֶׁר עִמִּי עִמְדָה עָלֶיהָ גו'", וְלֹא הָיוּ הַמְּכוֹת בְּמִקּוּם מוֹשְׁבָם שֶׁל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל.

רש"י כפשוטו על התורה

שְׁכוּלָם לְשׁוֹן הַבְּדֻלָּה וְהַפְּרָשָׁה (נ"א, ר"א):
לְמַעַן תִּדַּע כִּי אֲנִי ה' בְּקִרְבֵּי הָאָרֶץ.
 כְּלוּמָר, **אֶף־עַל־פִּי שֶׁשְׂכִּינְתִּי בְּשָׂמַיִם, גְּזַרְתִּי מִתְקַיְמָת אִף בַּתְּחִתּוֹנִים** (יִושְׁבֵי הָאָרֶץ), וְכֵאֵילוּ נֶאֱמַר: "כִּי אֲנִי ה' גַּם בְּקִרְבֵּי הָאָרֶץ" (ר"א): תורה יט

אוֹמַר: **וְהַפְּלָה ה'** בֵּין מְקִנָּה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מְקִנָּה מְצָרִים' (לקמן ט, ד) [בְּמִפֶּת דְּבָר, יִפְרִישׁ ה' בֵּין בְּהִמְתָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְבְּהִמְתָּם שֶׁל מְצָרִים שְׁלֹא יְמוֹתוּ בְּדָבָר כְּמוֹהֶם]; **וְכֵן מְצִינּוּ לְשׁוֹן זֶה:** "כִּי הַמְּצָנָה הַזֹּאת... **לֹא נִפְלְאָת הוּא מִמֶּךָ** וְלֹא רְחֻקָה הִיא" (דברים ל, יא) – **לֹא מוֹבְדֻלָּת וּמוֹפְרִשְׁתָּ הִיא מִמֶּךָ.** הָרִי

עֲלֵיהֶם אֶת הַצָּרְדָּעִים שֶׁהֵם **מְקַרְקְרִים וְהוֹמִים** כְּקוֹלָם, כְּדוּגְמַת תְּרוּעוֹת הַשׁוֹפְרוֹת וְכו', **פְּרֵאִיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבֵּי תַנְחוּמָא** (פִּרְשְׁתָּנוּ ב"א): תורה יח
(יה) וְהַפְּלִיתִי. מִשְׁמַעוֹ **וְהַפְּרִשְׁתִּי**, שִׁיפְרִישׁ הַקֶּב"ה אֶת אֶרֶץ גִּשְׁן מִשְׂאֵר הָאָרֶץ שְׁלֹא יְהֵא שִׁם עֲרוּב, וְכֵן הוּא

♦ יום שישי כ"ד טבת ♦

יט ואשוי פורקן לעמי ועל עמך אתי מקח למחר זהא אתא הדני:

(יט) ושמתי פדת בין עמי ובין עמך למחר יהיה האת הזה:

הש"י • ושמתי פדת • שיבדיל בין עמי ובין עמך.

כ ועבד יי פן ואתא ערוכא תקיף לבית פרעה ולבית עבדוהי ובכל ארעא דמצרים אתחבלת ארעא מן קדם ערוכא:

(כ) ויעש יהוה פן ויבא ערב פכד ביתה פרעה ובית עבדיו ובכל ארץ מצרים תשחת הארץ מפני הערב:

הש"י • תשחת הארץ • נשחתה הארץ, אתחבלת ארעא.

כא ויקרא פרעה למשה ולאהרן ויאמר אזילו דבחו קדם אלהכון בארעא:

(כא) ויקרא פרעה אל משה ולאהרן ויאמר לכו ודבחו לאלהיכם בארץ:

הש"י • דבחו לאלהיכם בארץ • במקומכם ולא תלכו במדבר.

כב ואמר משה לא תגן למעבד פן ארי בעירא דמצראי דחלין לה מנה אנהנא נסבין לדבחה קדם יי אלהנא הא נדבח ית בעירא דמצראי דחלין לה ואנון יהון חנון הלא יימרין למרגמנא:

(כב) ויאמר משה לא נכון לעשות פן פי תועבת מצרים נזבח ליהוה אלהינו הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו:

הש"י • תועבת מצרים • יראת מצרים, כמו (מלכים ב כג) "ולמלכם תועבת בני עמון", ואצל ישראל קורא אותם תועבה. ועוד יש לומר בלשון אחר: "תועבת מצרים", דבר שנאוה הוא למצרים זביחה שאנו זובחים, שהרי יראתם אנו זובחים. ולא יסקלנו • בתמיהה.

כג מהלף תלתא יומין ניזיל במדברא ונדבח קדם יי אלהנא פמא דימר לנא:

(כג) דרך שלשת ימים נלך במדבר וזבחנו ליהוה אלהינו פאשר יאמר אלינו:

רש"י כפשוטו על התורה

לישראל, וכן כשהדברים מוזכרים בתורה], אבל לפרעה עצמו היה אומר 'יראת מצרים', ועוד יש לומר בלשון אחר, פי תועבת מצרים האמונה פאן אינה פיננו ליראתם, אלא פך אגמו לו: הרי דבר שנאוה הוא למצרים זביחה שאנו זובחים, שהרי יראתם אנו זובחים, והזביחה הזאת תועבה היא להם. ולפי פירוש האחרון, גם לפרעה היה אומר לשון 'תועבה' (שע"א דב"ט):

ולא יסקלנו. בתמיהה, כלום אפשר שלא ירגמונו באבנים על כך? תורה כג

במדבר פאשר אמרתם [נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה לה' אלהינו] (לעיל ה, א) [רא"ם]: תורה כב (כב) תועבת מצרים. כלומר: יראת מצרים - העבודה זרה שלהם [שהיו עובדים לצאן], וקרא הכתוב בלשון 'תועבה' לשם גנאי. כמו שמצינו דוגמתו במקרא: 'ולמלכם תועבת בני עמון' (מלכים ב, ג, א), [יאשיהו הקלף נתן והרס את מזבחות העבודה זרה 'מלכם', אשר בירושלים], ואולם רק אצל ישראל קורא אותה (ס"א: אותם) 'תועבה' [כשהיה מדבר

(יט) ושמתי פדות. לשון הצלה והפרשה לטובה. וכך פירוש הכתוב: אשים פדות לישראל במכת הערב, שיבדיל ויפריש בין עמי ובין עמך (מ"י): תורה כ (ב) תשחת הארץ. תיבת 'תשחת', אף שמשמעה לשון עתיד, הרי פאן פירושה לפי הענין בלשון עבר, וכלומר: נשחתה הארץ מפני הערב, וכתרגומו באונקלוס: 'אתחבלת ארעא' [נשחתה הארץ]: תורה כא (כא) דבחו לאלהיכם בארץ. כלומר במקומכם, בארץ גושן, ולא תלכו

כד וַיֹּאמֶר פֶּרְעֹה אֲנִי אֶשְׁלַח יְתִכּוֹן וְיִדְבְּקוּן
קָדָם יִי אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּרָא לְחֹד אֲרֻחָקָא לֹא
תִּנְחַקוּן לְמִיזַל צְלוּ אִף עָלַי:

כה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הֵא אֲנִי נֶפֶק מֵעַמּוֹךְ וְאַצְלִי
קָדָם יִי וְיַעֲדֵי עֲרוּבָא מִפְּרַעַה מַעֲבֹדוּהִי
וּמַעֲמָה מִחֵר לְחֹד לֹא יוֹסֵף פֶּרְעֹה לְשַׁקְרָא
בְּדִיל דְּלֹא לְשַׁלְחָא יְת עֲמָא לְדַבְּחָא קָדָם
יִי:

(כד) וַיֹּאמֶר פֶּרְעֹה אֲנִי אֶשְׁלַח אֶתְכֶם וּבְחַתִּים
לְיַהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּר רַק הֲרַחֵק לֹא־תִרְחִיקוּ
לְלַכַּת הַעֲתִירוּ בְּעַדִּי:

(כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי יוֹצֵא מֵעַמּוֹךְ וְהַעֲתִירְתִּי
אֶל־יְהוָה וְסַר הָעֲרֹב מִפְּרַעַה מֵעַבְדֶּיךָ וּמֵעַמּוֹ מִחֵר
רַק אֶל־יוֹסֵף פֶּרְעֹה הֵתֵל לְבַלְתִּי שַׁלַּח אֶת־הָעַם
לְזִבְחַ לְיַהוָה:

הש"א ◀ הַתֵּל • כְּמוֹ לְהַתֵּל.

כו וַיִּנְפֶק מֹשֶׁה מִן קָדָם פֶּרְעֹה וְצִלִי קָדָם יִי:

(כו) וַיֹּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פֶּרְעֹה וַיַּעֲתֵר אֶל־יְהוָה:

הש"א ◀ וַיַּעֲתֵר אֶל ה' • נִתְאַמֵּן בְּתַפְלָה, וְכֵן אִם בָּא לֹמֵר וַיַּעֲתֵר, הָיָה יָכוֹל לֹמֵר, וּמִשְׁמַע וַיִּרְבֶּה בְּתַפְלָה.
עֲכָשׁוּ כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר בְּלִשׁוֹן וַיִּפְעַל, מִשְׁמַע וַיִּרְבֶּה לְהַתְּפַלֵּל.

כז וַיַּעֲבֹד יִי כְּפַתְגָּמָא דְּמֹשֶׁה וְאַעֲדֵי עֲרוּבָא
מִפְּרַעַה מַעֲבֹדוּהִי וּמַעֲמָה לֹא אֲשַׁתָּאֵר חֵד:

(כז) וַיַּעֲשֵׂה יְהוָה כְּדַבַּר מֹשֶׁה וַיִּסַּר הָעֲרֹב מִפְּרַעַה
מֵעַבְדֶּיךָ וּמֵעַמּוֹ לֹא נִשְׁאָר אֶחָד:

הש"א ◀ וַיִּסַּר הָעֲרֹב • וְלֹא מֵתוּ כְּמוֹ שְׁמַתוֹ הַצִּפְרִדְעִים, שְׂאֵם מֵתוּ, יִהְיֶה לָהֶם הַנָּאָה כְּעוֹרוֹתָם.

כח וַיִּקַּר פֶּרְעֹה יְת לְבַה אִף בּוֹמְנָא הָדָא וְלֹא
שַׁלַּח יְת עֲמָא:

(כח) וַיִּכְבַּד פֶּרְעֹה אֶת־לְבָוֹ גַּם בַּפֶּעַם הַזֹּאת וְלֹא
שַׁלַּח אֶת־הָעַם:

הש"א ◀ גַּם בַּפֶּעַם הַזֹּאת • אִף־עַל־פִּי שְׂאֵמֵר: "אֲנִי אֶשְׁלַח אֶתְכֶם", לֹא קִיַּם הַבְּטָחָתוֹ.

רש"י כפשוטו על התורה

בְּעוֹרוֹתָם שֶׁל הַחַיּוֹת, לַעֲשִׂיית
בְּגִדִים וְכֵלִים שְׁוֹנִים (תנחומא) (גרא):
תורה כח
(כח) **גַּם בַּפֶּעַם הַזֹּאת**, כִּשְׁם שֶׁלֹּא
קִיַּם אֶת דְּבָרָיו כְּשֶׁאָמַר כֵּן בַּפֶּעַם
הָרִאשׁוֹנָה [בְּמַכַּת הַצִּפְרִדְעִים (לעיל ה,
ו)] כִּף גַּם בַּפֶּעַם הַזֹּאת, **אִף־עַל־פִּי**
שְׂאֵמֵר אֲנִי אֶשְׁלַח אֶתְכֶם, לֹא קִיַּים
הַבְּטָחָתוֹ [אָבָל אֵין לְפָרֵשׁ גַּם בַּפֶּעַם
הַזֹּאת' - גַּם בְּמַכַּת הַזֹּאת, שֶׁהָיָה זֶה
הַמַּכָּה הַרְבִּיעִית, וְהָיָה לוֹ לֹמֵר כֵּן גַּם
בְּמַכַּת הַקּוֹדְמוֹת. אֲלֵא מִכָּאן שֶׁיִּפְעַם
הַזֹּאת' מוֹסֵב עַל הַבְּטָחוֹת וְלֹא עַל
הַמַּכּוֹת] (גרא): תורה א

הָיְתָה מְרוּבָה. וְכֵן אִם בָּא הַכְּתוּב
לֹמֵר וַיַּעֲתֵר', הָיָה יָכוֹל לֹמֵר כֵּן,
וְאוּלָּם לִשׁוֹן זֶה הָיָה מִשְׁמַע **וַיִּרְבֶּה**
בְּתַפְלָה' (ראוה לעיל פסוק ו); **עֲכָשִׁיו**
כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר בְּלִשׁוֹן וַיִּפְעַל, מִשְׁמַע
וַיִּרְבֶּה לְהַתְּפַלֵּל', שֶׁהוּא מוֹסֵב עַל
הַמַּתְּפַלֵּל, שֶׁהָיָה מְרֻבָּה בְּפַעֲלוֹת
הַתְּפִלָּה; תורה כו
(כז) **וַיִּסַּר הָעֲרֹב**. מֵתוֹךְ שֶׁלֹּא נֶאֱמַר
כֵּאֵן וַיִּמּוֹתוּ, נִשׁ לְלִמּוּד שֶׁהַחַיּוֹת רַק
סָרוּ וְהִלְכוּ לָהֶם, וְלֹא מֵתוּ **כְּמוֹ**
שְׁמַתוֹ הַצִּפְרִדְעִים (ראוה לעיל פסוק ט),
וְטַעַם הַדְּבָר הוּא, מִשּׁוּם שְׂאֵם מֵתוּ,
יִהְיֶה לָהֶם הַנָּאָה עַל יְדֵי הַשִּׁימוֹשׁ

(כח) **הַתֵּל**. לִשׁוֹן 'הִיתוּל' פִּירוּשׁוֹ
דְּבוּרֵי סָרְק וְשַׁקֵּר, וּפִירוּשׁ 'הִתֵּל' הוּא
כְּמוֹ **כְּמוֹ 'לְהַתֵּל'** [אַל יוֹסִיף פֶּרְעֹה
לְשַׁקֵּר לָנוּ וּלְהַפְרֵר דְּבָרֵינוּ], וְדָרְךְ
הַמִּקְרָא לְפַעֲמִים לְחַסֵּר הָאוֹת לְמִ"ד
בְּתִיבוֹת כְּאֵלוֹ כַּגּוֹן: וַיִּסֵּף שַׁלַּח אֶת
הַיּוֹנָה מִן הַתְּבֹה' (בראשית ה, ט) שֶׁפִּירוּשׁוֹ
כְּמוֹ 'לְשַׁלַּח' אֶת הַיּוֹנָה, וְכֵן 'כִּי אִם
עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט' (מִיכה ה, ח). כְּמוֹ 'לַעֲשׂוֹת'
מִשְׁפָּט (באי"ה): תורה כו
(כז) **וַיַּעֲתֵר אֶל ה'.** אֵין פִּירוּשׁוֹ
הַמְדוּיָיִק שֶׁהֲרַבָּה תְּפִלוֹת, וּכְלֹמֵר
שֶׁהַתְּפִלוֹת הָיוּ מְרוּבוֹת, אֲלֵא פִירוּשׁוֹ
נִתְאַמֵּן בְּתַפְלָה - פַּעֲלוֹת הַתְּפִלוֹת

ט (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרַעֲהוּ וְדַבֵּרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעֶבְרִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:

א וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לָוֶת פְּרַעֲהוּ וּתְמַלֵּל עִמָּה כִּדְבַר יְיָ אֱלֹהֵי דִיהוּדָאֵי שְׁלַח יָת עַמִּי וַיַּפְלְחוּן קְדָמִי:

(ב) כִּי אִם־מֵאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדֶךָ מִחֻזִּיק בָּם:

ב אָרִי אִם סָרִיב אַתָּה לְשַׁלְּחָא וְעַד כַּעַן אַתָּה מִתְקַף בְּהוֹן:

כ"ט"א < מִחֻזִּיק בָּם • אוֹחֻז בָּם, כְּמוֹ (דברים כה) "וְהִחֲזִיקָה בְּמִבְשָׁיו".

(ג) הִנֵּה יַד־יְהוָה הַזֹּהֶה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בְּשׂוֹהַה בְּסוֹסִים בְּחֻמְרִים בְּגַמְלִים בְּבָקָר וּבְצֹאֵן דָּבָר כָּבֵד מְאֹד:

ג הָא מִתָּא מִן קָדָם יְיָ הוּאֵי בְּכַעֲרֶךָ דְּכַחְקָלָא בְּסוֹסוֹתָא בְּחֻמְרֵי בְּגַמְלֵי בְּחוֹרֵי וּבְצֹאֵן מוֹתָא תְּקִיף לְתַדָּא:

כ"ט"ב < הִנֵּה יַד ה' הַזֹּהֶה • לְשׁוֹן הַנֶּה, כִּי בֵּן יֹאמֶר בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה עַל שְׂעֵבֶר הַיְתָה, וְעַל הַעֲתִיד תְּהִיָּה, וְעַל הָעוֹמֵד הַזֶּה, כְּמוֹ: עוֹשָׂה, רוֹצֵה, רוֹעֵה.

(ד) וְהַפְּלָה יְהוָה בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר:

ד וַאֲפָרֵשׁ יְיָ בֵּין כַּעֲרֵא דִישְׂרָאֵל וּבֵין כַּעֲרֵא דְּמִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִדְּעָם:

כ"ט"ג < וְהַפְּלָה • וְהַבְּדִיל.

(ה) וַיִּשָּׂם יְהוָה מוֹעֵד לֵאמֹר מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה בְּאַרְצֵךָ:

ה וַיִּשְׁוֵי יְיָ זְמַנָּא לְמִימְרָא מָחָר יַעֲבֹד יְיָ כַּתְּגֻמָּא הַדִּין בְּאַרְעָא:

(ו) וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה מִמַּחֲרֹת וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם וּמִמִּקְנֵה בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־מָת אֶחָד:

ו וַעֲבַד יְיָ יָת כַּתְּגֻמָּא הַדִּין בְּיוֹמָא דְּכַתְרוּהֵי וּמִיָּת כָּל כַּעֲרֵא דְּמִצְרַיִם וּמִכַּעֲרֵא דְּכַנֵּי יִשְׂרָאֵל לֹא מִיָּת חַד:

(ז) וַיִּשְׁלַח פְּרַעֲהוּ וְהִנֵּה לֹא־מָת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיִּכְבֵּד לֵב פְּרַעֲהוּ וְלֹא שְׁלַח אֶת־הָעָם:

ז וַיִּשְׁלַח פְּרַעֲהוּ וְהָא לֹא מִיָּת מִכַּעֲרֵא דִישְׂרָאֵל עַד חַד וְאִתְּקַבֵּר לְבָא דְּפְרַעֲהוּ וְלֹא שְׁלַח יָת עַמָּא:

(ח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן קְחוּ לָכֶם מֵלֶא חֲפִינֵיכֶם פִּיחַ כַּבֵּשׂן וּזְרָקוּ מִשֶּׁה הַשְּׂמִימָה לְעֵינֵי פְּרַעֲהוּ:

ח וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן סִיבּוּ לְכוּן מְלֵי חֲפִינִיכוֹן פִּיחָא דְּאִתּוֹנָא וַיִּזְרַקְנָה מִשֶּׁה לְצִית שְׂמִיָּא לְעֵינֵי פְּרַעֲהוּ:

רש"י כפשוטו על התורה

ט (ב) מִחֻזִּיק בָּם. פִּירוּשׁוֹ: אוֹחֻז בָּם. כְּמוֹ "וְהִחֲזִיקָה בְּמִבְשָׁיו" (דברים כה, יא) [הַאֲשֶׁה שְׂבָאָה לְמוֹנֵעַ בְּעַד הָעוֹמֵד לְהַכּוֹת אֶת בְּעֵלָה עַל יְדֵי שְׂאֵתוֹהּ בּוֹ בְּדָרְךָ בְּיִזְיוֹן - מִשְׁלֵמַת דְּמֵי בּוֹשֶׁת]. שְׂמִתוֹף שְׂאִינוּ מִנִּיחַ לָהֶם לְצִאת מִאֲרָצוֹ הַרִי זֶה כְּאִילוֹ אוֹחֻז בָּהֶם (רא"ם): תורה ג

(ג) הִנֵּה יַד ה' הַזֹּהֶה. מִיָּלֶת 'הוּיָה' אֵין פִּירוּשָׁה 'הוּיָה' בְּעֵבֶר אוֹ 'תְּהִיָּה' כַּעֲתִיד, אֲלֵא הוּא לְשׁוֹן הוּיָה, וְכֵן דָּרָךְ הַכְּתוּב לְפַעֲמִים לְתַאֲרָא אֶת הָעֲתִיד לְהוּיָה, בְּלִשׁוֹן הוּיָה [כְּמוֹ: 'הִנֵּה אֲנִכִּי נִגַּף אֶת כָּל גְּבוּלְךָ בְּצַפְרֵדָעִים' (לעיל ג, כח)]. וְאֵין נִכּוֹן לִזְמֵר 'הִנֵּה יַד ה' הוּיָה' בְּסִגּוּל, כְּמוֹ

'עוֹשָׂה' אוֹ 'רוֹצֵה', כִּי כֵּן יֹאמֶר בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה, עַל שְׂעֵבֶר 'הוּיָה', וְעַל הָעֲתִיד 'תְּהִיָּה', וְעַל הָעוֹמֵד (הַהוּיָה) 'הוּיָה' בְּקַמִּיץ, כְּמוֹ 'עוֹשָׂה' 'רוֹצֵה' רוֹעֵה, וְתִיבַת 'יַד' לְשׁוֹן נִקְבָּה הִיא (בא"ם): תורה ד

(ד) וְהַפְּלָה. וְהַבְּדִיל [רַאֲהוּ רִש"י לְעִיל (ח, יט) 'וְהַפְּלִיתִי']: תורה ה

כ"י מלא חפניכם • ילויניי"ש בלע"ז. פית כבשן • דבר הנפח מן הגחלים עמומות הנשפכות בכבשן, ובלע"ז אולב"ש. פית, לשון הפחה, שהרוח מפיחה ומפריחה. וזרקו משה • וכל דבר הנזרק בכח, אינו נזרק אלא ביד אחת. הרי נסים הרבה: אחד, שהחזיק קמצו של משה מלא חפנים שלו ושל אהרן. ואחד, שהלך האבק על כל ארץ מצרים.

(ט) והיה לאבק על כל ארץ מצרים והיה על האדם ועל הבהמה לשחין פרח אבעבעת בכל ארץ מצרים:

כ"י ל שחין פרח אבעבעת • כתרגומו: לשיחנא סגי אבעבעין, שעל ידו צומחין בועות. שחין • לשון חמימות. והרבה יש בלשון משנה, שנה שחונה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 12 עמ' 28)

לשון חמימות (רש"י ט, ט) כתב הרמב"ן, שהאבק היה "חם שורף". וכן משמע לכאורה מלשון רש"י. ולפי זה, גוף המפכה, השחין (החמימות) והאבעבעות, היה באפן טבעי, והנס היה רק בהליכתו ופזור האבק בכל מצרים. אמנם, מזה שמשה ואהרן החזיקו פית זה בידם, מכרח שלא היה "חם שורף". לכן נראה לפרש בדעת רש"י, שגם גוף המפכה (החמימות) היה בדרך נס.

(י) ויקחו את פית הכבשן ויעמדו לפני פרעה ויזרקו אתו משה השמימה והיה שחין אבעבעת פרח באדם ובבהמה:

כ"י באדם ובבהמה • ואם תאמר: מאין היו להם הבהמות, והלא כבר נאמר: "וימת כל מקנה מצרים?" אלא לא נגזרה גזרה, אלא על אותן שבשדות בלבד, שנאמר: "במקנה אשר בשדה והירא את דבר ה' הנס את מקנהו אל הבתים". וכן שנויה ב'מכילתא' אצל: "ויקח שש מאות רכב בחור" (לקמן יד).

רש"י כפשוטו על התורה

שחונה – שנה חמה (יזמא נג): תורה י
(י) באדם ובבהמה. ואם תאמר מאין היו להם הבהמות, והלא כבר נאמר במפת דבר (לעיל פסוק ו) **וימת כל מקנה מצרים?** אלא לא נגזרה גזרה זו של מיתת הבהמות אלא על אותן שבשדות בלבד, שנאמר (לעיל פסוק ג) 'הנה יד ה' הירא את דבר ה' הנס (הבריח) וכל הירא את דבר ה' הנס (הבריח) את מקנהו מן השדות אל הבתים, ולא מתו בדרך [כשם שנאמר במפת הכרד (להלן פסוק ט) הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הנס וגו']. וכן שנויה בענין הזה במכילתא אצל האמור בקריעת ים סוף ויקח שש מאות רכב בחור' (להלן יד, ז) [פרעה לקח שש מאות מרכבות ותומות לטוסים לרדוף אחרי ישראל]; משל מי היו הבהמות של

אחת) של משה את כל מדת האפר שהיתה בתחילה מלא חפנים שלו ושל אהרן [שהרי תחילה נאמר 'קחו לכם מלא חפנים', ואחר כך 'וזרקו משה' לבדו]; ועוד נס אחד – שהלך האבק ונתפזר על כל ארץ מצרים, כמו שנאמר (פסוק ט) 'והיה לאבק על כל ארץ מצרים' (תנחומא) גר"א: תורה ט
(ט) לשחין פרח אבעבעת. לשון 'פוח' פירושו צמיחה וגדילה, וכתרגומו באונקלוס: 'לשיחנא סגי אבעבעין' [לשחין שמגדל אבעבעות], כלומר, שחין פוח שעל ידו צומחין בהן – בגופן של מצריים בועות (הזכרון):
שחין. לשון חמימות. והוא כינוי למחלת השחין על שם חמה, והרבה יש בלשון משנה פעין זה, כגון 'שנה

(ח) מלא חפניכם. מדה הממלאת את שתי כפות ידיהם של משה ואהרן, ילויניי"ש בלע"ז:
פית כבשן. הוא אפר דק ולבן, הקרוי 'פית כבשן' על שם שהוא דבר הנפח – פורח ונישא באויר מן הגחלים העמומים (ההולכים וקבים) הנשרפים בכבשן. ובלע"ז, אולב"ש. 'פית' הוא לשון הפחה, שהרוח מפיחה ומפריחה באויר (פסיקתא זוטא, ש"א):
וזרקו משה. מתוך שלא נאמר 'והשליכו' אלא 'וזרקו' אנו למדים שהיה עליו לזרוק בכח, וכל דבר הנזרק בכח אינו נזרק יפה אלא בשזורים אותו ביד אחת. הרי נמצינו למדים, שהיו כאן נסים הרבה, אחד – שהחזיק קמצו (מלא חופן יד

יא וְלֹא יִכְלוּ חֲרָשֵׁי אֶלְמִיקָם לְקַדֵּם מֹשֶׁה מִן קֶדֶם שִׁיחֲנָא אַרִי הוּהּ שִׁיחֲנָא בְּחֲרָשֵׁי וּבְכָל מְצָרָי:

יב וְיִחֲזַק יְהוָה אֶת־לֵב פִּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים בְּאִשֶּׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה:

יג וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲקַדֵּם בְּצַפְרָא וְאֶתְעַד קֶדֶם פִּרְעֹה וְתִימַר לֵה לְפָנָי אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי דִיהוּדָאֵי שְׁלַח יְתַ עַמִּי וְיִפְלְחוּן קְדָמִי:

יד אַרִי בְּזַמְנָא הָדָא אָנָּא שְׁלַח יְתַ כָּל מַחְתִּי לְלִבְךָ וּבְעַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ בְּדִיל דְתַדַּע אַרִי לִית דְּכַתִּי שְׁלִיט בְּכָל אַרְעָא:

(יא) וְלֹא־יִכְלוּ הַחֲרָטְמִים לַעֲמֹד לְפָנַי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשָּׁחִין כִּי־הָיָה הַשָּׁחִין בְּחֲרָטְמָם וּבְכָל־מְצָרִים:

(יב) וַיִּחֲזַק יְהוָה אֶת־לֵב פִּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים בְּאִשֶּׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה:

(יג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲשִׁבֶם בְּפִיךָ וְהִתְיַצֵּב לְפָנַי פִּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וְיַעֲבֹדֵנִי:

(יד) כִּי אֶפְעֶם הַזֹּאת אֲנִי שֹׁלֵחַ אֶת־כָּל־מַגְפְּתֵי אֶל־לִבְךָ וּבְעַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ בְּעִבּוֹר תִּדַּע כִּי אֲנִי כָּמוֹנִי בְּכָל־הָאָרֶץ:

ט"ז אַת כָּל מַגְפְּתֵי • לְמַדְנוּ מִכָּאן שְׁמַכַת בְּכוֹרוֹת שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַמַּכּוֹת.

טו אַרִי כַעַן קָרִיב קְדָמִי דְאַשְׁלַח פּוֹן יְתַ מַחְתַּת גְּבַרְתִּי וְאַמְחִי יְתַךְ וְיְתַ עַמְּךָ בְּמוֹתָא וְשִׁיעִיאת מִן אַרְעָא:

(טו) כִּי עָתָה שְׁלַחְתִּי אֶת־יָדֵי וְאַף אוֹתְךָ וְאֶת־עַמְּךָ בְּדַבָּר וּתִפְחַד מִן־הָאָרֶץ:

ט"ז אֶפְעֶה שְׁלַחְתִּי אֶת יְדֵי וְגו' • כִּי אֵלֹו רְצִיתִי כְּשֶׁהִתְּהָ דְיִ בְּמַקְנֶךָ שֶׁהַכִּיתִים בְּדַבָּר, שְׁלַחְתִּיךָ וְהַכִּיתִי אוֹתְךָ וְאֶת עַמְּךָ עִם הַבְּהֵמוֹת. וְתִפְחַד מִן הָאָרֶץ • אֲכַל בְּעִבּוֹר זֹאת הַעֲמַדְתִּיךָ וְגו'.

טז וּבְרַם בְּדִיל דָּא קַיְמַתְךָ בְּדִיל לְאַחֲזִייתְךָ יְתַ חִילִי וּבְדִיל דִּיהוּן מִשְׁתַּעַן גְּבוּרַת שְׁמִי בְּכָל אַרְעָא:

(טז) וְאוֹלָם בְּעִבּוֹר זֹאת הַעֲמַדְתִּיךָ בְּעִבּוֹר הַרְּאִיתְךָ אֶת־כַּחֲסֵי וְלִמְעַן סַפֵּר שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ:

♦ שבת קודש כ"ה טבת ♦

(יז) עוֹדֶךָ מִסְתַּוְּלָל בְּעַמִּי לְבַלְתִּי שְׁלַחֶם: יז עַד כַּעַן אַתְּ כְּבִישַׁת בַּהּ בְּעַמִּי בְּדִיל דְלֹא לְשַׁלְּחֹתְהוּן:

ט"ז אֶפְעֶה עוֹדֶךָ מִסְתַּוְּלָל בְּעַמִּי • כְּתַרְגוּמוֹ: כְּבִישַׁת בַּהּ בְּעַמִּי, וְהוּא מַגְזַרְתַּת מְסַלְהָ, דְמַתְרַגְּמִינָן אֶרַח כְּבִישָׁא,

רש"י כפשוטו על התורה

ידי במקנה, כְּשֶׁהַכִּיתִים בְּדַבָּר [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל פסוק א) הִנֵּה יָד ה' הוֹיָה בְּמַקְנֶךָ וְגו'], שְׁלַחְתִּיךָ (אֵת הַיָּד הַזֹּאת) וְהַכִּיתִי גַם אוֹתְךָ וְאֶת עַמְּךָ, יחד עִם הַבְּהֵמוֹת, וְתִפְחַד מִן הָאָרֶץ; אֲבָל לֹא רְצִיתִי לַעֲשׂוֹת כֵּן, אֲלֵא 'בְּעִבּוֹר זֹאת הַעֲמַדְתִּיךָ' וְגו' כְּדִי לְהַרְאוֹת לְךָ אֶת כּוֹחִי, וּלְפָרְסֶם אֶת שְׁמִי בְּכָל הָאָרֶץ (ט"ז): תורה טו (יז) עוֹדֶךָ מִסְתַּוְּלָל בְּעַמִּי. לְשׁוֹן

שְׁהָיוּ עַד עָתָה, לְפִי שְׁבָהֶם הוֹשַׁחְתּוּ כָּל צִמְחַת הָאֲדָמָה וְנִכְרְתָה מַחְזִיתָם שֶׁל הַבְּרִיּוֹת (עפ"י גִּירְסַת הַרַ"שׁ בְּרַש"י) [וְאוֹלָם מַכַּת בְּכוֹרוֹת הִיא הַמְּמוֹרָה מִכָּל עֵשֶׂר הַמַּכּוֹת בְּכֻלָּן, לְפִי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִיתָה מִפְּשָׁע (כַּמְפּוֹרֵשׁ בְּרַש"י לְעִיל ה', כג) (לבוש); תורה טו (טו) כִּי עָתָה שְׁלַחְתִּי אֶת יְדֵי וְגו'. הַרִי זֶה קִרְצוֹר לְשׁוֹן, וְכֵן פִּירוּשׁוֹ: כִּי אֵילוֹ רְצִיתִי לְהַרְגֶּךָ, הַרִי אִו כְּשֶׁהִיתָה

שֶׁשׁ מֵאוֹת הָרֶכֶב, וְהֵלֵא כּוֹלָם מִתּוֹ בְּדַבָּר? אֲלֵא מִשַּׁל הַרַאִים אֵת דְּבַר ה' שֶׁהַכְּנִיסוֹ אֶת הַבְּהֵמוֹתֵיהֶם אֶל הַבְּתִיִּים (הַזְכֵּר): תורה יא (יד) אַת כָּל מַגְפְּתֵי. כִּינֵּה אֵת הַפּוֹרְעֵנוֹת הַעוֹמְדֹת לְבֹא עֲלֵיהֶם בְּלִשׁוֹן 'כָּל מַגְפּוֹתֵי', הַרִי לְמַדְנוּ מִכָּאן שְׁמַכַת בְּצוֹרֹת [הַמַּחְסוֹר בְּמוֹן שְׁנוּצָר בְּעַקְבוֹת הַבְּרָד וְהָאֲרָבָה], שְׁקוּלָה בְּחוֹמְרֹתָהּ כְּנֶגֶד כָּל הַמַּכּוֹת הַקּוֹדְמוֹת

ובלע"ז קלקי"ר. וכבר פֿרשתי בסוף "ויהי מקץ": כל תיבה שתחלת יסודה סמ"ף והיא באה לדבר בלשון מתפעל, נותן הת"י של שמוש באמצע אותיות של עקר, כגון זו וכגון: "ויסתבל החגב" מגזרת סבל, (במדבר טז) "כי תשתרר עלינו" מגזרת שר ונגיד, וכן: (דניאל ז ח) "משתפל הוית".

יח היא אָנָּה מְחִית מְטָרָא בְּעֵדְנָא הִדִּין מְחַר בְּרָדָא פֿאַקִּיף לְחֻדָּא דִּי לֹא הָוָה דְּכֹתֵמָה בְּמִצְרִים לְמֵן יוֹמָא דְּאַשְׁתַּכְּלֵלַת וְעַד פְּעֻן:

(יה) הַנְּנִי מִמְטִיר בְּעֵת מְחֹר בְּרַד כְּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כְּמֹהוּ בְּמִצְרַיִם לְמִן־הַיּוֹם הַזֶּה וְעַד עַתָּה:

ש"י פֿעַת מְחַר • פֿעַת הַזֹּאת לְמְחַר. שְׂרַט לּוֹ שְׂרִיטָה בַּפֶּתַל: לְמְחַר, כְּשֶׁתִּגְיַע חֲמָה לְכָאן יִרַד הַבְּרַד. הַנְּסָדָה • שְׁנַתִּסְדָּה, וְכָל תִּיבָה שֶׁתַּחֲלַת יִסְדָּה יו"ד, כְּגוֹן: יִסַּד, יָלַד, יָדַע, יָסַר, כְּשֶׁהִיא מִתְּפַעֲלַת, תְּבֹא הַי"וּ בַּמְקוֹם הַיּו"ד כְּמוֹ: הַנְּסָדָה, הַנְּלָדָה, וַיִּנְדַּע, וַיִּנְלַד לְיוֹסֵף", (משלי כט) "בְּדַבְּרִים לֹא יִסֵּר עֶבֶד".

(יט) וְעַתָּה שְׁלַח הָעוֹ אֶת־מִקְנֶיךָ וְאֵת פְּלִיאֲשֶׁר לְךָ בַּשָּׂדֶה פְּלִי־הָאָרֶם וְהִבְהֵמָה אֲשֶׁר־יִמְצֵא בַּשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֵף הַפִּיתָה וַיִּרַד עֲלֵהֶם הַבְּרַד וּמָתוּ:

ש"י פֿשְׁלַח הָעֵז • פֿתְּרַגְמוֹ: שְׁלַח כְּנוֹשׁ, וְכֵן: (ישעיה ט) "וַיֹּשְׁבֵי הַגְּבִים הָעֵיזוֹ", (ירמיה ח) "הָעֵזוֹ בְּנֵי בְּנִימִין". וְלֹא יֵאָסֵף הַפִּיתָה • - לְשׁוֹן הַכְּנָסָה הוּא.

רש"י כפשוטו על התורה

(יט) שְׁלַח הָעוֹ. 'הָעוֹה' הָאֵמוּרָה כָּאן, הִיא לְשׁוֹן אֲסִיפָה, כְּתַרְגוּמוֹ בְּאוֹנְקֹלוֹס: 'שְׁלַח כְּנוֹשׁ' [שְׁלַח וְאֵסוּף]. כְּלוּמַר, אֲסוּף אֶת מִקְנֶיךָ וְהַכְּנִיסֵם לְמִקּוֹם מְחֻסָּה מִפְּנֵי הַבְּרַד, וְכֵן מְצִינוּ עוֹד בַּמִּקְרָא לְשׁוֹן 'הָעוֹ' בְּמִשְׁמְעוֹת זו: 'וַיֹּשְׁבֵי הַגְּבִים הָעֵיזוֹ' [תּוֹשְׁבֵי שְׁלַח הָעֵז הָעֵזִים גְּבִים שְׁבִיחוּדָה, נֶאֱסָפוּ לְבְרוּחַ מִפְּנֵי מֶלֶךְ אֲשׁוּר הָעוֹבֵר עַל יָדָם בְּדַרְכּוֹ לְצוּר עַל יְרוּשָׁלַיִם]; וְכֵן (ישעיה י) לֹא 'הָעֵיזוֹ בְּנֵי בְּנִימִין' מִקְרָב יְרוּשָׁלַיִם [הַנְּבִיא מְזַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל טָרַם הַחוּרְבָן: בְּנֵי בְּנִימִין יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם הָאֲסָפוּ וְהִמְלִטוּ אֶל מְקוֹם מְבָצָר] [ירמיה ג, א]:

וְלֹא יֵאָסֵף הַפִּיתָה. לְשׁוֹן אֲסִיפָה הָאֵמוּרָה כָּאן, אֵין מִשְׁמְעוֹ כְּרֹב הַמְּקוּמוֹת 'לְקַבֵּץ יַחַד' [שֶׁהִרִי הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּכָל אֶדָם יַחֲדָה, אוּ בְּהֵמָה יַחֲדָה בַּשָּׂדֶה]. אֲלֵא לְשׁוֹן הַכְּנָסָה הוּא, וְהַכְּנָסָה לְמִקּוֹם רְאוּי וְשְׁמוֹר, אִף הִיא קְרוּיָה אֲסִיפָה [כְּגוֹן: וְאֲסַפְתּוּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ] [ירמיה כג, א] שְׁבִיחַת אֲבִידָה [וראה רש"י בראשית מט, טז] [קיצרתי]: תורה כ

מגזרת 'סבל', ולא נאמר 'ויסתבל' אלא 'ויסתבל'; וכן 'כי תשתרר עלינו' (במדבר טז, יג) שהיא מגזרת 'שר ונגיד', ולא נאמר 'תשתרר', וכן 'משתפל הוית' (דניאל ז, ח) שלא נאמר 'מתשפל', אלא 'משתפל' (מסתפל): תורה יח

(יח) פֿעַת מְחַר. כְּלוּמַר: פֿעַת הַזֹּאת לְמְחַר. שְׂרַט לּוֹ שְׂרִיטָה בַּפֶּתַל (חֲקַק בּוֹ לְסִימָן) בַּמְקוֹם שֶׁהַחֲמָה זורחת עליו וְאָמַר לוֹ: לְמְחַר כְּשֶׁתִּגְיַע חֲמָה שׁוֹב לְכָאן, בְּאוֹתוֹ הַיּוֹמָן הַמְדוּיָק יִרַד הַבְּרַד: הַנְּסָדָה. מִיּוֹם שְׁנַתִּסְדָּה. וְלֹא נֶאֱמַר 'הַיִּסְדָּה' (בִּיּוֹד), שֶׁכֵּן כָּל תִּיבָה שֶׁתַּחֲלַת יִסְדָּה - שֶׁהָאוֹת הִרְאִישׁוּנָה שֶׁל הַשׁוֹרֵשׁ הִיא יו"ד, כְּגוֹן 'יָסַר' וְלֹא 'יָסַר' וְעַד 'יָסַר', אֲזִי בְּשֶׁהִיא מִתְּפַעֲלַת - כְּשֶׁהִיא נֶאֱמָרַת בְּצוּרַת 'הַתְּפַעֲלָה', תְּבֹא הַי"וּ בַּמְקוֹם הַיּו"ד, כְּמוֹ 'הַנְּסָדָה' הָאֵמוּרָה כָּאן [נְתִיבָה], 'הַנְּלָדָה' (הוֹשַׁע ב, ה) [נְלָדָה], וַיִּנְדַּע' [אֲסַר ב, כב] [נְנַדַּע, הוֹבָא לִידְעוֹתוֹ], וַיִּנְלַד לְיוֹסֵף' [בְּרַאשִׁית מו, ט] [נְנַלַּד לְיוֹסֵף], 'בְּדַבְּרִים לֹא יִסֵּר עֶבֶד' (מְשָׁלִי כט, ט) [בְּדַבְּרִים בְּלֶבֶד, לֹא יִתִּיֶסֶר הָעֶבֶד]: תורה יט

מסתולל' פירושו פתרגומו באונקלוס: 'כבשית ביה בעמי' [כובש (דורף ורומס) בעמי], ולשון זה הוא מגזרת - מאותו השורש של תיבת 'מסלה', דמותרגמינו 'אורה כבישא' [דרף כבושה וסלולה ברגלי ההולכים] [ראה במדבר כ, יט] ובלע"ז קלקי"ר. ומוטיף רש"י לבאר דקדוק הלשון בתיבת 'מסתולל': וכבר פירשתי בסוף פרשת ויהי מקץ (בראשית מד, טז), שכל תיבה שתחלת יסודה סמ"ף והיא באה לדבר בלשון מתפעל - כל תיבה שהאות השקשית הראשונה שלה היא ס' [כגון סלל, סגר, סבב], כשהיא באה בצורת 'מתפעל', הרי היא נותן הת"י של שמוש באמצע האותיות של עיקר התיבה; לא כמו תיבת 'מתפעל' שהת"י קודם לאותיות השורש פעל, אלא בין האות הראשונה לבין השניה, כגון זו - 'מסתולל', ששורשו סלל; והת"י נכנס בין הסמ"ף ללמ"ד, שלא נאמר 'מסתולל' אלא 'מסתולל', וכגון 'ויסתבל החגב' (קהלת יב, ח) שהיא

כ דדחיל מפתגמא דיי מעבדי פּרעה פּרעה פּנש
ית עבדוהי ונת גיתוהי לבתיא:

(ב) הִירָא אַתְדַּבֵּר יְהוָה מֵעֲבָדֵי פְרַעַה הַנִּים אֶת־
עַבְדָּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ אֶל־הַבְּתִים:

טז"א • הַנִּים • הַבְּרִיחַ, לְשׁוֹן "וַיִּנְסוּ".

כא ודי לא שוי לבה לפתגמא דיי שבק ית
עבדוהי ונת גיתוהי פחקלא:

(כא) וַאֲשֶׁר לֹא־שָׂם לְבוֹ אֶל־דַּבַּר יְהוָה וַיַּעֲזֹב
אֶת־עַבְדָּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַשָּׂדֶה:

כב ונאמר יי למשה ארים ית ידך על צית
שמיא ויהי ברדא בכל ארעא דמצראי על
אנשא ועל בעירא ועל כל עסבא דחקלא
בארעא דמצרים:

(כב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת־יָדְךָ עַל־
הַשָּׁמַיִם וַיְהִי בָרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם
וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

טז"ב • עַל הַשָּׁמַיִם • לְצַד הַשָּׁמַיִם, וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: הַגְּבִיחוּ הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה לְמַעַל מִן הַשָּׁמַיִם.

כג ונארים משה ית חטרה על צית שמיא ויי
יהב קלין וברדא ומהלקא אשתא על
ארעא ונאמטר יי ברדא על ארעא דמצרים:

(כג) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־מַטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהוּה נָתַן
קֶלֶת וּבָרָד וַתַּהֲלֹךְ־אֵשׁ אֶרֶצָהּ וַיִּמְטֹר יְהוָה בָּרָד
עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

כד ונהו ברדא ואשתא משתלקת בגו
ברדא פקיף לחדא די לא הוה דכותה בכל
ארעא דמצרים מעדן דהנות לעם:

(כד) וַיְהִי בָרָד וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כְּבָר
מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כְּמֹהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאִז
הֵיחָד לְגֹוֵי:

טז"ג • מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד • גַּם בְּתוֹךְ גַּם: הָאֵשׁ וְהַבָּרָד מְעַרְבִין, וְהַבָּרָד, מִיַּם הוּא, וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנָם,
עֲשׂוֹ שְׁלוֹם בִּינֵיהֶם (שמות רבה).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ רשימת "זארא תש"ב", רשימות חוברת כז - מתוך 'לקראת שבת)

"חם" לעצמו ו"קר" לגבי חוץ

וַיְהִי בָרָד וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד

גַּם בְּתוֹךְ גַּם, הָאֵשׁ וְהַבָּרָד מְעַרְבִין (ט. כד. ובפרש"י)

יש לעיין לאיזה טעם הלקה הקב"ה את המצרים באפן פְּזָה, שֶׁהָאֵשׁ וְהַבָּרָד יְהִיו מְעַרְבִין זב"ז, דָּבָר שְׂאִינוּ רְגִיל כָּלְלָ?
וַיֵּשׁ לְבָאָר זֶה בְּדֶרֶךְ הַחֲסִידוּת:

הַקְּלִפָּה דְּפְרַעַה וְהַמִּצְרַיִים הָיְתָה עֵינֵן הַגְּאוּהָ, כַּמ"ש בְּהַפְּטָרַת פְּרַשְׁתָּנוּ עַל פְּרַעַה "אֲשֶׁר אָמַר לִי יְאוּרִי וְאֲנִי עֲשִׂיתִנִּי"
(יחזקאל כט, ג).

רש"י כפשוטו על התורה

בְּתוֹךְ גַּם, כַּאֲשֶׁר מְלַבֵּד הַגַּם בְּעֵצִים
הַבָּרָד 'אֲשֶׁר לֹא הָיָה כְּמֹהוּ, נוֹסֵף בְּאֵן
גַּם מִיּוֹחַד שֶׁהָאֵשׁ וְהַבָּרָד הָיוּ מְעַרְבִין
יחד, וְהַבָּרָד הָרִי מִיַּם הוּא, וְטַבְעוֹ
לְכַבּוֹת אֶת הָאֵשׁ, וּבִכְבֹּדֵי לַעֲשׂוֹת רְצוֹן
קוֹנָם עֲשׂוֹ בְּאֵן שְׁלוֹם בִּינֵיהֶם, וְהָאֵשׁ
הָיְתָה בּוֹעֲרַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד (ט"א): תורה כה

'אֵל', כְּדוּגְמַת הַמִּקְרָא (שמואל"א ב, יא)
וַיִּלְךָ אֶלְקָנָה הַרְמַתָּה עַל בֵּיתוֹ - 'אֵל
בֵּיתוֹ'] וּמְדַרְשׁ־אֲגָדָה דּוֹרְשׁ לְשׁוֹן 'עַל'
כְּמִשְׁמַעוֹ, שֶׁהַגְּבִיחוּ הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־
הוּא לְמֹשֶׁה לְמַעַל מִן הַשָּׁמַיִם,
וְעַל־יָדָם נִטֵּה אֶת יָדוֹ (ר"א): תורה כג
(כד) מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד. זֶהוּ גַּם

(ב) הַנִּים. הַבְּרִיחַ. לְשׁוֹן 'וַיִּנְסוּ' (ולעיל ה'
א, וְהוּא לְשׁוֹן 'הַפְּעִיל', שְׁגָרַם לְאַחֲרִים
לְנוֹס: תורה כא
(כב) עַל הַשָּׁמַיִם. לְפִי פְּשׁוּטוֹ, אֵין
הַפְּנוּגָה מֵעַל הַשָּׁמַיִם 'אֵלָּא 'אֵל
הַשָּׁמַיִם', כְּלוּמַר, לְצַד הַשָּׁמַיִם כְּלָפִי
מֵעַלָּה [וַיֵּשׁ לְשׁוֹן 'עַל' שֶׁפִּירוּשׁוֹ כְּמוֹ

והנה דרך הבעל-גאון הוא שחושב רק על עצמו, ולזולתו ה"ה מתנהג בקרירות ובלי רגש. יכולים היו לחשוב, שהטעם להנהיגה זו הוא משום שטבע הבעל-גאון הוא להיות בקרירות לגבי כל דבר, אף האמת היא להפוך, שקרירות זו סבתה היא חמימות. דמפיון שמרגיש ואוהב את עצמו מאד ושקוע בזה לגמרי, לכן ה"ה מתנהג עם חברו בקרירות. וזהו ענין מפת ברד, שהיתה מזה כנגד מזה, שהקב"ה הלכה את המצריים שהיו בעלי גאון כנ"ל, עם ברד ואש מערבין זב"ז, קרירות וחמימות ביחד.

כה ומחא ברדא בכל ארעא דמצרים ית כל די בחקלא מאנשא ועד בעיירא וית כל עסקא דחקלא מחא ברדא וית כל אילן דבחקלא תבר:

כו לחוד בארעא דגשן די תמן בני ישראל לא הוא ברדא:

כז ושלח פרעה ויקרא למשה ולאהרן ואמר להון חבית זמנא דדא יי זכאה ואנא ועמי חזיבין:

כח צלו קדם יי וסגי קדמוהי רוח דלא יהון עלנא קליו דלוט פאליו מן קדם יי וברדא ואשלח יתכוזן ולא תוספון לאתעקבא:

כט ואמר לה משה במפקי מן קרתא אפרוש ידי בצלו קדם יי קליא יתמנעון וברדא לא יהי עוד בדיל דתדע ארי דיי ארעא:

לפי שהיתה מלאה גלולים (שמות רבה).

ל ואת ועבדיך ידעתי פי טרם תיראון מפני יתקנעתון מן קדם יי אלהים:

לש"י טרם תיראון • עדין לא תיראון, וכן כל טרם שבמקרא - עדין לא, הוא. ואינו לשון קדם. כמו: (בראשית יט) "טרם ישכבו" - עד לא שכיבו, (שם ב) "טרם יצמח" - עד לא צמח, אף זה פן הוא: ידעתי פי עדין אינכם יראים, ומשתהיה הרוחה תעמדו בקלקולכם.

(כה) ויך הברד בכל ארץ מצרים את כל אשר בשדה מאדם ועד בהמה ואת כל עשב השדה הפה הברד ואת כל עין השדה שבר:

(כו) רק בארץ גשן אשר-שם בני ישראל לא היה ברד:

(כז) וישלח פרעה ויקרא למשה ולאהרן ויאמר אלהם חטאתי הפעם יהוה הצדיק ואני ועמי הרשעים:

(כח) העתירו אליהוה ורב מהית קלת אלהים וברד ואשלחה אתכם ולא תספון לעמוד:

לש"י • ורב • די לו במה שהוריד קבר.

(כט) ויאמר אליו משה בצאתי את העיר אפרש את כפי אליהוה הקלות יחדלון והברד לא יהיה עוד למען תדע פי ליהוה הארץ:

לש"י • בצאתי את העיר • מן העיר, אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים (שמות רבה).

(ל) ואתה ועבדיך ידעתי פי טרם תיראון מפני יהוה אלהים:

לש"י • טרם תיראון • עדין לא תיראון, וכן כל טרם שבמקרא - עדין לא, הוא. ואינו לשון קדם. כמו: (בראשית יט) "טרם ישכבו" - עד לא שכיבו, (שם ב) "טרם יצמח" - עד לא צמח, אף זה פן הוא: ידעתי פי עדין אינכם יראים, ומשתהיה הרוחה תעמדו בקלקולכם.

רש"י כפשוטו על התורה

מלאה גלולים של עבודה זרה (שמורה): תורה ל (ל) טרם תיראון. פירושו: עדיין לא תיראון את ה'. וכן כל 'טרם' שבמקרא כמו 'עדיין לא' הוא, ואינו

העיר וניש לשון 'את' שפירושו כמו 'מן', כדוגמת המקרא (בראשית יט) 'והנני משחיתם את הארץ' - מן הארץ]. ודווקא בצאתו מן העיר התפלל, אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה

(כח) ורב. כלומר, די לו להקב"ה במה שהוריד קבר עד עתה, ואין צורך להוסיף עוד קולות וברד, פי אשלחה אתכם' וגו' (כ"א): תורה כט (כט) בצאתי את העיר. בצאתי מן

(לא) וְהַפְּשֹׁתָהּ וְהַשְׁעֵרָה נִפְתָּהּ פִּי הַשְׁעֵרָה אָבִיב לא וכתנא וסערי לקו ארי סענא אביבין וכתנא גבעולין: **וְהַפְּשֹׁתָהּ גִבְעוּל:**

י"ט «**וְהַפְּשֹׁתָהּ וְהַשְׁעֵרָה נִפְתָּה** • נשברה, לשון: "פרעה נכה", נכאים, וכן לא נכו. ולא יתכן לפרשו לשון הפאה, שאין נוי' במקום ה"א לפרש נפתה כמו הפתה, נכו, כמו הכו, אלא הנוי' שרש בתיבה, והרי הוא מגזרת (איוב לג) "ושפו עצמותיו". **פִּי הַשְׁעֵרָה אָבִיב** • כבר בכרה ועומדת בקשיה ונשתברו ונפלו, וכן הפשתה גדלה כבר והקשה לעמד בגבעוליה. **הַשְׁעֵרָה אָבִיב** • עמדה באביה, לשון (שיר השירים ח) "באבי הנחל".

(לב) וְהַחֲטָה וְהַכְּסַמְתָּ לָא נָכוּ פִּי אֶפִילַת הֵנָּה: לב וחטאה וכתנא לא לקו ארי אפילמא אנון:

י"ט «**פִּי אֶפִילַת הֵנָּה** • מאחרות, ועדין היו רפות ויכולות לעמד בפני קשה. ואף-על-פי שנגמר: "ואת כל עשב השדה הבה הברד", יש לפרש פשוטו של מקרא בעשבים העומדים בקלחם הראויים ללקות בברד. ומדרש רבי תנחומא, יש מרבותינו שזחלקו על זאת ודרשו: "פי אפילת" - פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו:

(לג) וַיֵּצֵא מִשָּׁה מֵעַם פְּרַעַה אֶת־הַעִיר וַיִּפְרֹשׂ בְּפִיו אֶל־יְהוָה וַיַּחֲדְלוּ הַקְּלוֹת וְהַבְּרָד וּמָטָר לֹא־נָתַד אֲרָצָה:

רש"י כפשוטו על התורה

לְשׁוֹן 'קוּדִם' - כלומר, אין זה ציון ומן: קודם שיראתם [שאם כן היה הכתוב מפרש והולך, מה היה להם קודם שיראו את ה', אלא ענין בפני עצמו הוא: עדיין אינכם יראים את ה', כמו 'טרם ושבבו' (בראשית יט ד), המתורגם באונקלוס: 'עד לא שכיבו' [עדיין לא שכיבו], וכן 'טרם וצמח' (שם ב ד) - מתורגם 'עד לא צמח' [עדיין לא צמח]. אף 'טרם' זה כן הוא, שפך אמר להם: ידעתי פי אף עתה עדיין אינכם יראים את ה' באמת, אלא מפתח המכות מבטיחים אתם בכל פעם לשלחם, ומשתהיה לכם הרוחה לאחר שתסור המכה, תעמדו שוב בקלוקלכם (רא"ם): תורה לא.

(לא) וְהַפְּשֹׁתָהּ וְהַשְׁעֵרָה נִפְתָּהּ. **נִשְׁבְּרָה** (מן הברד). שפן נפתה הוא מלשון שבירה, וכלשון 'פרעה נכה' (מלכים ב כג טט) [פרעה החיגר, שבורר הרגלים]; ולשון 'נכאים' (ישעיה טו ז) [שבורי הלב]; וכן יש לפרש להלן (פסוק ג) 'והחטאה והכסמת לא נכו' - לא נשברו. ולא יתכן לפרשו לשון

הַכְּפָאָה, וכלומר שהפשתה והשעורה הופתה על ידי מפת הברד, שאין נוי' מתחלה **במקום ה"א**, שיהיה מקום לפרש 'נפתה' כמו 'הופתה', או 'נכו' כמו 'הופו', אלא יסוד בפני עצמו הוא, שאינו מלשון 'מכה' אלא מלשון 'נכות', והנוי' הוא שורש בתיבה, ואף על פי שהנכות היא תואר ולא פעולה, ואם כן היה צריך לומר כאן בלשון הופעל: 'הונפתה' [כמו 'הוגדלה', 'הורחקה'], מפל מקום גם כגון זה מצינו בנין 'פעל', והרי הוא מגזרת 'ושפו עצמותיו' (איוב לג כא) [יתנתקו ויתערערו עצמותיו (רש"י) (לשרח)].

כִּי הַשְׁעֵרָה אָבִיב. הכתוב נותן טעם למה נשברו השעורה והפשתה: כי השעורה כבר ביפרה - נגמר גידולה ועומדת אָז בקשיה, ואיננה רפה בעשב, ולכן נשתברו מן הברד ונפלו, וכן הפשתה כבר היתה אָז 'גבעול', כלומר גדלה כבר, והוקשה (נעשתה קשה) לעמוד בגבעוליה, ונותרה להשתבר (רא"ם), ופירוש 'השעורה אביב' - שעמדה באביה (בקשים

שלה) ונעשו כעין עצים דקים, וכלשון המקרא 'באבי הנחל' (שיר השירים ה יא) [בעצי הנחל הדקים] (ש"א): תורה לב

(לב) כִּי אֶפִילַת הֵנָּה. כי מאחרות הם, שגמר בשולם של החטה והכוסמת מאוחר מן השעורה והפשתה, ועדיין היו אָז רפות, ויכולות לעמוד בפני דבר קשה מבלי להשבר. ואף-על-פי שנגמר (לעיל פסוק ג) 'ואת כל עשב השדה הבה הברד', ומשמע שכל העשבים הכו ונשתברו, יש לנו לפרש פשוטו של מקרא כי הדברים הללו אמורים רק בעשבים העומדים בקלחם (בקניהם הקשים) הראויים ללקות ולהשבר בברד, והעשבים הללו אכן הכו כולם. ובמדרש רבי תנחומא יש מרבותינו שזחלקו על זאת, ודרשו 'פי אפילת' - פלאי פלאות נעשו להם, שמעשה נסים היה זה שלא לקו החטה והכוסמת, ואילו שאר העשבים, אפילו הרבים שבהם נזקו מחונק הברד (רא"ם): תורה לג

כ"ה • לא נתף • לא הגיע, ואף אותן שהיו באויר, לא הגיעו לארץ, ודומה לו: (דניאל ט) "ותתף עלינו האלה והשבועה דעזרא, ותגיע עלינו. ומנחם בן סרוק חברו בחלק (יחזקאל כב) "כהתוף כסף" לשון יציקת מתכת, ורואה אני את דבריו, כתרגומי: "ויצק" (שמות לו) ואתיף, "לצקת" (שמות לח) לאתכא, אף זה: "לא נתף לארץ" – לא הצק ארצה.

לד ויחזא פרעה ארי אתמנע מטרא וברדא וקלזא ואוסף למחטי ויקרה ללבה הוא ועבדוהי:

לה ואתקף לבא פרעה ולא שלח ית בני ישראל כמא די מליל יי בידא דמשה:

פ פ פ

(לד) ויִרְא פְּרַעַה פִּי־חֹדֶל הַמָּטֵר וְהַבָּרָד וְהַקֶּלֶת וַיֹּסֵף לַחֲטֹא וַיִּכְבַּד לְבוֹ הוּא וְעַבְדָּיו:

(לה) וַיַּחְזֹק לֵב פְּרַעַה וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה:

כ"א פסוקים, גיבעול סימן. יעיא"ל סימן. חסלת פרשת וארא

הפטרה לפרשת וארא לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפסה בעמ' קנה

רש"י כפשוטו על התורה

שהתוף הוא לשון יציקה, לפי שהוא כמתרגומי באונקלוס: 'ויצק' – ואתיף' (לקמן לה, זא), וכן 'לצקת' – תרגום אונקלוס: 'לאתכא' (שם פסוק כז); וכדוגמת אלו, אף האמור בפסוק זה 'לא נתף לארץ' – יש לפרשו כמו 'לא הוצק לארץ', כלומר המטר לא נשפף לארץ; תורה לד

חסלת פרשת וארא

עלינו כל תוכחת הקללה שהשבעתנו עליה].
רש"י מביא שיטה אחרת בפירושו לשון 'נתף': ומנחם בן סרוק [בספר 'המחברת', בו הוא מחבר לשונות שגזרתם דומה זו לזו] חברו באותו חלק (במחלקה אחת) עם הלשון: 'כהתוף כסף בתוף כור' (יחזקאל כב, כב), שהוא לשון יציקת מתכת, ורואה אני (מקבל אני) את דבריו של מנחם

(לג) לא נתף ארצה. פירושו: לא הגיע לארץ. והכתוב מלמד כי אף אותן גושי ברד שהיו באויר באותה העת שהופסק הברד, לא הגיעו לארץ ונשארו תלויים באויר. ודומה לו לשון זה במקרא: ויתתף עלינו האלה והשבועה... כי חטאנו לו דעזרא (דניאל ט, יא), שאף שם פירושו כמו: ותגיע עלינו [דניאל בתחינתו אל ה': ידענו כי בעבור חטאינו הגיעה

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט טבת, תשט"ו
ברוקלין.

שי"ב הרה"ח אי"א נוי"צ עוסק בצ"צ מוה"ר עזריאל זליג שי

שלום וברכה!

לפלא שעד עתה לא נתעוררו בירושלים עיה"ק ת"ו לארגן באופן המתאים נשי ובנות חב"ד, וכבר מלתי אמורה בכמה פעמים ובכמה מכתבים שבכונן דא, כשכותבים חב"ד אין לדייק ולהקפיד ח"ו, ואדרבה להמשיך לחוג זה ככל האפשרי ובפרט שהרי סו"ס יקוים היעוד ומלאה הארץ דעה את ה', שזהו ענין תורת החסידות חב"ד דוקא, וכיון שלכל עת, הנה כדאי לעוררו ולנצל את ההזדמנות דיום ההילולא דיו"ד שבת הבע"ל (או היום שלפניו ואחריו כו' כפי המתאים לתנאי המקום) שביום ההילולא בעל ההילולא מתעלה לעולם עליון יותר וכל המקושרים וההולכים בעקבותיו בדרך ממילא מתעלים ג"כ, ויה"ר שיהי זה גם בגלוי ובהרגש הלב ועכ"פ בהבנת המוח, וכיון שאינני יודע על מי להטעין ההתחלה בענין זה, ובטח התנאים בעיה"ק ירושלים שונים הם מאשר במקום אחר שבאה"ק ת"ו כותב הנני אליו בזה, ויתיעץ עם אלו שימצא לנכון בכונן דא וחפץ ד' בידם יצליח להביא הדבר מהכח אל הפועל בהקדם ובהרחבה.

ומוסגי"פ המכתב כללי לסניפי ארגון נשי ובנות חב"ד שיוכל לפרסמו באופן המתאים.

המחכה לבשו"ט ובברכת הצלחה בכלל ובהנ"ל בפרט.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת וארא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - כ"ב טבת מפרק קו עד סוף פרק קז</p>	<p>יום ראשון - י"ט טבת מפרק צ עד סוף פרק צו</p>
<p>יום חמישי - כ"ג טבת מפרק קח עד סוף פרק קיב</p>	<p>יום שני - כ' טבת מפרק צז עד סוף פרק קג</p>
<p>יום שישי - כ"ד טבת מפרק קיג עד סוף פרק קיח</p>	<p>יום שלישי - כ"א טבת מפרק קד עד סוף פרק קה</p>
<p>שבת קודש - כ"ה טבת פרק כ, פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק פט</p>	

יום ראשון י"ט טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 32, פרק יב והבינוני... עד עמ' 32, אחד כל ימיו.

46 האלקית, הם: **מְחַשְׁבָּה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה שֶׁל תְּרִי"ג מִצְוֹת**
 47 **הַתּוֹרָה**, – הנפש האלקית רק היא שולטת במוח, בפה ובשאר
 48 אברי האדם, ומשתמשת בהם לצורך עניינה היא בלבד, **וְלֹא**
 49 **עֵבֶר עֲבָרָה מִיָּמִינוּ**, – הערת כ"ק רבינו: "הקושיא ידועה",
 50 כלומר, מה שרבונו הזקן

51 אומר כאן, ש"בינוני" הוא
 52 מי שלא עבר עבירה
 53 מימיו, ידועה הקושיא על
 54 כך: הרי יתכן הדבר
 55 שיהודי ייכשל חלילה
 56 בעבירה ויחזור בתשובה
 57 כראוי, ובעבודתו, אחרי
 58 התשובה, יעמיד את
 59 עצמו במדרגת ה"בינוני" (שכן, אחרי "תשובה"
 60 יכול, הרי, האדם להגיע
 61 אפילו למדרגת "צדיק",
 62 ובודאי שהוא יכול להגיע

63 למדרגת "בינוני"!) "ולפענ"ד – ממשיך כ"ק רבינו בהערתו –
 64 הפי' – שבינוני הוא שמצבו (כעת) הוא כזה שמושללת עשיית
 65 עבירה בעבר או בעתיד (אף שאו נסיונות ומלחמת היצר באופן
 66 שונה משל עתה, כי בלאה"כ – הוא עב"פ רשע בכח, ואין זה
 67 בינוני בתכלית, ועיין תניא פ"ל). הרבי מתרץ את הקושיא כך:
 68 מה שרבונו הזקן אומר "ולא עבר עבירה מימיו" אין הכוונה
 69 כפשוטן של מלים, ש"בינוני" לא חטא כלל במשך ימי חייו;
 70 "בינוני" נקרא מי שבמצבו הפנימי-רגשי הנוכחי מן הנמנע
 71 אצלו להיכשל בעבירה, גם בעבר וגם בעתיד; כ"בינוני" לא
 72 היה חוטא, וממילא – הוא לא חטא. כלומר: לפי מצבו הנוכחי
 73 לא היה חוטא גם בנסיגות הקשים יותר ובמהלך המאבק עם
 74 היצר-הרע, שהיו לו כשנכשל בעבירה. מה-שאינן כן אם
 75 מדרגתו מונעת את השייכות לחטא רק במצבו הנוכחי, ולא
 76 במצבו בעבר – הוא נקרא "רשע" בכוח: באופן פוטנציאלי
 77 ביכלתו, במצב אחר, לעבור עבירה – זאת אומרת שהוא עדיין
 78 אינו "בינוני" במלוא מובן המלה – וראה על כך להלן בפרק
 79 ל. מה שלמדנו ש"בינוני" הוא מי שלא עבר עבירה מימיו, הרי
 80 כך הדבר גם ביחס לעתיד: **וְלֹא יַעֲבֹר לְעוֹלָם**, – אין הכוונה
 81 שבעתיד אינו עלול לעבור עבירה, כי הרי יש לו "בחירה",
 82 אלא, כאמור, מצבו הנוכחי הוא כזה, שמן הנמנע שתהיה לו
 83 שייכות לחטא, באיזה זמן שהוא. **וְלֹא נִקְרָא עָלָיו שֵׁם "רָשָׁע"**
 84 **אֶפְלוּ שְׁעָה אַחַת וְרָנַע אַחַד כָּל יָמָיו**. – כפי שכבר הוסבר,
 85 שהשם "רשע" מותאם לאדם שעובר עבירה במחשבה, כדיבור
 86 או במעשה. ואילו ה"בינוני" שמבחינת מדרגתו הנוכחית, מן
 87 הנמנע שיעבור עבירה, הרי שאף פעם לא חל עליו השם
 88 "רשע". ברם, מדוע, איפוא, הוא נקרא "בינוני" בלבד, ולא
 89 "צדיק"?

1 **פָּרָק יב**. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן ש"צדיק" הוא מי שהטוב
 2 של נפשו האלקית גובר על הרע של נפשו הבהמית, עד כדי גירושו של
 3 הרע. "רשע" הוא מי שהרע של נפשו הבהמית גובר על הטוב של נפשו
 4 האלקית ומביא את האדם לחטוא במעשה, כדיבור, במחשבה.

5 בפרק י"ב יסביר רבנו הזקן את
 6 מדרגת ה"בינוני", מדרגה
 7 שבין "צדיק" ל"רשע" – שזהו
 8 מי שבהנהגתו המעשית,
 9 במחשבה, דיבור ומעשה, ידה
 10 של הנפש האלקית, ביחס
 11 לנפש הבהמית, היא על
 12 העליונה, ואין היא נותנת
 13 לנפש הבהמית לשלוט אף לא
 14 על חלק מן הגוף, ואפילו לא
 15 לרגע קט, על-ידי הרהור
 16 במחשבה לא טובה, כדיבור
 17 לא טוב, ובודאי שלא בעשיית
 18 משהו רע בפועל. לבושי

19 הנפש האלקית ב"בינוני", הם בלבד, יש להם השליטה על גופו של
 20 האדם, בכל הקשור למחשבה, דיבור ומעשה – לחשוב ולדבר דברי תורה
 21 ולקיים מצוות במעשה, ואילו כשמדובר ביחס ל"עצם" הנפש האלקית
 22 ול"עצם" הנפש הבהמית, ביחס לכוחות השכל והמדות שלהן – אין
 23 לנפש האלקית עליונות על הנפש הבהמית. כלומר, הנפש הבהמית שלו,
 24 עדיין יש בכוחה, להתאוות לעניני העולם, אלא שהנפש האלקית בולמת
 25 אותה ואינה נותנת לתאוות אלו לבוא לידי ביצוע מעשי.

26 **וְהַבִּינוּנִי, הוּא שְׁלֵעוֹלָם אֵין הָרַע** – של נפשו הבהמית, **גֹּבֵר**
 27 **כָּל כֶּף לְכַבֵּשׁ אֶת הָעֵיר קַטְנָה** – הגוף שנקרא "עיר קטנה",
 28 שעל השליטה עליו מתנהלת המלחמה בין הנפש האלקית לבין
 29 הנפש הבהמית, **לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוּף לְהַחֲטִיאוּ**; – אין הרע של
 30 הנפש הבהמית מתגבר בו אף פעם, להביאו לידי חטא ממש.
 31 **דְּהֵינּוּ, שְׁשֻׁלְשָׁה לְבוּשֵׁי נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שֶׁהֵם מְחַשְׁבָּה דְּבוּר**
 32 **וּמַעֲשֵׂה שְׂמַצְד תְּקִלְפָה** – מחשבות שאסור לחשוב אותן,
 33 דיבורים שאסור לדבר בהם ומעשים שאסור לעשותם, שכפי
 34 שכבר הוסבר, יונקים חיותם מהקליפה ו"סטרא אחרא" –
 35 שלשה לבושים אלה של הנפש הבהמית, הם אצלו במצב
 36 **שְׂאִין גֹּבֵרִים בּוּ עַל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוּף בְּמַחַ**
 37 **– שהמוח ירהר במה שאסור – "לבוש המחשבה" של הנפש**
 38 **הבהמית, וּבְפָה** – לדבר דיבורים אסורים – "לבוש הדיבור"
 39 **וּבְשָׂר רַמ"ח אַבְרָם**, – בשאר מאתים ארבעים ושמונה
 40 אברי האדם, לעשות בהם את מה שאסור – "לבוש המעשה",
 41 **לְהַחֲטִיאֵם וּלְטַמְּאֵם חֲסִי-וְשִׁלּוּם**, – ועל-ידי-כך להיקרא
 42 "רשע", רק **שְׁלֻשָׁה לְבוּשֵׁי נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית הֵם לְבָדֵם**
 43 **מִתְּלַבְּשִׁים בְּגוּף**, – מצד אחד הוא מדגיש, שלבושי הנפש
 44 הבהמית לא ישלטו אף פעם על הגוף, ומצד שני – שלבושי
 45 הנפש האלקית ישלטו תמיד בגוף, **שֶׁהֵם** – לבושי הנפש

יום שני כ' טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 32, אך מהות ועצמות.. עד עמ' 32, עוה"ז ותענוגיו.

1 אף מהות ועצמות נפש האלהית, שהן עשר בחינותיה - הקב"ה, שיהו - לעורר ולהניע את האהבה להקב"ה על-ידי
 2 מה ששלשה כוחות השכל וטבע המדות נקראים "עצם" הנפש התבוננת בגדולת השם, ובאהבה זו לקיים תורה ומצוות, הוא
 3 האלקית, זה רק בהשוואה ללבושי המחשבה, דיבור ומעשה, ענין המבאר בקריאת שמע דאורייתא, - שהיא מצוה מן
 4 המשמשים כמשרתים וכלי-ביצוע של הנפש האלקית, לא להן התורה, וברכותיה שלפניה ולאחריה שהן מדרבנן - הן
 5 לבדן המלוכה הקב"ה לקיום הקריאת
 6 והממשלה בעיר קטנה, שמע, - הן ברכות
 7 - שכן, כפי שיסביר להלן, שתקנו לקיום חכמינו ז"ל
 8 יש גם לכוחות הנפש כהכנה לקיום תוכנה של
 9 הבהמית שליטה מסוימת קריאת שמע, כמו
 10 על הגוף, בכך שהם שנתבאר במקום אחר; -
 11 מעוררים בלבו תאוה וא' - בשעת התפלה,
 12 הגורמת להעלאת כשה"בינוני" נמצא
 13 הרהורים במוחו, כי אם באהבת להבי-שלהבת
 14 פעתים מומנים, - לה, הרע שפחלל
 15 לכוחות הנפש האלקית השמאלי - שבלב,
 16 השליטה המוחלטת על מיקומה הראשי של הנפש
 17 הגוף, ואין או לכוחות הבהמית כל
 18 הנפש הבהמית כל השפעה עליו, כמו
 19 השפעה עליו, כמו בשיעור קריאת שמע
 20 בשיעור קריאת שמע ותפלה, שהיא שעת
 21 ותפלה, שהיא שעת מהין דגדלות למעלה, -
 22 בעולמות העליונים. כלומר: באותה שעה מאירה בעולמות
 23 הרוחניים העליונים, התגלות אלקית עליונה יותר, וגם למטה
 24 - בעולם הזה, היא שעת הפשר לכל אדם, - להתעלות
 25 למדריגה נעלית יותר, שאז - בשעת קריאת שמע ותפלה,
 26 מקשר - ה"בינוני" את כוחות הקב"ה ביניה דעת שלו לה,
 27 להעמיק דעתו בגדלות אינסוף ברוך-הוא, - הוא מתעמק
 28 במחשבתו בענין ממנו הוא מבין ומרגיש גדלותו של הקב"ה,
 29 ולעורר - על-ידי התבוננות, את האהבה בראשי אש פחלל
 30 הימני שבלבו, - כפי שהוסבר בפרקים הקודמים, שעל-ידי
 31 התבוננות והתעמקות המחשבה בגדולת הקב"ה, מתעוררת
 32 בלבו אהבה אליו, לדבקה בו בקיום התורה ומצותיה
 33 מאהבה, - אהבתו להקב"ה מעוררת אותו לקיים תורה
 34 ומצוות. שכן, על-ידי-כך הוא ממלא את שאיפתו ומתאחד עם

ליקוטי אמרים

אך מהות ועצמות נפש האלהית שהן עשר בחינותיה לא להן לבדן המלוכה והממשלה בעיר קטנה כי אם בעתים מזומנים כמו בשעת קריאת שמע ותפלה שהיא שעת מוחין דגדלות למעלה וגם למטה היא שעת הכושר לכל אדם שאז מקשר הב"ד שלו לה' להעמיק דעתו בגדולת א"ס ב"ה ולעורר את האהבה כרשפי אש בחלל הימני שבלבו לדבקה בו בקיום התורה ומצותיה מאהבה שזוהו ענין המבואר בקריאת שמע דאורייתא וברכותיה שלפניה ולאחריה שהן מדרבנן הן הכנה לקיום הק"ש כמו"ש במו"א ואז הרע שבחלל השמאלי כפוף ובטל לטוב המתפשט בחלל הימני מחב"ד שבמוח המקושרים בגדולת א"ס ב"ה. אבל אחר התפלה בהסתלקות המוחין דגדלות א"ס ב"ה הרי הרע חוזר וניעור בחלל השמאלי ומתאוה תאוה לתאות עוה"ז ותענוגיו.

מחכמה בינה דעת שפמח המקשרים בגדלות אינסוף ברוך-הוא; - מהתבוננותו בגדולת ה' בכל שלשת הכוחות, חכמה, בינה ודעת, מתעוררת ומתפשטת מה"חלל" הימני שבלב, אהבה להש"ת, וזה משפיע שרע של הנפש הבהמית יהיה בטל, בשעת מעשה, לטוב של הנפש האלקית, וממילא אין מקום שתהיה לו אז תאוה לעניגי העולם וכדומה - כל האמור, מדובר בזמן של התעלות מיוחדת, בשעת התפלה, אבל אחר התפלה, בהסתלקות המוחין דגדלות אינסוף ברוך-הוא - ההתגלות האלקית המיוחדת המאירה בשעת התפלה, אינה מאירה יותר, הרי הרע חוזר וניעור פחלל השמאלי, ומתאוה תאוה לתאוות עולם הזה ותענוגיו. - הסיבה לכך היא, שרע שבלב ה"בינוני", הוא בעצם בכל תקפו גם אחרי התפלה, כפי שיסביר להלן, ולכן הוא יכול להתאוות תאוה.

1. במצוות בכלל ובברכותיהן, הרי - המצוה עצמה היא מן התורה, והברכה עליה - מדרבנן. משמעות הדבר היא: על-ידי כל מצוה, נמשכת מלמעלה קדושה אלקית בנפשו של יהודי. כדי שיהודי יהיה כלי לקליטת קדושה אלקית זו בשעת עשייתו מצוה - תיקנו חכמים לברך על המצוה, וברכה זו מרוממת אותו ומכשירה אותו לקלוט את קדושת המצוה. אך, בכל מצוה רואים אנו בבהירות שייכותה של הברכה לאותה מצוה, והמצוה נזכרת באותה ברכה, כמו בברכת התפילין: "להניח תפילין"; בברכת הציצית: "על מצות ציצית", או "להתעטף בציצית"; מובנת הרי, משמעותן של הברכות, ושייכותן והכנתן למצוות. ואילו, ביחס לברכות שלפני קריאת שמע - צריכים להבין: לשם מה תיקנו אותן החכמים (הרי אין הן ברכות על מצות קריאת שמע, כמו שהדבר בכל המצוות המעשיות)? לכאורה, אין להן כל שייכות לקריאת שמע! אלא - עיקר ענינה של קריאת שמע הוא לעורר בתוכו את ה"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך", וכדי להגיע להתעוררות זו, נדרשת הכנה להתעמק בענינים המעוררים אהבה להקב"ה - ולשם כך תיקנו ברכות קריאת שמע, בהן מוזכרת בהרחבה גדולתו של הקב"ה, איך המלאכים הנעלים ביותר - בטלים בתכלית להקב"ה, ואיך הקב"ה מובדל מהם לגמרי - בברכה הראשונה; ובברכה השנייה - על גודל אהבת הקב"ה לישראל, ועל מדת קירבתו אליהם, וכדומה. בכל זה יש משום הכנה נכונה, שיוכל יהודי להגיע לתוכן קריאת שמע, להאהבה להקב"ה, כפי שהדבר מוסבר בהרחבה בחסידות (ראה תניא פרק מט).

יום שלישי כ"א טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 32, רק מפני שלא לו... עד עמ' יז, מצות התורה כנ"ל.

45 להשקיע את רעיונותיו בענינים של קדושה, בתורה וביראת
46 שמים – או יש ליהודי כוחות מיוחדים לבצע את הדבר.
47 כדכתיב: "וְרֵאִיתִי שֵׁשׁ יִתְרוֹן לְהַכְמִה מִן הַסְּכָלוֹת, בִּיתְרוֹן
48 הָאוֹר מִן הַחֹשֶׁךְ"; פְּרוּשׁ, – כשמביאים משל להסברת דבר,

49 הרי זה מפני שהנמשל הוא

50 עמוק בהרבה מהמשל,

51 ובאמצעות המשל מבינים

52 בקלות יותר את הנמשל.

53 ואילו כאן, במשל האור

54 והחושך על החכמה

55 והסכלות, מובן הנמשל

56 כמו שמוכן המשל: כשם

57 שמבינים שאור טוב

58 מחושך, כך גם מבינים

59 שחכמה טובה מסכלות;

60 אף כאן כשמדובר על

61 תוכנה הפנימי יותר של

62 חכמה הרומזת ל"קדושה"

63 (כמו שהיציר-טוב נקרא⁴

64 "ילד מסכן וחכם") וסכלות

65 רומזת ל"קליפה" (כפי

66 שהיציר-הרע נקרא "מלך

67 זקן וכסיל") – מובן היטב

68 שקדושה שווה וטובה

69 יותר מאשר, להבדיל,

70 קליפה. מה, איפוא, מלמד אותנו המשל? אלא, המשל אינו בא

71 רק לומר לנו שזה יותר טוב, המשל בא להורות לנו גם את

72 הצורה, כיצד ובאיזו דרך מתבטאת עדיפותה של הקדושה: כשם

73 ש"יתרון" האור על החושך, מתבטא בכך שמעט מן האור "דוחה"

74 הרבה מן החושך, ולא בדרך של מלחמה, אלא הדחיה באה

75 בדרך ממילא, משמכניס קצת אור למקום, נעלם החושך מעצמו

76 – כך גם ב"יתרון" ה"חכמה" של הקדושה על ה"סכלות" של

77 הקליפה, שמעט מן הקדושה דוחה, בדרך ממילא, הרבה מן

78 הקליפה – וכך מוסבר הדבר להלן: כְּמוֹ שֶׁהָאוֹר יֵשׁ לוֹ יִתְרוֹן

79 וְשִׁלְיָהּ וּמְמַשְׁלָהּ עַל הַחֹשֶׁךְ, שְׁמַעֲט אֹר נִשְׁמֵי דוּחָה הַרְבֵּה

80 מִן הַחֹשֶׁךְ, – וכיצד נדחה החושך? – שְׁנִדְחָה מִמֶּנּוּ מֵאֲלוֹי

81 וּמִמִּילָא, – אין על האור להילחם עם החושך, כִּף נִדְחָה

82 מִמִּילָא סְכָלוֹת הַרְבֵּה שֶׁל תְּקִלְפָה וְסִטְרָא אַחֲרָא שְׁבִתְלָל

83 הַשְּׂמָאֲלִי – הקליפה וה"סטרא אחרא" של הנפש הבהמית

84 שמקומה ב"חלל" השמאלי שלב. [כְּמֵאֲמַר ר'וֹל⁵: – אין אדם

85 עובר עבירה "אֵלָא אִם בֵּין נִכְנָס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת" וכו'], –

86 רבותינו ז"ל קוראים הרי לתאות הנפש הבהמית בשם "שטות" –

87 ומאחר שזהו "סכלות" ו"שטות" – זה נדחה מאליו וממילא, מִפְּנֵי

88 הַהֶכְמָה שֶׁנִּפְנְשָׁה הָאֱלֹהִית שְׁבִמְחָה, אֲשֶׁר רְצוּנָה – של הנפש

1 רַק מִפְּנֵי שְׁלֵא לוֹ לְבָדוּ – ל"רע" של הנפש הבהמית, מְשַׁפֵּט

2 הַמְּלוּכָה וְהַמְּשֻׁלָּה בְּעִיר – כי, ל"טוב" של הנפש האלקית

3 שבמוחו יש גם כן מה לומר, אִינּוּ יָכוֹל לְהוֹצִיא תְאוּתוֹ מִבֶּחַ

4 אֶל הַפְּעֵל, לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּאֲבָרֵי הַגּוֹף בְּמַעֲשֵׂה דְבוּר וּמַחֲשָׁבָה

5 מִמֶּשׁ, – "מחשבה ממש"

6 – היינו: לְהַעֲמִיק

7 מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּתַעֲנוּגֵי עוֹלָם

8 הַזֶּה אֵיךְ לְמִלֵּאת תְאוּת

9 לְבָדוּ, – זוהי המשמעות

10 של "מחשבה ממש" –

11 להעמיק מחשבתו בכך.

12 ואילו מחשבות הנופלות

13 ברעיונו בדרך ממילא,

14 בגלל שישנה בלבו תאוה

15 לאותו דבר, אין אלו

16 "מחשבה ממש". מחשבות

17 חולפות אלו, אין ביכולת

18 האדם, שעדיין קיימת

19 תאוה בלבו, למנוע. ברם,

20 על "מחשבה ממש" –

21 ההתעמקות באותן

22 מחשבות – ביכלתו

23 להשתלט, כפי שיסביר

24 להלן. כיצד, אכן, יתכן

25 הדבר, שלמרות שקיימת

26 תאוה בלבו, הוא יכול להשתלט על עצמו, שתאותו זו לא

27 תבוצע בפועל, לא במעשה, לא בדיבור ואף לא במחשבה? – על

28 כך אומר ה"תניא": כִּי הַמֶּשֶׁ שְׁלֵיט עַל הָלֵב [כְּמוֹ שְׁפָתוֹבֵי

29 בְּרַעֲיָא מְהֵימְנָא פְּיֵשֶׁת פִּינְחָם] בְּתוֹלְדוֹתוֹ וְטַבַּע יִצְרָתוֹ,

30 שְׁפָף נּוֹצֵר הָאֲדָם בְּתוֹלְדוֹתוֹ, שְׁבָל אָדָם יָכוֹל בְּרַצוֹנוֹ שְׁבִמְחוֹ

31 – הרצון שבמוחו המניע את האדם מבין שעליו לְהִתְאַפֵּק

32 וְלִמְשַׁל בְּרוּחַ תְאוּתוֹ שְׁבָלְבוּ, שְׁלֵא לְמִלֵּאת מְשַׁאֲלוֹת לְבָדוּ

33 בְּמַעֲשֵׂה דְבוּר וּמַחֲשָׁבָה, – גם כשישנה תאוה בלבו של אדם,

34 אלא מפני שהוא מבין במוחו שאלו למלא את תאותו – נוצר

35 בו הרצון להתאפק מכך – יש ברצון זה שבמוחו הכוח לשלוט על

36 הלב, ולא למלא אחרי תאות לבו. ויתירה מזו: וּלְהַפִּיחַ דַּעְתּוֹ

37 לְנִמְרֵי מִתְאוּת לְבָדוּ אֶל הַהֶפֶךְ לְנִמְרֵי, – ביכלתו לנתק את

38 ההרהור בתאוה, ולהטותו לדבר שהוא ההיפך מהתאוה, וזאת

39 גם כשהטעם להימנעותו מהתאוה אינו נובע מקדושה, אלא

40 מפני שהשכל האנושי מבין שאסור לו לנהות אחרי תאות לבו זו,

41 גם אז יש בכוח השכל להימנע מהתאוה ולהטות את ההרהור

42 בענין הפכי מהתאוה. וּבְפֶרֶט אֶל צַד הַתְּקִיפָה, – במיוחד יש

43 בכוחו לעשות זאת, כשיהודי צריך להטות את עצמו מתאוות –

44 לקדושה; כשהנימוק לכך הוא שאסור לו לעבור עבירה וצריך

ליקוטי אמרים

רק מפני שלא לו לברו משפט המלוכה והממשלה בעיר אינו יכול להוציא תאותו מכה אל הפועל להתלבש באברי הגוף כמעשה דבור ומחשבה ממש להעמיק מחשבתו עוה"ז איך למלא תאות לבו כי המוח שליט על הלב [כמו"ש בר"מ פ' פינחס] בתולדתו וטבע יצירתו שכך נוצר האדם בתולדתו שכל אדם יכול ברצונו שבמוחו להתאפק ולמשול ברוח תאותו שבלבו שלא למלא משאלות לבו כמעשה דבור ומחשבה ולהסיח דעתו לגמרי מתאות לבו אל ההפך לגמרי ובפרט אל צד הקדושה כדכתיב וראיתי שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך פי' כמו שהאור יש לו יתרון ושליטה וממשלה על החושך שמעט אור גשמי דוחה הרבה מן החושך שנדחה ממנו מאליו וממילא כך נדחה ממילא סכלות הרבה של הקליפה וס"א שבחלל השמאלי [כמאמר רז"ל אלא אם כן נכנס בו רוח שטות וכו'] מפני החכמה שבנפש האלהית שבמוח אשר רצונה

2. זהו ח"ג רכד, א. 3. קהלת ב, יג. 4. קהלת ד, יג. 5. סוטה ג, א.

7 לעיל, שהם – שלשה
8 לבושי הנפש האלקית,
9 הם: מחשבה דבור
10 ומעשה של תרין מצות
11 התורה, פנוקר לעיל. –
12 בפרק ד.

ליקוטי אמרים

למשול לברא בעיר ולהתלבש בשלשה לבושיה הנ"ל
בכל הגוף כולו כנ"ל שהם מחשבה דבור ומעשה תרין ג'
מצות התורה כנ"ל

1 האלקית הוא הרי: למשל
2 לברא בעיר, – ב"עיר
3 קטנה" היא הגוף,
4 ולהתלבש בשלשה
5 לבושיה הנזכרים לעיל,
6 בכל הגוף בלו פנוקר

יום רביעי כ"ב טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' יז, ואעפ"כ אינו נקרא... עד עמ' 34, ועיון תפלה בו.

46 – ואילו בגלוי אין הוא מרגיש את האהבה, שהיא אהבה
47 המבטעת שבנפש האלהית, כמו שיתבאר לקמן. – בפרק
48 י"ח, שבכל יהודי ישנה אהבה מסותרת לקב"ה. ואזי – אחרי
49 תפילתו, כשהאהבה אינה בהתגלות בלבו, יכול להיות
50 סכלות הפסיל הרע –

51 של הנפש הבהמית,
52 בהתגלות לבו כחלל
53 השמאלי, להתאזות
54 תאוה לכל עניני
55 גשמיות עולם הזה, בין
56 כהתר – גם בדברים
57 שמותר לעשותם, אלא
58 שאין לעשותם לשם
59 תאוה כי אם לשם שמים,
60 ואילו הוא מתאוה להם
61 בגלל התענוג שבהם, בין
62 באסור חסוּשֵׁלוֹם, – גם
63 בדברים שהם אסורים מן
64 התורה, כאלו לא
65 התפלל כלל. אלא
66 שדבר אסור אינו
67 עולה בדעתו לעשות
68 האסור בפעל ממש
69 חסוּשֵׁלוֹם, – לכך אין
70 ל"בינוני" שייכות כלל.

71 אלא הרהורי עברה הקשים מעברה – כפי שהוסבר בפרק
72 הקודם, יכולים לפעל לעלות למוחו ולבלבלו מתורה
73 ועבודה, וכמאמר רז"ל⁸: "ג' עבירות אין אדם נצול מהן
74 בכל יום, – שכן, קשה מאד להינצל מלעבור עליהם, והם:
75 הרהור עברה ועיון תפלה בו". – הרי ש"הרהורי עבירה"
76 הם מהדברים שקשה ביותר להינצל מהם, וכשחכמינו זכרונם
77 לברכה משתמשים בתואר "אדם" סתם, זה רומז על ה"בינוני".
78 הרי שה"בינוני" אינו ניצול מהרהורי עבירה,

13 רצונה זה של הנפש האלקית שבמוח, שלבושיה בלבד ילבישו
14 את הגוף – שולט בתאוה הנובעת מהנפש הבהמית, שתשוקת
15 הלב לא תמומש בפועל, לא במעשה, לא בדיבור ואף לא
16 במחשבה. ברם, אם כך הוא הדבר, שלנפש האלקית שלו
17 "יתרון" על הנפש

18 הבהמית, והיא השולטת
19 בכל מחשבותיו, דיבוריו
20 ומעשיו של האדם,
21 כלומר, בכל גופו מבחינה
22 מעשית – מדוע, איפוא,
23 אין הוא נקרא "צדיק"? –
24 ואף על פי כן אינו
25 נקרא "צדיק" כלל, –
26 אלא הוא נקרא "בינוני",
27 מפני שיתרון הזה אשר
28 לאור נפש האלהית על
29 החושך וסכלות של
30 הקליפה הנדחה ממילא
31 – אינו אלא בשלשה
32 לבושיה הנזכרים לעיל,
33 – כלומר, במחשבה,
34 דיבור ומעשה בלבו,
35 חזקה יותר הנפש האלקית
36 מהנפש הבהמית, ולא
37 במהותה ועצמותה –

38 של הנפש האלקית, על מהותה ועצמותה של הקליפה –
39 והנפש הבהמית, כי מהותה ועצמותה של נפש הבהמית
40 שמהקליפה שכלל השמאלי – עצם מציאותה של הנפש
41 הבהמית, לא נדחה כלל ממקומו כבינוני אחר התפלה,
42 שאין – אז, רשפי אש אהבת ה' בהתגלות לבו כחלל
43 ה'מני, – כמו שהדבר בשעת תפלתו, כאמור לעיל, שאהבת
44 ה' אצלו אז היא בהתגלות, הוא מרגיש בלבו את האהבה, כי
45 אם תוכו – החלק הפנימי שבלבו, רצוף "אהבה מסותרת",

יום חמישי כ"ג טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 34, רק שלזה מועיל... עד עמ' 34, מיוסף עם אחיו.

45 במחשבה, או בדיבור, ודאי שלא במעשה, אלא מיד שְׁעוּלָה
46 לוּ מְהַלֵּב לְמַח אִיזוּ טִינָא וְשִׁנְאָה חֲסִיִּשְׁלוֹם, - לזולת, או
47 אִיזוּ קִנְאָה או כַּעַם או קְפִידָא וְדוּמִיָּהן - אִיזוּ מְקַבְּלֵן בְּלָל
48 בְּמַחוּ וּבְרִצּוֹנֵוּ. - שירצה להרהר בהן, וְאֲדַרְבָּה, הַמַּח שְׁלִיט
49 וּמוֹשֵׁל בְּרוּחַ שְׁבַלְבוּ
50 לְעִשׂוֹת הַחֶפֶךְ מִמֶּשׁ, -

51 ממנה שדורש הרגש
52 שבלבו: לְהַתְּנַהֵג עִם
53 חֶבְרוֹ בְּמִדַּת חֶסֶד, -
54 וזאת בניגוד לרגש
55 השנאה או הכעס – הנובע
56 ממדת ה"גבורה" – שיש
57 בלבו כלפי הזולת – יתיחס
58 אליו במדת החסד, וְחֶפֶךְ
59 יִתְּרָה מוֹדַעַת לוֹ -
60 להראות לו אהבה
61 מיוחדת, עד לִפְנֵי מִמֶּנּוּ
62 עַד קֶצֶה הָאֲחֵרוֹן, וְלֹא
63 לְכַעַם חֲסִיִּשְׁלוֹם, - על
64 מי שהוא סובל ממנו, וְגַם
65 שְׁלֵא לְשִׁלְּם לוֹ בְּפִעֲלוֹ
66 חֶסֶם וְשִׁלּוֹם, - גם לא
67 לעשות זאת שלא מתוך
68 כַּעַס, אֶלְא אֲדַרְבָּה לְגַמֵּל
69 לְחַיִּיבִים - כנגדו, מוֹבּוֹת,
70 כְּמוֹ שְׁכַתּוּב בְּזִהְרָה,¹⁰
71 לְלַמֵּד מִיּוֹסֵף עִם אֶחָיו:
72 - שבמקום היסורים

73 שגרמו לו – שילם להם בטובות. הרי, שגם בדברים ש"בין אדם
74 לחבירו", אין ה"בינוני" נותן לרע שבלבו לבוא לידי ביטוי
75 במחשבה, בדיבור ובדאי שלא במעשה.
76 מפרק זה מובן, שבכל הקשור למעשה ולפועל, יש לנפש
77 האלקית ב"בינוני" השליטה המלאה על הגוף – לפועל אין הוא
78 עושה, אינו מדבר ואינו חושב במה שאסור, כי אם מקיים
79 מצוות ומדבר ומזהיר בתורה. ואילו ב"עצם" שלו, כלומר,
80 בכוחות השכל והמדות של הנפש, יש לרע של הנפש הבהמית
81 מעמד די חזק, וביכולתו להעלות תאוות בלבו. בקשר למה
82 שלמדנו, ששעת התפילה היא עת רצון לכל יהודי להתעלות –
83 כדאי להוסיף מה שהרבי מזהיר¹¹ "נ"ע מליובאוויטש אמר
84 באחת משיחותיו: – בשעה שיהודי לומד תורה – הוא מרגיש
85 את עצמו כלפי הקב"ה, כתלמיד לפני רבו. כשם שתלמיד לומד
86 חכמה מרבו, כך הוא לומד מהקב"ה חכמה שהיא תורה;
87 ובשעה שיהודי מתפלל – הוא מרגיש את עצמו כלפי הקב"ה,
88 כבן לפני אביו.

1 רַק שְׁלֹזָה מוֹעִיל הַרְשִׁימוּ בְּמַחִין, - הרושם הניכר שנשאר בו
2 גם אחרי התפילה, מהתעמקות מחשבתו בגדולת ה' בשעת
3 התפילה, וְיִרְאָתָה ה' וְאֶהְבְּתוּ הַמְּסַתֵּרֵת בְּחֻלָּל הַיָּמִינִי, -
4 שבלבו, הן עוזרות לו, לְהַתְּנַבֵּר וְלִשְׁלֵט עַל הָרַע הַזֶּה - של

ליקוטי אמרים

5 הנפש הבהמית, הַמֵּתְאַוָּה
6 תְּאוּוָה, שְׁלֵא לְהִיטֵל לוֹ
7 שְׁלִיטָה וּמְשַׁלָּה בְּעִיר -
8 שלא תהיה לרע שליטה
9 וממשלה בגוף, לְהוֹצִיא
10 תְּאוּוֹת מִכַּח אֵל הַפֶּעַל
11 - בפועל ממש. לְהַתְּלַבֵּשׁ
12 בְּאֲבָרֵי הַגּוּף. וְאֶפְלוּ
13 בְּמַחַ לְבָבוֹ, לְהַרְהֵר
14 בְּרַע, אִין לוֹ שְׁלִיטָה
15 וּמְשַׁלָּה לְהַרְהֵר חֶסֶד
16 וְשִׁלּוֹם בְּרִצּוֹנֵוּ שְׁבַמְחוּ,
17 - מה שעולים בו ההורים
18 רעים, אין זה מפני שהוא
19 רוצה לחשוב בהם, כי אם
20 מפני שלבו נוהה עדיין
21 אחרי תענוגי העולם,
22 נופלות ממילא במוחו
23 מחשבות-תאוה אלה,
24 שלא ברצונו, שְׁיִקְבֵּל
25 בְּרִצּוֹן חֲסִיִּשְׁלוֹם
26 הַרְהֵר זֶה הָרַע הָעוֹלָה
27 מֵאֵלָיו מְהַלֵּב לְמַח
28 בְּנִזְכָּר לְעִילָי, - הרי,

29 שגם על המוח בלבד, אין שליטה ל"רע" של הנפש הבהמית,
30 אֶלְא מִיַּד פְּעֻלָּתוֹ לְשֵׁם, - משעולה ההרהור במוחו, דוּחְהוּ
31 בְּשִׁתֵּי יָדָיִם, - הוא דוחה את ההרהור במלוא כוחו ואינו נותן
32 לו מקום כלל במוחו, וּמִפִּיֵת דַּעְתּוֹ מִיַּד שְׁנִזְכָּר שֶׁהוּא הַרְהֵר
33 רַע, וְאִינוּ מְקַבְּלוּ בְּרִצּוֹן אֶפְלוּ לְהַרְהֵר בּוֹ בְּרִצּוֹן, - לא רק
34 שאינו עולה ברעתו לרצות לבצע מחשבה רעה זו, אלא גם
35 הרצון להרהר בכך – אינו שייך ב"בינוני", וְכָל־שֶׁכֶּן לְהַעֲלוֹתוֹ
36 עַל הָרַעַת לְעִשׂוֹתוֹ חֲסִיִּשְׁלוֹם, או אֶפְלוּ לְדַבֵּר בּוֹ, - לכך
37 בודאי שלא שייך ה"בינוני", כִּי הַמְּתַרְהֵר - הרהורי עבירה,
38 בְּרִצּוֹן נִקְרָא רִשְׁעָה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, - ואילו, וְהַבִּינוֹנִי אִינוּ
39 רִשְׁעָה אֶפְלוּ שְׁעָה אַחַת לְעוֹלָם. - הרי, שמן ההכרח לומר
40 שלא שייך שירצה לחשוב בהרהורי עבירה. עד כאן דובר, שאין
41 הוא נותן לרע שבלבו להגיע לאיזה ביטוי שהוא ביחס לדברים
42 שהם מן הסוג של "בין אדם למקום", בין אדם להקב"ה, וְכֵן -
43 כך הדבר, בְּדַבְרִים שְׁבִינֵן אֲדָם לְחֶבְרוֹ, - אין הוא נותן שמדה
44 רעה שבלבו, ביחס ליהודי שני, תבוא לידי ביטוי מוחשי

יום שישי כ"ד טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' י"ח, פרק יג. ובוה יובן... עד עמ' י"ח, מן החושך כנ"ל.

41 לְמַעֲשֵׂהָ, - כדעתו של שופט זה, מִפְּנֵי שֵׁשׁ עוֹד שׁוֹפֵט וְדִין
42 הַחֹלֵק עָלָיו, וְצָרִיד לְהַכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם, וְהִלְכָה בְּדַבְרֵי
43 הַמְּכַרְעֵ. כֵּן - אוֹתוֹ דָּבַר בְּמֵאֵבֶק הַמִּתְנַהֵל בֵּין הַיִּצְרָה־טוֹב לְבִין
44 הַיִּצְרָה־רָע ב"בינוני": הַיִּצְרָה הָרַע אוֹמֵר דַּעְתּוֹ בְּחֻלְל הַשְּׂמַאֲלִי
45 שְׂבֻלָב, - הוּא מְעוֹרֵר

46 תאוה בלב, בכך מתבטאת

47 השמעת "דעתו" כיצד על

48 הגוף להתנהג, ומהלב

49 עולה למח להרהר בו, -

50 עליה זו מהלב למוח באה

51 בדרך ממילא. שכן,

52 כשמתעוררת תאוה בלב,

53 מתהווים ממילא הרהורים

54 במוח, ומייד - עם עליית

55 ההרהורים במוח, חולק

56 עליו השופט השני

57 שהוא הנפש האלהית

58 שפמח, המתפשט בחלל

59 הימני שבלב מקום

60 משכן היצר טוב, -

61 ב"חלל" הימני שבלב,

62 מתגלה היצר הטוב,

63 המדות של הנפש

64 האלקית. היצר הטוב

65 נאבק עם היצר הרע,

66 שלא לתת מקום

67 למימושה של התאוה,

68 "דעתו" של היצר הטוב היא, שכל הכוחות והאיברים של הגוף,

69 צריכים להינצל בעיניים של קדושה בלבד. והלכה בדברי

70 המכריע, הוא הקדוש צדוק הוא העוזר להיצר טוב, -

71 שיהיה בכוחו להתגבר על היצר הרע, במאמר ר"ל: "א

72 אלמלא הקדוש צדוק הוא עוזר - ליצר הטוב, אין יכול

73 לו". - ליצר הרע המתגבר באדם מדי יום. והעור, - שחקה

74 עור ליצר הטוב, הוא: היא ההארה שמאיר אור ה' על נפש

75 האלהית, להיות לה יתרון ושליטה על סכלות הכסיל ויצר

76 הרע, ביתרון האור מן החושך, פנוכר לעיל. - בפרק י"ב,

77 שכשם שקצת מן האור דוחה הרבה מן החושך, והחושך נסוג

78 ממילא מהאור ונעלם, כך נדחה הרבה מה"סכלות" ומהחושך

79 של היצר הרע, לעומת מעט מאור הקדושה המאיר מהנפש

80 האלקית - בכך מתבטאת עזרתו של הקב"ה ליצר הטוב."

1 פֶּרֶק יג. בפרק הקודם הסביר רבנו הוקן, שביחס ל"בינוני", גם אם יתכן
2 שתעורר תאוה בלבד - משמשת הנפש האלקית ככוח בולם, שהתאוה
3 לא תמומש במעשה, בדיבור או במחשבה. שלשה לבושים אלה, נשלטים
4 ב"בינוני" על-ידי הנפש האלקית בלבד - לחשוב ולדבר דברי תורה
5 ולקיים מצוות.

6 ובוה יובן לשון מאמר

7 ר"ל: "בינונים - זה זה

8 שופטין" [פרוש, יצר

9 טוב ויצר הרע], - היצר

10 הטוב והיצר הרע

11 משמשים שניהם

12 כשופטים, ומשמיעים

13 דעתם ב"בינוני". והגמרא

14 מביאה ראיה לכך:

15 הַכְּתִיב: "כִּי יַעֲמֵד

16 לִימִין אַבְיֹון לְהוֹשִׁיעַ

17 מִשׁוֹפְטֵי נַפְשׁוֹ", -

18 "שופט" לשון רבים, שני

19 שופטים באדם, היצר

20 הטוב והיצר הרע. על-

21 כלי-פנים, יחיס ל"בינונים"

22 משתמשים חכמינו ז"ל

23 בביטוי "זה זה שופטין" -

24 וְלֹא אָמְרוּ "זֶה זֶה

25 מוֹשְׁלִים" חֶסֶד וְשְׁלוֹם, -

26 שכן, אם נפרש כפירוש

27 הפשוט, ש"בינוני" הוא מי

28 שיש בו מחצית מצוות ומחצית עבירות, הרי ששניהם, גם

29 היצר הטוב וגם היצר הרע, מושלים בגופו של ה"בינוני" - ואז

30 היה על חכמינו ז"ל להשתמש בביטוי "מושלים", כי כדי לעבור

31 עבירה, על היצר הרע לשלוט ולמשול בגוף. ברם, לפי מה

32 שהוסבר על מהותו של ה"בינוני", אי אפשר לומר "מושלים" -

33 כפי שיוסבר להלן: כִּי כְּשֵׁשׁ אִיוֹן שְׁלִיטָה וּמְשָׁלָה לְיִצְרַה הָרַע

34 כְּעִיר קְמֻנָה", - הגוף, שעל השליטה עליו מתנהל המאבק בין

35 היצר טוב ליצר הרע, אֶפְלוּ לְפִי שְׁעָה קְלָה - ובאיזה זמן

36 שהוא, נכשל האדם בעבירה במעשה, בדיבור או במחשבה,

37 נִקְרָא רְשָׁע בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. - והרי מדובר כאן ב"בינוני" ולא

38 ב"רשע", אֵלֶּא הַיִּצְרַה הָרַע אִינוֹ רַק עַל־הַרְדֵּמְשָׁל כְּמוֹ שׁוֹפֵט

39 וְדִין הַאֹמֵר דַּעְתּוֹ כְּמִשְׁפָּט, - ולא שיש לו שליטה על הגוף,

40 וְאִתְּעַלְפִּי בֵן יָכוֹל לְהִיטֵת שְׁלֵא יִהְיֶה פָּסֵק הִלְכָה כֵּן

1. ברכות סא, ב. 2. תהלים קט, לא. 3. קדושין ל, ב. 4. למרות שבפרק הקודם ("ב) אמר רבנו הוקן, שבטבע האדם מתולדותו, שה"מוח שליט על הלב", שכלו שולט ומושל בתאוה שבלבו - מדוע, איפוא, הוא אומר כאן, שצריך האדם לעזרה מיוחדת מהקב"ה לשם כך? מתרץ כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערה: "זה טעם על נצחון היצ"ט: א) נגד הרהורו שבמוח; ב) שבחלל הימני שבלב על חלל השמאלי (אם שלא יתבונן במוח), משא"כ כפי"ב דקאי לאחר שהתפלל, דאף שנסתלקו "מוחיך דגדלות" - הרשימו במוחין שנשארה - שוללת אפשרות אמירת דעת היצצה"ר במוח, ועד"ז לקמן ("ב) מפני ההגיון תמיד לשהמ".

יום שבת קודש כ"ה טבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' י"ח, אך מאחר שהרע... עד עמ' 38, החיות כנגד כולן]

צדיק, - ב"צדיק" בלבד נתבטל ה"רע" עצמו והפך ל"טוב",
 ואילו הוא, שלאור מעשיו - שאינו עובר עבירה איזו שהיא -
 חושב ה"עולם" שגם בו אין כבר "רע" הגורם לעבירות - אל לו
 לקבל דיעה זו, שכן, הרע שבו עדיין לא בטל, אלא יהיה בעיניו

כאלו מהותו ועצמותו
 של הרע הוא בתקפו
 ובגבורתו כחלל
 השמאלי בתולדתו, ולא
 חלף והלך ממנו -
 ה"רע", מאומה, ואדרבה
 נתחזק יותר בהמשך
 הזמן, שנשתמש בו -
 ב"רע" שמ"חלל"
 השמאלי, הרבה באכילה
 ושתיה ושאר עניני
 עולם הזה.

ההשתמשות המתמדת
 בנפש הבהמית לעניני
 העולם-הזה, מחזקת את
 כוחה יותר מאשר הוא
 בטבע מתולדתו, כפי שאנו
 מוצאים דבר זה בטבעו
 של כל חוש, שהוא מתחזק
 ומתחדד על-ידי
 ההשתמשות בו. למדנו,
 הרי, שרבנו הזקן מפרש
 מאמר הגמרא: "היה
 בעיניך כרשע" - הכוונה

שיחזיק את עצמו ל"בינוני". ואף מי שמעמדו במדרגה עליונה
 - טוב ונחוץ לו להחזיק את עצמו ל"בינוני", שכן, אם יחזיק את
 עצמו ל"צדיק" ויחשוב שה"רע" שלו כבר בטל ל"טוב" - יפסיק
 את מלחמתו עם הנפש הבהמית, ובאם עדיין אין הוא "צדיק"
 הוא עלול ליפול ממדרגתו לדרגה שלמטה מ"בינוני". עד עתה
 למדנו אודות "בינוני" בעל עסק, שעוסק גם במסחר או במלאכה
 ואינו יושב כל היום על התורה ועל העבודה. להלן נלמד אודות
 "בינוני" - "יושב אוהל", שנתן תמיד כולו בעסק התורה: ואף
 מי שפגורת ה' חפצו ויהנה בה יומם ולילה לשמה - אין
 זו הוכחה כלל שנתחה הרע ממקומו, אלא יכול להיות
 שמהותו ועצמותו - של הרע, הוא בתקפו ובגבורתו
 במקומו כחלל השמאלי, - שבלב, רק שלבושיו, שהם
 מחשבה דבור ומעשה של נפש הבהמית, אינן מתלבשים
 במח ונהפך והידיים ושאר אברי הגוף, - לחשוב, לדבר
 ולעשות את מה שאסור, מפני ה' שנתן שליטה וממשלה
 למח על חלבו. ולכן נפש האלהית שפמח מושלת ב"עיר

בדבריו הבאים, מתרץ רבנו הזקן, את אשר הקשה בתחילת
 הפרק הראשון, על מה שהגמרא אומרת "ואפילו כל העולם
 כולו אומרים לך צדיק אתה, היה בעיניך כרשע" - הרי המשנה
 במסכת אבות אומרת: "ואל תהי רשע בפני עצמך"? וגם: אם

5 יהיה בעיניו כרשע ירע
 6 לבבו ויהיה עצב ולא יוכל
 7 לעבוד ה' בשמחה ובטוב
 8 לבב? - מסביר רבנו הזקן
 9 להלן: חכמינו ז"ל דייקו
 10 בלשונם ואמרו "כרשע",
 11 לא שיחשוב עצמו "רשע",
 12 אלא "כרשע", שיחשוב
 13 עצמו למי שבדברים
 14 מסויימים הוא דומה
 15 לרשע, והכוונה היא
 16 ל"בינוני". שכן, גם
 17 ב"בינוני" ה"רע" שבנפשו
 18 עדיין בתקפו, ויתכן
 19 שתשרור בו תאוה בלב,
 20 כמו שזה אצל "רשע". אך
 21 מאחר שהרע שפחלל
 22 השמאלי בבינוני הוא
 23 בתקפו בתולדתו,
 24 להתאוות תאוה לכל
 25 תענוגי עולם הזה, ולא
 26 נתפסל כמעוט לגבי
 27 השוב, - של הנפש
 28 האלקית, כמו שהדבר

29 ב"צדיק", ולא נדחה ממקומו כלל, רק שאין לו - ל"רע",
 30 שליטה וממשלה להתפשט באברי הגוף, - אין ל"רע"
 31 שליטה והשפעה על אברי הגוף, לעשות, לדבר או לחשוב
 32 דברים רעים. הרי מעיר: "גם בזה - במניעת התפשטות הרע -
 33 לא נשתנה מתולדתו, והרע בתוקפו, כי העדר ההתפשטות אינו
 34 מפני הטוב שבאדם, כי אם: מפני הקדוש-ברוך-הוא העומד
 35 לימין אביון ועוזר ומאיר לנפש האלהית - שתוכל לעמוד
 36 נגד הנפש הבהמית, ולכן, אין לנפש הבהמית שליטה על אברי
 37 הגוף. אבל ה"רע" עצמו של הנפש הבהמית - הוא בתקפו
 38 כתולדתו. לכן נקרא - ה"בינוני", "כרשע", - כמו רשע,
 39 כמאמר רז"ל: "אפלו כל העולם בלו אומרים לך צדיק
 40 אתה, היה בעיניך כרשע", ולא רשע ממש, - שכן, המשנה
 41 הרי אומרת במפורש: "ואל תהי רשע בפני עצמך", וגם, כאמור,
 42 באם יהיה רשע בעיניו, לא יוכל לעבוד את השי"ת בשמחה,
 43 אלא שיחזיק עצמו לבינוני, ולא להאמין להעולם
 44 שאומרים שהרע שבו נתפסל לגבי השוב, שזו מדרגת

44 האלקית, הוא כוח ה"בינה", בו הוא מבין את גדולתו של
45 הקב"ה, להתבונן בגדלת ה' אינ-סוף ברוך-הוא, ולהוליד
46 אהבה עזה לה' פרשפי אש בחלל הימני שבלבו, ואז -
47 כשהנפש האלקית מבטאת את עצמה באהבה גלויה וחזקה כזו

48 להקב"ה, אתכפיא

49 סמראי-אחרא שפחלל

50 השמאלי. - ה"סטרא

51 אחרא" שבחלל השמאלי

52 שבלב, נכפפת ונשלטת

53 על-ידי הנפש האלקית,

54 אכל - ה"רע", לא

55 נתפסל לגמרי בבינוני,

56 אלא בצדיק, - ב"צדיק"

57 בלבד בטל הרע של הנפש

58 הבהמית כליל ל"טוב" של

59 הנפש האלקית, שנאמר

60 ב"צדיק", "ולפי

61 חלל בקרבי", - מקומו

62 של היצר-הרע בלבו של

63 ה"צדיק" - ריק, והוא -

64 ה"צדיק", מואם ברע

65 ושונאו בתכלית השנאה

66 והמאוס, - כך הדבר

67 ב"צדיק גמור", או שלא

68 בתכלית השנאה, - כך

69 הדבר ב"צדיק שאינו

70 גמור, בנזכר לעיל. -

71 בפרק י. כל האמור הוא

72 ביחס ל"צדיק", ואילו

73 ב"בינוני", אכל בבינוני הוא - ה"רע" של נפשו הבהמית,

74 דרך-משל באדם שישי, שיכול לחזור וליעור משנתו, -

75 בשעת שינתו אין כוחותיו של האדם פועלים, אבל הוא עלול כל

76 רגע להתעורר משינתו, וכוחותיו נעשים ערים ופעילים, כך

77 הרע בבינוני הוא כישן בחלל השמאלי - שבלב, ואינו

78 משפיע גם לא על התעוררות תאוה בלב - וזהו בשעת קריאת

79 שמע ותפלה, שלבו בוער באהבת ה', - וזה משפיע שהרע

80 של הנפש הבהמית, יהיה כאילו נתון בשינה. ברם, ואחר כך -

81 אחרי התפלה, יכול - ה"רע", להיות חוזר וניעור. - כאן

82 מתחיל רבנו הזקן להסביר, שקיימת דרגה עליונה יותר ב"בינוני"

83 - כשהוא נתון כל היום באהבה להקב"ה כמו בשעת התפלה,

84 ולכן ה"רע" שבו נתון "תמיד" כאילו בשינה - בכך יוסבר לנו

85 כיצד יכול היה רבה לומר על עצמו שהוא "בינוני". בפרק

86 הראשון למדנו שאי אפשר לומר בפשטות, ש"בינוני" הוא מי

1 קמנה", אברי הגוף בלבם, שיהיו לבוש ומרכבה לשלישה

2 לבושיה - שאברי הגוף יהיו לבושים בשלשת לבושי הנפש

3 האלקית ויהיו בטלים להם כ"מרכבה" לגבי ה"רוכב" עליה,

4 שיתלכשו בהם, - באברי הגוף, שהם מחשבה דבור ומעשה

5 של תר"ג מצות

6 התורה. - הרי, שבכל

7 הקשור למחשבה ולדבור

8 בתורה, ולעשיית מצוות -

9 שולטת הנפש האלקית -

10 בעזרתו של הקב"ה - על

11 הגוף, ובידה העליונות על

12 הנפש הבהמית. אכל

13 מהותה ועצמותה של

14 נפש האלקית - אין לה

15 שליטה וממשלה על

16 מהותה ועצמותה של

17 נפש הבהמית בבינוני,

18 כי אם בשעה שאהבת

19 ה' הוא בהתגלות לבו

20 פעמים מזמנים, - בלבד,

21 כמו בשעת התפלה

22 וביצא בה. - שאז, כפי

23 שנזכר בפרק הקודם, נתון

24 ה"בינוני" באהבת להב-

25 שלהבת להקב"ה, דבר

26 המשפיע על ה"רע" של

27 הנפש הבהמית, שיהיה

28 בטל ל"טוב" של הנפש

29 האלקית. ואף גם זאת

30 הפעם, - גם בזמן הנקוב, כשהנפש האלקית מתגברת על הנפש

31 הבהמית, אינה רק שליטה וממשלה לבד, - הנפש האלקית

32 שולטת על הנפש הבהמית, אבל אין היא משפיעה על עצם

33 מהותה של הנפש הבהמית, שהיא עצמה תבטל לגמרי בפני

34 הנפש האלקית, כדכתיב: "ולאם מלאם יאמץ" - פסוק זה

35 נאמר על יעקב ועשו, וב"עבודה" הדבר רומז על המאבק שבין

36 הנפש האלקית לנפש הבהמית - הרי זה "יאמץ" בלבד,

37 ש"יעקב" מתחזק בלבד לעומת "עשו", וכמו שחכמינו ז"ל

38 מגדירים זאת: "בשעה קם זה נופל, ובשעה קם כו"ק, - הרי,

39 שלנפש האלקית ב"בינוני" יש שליטה בלבד - וגם זאת באופן

40 זמני בלבד - על הנפש הבהמית. שנפש האלקית מתאמצת

41 ומתגברת על נפש הבהמית, במקור הגבורות שהיא בינה,

42 - כפי שמובא בתורת הקבלה, שספירת ה"בינה" היא מקור

43 ה"גבורות". כך גם ביחס לנפש, שהמקור לגבורת הנפש

ליקוטי אמרים

הלב ולכן נפש האלהית שבמוח מושלת בעיר קטנה
אברי הגוף כולם שיהיו לבוש ומרכבה לשליש לבושיה
שיתלכשו בהם שהם מחשבה דבור ומעשה של תר"ג
מצות התורה אבל מהותה ועצמותה של נפש האלהית
אין לה שליטה וממשלה על מהותה ועצמותה של נפש
הבהמית בבינוני כי אם בשעה שאהבת ה' הוא
בהתגלות לבו בעתים מזומנים כמו בשעת התפלה
וכיוצא בה ואף גם זאת הפעם אינה רק שליטה וממשלה
לבד כדכתיב ולאום מלאום יאמץ כשזה קם זה נופל
וכשזה קם כו' שנפש האלהית מתאמצת ומתגברת על
נפש הבהמית במקור הגבורות שהיא בינה להתבונן
נגדולת ה' א"ס ב"ה ולהוליד אהבה עזה לה' כרשפי
אש בחלל הימני שבלבו ואז אתכפיא ס"א שבחלל
השמאלי אבל לא נתבטל לגמרי בבינוני אלא בצדיק
שנאמר בו ולבי חלל בקרבי והוא מואם ברע ושונאו
בתכלית השנאה והמיואוס או שלא בתכלית השנאה
כו"ל. אבל בבינוני הוא ד"מ כאדם שישן שיכול
לחזור וליעור משנתו כך הרע בבינוני הוא כישן בחלל
השמאלי בשעת ק"ש ותפלה שלבו בוער באהבת ה'
ואח"כ יכול להיות חוזר וניעור. ולכן היה רבה מחזיק
עצמו בבינוני אף דלא פסיק פומיה מגירסא ובתורת ה'

הנפש האלקית, ואף גם זאת
הפעם, - גם בזמן הנקוב, כשהנפש האלקית מתגברת על הנפש
הבהמית, אינה רק שליטה וממשלה לבד, - הנפש האלקית
שולטת על הנפש הבהמית, אבל אין היא משפיעה על עצם
מהותה של הנפש הבהמית, שהיא עצמה תבטל לגמרי בפני
הנפש האלקית, כדכתיב: "ולאם מלאם יאמץ" - פסוק זה
נאמר על יעקב ועשו, וב"עבודה" הדבר רומז על המאבק שבין
הנפש האלקית לנפש הבהמית - הרי זה "יאמץ" בלבד,
ש"יעקב" מתחזק בלבד לעומת "עשו", וכמו שחכמינו ז"ל
מגדירים זאת: "בשעה קם זה נופל, ובשעה קם כו"ק, - הרי,
שלנפש האלקית ב"בינוני" יש שליטה בלבד - וגם זאת באופן
זמני בלבד - על הנפש הבהמית. שנפש האלקית מתאמצת
ומתגברת על נפש הבהמית, במקור הגבורות שהיא בינה,
- כפי שמובא בתורת הקבלה, שספירת ה"בינה" היא מקור
ה"גבורות". כך גם ביחס לנפש, שהמקור לגבורת הנפש

6. בראשית כה, כג. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שיכול להיות זה קם (השני) אף שלפני זה הי' נופל (וזה מוסיף בתיבות אלו)". 8. תהלים קט, כב. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן משמע (קצת) כפ"א: חלל .. שאין לו יצה"ר (הוספת הביאור אח"כ שהרגו - הוא למיעוטי מדרי' נעלית יותר דאברהם שהפכו ליצה"ר - כדאייתא בירוש' ספ"ט דברכות - ואז אין לבו חלל בקרבו - למעליותא). אבל ברש"י ברכות ופשטות הירוש' - מענין - מת. בפרש"י תהלים - ב' הפי'".

47 - על הנפש הבהמית, הנה לגבי מדרגת הצדיקים עובדי ה'
 48 באמת לאמתו - אין בחינת אהבה זו - ב"בינונים", נקראת
 49 בשם "עבודת אמת" כלל, מאחר שהולפת ועוברת אחר
 50 התפלה, וכתוב: "שפת אמת תבון לעד, ועד ארגיעה
 51 לשון שקר". - התואר
 52 "אמת" חל רק על דבר
 53 שיש בו קיום תמידי, ואילו
 54 כשקיומו של הדבר הוא
 55 זמני בלבד - אין זה
 56 מציאות אמיתית. כך גם
 57 בענינו, מאחר שה"בינוני"
 58 מרגיש חוש באהבה זו
 59 בשעת תפלתו בלבד,
 60 ואחרי התפלה אין אהבה
 61 זו בהתגלות בלבו - הרי
 62 שעבודתו של ה"בינוני"
 63 אינה במדת האמת
 64 האמיתית של "צדיקים",
 65 ואף-על-פי-כן, לגבי
 66 מדרגת הבינונים -
 67 נקראת "עבודה תמה"
 68 באמת לאמתו שלהם, -
 69 של ה"בינונים", איש איש
 70 כפי מדרגתו במדרגת
 71 הבינונים, - כפי שלמדנו שקיימות דרגות שונות ב"בינונים".
 72 והריני קורא פאהבתם שבתפלתם גם כן - "שפת אמת
 73 תבון לעד", - אהבתם של ה"בינונים" היא אמיתית ותמידית
 74 למרות שהיא באה לידי ביטוי בשעת התפלה בלבד, שכן,
 75 הואיל ובכח נפשם האלהית לחוד ולעורר בחינת אהבה
 76 זו לעולם, - מחדש, בהתגברותה - של הנפש האלקית,
 77 בשעת התפלה מדי יום ביום, על ידי הכנה הראויה לכל
 78 נפש כפי ערכה ומדרגתה. - שכן, נפש שהיא במדרגה
 79 עליונה יותר, אינה זקוקה להכנה גדולה כל כך כדי לעורר בה
 80 אהבה להשית, ואילו מדרגה נמוכה יותר בנפש, זקוקה להכנה
 81 רבה יותר. על כל פנים - לאחר הכנה מתאימה יכול הוא תמיד
 82 לעורר בתוכו, בשעת תפלתו, אהבה להשית. הרי, שהאהבה
 83 היא תמידית גם אצלו, שכן היא נמצאת בו תמיד, אם בצורה
 84 מעשית-פעילה, או באופן פוטנציאלי, שתמיד יש לו היכולת
 85 להביא אהבה זו לביטוי גלוי (וכאמור לעיל) - להתפלל כל
 86 היום כולו, "בינוני" יכול, שתהיה לו לפחות בכוח, האהבה
 87 והמדרגה של תפלה, במשך כל היום). ובלשונו הקודש של כ"ק
 88 רבינו בהערה: "בפועל או בכח באופן שיכול להביאה בפועל
 89 תמיד (וכנ"ל להתפלל כל היום כולו)". ברם, עדיין טעון הדבר
 90 הסבר: כיצד יתכן שלגבי מדרגת ה"צדיקים" אינה נחשבת
 91 עבודה זו ל"אמת", ואילו לגבי "בינונים" אכן נחשבת אותה
 92 עבודה ל"אמת"? לכאורה: אם זו "אמת" - עליה להיות כך בכל

1 שיש בו מחצית מצוות ומחצית עבירות, שכן, אם כן - כיצד היה
 2 יכול רבה לטעות בעצמו שהוא "בינוני", בשעה שלא היתה בו
 3 אפילו העבירה של ביטול תורה? ברם, גם לפי מה שהוסבר
 4 של"בינוני" אין עבירות כלל, אלא שעולה לפעמים בלבו תאוה
 5 לרע - עדיין קשה להבין,
 6 כיצד החזיק רבה את
 7 עצמו ל"בינוני", מאחר
 8 שהוא הרי היה "צדיק"
 9 וידע היטב שאין בלבו
 10 כלל תאוה לרע? אלא,
 11 כפי שיוסבר להלן,
 12 שקיימת מדרגה נוספת
 13 ב"בינוני" שלא עולה בלבו
 14 אף פעם תאוה לרע - יובן
 15 לנו הדבר היטב. ולכן היה
 16 רבה מחזיק עצמו
 17 כבינוני, אף דלא פסיק
 18 שומיה מנרסא, - אף
 19 שלא פסק פיו מלימוד
 20 תורה, וכתורת ה' הפצו
 21 יומם ולילה, בהפיצה
 22 והשיקה ותשוקה ונפש
 23 שוקקה לה' באהבה
 24 רבה ככשעת קריאת
 25 שמע ותפלה, - וכפי שהוסבר כבר, מעורר אז ה"בינוני" בתוכו
 26 אהבה להשית, עד שאינו מרגיש ב"רע" בחלל השמאלי
 27 שבלבו. רבה - שכל היום בערה בו אהבה להשית, ולא היתה
 28 לו אף פעם כל שייכות לתאוות העולם - יכול היה לחשוב,
 29 בגלל כך, את עצמו ל"בינוני", משום ונדמה בעיניו - של רבה,
 30 כבינוני המתפלל כל היום, - שנתן כל היום באותה מדרגה
 31 כמו בשעת התפלה - האהבה היא בהתגלות אצלו כל היום,
 32 וממילא ה"רע" שבו הוא תמיד כאילו נתון בשינה, ואין הוא
 33 שייך אף פעם לתאוה איזו שהיא, וכמאמר רז"ל¹⁰: "הלואי
 34 שיתפלל אדם כל היום בלוי" - ממילא יכול היה כבר רבה
 35 לחשוב את עצמו ל"בינוני" - מדרגה כזו ב"בינוני" הנקראת
 36 "בינוני המתפלל כל היום", שכל היום הוא נתון באותו מצב כמו
 37 בשעת התפלה. על-כל-פנים, הרי הוסבר ביחס למדרגתו
 38 הכללית של "בינוני", שגם בשעת תפלתו, שאו מתגלה אהבתו
 39 להשית, אין זה כי אם התגברות הנפש האלקית על הנפש
 40 הבהמית, ולכן יתכן הדבר שאחרי התפלה תתעורר שוב הנפש
 41 הבהמית, ומכיון שכן - אין זו העבודה האמיתית לגבי מדרגת
 42 ה"צדיקים" - שכן, "אמת" היא מדרגה של תמידות ואי-
 43 השתנות, ורבנו הזקן מסביר להלן, שלמרות זאת, נחשבת
 44 אהבתם של ה"בינונים" בתור "בינונים" לאמיתית, לעבודה
 45 תמידית. והנה, מרת אהבה זו, האמורה כבינונים, בשעת
 46 התפלה על ידי התגברות - הזמנית של, הנפש האלהית בו,

32 הקבלה, שְׁפָחִינֵת רֹאשׁ וּמַחִין שֶׁל מְדַרְגוֹת תַּחְתּוֹנוֹת הֵן
33 לְמַטָּה מִפְּחִינֵת עֲקָבִים וְרִגְלֵי מְדַרְגוֹת עֲלִיוֹנוֹת מֵהֵן,
34 וּכְמֵאמֹר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹³: "רִגְלֵי הַחַיּוֹת כֹּנְגֵד כְּלִין" - הרי, שמדת
35 האמת, נמדדת בכל מדריגה, בהתאם למצבה ומקומה בסולם

36 הדרגות. מובן, אם כך,

37 שעבודת ה"בינונים" היא

38 עבודה אמיתית, בהתאם

39 למדריגה שלהם, אף

40 שלגבי מדריגת

41 ה"צדיקים" אין היא

42 נקראת עבודת אמת.

43 בהקשר למה שלמדנו

44 בפרק זה, אודות

45 המלחמה של היצר־הטוב

46 והיצר־הרע ב"בינוני",

47 ראוי להוסיף, מה שאמר

48 כ"ק רבינו (בהתוועדות אחרון של פסח בשנת תשכ"א): שתי

49 דיעות בדברי הנביא בקשר לימות המשיח "וגר זאב עם כבש":

50 דיעה אחת (הרמב"ם וכו') סוברת שהדברים הם רק משל על

51 עמי העולם, ולהבדיל בני ישראל. דיעה שניה (הראב"ה,

52 הרמב"ן וכו') סוברת שהדברים הם כפשוטם, שהשלום ישרור

53 בין החיות, כי הטבע שלהן - ישתנה לגמרי. תורת החסידות

54 סוברת כדיעה השניה, והרבי הסביר את הדברים כך: כשם

55 שישרור אז השלום בין אלה שהם עיקרה ותכליתה של

56 הבריאה - האדם, ובמיוחד בין אלה שנקראים "אדם אתם -

57 אתם קרויים אדם", בני ישראל הנקראים "אדם". הרי על-ידי

58 השלום שישרור בבני ישראל בין הנפש האלקית לבין הנפש

59 הבהמית, מאחר שיקויים אז "ואת רוח הטומאה אעביר מן

60 הארץ" - ישפיע הדבר גם על שאר חלקי הבריאה, שגם בהם

61 ישרור השלום. עד שגם החיות תחיינה בשלום אחת עם

62 השניה.

1 המדריגות! - הדברים יוסברו להלן ב"תניא", שמדת ה"אמת"

2 קיימת בכל מדריגה, היא מבטאת את מהותה העצמית של כל

3 מדריגה, וממילא ה"אמת" היא בהתאם לאותה מדריגה. כך

4 הדבר בכל המדריגות של העולמות למעלה, מהעליונה ביותר

5 עד לתחתונה ביותר.

6 ומאחר שאין למדריגות

7 התחתונות יותר כל ערך,

8 וכאילו אינן קיימות, לגבי

9 המדריגות העליונות -

10 כיצד, איפוא, יכולות אותן

11 מדריגות תחתונות

12 להיקרא "אמת" בהשוואה

13 למדריגות העליונות? -

14 אך ההסבר הוא: כל

15 מדריגה יש לה נקודת

16 האמת שלה, לפי הערך

17 שלה. **כִּי הִנֵּה, מֵדֵת אֱמֶת הִיא מֵדֵתוֹ שֶׁל עֲקָב, - כְּמוֹ**

18 **שְׁכַתוֹב¹²: "תֵּתֵן אֱמֶת לֵיעֶקֶב, הַנִּקְרָא: "פְּרִיַת הַתִּיבּוֹן**

19 **הַמְּבְרִיחַ מִן הַקְּצֵה אֶל הַקְּצֵה" - כְּלוּמַר בְּרוּחַנִיּוֹת: מְרוֹם**

20 **הַמַּעֲלֹת וּמְדַרְגוֹת עַד סוֹף כָּל דְּרָגָיו, - עַד סוֹף כֹּל**

21 **הַמְדַרְיגוֹת, וּבְכָל מַעֲלָה וּמְדַרְגָּה מְבְרִיחַ תוֹף נִקְדָּה**

22 **הָאֱמֻצְעִית, - שֶׁל אוֹתָהּ מְדַרְיגָה, שֶׁהִיא נִקְדָּת וּפְחִינֵת מֵדֵת**

23 **אֱמֶת שְׁלָה. - וְהוּכַחָה שְׁכַל מְדַרְיגָה יֵשׁ לָהּ, מֵדֵת הָאֱמֶת שְׁלָה:**

24 **וּמֵדֵת אֱמֶת הִיא "נִחְלָה כְּלֵי מְצָרִים", וְאִין לָהּ שְׁעוֹר**

25 **לְמַעֲלָה עַד רוֹם הַמַּעֲלֹת, וְכָל מַעֲלֹת וּמְדַרְגוֹת שֶׁלְמַטָּה**

26 **הֵם כְּאִין לְגַבֵּי מַעֲלֹת וּמְדַרְגוֹת שֶׁלְמַעֲלָה מֵהֵן - וְלִמְרוֹת**

27 **זֹאת, שֶׁהַמְדַרְיגוֹת שֶׁלְמַטָּה הֵן כְּאִין לְגַבֵּי הַמְדַרְיגוֹת שֶׁלְמַעֲלָה -**

28 **קִיִּמֵת גַּם בְּהֵן מֵדֵת הָאֱמֶת, מֵאֲחָר שֶׁהִיא חוֹדְרֵת דְּרָךְ כֹּל**

29 **הַמְדַרְיגוֹת - הִרִי שְׁכַל מְדַרְיגָה וּמֵדֵת הָאֱמֶת שְׁלָה. רַבְּנוּ הַזֹּקֵן**

30 **מְבִיא לְהֵלֵן מְקוֹר לְמָה שֶׁנֶּאֱמַר כֵּן, שֶׁהַמְדַרְיגָה הַתַּחְתּוֹנָה הִיא**

31 **"כְּאִין" לְגַבֵּי הַמְדַרְיגָה הָעֲלִיוֹנָה: [כִּידוּעַ לִיּוֹדְעֵי חֵן, - תּוֹרַת**

יום ראשון	יום ראשון	יט טבת	ה'תש"ג
		<p>שיעורים. חומש: שמות, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: צ-צו. תניא: פרק יב. והבינוני . . . 32 כל ימיו.</p>	
		<p>ב"י חסידי חב"ד איז מקובל מדור דור, דעם אלטען רבי'ס א תקנה, אז אלע טאָג זאָל מען לערנען א פרשה חומש מיט פירש"י פון דער וואָך סדרה. אזוי האָבען זיך אויך נוהג געווען די רביים נשיאי חסידי חב"ד.</p>	
		<p>אַזל חסידי חב"ד מקבלת מדור דור תקנתו של אדמו"ר הזקן, שפּל יום ילמּדו פּרשה חמּש עם פּרוש רש"י מפּרשת השבוע. כּף גם נהגו האדמו"רים נשיאי חסידי חב"ד.</p>	

יום שני	יום שני	כ טבת	ה'תש"ג
		<p>שיעורים. חומש: שמות, שני עם פירש"י. תהלים: צז-קג. תניא: אך מהות . . . 32 ותענוגיו.</p>	
		<p>דער מיטעלער רבי האָט געענטפּרעט איינעם אויף א יחידות: אז איינער רעדט מיט דעם אנדערען בעניני עבודה און זיי לערנען צוזאמען, איז דאָס צוויי נפש האלקית אויף איין נפש הטבעית.</p>	
		<p>אדמו"ר האַמאָצעי ענה לאַחד ביחידות: כאַשר אַחד משוּחח עם זולתו בעניני עבודת ה', ולומדים יחד - הרי זה שתי נפּש האַלקית נגד נפּש הטבעית אחת.</p>	

יום שלישי	יום שלישי	כא טבת	ה'תש"ג
		<p>שיעורים. חומש: שמות, שלישי עם פירש"י. תהלים: קד-קה. תניא: רק מפני . . . יז התורה כנ"ל.</p>	
		<p>(כ"ק אדמו"ר שליט"א פגע בנושא דליים מלאים מים. ויאמר:) אז מ'באגעגענט וואסער זאָגט דער בעש"ט: אז מ'באגעגענט וואסער זאָל מען זאָגען, אז דער בעל שם זאָגט, אז דאָס איז א סימן ברכה.</p>	
		<p>(כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [=אדמו"ר מהור"י צ נשמתו-עדן] פּגש נושא דליים מלאים מים. ויאמר:) כּשפּוגשים מים אומר הבעל-שם-טוב: כּשפּוגשים מים שיאמרו שהבעל-שם אומר שזהו סימן ברכה.</p>	

יום
רביעי

יום רביעי

כב טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמות, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קורקו.
תניא: ואעפ"כ . . . 34 תפלה כו'.

הכרזת אאמו"ר באחת ההתועדות: אָט אזוי ווי הנחת תפילין בכל יום איז א מצוה דאורייתא אויף יעדען אידען, אָהן א חילוק צי א גדול בתורה, צי א איש פשוט, אזוי איז א חוב גמור אויף יעדען אידען צו טראַכטען יעדען טאָג א האלבע שעה וועגען דעם חנוך פון קינדער, און טאָן אליץ, וואָס עס איז בכוחו צו טאָן און יתר מכפי כחו, זעהן פועל זיין ביי די קינדער, אַז זיי זאָלען געהן אין דעם דרך וואָס מען איז זיי מדריך.

הַכְרִזַת אֲדֹנָי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב] בְּאַחַת הַהֲתוּעָדוּיּוֹת: בְּדִיּוּק כָּשֶׁם שֶׁהֵנַחַת תְּפִלִּין בְּכָל יוֹם הִיא מִצְוָה דְאֻרִיתָא עַל כָּל יְהוּדֵי, מִבְּלֵי הַבְּדֵל אִם הוּא גְדוֹל בַּתּוֹרָה, אוֹ אִישׁ פְּשוֹט, כִּךְ חוֹב גָּמוֹר עַל כָּל יְהוּדֵי לְחַשֵּׁב כָּל יוֹם חֲצֵי שְׁעָה אֹדוֹת חֲנוּךְ הַיְלָדִים, וְלַעֲשׂוֹת הַכֹּל, מֵה שֶׁבְּכַחוֹ לַעֲשׂוֹת, וְיִתֵּר מִכְּפֵי כַחוֹ, לְדַאָּג לַפְּעַל עַל יְלָדָיו שֶׁיִּלְכוּ בְּדֶרֶךְ שֶׁבָּה מְדַרְיָכִים אוֹתָם.

יום
חמישי

יום חמישי

כג טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמות, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קחקיב.
תניא: רק שלזה . . . עם אחיו.

"תורה אור" דבור המתחיל "מי שם פה" סעיף המתחיל "והנמשל יוכן": "כי יש בחינת מעלה", צריך להיות "וכן יש מעלה".
באנחות לבד לא נושע. האנחה היא רק 'כפת המנעול' [=ידיית הפתיחה] לפתח את הלב ולפקח את העינים שלא לשבת בחבוק ידים, רק לסדר עבודה ופעל, איש איש באשר יוכל לפעל ולעשות בתעמולה לחזוק התורה הרבצת התורה ושמירת המצוות, זה בכתבו וזה בנאומו וזה בכספו.

יום
שישי

יום שישי

כד טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמות, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיג-קיד.
תניא: יג. ובוה . . . החשך כנ"ל.

הסתלקות אדמו"ר הזקן בכפר פיענא במוצאי ש"ק פ' שמות תקע"ג. ומ"כ בעיר האדיץ.
אאזמו"ר שאל את הצ"צ: וואָס האָט דער זיידע געוואָלט מיט דרכי החסידות, און וואָס האָט ער געוואָלט מיט חסידות. ויענהו הצ"צ: דרכי החסידות איז, אז אלע חסידים זאָלען זיין ווי איין משפחה ע"פ התורה באהבה. חסידות איז חיות. אריינטראַגען א חיות און באלייכטען אליץ, אויך דעם לא טוב, מען זאָל וויסען פון דעם אייגענעם רע ווי ער איז, אויף מתקן זיין עס.

הַסְתַּלְקוֹת אֲדָמוֹ"ר הַזָּקֵן בְּכַפֵּר פִּיעֵנָא בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת קֹדֶשׁ פְּרֻשַׁת שְׁמוֹת תְּקַע"ג. וּמְנוּחָתוֹ כְּבוֹד [עֲבוֹרָתוֹ] בְּעִיר הָאָדִיץ.

אֲדַנִּי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [מְהַר"ש] שָׁאַל אֶת הַצִּמְח צֶדֶק: מָה הֵיְתָה מִטְרָתוֹ שֶׁל הַסֵּבָא בְּדַרְכֵי הַחֲסִידוּת, וּמָה הֵיְתָה מִטְרָתוֹ בַּחֲסִידוּת? וַיַּעֲנֶהוּ הַצִּמְח צֶדֶק: 'דַּרְכֵי הַחֲסִידוּת' הֵן – שֶׁכָּל הַחֲסִידִים יֵהיוּ כְּמִשְׁפָּחָה אַחַת, עַל פִּי תוֹרָה, בְּאַהֲבָה. 'חֲסִידוּת' הִיא חַיּוּת, לְהַכְנִיס חַיּוּת וּלְהַאִיר אֶת הַכֹּל, גַּם אֶת הַ"לֹא-טוֹב", שֶׁיִּכְרֹו אֶת הָרַע הָאִשִּׁי כְּמוֹת שֶׁהוּא, כְּדֵי לְתַקְּנוֹ.

ה'תש"ג

כה טבת

שבת

שבת
קודש

מְבָרְכִים ראש חודש שבט, אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁבָּמָה, יוֹם הַתּוֹעֲדוֹת.
הַפְּטוּרָה: הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ.

שיעורים. חומש: שמות, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.

תניא: אך מאחר . . . כנגד כולן.

משיחות אאמו"ר: יציאת מצרים איז דער ארויסגעהן פון מצרים וגבולים, און חסידות איז אויף ארויסגעהן פון די מצרים און גבולים פון וועלט. עס איז פאראן א הפרש: יצי"מ איז א ענין פון שבירה און עזיבה, דערפאר איז מען אוועק פון מצרים. יצי"מ פון חסידות איז בירור און תקון, יציאה פון מצרים און גבולים פון וועלט אבער אין וועלט. ד. ה. זייענדיג אין וועלט באדארפען זיין אין א יציאה פון מיצר וגבול פון וועלט. אראפנעהמען דעם מיצר וגבול און דערהערען דעם אמת, אז וועלט אליין איז באמת גוט, ווייל דאס איז דאך רצונו ית', איז דאס דורך עבודה פון חסידות.

משיחות אֲדַנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב]: יציאת מצרים היא היציאה ממצרים ומגבולות; וחסידות היא כדי לצאת מהמצרים והמגבולות של העולם.

ישנו הַבְּדֵל: יציאת מצרים היא בתנועה של שבירה ועזיבה, לכן גרשו ממצרים; יציאת מצרים של חסידות היא ברור ותקון – יציאה ממצרי ומגבולות העולם, אך בתוך העולם. כלומר: עם ההמצאות בעולם, יש להיות ביציאה ממצר וגבול העולם. להסיר את המצר והגבול ולקלט את האמת, שהעולם עצמו הוא באמת טוב, מפני שהוא רצונו יתברך, הרי זה [משג] על ידי עבודת החסידות.

אגרות קודש

[כ"ו טבת, תשט"ו]

...מ"ש אודות אי ההתקדמות כדבעי בלימוד הנגלה, ותולה זה בסיבה אשר כו', הנה בתור כזה שיש לו חוש בחינוך, הרי יכול הי' לשנות היחס בלתי רצוי, אודותו כותב במכתבו, עיי התמדה ושקידה והשפעה בכיוון זה על חבריו. ותועלת וזכות הרבים תלוי בו. ובפרט שזכות מייסד המוסד הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע מסייעתו.

בהנוגע לשאלתו בהנוגע למסיבות שבת, הרי תקותי כשיבקר בב"י"ס אחד פעם ושתים, יוכל לייסד ולבסס את המסיבות שבת באופן כזה שיתנהג מכאן ולהבא גם בלעדו. ובפרט אם יתדבר עם ממלא מקומו שימצא על אתר ויעמוד עמדו בקישור מכתבים. ולאחר שיבסס במקום אחד יעשה כזה גם במקום השני.

בברכת הצלחה להתקדם בלימוד תורת הנגלה ותורת החסידות, וכן בקיום המצות בהידור, וביסוד כל זה - היא עבודת התפלה. וצדקה הרוחנית שיעשה בסביבתו תגדיל ההצלחה ותמשיכה למטה.

בברכה המחכה לבשו"ט.

מצוות הגדת עדות

יום ראשון י"ט טבת ה'תשע"ד

שהכובש עדותו גם כאשר יש שני עדים, אינו חייב בדיני אדם לשלם את הנזק שגרם, כי החובה להעיד לחברו היא משום 'גמילות חסדים'. ותמה עליו הב"ח (שם): הלא אי הגדת עדות היא איסור מן התורה (אם לא יגיד ונשא עונר) והעדות היא גם מצות-עשה (והוא עד, ראה רב"ז כאן וספר המצוות, עשה קעה) ומדוע אינו חייב לשלם מדיני אדם? ותירץ בספר 'חלקו של ידיד' (חור"מ סי' כח): וודאי שהגדת עדות היא מצוה מן התורה ואם לא יגיד נשא עונר, אך טעם המצוה הוא "כדי לעשות גמילות חסד לחברו שלא יפסיד ממנו". והיות שכל מצות-עשה שמתן שכרה בצידה אין בית דין כופים על קיומה (חולין קי, ב), ועל גמילות חסדים אמרו חז"ל (פאה פ"א מ"א) שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה - לכן הכובש עדותו אינו חייב לשלם את הנזק שנגרם (אלא שהדבר תלוי במחלוקת הראשונים אם כופים על הצדקה. ראה בית יוסף יו"ד סי' רמח).

הלכות עדות פרק א, הלכה א: העד מצוה להעיד בבית דין בכל עדות שיודע... שנאמר: והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו. מלשון הרמב"ם משמע שאפילו עד אחד חייב להעיד. ואף שאין מוציאין ממון על פי עד אחד, הרי עדותו מחייבת את הנתבע להישבע כדי להפטור מתשלום, ויתכן שכדי לא להישבע לשקר יודה וישלם (רש"י בבא קמא נו, א ד"ה אלא). והקשה ה'כסף משנה': הרי מהגמרא (ב"ק נו, א) מובן שהלאו 'אם לא יגיד ונשא עונר' נאמר רק בשני עדים, אבל בעד אחד אף שחייב לשלם בדיני שמים (ראה להלן פ"ז ה"ז) אינו עובר על הלאו אם אינו מעיד? ותירץ: אכן, כוונת הרמב"ם היא שאם יש שני עדים, כל אחד מהם שאינו מעיד עובר על "אם לא יגיד..." אבל כאשר עד אחד אינו מעיד, מבואר דינו להלן (פ"ז ה"ז) שפטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. וב'בית יוסף' (חור"מ סי' כח) כתב בשם ה'נמוקי יוסף',

יום שני כ" טבת ה'תשע"ד

ארבע שערות, עדות אחת

והשני מעיד על הלוואה שנעשתה ביום אחר), אך לא בדיני נפשות, ועדות זו שייכת לדיני נפשות, שאם הביא שתי שערות והוא גדול מתחייב מיתה על עבירות שעבר? ומיישב ה'כסף משנה': אכן, דברי הרמב"ם אמורים רק לגבי השלכות ממוניות הנובעות מגדלות, כגון נתינת תוקף למקח וממכר, אך לדיני נפשות אין העדות מועילה. וה'אור שמח' כתב שעדות זו תועיל גם לדיני נפשות, כי העדות עצמה אינה מחייבת מיתה, כי אין הם מעידים על עבירה שעשה אלא על כך שנחשב גדול וכן דעת, ואם יעשה עבירה ממילא מתחייב. והרי זה דומה לדברי הרמב"ם לגבי עד אחד המעיד על חתיכה שאסורה באכילה שנאמן מדין 'עד אחד נאמן באיסורים', והאוכל אותה לוקה אף שלמלקות צריך שני עדים, כי עדות העד לא מחייבת מלקות ישירות והוא מעיד רק על טיבו של הדבר, והוא הדין כאן שהעדות היא על גדלותו של האדם, ולכן אינה נחשבת דיני נפשות על אף שיכולות להיות השלכות לדיני נפשות.

הלכות עדות פרק ד, הלכה ז: אבל אם העידה האחת שראתה שתי שערות בצד ימין, והעידה השנייה שראתה שתי שערות בצד שמאל - מצטרפין. "העידה האחת", היינו כת אחת של שני עדים, ולפי הגרסא שלפנינו מדובר בשני עדים המעידים שראו שתי שערות בצד ימין, ושניים המעידים שראו שתי שערות בצד שמאל. ומקשה ה'כסף משנה': לשם מה נדרש כאן צירוף, והרי כל כת מעידה על דבר שלם (שתי שערות) ואינה צריכה כלל לסיוע העדים האחרים? ולכן הוא נוקט כגרסת ספרים אחרים: "אבל אם העיד האחד שראה שתי שערות בצד ימין והעיד השני שראה שתי שערות בצד שמאל", היינו שיש כאן שני עדים בלבד ומצרפים את שתי העדויות לעדות על שתי שערות. אך לפי זה קשה: מדוע אכן מצטרפים שני העדים, והרי עדות זו נחשבת כ'עדות מיוחדת' הכשרה רק בדיני ממונות (כגון שעד אחד מעיד על הלוואה שנעשתה ביום אחד

יום שלישי כ"א טבת ה'תשע"ד

ראיה ו'הכרה' של קטן

שהיה עושה לנו כל אותן הדברים" (שמו"ד פכ"ג). והנה, אותם ניסים של הצלת הילדים מידי פרעה החלו שמונים שנה לפני יציאת מצרים, ואם כן אלה שהיו 'תינוקות' בימי גזירת פרעה, הרי בקריעת ים סוף היו גדולים וחלקם בני שמונים וכולל זאת נקראו 'תינוקות'! ומבאר הרבי על פי דברי הרמב"ם כאן שאדם מעיד בבגרות על דברים שראה בילדות:

הלכות עדות פרק ז, הלכה ב: ואלו מדברים שנאמנים תנודלים להעיד בגדלם מה שראו בקטנותם: נאמן אדם לומר בשהוא גדול: והו כתב רד"ק של אבי... אמרו בגמרא: "כשנגלה הקב"ה על הים - הם הכירוהו ותחילה" (סוטה יא, ב). ובמדרש: "התינוקות, אותן שהיה פרעה מבקש להשליך ליאור [בגלגל] שהם מכירין להקב"ה והם ראו להקב"ה בים והתחילו אומרים לאבותיהם: זה אותו

דווקא "הם הכירוהו תחילה" ועוררו את 'שירת הים' של בני ישראל כי ההכרה של ה'תינוקות' הללו בקב"ה בקריעת ים סוף הייתה אותה ההכרה בהקב"ה שהייתה בקרבם בילדותם ואשר הובילה לזעמו של פרעה שרצה להרגם. היינו, ההכרה שהתגלתה בפניהם בקריעת ים סוף והייתה זהה להכרתם לנוכח הניסים שארעו להם במצרים, היא שגרמה להם לעורר את אמירת השירה לה' על ידי העם

כולו.

ולכן משתמשים כאן בביטוי 'תינוקות': אותה הכרה בהקב"ה שהייתה להם בקטנותם, היא זו שהובילה לכך ש"הם הכירוהו תחילה". שכן בזהותם בקריעת ים סוף את אותה ההכרה שהייתה בהם בימים ההם במצרים, נקבעה בהם ההכרה הזו בה' שוב.

ראה ספר השיחות תשמ"ו, ז"א, עמ' 325, הנ"ל (121)

עד רשע שהרהר תשובה יום רביעי כ"ב טבת ה'תשע"ד

חתן ביום חופתו מוחלים לו על כל עוונותיו (ירושלמי ביכורים פ"ג ה"ג) וכאשר מהרהר בתשובה בעת שמקדש את האישה הרי בו בזמן מתכפר לו החטא, כי הקידושין והכפרה באים יחדיו (בדוגמת "גיטו וידו באין כאחת"). אבל לענין עדות אין בהרהור תשובה כדי להכשיר עדות רשע, כי כל זמן שלא היתה לו כפרה נקרא רשע. ויש להעיר: מדברי אדה"ז ב'אגרת התשובה' (פ"א), המיוסדים על דברי הגמרא (סנהדרין כה, ב) והשו"ע (תו"ם ס"ו ל' סע' כט), משמע שדי במחשבה לעזוב את החטא, אף ללא יסורים המכפרים, כדי להכשירו לעדות. ולענין ההבדל בין רשע המקדש אישה לעד רשע – כבר ביאר ה'לחם משנה' שרק במקדש אישה חוששים שמא הרהר תשובה בלבו, כיון שאמר במפורש "על מנת שאני צדיק".

הלכות עדות, פרק י הלכה ב: אי זהו רשע? כל שצריך עברה... זהו רשע, ופסול לעדות. הקשה ה'לחם משנה' (הל' אישות פ"ח ה"ה): מדוע רשע פסול לעדות, והרי פסק הרמב"ם (ס) שהמקדש אשה "על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור, הרי זו מקודשת מספק שמא הרהר תשובה בלבו", ואם כן נחשוש גם שמא עד זה הרהר תשובה בלבו ונכשיר את עדותו? ויש להוסיף ולשאול: בשו"ת 'שתי הלחם' (ס"ל) הוכיח מדברי הגמרא (סנהדרין מז, א) שגם כאשר הרשע התוודה על חטאו עדיין הוא נקרא רשע, כל זמן שלא היתה לו כפרה (על ידי יסורים), ואם כן, מדוע רשע המקדש אשה על מנת שהוא צדיק, מקודשת מספק שמא הרהר תשובה – והרי כל זמן שלא הייתה כפרה עדיין נקרא רשע? ומבאר הגאון מצ"יבין (דובב משרים א, ס"ב כב):

'אין אדם קרוב אצל ממונו' יום חמישי כ"ג טבת ה'תשע"ד

עדים יקום דבר - במקווינו דבר הכתוב מדבר". כלומר, רק זרים יכולים לקיים את הדבר על ידי עדותם ולא בעלי הדבר. ולכן, המעיד שלווה בריבית אין זו 'עדות שבטלה' אלא מחלקים דיבורו, כך שדבריו על עצמו אינם עדות כלל ואינו נאמן על זה, ודבריו על ראובן הם עדות נאמנה. ובאומר 'פלוני רבע את שורי' מתקבלת עדותו גם לגבי השור, ואין אומרים 'פלגינן דיבוריה' כי כיון ש'אין אדם קרוב אצל ממונו', נאמן. ואף שאין השור נסקל על פי בעליו – אם יש עדות על הרובע, מתוך שמתקבלת העדות עליו מתקבלת גם עדות הבעלים על השור (רש"י סנהדרין ס"ג, ד"ה הדר). אך לדעת הראב"ד ההלכה שונה לחלוטין: דברי האדם על עצמו אכן אינם בגדר עדות, כנ"ל, אבל עדות על שורו תורת עדות עליה כי "אין אדם קרוב אצל ממונו" ואין אומרים בה 'פלגינן דיבוריה', אלא זו עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, "וכשם שאינו נאמן על שורו, כך אינו נאמן על הרובע" ולכן "אינו נהרג לא שורו ולא אותו פלוני" (כ"מ).

הלכות עדות פרק יב, הלכה ב: ראובן שהעיד עליו שמעון שהלוה ברבית, והעיד לוי ואמר: לוי הלוה ברבית... אף על פי שהרי הודה לוי שהלוה ברבית – אינו משים עצמו רשע, ונאמן על ראובן ואינו נאמן על עצמו... פלוני רבע את שורי – הוא ואחר מצטרפין להרגו; שאין אדם קרוב אצל ממונו. לוי שהעיד על ראובן שהלוה לו, מחלקים את העדות לשנים, מדין 'פלגינן דיבוריה', ונאמן שראובן הלווה בריבית ולא נאמן על עצמו שלווה (סנהדרין כה, א). והקשו הראשונים (רבינו יונה, ר"ן, סנהדרין י, א): הרי 'עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה' (לעיל פ"ה ה"ג), ומדוע לא נאמר שכשם שבטלה העדות לגבי עצמו, כך תבטל גם לגבי ראובן? ותירצו:

הכלל 'עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה' נאמר בעדים שנמצא בהם קרוב או פסול שהיא בגדר עדות אלא שאם מקצתה פסולה כולה בטלה, אבל דברי אדם על עצמו אינם בתורת עדות כלל, כדברי הגמרא (מכות ו, א) "על פי שנים

בין הקנאה לסילוק יום שישי כ"ד טבת ה'תשע"ד

בדומה לכך כתב הרמב"ם להלן (ה"ד) לגבי קרקע של שותפים שאין אחד מהם מעיד לשותפו עליה "אלא אם סילק עצמו ממנה וקנו מירו שנתנה לשותף".

הלכות עדות פרק טו, הלכה א: בני העיר שבא מערער לערער עליהם במרחץ או ברחוב של עיר – אין אחד מבעלי העיר מעיד בדבר זה ולא דן, עד שישלם עצמו בקנין גמור.

ומדוע בהלכה זו כתב לשון סילוק ("עד שיסלק עצמו"), ואילו לגבי שותפים כתב לשון נתינה ("וקנו מידו שנתנה לשותף")? ויש לבאר:

בשותפות, לכל שותף יש בעלות על חצי מהנכס ואם האחד מוותר על חלקו, אין השני זוכה בו ממילא, ולכן, כאשר אחד השותפים רוצה לוותר על חלקו, 'סילוק' לא יועיל כי לכל אחד יש חלק פרטי בנכס ואם רוצה לוותר עליו, צריך להקנותו לאחר או להפקירו, ולכן נקט הרמב"ם לשון נתינה, אבל נכס של בני העיר אינו שייך לכל אחד בפרט אלא זו בעלות של גוף משותף, וכאשר אחד מאנשי העיר יעבור מהעיר, נשאר הנכס כולו בבעלות שאר התושבים ולכן די שיוותר ו'יסתלק' מזכותו וממילא נשאר הנכס בבעלות שאר בני העיר (אכן האזל שכנים ב, ז).

לפי זה יתבאר ענין נוסף:

בהלכה ב מבואר שאם נגנב ספר תורה מהעיר, אין אחד מבני העיר יכול להסתלק מחלקו ולדון עליו כי כל אחד זקוק לו לשמיעת קריאת התורה. ולכאורה לא יועיל כאן סילוק מטעם אחר – כי חפץ הגזול מבעליו אין הבעלים יכול להקנותו, כי חסרון השליטה על החפץ מהווה חסרון בבעלות!

אך לאור האמור יש לבאר כי רק במקום שנדרשת פעולת הקנאה אין הבעלים יכול לעשות זאת בחפץ גזול, מה שאין כן בבעלות של אנשי העיר שאין צריך להקנות את חלקו אלא די ב'סילוק' וממילא יישאר ברשות שאר בני העיר, יכול לעשות זאת גם כשהחפץ אינו בשליטתו (חידושי רבי שמואל, ב"ב כג, יב).

שבת קודש כ"ה טבת ה'תשע"ד

מהות החיוב 'בדיני שמים'

לדעת המהר"ם מינץ אם הניזק תפס את דמי הנזק מהמזיק אין מוציאים מידו, כי יש חיוב ממוני, והניזק את שלו תפס. ולדעת המהרש"ל מוציאים כי אין זה חיוב ממוני אלא חיוב של המזיק כלפי שמיא, ואין הניזק רשאי לתפוס ואם תפס מוציאים מידו (ראה שערי תורה כלל ט פ"ט א).

והנה, התוספות (ב"ק נו, א ד"ה אלא) כתבו, שרק השוכר עדי שקר להעיד לחברו חייב בדיני שמים, אך אם רק אמר לשלוחו לעשות כן ולא שילם על כך, פטור גם בדיני שמים. והקשה הש"ך (ח"מ סי' לב סק"א): מפורש בגמרא (קידושין מב, א) שהאומר לחברו להרוג את הנפש חייב בדיני שמים, הרי שחייב גם על אמירה בלבד!

ותירץ הקצות החושן (ח"מ שם סק"א): לדעת התוספות, החיוב לצאת בידי שמים הוא חיוב ממוני, ועל כך כתבו שהחיוב חל רק כששכר עדים, ולא באמירה בלבד, ואילו דברי הגמרא שהאומר לחברו להרוג את הנפש חייב בדיני שמים הם חיוב עונש על החטא אך לא חיוב תשלומים, וחיוב זה חל גם על אמירה בלבד.

הלכות עדות פרק יז, הלכה ז: השוכר עדי שקר להעיד לחברו – פטור מדיני אדם, וחייב בדיני שמים.

במהות החיוב 'בדיני שמים' קיימות שתי הגדרות: א. זהו חיוב ממוני כלפי הניזק, אלא שאין כוח ביד בית דין לכפותו, אך כל עוד אינו משלם הרי גזל בידו. ב. אין כאן חיוב ממוני אלא חיוב עונש בידי שמים על החטא שעשה, רק שאם ישלם, יפטור מהעונש.

וכמה השלכות יש לחקירה זו:

המהר"ם מינץ (סי' קא) כתב שאע"פ שאין כוח ביד ב"ד לכפות תשלום נזק זה בפועל, יכולים לכפותו 'בדברים', על ידי הפעלת לחץ חברתי (כגון להכריז עליו בבית הכנסת שחייב לשלם). ונראה שלשיטתו יש חיוב ממוני ולכן יכולים לגרום לו לשלם, אך המהרש"ל (ב"ק פ"ו סי' ה) סובר שאין לכפותו גם בדברים. ונראה שלדעתו אין כאן חיוב ממוני ואין לבית דין להתערב כלל. וכן נחלקו אם קם הניזק ותפס את דמי הנזק מהמזיק, האם מוציאים מידו ומחזירים למזיק או לא:

אגרות קודש

[ד' שבט, תשי"ב]

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מער"ח שבט, וגם בו אינו מבואר סיבת ההפסק בכתיבה. ומה שמצער עוד יותר - ההפסק בפעולות וביחוד בשיתוף הפעולות דאגו"ח וצעירי אגו"ח. ובפרט שכנראה נפסק תומ"י, כיון שמכתבי הראשון במענה על האמור נשאר בלא מענה תוכני, ורק אישור בלבד.

איני יודע אם מקום כאן לבוא באיחולים בענין האמור אבל כיון שנצטוינו ע"י חז"ל בכו"כ מקומות "עד מאה פעמים" ועדיין לא הגעתי גם לצ"ט, הנני כותב עוה"פ - שיהי רצון שעכ"פ מכאן ולהבא תחול הזזה ממשית ובאופן דהולך ומוסיף.

הרי מכתבו נכתב בער"ח שבט, אשר בעשירי בחדש הוא יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, יה"ר שיבוא זה בפו"מ ובעגלא דידן.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - י"ט - כ"ה טבת ה'תשע"ד

יום ראשון י"ט טבת ה'תשע"ד

הלכות סנהדרין והענשין
המסורין להן

פרק כה

41 ו. ואין שליח בית דין חייב באמירת דברים אלו, משום
42 לשון הרע. וכל המצער שליח בית דין, יש לבית דין רשות
43 להפכותו מפת מרדות [מלקות מדרבנן].
44 ז. שליח בית דין שאמר: 'פלוני שלחני' בשם אחד מן
45 הדיינים, ולא רצה בעל דין לבוא - אין כותבין עליו
46 פיתחא של שמתא; עד שיאמר משם שלשתם. במה
47 דברים אמורים? שהלך השליח ביום שאינו יודע לשיבת
48 הדיינים. אבל ביום הידוע שהדיינים ישובו בו לדין, הכל
49 יודעים שפל הדיינים מקבצין בו, ואף על פי שבא השליח
50 בשם אחד, כאלו בא בשם שלשתם.
51 ח. מי ששלחו לו בית דין, ולא בא לדין - מנדין אותו,
52 וכותבין עליו פיתחא, ונותן שכר הסופר; ובעת שיבוא,
53 קורעין הפיתחא. כתבו לו פיתחא מפני שלא קבל הדין -
54 כיון שאמר: 'הריני מקבל הדין', קורעין נדויו. קבעו לו
55 בית דין זמן שיבוא היום, ולא בא כל אותו היום - כותבין
56 עליו פיתחא לערב. במה דברים אמורים? בשהיה במדינה
57 [- בעיר], ומרד ולא בא. אבל אם היה בכפרים, ויוצא ונקנס
58 - קובעים לו זמן שני וחמישי ושני. ואם שלם יום שני ולא
59 בא - אין כותבין עליו פיתחא עד למחר.
60 ט. אין קובעין זמן לא בימי ניסן ולא בימי תשרי, מפני
61 שהעם טרודין במועדות, ולא בערב שבת, ולא בערב יום
62 טוב. אבל קובעין בניסן שיבוא [- לבית דין] - אחר ניסן,
63 וכתשרי שיבוא אחר תשרי. אבל אין קובעין בערב שבת
64 שיבוא אחר השבת, מפני שהכל טרודין בערב שבת.
65 י. מי שהוא במדינה, והלך שליח בית דין ולא מצאו - אין
66 קובעין לו זמן לבוא, עד שימצא אותו השליח ויאמר לו.
67 היה בכפר חוץ למדינה - אם דרכו לבוא באותו היום -
68 אומר השליח אפלו לאחד מן השכנים, אפלו אשה: 'אם
69 יבוא פלוני, הודיעוהו שבית דין קבעו לו זמן שיבוא היום
70 לבית דין'. ואם לא בא, מנדין אותו לערב. במה דברים
71 אמורים? בשאין הדרך שדרכו לילך בה על מקום בית דין.
72 אבל אם היה דרכו עליהם - אין מנדין אותו, עד שיודיעו
73 השליח בעצמו; שמא לא אמרו לו השכנים, שהרי הם
74 אומרים: 'דרכו על בית דין, וכבר הלך אליהם, ונפטר'. וכן
75 אם לא בא למדינה עד למחר - אין סומכין על השכנים,
76 שמא שכחו השכנים ולא אמרו לו.
77 יא. מי שבא לבית דין וקבל הדין, ואמרו לו לשלם, והלך
78 ולא שלם - אין מנדין אותו, עד שמתרין בו שני וחמישי
79 ושני; ואחר כך מנדין אותו, עד שיתן מה שהוא חייב. ואם
80 עמד שלשים יום, ולא תבע נדויו - מחרימין אותו.

פרק כו

81
82 א. כל המקלל דין מדיני ישראל - עובר בלא תעשה,
83 שנאמר: "אלהים לא תקלל". וכן אם קלל הנשיא - אחד

1
2
3
4
5 א. אסור לדין לנהוג בשררה על הצבור ובגסות רוח
6 [הירדות], אלא בענוה ויראה. וכל פרנס [מנהיג] המטיל
7 אימה יתרה על הצבור שלא לשם שמים - נענש, ואינו
8 רואה לו בן תלמיד חכמים, שנאמר: "לכן יראוהו אנשים;
9 לא יראה כל חכמי לב".
10 ב. וכן אסור לו לנהוג בהם קלות ראש, אף על פי שהם
11 עמי הארץ, ולא יפסע [כשנכנס לידרוש] על [- בגובה]
12 ראשי עם הקדש [בני ישראל]; אף על פי שהם הדיינות
13 ושפלים, בני אברהם יצחק ויעקב הם, וצבאות ה'
14 שהוציא מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה. וסובל טרח
15 הצבור ומשאם כמשה רבנו, שנאמר בו: "כאשר ישא
16 האמן את היוג". והרי הוא אומר: "ואצנה את שפטיכם"
17 - זו אזהרה לדין, שסיבל את הצבור "כאשר ישא האמן
18 את היוג". וצא ולמד ממשוה רבנו, רבן של כל הנביאים
19 - כיון ששלחו הקדוש ברוך הוא להם במצרים, נאמר:
20 "ויצגם אל בני ישראל"; אמרו מפי הקבלה [- מסורת],
21 שאמר להם למשה ולאהרן: 'על מנת שיהיו מקללים
22 אתכם, וסוקלין אתכם באבנים'.
23 ג. כדרך שנצטוו הדין לנהוג במדה זו, כך נצטוו הצבור
24 לנהוג כבוד בדין - שנאמר: "ואצנה אתכם", זו אזהרה
25 לצבור שתהיה אימת הדין עליהם. ולא תבזה בפניהם,
26 ולא ינהג קלות ראש בעצמו.
27 ד. כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור, אסור בעשיית
28 מלאכה בפני שליח, כדי שלא תבזה בפניהם. אם
29 המלאכה ברבים אסורה עליו - קל וחמר לאכל ולשתות
30 ולהשתפר בפני רבים, ובכנסת [אסיפת] עמי הארץ,
31 ובסעודת מרעות [- חברים]. אוי להם לאותם הדיינים
32 שנהגו בכף, מעלבון תורת משה, שבזו דיניה והשפילוה
33 עד ארץ והגיעוה עד עפר, וגרמו להם רעה ולבני בניהם,
34 בעולם הזה ולעולם הבא.
35 ה. אסור לנהוג קלות ראש בשליח בית דין; והרי השליח
36 נאמן כשנים לענין הנדוי - שאם אמר: 'פלוני הקלני'
37 [ביזה אותי], או 'הקל [ביזה] הדין', או 'לא רצה לבוא
38 לדין' - משמתין [מנדים] אותו על פיו. אבל אין כותבין
39 עליו פיתחא [שטר-נידוי], עד שיבואו שנים ויעידו שנמנע
40 לבוא.

מתוך מהדורת חזק

48 לדיני ישראל תחלה; אם לא רצה לבוא - נוטל רשות
49 מבית דין, ומציל בדיני גוים מיד בעל דינו.

50 בריף רחמנא דסייען

הלכות עדות

51 יש בכללן שמונה מצוות - שלש מצוות עשה, וחמש
52 מצוות לא תעשה; וזה הוא פ'טן: (א) להעיד בבית דין
53 למי שיודע לו עדות; (ב) לדרש ולחקר העדים; (ג) שלא
54 יורה העד בדין זה שהעיד עליו, בדיני נפשות; (ד) שלא
55 יקום דבר בעדות אחר; (ה) שלא יעיד בעל עברה;
56 (ו) שלא יעיד קרוב; (ז) שלא להעיד בשקר; (ח) לעשות
57 לעד זומם בפ'שר ז'מם. ובאור מצוות אלו בפ'רקים אלו.
58

פ'ר ק א

59 א. העד מצוה להעיד בבית דין בכל עדות שיודע, בין
60 בעדות ש'חייב בה חברו, בין בעדות ש'יזכרו בה; וזהו,
61 ש'יתבצענו להעיד בדיני ממונות - ש'נאמר: "וזהו עד, או
62 ר'אה או י'דע; אם לא יגיד, ונ'שא עונו".
63

64 ב. היה העד חכם גדול, והיה בית דין פחות ממנו בתכמה
65 - הואיל ואין כבודו ש'ילף לפניהם - עשה של כבוד תורה
66 [- "והדרת פני זקן"] עדיף, ויש לו להמנע. במה דברים
67 אמורים? בעדות ממון. אכל בעדות ש'מפריש בה מן
68 האסור, וכן בעדות נפשות או מכות - הולף ומעיד: "אין
69 חכמה . . לנגד ה'" - כל מקום ש'יש חלול השם, אין
70 משגיחין על כבוד הרב.

71 ג. כהן גדול אינו חייב להעיד אלא עדות שהיא למלף
72 ישראל בלבד, הולף לבית דין הגדול ומעיד בה; אכל
73 בשאר העדות, פטור.

74 ד. מצוות עשה לדרש העדים, ולחקר אותן, ולהרבות
75 בשאלתן; ומדקדקין עליהן, ומסייעין [מעבירי] אותן
76 מענין לענין בעת השאלה, כדי ש'ישתקו [ימנעו מלהעיד]
77 או יחזרו בהן, אם יש בעדותן דפי [פגם], ש'נאמר:
78 "וידרשת וחקרת ושאלת היטב". וצריכין הדינין להזהר
79 בעת חקירת העדים, ש'מא מתוכן ל'מדו לשקר. בשבע
80 חקירות בודקין העדים: באיזו שבווע [שמיטה], באיזו
81 שנה, באיזה חדש, בכמה בחדש, באיזה יום מימי השבת,
82 ובכמה שעות ביום, ובאיזה מקום; אפלו אמר: 'היום
83 הרגו', או 'אמש הרגו' - שואלין לו באיזה שבווע, באיזו
84 שנה, באיזה חדש, בכמה בחדש, באיזה יום, באיזה שעה.
85 ומפלל החקירות, יתר על השבע השוות בכל [בכל עדות],
86 שאם העידו עליו ש'עבד עבודה זרה - שואלין להן את
87 מה עבד, ובאיזו עבודה עבד; העידו שחלל את השבת -
88 שואלין אותם איזו מלאכה עשה, והיאף עשה; העידו
89 שאכל ביום הכפורים - שואלין אותם איזה מאכל אכל,
90 וכמה אכל; שהרג את הנפש, שואלין אותם במה הרגו.
91 וכן כל פ'וצא בזה, הרי הוא מפלל החקירות.

1 ראש הסנהדרין הגדולה, או המלף - עובר בלא תעשה,
2 ש'נאמר: "ונשיא בעמך לא תאר". ולא דיין ונשיא בלבד,
3 אלא כל המקלל אחד מישראל - לוקה, ש'נאמר: "לא
4 תקלל חרש". ולמה נאמר "חרש"? ש'אפלו זה שאינו
5 שומע, ולא נצטער בקללה זו - לוקה על קללתו. ויראה
6 לי, ש'המקלל את הקטן, לוקה; הרי הוא כחרש.

7 ב. המקלל את המת, פטור. הואיל ומקלל כל אדם
8 מישראל חייב, למה יחד לאו לדין ולא לנשיא? לחיבו
9 שמים. נמצאת למד, ש'המקלל אחד מישראל - בין איש
10 בין אשה, בין גדול בין קטן - לוקה אחת. ואם קלל דיין,
11 לוקה שמים; ואם קלל נשיא, לוקה שלש. וכן נשיא שקלל
12 אביו, חייב משום ארבעה שמות - שלשה של כל אדם,
13 ואחת משום האב.

14 ג. המקלל עצמו - לוקה כמי שקלל אחרים, ש'נאמר:
15 "השמר לך ושמר נפשך". ואחד המקלל עצמו, או חברו,
16 או דיין, או נשיא - אינו לוקה עד ש'יקלל בשם מן השמות,
17 כגון 'יה' או 'שדי' ו'אלהים' וכיוצא בהן, או בכנוי מן
18 הכנויים, כגון 'חנן' ו'קנא' וכיוצא בהן. הואיל והוא חייב
19 אם קלל בכל הכנויים - כך אם קלל בכל לשון, חייב;
20 שהשמות שקוראין בהם הגוים לתקדוש ברופן הוא, הן
21 בכל הכנויין. ו'ארור', בו שבוועה, ובו קללה, ובו גדוי.

22 ד. אינו לוקה עד ש'יתרו בו בפני עדים, כשאר כל חייב
23 לאוין. אכל אם לא היתה שם התראה, או שקלל בלא שם
24 ולא כנוי, כגון: 'ארור פלוני', או שהיתה הקללה באה
25 מקלל הדברים, כגון ש'אמר: 'אל יהי פלוני ברופן לה', או
26 'אל יברכהו ה', וכיוצא בדברים אלו - אינו לוקה.

27 ה. אף על פי שאינו לוקה - אם חרף תלמיד חכמים,
28 מנדין אותו. ואם רצו הדינים להכותו מפת מרדות [מלקות
29 מדרבנן], מכיין; ועונשין אותו כפי מה ש'יראו, ש'הרי בזה
30 את הזקן [- זה שקנה חכמה]. ואם חרף עם הארץ - עונשין
31 הדינים בדבר כפי מה ש'השעף צריכה לו, לפי המתחף
32 ולפי זה שמתחף.

33 ו. אף על פי שיש [- מותר] לדין או לנשיא למחל על
34 כבודו, אינו יכול למחל על קללתו. וכן שאר העם - אף
35 על פי שמחל על קללתו - מפין את המקלל, ש'כבר חטא
36 ונתחייב. אכל מי שנתחייב גדוי מפני שהפקיר [התחצף]
37 בבית דין, ורצו בית דין למחל על כבודם, ולא נדוהו -
38 הרשות בידם; והוא שלא יהיה בדבר הפסד בכבוד הבורא
39 - כגון שהיו העם מב'עטין בדיני תורה ובדינים, הואיל
40 ופקרו העם בדבר, צריכין לחזק ולענש כפי מה ש'יראה
41 להם.

42 ז. כל הדין בדיני גוים וב'ע'רפאות [בתי משפט] של'הם - אף
43 על פי שהיו דיניהם כדיני ישראל - הרי זה רשע, וכאלו
44 חרף והרים יד בתורת משה רבנו, ש'נאמר: "ואלה
45 המשפטים אשר תשים לפניהם" - לפניהם ולא לפני גוים,
46 לפניהם ולא לפני הדייטות. היתה יד הגוים תקיפה, ובעל
47 דינו אלם, ואינו יכול להוציא ממנו בדיני ישראל - יתבצענו

ד. עד אַחַד אומר: 'בְּרִבְעֵי בַשָּׁבַת בַּשְּׁנַיִם בַּחֲדָשׁ, וְהַשְּׁנִי
 אומר: 'בְּרִבְעֵי בַשָּׁבַת בַּשְּׁלֹשָׁה בַּחֲדָשׁ' - עֵדוּתָן קְיָמָת; 46
 שְׁזָה יָדַע בְּעֵבּוּרוֹ שֶׁל חֲדָשׁ, וְזֶה לֹא יָדַע. בְּמֵה דְבָרִים 47
 אַמּוּרִים? עַד חֻצוֹת הַחֲדָשׁ. אָבָל אַחַר חֻצוֹת - כָּגוֹן שֶׁאָמַר 48
 הָאָחֵד: 'בְּשִׁשָּׁה עֶשֶׂר בַּחֲדָשׁ, וְהַשְּׁנִי אומר: 'בַּשְּׁבַעַה עֶשֶׂר' 49
 - אֵף עַל פִּי שֶׁכּוֹנְנוּ שְׁנֵיהֶן יוֹם אָחֵד מִימֵי הַשָּׁבַת, עֵדוּתָן 50
 בְּטָלָה; שְׂאִין חֻצֵי הַחֲדָשׁ בָּא, אֵלָא וַיְכַבֵּר יָדַעוּ הַכֹּל אֵימָתִי 51
 הֵיךְ רֵאשׁ הַחֲדָשׁ. 52

ה. אָמַר הָאָחֵד: 'בַּשְּׁלֹשָׁה בַּחֲדָשׁ, וְהַשְּׁנִי אומר: 'בַּחֲמֵשֶׁה' 53
 - עֵדוּתָן בְּטָלָה. אָמַר עַד אָחֵד: 'בִּשְׁתֵּי שְׁעוֹת בַּיּוֹם, וְהַשְּׁנִי 54
 אומר: 'בְּשִׁלֹשׁ שְׁעוֹת הֵיךְ' - עֵדוּתָן קְיָמָת; שֶׁדָּרָךְ הָעָם 55
 לְטַעוֹת בַּשָּׁעָה אַחַת. אָבָל אִם אָמַר הָאָחֵד: 'בְּשִׁלֹשׁ שְׁעוֹת', 56
 וְהַשְּׁנִי אומר: 'בַּחֲמֵשׁ' - עֵדוּתָן בְּטָלָה. אָמַר עַד אָחֵד: 57
 'לְכֶם הֵנִחַ הַחֲמֵה', וְאָחֵד אומר: 'בְּהֵנִחַ הַחֲמֵה' - עֵדוּתָן 58
 בְּטָלָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵיא שְׁעָה אַחַת; שֶׁהַדָּבָר נִכָּר לְכָל. וְכֵן 59
 אִם נִחְלְקוּ בַשְּׂקִיעֶתָהּ. 60
 61

פָּרֶק א

א. אָחֵד דִּינֵי מְמוּנוֹת וְאָחֵד דִּינֵי נַפְשוֹת בְּדְרִישָׁה וְחֻקִּיָּה, 62
 שְׂנָאָמַר: "מִשְׁפֹּט אָחֵד יִהְיֶה לָכֶם". אָבָל אָמְרוּ חֲכָמִים: 63
 כְּדִי שְׂלָא תִנְעַל דְּלֵת בְּפִנְיֵי לִוּוּן, אִין עֲדֵי מְמוֹן צְרִיכִין 64
 דְרִיֶּשָׁה וְחֻקִּיָּה. בִּיצַד? אָמְרוּ הָעֲדִים: 'בְּפִנְיֵי הַלִּוּוּה זֶה 65
 אֵת זֶה מְנָה בְּשַׁנָּה פְּלוּנִית' - אֵף עַל פִּי שְׂלָא כְּוֵנו אֵת 66
 הַחֲדָשׁ, וְלֹא אֵת הַמְּקוֹם שֶׁהֲלֵוּה בּוֹ, וְלֹא אֵת הַמְּנָה אִם 67
 הֵיךְ מַמְטַבֵּעַ פְּלוּנִי אוֹ מַמְטַבֵּעַ פְּלוּנִי - עֵדוּתָן קְיָמָת. 68

ב. בְּמֵה דְבָרִים אַמּוּרִים? בַּהוֹדָאוֹת וְהַלְוֹאוֹת וּמְתִנּוֹת 69
 וּמְכִירוֹת וְכִיוּצָא בָּהֶן. אָבָל בְּדִינֵי קְנוֹסוֹת - צְרִיכִין דְרִיֶּשָׁה 70
 וְחֻקִּיָּה, וְאִין צְרִיף לֹאמַר בַּמְלָקוּת וּבַגְּלוּת [לְרוּצַח 71
 בְּשָׂגָה]. וְכֵן אִם רָאָה הַדִּין שֶׁהָדִין מְרֵמָה וְחֻשֵׁשׁ לוֹ - צְרִיף 72
 דְרִיֶּשָׁה וְחֻקִּיָּה בְּדִינֵי נַפְשוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן עֲדֵי הוֹדָאוֹת 73
 וְהַלְוֹאוֹת. 74

ג. אֵף עַל פִּי שְׂאִין עֲדֵי מְמוּנוֹת צְרִיכִין דְרִיֶּשָׁה וְחֻקִּיָּה, 75
 אִם הַכְחִישוּ הָעֲדִים זֶה אֵת זֶה בְּחֻקִּירוֹת אֱלוֹ אוֹ בְּדְרִיֶּשׁוֹת, 76
 עֵדוּתָן בְּטָלָה; וְאִם הַכְחִישוּ זֶה אֵת זֶה בְּדִיקוֹת, עֵדוּתָן 77
 קְיָמָת. בִּיצַד? אָחֵד אומר: 'בְּנִסְּן לְוָה מְמֵנוּ, וְהַשְּׁנִי 78
 אומר: 'לֹא כִי, אֵלָא בְּאִיר', אוֹ שֶׁאָמַר הָאָחֵד: 'בִּירוּשְׁלַיִם 79
 הַיְיֵנוּ, וְהַשְּׁנִי אומר: 'לֹא כִי, אֵלָא בְּלַד הַיְיֵנוּ' - עֵדוּתָן 80
 בְּטָלָה; וְכֵן אִם אָמַר הָאָחֵד: 'חֲבִית שֶׁל זֵין הַלְוֵהוּ, וְהַשְּׁנִי 81
 אומר: 'שֵׁל שֶׁמֶן הֵיִתְהוּ' - עֵדוּתָן בְּטָלָה; שֶׁהָרֵי הַכְחָשׁוּ 82
 בְּדְרִיֶּשׁוֹה. אָבָל אִם אָמַר הָאָחֵד: 'מְנָה שְׂחַר, וְהַשְּׁנִי אומר: 83
 'מְנָה לְכֵן הֵיךְ, זֶה אומר: 'בְּדִיטִי [- קוֹמַה] הָעֵלְיוּנָה הִיוּ 84
 כְּשֶׁהֲלֵוְהוּ, וְהַשְּׁנִי אומר: 'בְּדִיטִי הַתְּחַתּוּנָה הִיוּ' - עֵדוּתָן 85
 קְיָמָת. אֲפֵלוּ אָמַר הָאָחֵד: 'מְנָה הַלְוֵהוּ, וְהַשְּׁנִי אומר: 86
 'מֵאֲתִים' - חֵיב לְשַׁלֵּם מְנָה; שֶׁשֵׁשׁ בְּכָלֵל מֵאֲתִים מְנָה. וְכֵן 87
 אִם אָמַר הָאָחֵד: 'דְּמִי חֲבִית שֶׁל זֵין יֵשׁ לוֹ בְּדוֹ, וְזֶה 88
 אומר: 'דְּמִי חֲבִית שֶׁל שֶׁמֶן' - מִשְׁלֵם פְּכּוּחַ שֶׁבְּדָמִים. 89
 וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. 90
 91

ה. הַחֻקִּירוֹת וְהַדְרִיֶּשׁוֹת - הֵם הַדְּבָרִים שֶׁהֵם עֵקֶר הָעֵדוּת, 1
 וּבָהֶם יִתְחַיֵּב אוֹ יִפְטוּר [הַנִּידוּן]. וְהֵן פְּנוּת הַמְּעֻשָׂה שְׂעֻשָׂה 2
 [מֵה וְאִיר], וְכוּוֹן הַזְּמַן, וְכוּוֹן הַמְּקוֹם - שְׂבָהֵן יוֹמּוֹ 3
 הָעֲדִים, אוֹ לֹא יוֹמּוֹ; שְׂאִין אִנּוּ יְכוּלִים לְהִזִּים הָעֲדִים, עַד 4
 שֶׁיָּכוּנוּ הַזְּמַן וְהַמְּקוֹם. 5

ו. וְעוֹד מְרָבִין לְבַדֵּק הָעֲדִים בְּדְבָרִים שְׂאִינֵן עֵקֶר בַּעֲדוֹת, 6
 וְאִין הָעֵדוּת תְּלוּיָה בָּהֶן; וְהֵן הַנְּקַרְאִין 'בְּדִיקוֹת'. וְכָל 7
 הַמְּרָבָה בְּבִדְיָקוֹת, הָרֵי זֶה מְשַׁבַּח. בִּיצַד הֵן הַבְּדִיקוֹת? הָרֵי 8
 שֶׁהָעִידוּ עֲלֵיו שְׁהַרְגוּ, וְנִחְקָרוּ בַשָּׁבַע חֻקִּירוֹת שֶׁמְנִינּוּ, שְׁהֵן 9
 כִּכְנֻת הַזְּמַן וְכְנֻת הַמְּקוֹם, וְנִדְרָשוּ כְּכְנֻת הַמְּעֻשָׂה, וְכָוֵנו 10
 הַכְּלִי שֶׁהָרְגוּ בוֹ - בּוּדְקִין אוֹתָן עוֹד, וְאוֹמְרִין לָהֶן: 'מָה 11
 הֵיךְ לֹבֵשׁ הַנְּהַרְג אוֹ הַהוֹרְג, בְּגַדִּים לְכַנִּים אוֹ שְׂחָרִים? 12
 עַפְר הָאֶרֶץ שֶׁנְּהַרְג עָלֶיךָ, לְכֵן אוֹ אָדָם? אֱלוֹ וְכִיוּצָא בָּהֶן, 13
 הֵן הַבְּדִיקוֹת. מְעֻשָׂה, שֶׁאָמְרוּ עֲדִים: 'הֲרָגוּ בְּמָקוֹם פְּלוּנִי 14
 תַּחַת הַתְּאָנָה', וּבְדַקוֹ הָעֲדִים וְאָמְרוּ לָהֶם: 'תְּאָנִים שְׁלָה 15
 שְׂחָרוֹת הִיוּ, אוֹ לְכָנוּת? עֲקָצִין שֶׁל אוֹתָם הַתְּאָנִים אֲרָכּוֹת 16
 הִיוּ, אוֹ קְצָרוֹת? וְכָל הַמְּרָבָה בְּבִדְיָקוֹת אֱלוֹ וְכִיוּצָא בָּהֶן, 17
 הָרֵי זֶה מְשַׁבַּח. 18

יוֹם שְׁנֵי כ' טַבַּת ה'תשע"ד

פָּרֶק ב

א. מָה בֵּין חֻקִּירוֹת לְבִדְיָקוֹת? בְּחֻקִּירוֹת וְדְרִיֶּשׁוֹת - אִם 21
 כָּוֵן הָאָחֵד אֵת עֲדוֹתוֹ, וְהָעֵד הַשְּׁנִי אָמַר: 'אֵינִי יוֹדַע' - 22
 עֵדוּתָן בְּטָלָה; אָבָל בְּבִדְיָקוֹת - אֲפֵלוּ שְׁנִיֵּיהֶן אוֹמְרִין: 'אִין 23
 אִנּוּ יוֹדַעִין' - עֵדוּתָן קְיָמָת. וּבְזִמָּן שֶׁהֵן מְכַחִישִׁין זֶה אֵת 24
 זֶה, אֲפֵלוּ בְּבִדְיָקוֹת - עֵדוּתָן בְּטָלָה. בִּיצַד? הָעִידוּ שֶׁהַרְגוּ 25
 זֶה אֵת זֶה, וְאָמַר הָעֵד הָאָחֵד בַּשְּׂנֵיֶיךָ: 'בַּשְּׁבֻעַ פְּלוּנִי, 26
 בַּשָּׁנָה פְּלוּנִית, בַּחֲדָשׁ פְּלוּנִי, בְּכָף וְכָף בַּחֲדָשׁ, בְּרִבְעֵי 27
 בַּשָּׁבַת, בַּשֶּׁשׁ שְׁעוֹת בַּיּוֹם, בְּמָקוֹם פְּלוּנִי הָרְגוּ'; וְכֵן 28
 כְּשֶׁדְרָשׁוּ בְּמֵה הָרְגוּ, אָמַר: 'הָרְגוּ בְּסִיף'. וְכֵן הָעֵד הַשְּׁנִי 29
 כָּוֵן עֲדוֹתוֹ כָּלֵל חוּץ מִן הַשְּׁעוֹת, שֶׁאָמַר: 'אֵינִי יוֹדַע כְּכֵמָה 30
 שְׁעוֹת הֵיךְ בַּיּוֹם, אוֹ שֶׁכּוֹן אֵת הַשָּׁעָה, וְאָמַר: 'אֵינִי יוֹדַע 31
 בְּמֵה הָרְגוּ, וְלֹא הַכְּנֵיתִי בְּכָלִי שֶׁהִיָּה בְּדוֹ' - עֵדוּתָן בְּטָלָה. 32
 אָבָל אִם כְּוֵנו הַכֹּל, וְאָמְרוּ לָהֶן הַדְּנֵינִין: 'פִּלְיוּ הִיוּ שְׂחָרִים, 33
 אוֹ לְכַנִּים? וְאָמְרוּ: 'אִין אִנּוּ יוֹדַעִין, וְלֹא שְׁמֵנו לְכַנּו 34
 לְדְבָרִים אֱלוֹ שְׂאִין בָּהֶם מִמֶּשׁ' - עֵדוּתָן קְיָמָת. 35

ב. אָמַר אָחֵד: 'כֹּלִים שְׂחָרִים הֵיךְ לְבוּשׁ, וְהַשְּׁנִי אָמַר: 'לֹא 36
 כִי, אֵלָא כֹּלִים לְכַנִּים הֵיךְ לְבוּשׁ' - הָרֵי עֵדוּתָן בְּטָלָה; 37
 וּכְאֵלוּ אָמַר הָאָחֵד 'בְּרִבְעֵי בַשָּׁבַת' וְהַשְּׁנִי 'בַּחֲמִישִׁי', שְׂאִין 38
 כָּאִן עֲדוֹת, אוֹ שֶׁאָמַר הָאָחֵד 'בְּסִיף הָרְגוּ' וְהַשְּׁנִי אומר 39
 'בְּרַמְח', שְׂאִין כָּאִן עֲדוֹת, שְׂנָאָמַר: 'נִכּוֹן הַדְּבָר'; וְכִינֵן 40
 שֶׁהַכְּחִישוּ זֶה אֵת זֶה בְּדְבָר מִכָּל הַדְּבָרִים - אִין זֶה 'נִכּוֹן'. 41

ג. הִיוּ הָעֲדִים מְרָבִין - שְׁנַיִם מֵהֶם כְּוֵנו עֵדוּתָן בְּחֻקִּירוֹת 42
 וּבְדְרִיֶּשׁוֹת, וְהַשְּׁלִישִׁי אומר: 'אֵינִי יוֹדַע' - תַּתְקַם הָעֵדוּת 43
 בַּשְּׁנַיִם, וְיַהֲרַג. אָבָל אִם הַכְּחִישׁ אֵת שְׁנֵיהֶן, אֲפֵלוּ בְּבִדְיָקוֹת 44
 - עֵדוּתָן בְּטָלָה. 45

מתוך מהדורת חזק

48 אֹתָן לְבֵית דִּין. וְאִם יָדְעוּ בֵּית דִּין שֶׁבַעל דִּינוֹ אַלֶּם, וְטָעַן
49 הַתּוֹבֵעַ שֶׁהָעֵדִים מִתְפַּחְדִּים מִבַּעַל דִּינוֹ שֵׂיבֹאוּ וַיִּעֲדוּ לוֹ
50 - הָרִי בֵּית דִּין כּוֹפִין אֶת בַּעַל דִּינוֹ שֵׂיבֹאֵהוּ הוּא הָעֵדִים.
51 וְכֵן כָּל פְּיוּצֵא בְּדַבְרֵים אֵלוֹ, דְּנִין בְּהֵן לְאַלֶּם.

פֶּרֶק ז

52
53 א. עֵדֵי נִפְשׁוֹת - צָרִיכִין שֵׁיֵהוּ שֶׁנִּהְיָ רֹאֵין אֶת הָעוֹשָׂה
54 עֲבָרָה כְּאַחַד, וְצָרִיכִין לְהֵעִיד כְּאַחַד, וַבְּבֵית דִּין אַחַד. אָבָל
55 דִּינֵי מְמוֹנוֹת אֵינָן צָרִיכִין לְכַף. כִּיצַד? הִיא אַחַד רֹאֵהוּ
56 מִחַלּוֹן זֶה לְשַׁעֲבֵר הָעֲבָרָה, וְהַעֲד הָאֶחָד רֹאֵהוּ מִחַלּוֹן אַחֵר
57 - אִם הָיוּ שְׁנֵי הָעֵדִים רֹאֵין זֶה אֶת זֶה, מַצְטַרְפִּין; וְאִם
58 לֹא, אֵין מַצְטַרְפִּין. הִיא זֶה הַמְּתַרֶּה בּוֹ רֹאֵה אֶת הָעֵדִים,
59 וְהָעֵדִים רֹאֵין אוֹתוֹ - אָף עַל פִּי שְׂאֵין רֹאֵין זֶה אֶת זֶה,
60 הַמְּתַרֶּה מִצָּרְפָּן. הֵי שְׁנֵי הָעֵדִים בְּבֵית אַחַד, וְהוֹצִיא אַחַד
61 מֵהֶם רֹאשׁוֹ מִן הַחַלּוֹן, וְרָאָה זֶה שֶׁעוֹשָׂה מְלָאכָה בְּשֵׁבֶת,
62 וְאַחַד מִתְרֶה בּוֹ, וְהִכְנִיס רֹאשׁוֹ, וְחֹזֵר הָעֵד הַשְּׁנֵי וְהוֹצִיא
63 רֹאשׁוֹ מֵאוֹתוֹ הַחַלּוֹן וְרָאָהוּ - אֵין מַצְטַרְפִּין; עַד שֵׁיֵרֹאוּ
64 שֶׁנִּהְיָ כְּאַחַד. הֵי שְׁנֵי עֵדִים רֹאֵין אוֹתוֹ מִחַלּוֹן זֶה, וְשְׁנֵי
65 עֵדִים רֹאֵין אוֹתוֹ מִחַלּוֹן אַחֵר, וְאַחַד מִתְרֶה בּוֹ כַּאֲמָצַע -
66 בְּזִמָּן שֶׁמְצַתֵּן רֹאֵין אֵלּוֹ אֶת אֵלוֹ, הָרִי זֹו עֵדוֹת אַחַת;
67 וְאִם לֹא הָיוּ רֹאֵין אֵלּוֹ אֶת אֵלוֹ, וְלֹא צָרָף אוֹתָם הַמְּתַרֶּה
68 - הָרִי אֵלוֹ שְׁתֵּי עֵדוֹת. לְפִיכָף, אִם נִמְצְאָת פֶּת אַחַת מֵהֶן
69 זוֹמָמִין - הוּא (הַנֶּאֱשַׁם) וְהֵן (הָעֵדִים שֶׁהוֹמָן) נִהְרְגִין, שֶׁהָרִי
70 הוּא נִהְרָג בְּעֵדוֹת הַפֶּת הַשְּׁנָיָה.

71 ב. אָבָל בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת - אָף עַל פִּי שֶׁרֹאִי זֶה אַחֵר זֶה,
72 עֵדוֹתָם מַצְטַרְפִּין. כִּיצַד? אָמַר הָאֶחָד: 'בְּפָנַי הִלְוָהוּ בְּיוֹם
73 פְּלוֹנִי', אוֹ 'בְּפָנַי הוֹדָה לוֹ', וְאָמַר הָעֵד הַשְּׁנִי: 'וְכֵן אָנִי
74 הִלְוָהוּ בְּפָנָי', אוֹ 'הוֹדָה בְּיוֹם אַחֵר' - הָרִי אֵלּוֹ מַצְטַרְפִּין.
75 ג. וְכֵן אִם אָמַר הָאֶחָד: 'בְּפָנַי הִלְוָהוּ', וְהַשְּׁנִי אוֹמַר: 'בְּפָנַי
76 הוֹדָה לוֹ', אוֹ שֶׁאָמַר הָרִאשׁוֹן: 'בְּפָנַי הוֹדָה לוֹ', וְהַשְּׁנִי
77 שֶׁהֵעִיד אַחֵר זִמָּן אָמַר: 'בְּפָנַי הִלְוָהוּ' - הָרִי אֵלּוֹ מַצְטַרְפִּין.
78 ד. וְכֵן בְּעַת שֶׁמְעִידִין בְּבֵית דִּין - יְבֹא אַחַד, וְשׁוֹמְעִין
79 דְּבָרָיו הַיּוֹם, וְכִשְׂיְבֹא הָעֵד הַשְּׁנִי לְאַחֵר זִמָּן, שׁוֹמְעִין
80 דְּבָרָיו; וּמַצְטַרְפִּין זֶה לְזֶה, וּמוֹצִיאֵין בְּהֵן הַמָּמוֹן.

81 ה. וְכֵן אִם הָיָה עַד אַחַד בְּכֶתֶב (חֲתוּם עַל הַשֹּׁטֶר) וְאַחַד
82 עַל פֶּה - מַצְטַרְפִּין. וְאִם אָמַר זֶה שֶׁלֹּא כָּתֹב עֵדוֹתוֹ: 'אָנִי
83 קָנִיתִי [קִיבַלְתִּי קֶנֶן טוֹדָר] מְדוֹדוֹ עַל דְּבַר זֶה, וְלֹא בָא
84 הַמְּלוּהָ הַזֶּה, וְלֹא שָׂאל מִמֶּנִּי לְכַתֵּב' - שֶׁנִּהְיָ מַצְטַרְפִּין;
85 וְנֶעֱשְׂת מְלוּהָ בְּשֹׁטֶר, וְאֵינּוּ יְכוֹל לומר 'פְּרַעַתִּי'.
86 ו. הָעֵד הָעַד הָאֶחָד בְּבֵית דִּין זֶה, וְהָעֵד הַשְּׁנִי בְּבֵית דִּין
87 אַחֵר - יְבֹא בֵּית דִּין אַצֶּל בֵּית דִּין, וְיִצְטַרְפוּ עֵדוֹתָם. וְכֵן
88 אִם הֵעִידוּ שְׁנֵי הָעֵדִים בְּבֵית דִּין זֶה [עַל חֲתִימוֹת הָעֵדִים],
89 וְחֹזְרוּ וְהֵעִידוּ בְּבֵית דִּין אַחֵר [וְהִלְכוּ חֵלֶק מִבֵּית הַדִּין
90 לַמַּדִּינָת הַיָּס] - יְבֹא אַחַד מִכָּל בֵּית דִּין וּבֵית דִּין,
91 וְיִצְטַרְפוּ. אָבָל הָעַד עִם הַדָּנָן שֶׁהֵעִידוּ שְׁנֵי הָעֵדִים בְּפָנָיו,
92 אֵין מַצְטַרְפִּין.

93 ז. אָף עַל פִּי שֶׁמְצַרְפִּין הָעֵדוֹת בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, צָרִיף שֵׁיֵעִיד

1 ד. דִּין תּוֹרָה, שְׂאֵין מִקְבָּלִין עֵדוֹת, לֹא בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת וְלֹא
2 בְּדִינֵי נַפְשׁוֹת, אֲלֵא מִפִּי הָעֵדִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל פִּי שְׁנַיִם
3 עֵדִים" - מִפִּיהֶם, וְלֹא מִכֶּתֶב יָדָן. אָבָל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים,
4 שֶׁחֹתְכִין דִּינֵי מְמוֹנוֹת בְּעֵדוֹת שְׂבָשְׁטֵר, אָף עַל פִּי שְׂאֵין
5 הָעֵדִים קָמִין, כְּדִי שֶׁלֹּא תִנְעַל דִּלְת בְּפָנַי לִוִּים. וְאֵין דְּנִין
6 בְּעֵדוֹת שְׂבָשְׁטֵר בְּדִינֵי קִנְסוֹת, וְאֵין צָרִיף לומר בְּמִכּוֹת
7 וּבְגִלּוֹת, אֲלֵא מִפִּיהֶם, וְלֹא מִכֶּתֶב יָדָן.

8 ה. כָּל עַד שֶׁנֶּחְקְרָה עֵדוֹתוֹ בְּבֵית דִּין, בֵּין בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת
9 בֵּין בְּדִינֵי נַפְשׁוֹת - אֵינוֹ יְכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ. כִּיצַד? אָמַר:
10 'מִטְעָה [טוּעָה] הֵייתִי', 'שׁוּגֵג הֵייתִי', 'נִזְכַּרְתִּי שְׂאֵין הָדָבָר
11 בֵּן', 'לְפָחֶדוֹ עֵשִׂיתִי' [אֵיִים עַלִּי] - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אָפְלוּ
12 נִתָּן טַעֵם לְדְבָרָיו. וְכֵן אֵינוֹ יְכוֹל לְהוֹסִיף בְּעֵדוֹתוֹ תֵּנְאִי
13 [כִּגוֹן: מִכֹּר לוֹ עַל תְּנָאִי כֹךְ וְכוּ']. כִּלּוֹ שֶׁל דְּבַר: כָּל דְּבָרִים
14 שִׁיאַמַּר הָעַד אַחֵר שֶׁנֶּחְקְרָה עֵדוֹתוֹ, שִׂבֹּא מְכַלְלֵן בְּטוּל
15 הָעֵדוֹת, אוֹ הוֹסֶפֶת תֵּנְאִי בָּהּ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

16 ו. עֵדִים הִתְחַוּמִּין עַל הַשֹּׁטֶר - הָרִי הֵן כְּמִי שֶׁנֶּחְקְרָה
17 עֵדוֹתָן בְּבֵית דִּין, וְאֵינָן יְכוֹלִין לְחֹזֵר בְּהֵן. בְּמָה דְּבָרִים
18 אָמוּרִים? כִּשְׂאִפְשֵׁר לְקַטֵּם אֶת הַשֹּׁטֶר [לְאִמֶּת חֲתִימוֹת]
19 שֶׁלֹּא מִפִּיהֶם; כִּגוֹן שֶׁהֵי שֵׁם שְׁנֵי עֵדִים שֶׁנֶּה פְּתָב יָדָן, אוֹ
20 שֶׁהִיא כְּתָב יָדָן יוֹצֵא מִמְקוֹם אַחֵר [וְדוּמָה לְחֲתִימוֹת]. אָבָל
21 אִם אֵי אִפְשֵׁר לְקַטְמוֹ אֲלֵא מִפִּיהֶן, וְאָמְרוּ: 'כְּתָב דְּדִינוֹ הוּא
22 זֶה, אָבָל קְטַנִּים הֵיִינוּ', 'קְרוּבִים הֵיִינוּ', 'אֲנוּסִים הֵיִינוּ',
23 'מִטְעִין הֵיִינוּ' - הָרִי אֵלּוֹ נֶאֱמָנִין, וְיִבְטֵל הַשֹּׁטֶר.

24 ז. אָמְרוּ: 'פְּסוּלֵי עֵדוֹת הֵיִינוּ בְּעֲבָרָה', אוֹ 'שֶׁחַד לְקַחְנוּ
25 עַל עֵדוֹת זֹו' - אֵין נֶאֱמָנִין; שְׂאֵין אָדָם מֵשִׁים עֲצָמוֹ רִשְׁעִי,
26 עַד שֶׁיִּעֲדוּ עֲלָיו עֵדִים שֶׁהוּא רִשְׁעִי. וְכֵן אִם אָמְרוּ: 'אֲמָנָה
27 הֵי דְּבָרֵינוּ' [הִיא שֹׁטֶר לְלֹא הַלוּוָּאָה] - אֵין נֶאֱמָנִין;
28 שֶׁהַמְּעִיד עַל שֹׁטֶר אֲמָנָה, כְּמַעִיד בְּשִׁקֵּר.

29 ח. אָמְרוּ הָעֵדִים: 'שֹׁטֶר מְכָר זֶה', 'מוֹדְעָה נִמְסְרָה לָנוּ
30 עֲלָיו' [הַמְּכוּר הַצְּהִיר שֶׁמְכּוּר מֵאוּנוֹס] - אָף עַל פִּי שֶׁפְּתָב
31 יָדָן יוֹצֵא מִמְקוֹם אַחֵר, הָרִי אֵלּוֹ נֶאֱמָנִין.
32 ט. אָמְרוּ: 'עַל תֵּנְאִי הִיא שֹׁטֶר זֶה' - אִם הִיא כְּתָב יָדָן
33 יוֹצֵא מִמְקוֹם אַחֵר, אֵין נֶאֱמָנִין; וְאִם אֵין הַשֹּׁטֶר מִתְקַטֵּם
34 אֲלֵא מִפִּיהֶן, נֶאֱמָנִין, וְאֵין מְבַעַל הַדִּין [לְלִקּוּחוֹת]:
35 'קָמְנוּ הַתְּנְאִי, וְיבֹאוּ לְדִין'.

36 י. אָמַר הָאֶחָד מִן הָעֵדִים: 'עַל תֵּנְאִי הֵי דְּבָרִים', וְהַשְּׁנִי
37 אוֹמַר: 'לֹא הִיא שֵׁם תֵּנְאִי' - הָרִי כָּאֵן עַד אַחַד.

38 יא. גַּם בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, אֵין מִקְבָּלִין עֵדוֹת אֲלֵא בְּפָנַי בְּעַלִּי
39 דִּין. וְאִם הִיא בְּעַל דִּין חוֹלָה, אוֹ שֶׁהֵי הָעֵדִים מְבַקְשִׁים
40 לִילָף לְמַדִּינַת הַיָּס וְשִׁלְחוּ [בִּי"ד] לְבַעַל דִּין וְלֹא בָא - הָרִי
41 אֵלּוֹ מִקְבָּלִין עֵדִים שֶׁלֹּא בְּפָנָיו. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים?
42 בְּעֵדוֹת עַל פֶּה. אָבָל בְּשֹׁטֶר, מִקָּמִין בְּבֵית דִּין אֶת עֲדָיו
43 שֶׁלֹּא בְּפָנַי בְּעַל דִּין, וְאָפְלוּ הִיא עוֹמֵד וְצוּנוֹת וְאוֹמַר: 'שֹׁטֶר
44 מְזַנֶּף הוּא', 'עַדִּי שִׁקֵּר הֵן', 'פְּסוּלֵי עֵדוֹת הֵן' - אֵין
45 מְשַׁגְּיחִין בּוֹ, אֲלֵא מִקָּמִין אֶת הַשֹּׁטֶר. וְאִם יֵשׁ לוֹ רֵאֵה
46 לְפַסַּל, וְפַסַּל.

47 יב. כָּל מִי שֵׂישׁ לוֹ רֵאֵה בְּעֵדִים, מִטְפַּל בְּעֵדִים עַד שֶׂיבֹא

מתוך מהדורת חזק

46 העדות' - מפרישין אותו. אם נמצא באלו שנתפגנו להעיד
 47 קרוב או פסול, עדות פלן בטלה. במה דברים אמורים?
 48 בשהיה בהן קרוב או פסול. אבל אם היו פלן פשרים,
 49 אחד המתפגנו להעיד ואחד שלא נתפגנו להעיד - הואיל
 50 וראה הדבר וכן עדותו, והיתה שם התראה, חותכין הדין
 51 על פיו, בין בדיני ממונות בין בדיני נפשות.
 52 ו. שטר שהיו עדי מרבין, ונמצא אחד מהם פסול, או
 53 שהיו בהם שנים קרובים זה לזה, והרי אין העדים קימין
 54 כדי לשאל אותן [אם התכוונו להעיד או למלאת המקום
 55 הריק בשטר] - אם יש שם עדות ברורה שפלן ישבו
 56 לחתם, שהרי נתפגנו פלם להעיד - הרי זה בטל; ואם לאו,
 57 תתקיים העדות בשאר. ולמה מקימין העדות בשאר? שהרי
 58 אפשר שחתמו הפשרים, והניחו מקום לגדול לחתם
 59 [למעלה בתור כבוד], ובה זה הקרוב או הפסול, וחתם
 60 שלא מדעתם.
 61 ז. אף על פי שהעד שחתמו תחלה בשטר, הוא הפסול -
 62 הרי השטר כשר.
 63 ח. כל עד שהעיד בדיני נפשות, אינו מורה בדין זה
 64 הנגה, ולא ללמד עליו לא זכות ולא חובה. ואם אמר:
 65 'יש לי ללמד עליו זכות', משתקין אותו - שנאמר: "ועד
 66 אחד לא יענה בנפש למות", בין לזכות בין לחובה. ומהו
 67 זה שנאמר: "למות"? כלומר, עד שהעיד בנפש למות -
 68 לא יענה דבר, אלא יעיד וישתק. אבל בדיני ממונות, יש
 69 לו ללמד זכות וחובה. אבל לא ימנה מן הדיינים, ולא
 70 יעשה דין; שאין עד נעשה דין, אפלו בדיני ממונות.
 71 ט. במה דברים אמורים? בדרך שצריך עדים מן התורה,
 72 וצריך דינין לדון באותו הדבר מן התורה. אבל בשל
 73 דבריהם, עד נעשה דין. כיצד? אחד שהביא את הגט
 74 ואמר: [כתנת חכמים]: "בפני נכתב ובפני נתתם" - הוא
 75 וישנים נותנין אותו לה [בתור שלושה דיינים], ונמצא כאלו
 76 נטלתו בבית דין. וכן כל פיוצא בזה.
 77
פרק ו
 78 א. כבר בארנו, שקיום שטרות [אימות חתימות העדים
 79 בב"ד] מדבריהם [מדברנו], כדי שלא תנעל דלת בפני
 80 לוי. אף על פי כן, אין מקימין שטרות אלא בשלשה,
 81 אפלו שלשתן הדיוטות, מפני שהוא דין. ולפיכך אין
 82 מקימין שטרות בלילה, כמו שבארנו.
 83 ב. באחד מתמשה דרכים יתקיים השטר בבית דין: הדרך
 84 האחת, שיהיו הדיינים מפירין פתב ידי העדים, שזו עדות
 85 פלוני וזו עדות פלוני. הדרך השנייה, שחתמו העדים
 86 בפניהם. הדרך השלישית, שיבואו העדים החותמים
 87 לפניהם, ויאמר כל אחד ואחד: 'זה פתב די, ואני עד
 88 בדרך זה'. הדרך הרביעית, שאם מתו עדי השטר או שהיו
 89 במדינה אחרת, ויבואו עדים ויעידו על פתב דין שהוא
 90 זה. הדרך החמישית, שיהיה פתב דין יוצא בשטרות
 91 אחרים, ועורכין [מדינים] בית דין זה הפתב לאותו הפתב

1 כל עד אחד משניהן בכל הדבר, כמו שבארנו. אבל אם
 2 העיד אחד במקצת הדבר, והעיד השני במקצתו - אין
 3 מקימין את הדבר מעדות שניהן, שנאמר: "קום דבר",
 4 ולא חצי דבר. כיצד? זה אומר: 'אכל שדה זו שנה פלונית',
 5 וזה העיד שאכלה בשנה שניה, וזה העיד שאכלה בשנה
 6 שלישית - אין מצטרפין עדות שלשתן, ואמרינן: 'הרי
 7 אכלה שלש שנים'; שכל אחד ואחד העיד במקצת הדבר.
 8 וכן אם העיד זה: 'שאני ראיתי [אצל פלוני] שערה אחת
 9 בצד ימינו של זה', וזה אומר: 'ואני ראיתי שערה אחת בצד
 10 שמאלו באותו היום' - אין מצטרפין דברי שניהם, כדי
 11 שנאמר: 'הרי העידו שניהם שהיה זה גדול ביום פלוני';
 12 לפי שכל אחד העיד במקצת הסימנין [ב' שערות למטה
 13 שהם סימן גדלות]. אפלו העידו שנים בשערה אחת, והעידו
 14 שנים אחרים בשערה אחרת; שהרי כל פת מהן העידה על
 15 חצי דבר - ואין זו עדות. אבל אם העיד האחד שראה שתי
 16 שערות בצד ימין, והעיד השני שראה שתי שערות בצד
 17 שמאל - מצטרפין. וכן כל פיוצא בזה.

יום שלישי כ"א טבת ה'תשע"ד

פרק ה

19
 20 א. אין חותכין [פוסקים] דין מן הדיינים על פי עד אחד,
 21 לא דיני נפשות ולא דיני ממונות - שנאמר: "לא יקום עד
 22 אחד באיש, לכל עון ולכל חטאת"; ומפי השמועה
 23 [מחשבר"ה] למדנו, שקם הוא לשבועה, כמו שבארנו
 24 בהלכות טוען.
 25 ב. בשני מקומות האמינה תורה עד אחד - בשוטה שלא
 26 תשמה מי מרים [אם מעיד שנטמאה], ובעגלה ערופה שלא
 27 תערף [אם מעיד שראה הרוצח], כמו שבארנו במקומן. וכן
 28 מדבריהן, בעדות אשה שיעיד לה שמת בעלה.
 29 ג. וכן כל מקום שער אחד מועיל, אשה ופסול כן מעידין
 30 - חוץ מעד אחד של שבועה; שאין מחיבין שבועה אלא
 31 בעדות עד כשר הראוי להצטרף עם אחר, ויתחייב זה
 32 הנשבע על פי ממון. 'על פי שני עדים, או על פי שלשה
 33 עדים', לעשות שלשה כשנים. מה השנים, אם נמצא אחד
 34 מהם קרוב או פסול, בטלה העדות - אף השלשה. והוא
 35 הדין למאה, אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול - בטלה
 36 העדות, בין בדיני נפשות בין בדיני ממונות.
 37 ד. במה דברים אמורים? בזמן שנתפגנו פלן להעיד. אבל
 38 אם לא נתפגנו פלן להעיד - מה יעשו שני אחים בכלל
 39 העם וראו כשהרג זה את זה, או כשהחבל בו, או כשהטף
 40 חפץ מידו.
 41 ה. וכיצד בודקין הדבר? כשיבואו לבית דין עדים מרבין
 42 - פת אחת, אמרים להם: 'כשראייתם זה שהרג או חבל,
 43 להעיד באתם או לראות? כל מי שאמר: 'לא באתי
 44 להעיד עליו, אלא לראות מה הדבר, ובכלל העם באתי'
 45 - מפרישין אותו; וכל מי שאמר: 'להעיד באתי, ולכונן

מתוך מהדורת חזק

47 כשני עדים שאינם קרובים, ואם נצטרף עמהם שלישי
48 והעיד על כתב ידי שניהם - הרי נתקיים השטר -] על כל
49 חתימה צריך ב' עדים].
50 ב. ואלו מדברים שנאמנים הגדולים להעיד בגדלן, מה
51 שראו בקטנן. נאמן אדם לומר כשהוא גדול: 'זה כתב ידו
52 של אבא, וזה כתב ידו של רבי, וזה כתב ידו של אחי,
53 שהייתי מכיר בכתב ידם כשהייתי קטן'; והוא שיצטרף
54 עמו אחר שמכיר כתב ידם כשהוא גדול.
55 ג. שטר שעדיו ראובן ושמעון, וכאו שנים והעידו שניהן
56 שזה כתב ידו של ראובן וזה כתב ידו של שמעון - נתקיים
57 השטר. אבל אם העיד זה על כתב ידי ראובן, והשני העיד
58 על כתב ידי שמעון - לא נתקיים השטר, לפי שצריך שני
59 עדים על כל כתב יד אחד משניהם; ואם יש שלישי מעיד
60 על כתב ראובן ושמעון כאחד, נתקיים.
61 ד. אמר הראשון: 'זה כתב ידי', והעיד הוא ואחר על
62 כתב ידי השני - לא נתקיים; לפי שנמצא שלשת רבועי
63 הממון שבשטר תלוי בעדות האחד. וכן אם העיד אחיו
64 או בנו של ראשון עם אחר, על כתב ידי השני - לא
65 נתקיים; שהרי שלשת רבועי הממון תלוי בעדות הקרובים.
66 ה. שנים החותמין על השטר, ומת אחד מהם - צריך שני
67 עדים להעיד על כתב ידו של מת. ואם לא נמצא אלא עד
68 אחד, עם זה העד התייחס - כותב חתימת ידו בפני עדים
69 אפלו על החרש, ומשליכו בבית דין, עד שיתחזק כתב ידו
70 בבית דין [בהשוואת החתימות], ולא יהיה צריך לומר שזה
71 כתב ידו; ויעיד הוא והאחר על כתב ידי המת, ויתקיים
72 כתב ידו שלא מפיו.
73 ו. שלשה שישבו לקיים את השטר, שנים מהם מכירין
74 חתימות ידי עדים ואחד אינו מכיר - עד שלא חתמו,
75 מעידין בפניו וחותם; שהעדים נעשים דינים בדבר שהוא
76 מדבריהן [מדברנו], כמו שבארנו. אבל אחר שחתמו - אין
77 מעידין בפניו וחותם; שהרי בעת שחתמו, לא היו המפירין
78 אלא שנים, ואין מקימין בשנים אלא עד שיהיו שלשתן
79 מפירין, או יעידו העדים על הכתב בפני כל אחד ואחד.
80 ז. שנים שהיו חתומין על השטר, ומתו, וכאו שנים
81 ואמרו: 'כתב ידם הוא זה, אבל אנוסים היו', 'קטנים היו',
82 'פסולי עדות היו' - אף על פי שיש שם עדים אחרים שזה
83 כתב ידם, או שהיה כתב ידם יוצא משטר שקרא עליו
84 ערער והחזוק בבית דין - הרי זה לא נתקיים; אלא מעמידין
85 השנים שבשטר כנגד השנים שהעידו עליהן שהן פסולין,
86 ואין גובין בו כלום.

יום רביעי כ"ב טבת ה'תשע"ד

פָּרָק ח

87
88
89 א. מי שחתם על השטר, וכא להעיד על כתב ידו בבית
90 דין, והפיר כתב ידו שזה הוא בודאי, אבל אינו זוכר
91 העדות כלל, ולא ימצא בלבו זכרון שזה לזה מזה מעולם

1 שבשטרות האחרות ויהיה דומה זה לזה, ויראה להם
2 ביחד [לג' הדיינים], שכתב ידי אלו הוא כתב ידי אלו.
3 ג. אין מקימין את השטר משטרות אחרות, אלא משתי
4 שטרות של [מכירת -] שתי שדות, שאכלום בעליהן -
5 החזיקו הלקוחות] שלש שנים אכילה נכונה גלויה בלא
6 שום יראה ולא פחד מתביעה בעולם, כדרך שאוכלין כל
7 בעלי שדות שדותיהם; או משני שטרי כתבות. והוא,
8 שיצאו שני השטרות מתחת ידי אחר - לא מתחת ידי זה
9 שרוצה לקיים שטרו, שמא הוא זוף הכל. וכן מקימין
10 השטר משטר שקרא עליו ערער [על אמיתותו], והחזוק
11 בבית דין - מקימין ממנו לבדו, כמו שמקימין משטרי
12 שתי שדות או שתי כתבות.
13 ד. בית דין שכתבו: 'במושב שלשה היינו, ונתקיים שטר
14 זה בפנינו' - הרי זה מקיים, אף על פי שלא פראשו באיזו
15 הדרך מחמש הדרכים נתקיים; שאין חוששין לבית דין שמא
16 יטעו. וכבר נהגו כל בתי דינין שראינו ושמענו, שיקתבו
17 הדרך שנתקיים בה בפניהם.
18 ה. ולעולם אין בית דין בודקין אחר בית דין אחר, אלא
19 מתזקין אותן שהן בקיין ולא יטעו; אבל בודקין אחר
20 העדים.
21 ו. שלשה שישבו לקיים את השטר, ומת אחד מהן - צריך
22 לכתב: 'במושב שלשה היינו, והאחד איננו'; שמא יראה
23 הרואה, ויאמר: 'בשנים קימוהו'. אפלו היה כתוב בו:
24 'בבית דין', יאמר הרואה: 'שמא דמו ששניהם בית דין
25 הן'. ואם יש בו משמע שהיו שלשה, אינו צריך.
26 ז. שלשה שישבו לקיים את השטר, וכאו שני עדים
27 וערערו על אחד מהן שהוא גזול וכיוצא בו, וכאו שנים
28 אחרים והעידו שחזרו בתשובה - אם עד שלא חתמו
29 העידו שחזרו - הרי זה חותם עמהם, שהרי שלשה היו.
30 ואם אחר שחתמו השנים העידו עליו שחזרו בתשובה -
31 אינו חותם עמהן, שהרי הוא כמי שאינו בעת חתימת
32 השנים. כמה דברים אמורים? בשערערו עליו בעברה.
33 אבל ערערו עליו בפגם משפחה, כגון שאמרו: 'אמו לא
34 נשתחררה [משיפוחתה], ועבר הוא', או 'לא נתגיירה אמו,
35 וגוי הוא', ונודע אחר שחתמו השנים שאין במשפחתו
36 פגם, ושהוא פשוט - הרי זה חותם עמהן; שזה גלוי דבר
37 שהיה מקדם.
38 ח. מתר לכתב הקיים בשטר, קדם שיתקיים השטר; שאין
39 הכתיבה עקר, אלא החתימה. ואין הדינים צריכין לקרות
40 השטר שמקימין אותו, אלא מקימין אותו מעדיו, אף על
41 פי שלא ידעו מה כתוב בו.

פָּרָק ז

42
43 א. מעיד הקרוב על כתב ידי קרובו. ביצר? שטר שעדיו
44 ראובן ושמעון, ומתו, או שהלכו למדינת הים, וכא בנו
45 של ראובן ואמר: 'זה כתב ידו של אבי', וכא בנו של
46 שמעון ואמר: 'זה כתב ידו של אבי' - הרי אלו פשוטין

מתוך מהדורת חזק

פסולין, מפני שהן ספק אשה, וכל מי שהוא ספק כשר
 ספק פסול - הרי הוא פסול; שאין העד בא, אלא להוציא
 קמון על פיו, או לחיב [לענוש] על פיו עון, ואין מוציאין
 קמון מספק ואין עונשין מספק, דין תורה.
ד. העבדים פסולין לעדות, דין תורה, שגאמר בעדים:
 "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו", מפלל שאחיו
 כמוהו - מה אחיו בן ברית, אף העד בן ברית. קל וחמר
 לגוים: אם עבדים שהן במקצת מצוות פסולין - הגוים,
 לא כל שכן.
ה. מי שחציו עבד וחציו בן חורין, פסול.
ו. וכל מי שנשפתחר, והרי הוא מחסר גט שחרור - פסול;
 עד שגיע הגט לידו ויטבל, ויעשה מפלל בני ברית, ואחר
 כף יעיד.
ז. הקטנים פסולין לעדות מן התורה, שגאמר בעדים:
 "ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה'" - 'אנשים',
 ולא קטנים. אפלו היה הקטן נבון וחסם - הרי הוא פסול,
 עד שביא שתי שערות [למטה] אחר שלש עשרה שנה
 גמורות. ואם הגיע לעשרים שנה ולא הביא שתי שערות,
 ונולד בו סימן מסימני סרים - הרי זה סרים, ויעיד. ואם
 לא נולד בו - לא יעיד עד רב שנותיו [שלושים וחמש],
 כמו שבארנו בהלכות אישות.
ח. קטן שהגיע לכלל שנותיו, שנראו בו סימני בגרות
 מלמעלה [שערות הזקן ובית השחי] - אינו צריך בדיקה
 [למטה]. ואם לא ראו - אין מקבלין עדותו, עד שיבדק.
 וכן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביא שתי שערות,
 ואינו יודע בטיב משא ומתן - אין עדותו עדות בקרקעות,
 מפני שאינו מדקדק בדברים, שהרי אינו יודע. אבל בעדות
 משלטין - מקבלין עדותו, הואיל והוא גדול.
ט. השוטה פסול לעדות מן התורה, לפי שאינו בן מצוות.
 ולא שוטה שהוא מהלך ערם ומשבר פלים וזרק אבנים
 בלבד, אלא כל מי שנטרפה דעתו, ונמצאת דעתו משבשת
 תמיד אפלו בדבר מן הדברים - אף על פי שהוא מדבר
 ושואל כענין בשאר דברים - הרי זה פסול, ובכלל
 השוטים יחשב. הנכפה [- נופל לעיתים משגעון] - בעת
 כפייתו, פסול; ובעת שהוא בריא, כשר. ואחד הנכפה מזמן
 לזמן, או הנכפה תמיד בלא עת קבוע. והוא, שלא תהיה
 דעתו משבשת תמיד; שהרי יש שם נכפין, שגם בעת
 בריאתם, דעתן מטרפת עליהן. וצריך להתישב בעדות
 הנכפין הרבה.
י. הפתאים ביותר שאינן מכירין דברים הסותרין זה
 את זה, ולא יבינו עניני הדבר פדןן שמבינין שאר
 עם הארץ, וכן המבהלין והתפזין בדעתן, והמשמגעים
 בדעתם ביותר - הרי כל אלו בכלל השוטים. ודבר
 זה, לפי מה שיראה הדני; שאי אפשר לבנו הדעות
 בכח.
יא. חרש - כשוטה; שאין דעתו נכונה, ואינו בן מצוות.
 ואחד חרש שמדבר ואינו שומע, או ששומע ואינו מדבר

1 - הרי זה אסור להעיד על כתב ידו זה בבית דין; שאין
 2 אדם מעיד על כתב ידו שהוא זה, אלא על הממון
 3 שבשטר הוא מעיד שזה חיב לזה, וכתב ידו - כדי
 4 להזכירו הדבר; אבל אם לא נזכר, לא יעיד.
ב. אחד הזוכר את העדות מעצמו אחר שראה כתב ידו,
 6 או שהזכירוהו אחרים ונזכר, ואפלו הזכירו העד השני
 7 שהעיד עמו - אם נזכר, הרי זה מעיד. אבל אם הזכיר
 8 אותו התובע עצמו - אף על פי שנזכר, אינו מעיד; מפני
 9 שזה דומה בעיני בעל דין כאלו העיד בשקר בדבר שלא
 10 ידע.
ג. ולפיכך, אם היה התובע תלמיד חכמים, והזכיר התובע
 12 הזה את העד ונזכר - הרי זה יעיד לו; שתלמיד חכמים
 13 יודע, שאלמלי לא זכר הדבר, לא היה מעיד. וקל [- קולא]
 14 הוא שהקלו בדיני ממונות, שאף על פי ששכח הדבר
 15 מפמה שנים, והכתב הוא שהזכירו הדבר - הרי זה מעיד.
ד. הואיל והדבר בן - שטר שיצא לבית דין, ובאו עדיו
 17 ואמרו: 'כתב ידינו הוא זה, אבל מעולם לא ידענו עדות
 18 זו, ואין אנו זוכרים שזה לזה מזה או מזה לו' - לא נחקים
 19 השטר, והרי הוא כחרש; עד שיוזכרו עדותן. וכל מי
 20 שאינו דן כזה - לא ידע בדיני ממונות בין מינו לשמאלו.
 21 אבל אם היה כתב ידם יוצא ממקום אחר, או שהיו עדים
 22 מעידים שזה כתב ידם - מקמיין את השטר, ואין משגיחין
 23 על דבריהם שאומריין: 'אין אנו זוכרים עדות זו'; שמא
 24 תזרו בהם, וזה שאמרו: 'אין אנו זוכרין', כדי לבטל
 25 השטר; וכאלו אמרו: 'קטנים היינו', פסולי עדות היינו,
 26 שאינם נאמנים, הואיל ויתקיים השטר שלא על פיהם.
 27 ומפני טעם זה, מקמיין כל השטרות, ואין אנו צריכין
 28 להביא עדים ולשאל אותם, אם הם זוכרים עדות זו, או
 29 אינם זוכרים אותה; שאפלו באו ואמרו: 'אין אנו זוכרים
 30 אותה' - אין שומעין להם, הואיל ואפשר לקימו שלא
 31 מפיהן.
ה. אחד הכותב עדותו על השטר, או שנמצא אצלו כתוב
 33 בפנקסו ובכתב ידו: 'פלוגי העיד [מינה] אותי עליו ביום
 34 פלוני בכך וכך' - אם זכר מעצמו, או הזכירוהו אחרים
 35 ונזכר - מעיד. ואם לאו, אסור להעיד; שאין זה דומה
 36 אלא למי שאמר לו אדם נאמן: 'פלוגי יש לו אצל פלוני
 37 כף וכך', והעיד הוא שיש לזה אצל זה, והוא אינו יודע
 38 מן הדבר כלום, אלא מפי אחר שמע והעיד.
פרק ט
א. עשרה מיני פסלות הן; כל מי שנמצא בו אחד מהן,
 41 הרי הוא פסול לעדות. ואלו הן - הנשים, והעבדים,
 42 והקטנים, והשוטים, והחרשים, והסומים, והרשעים,
 43 והבזויין, והקרובין, והנוגעין בעדותם; הרי אלו עשרה.
ב. נשים פסולות לעדות מן התורה, שגאמר: "על פי
 45 שנים עדים" - לשון זכר, לא לשון נקבה.
ג. וכן השטמום והאנדרוניוס [- ספקי זכר או נקבה]

מתוך מהדורת חזק

47 התורה לכל עדות. ומאימתי הוא נפסל? מעת שהעיד
 48 בבית דין, אף על פי שלא היום על אותה עדות אלא אחר
 49 כמה ימים. וכן המלכה ברבית - אחד הלכה, ואחד המלכה
 50 - שניתן פסולין לעדות: אם רבית קצוצה [- קבועה מראש]
 51 עשו, הרי הם פסולין לעדות מן התורה; ואם אבק [-
 52 מעיון] רבית עשו, הרי הן פסולין מדבריהם [מדרבנו]. וכן
 53 כל העובר על גזל של דבריהם, הרי הוא פסול מדבריהם.
 54 כיצד? התקנים, והן הלוקחים קרקע או משלשלין שלא
 55 ברצון הפעלים - אף על פי שנותנין הדמים, הרי אלו
 56 פסולין מדבריהם. וכן הרועים - אחד רועה בהמה דקה,
 57 ואחד רועה בהמה גסה של עצמן - הרי אלו פסולין;
 58 שחזקתן פושטין ידיהן בגזל, ומניחין בהמתן לרעות
 59 בשדות ופרדסים; ולפיכך סתם רועה פסול. ומגדלי בהמה
 60 דקה בארץ ישראל, פסולין; אבל בחוצה לארץ, כשרין.
 61 ומתיר לגדל בהמה גסה, בכל מקום. וכן המוכסין [- שקנו
 62 מהמלך זכות המיטות] - סתמן פסולין; מפני שחזקתן לקח
 63 יותר מדבר הקצוב להן בדין המלכות, ולוקחין היתר
 64 לעצמם. אבל גבאי מנת [גובי מס] המלך, סתמן כשרין;
 65 ואם נודע שלקחו אפלו פעם אחת יתר מן הראוי להן
 66 לגבות - הרי אלו פסולין. וכן מפריחי יונים בישוב -
 67 פסולין, מפני שחזקתן שגזולין יונים של אחרים בחנם.
 68 וכן סוחרים שביעית - והם בני אדם שיושבין בטלים, וכיון
 69 שבאה שביעית [שמיטה], פושטים זרועותיהן, ומתחילין
 70 לשא ולתן בפרות; שחזקת אלו, שהם אוספין פרות
 71 שביעית ועושין בהם סחורה. וכן המשחק בקביה - והוא,
 72 שלא תהיה לו אמנות אלא היא - הואיל ואינו עוסק
 73 ביישוב העולם, הרי זה בחזקת שאוכל [מתפרנס] מן
 74 הקביה, שהוא אבק [מעיון] גזל. ולא בקביה בלבד אמרו,
 75 אלא אפלו בקלפי אגוזים וקלפי רמונים. וכן לא יונים
 76 בלבד אמרו, אלא אפלו הממירים בהמה חיה ועוף,
 77 ואמרו: 'כל הקודם את חברו או כל הנוצח את חברו, יטל
 78 בעליו את שניהם', וכן כל פיוצא בשחוק זה - והוא, שלא
 79 תהיה לו אמנות אלא שחוק זה - הרי הוא פסול. וכל אלו
 80 פסולין מדבריהם.

81 ה. ארס [העובד בשדה תמורת יבול] שלקח דבר מועט
 82 מן הפרות שבכרו [הקדימו להתבשל] בימי ניסן וימי
 83 תשרי, קדם שתגמר מלאכתם - אף על פי שלקח שלא
 84 מדעת בעל השדה - אינו גנב, וכשר לעדות; שאין בעל
 85 השדה מקפיד על זה. וכן כל פיוצא בזה.

יום חמישי כ"ג טבת ה'תשע"ד

פרק יא

87
 88 א. מי שאינו לא במקרא, ולא במשנה, ולא בדרך ארץ -
 89 הרי זה בחזקת רשע, ופסול לעדות מדבריהם; שכל מי
 90 שירד עד כן, חזקה שהוא עובר על רב העברות שיבואו
 91 לידו.

1 אף על פי שאיתו ראיה מעלה, ודעתו נכונה - צריך
 2 להעיד בבית דין בפיו, או שיהיה ראוי להעיד בפיו, ויהיה
 3 ראוי לשמע דברי הדינים, והאיים שמאימין עליו. וכן אם
 4 נשתתק [נתאלם מחמת חולין] - אף על פי שנבדק בדרך
 5 שבוזקין לגטין [אם דעתו מיושבת], ונמצאת עדותו
 6 מקונה, והעיד בפנינו בכתב ידו - אינו עדות כלל; חוץ
 7 מעדות אשה [להעיד שמת בעלה], לפי שבפגונה הקלו.
 8 יב. הסומין - אף על פי שמפירין הקול, ונדעו [- מכירים]
 9 האנשים [- בעלי הדיון] - הרי אלו פסולין מן התורה,
 10 שנאמר: 'והוא עד, או ראיה' - מי שהוא ראוי לראות,
 11 הוא שמעיד. והסומה באחת מציניו, כשר להעיד.

פרק י

13 א. הרשעים פסולין לעדות מן התורה, שנאמר: 'אל
 14 תשת ידך עם רשע, להית עד חמס'; מפי השמועה
 15 [מחשה רבינו] למד: 'אל תשת רשע עד'. ואפלו עד כשר
 16 שידע בחברו שהוא רשע, ואין הדין מפירין רשעו -
 17 אסור לו להעיד עמו, אף על פי שהיא עדות אמת; מפני
 18 שמצטרף עמו, ונמצא זה הכשר השית ידו עם הרשע עד
 19 שנתקבלה עדותו. ואין צריך לומר, עד כשר שהוא יודע
 20 בעדות לחברו, וידע שהעד השני שעמו עד שקר - שאסור
 21 לו להעיד, שנאמר: 'אל תשת ידך עם רשע'.

22 ב. איזה הוא רשע? כל מי שעבר עברה שחייבין עליה
 23 מלקות - זהו רשע, ופסול לעדות; שהרי התורה קראה
 24 למחייב מלקות רשע, שנאמר: 'ויהיה אם בן הכות הרשע'.
 25 ואין צריך לומר למחייב מיתת בית דין שהוא פסול,
 26 שנאמר: 'אשר הוא רשע למות'.

27 ג. עבר על עברה שחייבין עליה מלקות מן התורה, הרי
 28 זה פסול מן התורה; ואם היה החייב שבה מדבריהם
 29 [מדרבנו], הרי זה פסול מדבריהם. כיצד? אכל בשר בהמה
 30 בחלב, או שאכל גבלות ושקצים וכיוצא בהן, בין לתאבון
 31 [למאלות תאוותן] בין להקעים [את הקב"ה], או שחלל את
 32 יום טוב ראשון, או שלבש שעטנז, שהוא שוע [מעורב
 33 צמר ופשתן ומסורק] או טווי [החוסים מצמר ופשתן] או
 34 נזו [ארוג מצמר ופשתן] - הרי זה פסול לעדות מן התורה.
 35 אבל אם אכל בשר עוף בחלב, או שחלל את יום טוב שני
 36 של גליות, או שלבש בגד צמר שאבד בו חוט של פשתן
 37 וכיוצא בו - הרי הוא פסול לעדות מדבריהם. וכבר מנינו
 38 כל עברה שחייבין עליה מלקות; וכבר נתבאר בכל מצוה
 39 ומצוה דברים שאסורין מן התורה, ודברים שאסורין
 40 מדבריהם.

41 ד. ועוד יש שם רשעים שהם פסולין לעדות, אף על פי
 42 שהן בני תשלומין ואינן בני מלקות; הואיל ולוקחין
 43 ממון שאינו שלהן בהמס - פסולין, שנאמר: 'כי יקום עד
 44 חמס' - בגון הגנבים והגזלנים - אף על פי שהחזיר, הרי
 45 הוא פסול לעדות מעת שגנב או גזל. וכן עד זומם - אף
 46 על פי שהיום בעדות ממון, ושלם - הרי זה פסול מן

46 פחותין הן מן הגוים; שהגוים - לא מעלין ולא מורידין,
47 ויש לחסידיהם חלק לעולם הבא; ואלו - מורידין ולא
48 מעלין, ואין להן חלק לעולם הבא.

פרק יב

49
50 א. כל הנפסל בעברה - אם העידו עליו שני עדים שעשה
51 עברה פלונית, אף על פי שלא התרו בו אינו לוקה, הרי
52 זה פסול לעדות. במה דברים אמורים? בשעבר על דברים
53 שפשט [מפורסם] בישראל שהם עברה - כגון שנשבע
54 לשקר או לשוא, או גזל, או גנב, או אכל נבלה וכיוצא
55 בה; אבל אם ראוהו עדים עובר על דבר שקרוב העושה
56 להיות שוגג - צריכין להזהירו, ואחר כך פסל. ביצד?
57 ראוהו קושר או מתיר בשבת - צריכין להודיעו שנה חלול
58 שבת, מפני שרוב העם אינן יודעין זה. וכן אם ראוהו
59 עושה מלאכה בשבת או ביום טוב - צריכין להודיעו
60 שהוא שבת, שקמא שוכח הוא. וכן המשחק בקביה תמיד,
61 או מי שנעשה מוכס [הקונה זכות המס מהמלך] או גבאי
62 [גובה מס המלך] שמוסיף לעצמו - צריכין העדים
63 להודיעו שהעושה דבר זה פסול לעדות; שרוב העם אינן
64 יודעין דברים אלו. וכן כל פיוצא בזה. כללו של דבר: כל
65 עברה שהדברים מראים לעדים שנה ידע שהוא רשע,
66 ועבר בנדון - אף על פי שלא התרו בו, הרי זה פסול
67 לעדות, ואינו לוקה.

68 ב. אין אדם נפסל בעברה על פי עצמו. ביצד? הרי שבא
69 לבית דין, ואמר שגנב או גזל או לנה ברבית - אף על פי
70 שמשלם על פי עצמו, אינו נפסל. וכן אם אמר שאכל
71 נבלה או בעל בעילה אסורה - אינו נפסל, עד שיהיו שם
72 שני עדים; שאין אדם משים את עצמו רשע. לפיכך,
73 ראובן שהעיד עליו שמעון שהלנה ברבית, והעיד לוי
74 ואמר: 'לי הלנה ברבית' - הרי ראובן נפסל בעדות שמעון
75 ולוי; אף על פי שהודה לוי שהלנה ברבית, אינו משים
76 עצמו רשע; ונאמן על ראובן, ואינו נאמן על עצמו. וכן
77 מי שהעיד שפלוני רבעו, בין באנסו של נרבע בין לרצונו
78 - הוא ואחר מצטרפין להרגו. 'פלוני בא על אשתי' - הוא
79 ואחר מצטרפין להרגו, אבל לא להרגה [כי הוא קרובה].
80 וכן כל פיוצא בזה. 'פלוני רבע את שוריי' - הוא ואחר
81 מצטרפין להרגו, שאין אדם קרוב אצל ממונו.

82 ג. שנים שהעידו על אחד שהוא פסול בעברה מאלו
83 העברות, ובאו שנים והעידו שעשה תשובה וחר בו או
84 שלקה - הרי זה פשר. אבל אם באו שנים והכחישום,
85 ואמרו: 'לא עשה עברה זו ולא נפסל' - הרי זה ספק
86 פסול; לפיכך לא יעיד, ואין מוציאין ממון בעדותו, ולא
87 ידון - עד שיודע שעשה תשובה.

88 ד. כל מי שנתחייב מלקות - בינו שלקה בבית דין, חזר
89 לכשרותו. אבל שאר פסולי עדות, שהן פסולין משום

1 ב. לפיכך, אין מוסרין [- ממנים ל -] עדות לעם הארץ,
2 ואין מקבלין ממנו עדות; אלא אם כן החזק שהוא עוסק
3 במצוות ובגמילות חסדים, ונוהג בדרך הישרים, ויש בו
4 דרך ארץ - מקבלין עדותו, אף על פי שהוא עם הארץ,
5 ואינו לא במקרא ולא במשנה.

6 ג. נמצאת אומר: כל תלמיד חכמים בחזקת פשר, עד
7 שיפסל; וכל עם הארץ בחזקת שהוא פסול, עד שיחזק
8 שהוא הולך בדרך הישרים.

9 ד. וכל מי שקבל עדות עם הארץ קדם שתהיה לו חזקה
10 זו, או קדם שיבואו עדים ויעידו שהוא נוהג במצוות
11 ובדרך ארץ - הרי זה הדין, ועתיד לתן את הדין; שהרי
12 מאבד ממון ישראל על פי רשעים.

13 ה. וכן הפוזיין, פסולין לעדות מדבריהם; והם האנשים
14 ההולכין ואוכלין בשוק לפני כל העם, וכגון אלו שהולכין
15 ערמים בשוק בעת שהם עוסקין במלאכה מגולת, וכיוצא
16 באלו שאינן מקפידין על הבשת; שכל אלו חשובין ככלב,
17 ואינן מקפידין על עדות שקר. ומכלל אלו, האוכלין צדקה
18 של גוים בפרהסייה - אף על פי שאפשר להם שיזונו מהן
19 בצנעה - מבזין עצמן לכה, ואינן חוששין. כל אלו פסולין
20 מדבריהם.

21 ו. מה בין פסול לעדות מן התורה, לפסול לעדות
22 מדבריהם? שפסול מן התורה שהעיד - עדותו בטלה, אף
23 על פי שלא הכריזו עליו [שהוא פסול] בבתי גנסיות
24 ובבתי מדרשות. והפסול מדבריהם, צריך הכרזה. לפיכך,
25 כל עדות שהעיד קדם שהכריזו עליו - מקבלין אותה, כדי
26 שלא לאבד זכות העם; שהרי לא ידעו בו שהוא פסול,
27 ואין פסולו אלא מדבריהם.

28 ז. עד אחד נאמן באסורין [- לברר איסור], אף על פי
29 שהוא פסול לשאר עדיות; שהרי רשע בעברה ששחט -
30 שחיטתו כשרה, ונאמן לומר 'בהלכה שחטתי'. אבל
31 החשוד על דבר - אינו נאמן על שלו [אם האיסור הנדון
32 שלו], אבל נאמן הוא על של אחרים;

33 ח. לפיכך, החשוד על דבר - יש לו לדון בו ולהעיד בו
34 לאחרים; חזקה אין אדם חוטא כדי שיהנו אחרים. ביצד?
35 נאמן עם הארץ לומר: 'פרות פלוני מעשרין הן'; ונאמן
36 הנחשד למכר בשר בכור לומר: 'בשר זה שמוכר פלוני
37 חלין הוא'; וכן כל פיוצא בזה משאר האסורין. לפי
38 שאימת האסורים על הרשעים, ואין אימת הממון עליהם.
39 ט. מלכי ישראל - לא מעידין, ולא מעידין עליהן; שהם
40 בחזקת אלמים בעלי זרוע, ואין ננעצין תחת על הדגנים.
41 אבל כהן גדול - מעידין עליו, ומעיד הוא למלך בבית
42 דין הגדול, כמו שבארנו.

43 י. המוסרין, והאפיקורסין, והמינים, והמשמדים - לא
44 הצרכו חכמים למנות אותם בכלל פסולי העדות; שלא
45 מנו אלא רשעי ישראל, אבל אלו המורדין והכופרין -

מתוך מהדורת חזק

45 ראשון בראשון; ובניהם זה עם זה - שני בשני; ובני
46 בניהם זה עם זה - שלישי בשלישי.
47 ד. ולעולם שלישי בראשון [נכד לאח הסב] פשר, ואין
48 צריך לומר שלישי בשני [נכד לבן אח הסבא]. אבל שני
49 בשני, ואין צריך לומר שני בראשון - שניהם פסולין.
50
51 ה. והאב עם בנו, בראשון בראשון הוא. לפיכך, האב עם
52 בן בנו, פסול; ועם בן בן בנו, שהוא רביעי ממנו - פשר,
53 מפני שהוא שלישי בראשון. וכן הדריך בנקבות. כיצד?
54 שתי אחיות או אח ואחותו, בין מן האב בין מן האם -
55 הרי הם ראשון בראשון; בניהם, בין זכרים בין נקבות -
56 שני בשני; בני בניהם, או בנות בניהם - שלישי בשלישי.
57 כדרך שאמה מונה בזכרים, דור ראשון ושני ושלישי - כך
58 אמה מונה בנקבות.
59 ו. כל אשה שאמה פסול לה - כך אמה פסול לבעלה;
60 שהבעל פאשתו. וכל בעל שאמה פסול לו - כך אמה
61 פסול לאשתו; שהאשה כבעלה.
62 ז. כל שתי נשים שהן זו עם זו שני בשני, בעליהן מעידין
63 זה לזה; אבל אם היו ראשון בראשון, כגון שלקח זה
64 אשה וזה בתה - אין מעידין זה לזה.
65 ח. וכן בעלי אחיות - פסולין זה לזה, והרי הן ראשון
66 בראשון.
67 ט. וכן לא יעיד לכן אחות אשתו, ולא לבעל בת אחות
68 אשתו; אבל מעיד הוא לכן בעל אחות אשתו שיש לו
69 מאשה אחרת.
70 י. כל איש שאין אמה מעיד לו, מפני שהוא בעל קרובתך
71 - הרי אמה מעיד לשאר קרוביו, כגון בניו ואחיו. וכן כל
72 אשה שאין אמה מעיד לה, מפני שהיא אשת קרובך - הרי
73 אמה מעיד לשאר קרוביה.
74 יא. ואבי פלה ואבי חתן, מעידים זה לזה.
75 יב. אחי האב מן האם - מעידין זה לזה, שהרי אין
76 ביניהם קרבה כלל. כיצד? רחל שנשאת ליוסף, וילדה
77 ממנו ראובן, והיה ליוסף בן מאשה אחרת, והוא מנשה,
78 ונשאת לשמעון, וילדה ממנו יהודה - הרי מנשה ויהודה
79 מעידין זה לזה.
80 יג. האיש עם אשתו - בראשון בראשון; לפיכך, אינו
81 מעיד לא לבנה, ולא לאשת בנה, ולא לבעל בתה, ולא
82 לאביה, ולא לאמה, ולא לבעל אמה, ולא לאשת אביה.
83 יד. אשתו ארוסה - אף על פי שלא נגמרה האישות, הרי
84 היא לו כנשואה לענין עדות. במה דברים אמורים?
85 בארוסתו עצמה, שאינו מעיד לה. אבל אם העיד לקרובי
86 ארוסתו, כגון בעל אחותה או בנה ובתה וכיוצא בהן -
87 אין פסולין אותה עד שישאנה.
88 טו. זה שפסלה תורה עדות הקרובים - לא מפני שהן
89 בחזקת אוחבים זה את זה, שהרי אינו מעיד לו - פסול

1 ממון שקמסו או גזלו - אף על פי ששלמו, צריכין
2 תשובה, והרי הן פסולין עד שיודע שחזרו בתשובה
3 מדרך הרעה.
4 ה. מאימתי חזרת מלנה ברבית? משיקרעו את שטריהם
5 [של ריבית] מעצמם, ויחזרו חזרה גמורה, שלא ילוי
6 ברבית אפלו לגוים.
7 ו. מאימתי חזרת המשחקין בקביה? משישברו את
8 פסיפסיהן [קוביות המשחק] מעצמן, ויחזרו בהם חזרה
9 גמורה, שלא יעשו ואפלו בחנם.
10 ז. ומאימתי חזרת מפריחי יונים? משישברו את הפלים
11 שצדין בהם, ויחזרו בהם חזרה גמורה, שאפלו במדבר לא
12 יהיו עושין.
13 ח. מאימתי חזרת סוחרי שביעית? משתגיע שביעית
14 אחרת, ויבדקו. ולא חזרת דברים בלבד, אלא כותב: 'אני
15 פלוני בן פלוני כנסתי מאתים וזו מפרות שביעית, והרי
16 הם נתונים במתנה לעניים'.
17 ט. מאימתי חזרת המוצל בשבועות [החשוד להשבע
18 לשקר]? משישבא לבית דין שאין מפירין אותו, ויאמר
19 להם: 'חשוד אני', או יתחייב שבועה בבית דין שאין
20 מפירין אותו כממון חשוב [סכום גדול], וישלם ולא ירצה
21 להשבע. וכן טבח שהיה בודק [סכיניו והריאות] לעצמו
22 ומוכר, ויצאת טרפה מתחת ידו, שהרי הוא בכלל אוכלי
23 טרפה, שהם פסולין לעדות - הרי זה פסול לעדות, עד
24 שיבא ממצעו שניחם על רעתו, וילבש שחרים ויכסה
25 שחרים וילך למקום שאין מפירין אותו, ויחזיר אבדה
26 בדבר חשוב [בשווי גדול], או יוציא טרפה מתחת ידו
27 בדבר חשוב.
28 י. וכן עד זומם שהלך למקום שאין מפירין אותו, ונתנו
29 לו ממון חשוב להעיד בשקר, ולא רצה - הרי זה עשה
30 תשובה, ויחזר לכשרותו. וכן כל פיוצא בזה.

פרק יג

31
32 א. הקרובים פסולין לעדות דין תורה, שנאמר: "לא יומתו
33 אבות על בנים, ובנים לא יומתו על אבות". מפי השמועה
34 [ממשה רבינו] למדו, שבכלל לאו זה, שלא יומתו אבות על
35 פי בנים, ולא בנים על פי אבות; והוא הדין לשאר
36 הקרובים. אין פסול בדין תורה, אלא קרובים ממשפחת אב
37 בלבד; והם: האב עם הבן, והבן עם האב, והאחין מן האב
38 זה עם זה, ובניהם זה עם זה; ואין צריך לומר, הדוד עם
39 בן אחיו. אבל שאר הקרובים מן האם, או מדרך האישות
40 [- ע"י נישואין] - כגון פסולין מדבריהן [מדברבן].
41 ב. הגרים אינם בדין הקרובים. אפלו שני אחים תאומים
42 שנתגירו, מעידים זה לזה; שהגו שנתגיר, כקטן הנולד
43 הוא חשוב.
44 ג. האחים זה עם זה, בין מן האב בין מן האם - הרי הם

מתוך מהדורת חזק

46 [הוכר] כתב ידו שבשטר זה בבית דין קדם שייעשה גזלן
47 - הרי זה שטר קשר. וכן אם נעשה חתנו - הוא אינו מעיד
48 על כתב ידו, אכל אחרים מעידין על כתב ידו; אף על פי
49 שלא החזיק בבית דין, אלא אחר שנעשה חתנו - הרי זה
50 קשר; שאינו דומה הפסול בעברה לפסול בקריבה -
51 שהפסול בעברה, חשוד לזיף.

52 ו. שטר שיש בו שני עדים בלבד, ושניהם קרובים זה
53 לזה, או שאחד משניהם פסול בעברה - אף על פי שמסר
54 לו השטר בשני עדים פשרים - הרי הוא כחורש, מפני
55 שהוא מזיף מתוכו.

56 ז. הכותב כל נכסיו לשני בני אדם בצדו אחת - שטר
57 אחד, והעדים קרובים לאחד ממקבלי המתנה, ורחוקים
58 מן השני - הרי השטר פסול, מפני שהיא עדות אחת. אכל
59 אם כתב בשטר אחד: 'שנתתי לראובן חצר פלונית,
60 ושנתתי לשמעון שדה פלונית', ונמצאו העדים קרובים
61 לזה ורחוקים לזה - זה שהם רחוקים ממנו, מתנתו קימת;
62 שאלו שתי עדיות, אף על פי שהן בשטר אחד. למה זה
63 דומה? לאומר: 'היו עלי עדים, שנתתי לראובן כף וכף,
64 ושמתתי לשמעון כף וכף, ושלויתי מלוי כף וכף' - שאף
65 על פי שכתב בשטר אחד, והמקנה איש אחד - הרי אלו
66 שלש עדיות, שאינן תלויות זו בזו.

פרק טו

67
68 א. כל עדות שתבוא לאדם הנניח ממנה - אינו מעיד בה;
69 שזה כמעיד לעצמו. לפיכך, בני העיר שבא מערער לערער
70 עליהן במרחץ [ציבורי] או ברחוב [מגרש] של עיר - אין
71 אחד מבני העיר מעיד בדבר זה, ולא דן בו עד שסלק
72 עצמו בקנז, ואחר כך דין או יעיד.

73 ב. בני העיר שנגנב ספר תורה שלהן - הואיל ולשמיעה
74 הוא עשוי, שאי אפשר לאדם לסלק עצמו ממנו - אין דנין
75 בדנין אותה העיר, ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר.
76 וכן כל פיוצא בזה.

77 ג. האומר: 'תנו מנה לענני עירי' - אין דנין בדנין אותה
78 העיר, ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר. במה דברים
79 אמורים? בשערו העניים סמוכים עליהן, ופוסקין להן
80 צדקה בכל שנה. אפלו אמרו שנים מאנשי העיר: 'אנו נתן
81 דבר הקצוב עלינו ונעיד' - אין שומעין להן; שהנה היא
82 להן שיתעשרו עניים אלו, הואיל והן סמוכין על בני
83 העיר. וכן כל פיוצא בזה.

84 ד. קרקע שבין שני שתפין, שבא מערער להוציאה מתחת
85 יד השתף - אינו מעיד לשתפו עליה, אלא אם סלק עצמו
86 ממנה וקנו מידו [- עשה קנין] - שנתנה לשתפו, ושם בא
87 בעל חוב שלו וטרפה מיד השתף, משלם לו דמיה; ואחר
88 כך מעיד לו עליה. וכן כל פיוצא בזה.

89 ה. העורר על השדה - אם יש בה פרות, אין האריס -
90 העובד בשדה תמורת פירות מעיד עליה; שהרי רוצה
91 האריס להצמידה ביד בעליה, כדי שיטל חלקו בפרות;

1 לעדות] לא לטובתו ולא לרעתו; אלא גזרת הכתוב היא.
2 לפיכך, האוהב והשונא קשר לעדות, אף על פי שהוא
3 פסול לדנינות, שלא גזרה תורה אלא על הקרובים.

יום שישי כ"ד טבת ה'תשע"ד

פרק יז

4
5
6 א. כל מי שאין אתה מעיד לו מפני שהוא בעל קרובתך
7 - אם מתה אשתו, אף על פי שהניחה לו בנים, הרי זה
8 נטרחה וכשר.

9 ב. מי שהיה יודע לחברו עדות עד שלא נעשה חתנו,
10 ונעשה חתנו, או שידע העדות והוא פקח - [אזניו
11 פקוחות], ואחר כך נתחורש, פתח [ענינו פתוחות] ונסתמא,
12 אף על פי שיוכל לבנות מדת הקרקע שמעיד בה ומסים
13 מצריה [מסמן גבוליה], שפוי, ונשתטה - הרי זה פסול.
14 אכל אם היה יודע לו בצדו עד שלא נעשה חתנו, ונעשה
15 חתנו ומתה בתו, פקח, ונתחורש וחרז ונתפקח, שפוי,
16 ונשתטה וחרז ונשתפה, פתח, ונסתמא וחרז ונתפתח -
17 קשר. זה הכלל: כל שתחלתו בכשרות וסופו בכשרות -
18 קשר, אף על פי שנפסל בינתיים; ותחלתו בפסלות - אף
19 על פי שסופו בכשרות, פסול. לפיכך, מי שהיה יודע
20 עדות והוא קטן, וקא והעיד בה כשהוא גדול - אינה
21 כלום.

22 ג. ויש דברים שסומכין בהן על עדותן כשהוא גדול,
23 הואיל והם דברים של דבריהם. ואלו הן הדברים שאדם
24 נאמן להעיד בגדלו, על מה שראה בקטנותו: נאמן אדם
25 לומר: 'זה כתב ידו של אבי', או 'של אחי' - מפני שקיים
26 שטרות [- אישור החתימות בבי"ד] מדבריהם [- מדרבנן].
27 זכור אני בפלונית שנשאת, ונעשה לה מנהג הבתולות -
28 הואיל ורב הנשים בתולות נשאות, וכתבה מדבריהם.
29 'שהמקום הזה בית הפרס' [- שדה שנחרש בה קבר], מפני
30 שתמאתו מדבריהם. ויעד כאן היינו באין בשבת,
31 שצמצום התחום עד אלפים בלבד מדבריהם. 'שהיה איש
32 פלוני יוצא מבית הספר לטבל ולאלל בתרומתו', ו'שהיה
33 חולק עמנו תרומה', ו'שהיינו מוליכים חלה ומתנות
34 לפלוני הכהן על ידי עצמו' [הוא היה השליח], ו'אמר לי
35 אבא, משפחה זו [של כהנים] כשרה', 'משפחה זו פסולה',
36 ו'אכלנו בקצצה של פלוני שהאכילנו אחיו כדי להודיע
37 שאחיהם פלוני נשא אשה שאינה הגונה לו' [היו מציינים
38 נישואין כאלו בטקס הנקרא "קצצה" - שבירת חבית עם
39 פירות] - שכל אלו הדברים להתזיק זה הכהן לאכל
40 בתרומה של דבריהם, או לדחותו ממנה.

41 ד. כל אלו שמעיד בהן הגדול במה שידע כשהיה קטן -
42 אם היה גוי או עבד כשראה דברים אלו, והעיד אחר
43 שנתגר ונשתחרר - אינו נאמן.

44 ה. מי שהיה יודע לחברו בצדו עד שלא נעשה גזלן,
45 ונעשה גזלן - הוא אינו מעיד על כתב ידו, אכל אם החזיק

מתוך מהדורת חזק

47 אותה בחובו [שקדם למכירה], ולא יהיה: "לנה רשע, ולא
48 ישלם".
49 ד. ראובן שמכר פרה או טלית לשמעון, וכא יהודה
50 לערער ולהוציא מיד שמעון - ראובן מעיד לו עליה שהיא
51 של שמעון; שאפלו עמדה ביד שמעון - אין בעל חובו
52 של ראובן טורף מן הנכסים והמטלטלין, ואפלו היו
53 היפותיקי [- יחדם לבעל חוב]. במה דברים אמורים?
54 בשהיה שמעון מודה שזו הפרה והטלית הן של ראובן
55 המוכר בודאי, והוא יודע שאמת הן שלו. אבל אם לא
56 הודה שמעון, אין ראובן מעיד לאבד זכות יהודה; שאם
57 תצא מתחת ידי שמעון - יחזור שמעון, ויתבע ראובן
58 בדמים, ויאמר לו: 'מכרת לי דבר שאינו שלך, שהרי באו
59 עדים שהן של יהודה'. במה דברים אמורים, שיעיד ראובן
60 לאבד זכות יהודה, ויעמיד המטלטלין ביד שמעון?
61 כשבאו עדים והעידו, שאינו יודעין ראובן זה שלא היה
62 לו קרקע מעולם. אבל אם לא באו עדים בכך, אף על
63 הפרה והטלית אינו מעיד. ולמה אינו מעיד עליה? שמה
64 הקנה אותן לבעל חובו על גב הקרקע, וכתב לו 'קנה',
65 והקנה לו מטלטלין על גב הקרקע, שנמצא בעל חוב
66 טורף אף הפרה והטלית; לפיכך לא יעיד עליהן, שהרי
67 רוצה להעמידן ביד שמעון, כדי שיבוא בעל חוב שלו
68 ויטרף אותן. וכן כל פיוצא באלו הדרכים. ודברים אלו
69 אינן תלויין אלא בדעת הדני ועצם בינתו, שביני בעקרי
70 המשפטים, וידע דבר הגורם לדבר אחר, ויעמיק לראות:
71 אם ימצא שיש לזה העד צד הנזה בעדותו, אפלו בדרך
72 רחוקה ונפלאה - הרי זה לא יעיד בה. וכדרך שלא יעיד
73 בדרך זה, שמה נוגע בעדותו הוא - כף לא ידון באותו
74 דבר. וכן שאר מיני הפסולות - כשם שפוסלין בעדים, כף
75 פוסלין בדינין.

76 ה. ולפיכך, אין סומכין בסנהדרין שנים הקרובים זה לזה,
77 בין בסנהדרי גדולה בין בסנהדרי קטנה. אבל אלו
78 שמוסיפין עד שבעה לעבר השנה, כמו שבארנו בהלכות
79 קדוש החדש - נראה לי שאם היה בהן קרוב, אין בכך
80 כלום.

81 ו. כל הכשר לדון, כשר להעיד. ויש כשר להעיד, ואינו
82 כשר לדון: האוהב, והשונא, והגר, והמשחרר [- מעבדות],
83 וכן הנזקן, והסריס, והממזר, וסומא באחת מעיניו - כשרין
84 להעיד, ואינן כשרין לדון דיני נפשות, כמו שבארנו.

יום שבת קודש כ"ה טבת ה'תשע"ד

פרק יז

87 א. מי שהעידו לו אנשים רבים וגדולים בחכמה וביראה,
88 שהם ראו פלוני שעבר עברה פלונית, או שלוח מפלוגי -
89 אף על פי שהוא מאמין הדבר בלבו באלו ראהו - לא
90 יעיד, עד שיראה הדבר בעיניו, או יודה לו הלוח מפיו
91 ויאמר לו: 'היה עלי עד', שנאמר: "או ראה או ידע". ואין

1 ואם אין בה פרות, מעיד. אבל השוכר - אם לקח [דמי]
2 השכירות בידו, ואמר: 'כל מי שתתקיים שדה זו בידו יטל'
3 - הרי זה מעיד [כי עדיין לא שילם]. ואם כבר נתן
4 השכירות לבעל השדה - אינו מעיד; בין שאם תצא
5 השדה למערער, חייב לתן לו שכר כל השנים שישב בה.
6 וכן כל פיוצא בזה.
7 ו. שמעון שלוח, והיה ראובן ערב, וכא יהודה לערער על
8 שמעון הלוח, ולהוציא קרקע מתחת ידו - אם יש לשמעון
9 שדה אחרת כנגד [- בסכום] החוב - הרי ראובן הערב יש
10 לו להעיד על אותה קרקע שהיא של שמעון; שאין לו
11 בזה הנזה - שאם לקחה יהודה, הרי שדה אחרת שיפרע
12 ממנה בעל חובו.
13 ז. וכן לוקח ראשון מעיד ללוקח שני שלקח אחריו, שזה
14 השדה שלו - והוא שיש למוכר [הראשון] שדה בן חורין,
15 כנגד דמי השדה זו של לוקח הראשון; שאין ללוקח
16 ראשון הנזה בעמידת זו השדה ביד לוקח שני - שאפלו
17 נטרף לוקח הראשון, על המוכר הוא חוזר, והרי יש שדה
18 אחרת שיגבה ממנה.

פרק טז

20 א. ראובן שגזל שדה או טלית משמעון, וכא יהודה
21 וערער על ראובן ואמר: 'שדה זו' או 'טלית זו שלי'
22 היא' - אין שמעון יכול להעיד לראובן שאין זו השדה
23 של יהודה, ולא זו הטלית של יהודה; שהרי שמעון
24 רוצה להעמיד שדה זו או טלית זו ביד ראובן, שהוא
25 טוען שהוא גזלה ממנו, כדי שיחזור לו מיד הגזלן -
26 שהרי אפשר שתהיה הראיה של שמעון שמוציא בה
27 מיד ראובן, אפשר שאינו יכול להוציא בה מיד יהודה.
28 וכן אם מכר ראובן השדה הגזולה, או הוריש ללו, ו
29 וכא יהודה לערער על לוי - אין שמעון מעיד שאינה
30 של יהודה, שמה נחת יש לו [- נוו לו] להוציאה מיד
31 לוי.
32 ב. מכר הטלית הגזולה ללו, וכא יהודה לערער - אם
33 מת ראובן, שמעון מעיד עליה שאינה של יהודה; שהרי
34 אין טלית זו חוזרת לשמעון לעולם, שפכר קנה אותה
35 הלוקח בראש ושנוי רשות, וכבר מת ראובן הגזלן, ואין
36 לו ממי יטל דמיה. אבל אם עדין ראובן קיים - אין שמעון
37 מעיד אף על הטלית; שהנזה היא לו שלא תעמד ביד
38 יהודה, כדי שיביא ראיה שראובן גזלה, וישלם לו דמיה.
39 וכן אם היתה הטלית ביד יורשי ראובן, אין שמעון מעיד
40 עליה - מפני שסופה, אם תעמד ביד היורש, לחזר לו. וכן
41 כל פיוצא בזה.
42 ג. ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ואינו
43 אחראי אם יטרפו ממנו הקרקע, וכא יהודה לערער על
44 שמעון ולהוציאה מתחת ידו - אין ראובן מעיד לו עליה;
45 שאף על פי שאין עליו אחריותה, הרי הוא רוצה שתעמד
46 ביד שמעון - כדי שיבוא בעל חוב של ראובן, ויטרף

מתוך מהדורת חזק

- 1 לך עדות שמתקיימת בראיה או בידיעה, אלא עדות ממון.
 - 2 וכל המעיד מפי אחרים - הרי זה עד שקר, ועובר בלא
 - 3 תעשה, שנאמר: "לא תענה ברעך עד שקר".
 - 4 ב. לפיכך, מאימין [מטילים אימה] אף על עדי ממון.
 - 5 וכיצד מאימין על עדי ממון? מאימין עליהן בפני הכל,
 - 6 ומודיעין אותם פח עדות השקר, ובשעת המעיד בה בעולם
 - 7 הזה ולעולם הבא; ואחר כך מוציאין את כל האדם לחוץ,
 - 8 ומשירין את הגדול שבפניהם, ואומרין לו: 'אמר, היאך
 - 9 אתה יודע שזה חייב לזה? אם אמר: 'הוא אמר לי: חייב
 - 10 אני לו', 'איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו' - לא אמר
 - 11 כלום; עד שיאמר: 'בפנינו הודה לו שהוא חייב לו'. והיו
 - 12 מכניסין את העד השני, ובודקין אותו כף. נמצאו דבריהם
 - 13 מכונין - נושאין ונותנין בדבר, וגומרין הדין.
 - 14 ג. המטמין [מחביא] עדים לחברו, והודה לו בינו לבין
 - 15 חברו, והעדים רואין ושומעין שהוא אומר לו: 'יודאי יש
 - 16 לך אצלי כף וכך, אבל אני מתירא שמא תפני בדין
 - 17 למחר' - הרי זה אינה עדות; עד שיודה בפני עדים.
 - 18 ד. אחד המודה בפני עדים, ואמר דרך הודיה: 'זה יש לו
 - 19 אצלי כף וכך', או שאמר: 'אתם עדי', או 'היו עלי עדים'
 - 20 - בין שאמר הלזה, בין שאמר המלוה ושתק הלזה דרך
 - 21 הודיה מאימין לדבריו - הרי אלו עדים. ואין צריך לומר
 - 22 אם קנו מידו [עשו קנין סודר], או שאמר להם: 'כתבו עלי
 - 23 שטר שיש לזה אצלי כף וכך', וכל פיוצא בדברים אלו -
 - 24 הרי הם הודיה, ומעידין על פיו.
 - 25 ה. תלמיד שאמר לו רבו: 'יודע אתה, שאם נותנין לי כל
 - 26 ממון העולם - איני משקר! מנה יש לי אצל פלוני, ויש
 - 27 לי עליו עד אחד; לך והצטרף עמו! - אם נצטרף, הרי
 - 28 זה עד שקר.
 - 29 ו. אמר לו: 'בוא ועמד עם העד, ולא תעיד, כדי שיראה
 - 30 הלזה ויפחד, ויעלה על דעתו שאתם שני עדים, ויודה
 - 31 מעצמו' - הרי זה אסור לו לעמד ולהראות שהוא עד, אף
 - 32 על פי שאינו מעיד. ועל זה וכיוצא בו נאמר: "מדבר שקר
 - 33 תרחק".
 - 34 ז. השוכר עדי שקר להעיד לחברו - פטור מדיני אדם,
 - 35 וחיוב בדיני שמים. וכן עד שבכש [העלים] עדותו ולא
 - 36 העיד - פטור מדיני אדם, וחיוב בדיני שמים.
- 37 פֶּרֶק יח
- 38 א. מי שהעיד בשקר, ונודע בעדים שהעיד בשקר - זה הוא
 - 39 הנקרא 'עד זומם'. ומצות עשה לעשות לו, כמו שרצה
 - 40 לעשות בעדותו: אם בעברה שחייבין עליה סקילה העידו
 - 41 והזוממו, נסקלין כלן; ואם שרפה, גשרפין; וכן שאר
 - 42 המיתות. ואם העידו במלקות - לוקה כל אחד מהן, כשאר
 - 43 מחייבי מלקות: אומדין כחו, ומפני אותו. ואם העידו עליו
 - 44 לחייבו ממון - משלשין [מחלקים] הממון ביניהם לפי מנן
 - 45 העדים, כל אחד ואחד חלק המגיע לו; ואינן לוקין במקום
 - 46 תשלומין.
- 47 ב. במה דברים אמורים? בעדים שהזוממו. אבל שתי כתי
 - 48 עדים המכחישות זו את זו, אין כאן עדות; ואין עונשין
 - 49 את אחת מהן, לפי שאין אנו יודעים מי היא הכת
 - 50 השקרנית. ומה בין הכחשה להזמה? ההכחשה - בעדות
 - 51 עצמה: זאת אומרת 'היה הדבר הזה', וזאת אומרת 'לא
 - 52 היה', או 'בוא [יתברר] מכלל דבריה שלא היה. וההזמה
 - 53 - בעדים עצמן, ואלו העדים שהזוממו - אינם יודעים אם
 - 54 נהיה הדבר, או לא נהיה. כיצד? עדים שבאו ואמרו:
 - 55 'ראינו זה שהרג את זה', או 'לזה מזה, ביום פלוני
 - 56 במקום פלוני', ואחר שהעידו ונדקדקו, באו שנים עדים
 - 57 אחרים ואמרו: 'ביום זה ובמקום זה היינו עמכם ועם
 - 58 אלו כל היום, ולא היו דברים מעולם, לא זה הרג את
 - 59 זה, ולא זה הלזה את זה' - הרי זה הכחשה. וכן אם
 - 60 אמרו להם: 'היאך אתם מעידים כן, וזה ההרג או
 - 61 הנהרג או הלזה או המלוה, היה עמנו ביום זה במדינה
 - 62 אחרת?' - הרי זה עדות מכחשת; שזה כמי שאמר: 'לא
 - 63 הרג זה את זה', 'לא זה הלזה את זה', שהרי עמנו היה,
 - 64 ולא נהיה דבר זה'. וכן כל פיוצא בדברים אלו. אבל אם
 - 65 אמרו להם: 'אנו, אין אנו יודעים אם זה הרג זה ביום
 - 66 זה בירושלים, כמו שאתם אומרין, או לא הרגו; ואנו
 - 67 מעידים, שאתם עצמכם הייתם עמנו ביום זה בככל' -
 - 68 הרי אלו זוממין, וננהרגין או משלמין; הואיל והעדים
 - 69 שהזוממו אותם לא השגיחו על עצמה של עדות כלל, אם
 - 70 היא אמת או שקר.
 - 71 ג. וזה שהאמינה תורה עדים האחרונים על העדים
 - 72 הראשונים, גזרת הכתוב היא. אפלו היו העדים
 - 73 הראשונים מאה, וכאז שנים והזוממו ואמרו להם: 'אנו
 - 74 מעידים שאתם המאה, כלכם עמנו הייתם במקום פלוני'
 - 75 - הרי אלו נענשין על פיהם; שהשנים כמאה, ומאה
 - 76 כשנים. וכן בשתי כתי עדים המכחישות זו את זו - אין
 - 77 הולכין אחר הרב, אלא דוחזין את שתייהן.
 - 78 ד. עדים זוממין, אינן צריכין התראה. ועדים שהכחשו,
 - 79 ולבסוף הזוממו - הרי אלו נהרגין, או לוקין, או משלמין;
 - 80 מפני שההכחשה - תחלת הזמה היא, אלא שעדין לא
 - 81 נגמרה.
 - 82 ה. אין זוממין את העדים, אלא בפניהם; ומכחישין את
 - 83 העדים שלא בפניהם. ועדים שהזוממו שלא בפניהם, הרי
 - 84 הכחשוי; לפיכך, אם מתו העדים שהזוממו קדם שיזמו
 - 85 אותם בפניהם - אין כאן עדות, שהרי הכחישו זו את זו.
 - 86 ו. עדי נפשות שהכחשו ולא הזוממו - אפלו בא הנהרג
 - 87 ברגלי, אינם לוקין; מפני שהוא [- הלאו של עדות שקר]
 - 88 לאו שנתן לאזהרת מיתת בית דין [נשאו עונשים אלא
 - 89 א"כ מהירוס], ואין לוקין עליו. אבל בית דין מפני אותן
 - 90 מפת מרדות [מלקות מדרבנן], כפי מה שיראו.
 - 91 ז. עדים זוממין צריכין הכרזה. והיאך היא ההכרזה
 - 92 שלקה? כותבין ושולחין לכל עיר ועיר: 'פלוני ופלוני
 - 93 העידו ככה וכך, והזוממו, והרגנום', או 'לקו בפנינו, או

מתוך מהדורת חזק

31 עם צדיי הראשונים נהרגין, שהרי הזמנו; שכעת שהעידו
 32 שהרג, צדין לא נגמר דינו להרג. אבל באו שני עדים
 33 בשלישי בשבת ואמרו: 'באחד בשבת נגמר דינו של פלוני
 34 להריגה', ובאו שנים ואמרו: 'באחד בשבת עמנו הייתם
 35 במקום הרחוק, אלא מערב שבת נגמר דינו', או 'בשני
 36 בשבת נגמר דינו' - אין עדים אלו שהזמנו נהרגין; שהרי
 37 מפל מקום בעת שהעידו עליו, כבר נגמר דינו להריגה.
 38 וכן לענין תשלומי קנס. כיצד? באו שנים בשלישי בשבת
 39 ואמרו: 'באחד בשבת גנב וטבח ונגמר דינו', ובאו שנים
 40 ואמרו: 'באחד בשבת עמנו הייתם במקום רחוק, אבל
 41 מערב שבת נגמר דינו' - אפלו אמרו: 'בשני בשבת גנב
 42 וטבח ונגמר דינו' - אין עדים אלו שהזמנו משלמין;
 43 שהרי מפל מקום, בעת שהעידו עליו, חיב היה לשלם.
 44 וכן כל פיצא בזה.
 45 ג. אין עדי השטר נעשין זוממין, עד שיאמרו בבית דין:
 46 'שטר זה בזמנו כתבנוהו, ולא אכתובוהו' [לאחר
 47 ההלוואה]. אבל אם לא אמרו כן - אף על פי שזמנו של
 48 שטר באחד בניסן בירושלים, ובאו עדים והעידו שעדי
 49 השטר היו עמהם בכבל ביום זה - השטר פשר והעדים
 50 פשרים; שאפשר שאכתובוהו וכתבנוהו, וכשהיו בירושלים
 51 באחד באדר כתבו שטר זה שם, ואחרו זמנו וכתבו זמנו
 52 ניסן. אמרו: 'בזמנו כתבנוהו, והזמנו - אם יש שם עדים
 53 שיודעים היום שחתמו על שטר זה, או עדים שראו זה
 54 השטר וחתימת ידם בו ביום פלוני - כיון שהזמנו, הרי
 55 נפסלו למפרע מיום שנודע שחתמו על השטר; שהעדים
 56 החותמים על השטר, הרי הם כמי שצחקו עדותם בבית
 57 דין בעת החתימה. אבל אם אין עדים שראו עדותם, ולא
 58 ראו השטר מקדם - אינן נפסלין אלא מעת שהעידו בבית
 59 דין שזה כתב ידם, ואמרו 'בזמנו כתבנוהו'; שאפשר
 60 שביום זה שהעידו בבית דין, בו ביום חתמו על השטר
 61 שיש לו פמה שנים, והם שקרו ואמרו 'בזמנו כתבנו'.

1 'עשנו אותם כן וכך דינרין', שנאמר: 'והנשוארים,
 2 ישמעו ויראו'.
 3 ח. חייב העדים הזוממים לשלם במקום שחיבין לשלם
 4 - קנס הוא; ולפיכך, אין משלמין על פי עצמם. כיצד?
 5 הרי שהעידו, ונחקרה עדותם בבית דין, ואחר כך אמרו
 6 שניהם: 'עדות שקר העדנו, ואין לזה אצל זה פלוס', או
 7 שאמרו: 'העדנו על זה בכך וכך, והזמנו' - אין משלמין
 8 על פיהם. אבל אם אמרו: 'העדנו על זה, והזמנו בבית
 9 דינו של פלוני, ונתחכנו לתן לו כך וכך' - הרי אלו
 10 משלמין; שזו הודאה במקום שנגמר דינם לתן אותו. ואם
 11 אמר האחד כך, משלם חלקו.

פרק יט

12
 13 א. שנים שהעידו ואמרו: 'במזרח הבירה - בנין הרג זה
 14 את הנפש בשעה פלונית', ובאו שנים ואמרו להם:
 15 'במערב הבירה הזאת הייתם עמנו בעת הזאת' - אם יכול
 16 העומד במערב לראות מה יש במזרח, אינם זוממין; ואם
 17 אינו יכול לראות, הרי אלו זוממין. ואין אומרין: 'שמא
 18 מאור עיניהם של ראשונים רב, ורואין ממרחק יתר מפל
 19 אדם'. וכן אם העידו שנים ואמרו: 'בבקר הרג זה את
 20 הנפש בירושלים', ובאו שנים ואמרו להם: 'ביום זה
 21 בערב הייתם עמנו בלד' - אם יכול אדם להלך אפלו על
 22 הסוס מירושלים ללד מבקר עד ערב, אינם זוממין; ואם
 23 אינו יכול להגיע, הרי אלו זוממין. ואין אומרין: 'שמא
 24 פר [- גמל] קל ביותר נודמן להם, וקפלו [- קיצרו] את
 25 הדרך'; אלא בדבר המצוי הדוע לכל משערין לעולם
 26 וזוממין אותם.
 27 ב. שנים שאמרו: 'באחד בשבת הרג זה את הנפש במקום
 28 פלוני', ובאו שנים ואמרו: 'ביום זה עמנו הייתם במקום
 29 אחר רחוק, אבל ביום שלאחר יום זה הרגו בודאי' - אפלו
 30 העידו האחרונים שקדם פמה ימים הרגו - הרי זה ההורג

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ט - כ"ה טבת ה'תשע"ד

69 מטמא. ואין שני עושה שלישי בחלין. ומנין לאכל שני
 70 שהוא פסול בחלין? שנאמר: "וכל כלי חרש אשר יפל
 71 מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא". נמצא שרץ אב,
 72 וכלי חרש שנפל שרץ לאוירו ראשון, והאכל שבבלי
 73 שני, והרי הוא אומר "יטמא". וכן שרץ שנפל לאויר
 74 התנור - הפת שניה; שהתנור ראשון.
 75 ג. הראשון והשני שבתרומה, טמאים ומטמאים.
 76 השלישי, פסול ולא מטמא. ואין שלישי עושה רביעי
 77 בתרומה. ומנין לאכל שלישי שנפסל בתרומה? שנאמר:

יום ראשון י"ט טבת ה'תשע"ד

הלכות שאר אבות הטמאות

פרק יא

65 א. כל מקום שנאמר באכלין 'פסול' - הוא שיהיה האכל
 66 עצמו טמא, ולא יטמא אכל אחר; אלא אם נגע באכל
 67 אחר, הרי הוא טהור.
 68 ב. הראשון שבחלין, טמא ומטמא. השני, פסול ולא

47 הקלי, או לא נפסל; שלא נגע טבול יום אלא באכל ששבע
48 מן הטמא [כבר נטמא], ולא הוסיף לו כלום.
49 יא. הרביעי בקדש פסול, אבל בתרומה טהור. וכן
50 השלישי שבתרומה - אם נגע במשקה קדש, הרי זה נטמא
51 כמו שבארנו. והשלישי שבתרומה או שבקדש - אם נגע
52 במשקה תרומה, לא פסלו.
53 יב. מי שנטמאת ידו אחת, ונגע בה בידו שניה או ביד
54 חברו - פסל את השניה, והרי היא כשלישי. ואם היתה ידו
55 בלילה [רטובה] במשקה - אף על פי שלא נגע, נטמאת
56 חברתה; וצריך להטביל את שתייהן, ואחר כך יגע בקדש.
57 אבל בתרומה - אם נטמאת ידו האחת, לא נטמאת
58 חברתה, ואפלו נגע בה כשהיא נגובה; ואינו צריך להטביל
59 ידו שנטמאת, אלא נוטלה ונוגע בתרומה.
60 יג. אכלין נגובים [יבשים] שלא הכשרו [לקבל טומאה],
61 אוכלין אותן בידים מסאבות [טמאות מדרבנו]. במה דברים
62 אמורים? בתרומה. אבל בקדש - חבת הקדש מכשרתן,
63 ואסור למי שידיו טמאות לאכל קדש שלא הכשר; ואפלו
64 לא נגע בו אלא בכוש [מקל], או שתחב לו חברו לתוף
65 פיהו - הרי זה אסור. אין צריך לומר, שאם נגעה טמא
66 באכלין של קדש שלא הכשרו, שנטמאו - מפני שחבת
67 הקדש מכשרתן.
68 יד. במה דברים אמורים? לפסל האכל עצמו ולאסרו
69 באכילה; אבל למנות בו ראשון ושני, הרי זה ספק. ביצד?
70 נגע אכל זה שנטמא בלא הכשר באכל שני שהכשר - הרי
71 זה השני ספק, מפני שהראשון לא הכשר.
72 טו. האונן אחר שפתו ימי אנינותו [תם היום שנקבר מתו],
73 ומחסר כפורים אחר שהביא פפרתו - צריכין טבילה
74 לאכילת הקדש, אבל לא לתרומה; שהאונן ומחסר כפורים
75 מתרין לאכל את התרומה. ומפני מה הצריכו טבילה
76 לקדש? שהרי עד עתה היו אסורין לאכל את הקדש,
77 והסחיו דעתם; ושמה נטמאו, והם לא ידעו. ולא עשו
78 מעלה זו אלא לאכילה, אבל לנגיעה - נוגעים בקדשים
79 קדם טבילה. ומחסרי פפרה שנגעו בקדש - פסול, כמו
80 שבארנו.
81 טז. שש מעלות הראשונות - עשו אותן בין לקדש בין
82 לחלין שנעשו על טהרת הקדש. וחמש אחרונות, שהן מן
83 [החכלל של:]: הפלי מצרף מה שבתוכו והלאה - עשו
84 אותן בקדש בלבד, אבל לא בחלין שנעשו על טהרת
85 הקדש, אלא הרי הן בחמש אלו בחלין. לפיכך, חלין
86 שנעשו על טהרת הקדש - הראשון טמא בהן, והשני
87 פסול, והשלישי טהור בחלין, כמו שבארנו.

יום שלישי כ"א טבת ה'תשע"ד

פֶּרֶק יג

88
89
90 א. חמש מעלות [חומרות], עשו אותן חכמים בכגדים;

1 ג. הנושא את המדרס [של זב], מתר לו לשא עמו תרומה
2 כאחד - הואיל ואין הנושא נוגע בתרומה ולא התרומה
3 נוגעת במדרס, הרי היא טהורה; אבל לא הקדש, אף על
4 פי שלא נגע בו. מעשה היה באחד שנושא חבית לקדש,
5 וטמאה במדרס שנושא עמה. באותה שעה גזרו, שהנושא
6 את המדרס, לא ישא את הקדש; ולא גזרו אלא במדרס
7 עם הקדש, כמעשה שהיה. ואם עבר ונשא - הואיל ולא
8 נגע בקדש, הרי הקדש טהור.
9 ד. בגדי אוכלי תרומה - אף על פי שהן טהורין ונוהרין
10 מן הטמאות, הרי בגדיהם מדרס לקדש.
11 ה. פלי שהוא מפצל [מורכב מחלקים], ולוחותיו וקורותיו
12 מקשרות, כגון מטה וכיוצא בה - אם נטמא, וצריך
13 להטבילו לתרומה - יש לו להטבילו בלו כאחת, כשהוא
14 מקשר. אבל לקדש - מתיר ומנגב [מנקה], שמה יש שם
15 דבר החוצץ; ומטביל, ואחר כך קושר.
16 ו. פלים הנגמרין [גמר מלאכתם] בטהרה - אפלו היה
17 העושה אותן תלמיד חכמים, ונזהר בהן - הרי אלו צריכין
18 טבילה לקדש, ואינן צריכין הערב שמש. אבל לתרומה -
19 משתמש בהן בלא טבילה, שהרי נעשו בטהרה. ומפני מה
20 הצריכו בהן טבילה לקדש? גזרו משום רק עם הארץ
21 שיגע בהן בשעת מלאכה, ועדין הוא לח אחר שנגמרו.
22 ז. הפלי מצרף [מחשיב לגוש אחד -] מה שבתוכו לקדש,
23 אבל לא לתרומה. ביצד? פלי שהוא מלא פרות פרודין זה
24 מזה, כגון צמקין וגרוגרות, ונגעה טמאה באחד מהם -
25 נטמא כל שבפלי לקדש, אבל לא לתרומה. וכל המעלות,
26 של דבריהם הן; ורמזו יש למעלה זו בתורה: "בף אחת
27 עשרה זהב, מלאה קטרות" - אמרו חכמים: 'כל מה שבבף,
28 הרי הוא כגוף אחד'. אפלו פלי שאין לו תוף, מצרף מה
29 שעליו לקדש; כגון שהיו צבורין על גבי הלוח או על גבי
30 העזר, ואף על פי שאין הפרות נוגעין זה בזה.
31 ח. היו שני הצבורין בתוף הפלי, ודבר אחר ביניהן,
32 ונטמא אחד משניהן - אם היה הדבר שביניהן צריך לכלי
33 [כגון שנדרש להקרה במנחתו], הפלי מצרפן ונטמא הכל;
34 ואם אינו צריך לכלי [כגון שיירי קרבן], לא נטמא אלא זה
35 שנגעה בו הטמאה בלבד.
36 ט. היו שני צבורין בכלי אחד, והצבור האחד מחבר למים
37 שאחורי הפלי, ונגע טמא בצבור השני - נטמאו שניהן
38 בצרופ הפלי; ונטמאו המים שאחורי הפלי מחמת זה
39 האכל המחבר להן, אף על פי שהן אחורי הפלי. נגע
40 הטמא במים שאחורי הפלי, נטמא האכל המחבר להם;
41 והדבר ספק, אם נטמא האכל השני בצרופ הפלי, או לא
42 נטמא מחמת הצרופ.
43 י. אכל קדש שנטמא, והניחו בכלי, ובתוף הפלי אכל קדש
44 אחר טהור, ואין נוגעין זה בזה - הטהור בטהרתו, והטמא
45 בטמאתו. בא טבול יום, ונגע באכל הטמא - יש בדבר
46 ספק, אם נפסל הטהור מחמת מגע טבול יום מפני צרופ

מתוך מהדורת חזק

45 הקדשים מיד, ואפלו חל ארבעה עשר להיות בשבת; שלא
 46 גזרו על הספינין הנמצאים ביום הזה. וכן אם מצאה ביום
 47 טוב - שוחט בה מיד, שחזקת כל הכלים ביום טוב
 48 טהורין.
 49 ו. מצא הספינין ביום שלשה עשר - מזה עליה ומטבילה,
 50 ושוחט בה למחר; מפני שעשו אותה ביום זה, כאלו יום
 51 שלשה עשר שביעי שלה.
 52 ז. מצא ספינין קשורה לספינין הידועה אצלו נידע אם
 53 טהורה או טמאה היא, בין ביום טוב בין בשאר הימים -
 54 הרי היא כמותה: אם טהורה, טהורה; ואם טמאה, טמאה.
 55 ח. כל הרקין הנמצאים בירושלים באמצע הדרך - גזרו
 56 עליהם טמאה, כשאר הרקין הנמצאים בכל מקום; וכל
 57 הרקין הנמצאים בצדדין בירושלים, טהורים - שהפרושים
 58 הם שמיהלכין בצדדין, כדי שלא יתטמאו במגע עמי
 59 הארץ. ובשעת הרגל - שבאמצע הדרך טהורים, שכל
 60 ישראל טהורים ברגל; ושבצדדין טמאים, שהטמאים
 61 ברגל מועטין, והן פורשין לצדי הדרכים.
 62 ט. כשם שהראשון עושה שני, והשני עושה שלישי - כן
 63 ספק ראשון עושה ספק שני, וספק שני עושה ספק שלישי.
 64 י. תרומה וקדשים שנטמאו בספק אב מאבות הטמאות
 65 של תורה - הרי אלו נשרפין בטמאה זו, כגון שנסתפק לו
 66 אם נגע באב זה או לא נגע.
 67 יא. ויש שם ספקות שאין שורפין עליהם; ואין אוכלין
 68 אותן אכלין שנסתפק לו בהם, אלא תולין - לא אוכלין,
 69 ולא שורפין. ויש שם ספקות ששורפין עליהם התרומה,
 70 ואין צריך לומר קדשים.
 71 יב. אבל על ספק ספק - אין שורפין עליו תרומה לעולם,
 72 ואין צריך לומר קדשים; אלא תולין - לא אוכלין, ולא
 73 שורפין.
 74 יג. על ששה ספקות שורפין את התרומה, וכלם גזרה
 75 מדבריהם; ואלו הן: על בית הפסח [שדה שנחרש בה
 76 קבר], ועל עפר הבא מארץ העמים, ועל בגדי עם הארץ,
 77 ועל הכלים הנמצאים, ועל הרקין הנמצאים; ועל מי רגלי
 78 אדם טמא שנתערב במי רגלי בהמה מחצה למחצה, ואין
 79 ידוע אם בטלו מראיהן או לא בטלו. כיצד? אם נטמאת
 80 תרומה מחמת אחד משהו אלו - אף על פי שעקר טמאתו
 81 בספק, הרי זו תשרף; הואיל ונדאי ספקות אלו, טמאתם
 82 מן התורה - שהמת והנב טמאין מן התורה. ואחד תרומה
 83 שנגעה באחת ממש טמאות אלו, או שנטמאת מחמת
 84 אחת מהן והרי היא שלישי לאחת מהן - הרי זו תשרף.
 85 אבל אם נסתפק לו בכל מקום אם נגע בבית הפסח ובארץ
 86 העמים, או לא נגע, אם נגע בבגדים וכלים ורקין ומי
 87 רגלים אלו, או לא נגע - הרי אלו תולין; מפני שעקר
 88 טמאתן מפני הספק, שמא טהורין הם או טמאין, ואם

1 ואלו הן: בגדי עמי הארץ, מדרס [כמדרס הזב] לאוכלי
 2 חליהן בטהרה; וכן עמי הארץ עצמן, כזבין לטהרות, כמו
 3 שבארנו. ובגדי אוכלי חליהן בטהרה, מדרס לאוכלי
 4 מעשר שני. אבל אוכלי חליהן בטהרה, והן הנקראין
 5 'פרושים' - אינם נזבים, אפלו לתרומה; והרי זה הפרוש,
 6 טהור אפלו אם נגע בה בגופו. ובגדי אוכלי מעשר שני,
 7 מדרס לאוכלי תרומה עצמן. ובגדי אוכלי תרומה, מדרס
 8 לקדש; אבל אוכלי תרומה עצמן, אינם נזבין לקדש.
 9 ובגדי אוכלי הקדש, מדרס לחטאת, כמו שבארנו בהלכות
 10 פרה אדמה; אבל הטהור לקדש, אינו נזב לחטאת.
 11 ב. וכן עשו חכמים מעלות בטבילה. כיצד? מי שטבל
 12 בלא כונה - הרי זה טהור לחלין, ואסור במעשר שני עד
 13 שיתפנו לטבל למעשר. טבל למעשר שני - הרי זה בחזקת
 14 טהרה למעשר, ואסור בתרומה; טבל לתרומה - החזק
 15 [בטהרה] לתרומה, ואסור בקדש; טבל לקדש - החזק
 16 לקדש, ואסור לחטאת; טבל לחטאת - החזק לכל,
 17 שהטובל לחמור החזק לקל. טבל סתם, ולא נתפנו לאחד
 18 מכל אלו - הרי זה טהור לחלין בלבד, וטמא כשהיה אפלו
 19 למעשר. וכן הנוטל ידיו, או הטבילן - צריך כונה אפלו
 20 למעשר. ומן המעשר ומעלה צריך כונה; אבל לחלין, אינו
 21 צריך כונה. וכל המעלות האלו, מדברי סופרים; אבל דין
 22 תורה - הואיל וטבל מכל מקום, הרי הוא טהור לכל.
 23 ג. מי שהיה טהור לתרומה, והסיע את לבו מלאכל -
 24 נטמא בהסח הדעת, ואסור לאכל תרומה עד שיטבל פעם
 25 שניה; ואינו צריך הערב שמש [שקיעה]. הרי ידיו טהורות
 26 לתרומה, והסיע את לבו מלאכל - אף על פי שאמר: 'ידע
 27 אני שלא נטמאו ידי' - הרי ידיו טמאות בהסח הדעת;
 28 שהידיים עסקניות. אם לתרומה כן, קל וחמר לקדש - שכל
 29 המסיח דעתו, צריך טבילה. ואם לא שמר עצמו מטמאת
 30 מת, ולא ידע בדאי שלא נטמא - הרי זה צריך הזיה
 31 שלישי ושביעי [כטמא מת], מפני הסח הדעת; ואם ידע
 32 שלא נטמא במת, והסיח דעתו משאר הטמאות - צריך
 33 טבילה והערב שמש אף לתרומה. ודבר ברור הוא, שכל
 34 הטבילות האלו מדבריהם.
 35 ד. וכן גזרו חכמים על הכלים הנמצאים בשוקים
 36 וברחובות, אפלו במדברות - שיהיו בחזקת טמאה; שמא
 37 נזב נטמאו, או במת. וכן הרקין הנמצאין שם, בחזקת
 38 טמאה - שמא רק זב וכיוצא בו הוא הרק הזה.
 39 ה. כל הכלים הנמצאין בירושלים - טהורין, אפלו נמצאו
 40 דרך ירידה לבית הטבילה; שלא גזרו טמאה על הכלים
 41 הנמצאים בירושלים - חוץ מן הספינין לשחיטת הקדשים,
 42 מפני חמרת הקדשים. במה דברים אמורים? בספינין
 43 הנמצאת בירושלים בשאר ימות השנה; אבל אם נמצא
 44 ספינין בירושלים ביום ארבעה עשר בניסן - שוחט בה

מתוך מהדורת חזק

46 ז. ספק משקין - לטמא אחרים, טהור; ולטמאת עצמן, 47 טמא. ביצד? ה'ה מקל ב'נדו, ו'בראשו משקין טמאים, 48 ו'זרקן לבין כ'פרות טהורות - ספק נגעו, ה'רי אלו טהורות. 49 ו'כן אם נ'סתפק לו אם נגעו משקין טמאין בכלי זה, או 50 לא נגעו - ה'רי הכלי טהור. ו'כן אם נ'סתפק לו אם נגעו 51 משקין אלו הטמאין ב'משקין אחרים, או לא נגעו - ה'רי 52 ה'משקין ה'אחרים טהורין. א'בל טמא ש'פשט ידו או ר'גלו 53 לבין משקין טהורין, או ש'זרק כ'פר טמא לבין משקין 54 טהורין, ספק נגע ב'משקין, ספק לא נגע - ה'רי אלו טמאין 55 ב'ספק. ו'כן כל כ'פיצא ב'זה. 56 ח. ח'בית ש'היא מ'לאה משקין, ו'פשט הטמא א'ת ידו 57 ל'אזריה, ספק נגע ב'משקין, ספק לא נגע - ה'משקין טמאין 58 ו'הח'בית טהורה, ש'אין ספק ה'משקין מ'טמא. ו'כן אם נ'כנסו 59 משקין ש'הן טמאין מ'ספק ל'אזיר ה'ח'בית - ה'רי ה'ח'בית 60 טהורה, ו'ה'משקין ש'בתוכה טהורין, ש'אינם מ'טמאין א'לא 61 מן ה'ח'בית. ו'אם נ'ת'ע'רבו משקין אלו הספק ב'משקין 62 ש'ב'ח'בית - ה'רי כ'ל ה'משקין ש'ב'ח'בית טמאין ב'ספק, 63 ו'ה'ח'בית טהורה. ו'כן אם נ'פלו משקין אלו לתוך ה'תנור, 64 ה'רי ה'תנור ו'הפת טהורין. 65 ט. ה'מ'ר'בץ [- שוטף] ביתו כ'מים טמאים או ש'זל'פן [ש'פך 66 טיפות טיפות], ו'ה'יו ש'ם טהרות, ספק נ'ת'זו ע'ליהן, ספק 67 לא נ'ת'זו - ספקו טהור. 68 י. ז'לף משקין טהורין ו'טמאים כ'תוך ה'בית, ו'נמ'צאו א'חר 69 כ'ף משקין על ה'כ'פר של ת'רומה - נ'ט'לה ו'נש'אל ע'ליה, ה'רי 70 זו טהורה; ש'ספק ה'משקין ל'טמא, טהור. ה'ניח ה'כ'פר עד 71 ש'נ'ג'בו ה'מים ש'ע'ליה, ה'רי זו טמאה ב'ספק; ש'ספק טמאה 72 ב'רשות ה'י'חיד טמא, כ'מו ש'י'ת'ב'אר, ו'ה'רי אין כ'אן משקין, 73 א'לא כ'פר ש'היא ספק טמאה ספק טהורה. 74 יא. ספק י'דים, בין לה'ת'טמא, בין ל'טמא א'חרים, בין 75 ל'ט'ה'ר'תן - טהור. כ'יצד? ה'יו י'דיו טהורות ול'פ'ניו ש'ני 76 כ'פרים טמאין, ספק נגע ספק לא נגע, או ש'ה'יו י'דיו 77 טמאות ול'פ'ניו ש'ני כ'פרים טהורים, ספק נגע ספק לא נגע, 78 או ש'ה'יו י'דיו א'חת טמאה וא'חת טהורה ול'פ'ניו ש'ני כ'פרים 79 טהורים, נגע בא'חת מ'הם ספק ב'טמאה נגע ספק ב'טהורה 80 נגע, או ש'ה'יו י'דיו טהורות ול'פ'ניו ש'ני כ'פרים א'חד טמא 81 וא'חד טהור, ו'נגע בא'חד מ'הם ספק ב'טמא נגע ספק ב'טהור 82 נגע, או ש'ה'יו י'דיו א'חת טמאה וא'חת טהורה ול'פ'ניו כ'פר 83 טמא וכ'פר טהור, ו'נגע ב'ש'ני'הם, ספק טמאה ב'טמא 84 ו'טהורה ב'טהור או טמאה ב'טהור ו'טהורה ב'טמא - ה'י'דים 85 כ'מות ש'ה'יו, ו'ה'כ'פרים כ'מות ש'ה'יו. ו'כן אם ה'יו י'דיו 86 טמאות ו'ה'ט'ב'יל'ן או נ'ט'ל'ן, ספק ש'ה'מים ש'ט'ה'ר'ן כ'הם 87 כ'שרים ל'י'דים ספק ש'הם פ'סולין, ספק יש כ'הם כ'ש'עור 88 ספק ש'אין כ'הם, ספק ש'ה'יה ד'כ'ר חו'צ'ן על ידו ספק לא 89 ה'יה - ה'רי י'דיו טהורות. 90 יב. ה'יתה ידו א'חת טמאה, וא'ינו יודע איזו היא - או מ'ר'ין 91 לו ש'לא י'ע'שה טהרות עד ש'יט'ל ש'תי י'דיו; ו'אם נגע 92 בא'חת מ'הן ב'טהרות ק'דם ש'יט'ל - טהרותיו טהורות.

1 תאמר טמאין, ש'מא נגע ש'מא לא נגע; ו'נמ'צאו ש'ני 2 ספקות, וא'ין שו'רפ'ין על ש'ני ספקות, א'לא תול'ין כ'מו 3 ש'ב'אר'נו. 4 יום רביעי כ"ב טבת ה'תשע"ד 5 פ'רק יד 6 א. ש'נים ע'שר ספקות טהרו ח'כמים, ו'אלו ה'ן: (א) ספק 7 מ'ים ש'אוב'ים ל'מק'ה; (ב) ספק טמאה צ'פה על פ'ני ה'מים; 8 (ג) ספק משקין ל'טמא א'חרים, א'בל ל'טמאת עצמן טמאים 9 מ'ספק; (ד) ספק ה'י'דים - בין ל'טמאת עצמן, בין ל'טמא 10 א'חרים, בין ל'ט'ה'ר'ת י'דים מ'טמאתן; (ה) ספק ד'כ'רי 11 סו'פ'רים; (ו) ספק ה'ח'ל'ין; (ז) ספק ה'ק'ר'ב'נות; (ח) ספק 12 נ'ג'עים; (ט) ספק עו'בר ו'עו'מד; (י) ספק ש'ר'צ'ים; (יא) ספק 13 ר'שות ה'ר'בים; (יב) ספק ש'תי ר'שיות. 14 ב. ספק מ'ים ש'אוב'ין ל'מק'ה כ'יצד? ש'ל'שה ל'ג'ין מ'ים 15 ש'אוב'ין ש'נ'פ'לו ל'מק'ה, פ'ס'לו'הו; ספק נ'פ'לו או לא נ'פ'לו, 16 ו'א'פ'לו נ'פ'לו, ספק יש כ'הם כ'ש'עור או אין כ'הן - ספקו 17 טהור, ו'ה'רי ה'מק'ה כ'כ'ש'רותו. וא'ין מו'ר'ין לו כ'מק'ה זו 18 ל'ט'בל ו'ל'ע'שות טהרות, ל'כ'ת'ח'לה; ו'אם ט'בל ו'ע'שה, 19 טהרותיו טהורות. 20 ג. ספק טמאה צ'פה על פ'ני ה'מים כ'יצד? ש'ר'ץ ש'ה'יה צ'ף 21 על פ'ני ה'מים, בין ש'ה'יו ה'מים כ'כל'ים בין ש'ה'יו כ'ק'ר'ק'עות, 22 ו'י'רד ל'מים, א'פ'לו אין ש'ם א'לא מ'לא א'דם ו'טמאה - ה'רי 23 זה טהור, עד ש'י'דע כ'ודאי ש'נגע; ו'לא א'מרו 'ספק טמאה 24 צ'פה טהור', א'לא ל'ש'ר'ץ ב'לבד. ו'כל ה'נ'ת'ל'ין [ב'ח'בל 25 ו'נוגעים ב'מים] ו'ה'נ'ג'ר'ין [על ה'מים], ה'רי הם כ'מ'נ'ח'ין. 26 ד. ש'ר'ץ ש'ה'יה מ'נ'ח כ'כלי, ו'כלי צ'ף על פ'ני ה'מים, או 27 ש'ה'יה מ'נ'ח על ה'מת או על ה'נ'ב'לה, ו'א'פ'לו נ'מו'חה נ'ב'לה 28 או כ'שר מ'ת ש'ת'ח'ת'יו, או ש'ה'יה מ'נ'ח על ש'כ'בת ז'רע, 29 ה'צ'פ'ין על פ'ני ה'מים - ה'רי זה כ'מ'נ'ח על ה'א'ר'ץ, ש'ס'פ'קו 30 ב'רשות ה'י'חיד טמא, כ'מו ש'י'ת'ב'אר. ה'יה ש'ר'ץ על ג'בי ש'ר'ץ 31 צ'ף על פ'ני ה'מים - ה'רי זה כ'טמאה ע'בה ש'צ'פה על פ'ני 32 ה'מים, ו'ס'פ'קו טהור. ה'יה מ'נ'ח על ג'בי מ'י ח'ט'את, ו'מי 33 ח'ט'את צ'ף על פ'ני ה'מים - ה'רי זה ספק אם הוא כ'מ'נ'ח, 34 או אינו כ'מ'נ'ח; ל'פ'יכ'ף י'ר'אה לי ש'ס'פ'קו טהור. 35 ה. כ'ד'ר'ך ש'ט'ה'רו ח'כמים ספק טמאה צ'פה על פ'ני ה'מים, 36 בין כ'כל'ים בין כ'ק'ר'ק'עות - כ'ף טהרו ספק טהרה ה'צ'פה 37 על פ'ני ה'מים, בין כ'כל'ים בין כ'ק'ר'ק'עות. כ'יצד? ע'ר'כה 38 ש'היא טמא מ'ת, וכ'פר ת'רומה כ'רו'ך כ'סיב או ב'נ'ר ו'נ'ת'ן 39 כ'תוכה, ו'י'רדו ל'תוכה מ'י ג'ש'מים ו'נ'ת'מ'ל'את, ו'נ'פ'ש'ט ה'ני'ר, 40 ו'ה'רי ה'כ'פר צ'ף על פ'ני ה'מים, ו'ה'ני'ר מ'ב'ד'יל ב'ינו לבין 41 ה'מים, ו'ס'פ'ק נגע צ'דו [של כ'יכ'ר] כ'ע'ר'כה ספק לא נגע - 42 ה'רי הוא כ'ט'ה'ר'תו, מ'פ'ני ש'הוא צ'ף. 43 ו. ש'ר'ץ ש'נמ'צא צ'ף על ג'בי בור כ'תוך ה'ג'ת [בית ד'ריכת 44 יין] - ל'ת'רומה, ספקו טמא; ול'פ'וע'ל'ין, ספקו טהור, מ'פ'ני 45 ש'היא טמאה צ'פה.

פָּרָק טו

מת בפיה, הרי הן טהורות. וכן השרץ בפי החלדה, והנבלה בפי הפלב, ועברו בין הטהורים, או שעברו הטהורים ביניהן - ספקו טהור, מפני שאין לטמאה מקום קבוע. היו מנקרין בהן על הארץ - הרי הן כמנחין, ומטמאין למפרע מספק אם היו ברשות היחיד, כמו שיתבאר.

ח. ספק רשות הרבים ביצד? טמאה שהיא מנחת ברשות הרבים, ספק נגע בה, ספק לא נגע - ספקו טהור; היתה מנחת ברשות היחיד, וספק נגע בה, ספק לא נגע - ספקו טמא. וכל אלו הספקות שטהרו חכמים, אפלו ברשות היחיד, מפני שאין בהם דעת להשא, כמו שיתבאר.

ט. ספק שתי רשות ביצד? היתה דבר טמא ברשות היחיד ודבר טהור ברשות הרבים, או שהיה הדבר הטמא ברשות הרבים והדבר הטהור ברשות היחיד, ונגע באחד מהן, ואין ידוע באיזה מהן נגע, או שהסיט אחד מהן, ואין ידוע איזה הסיט - אם היה הדבר הטמא במשא, או שהיה אחד מהן מטמא באהל, והאהיל על אחד מהן, ואין ידוע על איזה מהן האהיל - הרי זה טהור. אף על פי שספק רשות הרבים טהור, כשיבוא לשאל, אומרין לו: 'אם טבלת, אין בכך הפסד' [לכן טבול]. אם טבל, הרי זה משבח; ואם לא טבל, ועשה טהרות - הרי הן טהורות, שספק רשות הרבים טהור.

י. שרץ שנמצא שרוף ומנח על גבי אכלין, וכן טלית [שנטמאה] שנמצאת מהוהה [בלויה], ומחט שנמצאת שבורה או חלודה בין הפלים - הרי אלו טהורין, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים; ואין אומרין: 'שמא אחר שנגע באכלין נשרף, ואחר שננטמאו הפלים במגע הטלית והמחט, נשברה או החלדה, ובלתה הטלית עד שטהרה'; שכל הטמאות, כשעת מציאתן.

יא. שני עדים אומרין לו 'נטמאת', והוא אומר 'טהור אני' - הוא נאמן על ידי עצמו. ואף על פי כן, אין אומרין לו: 'עסק בטהרות'; אלא אם עשה טהרות - הרי הן טהורות, ויחוש [להחמיר] על עצמו. עד אומר 'נטמא', ושנים אומרים 'לא נטמא' - בין ברשות הרבים, בין ברשות היחיד - טהור. ושנים אומרים 'נטמא', ועד אומר 'לא נטמא' - בין ברשות הרבים, בין ברשות היחיד, ועד אומר 'נטמא', אשה אומרת 'נטמא', ואשה אומרת 'לא נטמא' - ברשות היחיד, טמא; ברשות הרבים, טהור.

יום שישי כ"ד טבת ה'תשע"ד

פָּרָק טז

א. מפני מה טהרו חכמים ספק רשות הרבים? שהרי הצבור עושין הפסח בטמאה, בזמן שהטמאים מרביין. אם טמאה ונדאית נדחית מפניהם, קל וחמר לספק טמאה - שאסור כל הספקות מדבריהם, כמו שבארנו בהלכות

א. ספק דברי סופרים ביצד? ספק אכל אכלין טמאין ושתה משקין טמאין, ספק שלא שתה ושלא אכל, ספק שבא ראשו ורבו במים שאובין או שנפלו עליו מים שאובין, ספק שלא בא ולא נפלו - הרי זה טהור. וכן אם אכל אכלין טמאין או שתה משקין טמאין, או בא במים שאובין או נפלו עליו מים שאובין, וספק נגע בטהרות אלו, ספק לא נגע - הרי טהרות אלו טהורות. וכן האוכל ספק אכלין טמאים, והשותה משקין שהם טמאים בספק - הרי הוא טהור; וכן האוכל תרומה תלויה [שנטמאה] וטהור. וכן כל כיוצא באלו מולדי הטמאות שהן מדברי סופרים - ספקו טהור. אבל אב שהוא מדברי סופרים, ספקו טמא; אלא אם היה האב עצמו טמא בספק, כגון בית הפרס וארץ העמים, שאין שורפין על מנען, כמו שבארנו - ספקו טהור.

ב. ספק החלין - היא טהרת אוכלי חליהן בטהרה, והן הנקראין 'פרושים' - ביצד? אוכלי חליהן בטהרה שנולד להן ספק טמאה בטהרותיהן - הרי אלו טהורות ככל הספקות בלן, ואין להן טמאה אלא טמאה ודיית.

ג. ספק הקרבנות ביצד? מחסר פפורים שיש עליו ספק חמשה קרבנות - כגון האשה שיש עליה ספק חמש זיבות, או ספק חמש לדות - מביאין קרבן אחד, וטהר לאכל בקדשים; ואין השאר עליו חובה, כמו שבארנו בהלכות מחסרי כפרה.

ד. ספק נגעים ביצד? עד שלא נזקק לטמאה [- לא טימאו הכהן] - ספקו טהור, כמו שבארנו בפרק ששי מהלכות נגעים.

ה. ספק עומד ועובר ביצד? מצרע שהיה יושב תחת האילן, ועבר הטהור, ספק האהיל עליו האילן ונטמא, ספק לא האהיל, וכן אם היה הטהור יושב תחת האילן והמצרע עובר תחתיו, ספק עמד המצרע ונטמא הטהור, ספק לא עמד - ספקו טהור.

ו. ספק שרצים, זה ספק הנזקקין; ביצד? זרק שרץ או דבר טמא לבין הכפרות, או שזרק כפר טהור לבין הטמאות, ספק נגע, ספק לא נגע - טהור, הואיל ומצא הכפר הטהור שאינו נוגע בטמאה; שכל הטמאות - כשעת מציאתן, ואין אומרין: 'שמא נגע בו ואחר כך נפל בצדו', אלא הרי הן כשעת מציאתן.

ז. השרץ בפי החלדה, ומהלכת על גבי כפרות של תרומה, ספק נגע, ספק לא נגע - ספקו טהור, מפני שלא נחה הטמאה; היתה מהלכת בו, ונגע [השרץ] בכפרות, ספק חי ספק מת - הרי הן טהורות. במה דברים אמורים? בזמן שנשלתו והלכה לה. אבל אם נמצא מת בפיה, הרי הכפרות טמאות; ראוהו חי בפיה - אף על פי שמצאוהו

47 ברשות הרבים, ספקו טהור; ואם אי אפשר שלא יגע,
48 ספקו טמא.
49 ז. כפר של תרומה שנתון על גבי הדף [מדד], ומדרס
50 [הזב] נתון תחתיו, ואי אפשר לו כשיפל שלא יגע במדרס
51 - אף על פי שהוא במקום מדרון [- שיפוע], וכא ומצא
52 הכפר במקום אחר - הרי הוא בטהרתו; שאני אומר: אדם
53 בא ונטלו, ונתנו במקום זה; ואם אמר: 'בריא לי שלא
54 בא אדם לכאן' - טמא, שודאי נפל, ונגע במדרס כשנפל.
55 ח. תינוק שנמצא בצד בית הקברות, והשונים בידו -
56 אף על פי שאין שם שושנים אלא במקום הטמאה, ספקו
57 טהור; שמא אחר לקטן, ונתנו לו. וכן חמור העומד בבית
58 הקברות, כליו טהורין; ואין אומרים: 'שמא נתמעך בהן,
59 ונגע בקבר' - מפני שאין בו דעת להשאל, וכשנמצאו לא
60 נמצאו נוגעין, וכל הטמאות - כשעת מציאתן.
61 ט. תינוק שהיה תופש בידו של אביו, או שהיה רוכב על
62 כתפו של אביו - ספקו ברשות היחיד, טמא; מפני שאביו
63 נשאל עליו.
64 י. וארבע ספקות אמרו חכמים בתינוק: תינוק שאינו יכול
65 להלך, שהניחתו אמו ובאה ומצאה אותו כמות שהוא
66 במקומו - טהור; ואין אומרים: 'שמא טמאה באה,
67 ונשקתו וגפפתו'. התחיל התינוק לצאת ולהכנס - בגדיו
68 טהורין, ואינן מדרס כשאר בגדי עמי הארץ; ואף על פי
69 שהן טהורין, ואינן מדרס כשאר בגדי עמי הארץ - אין
70 עושין על גביהן טהרות. הגדיל עד שיהיה בו דעת
71 להשאל, ספקו טמא ברשות היחיד. הגדיל עד שיהיה בו
72 דעת לשמר את גופו, אוכלין על גב גופו טהרות; יודע
73 לשמר את ידיו, אוכלין על גב ידיו טהרות. כיצד בודקין
74 אותו? מטבילין אותו, ונותנין לו חלין לשם תרומה - אם
75 היה יודע לשמר את גופו, אוכלין על גב גופו טהרות;
76 ואם היה יודע לשמר את ידיו, אוכלין על גב ידיו טהרות.

יום ש"ק כ"ה טבת ה'תשע"ד

פָּרָק יז

77 א. כזית מן המת בפי העורב, ספק האהיל על האדם ועל
78 הכלים ברשות היחיד, ספק לא האהיל - הרי האדם טמא
79 מספק; והוא, שיהיה בו דעת להשאל. והכלים טהורין,
80 מפני שאין בהן דעת להשאל. וכן הממלא בכלי, ונתן
81 בעשרה כלים, ונמצא השרץ באחד מהן - הוא טמא וכלם
82 טהורין, אף על פי שכלן ספק שמא השרץ בכלי שמלא
83 בו היה תחלה, מפני שהם כלים, ואין בהן דעת להשאל.
84 ואם היה לכלי שמלא בו אגנים [- שפה כפופה פנימה] -
85 הואיל ואפשר שיצאו המים ויתאחר בו השרץ, כלן
86 טמאין. וכן הממלא בעשרה דליים זה אחר זה, ונתן
87 בעשרה כלים מדלי אחד לכלי אחד, ואין ידוע הראשון
88 מן האחרון [- איזה מילא ראשון ואיזה אחרון], ונמצא

1 ביאות אסורות. ומפני מה החמירו בספק רשות היחיד?
2 שהרי שוטה שנסתרה - אף על פי שהדבר ספק - הרי היא
3 טמאה לבעלה עד שתשתה.
4 ב. וכשם שהשוטה ובעלה שנים, כך ספק טמאה בשנים;
5 אבל אם היו שלשה ברשות היחיד - הרי ספק טמאתם
6 שם טהור, ברשות הרבים. במה דברים אמורים? בשהיה
7 זה שנטמא בספק יש בו דעת להשאל ולדרש ממנו מה
8 שארע לו, כשוטה; אבל אם היה חרש או שוטה, או קטן
9 שאינו יודע להשיב על הענין כששואליו אותו - הרי ספקו
10 טהור. כיצד? חרש או שוטה או קטן שאין בו דעת
11 להשאל, שנמצאו בחצר או מבוי שיש בו טמאה, ספק
12 נגעו ספק לא נגעו - טהורין; וכן כל שאין בו דעת
13 להשאל - אף על פי שגולד לו הספק ברשות היחיד, ספקו
14 טהור.
15 ג. הסומא, והזשן, והמהלך בלילה - ספקו ברשות היחיד
16 טמא, מפני שיש לו דעת להשאל. במה דברים אמורים
17 שכל שאין בו דעת להשאל, ספקו טהור? בשהיה הדבר
18 שקול, ואין שם חזקה; אבל אם היה הדבר ידוע שחזקתו
19 שנטמא, הרי זה טמא. כיצד? תינוק טמא שנמצא בצד
20 העסה, והבצק בידו - הרי העסה טמאה; שדרך התינוק
21 לטפח, ובכך היא חזקתו; ואין שורפין על חזקה זו.
22 ד. היו משקין טמאין ובצק טהור, ובהמה או חיה או
23 עופות בבית, ונמצא בבצק מקום נשיכתן - חזקה ששתי
24 משקין, ונשכו בבצק וטמאוהו. ואם היה שם פרה, ובין
25 המשקין והבצק [יש מקום דיו] - כדי שתלחף את לשונה
26 - הרי הבצק טהור; ובשאר כל הבהמות, כדי שתנגב את
27 פיה; פחות מזה, הבצק טמא. ואם היה פלב - אפלו היה
28 המשקין בצד הבצק, הרי זה טהור; שאין דרכו של פלב
29 להניח המזון ולילף לו אל המים. נמצא בבצק נקירת
30 התרנגולין - אם יש בין המשקין והבצק כדי שינגבו את
31 פיהן בארץ, הבצק טהור; ואם לאו, טמא - שחזקתן
32 ששתי, ונקרו בבצק במשקין שפיהן. במה דברים
33 אמורים? בשהיו המשקין צלולין, שבבואה של תינוק
34 נפרת בהן; אבל עכורין - הבצק טהור; שאלו נקרו
35 במשקין, היה מקום המשקין נכר בבצק. ואם היו צלולין
36 - אף על פי שהבצק בחזקת טמאה, אין שורפין על חזקה
37 זו אלא תולין.
38 ה. איזו היא חזקה ששורפין עליה ברשות היחיד? עסה
39 בבית ושרצים וצפרדעים מנפלין שם, ונמצאו חתיכות
40 מבשרן בעסה - אם רב המנפלין שרצים, העסה טמאה
41 ותשרף; ואם הרב צפרדעים, טהורה.
42 ו. היו טמאות וטהרות בצדו או למעלה ממנו, ונתעטף
43 בטליתו, וספק נגעו [בטליתו], ספק לא נגעו בעת שנתעטף
44 - אם היו ברשות היחיד, ספקו טמא; שספק טמאה הבאה
45 בידי אדם, נשאלין עליה; אפלו בכלי המנוח על גבי
46 קרקע, הרי זה טמא כמי שיש בו דעת להשאל. ואם היו

מתוך מהדורת חזק

34 בתוכו'. ואם נמצא אחר שלשה ימים משהעלה הזיתים
 35 לגג, הרי המעטן טהור; שמא בגג נתקבצו ונעשו גוש
 36 בתוך השלשה ימים.
 37 ה. הקורץ מקרצת [וחותך חתיכה -] מן העסה, ונמצא שרץ
 38 במקרצת - המקרצת לבדה טמאה; נמצא בעסה, העסה
 39 לבדה טמאה; נמצא בתוך המקרצת, אף העסה טמאה.
 40 ו. אכל טמא שנמצאת גלעינה שלו בתוך הפכר או על
 41 גבי תבשיל רותח - אף על פי שאין עליה משקה טופח,
 42 הרי הם טמאים; שאני אומר: 'האכל פלו נפל שם ונמוח
 43 בתוך הפכר, או מחמת הרתיחה, ונשארה גרעינתו'.
 44 נמצאת הגרעינה על גבי הפכר או בתוך תבשיל צונן -
 45 הרי אלו טהורין, אף על פי שיש עליה משקה; שאני
 46 אומר: 'גרעינה זו לבדה נפלה אחר שאבד האכל מעליה,
 47 שהרי אינה מטמאה'.
 48 ז. היו בבית אכלין טמאין ואכלין טהורים, ונמצאת
 49 גרעינה בבית - הולכין אחר הרב; וכן אם היו דמים
 50 טמאים ודמים טהורים בתוך הבית, ונמצא דם על האכל
 51 - הולכים אחר הרב. מעשה בכפר של תרומה שנמצא
 52 עליו דם, ובא מעשה לפני חכמים וטהרוהו; שאפלו
 53 נאמר: 'דם השרץ הוא' - אני אומר: 'דם שרץ חי הוא,
 54 שהוא טהור'.
 55 ח. עיר שיש בה נבלות ושחוטות - בשר הנמצא בה,
 56 הולכין בו אחר הרב; וכן אם היה הנמצא ספק שרץ ספק
 57 צפרדע - הולכין אחר הרב שיש באותה העיר באותו
 58 הזמן. זה הפלל: בגמצא, הלוי אחר הרב.
 59 ט. האשה שהיתה מגבכת גבכא [קוצרת שאריות תבואה]
 60 בחרצ, ונמצא שרץ בתוך הגבכא - הרי זו טהורה; שאין
 61 השרץ מטמא במשא. נמצא על גבי הגבכא - הרי זו
 62 טמאה, שמא נגעה בו. היתה פוכרת בכברה, ונמצא שרץ
 63 בתוך הפרות שבכברה - הרי זו טהורה. נמצא על גבי
 64 הכברה - הרי זו ספק טמאה; שמא נגעה בו, וכל ספק
 65 ברשות היחיד טמא, כמו שבארנו.

1 שרץ בכלי אחד מהן - הרי תשעה פלים עם עשרת
 2 הדלילים טהורין, שאני אומר: 'שמא בכלי זה היה השרץ
 3 מתחלתו; ואם יש לדלילים אגנים, הרי כל הדלילים עם כל
 4 הפלים טמאים. המערה מפלי לכלי, ונמצא השרץ בתחתון
 5 - העליון טהור; ואין אומרים 'מן העליון נפל', אלא שמא
 6 בתחתון היה, מפני שהן פלים, ואין להם דעת להשאיל.
 7 וכן כל פיוצא בזה.
 8 ב. קפה שנשתמש בה טהרות, ונמצא בה שרץ - אם יש
 9 לה שולים, או אגנים אף על פי שאין לה שולים - הרי
 10 כל הטהרות שנשתמשו בה טמאות, ואפלו היתה בדוקה
 11 ומבסה; שמא עם הגבחה ידו מן הבדיקה נפל השרץ.
 12 אפלו נשתמש בה בטהרות בנזית זו, וטלטה לזוית
 13 אחרת, ונמצא בה השרץ - פלן טמאות; לפי שמחזיקין
 14 טמאה [מעריכים שהיא עברה -] ממקום למקום לתלות
 15 [לטמא מטפח], אבל לא לשרף.
 16 ג. הזולף [שזאב] את הבור, ומלא ממנו חביות - אם היה
 17 משקיע כל חבית וחבית בבור וממלא אותה, ונמצא
 18 השרץ בראשונה - פלן טמאות. נמצא באחרונה - היא
 19 טמאה, וכלן טהורות; שאני אומר: 'אחר שמלא את
 20 הראשונות, נפל השרץ לבור'. היה זולף בכלי, ונתן לתוך
 21 החביות עד שמלא אותן, ונמצא השרץ באחת מהן - היא
 22 טמאה בלבד, וכלן טהורות; שאני אומר: 'בוז בלבד נפל
 23 השרץ, או היה בה עד שלא זלף לתוכה'. לפיכך, אם היה
 24 בורק כל חבית וחבית מהן, ואחר כך נתן בה הזין,
 25 ומבסה אותה אחר שזולף לתוכה, ונמצא השרץ באחת
 26 מהן - פלן טמאות; וכן אם נמצא השרץ בבור או בפלי
 27 שזולף בו - הפל טמא.
 28 ד. היה קוצה [מלקט] זיתים מן המעטן [חפירת זיתים],
 29 ומעלה אותן לגג, ונמצא השרץ בגג - זיתים שבמעטן
 30 טהורין; נמצא במעטן, המעטן טמא; נמצא בין הכתל
 31 לזיתים, הזיתים טהורין. נמצא השרץ בתוך גוש של
 32 זיתים, והגוש בגג - אם בתוך שלשה ימים, אף המעטן
 33 טמא; שאני אומר: 'גוש זה מן המעטן עלה, והשרץ

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ט – כ"ה טבת ה'תשע"ד

73 הגזק הנקבע בדמיון (במחשבת הניזוק ובדימויו הלא
 74 מדוייק), לא תחדל להתעורר עד אשר תעניש את-המזיק
 75 לפי אפן הגזק הנקבע בדמיון; ורק כשתענישנו תנוח
 76 אותה ההתעוררות ותעדר אותה הצורה מן-הדמיון. יש
 77 שתענישהו בקללה ובזיון בלבד ותנוח בדעתה
 78 (בהעריכה) את-ערוך הגזק שיגיע למזיק באותם הדברים
 79 ואת-בשותו בהם. ויש שהדבר הוא גדול יותר ולא תשף

66 יום ראשון י"ט טבת ה'תשע"ד
 67 מצות לא תעשה שיז.
 68 מצות עשה קעה.
 69 המצוה השי"ז — האזהרה שהזרנו מלקלל איזה אדם
 70 מישראל, והוא אמרו: "לא-תקלל חרש" (ויקרא יט, יד).
 71 ושמע ממני מה הוא ענין אמרו: "חרש". כשהנפש
 72 מתעוררת (מתוך תאוות נקם) להנקם מן-המזיק לפי צורת

מתוך מהדורת חזק

22 הקרוכים, זה לזה או זה נגד זה (לטובת קרובם או לרעתו),
 23 והוא אמרו יתעלה: "לא-ימותו אבות על-בנים ובנים לא
 24 ימותו על-אבות" (דברים כד, טו). בא הפרוש המקבל בספרי
 25 (פרשת כי תצא שם): "שלא ימותו אבות על עדות בנים ולא
 26 בנים על עדות אבות". והוא הדין לדיני ממונות, אלא
 27 שנוכח דיני נפשות דרך הפלגה. שלא נאמר: כיון שיש
 28 כאן אבוד נפש אין הקרוב חשוד על כך ונעשה על פי
 29 דבריו, כיון שעדותו היא לאבוד נפש קרובו ואין כאן מקום
 30 לחשד. לפיכך הביא למשל את-הקרובים שאהבתם חזקה
 31 ונדולה ביותר, והיא אהבת האב לבן והבן לאב, ואמרו:
 32 אפלו עדות האב על הבן ואפלו היא לחיבו מיתה לא נקבל
 33 — וזו היא גזרת הכתוב שאין לה טעם כלל. ודע זאת.
 34 וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפסקי ג' מסנהדרין (כו:).

יום שבת קודש כ"ה טבת ה'תשע"ד

מצות לא תעשה רפה.

37 המצוה הרפ"ה — האזהרה שהזרנו מלהעיד עדות
 38 שקר, והוא אמרו: "לא-תענה ברעך עד שקר" (שמות כ,
 39 טז). וכבר כפל לאו זה בלשון אחר ואמר: "עד שוא"
 40 (דברים ה, יג) והעובר על לאו זה הרי גזר עליו הכתוב:
 41 "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" (שם יט, יט). ולשון
 42 המכלתא (פרשת יתרו): "ולא תענה ברעך וגו'" — אזהרה
 43 לעדים זוממין. ויש בלאו זה מלקות, כמו שנתבאר בסוף
 44 ('ובתחילת') (ד: מפות. ויש נתבאר דיני מצוה זו.

1 להוציא ממון בעדות עד אחד, אפלו היה בתקלית
 2 הפשוט, והוא אמרו יתעלה: "לא-יקום עד אחד באיש
 3 לכל-עון ולכל-חטאת" (דברים יט, טו) אמרו (ספרי שם):
 4 "לכל-עון אינו קם, אבל קם הוא לשבועה" (שם יט עד
 5 אחד נגד כפירת הנתבע בחוב התובע — חייב שבועה). וכבר
 6 נתבאר דיני מצוה זו במקומות מפורים בימות וכתבות
 7 וסוטה וגטין וקדושין ומקומות שונים בסדר נזיקין.

יום חמישי כ"ג טבת ה'תשע"ד

מצות לא תעשה רפו.

10 המצוה הרפ"ו — האזהרה שהזהר הדין מלקבל עדות
 11 בעל עברה ולעשות על פי עדותו והוא אמרו יתעלה:
 12 "אל-תשת נדך עם-רשע להיות עד חמס" (שמות כג, א) בא
 13 הפרוש (מכילתא פרשת שופטים): "אל-תשת רשע עד,
 14 אל-תשת חומס עד" — להוציא את-החמסנים (המוציא
 15 חפץ בכח ומשלם לו תמורתו) ואת-הגזלנים שהן פסולין
 16 לעדות, שגאמר: פי קום עד-חמס באיש" (ובערת הרע
 17 מקרבך — דברים יט, טז), וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפסק
 18 ג' מסנהדרין (כו:).

יום שישי כ"ד טבת ה'תשע"ד

מצות לא תעשה רפו.

21 המצוה הרפ"ז — האזהרה שהזהר הדין מלקבל עדות

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז טבת, תשט"ו
 ברוקלין.

הרה"ג הוי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר דוב ארי' שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מג' וארא, ונהניתי לקרות בו ע"ד ההערכה הנכונה של פעולת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נג"מ זי"ע והשפעתו במדינה זו, ובודאי כמו בכל עניני בניי אשר הפסיד בזה לא המדרש עיקר אלא המעשה עיקר, הערכה זו גורמת ומביאה לפעולות טובות של כתי"ר בסביבתו ובמושפעי בכלל. וכידוע פתגם כ"ק רבנו הזקן בעל התניא - פוסק בנסתר דתורה - והשולחן ערוך - פוסק בנגלה דתורה - אשר תואר הרב הוא מרא דאתרא, ואין הענין יוצא מידי פשוטו שהוא הבע"ב בכל עניני המקום עכ"ל.

וברור אשר גם במדינה זו צ"ל באופן כזה אף שהלבוש והצורה החיצונית של הפעולה משתנית לפי תנאי המקום והזמן שלטון המדומה של הפרעזידענטין וכיו"ב, כי הרי התורה ועניני נצחיים הם בכל המקומות ובכל הזמנים, וכיון שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, הרי נותן הוא לכל אחד ובפרט איש כללי שררה בישראל כמו רב, הכחות לפעול בכיוון הרצוי.

ויה"ר שעוד רבות בשנים יוסיף בסביבתו נר מצוה ותורה אור ומאור שבתורה זוהי פנימיות התורה.

בברכה.

מלכים ב ד טו-כח

טו וַיֹּאמֶר קְרֹא-לָהּ וַיִּקְרָא-לָהּ וַתַּעֲמֹד בַּפֶּתַח: טז וַיֹּאמֶר לְמוֹעֵד הַזֶּה פָּעַת חַיָּה אֶתִּי (אֵת קרי) חֲבַקְתָּ בֵּן וַתֹּאמֶר אֶל-אֲדֹנָי אֵישׁ הָאֱלֹהִים אֶל-תְּכֹזֵב בְּשַׁפְּחַתְךָ: יז וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֵּן לְמוֹעֵד הַזֶּה פָּעַת חַיָּה אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֵלֶיהָ אֱלִישָׁע: יח וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיְהִי הַיּוֹם וַיֵּצֵא אֶל-אָבִיו אֱלִיִּשָׁבָב: יט וַיֹּאמֶר אֶל-אָבִיו רֵאשִׁי | רֵאשִׁי וַיֹּאמֶר אֶל-הַנְּעָר שְׂאֵהוּ אֶל-אִמּוֹ: כ וַיִּשְׂאֵהוּ וַיְבִיֵּאֵהוּ אֶל-אִמּוֹ וַיֵּשֶׁב עַל-בְּרֵפִי עַד-הַצְּהָרִים וַיָּמָת: כא וַתַּעַל וַתִּשְׁכְּבֵהוּ עַל-מִטַּת אֵישׁ הָאֱלֹהִים וַתִּסְגֵּר בְּעָדוֹ וַתֵּצֵא: כב וַתִּקְרָא אֶל-אִישָׁהּ וַתֹּאמֶר שְׁלַחַה נָא לִי אֶחָד מִן-הַנְּעָרִים וְאָחַת הָאֲתָנּוֹת וְאֶרְוֶצָה עַד-רֵאשִׁי הָאֱלֹהִים וְאִשׁוּבָה: כג וַיֹּאמֶר מְדוּעַ אֶתִּי (אֵת קרי) הִלַּכְתִּי (הִלַּכְתָּ קרי) אֵלָיו הַיּוֹם לֹא-חֲדַשׁ וְלֹא שִׁבַּת וַתֹּאמֶר שְׁלוֹם: כד וַתַּחֲבֹשׁ הָאֲתָנוֹן וַתֹּאמֶר אֶל-נְעָרָה נְהַג וּלְךָ אֶל-תַּעֲצֹר-לִי לְרֶפֶב בִּי אִם-אֲמַרְתִּי לְךָ: כה וַתֵּלֶד וַתִּבְאֵא אֶל-אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל-הַכְּרָמֶל וַיְהִי פְּרִאוֹת אִישׁ-הָאֱלֹהִים אֹתָהּ מִנְּגֵד וַיֹּאמֶר אֶל-גִּיחִזִּי נַעֲרוֹ הִנֵּה הַשּׁוֹנֵמִית הִלְזוּ: כו עֵתָהּ רוֹיֵץ-נָא לְקִרְאתָהּ וְאָמַר-לָהּ הַשְׁלוֹם לְךָ הַשְׁלוֹם לְאִישׁךָ הַשְׁלוֹם לְיֶלֶד וַתֹּאמֶר שְׁלוֹם: כז וַתִּבְאֵא אֶל-אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל-הַחֶרֶר וַתַּחֲזֹק בְּרַגְלָיו וַיִּגַּשׁ גִּיחִזִּי לְהַדְפָּה וַיֹּאמֶר אֵישׁ הָאֱלֹהִים הֲרַפְּהָ-לָהּ כִּי-נִפְשָׁה מִרְהָ-לָהּ וַיְהוּהָ הָעֲלִים מִמֶּנִּי וְלֹא הִגִּיד לִי: כח וַתֹּאמֶר הַשְּׂאֵלְתִי בֵּן מֵאֵת אֲדֹנָי הֲלֹא אֲמַרְתִּי לֹא תִשְׁלַח אֶתִּי:

רש"י

חיה. כעת הזאת שהיתה בחיים ובשלום, ולכך נקוד פְּעַת: (יט) ראשי ראשי. הנני חולה בראשי: ויאמר. אביו אל אחד מן הנערים, שאהו אל אמו: (כד) נהג ולך. מהר: אל תעצר לי. אל תעכב על ידי את הרכיבה: (כו) ותאמר שלום. הרי זה מקרא קצר, שהרי היה לו לכתוב, וישאל לה ותאמר שלום: (כח) הלא אמרתי. לך, אל תכזב בשפחתך: לא תשלה. לא תשגה אותי על דבר טעות:

מצודת ציון

(טז) חיה. כן נקראת היוולדת, ובדברי רבותינו ז"ל (ירמא עג ב): והחיה תנעול את הסנדל: תכזב. ענינו דבר הנפסק, כמו (ישעיהו נה יא): אשר לא יכזבו מימיו: (כב) וארוצה. ענין מהירות ההליכה: (כד) תעצר. תעכב, כמו (שופטים יג טו): נעצרה נא אותך: (כה) הלז. הזאת: (כז) להדפה. לדחפה, כמו (תהלים א ד): אשר תדפנו רוח: (כח) תשלה. ענין שגגה ושכחה, כמו (שמואל ב ו ד): על השל, ורוצה לומר: תטעה:

(יז) אשר דבר. כפי אשר דבר אלישע: (יח) ויהי היום. בא היום אשר יצא אל אביו, כשהוא עומד על הקוצרים: (יט) ראשי ראשי. יש לי כאב בראש, וכפל המלה כדרך הנוהג מכאב, כמו (ירמיה ד יט): מעי מעי אוחילה: (כג) לא חדש ולא שבת. כי בראש חדש ושבת היתה רגילה לקבל פניו: ותאמר שלום. רוצה לומר: אין דבר רע שאלך בעבורו אל הנביא, ולא רצתה לגלות הדבר לבעלה, כי חשבה מוטב שיעשה הנס בצנעה: (כד) ותחבוש. קשרה האוכף: נהג ולך. נהג האתון ולך אתה, ואל תתעכב בעבורי, שארכב אני בה, כי אם כאשר אומר לך עמוד, אז תעמוד: (כה) מנגד. מרחוק: הנה השונמית הלז. רצה לומר: הזאת הבאה, היא השונמית: (כו) ותאמר שלום. אחר ששאלה, אמרה לו הכל שלום, ולא רצתה לגלות גם אליו: (כז) להדפה. בעבור כבוד הנביא, שלא תחזיק ברגליו: הרפה לה. תן לה רפיון ואל תהדפנה, כי עושה כזאת בעבור מרירות נפשה, ולא ידעתי מה היא, כי ה' העלים ממני בעת נהייתה, וגם עתה לא הגיד לי: (כח) השאלתי. וכי שאלתי אני על הבן, עד שבעל כרחי הבטחתי אף בדבר שאינו מתקיים: הלא אמרתי. בעת ההבטחה אמרתי, אל תטעה אותי, להבטיח לי דבר הנפסק:

(טז) למועד הזה כעת חיה. כמו שאת קיימת היום ולשלום, כך תהי קיימת למועד הזה, וחובקת בן: אל אדוני. אל תאמר חובקת בן, מה לי חבוקו אם סופי לקוברו, וזה שאמרה לו כשמת, הלא אמרתי לא תשלה אותי: אל תכזב. אל תראני דבר שיפסוק, יש בידך לבקש רחמים וינתן לי בן, אך בבקשה ממך אל תתן לי אלא בן של קיימא: אל תכזב. כמו (שם נ יא): לא יכזבו מימיו: (יז) כעת

מצודת דוד

(טו) בפתח. בראותה שאינו מדבר עמה פנים אל פנים הוסיפה להתרחק, ועמדה בפתח: (טז) למועד הזה כעת חיה. רצה לומר: לזמן הבא כעת הראויה להיות חיה. רוצה לומר: יולדת, והיא ככלות תשעה חדשים, שהם ימי הריון: את חובקת בן. רצה לומר: תשעשע עצמך עם בנך לחבקו, ואף כי בתחלה לא דבר עמה פנים אל פנים, אבל אחר שראה צניעותה שעמדה בפתח, חזר לדבר עמה: אל אדוני. אל תדבר כדברים האלה: אל תכזב. אל תאמר דבר הנפסק, בעבור לשמח לב שפחתך, ועל כי אמר חובקת בן, המורה

לשעשוע מה, ולא הבטיחה שיתקיים, לזה אמרה אל תשמחני בדבר שאינו מתקיים: (יז) אשר דבר. כפי אשר דבר אלישע: (יח) ויהי היום. בא היום אשר יצא אל אביו, כשהוא עומד על הקוצרים: (יט) ראשי ראשי. יש לי כאב בראש, וכפל המלה כדרך הנוהג מכאב, כמו (ירמיה ד יט): מעי מעי אוחילה: (כג) לא חדש ולא שבת. כי בראש חדש ושבת היתה רגילה לקבל פניו: ותאמר שלום. רוצה לומר: אין דבר רע שאלך בעבורו אל הנביא, ולא רצתה לגלות הדבר לבעלה, כי חשבה מוטב שיעשה הנס בצנעה: (כד) ותחבוש. קשרה האוכף: נהג ולך. נהג האתון ולך אתה, ואל תתעכב בעבורי, שארכב אני בה, כי אם כאשר אומר לך עמוד, אז תעמוד: (כה) מנגד. מרחוק: הנה השונמית הלז. רצה לומר: הזאת הבאה, היא השונמית: (כו) ותאמר שלום. אחר ששאלה, אמרה לו הכל שלום, ולא רצתה לגלות גם אליו: (כז) להדפה. בעבור כבוד הנביא, שלא תחזיק ברגליו: הרפה לה. תן לה רפיון ואל תהדפנה, כי עושה כזאת בעבור מרירות נפשה, ולא ידעתי מה היא, כי ה' העלים ממני בעת נהייתה, וגם עתה לא הגיד לי: (כח) השאלתי. וכי שאלתי אני על הבן, עד שבעל כרחי הבטחתי אף בדבר שאינו מתקיים: הלא אמרתי. בעת ההבטחה אמרתי, אל תטעה אותי, להבטיח לי דבר הנפסק:

תהלים קו א-כד.

א תִּלְלוּהָ | הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסְדּוֹ: ב מִי יִמְלֵל גְּבוּרֹת יְהוָה וְיִשְׁמְיעַ כְּלֵי־תְהִלָּתוֹ: ג אֲשֶׁר־יִשְׁמְרֵנוּ מִשִּׁפְטֵי עֲשֵׂה צְדָקָה בְּכָל־עֵת: ד זְכַרְנִי יְהוָה בְּרִצּוֹן עֲמֶךָ פִּקְדֵנִי בִישׁוּעֶתְךָ: ה לְרֵאוֹת | בְּטוֹבֹת בְּחִירֶיךָ לְשִׂמְחַת בְּשִׂמְחַת גּוֹיְךָ לְהִתְהַלֵּל עִם־נַחְלֶתְךָ: ו חֲטָאנוּ עִם־אֲבֹתֵינוּ הַעֲוִינוּ הַרְשָׁעֵנוּ: ז אֲבֹתֵינוּ בְּמִצְרִים | לֹא־הִשְׁפִּילוּ נַפְלְאוֹתֶיךָ לֹא זָכְרוּ אֶת־רֵב חֲסְדֶיךָ וַיִּמְרוּ עֲלֵינוּ בַיַּם־סוּף: ח וַיּוֹשִׁיעֵם לְמַעַן שְׂמוֹ לְהוֹדִיעַ אֶת־גְּבוּרָתוֹ: ט וַיַּגְעַר בַּיַּם־סוּף וַיַּחַרֵּב וַיּוֹלִיכֵם פְּתַח־מֵת פַּמְדָּר: י וַיּוֹשִׁיעֵם מִיַּד שׂוֹנֵא וַיִּנְאַלֵם מִיַּד אוֹיֵב: יא וַיִּכְסּוּ־מֵי־צְרִיהֶם אֶחָד מֵהֶם לֹא נֹתַר: יב וַיֹּאמִינוּ בְּדַבְּרוֹי אֲשֶׁרוֹ תְהִלָּתוֹ: יג מָה־רוֹ שָׁכְחוּ מַעֲשָׂיו לֹא־חָפוּ לַעֲצָתוֹ: יד וַיִּתְאוּוּ תַאֲוָה בַּמְדָּבָר וַיִּנְסוּ־אֵל בִּישִׁימוֹן: טו וַיִּתֵּן לָהֶם שְׂאֵלָתָם וַיִּשְׁלַח רוּזֵן בְּנַפְשָׁם: טז וַיִּקְנְאוּ לְמוֹשֶׁה בַּמַּחְנֶה לְאַהֲרֹן קְדוֹשׁ יְהוָה: יז תִּפְתַּח־אָרֶץ וּתְבַלַּע דָּתָךְ וּתְכַסֵּם עַל־עֲדַת אֲבִירִים: יח וּתְכַעֲרֵ־אֵשׁ בַּעֲדָתָם לְהַכֹּת תְּלַהֲטֵ רִשְׁעִים: יט יַעֲשׂוּ־עֵגֶל בְּחָרֵב וַיִּשְׁתַּחֲוּ לַמַּסְכָּה: כ וַיִּמְרוּ אֶת־כְּבוֹדָם בְּתַבְנִית שׁוֹר אֲכַל עֵשֶׂב: כא שָׁכְחוּ אֵל מוֹשִׁיעֵם עֲשֵׂה גְדִלוֹת בְּמִצְרַיִם: כב גַּפְלֹאוֹת בְּאָרֶץ חָם נִרְאוֹת עַל־יַם־סוּף: כג וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לוֹלֵי מוֹשֶׁה בְּחִירוֹ עֲמַד בְּפָרִץ לִפְנֵינוּ לְהַשִּׁיב חַמָּתוֹ מִהַשְׁחִית: כד וַיִּמָּאֲסוּ בְּאָרֶץ חַמְדָּה לֹא־הֵאֱמִינוּ לְדַבְּרוֹ:

רש"י

(ד) ברצון עמך. בהרצותך לעמך: (ז) וימרו על ים. היו מקטני אמנה אמרו כשם שאנו עולים מכאן מצד זה אף המצריים עולים מצד אחר ויבואו אחרינו עד שרמזו הקב"ה לים והקיאם ליבשה אז וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים (שמות טו) לפיכך ויאמינו בה, אבל מתחלה לא האמינו (מצאתי): (ט) ויוליכם בתהומות כמדבר. ים סוף היה כמדבר דכתיב סגר עליהם המדבר וגו' (שם י"ד) דרך שלשת ימים וגו' (כמדבר י'): (יג) לא חכו לעצתו. לא קוו לו: (יד) ויתאוו תאוה. מי יאכילנו בשר (שם י"א):

מצודת דוד

(ד) זכרני. התפלל דוד על עצמו ואמר זכור גם אותי כשתהיה מרוצה לעמך ופקדני לטובה בעת בוא ישועתך: (ה) להתהלל. להשתבח עם ישראל נחלתך לומר ראו כי בנו בחר ה': (ו) חטאנו עם אבותינו. כמו שאבותינו חטאו כן אנחנו חטאנו: (ז) במצרים. בצאתם ממצרים: לא השכילו. לא נתנו לב להשכיל הנפלאות שעשית במצרים: בים סוף. עודם בים סוף מרו בה' ואמרו כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר וירדפו אחרינו: (ח) למען שמו. שלא יחולל כי פן יאמרו מבלתי יכולת וגו': (ט) בתהומות. בעומק הים, הוליכם בחרבה כבמקום מדבר מבלי מים: (י) ויושיעם. בזה הושיעם מיד מצרים: (יב) ויאמינו. אז האמינו בדבר ה' ושוררו שירת הים כאשר ראו את מצרים מת על שפת הים: (יג) מהרו. בזמן מועט שכחו מעשה ה' והתלוננו במרה על מרירת המים: לא חכו. לא המתינו עד ישמעו עזת ה' מה היא כאשר באמת המתיק להם המים: (יד) ויתאוו תאוה. זהו מה שאמרו מי יאכילנו בשר: וינסו. אם יוכל למלאות שאלתם: (טו) ויתן וגו'. הוריד להם השליו: וישלח רוזן. לא נעשו שמנים מאכילת השליו כי אדרבה נעשו עוד רוים וכחושים והוא משל על הפורעניות הבאה עליהם בעבור זה: (טז) ויקנאו. הכעיסו למשה במחנה בפרסום רב והם קרח ועדתו שקנאו למשה ולאהרן: (יח) בעדתם. הם הר"ג איש מקריבי הקטורת: להבה וגו'. כפל הדבר במ"ש: (יט) בחורב. במקום אשר קבלו התורה: (כ) וימירו. חלפו כבוד המקום כתבנית שור: כבודם. כבוד המקום אלא שכינה הכ': אוכל עשב. הזכירו בגנותו שמלכך העשב ברירו ואוכלו: (כג) ויאמר. חשב ה' להשמידם: לוילי משה. אם לא היה משה עומד בפרץ וכי ואחז במשל כעומד במקום פריצת הגדר לבלי תת לבוא דרך בה ור"ל בתפלתו בטל החמה ולולי הוא היה משמידם: (כד) וימאסו. ע"י תלונות המרגלים: לדבריו. שהבטיח לרשת אותם:

מצודת ציון

(ב) ימלל. מלשון מלה ודבור: (ד) פקדני. ענין השגחה וזכרון: (ז) וימרו. מרדו וסרבו: (ט) ויחרב. ענין יובש: (יג) חכו. ענין המתנה כמו לכן חכו לי (צפניה א): (יד) בישמון. כמדבר שממה: (טו) רוזן. מל' רזות וכחשות: (טז) ויקנאו. ענין כעס כמו הם קנאוני (דברים לב): (יח) תלהט. ענין להבה: (יט) למסכה. דבר הניתך ממתכת כמו אלהי מסכה (שמות לד): (כ) וימירו. מלשון תמורה וחלוף:

יב רבי אלעזר בן שמוע אומר: יהי כבוד תלמידך חביב עליך בשלף, וכבוד חברך – כמורא רבך, ומורא רבך – כמורא שמים.
יג רבי יהודה אומר: היו זהיר בתלמוד, ששגגת תלמוד עולה זדון. רבי שמעון אומר: שלשה פתרים הם: פת תורה, ופתר בהנהגה, ופתר מלכות; ופתר שם טוב עולה על גביהן.

פירוש ברטנורא

יב יהי כבוד תלמידך חביב עליך בשלף. שכן מצינו במשה שאמר ליהושע תלמידו בחר לנו אנשים, (שמות י"ז) עשאו שוה לו: וכבוד חברך כמורא רבך. דא"ל אהרן למשה כי אדוני, (במדבר י"ב) ואחיו גדול ממנו בשנים היה וקרי ליה אדוני: ומורא רבך כמורא שמים. דכתיב (שם י"א) אדוני משה כלאם, כלם מן העולם, כיון שמרדו כך כאילו מרדו בהקב"ה וחייבים כליה:
יג היו זהיר בתלמוד. שיהא תלמודך בדרך ובהלכה: ששגגת תלמוד עולה זדון. אם תמעה בהוראה מתוך שלא דקדקת בתלמודך ותבוא להתיר את האסור, הקב"ה מעלה על ידך כאילו עשית מזיד: שלשה פתרים הם. הכתובים בתורה, שחייבה התורה לנהוג בהם כבוד: פת תורה. כתיב ביה (ויקרא י"ט) והדרת פני זקן, זה שקנת חכמה: פת מלכות. כתיב ביה (שם כ"א) וקדשתו קדוש יהיה לך: פת מלכות. כתיב ביה (דברים י"ז) שום תשים עליך מלך, שתהא אימתו עליך: ופתר שם טוב. מי שיש בידו מעשים טובים ושמועתו טובה מחמת מעשיו, לא מצינו לו כתר בתורה שיהיו חייבים לנהוג בו כבוד, והוא עולה על גבי כולן, שכל השלשה פתרים צריכים לו. שאם תלמיד חכם הוא וסני שומעניה שרי לבווייה. ואם כהן גדול הוא, אמרין ביומא (דף ע"א:) ייתון בני עממא לשלם דעבדין עובדי אהרן, ולא ייתון בני אהרן לשלם דלא עבדין עובדי אהרן. ואם מלך הוא, כתיב (שמות כ"ב) ונשיא בעמך לא תאור, בעושה מעשה עמך:

משניות מבוררות – קהתי

– הלכה כרבי יהודה (עירובין מו, ב). בנגמרא (בבא קמא קג, ב) אמרו: כל מקום שנאמר "מעשה בחסיד אחר", הכוונה היא או לרבי יהודה בן בבא או לרבי יהודה בר אלעאי. וכן אמרו (סנהדרין פו, א): "סתם סיפרא (מדרש הלכה על 99 ויקרא) – רבי יהודה", כלומר שהוא יסד את הסיפרא ("תורת כהנים") על פי רבו רבי עקיבא. במאמרו שבמשנתנו מחייב רבי יהודה לדייק מאד בלימוד התורה, כדי שלא תצא תקלה מתוך טעות בהבנת הענין.

רבי יהודה אומר: הוי זהיר בתלמודך – בלימוד התורה, לדקדק בכל דבר ולהבין את טעמו ונימוקו, כדי שתדע את הענין ואת מסקנתו ההלכתית על בוריים, ששגגת תלמוד בלימודו, נחשב לו כאילו עשהו בזדון, כי שיחטא אדם על ידי שגגה בלימודו, נחשב לו כאילו עשהו בזדון, כי אלמלא רשלנותו, לא היה בא לכלל טעות. וכן מבואר בברטנורא:
 "אם טענה בהוראה מתוך שלא דקדקת בתלמודך ותבוא להתיר את האסור, הקב"ה מעלה לך כאילו עשית מזיד." והמאירי כותב: "הזהיר התנא את האדם, שתהא משנתו סדורה בפיו, עד שיהיו דברי תורה מצויים בידו ומזומנים להוראה, שאם לא כן פעמים שישאלוהו בדבר נחוץ, ויורה בו שלא כהוגן ונמצא מכשיל את הרבים, ואין לו להצטרק בטענת שגגה, ששגגת תלמוד עולה זדון... וסוף הכוונה, שאם לא מצא עצמו מזומן לכך, אל ימהר להוציא דבר מפיו עד שיחקור ויבדוק יפה יפה. וכן בעת לימודו לא יזוז ממקומו עד שיעלה ביאור משנתו כהוגן, ולא תביארו עצלותו לשגגת הוראה". **רבי שמעון אומר: שלשה פתרים הם – שחייבה התורה לנהוג בהם כבוד: פת תורה – שכתוב בו (ויקרא יט, ג): "והדרת פני זקן", "זקן" – זה שקנת חכמה; ופתר בהנהגה – שכתוב בו (ויקרא כא, ח): "וקדשתו... קדוש יהיה לך"; ופתר מלכות – כתוב בו (דברים יז, טו): "שום תשים עליך מלך": שתהא אימתו עליך (עירובין לב, ב). ופתר שם טוב – מי שיש בידו מעשים טובים ושמועתו טובה מחמת מעשיו, לא מצינו לו "כתר" בתורה, שיהיו חייבים לנהוג בו כבוד, אבל הוא עולה על גביהן – שכל שלשת הפתרים צריכים לו, שבין תלמיד חכם ובין כהן גדול ובין מלך, אם מעשיו אינם טובים ויצא לו שם רע, אין חייבים לנהוג בו כבוד (ברטנורא). והרמב"ם מפרש: "שלש המעלות הטובות הללו ניתנו לישראל בשעת מתן תורה, והן: הכהונה, והמלכות, והתורה. כהונה – זכה בה אהרן, שנאמר (במדבר כה, יג): "והיתה לו ולזרעו אחרי ברית כהונת עולם"; מלכות – זכה בה דוד, שנאמר (תהלים פט, ז): "זרעו לעולם יהיה, וכסאו כשמש נגדי"; וכתר תורה – מונח לכל מי שצדקה להתעטר בו; ואמרו רבותינו ז"ל (יומא עב, ב): שמה תאמר, שזה הכתר פחות הוא משניים האחרים – אינו כן, אלא גדול הוא משניהם, ובו יהיו השניים (כבודו של כתר כהונה וכתר מלכות תלוי בכתר התורה) שנאמר (משלי ח, טו):**

באור משנה יב

רבי אלעזר בן שמוע הוא "רבי אלעזר" סתם שבמשנה, מתלמידי רבי עקיבא. בנגמרא (עירובין נג, א) מובא: "אמר רבי (רבי יהודה הנשיא): כשהיינו לומדים תורה אצל רבי אלעזר בן שמוע, היינו יושבים ששה באמה", כלומר שהיו לו תלמידים רבים, והיו לומדים אצלו כשהם יושבים צפופים. "הוא היה אומר: גדול השלום, שלא נטעו הנביאים בפי כל הבריות אלא שלום" (ספרי, נשא). במאמרו שבמשנתנו בא רבי אלעזר להורות, כיצד יתייחס אדם לתלמידו, לחברו ולרבו.

רבי אלעזר בן שמוע אומר: יהי כבוד תלמידך חביב עליך בשלף – ככבודך, שכן מוצאים במשה רבנו שאמר ליהושע: "בחר לנו אנשים" (שמות יז, ט) – "בחר לי" לא נאמר, אלא "בחר לנו", מלמד שעשאו כמותו, אף על פי שהוא היה הרב ויהושע היה תלמידו (אבות דרבי נתן כ"ו). **וכבוד חברך כמורא רבך** – שכן מוצאים באהרן שאמר למשה (במדבר יב, יא): "בי אדוני", שאף על פי שמה היה אחיו, וקטן ממנו, עשאו כרבו (טו). וכן אמרו (בבא מציעא לג, א): "תלמידי חכמים שבבבל עומדים זה מפני זה וקורעין זה על זה" (כדין תלמיד לרב. לפי שהיו יושבין תמיד בבית המדרש יחד. ומקשיין ומפריקין. וכולם למידיים זה מזה – רש"י); **ומורא רבך כמורא שממים** – שכן מוצאים ביהושע שאמר למשה (במדבר יא, כח): "אדוני משה כלאם" – כלם מן העולם, כיון כאילו מרדו בהקב"ה וחייבים כליה (שם; ברטנורא). ב"תוספות יום טוב" מבואר (בשם מפרשים): לא שמשווה אותם לגמרי, שאם כן הכל שווה (במדרגה אחת); אלא לענין החיבוב הוא שמשווה אותם, כלומר שיהא כל אחד מאלה חביב עליו לכבוד או לירא כפי מדרגתו; ומלת "חביב" נמשכת לכולם. ויש גורסים: יהי כבוד תלמידך חביב עליך ככבוד חברך. ומבואר במדרש שמואל, שכונת התנא היא, שיש להעריך את כל אחד במדרגה אחת למעלה מזו שהוא ראוי לה לפי מעמדו האמתי, כדי שלא לבוא לידי פגיעה בכבודו הראוי לו. ולפיכך יהי כבוד תלמידך חביב עליך ככבוד חברך – כיחסו של אדם לשווה לו; וכבוד חברך כמורא רבך – כיחסו של אדם למי שגדול ממנו; ומורא רבך כמורא שממים – וכן דרשו (שמות רב ג): "ואתה תהיה לו לאלהים" (שמות ד, טו); אף על פי שהוא אחיך הגדול ממך, יהיה מוראך עליו; מכאן אמרו: "מורא רבך כמורא שממים"; אמר לו הקב"ה למשה: כשם שמורא עליך כך מוראך עליו".

באור משנה יג

רבי יהודה סתם הוא רבי יהודה בר אלעאי, שהיה מתלמידי של רבי עקיבא. הוא קיבל תורה מאביו, שהיה תלמידו של רבי אלעזר בן הורקנוס. בילדותו למד אצל רבי טרפון בלוד. בכל מחלוקת של רבי יהודה עם רבי מאיר או עם רבי שמעון

יד רבי נהוראי אומר: הוי גולה למקום תורה, ואל תאמר שהיא תבוא אחריו, שחבריו יקיימוה בידו. ואל בניתך אל תשען.

מז רבי ינאי אומר: אין בדינו לא משלות הרשעים ואף לא מיסורי הצדיקים. רבי מתאי בן חרש אומר: הוי מקדים בשלום פל אדם, והוי זנב לאריות, ואל תהי ראש לשועלים.

פירוש ברטנורא

יד הוי גולה למקום תורה. אם אין תלמידי חכמים במקומך: ואל תאמר שהיא תבוא אחריו. תלמידי חכמים יבאו לבאן: שחבריו יקיימוה בידך. ואל תסמוך שחברך כשיבואו מבית הרב ויקימו התורה בידך, שתלמוד מהם מה שלמדו הם מן הרב. אלא הוי גולה אתה בעצמך למקום הרב, שאינו דומה שומע מפי תלמיד ולשומע מפי הרב. פירוש אחר, שחברך יקיימוה בידך, מפני מה אני אומר לך הוי גולה למקום תורה, שחברך יקיימוה בידך, שאפילו אתה חריף ומפולפל ביותר לא תתקיים התורה כך אלא על ידי חברך שתשא ותתן עמך, והיינו דמסיים ואל בניתך אל תשען:

טו אין בדינו. כמו לא הוי בדיה ויבמה ק"ה ע"א. כלומר אין הדבר הוי ידוע לנו מדוע דרך רשעים צלחה ומפני מה הצדיקים מדוכאים ביסורים. פירוש אחר, אין לנו בזמן הגלות לא משלוח והשקט שרגיל הקב"ה לתת לרשעים כדי למררן מן העוה"ב, ואף לא מן היסורים המיוחדים לצדיקים שהן יסורים של אהבה שאין בהן בטול תורה. כלומר יצאנו מכלל רשעים שאין לנו השלוח שיש לרשעים, ולכלל צדיקים לא הנענו, שהיסורים שלנו אינן של אהבה כיסורי הצדיקים: הוי מקדים שלום לכל אדם. ואפילו לנכרי בשוק: והוי זנב לאריות. לגדולים ממך: ולא ראש לשועלים. לקטנים ממך:

משניות מבוארות – קהתי

בידיך, שאפילו אתה חריף ומפולפל ביותר, לא תתקיים התורה כך אלא על ידי חברך שתשא ותתן עמך; וזה שמסיים: ואל בניתך אל תישען. וכן אמרו (ברכות טג, ב): "אין התורה נקנית אלא בחבורה". ועוד אמרו (תענית ז, א): "הרבה למדתי מרבתי, ומחברי יותר מרבתי, ומתלמידי – יותר מכולם". ובמדרש (קהלת רבה ז, טו; ילקוט קהלת ו) מסופר: "כשמת רבן יוחנן בן זכאי הלך רבי אלעזר בן ערך (שהיה שקול כנגד כל זכמי ישראל – עיין לעיל ח, ב) אצל אשתו למקום מיים יפים ונוה יפה. המתין לחבריו שיבואו אצלו, ולא באו. כיון שלא באו ביקש לילך אצלם ולא הניחתו אשתו, אמרה: מי צריכין למי? אמר לה: הן צריכין לי. אמרה לו: הפת והעכברים – מי דרכן ללכת אצל מי? הוי אומר: העכברים אצל הפת. שמע לה וישב עד ששכח תלמודו".

באור משנה טו

רבי ינאי הוא, כנראה, אביו של רבי דוסתאי ברבי ינאי המחזקר למעלה (פרק ג משנה ח): ומלבד מאמרו שבמשנתנו לא נמצא ממנו יותר במשנה. רבי מתאי בן חרש היה תלמידם של רבי אלעזר בן הורקנוס ורבי אלעזר בן עזריה. ביחד עם חבריו רבי יהודה בן בתירא ורבי חנניא בן אחי רבי יהושע, שיצאו לחוץ לארץ ויסדו שם ישיבות לתורה, יצא אף הוא מן הארץ ויסד ישיבה ברומי (עיין סנהדרין לב, ב).

רבי ינאי אומר: אין בדינו לא משלות הרשעים – כלומר אין בדינו להשיב על השאלה: מדוע הרשעים יושבים בשלווה, ואף לא מיסורי הצדיקים – וכן מפני מה הצדיקים מדוכאים ביסורים? – תשובות רבות נאמרו אמנם על השאלה הזאת, והמסקנה העיקרית היא ששלוות הרשעים היא לרעתם, שמקבלים שכר מעשיהם הטובים בעולם הזה, כדי שיאבדו באחריתם; ואילו יסורי הצדיקים הם לטובתם, לזככם ולהיטיב אחריתם. וכן אמרו (קידושין מ, ב): "למה צדיקים נמשלים בעולם הזה? לאילן שכולו עומד במקום טהרה ונופו נוטה למקום טומאה; נקצץ נופו, כולו עומד במקום טהרה – כך הקב"ה מביא יסורים על צדיקים בעולם הזה, כדי שיירשו העולם הבא, שנאמר (איוב ז, ח): "והיה ראשיתך מצער, ואחריתך ישגה מאד". ולמה רשעים דומים בעולם הזה? לאילן שכולו עומד במקום טומאה ונופו נוטה למקום טהרה; נקצץ נופו כולו עומד במקום טומאה – כך הקב"ה משפיע להן טובה לרשעים בעולם הזה, כדי לטרדן ולהורידן למדרגה התחתונה, שנאמר (משלי יד, יב): "יש דרך ישר לפני איש, ואחריתה דרכי מות". – ויש משיבים, שאין אנו יודעים, מה הוא באמת טוב ומה רע, כי לא הכל מה שחושב האדם שהוא טוב, הוא טוב אמיתי, ולא כל מה שחושב לרע, הוא רע באמת; שיש טוב שסופו רע, ויש רע שסופו טוב. – פירוש אחר: אין בדינו לא משלוות הרשעים ואף לא מיסורי הצדיקים – אין לנו כעשוי בזמן הגלות לא מהשלוות והשקט שרגיל הקב"ה לתת לרשעים, כדי לטרדן מן העולם הבא, ואף לא מן

"בי מלכים ימלוכו, ורוזנים יחוקקו צדק"... אבל כתר שם טוב מגיע מאת התורה, רצוני לומר: ידיעתה והמעשה בה (ידיעת התורה יחד עם קיום מצוותיה). כי בהן יגיע השם הטוב האמיתי" (ספר המאור להרמב"ם). ויש מפרשים, שהתנא רמז כאן על שלש המעלות החשובות במין האדם: מעלת העושר, ומעלת הייחוס, ומעלת התורה, והזהיר שלא להתנאות באחת מהן או אפילו בכלן, שהכל מאת ה' יתברך... ועיקר הכוונה לעסוק בעבודת ה', בקיום המצוות והחסדים ומעשה הישר, ולהיות מקובל אצל הבריות וערב לכל רואיו ולכל שומעיו, וזה שאמר: "וכתר שם טוב עולה על גביהן", כמו שאמרו (יומא פו, א): בשעה שאדם עוסק בתורה ודיבורו בנחת עם הבריות ומשאו ומתנו נאה, מה הבריות אומרים עליו: ראייתם פלוני שעוסק בתורה – כמה נאים מעשיו, וכמה מתוקנים דרכיו, אשריו, ואשרי חלקו, אשרי אביו שגידלו, אשרי רבו שלימדו תורה"... וזהו קידוש השם ותורתו על דרך האמת. ובברייתא אמרו: "התבייש מעצמך ואל תתבייש מאחרים; אל יביישוך שפתותיך; אל יברכך פיך, ואל יקללך לשונך... אם אתה חפץ באהבת אדם – הוי נושא ונותן בטובתו; ואם אתה רוצה להתרחק מן החטא – צא ועיין מה יהא בסופו" (חמאירי).

באור משנה יד

יש סוברים, שהשם נהוראי הוא כינוי לרבי מאיר, ויש סוברים שהוא כינוי לרבי נחמיה (תלמידו של רבי עקיבא), או לרבי אלעזר בן ערך, – מפני שכל אחד מהם היה מנהיר (מאיר) עיני חכמים בהלכה (פרובין יג, ב). ברם, יש דעה שהיה תנא בשם זה, שהיה תלמידו של רבי יהושע ורבי טרפון, בן מחלוקתו של רבי יוסי בן הלפתא. הוא היה אומר: "מניח אני כל אומנויות שבעולם ואני מלמד את בני אלה תורה, שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקין יקמת לו לעולם הבא..." (משנה פ"ו קידושין). אף במאמרו שבמשנתנו מזרז הוא את לומדי התורה, שאם אין ישיבת חכמים במקומם, יעזבו את ביתם וילכו למקום תורה.

רבי נהוראי אומר: הוי גולה למקום תורה – אם לא תמצא במקומך די סיפוק בלימוד התורה, הוי גולה למקום שיש שם ישיבת חכמים ותלמד מפיהם, ואל תאמר שהיא תבוא אחריו – שהתורה תבוא למקומך, כלומר שתחכה עד שיבוא רב או חכם לעירך ותלמד ממנו, או שחברך יקיימוה בידך – שחברך שגלו למקום תורה ילמדוך כשישובו לביתם והם יקיימו על ידי כך את התורה בידך, כלומר שתשאל מהם ספקותיך והם יבררו לך (חמאירי); אל תאמר כך, אלא הוי גולה אתה בעצמך למקום התורה, שאינו דומה שומע מפי תלמיד לשומע מפי הרב (ברטנורא). ואל בניתך אל תשען – פסוק הוא במשלי (ג, ה), והשתמש בו רבי נהוראי לומר: אל תחשוב שאינך צריך רב וחבר, כי מסוגל אתה להבין ולהעמיק בלימוד התורה מעצמך – על בניתך אל תסמוך. ויש מפרשים: שחברך יקיימוה בידך – מפני מה אני אומר לך: הוי גולה למקום תורה, לפי שרק חברך יקיימוה

מזו רבי יעקב אומר: העולם הזה דומה לפרוודור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוודור, כדי שתפגנס לפרקלין.

זו הוא היתה אומר: יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מפל חיי העולם הבא; ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מפל חיי העולם הזה.

יח רבי שמעון בן אלעזר אומר: אל תרצה את חברך בשעת כעסו, ואל תנחמונו בשעה שמתו מפל לפניו,

פירוש ברטנורא

טז פרוודור. בית שער. תרגום אולם, פרוודורא: טרקלין. מקום מושב המלך. כך אתה התקן עצמך בעוה"ז כדי שתוכה לעולם הבא: **יז** יפה שעה אחת בתשובה. לצורך תשובה ומעשים טובים: מפל חיי העולם הבא. לפי שבאותו זמן אין התשובה ומעשים טובים מהנים לאדם, שאין העולם הבא אלא לקבל שכר על מה שקיים בעולם הזה:

יח אל תרצה את חברך בשעת כעסו. דכתיב (שמות ל"ג) פני ילכו והנחותי לך, אמר לו הקב"ה למשה המתן עד שיעברו פנים של זעם [ברכות ז' ע"א]: ואל תנחמונו בשעה שמתו מפל לפניו. שבשעת החורבן כביכול היה הקב"ה מתאבל, בקשו מלאכי השרת לנחמו, ורוח הקודש משיבן אל תאצו לנחמוני:

משניות מבוארות – קהתי

מה יאכל בים?!...? עולם שהייתם בו דומה לפרוודור, והעולם הזה דומה לטרקלין – אם אין אדם מתקן עצמו בפרוודור, היאך ייכנס לטרקלין?! זהו שדרשו חכמינו (עירובין כב, א): "אשר אנכי מצוך היום לעשותם" (דברים ז, יא) – "היום לעשותם" ולא מחר לעשותם; "היום לעשותם" ולמחר לקבל שכרם. וכן אמרו (שבט קנא, ב): "עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועורך בידך" (בעודך ברשותך. קודם שתמות).

באור משנה יז

משנתנו מביאה מאמר נוסף של רבי יעקב על ההבחנה שבין העולם הזה והעולם הבא, שכן העולם הזה הוא עולם המעשה, ויכול אדם להשיג בו שלמות על ידי תשובה ומעשים טובים; ואילו העולם הבא הוא עולם הגמול וההנאה הרוחנית, ואין אדם נהנה בעולם הבא אלא כפי הכנתו ולפי מעשיו בעולם הזה. ומי שאינו דואג לתיקונו בעולם הזה, שוב אין לו תקנה לעולם, כמו שבחוב (קהלת א, טו): "מעוות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות", ודרשו חכמים (קהלת רבה): בעולם הזה – מי שהוא מעוות, יכול לתקן; ומי שהוא בחסרון, יכול להימנות; אבל לעתיד לבוא, מי שהוא מעוות אינו יכול לתקן, ומי שהוא בחסרון, אינו יכול להימנות. יש מן הרשעים שהיו חברים זה לזה בעולם, אחד מהם הקדים ועשה תשובה בחייו קודם מיתתו, ואחד שלא עשה תשובה קודם מיתתו; זכה זה – שעשה תשובה בחייו – והוא עומד בצד חבורה של צדיקים, וזה – שלא עשה תשובה – עומד בצד חבורה של רשעים...

הוא – רבי יעקב – **היתה אומר: יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה** – גדול ערכה של שעה אחת בעולם הזה שבה האדם חוזר בתשובה ומתקן מעשיו, כמו שאמרו (עבודה זרה יז, א): "יש קונה עולמו בשעה אחת", **מפל חיי העולם הבא** – שאין אדם יכול עוד לתקן את עצמו שם, ורק כפי דרגתו שהגיע אליה בחייו, זוכה הוא שם בתגמול. **ויפה שעה אחת של קורת רוח** – תענוג רוחני, **בעולם הבא** – שצדיקים נהנים מזיו השכינה (ברכות יז, א), **מפל חיי העולם הזה** – מכל קורת רוח של העולם הזה, שאין לאדם קורת רוח שלמה מפני הצרות והרעות הבאות עליו (דש"י); וכן אמרו חכמים (ברכות לד, ב): "כל הנביאים כולם לא נתנבאו (הטובות והנחמות – רש"י) אלא לימות המשיח, אבל לעולם הבא – עין לא ראתה אלהים זולתך" (ישעיה סד, ג), כלומר שחיי העולם הבא נשגבים הם מבינת בן אדם והשגתו, כי טוב העולם הבא אין לו ערך ואין לו דמיון, וזהו שאמר דוד (תהלים לא, כ): "מה רב טובך אשר צפנת ליראך".

באור משנה יח

רבי שמעון בן אלעזר היה תלמידו של רבי מאיר. הוא היה אומר: "מקלו של רבי מאיר היה בידי, והוא היה מלמדני דעת" (ירושלמי מועד קטן, ג, א). הוא היה בן דורו וחברו של רבי יהודה הנשיא. במאמרו שבמשנתנו בא רבי שמעון בן אלעזר ללמד, כיצד צריך אדם להתנהג כלפי חברו השרוי במתיחות נפשית מסוימת, כגון בשעת כעס או צער וכדומה; שכן עיקר גדול הוא בהלכות דרך ארץ ובנימוסי החברה, לעשות כל דבר בעתו – במקומו הנכון ובזמנו הראוי; ודבר שלא בזמנו

היסורים המיוחדים לצדיקים, והיינו יסורים של אהבה שאין בהם ביטול תורה (ברכות ה, א); כלומר, יצאנו מכלל רשעים, שאין לנו השלוה שלהם, ולכלל צדיקים לא הגענו (ברטנורא). ומבואר במדרש שמואל (בשם רבנו אפרים), שבא רבי ינאי להשמיענו, שלא נתיאש לחשוב עצמנו כרשעים גמורים שאבדה תקוותם; וגם נדע שאין אנו צדיקים, ועדיין לא השלמנו מה שעלינו להשלים בתורה ובמצוות (יתוספות יום טוב). **רבי מתניא בן חרש אומר: הוי מקדיים בשלום פל אדם** – השתדל להתחבב על הבריות בזה שתתייחס אליהם בכבוד הראוי ותקדים בשלום כל אדם, ואפילו נחות דרגה; וכן מסופר על רבן יוחנן בן זכאי, "שלא הקדימו אדם שלום מעולם, ואפילו נכרי בשוק" (ברכות יז, א). **והוי זנב לאריות** – כלומר, מוטב שתתחבר לגדולים וחכמים ממך, להיות הקטן שבהם, **ואל תהי ראש לשועלים** – ואל תהא הראש לקטנים ופחותים ממך; ולפי המאירי: מוטב שתהיה תלמיד לגדולים, מאשר רב לקטנים. ובמדרש שמואל מבואר: "דרך הארי להעלות את זנבו מעל לראשו, והשועל מוריד ראשו תחת זנבו; וכך בני אדם: הנכבד – מכבד לקטן ממנו ורואה לו מעלה; והנקלה – מבוזה את הנכבד ממנו ומשפילו". ויש מפרשים (סם): "ואל תהי ראש לשועלים" – אל תתרשל מללמוד החכמה בשלימות, עד שתצטרך לנצח את חברך בתחבולות ערמה, כדרך השועלים המנצחים את הבהמות והחיות בערמתם, אלא הווי זנב לאריות – השפל עצמך לשמש את החכמים והשתדל ללמוד הכל בשלימות, וסופך להיות כארי המנצח את יריביו בכוחו ובגבורתו ואינו צריך לערמה (ענין "יתוספות יום טוב").

באור משנה טז

רבי יעקב שבמשנתנו הוא רבי יעקב קורשאי, רבו של רבי יהודה הנשיא, שזכר כבר למעלה בפרק ג משנה ז (ענין סם באור המשנה). הוא היה דורש את הכתוב (דברים ה, טו): "למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך" – "למען יאריכון ימך" לעולם שכולו ארוך, "ולמען ייטב לך" לעולם שכולו טוב, כלומר שאין מתן שכו אלא לעולם הבא. ואף במאמרו שבמשנתנו בא רבי יעקב ללמד, שהעולם הזה אינו אלא פרוודור, שבו האדם מכשיח את עצמו, על ידי מצוות ומעשים טובים לקראת חיי הנצח בעולם הבא.

רבי יעקב אומר: העולם הזה דומה לפרוודור – לחדר כניסה, **בפני העולם הבא** – שכל אדם מתעתד להיכנס בו; ולפיכך **התקן עצמך בפרוודור** – הכן עצמך במעשים טובים ובמצוות בעולם הזה, **כדי שתפגנס לטרקלין** – להיכל, כלומר כדי שתזכה לחיי העולם הבא. וכן אמרו (מדרש משלי ו): "עתידים הרשעים לומר לפני הקב"ה: הניחנו ונעשה תשובה, והקב"ה משיבם: שוטים שבעולם, עולם שהייתם בו דומה לערב שבת, והעולם הזה דומה לשבת – אם אין אדם מכין מערב שבת, מה יאכל בשבת?...? עולם שהייתם בו דומה ליבשה, והעולם הזה דומה לים – אם אין אדם לוקח יבשה,

וְאֵל תִּשְׁאַל לוֹ בְּשַׁעַת נְדָרוֹ, וְאֵל תִּשְׁתַּדַּל לְרֵאוֹתוֹ בְּשַׁעַת קַלְקֻלָּתוֹ. יֵט שְׂמוּאֵל הַקָּטָן אוֹמֵר: "בְּנֶפֶל אוֹיְבֶךָ אֶל-תִּשְׁמַח, וּבִכְשָׁלוֹ אֶל-יִגַּל לְפָנֶיךָ. פֶּן-יִרְאֶה ה' וְרַע בְּעֵינָיו, וְהִשִּׁיב מַעְלָיו אָפוֹ" (משלי כד, זי-זח).

כ אֵלִישַׁע בֶּן אֲבוּיָה אוֹמֵר: הַלּוֹמֵד יֵלֵד, לְמָה הוּא דוֹמֵה? לְדָוִד כְּתוּבָה עַל נִיר חֲדָשׁ. וְהַלּוֹמֵד זָקֵן, לְמָה הוּא דוֹמֵה? לְדָוִד כְּתוּבָה עַל נִיר מְחֻזָּק. רַבִּי יוֹסִי בַר יְהוּדָה אִישׁ כְּפָר הַבְּבֵלִי אוֹמֵר: הַלּוֹמֵד מִן הַקְּטַנִּים, לְמָה הוּא דוֹמֵה? לְאוֹכֵל עֵנְבִים קְהוֹת וְשׁוֹתָהּ יַיִן מְגַתוֹ. וְהַלּוֹמֵד מִן הַזְּקֵנִים, לְמָה הוּא דוֹמֵה? לְאוֹכֵל עֵנְבִים בְּשׁוּלוֹת

פירוש ברטנורה

ואל תשאל לו בשעת נדרו. למצוא פתחים להתיר לו את נדרו. מפני שאו על כל פתח ופתח שתמצא לו יאמר אדעתא דהכי נדרתי, ושוב לא תמצא לו פתח. ומצינו כשנשבע הקב"ה למשה שלא יכנס לארץ לא התחנן מיד אלא המתין ואח"כ התחיל להתחנן: בשעת קלקלתו. כשנתקלקל בתמא. לפי שהוא מתבייש מכל אדם. וכן אתה מוצא כשחטא אדם הראשון לא נגלה עליהם הקב"ה עד שעשו חגורות, דכתיב (בראשית ג) ויעשו להם חגורות, ואח"כ וישמענו את קול ה' אלהים:

יט בנפול אויבך אל תשמח. פסוק הוא במשלי, אלא ששמואל הקטן היה רגיל להוכיח בני אדם במדה זו: פן יראת ה' ורע בעיניו. שעשיתו בלבבך כאילו הוא שלוחך למלאות תאוותך: והשיב מעליו אפו. מרלא כתיב ושב אלא והשיב, משמע יסירהו מעל אויבך וישיבתו עליך:

כ על נייר חדש. שהוא מתקיים. כך גירסת הילדות אינה משתכחת: ענבים קהות. שלא נתבשלו כל צרכן ומקחות את השינים. כך חכמת הילד לא נתישבה כל צרכה ואין דבריו מתקבלים ומתישבים על הלב: יין מגתו. ששמריו מעורבים בתוכו. כך חכמת הילד תעורבת ספקות יש בה: רבי אומר אל

משניות מבוארות – קהתי

שמואל הקטן אומר – היה אומר: "בנפל אויבך אל-תשמח – למפלתו, ובכשלו (= ובהכשלו) אל-יגל לך – אל תשמח לכשלונו, פן-יראה ה' ורע בעיניו – כלומר, פן ירע בעיני ה' מה שאתה שמח למפלתו של שונאך, והשיב מעליו אפו" – להשיבו עליך, שיסור אפו של ה' ממנו ויחול עליך. – ויש גורסים כאן בסיום המשנה "זרון אפו" לא נאמר, אלא "אפו" – מלמד שמוחלין לו על כל עוונותיו" (רשי"ר; רמב"ם); ולפי גירסה זו חידש שמואל הקטן את הדיק שבפסוק זה ("ותוספות יום טוב"), והוא בא ללמדנו, שהקב"ה ימחל לאדם כל עוונותיו בגלל סבלו, בראותו שמחת אויביו על מפלתו (רשב"ץ).

באור משנה כ

כבר הזכרנו לעיל (משנה י), שאלישע בן אבויה היה רבו של רבי מאיר. הוא היה אחד מארבעת החכמים שנכנסו לפרס, כלומר שעסקו בחכמת הנסתר: במעשה בראשית ובמעשה מרכבה, וסופו היה שהוא "קיצץ בנטיעות" (חגיגה יד, ב), כלומר שיצא לתרבות רעה ונהפך למין. מאז כינוהו חכמים בשם "אחר". אף על פי כן לא עזבו רבי מאיר, ולא חדל לקחת תורה מפיו, ואמרו חכמים (שם טו, ב): "רבי מאיר רימון מצא, תוכו אכל וקליפתו ורק". ואמנם רבי מאיר היה קשור מאד לרבו, וקויה שיעלה בידו להחזירו למטוב. בירושלמי (חגיגה פרק ב, הל' א) מסופר: כשנטה (אלישע בן אבויה) למות, בא רבי מאיר לבקרו וביקש ממנו שיחזור בתשובה; אמר לו (אלישע): ואם אשוב, האם יקבלוני? אמר לו רבי מאיר: כתוב (תהילים צ, ג): "חשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם" – עד דכדוכה של נפש מקבלים בתשובה. באותה שעה בכה אלישע ונפטר ומת. והיה רבי מאיר שמח בלבו ואומר: דומה שמתוך תשובתו נפטר רבי.

אלישע בן אבויה אומר: הלומד ילד – הלומד תורה כשהוא עדיין ילד – למה הוא דומה? לדיו פתובה על ניר חדש – שהכתב הוא ברור ואינו נמחק בנגל, כך גירסת הילדות נחקקת במוחו של אדם ואינה משתכחת ממנו. והלומד זקן – כשהוא כבר זקן – למה הוא דומה? לדיו פתובה על ניר מחוק – נייר שנמחק הכתב הראשון מעליו וכתבו עליו מחדש, והרי הכתב מטושטש וקשה לקריאה, ונגל הוא להימחק, כך הגירסה בימי הזקנה אינה נקלטת יפה והיא משתכחת מהר. ובאבות דרבי נתן (פרק כד) מובא: "הלומד תורה בילדותו – דברי תורה נבלעים בדמיו ויוצאים מפיו כשהם מפורשים, והלומד תורה בוקנותו – אין דברי תורה נבלעים בדמיו ואין יוצאים מפיו מפורשים". וכן אמרו חכמי המוסר: לימוד החכמה בימי הנעורים – כפיתוח באבן, ולימוד החכמה בימי הזקנה – כפיתוח בחול (חמאירי). רבי יוסי בר יהודה איש כפר הבבלי אומר: הלומד מן הקטנים – הלומד תורה מן הצעירים – למה הוא דומה? לאוכל ענבים קהות – שלא נתבשלו כל צרכן והן מקהות

ושלא במקומו לא רק שאינו מועיל אלא אף מזיק הוא, כמו שאמרו (ביבמות סה, ב): "כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע".

רבי שמעון בן אלקעזר אומר: אל תרצה את חברך בשעת כעסו – אל תפייס את חברך בשעה שהוא כועס, לפי שלא יקבל את דבריך, ואף עלול אתה להגביר את כעסו. וכן אמרו חכמים (ברכות ז, א): "מניין שאין מרצין לאדם בשעת כעסו? שנאמר (שמות לג, יז): "פני ילכו והניחתי לך" – אמר לו הקב"ה למשה: המתן לי עד שיעברו פנים של זעם, ואניח לך". ואל תנחמנו בשעה שמתו מוטל לפניו – שבשעה זו אין אדם מקבל תנחומין. ואל תשאל לו בשעת נדרו – בשעה שהוא נודר, אל תפנה אליו בשאלות, למצוא לו פתחים להתיר נדרו, לפי שמתוך כעסו או מתוך החלטתו לנדור יאמר, שהוא נודר בכל אופן, ונמצאת גורם, שלא יהיו לו שוב כל פתחי חרטה, ולא יוכל להתיר נדרו לעולם. ואל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו – בשעה שנכשל בחטא, שהוא מתבייש להיראות לפני הבריות. וכן מוצאים באדם הראשון, שכשהוא חטא לא נגלה עליהם הקב"ה עד שעשו חגורות, שכתוב (בראשית ג, ז): "ויעשו להם חגורות", ואחר כך (שם ט, ח): "וישמעו את קול ה' אלהים".

באור משנה יט

בגמרא (סנהדרין יא, א) מובא: "פעם אחת היו (החכמים) מסובים בעלייה ביבנה, וניתנה עליהם בת קול מן השמים: יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכניו, אלא שאין דרוו זכאי לכך; ונאנו חכמים את עיניהם בשמואל הקטן". ולמה נקרא שמו "הקטן"? שתי דעות הן בירושלמי (סוטה ט, ג): א. "לפי שהיה מקטין את עצמו", כלומר מפני ענוותנותו היתירה. ב. "לפי שמעט היה קטן משמואל הרמתי". על פי בשעתו של רבן גמליאל דיבנה חיבר שמואל הקטן את ברכת המינים (ברכות כח, ב), היא הברכה "ולמלשינים אל תהי תקוה" המכוונת בעיקר כלפי כח המינים שנתרבו בימים ההם והיו מציקים לישראל. הוא היה אומר: "העולם הזה דומה לגלגל עינו של אדם; לובן שבו – זה אוקיינוס שמקיף את כל העולם; שחור שבו – זה העולם; קומט שבו – זה ירושלים; פרוצף שבקומט – זה בית המקדש" (ת"ד ארץ וזוטא ט). כבוד רב רחש רבן גמליאל הנשיא לשמואל הקטן. ומעשה ברבן גמליאל שאמר: "השכימו לי שבעה לעליהם", כלומר: הזמינו לי שבעה חכמים למחר בבוקר לעבר את השנה. כשבא רבן גמליאל בבוקר מצא שמונה, אמר: מי הוא שעלה שלא ברשות – ירד! עמד שמואל הקטן ואמר: אני הוא שעליתי שלא ברשות, ולא לעבר השנה עליתי אלא ללמוד הלכה למעשה הנצרכתי. אמר לו רבן גמליאל: שב, בני, שב! ראויית כל השנים כולן להתעבר על ידך, אלא אמרו חכמים: אין מעבירים את השנה אלא במזומנים לה. – ולא שמואל הקטן היה זה שעלה שלא ברשות אלא איש אחר, וכדי שהלה לא יתבייש, אמר שמואל הקטן כן על עצמו (סנהדרין יא, א). הואמור שבמשנתנו הוא אמנם פסוק בספר משלי, אלא ששמואל הקטן היה רגיל להוכיח כי את בני האדם ולעוררם על המידה שבאוהרה זו, שרוב העולם נכשלים בה.

וְשׁוֹתֶה יוֹן יִשָּׁן. רַבִּי אֹמֵר: אֵל תִּסְתַּכֵּל בְּקִנְיָן, אֶלָּא בְּמַה שֶׁיֵּשׁ בוֹ; יֵשׁ קִנְיָן חֲדָשׁ מְלֵא יִשָּׁן, וְיִשָּׁן שְׂאֵפְלוֹ חֲדָשׁ אֵין בוֹ.

כא רַבִּי אֲלִיעֶזֶר הַקֶּפֶר אֹמֵר: הַקְּנָאָה, וְהַתְּאֵוָה, וְהַכְּבוֹד – מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם.
כב הוּא הָיָה אֹמֵר: הַיְלֻדִים לְמוֹת, וְהַמְתִּים לְהַחֲיוֹת, וְהַחַיִּים לְדוֹן; לִידַע לְהוֹדִיעַ וּלְהַדְרִיעַ, שֶׁהוּא אֵל, הוּא הַיּוֹצֵר, הוּא הַבּוֹרָא, הוּא הַמְבִיֵן, הוּא הַדִּין, הוּא בַעַל עֵד, הוּא בַעַל דִּין, וְהוּא עֲתִיד לְדוֹן. בְּרוּךְ הוּא, שֶׁאֵין לְפָנָיו

פירוש ברטנורה

תסתכל בקנין. רבי פליג אדרבי יוסי בר' יהודה, ואמר כי כמו שיש קנין חדש מלא יין ישן כך יש ילד שטעמו כטעם זקנים, ויש זקנים פחותים במעלת החכמה מן הילדים:

כא והתאוה. המבקש למלאות אתו באכילה ושתייה ובעילה וכיוצא בהן; והכבוד. שיכבדוהו בני אדם:
כב הילודים למוות. מי שנולד כבר עתיד הוא למוות; והמתים. עתידים לחיות ולעמוד ליום הדין, אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם; וחיים לדון. עומדין להיות נדונים ליום הדין; לידע. מאחרים; ולהודיע. לאחרים; ולהודיע. להבין מעצמו; הוא היוצר. שכל העולם הוא בידו כחומר ביד היוצר. ומה טעם, לפי שהוא הבורא שברא את כל העולם כולו מאין, לפיכך יכול לעשות בו כרצונו: הוא המביין הוא הדין. אחר שהבין כל מעשיהם מביאן בדין לפניו: הוא בעל דין. שהוא תובע את החוטאים; והוא עתיד לדון. לעולם הבא: ולא משוא פנים ולא מקח שוחד. שאינו נושא פנים אפילו לצדיק

משניות מבוארות – קהתי

להנאות גופניות, וְהַכְּבוֹד – הרדיפה אחר כבוד ושררה; כל אלה מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם – מעולם הזה ומעולם הבא, כי המידות הללו גורמות למיתה בלא עת, וכן מפריעות הן את האדם מלקנות שלימות שכלית ומוסרית, ועל ידי זה גורמות הן, שיהא נטרד גם מחיי העולם הבא (ספר המאור להרמב"ם). – לפי "תוספות יום טוב" מקביל מאמר זה למאמרו של רבי יהושע (לעיל ב, יא): "עין הרע יוצר ויצר הרע ושנאת הבריות מוציאין את האדם מן העולם", כי הקנאה נמשכת מעין הרע, והתאוה נמשכת מיצר הרע, והכבוד הוא סיבת שנאת הבריות, שאין שנאו לבריות כמו הרודף אחר הכבוד. וב"מדרש שמואל" מבואר, שעיקר הסיבה של שנאת הבריות הוא הכבוד, מפני שהוא חושב, שאין הבריות מכבדים אותו כפי הראוי לו ומולזלים בו. ויש מביאים אסמכתא מן הכתובים: הקנאה מוציאה את האדם מן העולם, שכתוב (משלי יד, ל): "ורקב עצמות קנאה" (הקנאה מביאה ריקבון לעצמותיו של האדם); התאוה – שנאמר (סם כא, כה): "תאוות עצל תמיתנו". והכבוד – כמו שמצינו ביוסף שמת עשר שנים קודם לאחיו, מפני שהנהיג עצמו ברכנות, כלומר בשררה (רבנו יונה).

באור משנה כב

משנתנו מביאה מאמר נוסף של רבי אליעזר הקפר, בו הוא מזהיר את האדם, שעתידי הוא ליתן דין וחשבון על מעשיו, ולכן ידאג לנפשו, יתקן את מעשיו ויהרהר בתשובה.

הוּא – רבי אליעזר הקפר – הָיָה אֹמֵר: הַיְלֻדִים לְמוֹת – אלה שנולדו, עתידים למוות; וְהַמְתִּים לְהַחֲיוֹת – שעתידי הקב"ה להחיות את המתים, כמו שכתוב (דניאל יב, ב): "ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו, אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם"; וְהַחַיִּים לְדוֹן – אלה שעודם חיים, או – לפי פירוש אחר – אלה שיקומו לתחייה, עתידים להיות נידונים ביום הדין (רש"י); וצריך האדם לִידַע – לדעת בעצמו, לְהוֹדִיעַ – לאחרים, וּלְהַדְרִיעַ – שיהא גלוי וידוע לכל העולם (מחזור ויטרי; המאירי), שֶׁהוּא אֵל – גבור, קנוא ונוקם (המאירי), הוּא הַיּוֹצֵר – שכל העולם הוא בידו כחומר ביד היוצר (ברטנורה), הוּא הַבּוֹרָא – שברא את כל העולם יש מאין, ולפיכך יכול הוא לעשות בו כרצונו (סם), הוּא הַמְבִיֵן – כל מעשה בני אדם, כמו שכתוב (תהילים לג, טו): "היוצר יחד לבם, המביין אל כל מעשיהם"; ויש מפרשים: הוא היוצר – במחשבה, הוא הבורא – במעשה, הוא המבין – את כל המעשים קודם עשייתן (הרמ"ה). הוּא הַדִּין – הדין את כל אדם, הוּא בַעַל עֵד – המעיד על מעשי בני אדם, שהרי הכל גלוי וידוע לפניו, כמו שכתוב (מלאכי ג, ח): "וקרבתו אליכם למשפט והייתי עד..." הוּא בַעַל דִּין – התובע את החוטא לדין, וְהוּא עֲתִיד לְדוֹן – לעולם הבא. בְּרוּךְ הוּא, שֶׁאֵין לְפָנָיו לֹא עוֹלָה, וְלֹא שִׁכְחָה,

את השיניים, וְשׁוֹתֶה יוֹן מִגְתָּו – כשעודנו תוסס והשמרים מעורבים בו; כך חכמתם של הצעירים אינה מגובשת, שעדיין שכלם אינו בשל כל צרכו, ומלאים הם ספקות ופקוקים. וְהַלּוֹמֵד מִן הַיְקָנִים, לְמַה הוּא דוֹמֶה? לְאוֹכֵל עֵנְבִים בְּשׁוֹלֵת וְשׁוֹתֶה יוֹן יִשָּׁן – שטעמו טוב וערב לחיך; כך חכמתם של זקנים מגובשת וברורה, ודעתם מיושבת. – רוב המפרשים פירשו שהענבים הם כנגד חלק "הפשט" שבתורה, והיין – כנגד חלק "הנסתר", וכן אמרו (סנהדרין לה, א): "יין" בגימטריה "סוד" ("תוספות יום טוב"). ובעל "תפארת ישראל" מפרש: האוכל ענבים קהות מרגיש מיד את טעמם החמוץ, ואילו השוטה יין מן הגת, בשעת שתייתו ימתק היין לחכו, אבל גורם הוא לכאב מעיים, כן הלומד מן הקטנים. יש מדבריהם שאינם מתקבלים מלכתחילה, כי טרם נתבשל שכלם יפה להטעים דבריהם כראוי, ויש מדבריהם שמתחילה נראים כמתקבלים על הדעת, אבל לאחר ביקורת רואים שפלפולם בנוי על אבני תוהו ובוהו... לא כן הלומד מן הזקנים. שכן יש מדבריהם שני תרונות: מה שימתק לשומעיהם בשעת לימודו, ייטב להם גם בסופו, כאוכל ענבים בשלות; ואף מה שאין השומעים משיגים מיד, יתקבלו על דעתם לאחר שיתעמקו בענין כיין ישן שאינו מתוק מתחילה, ולבסוף ישמח לבב אנוש. רַבִּי – רבי יהודה הנשיא – אֹמֵר: אֵל תִּסְתַּכֵּל בְּקִנְיָן – בצורתו החיצונית של הכד, אֶלָּא בְּמַה שֶׁיֵּשׁ בוֹ – רבי חולק על רבי יוסי וסובר, שכשם שאין לקבוע את טיב היין לפי המראה החיצוני של הקנקן שהיין נתון בתוכו, כך אין חכמתו של אדם לפי גילו, אלא לפי מעלת חכמתו. יֵשׁ קִנְיָן חֲדָשׁ מְלֵא יִשָּׁן – מלא יין ישן, כך יש צעיר שחכמתו מרובה וזכה, וטעמו כטעם זקנים, וְיִשָּׁן – ויש קנין ישן. שְׂאֵפְלוֹ חֲדָשׁ – יין חדש, אֵין בוֹ – כך יש זקן שהוא ריק מן החכמה, או שחכמתו מבובלת; וכן כתוב (איוב לב, ז-ט): "אמרתי ימים ידברו, ורוב שנים וידיעו חכמה. אכן רוח היא באנוש, ונשמת שדי תבינם. לא רבים יחכמו, וזקנים (ולא זקנים) יבינו משפט". – יש גורסים כאן "רבי מאיר" במקום "רבי".

באור משנה כא

רבי אליעזר הקפר היה מן התנאים האחרונים, בזמנו של רבי יהודה הנשיא, שכן מצינו (תוספתא אהלות יח, ח), שרבי רובי ישמעאל ברבי יוסי ואליעזר הקפר שבתו שבת אחת בחנות של פזי בלוד, ורבי פנחס בן יאיר היה יושב לפניהם. הוא נקרא פעמים "ברביי", שפירושו: אדם גדול וחשוב (חולין פד, ב). באבות דרבי נתן (פרק כו) מובא: "רבי אליעזר הקפר אומר: "אל תהא כמשקוף העליון, שאין יד בני אדם יכולה ליגע בו... אלא הווי כאסקופה התחתונה שהכל דשין בה. ולבסוף כל הבנין נסתר, והיא במקומה עומדת".

רַבִּי אֲלִיעֶזֶר – ויש גורסים: רבי אלעזר – הַקֶּפֶר אֹמֵר: הַקְּנָאָה – קנאת האדם בחברו, בשל עושרו או כבודו וכדומה, וְהַתְּאֵוָה –

לֹא עוֹלָה, וְלֹא שִׁכְחָה, וְלֹא מִשׁוּא פְּנִים, וְלֹא מִקַּח שֹׁחַד; שֶׁהִפֵּל שְׁלוֹ. וְדַע, שֶׁהִכַּל לְפִי הַחֲשׁוֹבֵן. וְאֵל יִבְמַיְחֶד וְיִצְרֶךְ שֶׁהִשְׁאֹל בֵּית מְנוּס לָךְ; שֶׁעַל פְּרִיחָךְ אֶתְּה נוֹצֵר, וְעַל פְּרִיחָךְ אֶתְּה נוֹלֵד, וְעַל פְּרִיחָךְ אֶתְּה חַי, וְעַל פְּרִיחָךְ אֶתְּה מֵת, וְעַל פְּרִיחָךְ אֶתְּה עֵתִיד לָתֵן דִּין וְחֲשׁוֹבֵן, לְפָנַי מִלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

פ ר ק ח מ י ש

א בַּעֲשֶׂרָה מֵאֲמֵרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם. וַיְמָה תִּלְמוּד לֹמְרָ? וַיְהִי בַּמָּאֲמָר אֶחָד יָכוֹל לְהַבְרָאוֹת? אֵלָּא לְהַפְרַע מִן הַרְשָׁעִים, שְׂמַאֲבָדִין אֶת הָעוֹלָם שְׂנַבְרָא בַּעֲשֶׂרָה מֵאֲמֵרוֹת; וְלָתֵן שְׂכָר טוֹב לְצַדִּיקִים, שְׂמַקְמִין אֶת הָעוֹלָם שְׂנַבְרָא בַּעֲשֶׂרָה מֵאֲמֵרוֹת.

ב עֲשֶׂרָה דְּוֹרוֹת מְאָדִם עַד נַח, לְהוֹדִיעַ כְּמָה אַרְךְ אֲפִים לְפָנָיו, שְׁפָל הַדְּוֹרוֹת הָיוּ מְכַעֲסִין וְבָאִין, עַד שֶׁהִבִּיא

פירוש ברטנורא

גמור שלא יענישנו על עבירה קלה שבאת לידו. ואינו לוקח שוחד המצוה בשביל העבירה. אלא נותן שכר על המצוה ועונש על העבירה. כך פירש הרמב"ם: ודע שהכל בא לפי חשבון. פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול. כך עבירות קלות כשהן מרובות עולות לחשבון גדול: שעל כרחק אתה נוצר. שהנשמה אינה רוצה לצאת מן הפרגוד, מקום טהור שהנשמות מונחות שם, וליכנס במעי אשה במקום מלא, ומלאך בא ומוציאה בעל כרחיה ומכניסה במעי האשה: ועל כרחק אתה נולד. בשעת הלידה אינו רוצה לצאת, ומלאך מוציאו בעל כרחו: ועל כרחק אתה חי. יש אדם מדוכא ביסורים ורוצה למות ואינו יכול:

א בעשרה מאמרות. תשעה ויאמר, ובראשית נמו מאמר הוא, דכתיב (תהלים לג, ו): "בדבר ה' שמים נעשו: שמאבדים את העולם. שכל המאבד נפש אחת מישראל כאילו איבד עולם מלא, והרשעים שבעולם מאבדים את נפשם כאילו מאבדים את העולם. כך מצאתי. ולי נראה, שמאבדן את העולם ממש, שמכריעים את כל העולם כולו לכף חובה, ונמצא העולם אבד בשבילם: שנברא בעשרה מאמרות. ואינו דומה המאבד מלאכה שהיא נעשית ביום אחד למלאכה שהיא נעשית בהרבה ימים:

ב להודיע כמה ארך אפיים לפניו. אף אתה אל תתמה שהארך לאומות העולם כל השנים הללו שהן משתעבדו בכניו, שיותר האריך לדורות שמאדם

משניות מבוארות – קהתי

בַּעֲשֶׂרָה מֵאֲמֵרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם – תשע פעמים כתוב בפרשת בריאת העולם "ויאמר אלהים", ו"בראשית ברא אלהים" אף הוא מאמר, שנאמר (תהלים לג, ו): "בדבר ה' שמים נעשו" (מגילה כא, ב): ומכאן שנברא העולם בעשרה מאמרות. ומה תלמוד לומר? – מה זה בא ללמדנו? והלא במאמר אחד יכול להבראות? – העולם יכול היה להיברא במאמר אחד, אלא – באה התורה לספר שנברא בעשרה מאמרות, כדי ללמדנו חשיבותו של העולם, שראוי להפריע מן הרשעים, שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות – שמכריעים את כל העולם לכף חובה, ונמצא העולם אבד בגללם. ולתן שכר טוב לצדיקים, שמקמיין את העולם שנברא בעשרה מאמרות – שבזכות מעשיהם הטובים העולם קיים. ויש מפרשים: שהרשעים מאבדים את נפשם, וכל המאבד נפש אחת מישראל כאילו איבד עולם מלא; ואילו הצדיקים מקיימים את נפשם, והרי הם כאילו מקיימים עולם מלא (אבות דרבי נתן).

ב א ו ר מ ש נ ה ב

משנתנו מוסיפה ללמד, מה באים סיפורי התורה להודיענו; ואגב המשנה הקודמת ממשיכה משנתנו בדברים שמספרם "עשרה".

עֲשֶׂרָה דְּוֹרוֹת מְאָדִם עַד נַח – אדם, שת, אנוש, קינן, מהללאל, ירד, חנוך, מתושלח, למך, נח; ומנתה אותם התורה, כדי להודיע כְּמָה אַרְךְ אֲפִים לְפָנָיו – לפני הקדוש ברוך הוא, כלומר עד כמה הוא מאריך אפיו, שְׁפָל הַדְּוֹרוֹת הָיוּ מְכַעֲסִין וְבָאִין – ויש גורסים: היו מכניסין לפניו. כמו שכתוב (בראשית ו, ח): "וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ", עַד שֶׁהִבִּיא עֲלֵיהֶם אֶת מִי הַמַּבּוּל – שהמתין להם כל אותם הדורות, אולי יחזרו בתשובה; וכשלא חזרו בתשובה, הביא עליהם את המבול בימיו של נח. עֲשֶׂרָה דְּוֹרוֹת מְנַח עַד אַבְרָהָם – שם, ארפכשד, שלח, עבר, פלג, רעו, שרוג, נחור, תרח, אברהם; לְהוֹדִיעַ – כלומר שהתורה מנתה אותם כדי להודיענו, כְּמָה אַרְךְ אֲפִים לְפָנָיו, שְׁפָל הַדְּוֹרוֹת הָיוּ מְכַעֲסִין וְבָאִין – בנוסח אחר: היו מכניסין לפניו. כמו שכתוב (יהושע כד, ב): "בעבר הגהו ישובו אבותיכם מעולם... ויעבדו אלהים אחרים", עַד שֶׁבָא אַבְרָהָם וְקָבַל עָלָיו שְׂכָר פְּלֶם – שבו שהיה ראוי לכולם, אילו היו חוזרים בתשובה (דש"י). ויש מפרשים: עד שבא אברהם אבינו וסיגל לעצמו

וְלֹא מִשׁוּא פְּנִים, וְלֹא מִקַּח שֹׁחַד – כמו שכתוב (דברי הימים ב יט, ז): "כי אין עם ה' אלהינו עולה ומשוא פנים ומקח שוחד"; ומפרש הרמב"ם: ולא מקח שוחד – שאינו לוקח מצוה בתור שוחד, כדי להעלים עין מן העבירה, אלא נותן שכר על המצוה ועונש על העבירה, שֶׁהִפֵּל שְׁלוֹ – ואין במה לשחדו. וְדַע, שֶׁהִכַּל לְפִי הַחֲשׁוֹבֵן – כשם שפרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול, כך עבירות קלות כשהן מרובות עולות לחשבון גדול (ברטנורא; גמרא סוטה ת, ב). ובעל "תפארת ישראל" מפרש, שהעונש והשכר של כל מעשה הוא לפי חשבון הסיבות החיצוניות שהכריעוהו לעשיית המצוה או העבירה (עיין לעיל ג, טו – "זהכל לפי רוב המעשה") וְאֵל יִבְמַיְחֶד וְיִצְרֶךְ שֶׁהִשְׁאֹל בֵּית מְנוּס לָךְ – אל תאמר בלבך שלאחר המוות אין דין ואין עונש, אלא עתיד אתה להיות נידון על מעשיך, ולהיענש על העבירות שעשית, שֶׁעַל פְּרִיחָךְ אֶתְּה נוֹצֵר – שהנשמה אינה רוצה לצאת מהפרגוד, מקום טהור שהנשמות גנוזות שם, ומלאך בא ומוציאה בעל כרחיה (ברטנורא), וְעַל פְּרִיחָךְ אֶתְּה נוֹלֵד – בשעה שמגיע זמן העובר לצאת ממעי אמו, אינו רוצה לצאת ממש, לפי שהוא צופה מסוף העולם ועד סופו, כמו שכתוב (איוב כט, ג): "בהלו נרו עלי ראשי", ומוציאין אותו בעל כורחו ממש (דש"י, נידה ג, ב). וְעַל פְּרִיחָךְ אֶתְּה חַי – שיש אדם מדוכא ביסורים והוא רוצה למות, ואינו יכול, וְעַל פְּרִיחָךְ אֶתְּה מֵת, וְעַל פְּרִיחָךְ אֶתְּה עֵתִיד לָתֵן דִּין וְחֲשׁוֹבֵן, לְפָנַי מִלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא – יש מפרשים: אף "שעל כרחק אתה נולד" מכל מקום לא תוכל לפטור עצמך מן הדין בטענה זו, שהרי על כרחק אתה מת, ואתה רוצה דווקא לחיות, ולכן על כרחק אתה עתיד ליתן דין וחשבון (הגרי"א). – הרמב"ם מציין, שהתנא מזכיר "עניינים טבעיים, שאין בחירה לאדם בהם, ושעליהם אמרו חכמינו (ברכות לג, ב): "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים"; ולא אמר (התנא): על כרחק אתה חוטא, או עובר, או מהלך, או עומד, ומה שדומה לזה – שאלו כולם עניינים שהם ברשות האדם ואין הכרח בהם".

ב א ו ר מ ש נ ה ב

פרק זה כולל סתם משניות (שלא נקראו שמות בעליהן עליהן). ערוכות לפי סדר המספרים האמורים בהן; עשרה, שבעה, ארבע; ואחר כך פתגמים סתמיים הפותחים בחיבת "כל". משנתנו פותחת בענין בריאת העולם.

עליהם את מי המבול. עֲשֶׂרָה דורות מִנַּח עַד אַבְרָהָם, לְהוֹדִיעַ פְּמָה אֶרֶץ אֲפִים לְפָנָיו, שֶׁכָּל הַדֹּרוֹת הָיוּ מְקַעֲסִין וּבָאִין, עַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם וְקָבַל עָלָיו שֶׁכֵּר בְּלָם.
ג עֲשֶׂרָה נְסִיוֹנוֹת נִתְּנָסָה אַבְרָהָם אֲבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם וְעָמַד בְּכָלָם, לְהוֹדִיעַ פְּמָה חֲבָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם.

פירוש ברטנורא

ועד נח, ואח"כ נשׁמפו: וקבל עליו שכר כולם. עשה מעשים טובים כנגד מה שהיה ראוי שיעשו כולם, לפיכך ניצולו כולם בזכותו. וכמו שנמל עליו עול מצות בעוה"ז כנגד כולם כך קבל בעוה"ב שכר כנגד כולם, שכל אדם יש לו שני חלקים אחד בנן ערן ואחד בניהם, וזה נוטל חלקו וחלק חבירו בנן ערן, נתחייב, נוטל חלקו וחלק חבירו בניהם [הענה ט"ו ע"ב]:
ג עשרה נסיונות. אחר, אור כשרים, שהשליכו נמרוד לכבשן האש. שני, לך לך מארצך. שלישי, יהוה רעב. רביעי, ותוקח האשה בית פרעה. חמישי, מלחמת המלכים. שישי, כועמד בין הבתרים, שהראהו שעבוד מלכויות. שביעי, המילה. שמיני, וישלח אבימלך ויקח את שרה. תשיעי, גרש האמה הזאת ואת בנה. עשירי, העקידה:

משניות מבוארות – קהתי

לאשה לאחר שנואש מהוליד משרה (סס טז, ב); ו. המילה שנצטווה בה בימי הזקנה (סס יז, י); ז. לקיחת שרה לבית אבימלך (סס כ, ב); ח. גירוש הגר (סס כא, י); ט. הרחיקת בנו ישמעאל (סס סט, יא); י. עקידת יצחק (סס כב). ויש מונים את הנסיונות באופן אחר. גם בברטנורא מובאים הנסיונות בשינויים. הראשון הוא, שנמרוד השליכו לתוך הכבשן; והרמב"ם לא מנה ענין אור כשרים, מאחר שלא נזכר מפורש בתורה, והוא מנה עשרה נסיונות שכולם מפורשים בכתוב. וְעָמַד בְּכָלָם – שלא היה מהרהר אחר מידותיו של הקב"ה (דש"י); וב"תוספות יום טוב" מבואר, שהתנא קראו כאן אברהם אבינו, לפי שאנו זוכים ומקבלים טובה בזכותו, שעמד בכל נסיונותיו, לְהוֹדִיעַ פְּמָה חֲבָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם – לקב"ה, שקיים ברצון את כל מה שצויה עליו. ויש מפרשים: חבתו של אברהם אבינו על הקב"ה, שהיה חביב לפני המקום לנסותו בנסיונות ולהראות לבריות, כי ירא א-להים הוא ושלם במדותיו וראוי לו להיות מופת לדורות עולם בסבלו ובטרחו לכבוד יוצרו, כמו שכתוב (בראשית יח, יט): "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" (המאיר).

מעשים טובים, והדריך את כל העולם בדרך ישרה, והציל את כולם מכליון, ונתן לו הקב"ה שכר נולם, כלומר על שהחיה את כולם, לפי שאין הקב"ה חפץ במיתתן של רשעים, אלא בשובם מדרך, ואברהם הורה אותם דרך תשובה, שנאמר (בראשית יב, ה): "ואת הנפש אשר עשו בחרן", ודרשו: מלמד שאברהם היה מגייר את האנשים ושרה היתה מגיירת את הנשים (מחזור ויטרי). ובעל "תפארת ישראל" מפרש: "וקיבל עליו שכר נולם" – שכר שהיו כולם ראויין לו, דהיינו לקרבם תחת כנפי השכינה, להתגלות להם ולכרות להם ברית, וליתן לזרעם תורה, ולעשות להם נסים ונפלאות, ולהשפיע להם נבואה, שכך היתה הכוונה בתחילה מאתו יתברך, שיוכו כל בני האדם לכל הדברים היקרים הלו. ומשחטאו – נדחו כולם, ורק אברהם, והמוכחר שבזרעו, דהיינו "זרע ישראל עבדו", זכו במתנות הללו.

ב א ו ר מ ש נ ה ג

עֲשֶׂרָה נְסִיוֹנוֹת נִתְּנָסָה אַבְרָהָם אֲבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם – לפי הרמב"ם הנסיונות הם כלדקמן: א. "לך לך מארצך" (בראשית יב, א); ב. "ויהי רעב בארץ" (סס יב, י); ג. בהילקח שרה לבית פרעה (סס יב, טו); ד. מלחמתו עם ארבעת המלכים (סס יד, טו); ה. בקחתו את הגר

אגרות קודש

ב"ה, י"ט טבת, תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר צבי יוסף ש"י הכהן

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו כמו שכותב מיום ב' לסדר ותחייתה את הילדים, ותוכו רצוף פעולה גדולה למפעל הגדול דמגבית הנייר להדפסת ספרי קדש להחיות נפשות בני ובנות ישראל ע"י דביקותם בה' אלקינו אלקים חיים בלימוד תורת חיים.

ויה"ר שעוד רבות בשנים יקח חלק גדול בעניינים כמו אלו וכחנא מסייע (להיות) כהנא לעשות מכאו"א מבני ובנות ישראל ממלכת כהנים (ע"י שיהיו) גוי קדוש. וגדול הענין ביחוד בדורנו זה דרא דעקבתא דמשיחא סוף ימי הגלות, ע"י גאולה האמיתית דמשיח צדקנו במהרה בימינו, אשר על זה נאמר כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות ודרשו רז"ל בפרשת השבוע ואלה שמות בני ישראל, בני ישראל עלו ובני ישראל נפקו (זהר חלק ב' ד' ע"א) שלא שינו את וכו' שיקוים זה על ידי חינוך על טהרת הקדש מיוסד על יראת שמים טהורה.

בברכה לאורך ימים ושנים טובות וכל טוב לכל המשתתפים בפעולה נשגבה זו.

ביאור עם "שפה ברורה – עזו והדר"

רש"י

דף נט עמוד ב: **מנא הני מילי**. דאין מעילה בדמים: **לכם**. ואני נתתיו לכם (ויקרא יז): **הוא**. כי הדם הוא בנפש יכפר (שם) הוא כהוייתו לפני כפרה כלאחר כפרה לאחר כפרה אין בו מעילה דכיון דנעשית מצותו תו לא קרינן ביה קדשי ה': **והרי תרומת הדשן**. דכתיב בו (שם ו) ושמו אצל המזבח דטעון גניזה אלמא אסור בהנאה וכיון דבהנאה אסור משום קדושתו מעילה נמי אית ביה:

דף ס עמוד א. **וכגרי כהונה**. ארבעה בגדי לכן דכ"ג ביום הכפורים דכתיב בהו והניחם שם (ויקרא טז): **ראויין הן לכהן הדיוט**. וקיימא לן בגדי כהונה אין בהן מעילה מפני שלא ניתנה תורה למלאכי השרת שיהו זריזין לפושטן מיד: **עגלה ערופה**. כתיב בה שם שם תהא גניותה:

דף נט עמוד ב: מבררת הגמרא: **מנא הני מילי** שאין מעילה בדם מדאורייתא. מבארת הגמרא: **אמר עולא, אמר קרא** (ויקרא יז) **ואני נתתיו לכם** על המזבח לכפר על נפשתיכם כי הדם הוא בנפש יכפר, ודורשים מכאן, 'לכם' **שְׁלָכֶם יְהא**, שאף על פי שהוא זורק את הדם על המזבח, אין לדם דין של קדשי ה' שיש בהם מעילה, אלא יהיה דינו כמו 'לכם' שאין בו מעילה. **דְּבִי רַבִּי שְׁמַעוֹן תְּנָא** - בבית מדרשו רבי שמעון למדו שאין בהם מעילה מהמשך הפסוק שכתוב **ואני נתתיו לכם** על המזבח **לְכַפֵּר**, שדין קדשי מזבח שניתן לדם, **לְכַפֵּרָה נִתְּתִינוּ** - דווקא לכפרה, **וְלֹא לְמַעֲיָלָה** - שאינו חשוב קדשים שיהיה בו דין מעילה, שאינו בא אלא לכפרה. **וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אָמַר קְרָא** 'כי הדם הוא בנפש יכפר', משמע שבכל שעה דינו שוה, בין לפני כפרה ובין בשיריים שנשתיירו לאחר כפרה, ולומדים מזה **שֶׁלִּפְנֵי כַּפֵּרָה בְּלֹאֲחֵר כַּפֵּרָה, מַה לְאַחֵר כַּפֵּרָה פְּשׁוּט הַדָּבָר שְׁאִין בּוֹ מַעֲיָלָה**, שכיון שנעשה מצוותו אינו נחשב יותר 'קדשי ה'', **אִף לִפְנֵי כַּפֵּרָה** כך הוא דינו **וְאִין בּוֹ מַעֲיָלָה**.

שואלת הגמרא: **ואימא** - אולי נשווה את דיניהם להחמיר, **שֶׁלְאַחֵר כַּפֵּרָה** דינו **בְּלִפְנֵי כַּפֵּרָה, מַה לִּפְנֵי כַּפֵּרָה יֵשׁ בּוֹ מַעֲיָלָה, אִף לְאַחֵר כַּפֵּרָה יֵשׁ בּוֹ מַעֲיָלָה**. מיישבת הגמרא: **אִין לָךְ דְּכָר שְׁנַעֲשִׂית מִצְוֹתוֹ וּמוֹעֲלִין בּוֹ** - שלא מציינו בשום מקום דבר שיש בו מעילה, מחמת מצוותו, שאחר שעשה את מצוותו עדיין יש עליו דין מעילה. והטעם, כיון שכבר נעשה מצוותו לא חשוב יותר קדשי ה', ומוכרחים אנו לומר שלאחר כפרה ודאי אין בו מעילה, ולכן דורשים להיפך שלפני כפרה כלאחר כפרה שבשניהם אין בו מעילה.

שואלת הגמרא: **ולא** - האם לא מצאנו דבר שנעשית מצוותו ומועלין בו, **וְהָרִי תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן**, שבכל בוקר היה תורם מדשן המזבח מלוא מחתה ונותן אותו בצידי המזבח והוא נבלע שם, ועל הדשן הנתרם נאמר **וְשָׂמוּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ** ודורשים מזה שטעון גניזה. ואסור בהנאה כיון שנשאר בקדושתו, וכיון שכן יש בו גם מעילה, אף שכבר נעשית מצוותו. ואם כן חוזרת הקושיא שנלמד מ'הוא' שאמנם דינו שוה כל שעה, אך להיפך, שלאחר כפרה כלפני כפרה ומועלין בו גם אחר כפרתו אפילו שנעשה מצוותו.

דף ס עמוד א. משיבה הגמרא: אי אפשר ללמוד מתרומת הדשן שדבר שנעשית מצוותו מועלין בו, **מִשּׁוּם דִּהְיוּ תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן וּבְגָדֵי כַּהֲנֹנָה** - ארבעה בגדי לכן של כהן גדול ביום הכיפורים, שכתוב בהם 'ופשט את בגדי הבר וגו' והניחם שם' (ויקרא טז כג) ולמדו חז"ל (לעיל יב): שטעונים גניזה ואין הדיוט עובד בהן כל השנה, ולא כהן גדול ביום כיפורים אחר, הרי שאסורים בהנאה אפילו שכבר נעשית מצוותם, ותרומת הדשן ובגדי כהונה הם **שְׁנֵי כְּתוּבִין הַבָּאִין בְּאַחַד** שיש בהם מעילה אפילו שכבר נעשית מצוותו, **וְכָל שְׁנֵי כְּתוּבִין הַבָּאִין בְּאַחַד אִין מְלַמְדִין** למקומות אחרים, מכך שלא כתבה התורה פסוק אחד שממנו נלמד בבנין אב לכל התורה אלא פירשה בכל ענין בנפרד, שומעים אנו מכך שרק היכן שנכתב בפירוש בפסוק יש בהם מעילה אפילו אחר שנעשה מצוותו, מה שאין כן בכל התורה כולה שדבר שנעשית מצוותו אין בו מעילה.

שואלת הגמרא: **הִנִּיחָא לְרַבֵּנָן דְּאָמְרֵי** שהפסוק **'וְהִנִּיחָם שָׁם מְלֻמָּד שְׁמַעוֹנִין גְּנִיזָה** ואסורים בהנאה, ויש שני כתובים שדבר שנעשה מצוותו מועלין בו, תרומת הדשן ובגדי כהונה, ולפיכך אין מלמדים, **אֵלָא לְרַבִּי דֹּסָא דְאָמַר בְּגָדֵי כַּהֲנֹנָה** של כהן גדול אין טעונים גניזה, ובאמת **רְאוּיִן הֵן לְכַהֵן הַדְּיוֹט** שמשמש בארבעה בגדים כל השנה, ואין בהם מעילה כמו שנפסק במסכת קידושין (נד.), בגדי כהונה אין בהם מעילה שלא ניתנה תורה למלאכי השרת שיפשטו את הבגדים מיד אחר עבודתם ולא יהנו בהם, אם כן לדבריו **מַאי אֵיבָא לְמִימַר**, הלא רק בתרומת הדשן מציינו דבר שנעשה מצוותו ומועלין בו, ומדוע לא נלמד מכך לכל התורה שאפילו אחר שנעשה מצוותו מועלין בו.

מיישבת הגמרא: **מִשּׁוּם דִּהְיוּ תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן וְעִגְלָה עְרוּפָה** שנאמר בה 'וערפו שם את העגלה בנחל' ומתיבת 'שם' דורשים שם תהא גניזתה, ואסורה בהנאה אפילו אחר שכבר נעשית מצוותה, ושוב מציינו **שְׁנֵי כְּתוּבִין הַבָּאִין בְּאַחַד** לאסור הנאה אף לאחר שנעשית מצוותו, **וְכָל שְׁנֵי כְּתוּבִין הַבָּאִין בְּאַחַד אִין מְלַמְדִין**.

שואלת הגמרא: **הִנִּיחָא לְמַאן דְּאָמַר** שני כתובים הבאים כאחד **אִין מְלַמְדִין**, לכן אי אפשר ללמוד מתרומת הדשן ועגלה ערופה לכל המקומות שנעשית מצוותו שמועלין בהם, **אֵלָא לְמַאן דְּאָמַר** שני כתובים הבאים כאחד **מְלַמְדִין, מַאי אֵיבָא לְמִימַר**, נלמד מתרומת הדשן ועגלה ערופה לכל המקומות אפילו שכבר נעשה מצוותו שיהא בהם מעילה.

44 סמוך למקום שבין האולם ולמזבח, אָבַל בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה דִּלְפָּנֵי
45 לְפָנִים – בשעת הקטרה המיוחדת של יום הכיפורים הנעשית
46 בקודש הקדשים, אמנם מְהִיבֵל פְּרָשִׁי, כיון שהוא סמוך למקום
47 ההקטרה, ושייך בו יָכַל אָדָם לא יִהְיֶה בְּאֵהָל מוֹעֵד בָּבֹאוֹ לְכַפֵּר
48 בַּקֹּדֶשׁ, אבל מִבֵּין הָאוּלָם וְלִמְזוּבָה שהוא מקום המרוחק ממקום
49 ההקטרה, לא פְּרָשִׁי.
50 מֵיָבֵב ו-הקטרה רַב אָדָם בְּרֵא אֲהָבָה, וְאָמְרוּ לָהּ – ויש שהקשו בשם
51 כְּדִי ו-שם חכם, שנינו בתוספתא (כלים ב'ק פ"א ה"ה), רַבִּי יוֹסֵי אָמַר,
52 כְּשֶׁם שְׁפוֹרְשֵׁין מִבֵּין הָאוּלָם וְלִמְזוּבָה בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה, בְּךָ שׁוֹרְשֵׁין
53 בְּשַׁעַת מִתֵּן דַּמִּים שֶׁל פֶּה בְּהֵן מְשִׁיחַ וּפֶה הַעֵלֶם דְּכָר שֶׁל צִיבּוֹר
54 וְשַׁעֲרֵי עֲבֹדֹת בּוֹכְבִים. שואלת התוספתא: אם כן, הֲאֵם מִה מְעַלְהָ יֵשׁ
55 בֵּין הַהִיבֵל לְבֵין הָאוּלָם וְלִמְזוּבָה, הרי בשניהם יש דין פרישה.
56 משיבה התוספתא: אֵלֶּא הַמַּעֲלָה הִיא, שְׁבִיחֵיכֶם שׁוֹרְשֵׁין בֵּין בְּשַׁעַת
57 הַקְּטָרָה וּבֵין שְׁלֹא בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה, וּמִבֵּין הָאוּלָם וְלִמְזוּבָה, אֵין שׁוֹרְשֵׁין
58 אֵלֶּא בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה, וכמו שיבואר בהמשך דברי הגמרא.
59 ומדייקת הגמרא: מבואר בתחילת דברי הברייתא שְׁבִשַׁעַת הַקְּטָרָה
60 מֵהָא פְּרָשִׁי אֵם מִבֵּין הָאוּלָם וְלִמְזוּבָה, מֵאֵי לֹא – האם אין הכוונה,
61 לפרישה בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה דִּלְפָּנֵי לְפָנִים, שהרי נאמר הקטרה סתם,
62 שמשמעה כל הקטרה ואפילו לפני ולפנים, ולא כדברי רבי אלעזר
63 שאמר שבשעת הקטרה של לפני ולפנים לא היו פורשין אלא
64 מההיכל. מתרצת הגמרא: לֹא, אֵין כוונת הברייתא לפרישה בשעת
65 ההקטרה לפני ולפנים, אלא לפרישה בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה דְּהִיבֵל, ודברי
66 הברייתא מתפרשים כך, כשם שפורשים הכהנים מִבֵּין הָאוּלָם
67 ולמזבח בשעת ההקטרה בהיכל, כך פורשים משם בשעת מתן דמי
68 פֶּה כְּהֵן מְשִׁיחַ וכו' הניתנים בהיכל.
69 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵי הָכִי, אֵיךְ נבאר את מה שנאמר בספא, הֲאֵם מִה
70 מְעַלְהָ יֵשׁ בֵּין הַהִיבֵל לְבֵין הָאוּלָם וְלִמְזוּבָה, אלא שבהיכל פורשין
71 בֵּין בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה וּבֵין שְׁלֹא בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה, ומבין האולם
72 ולמזבח, אֵין פורשין אלא בשעת הקטרה, וסברה הגמרא שכונת
73 הברייתא שמההיכל פורשים בֵּין בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה שֶׁלפְּנֵי וּלְפָנִים וּבֵין
74 בְּשַׁעַת מִתֵּן דַּמִּים שֶׁלפְּנֵי וּלְפָנִים, ואילו מִבֵּין הָאוּלָם וְלִמְזוּבָה אֵין
75 חיוב פרישה בשעת מתן דמים לפני ולפנים, אלא רק בשעת
76 הקטרה של היכל, ועל כך שואלת הגמרא וְתוֹ לֹא – וכי אין חילוק
77 נוסף, וְהֵא אֵיבָא הֵא מְעַלְהָ בַּהַקְּטָרָה עֲצֻמָּה, דֵּאֵילוּ מְהִיבֵל פְּרָשִׁי בֵּין
78 בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה דִּידֵיהּ – שבהיכל, וּבֵין בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה דִּלְפָּנֵי לְפָנִים,
79 וְאֵילוּ מִבֵּין הָאוּלָם וְלִמְזוּבָה לֹא פְּרָשִׁי אֵלֶּא בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה דְּהִיבֵל,
80 כדברי רבי אלעזר.
81 משיבה הגמרא: הֵא קִתְּנֵי – אמנם נאמר בברייתא חילוק זה, אולם
82 מה שנאמר שְׁלֹא בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה אֵין הכוונה לשעת מתן דמים
83 שֶׁלפְּנֵי וּלְפָנִים, אֵלֶּא כִּךְ הִיא כוונת הברייתא לחלק, שְׁבִיחֵיכֶם
84 שׁוֹרְשֵׁין בֵּין בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה בַּהִיבֵל, וּבֵין שְׁלֹא בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה
85 שְׁבִיחֵיכֶם, והיינו, שעת הקטרה לפני ולפנים, וּמִבֵּין הָאוּלָם וְלִמְזוּבָה
86 אֵין שׁוֹרְשֵׁין

1 יָכַל היית לומר, שבזמן הקטרת הכהן הגדול לפני ולפנים, אסור
2 לשהות אֲפִילוּ בְּכַל הַעֲוָרָה, תְּלִמּוּד לומר 'בְּאֵהָל מוֹעֵד', ללמד,
3 שהאיסור נאמר רק על אהל מועד, ולא על העזרה.
4 ממשיכה הברייתא ודורשת: אֵין לִי ללמוד מפסוק זה לאסור, אֵלֶּא
5 בְּאֵהָל מוֹעֵד שְׁבִיחֵיכֶם, אבל לאסור במשכן שִׁילָה וּבְבֵית עוֹלָמִים
6 ו-בית המוקדש, מִנֵּין, תְּלִמּוּד לומר 'יָכַל אָדָם לא יִהְיֶה בְּאֵהָל מוֹעֵד
7 בָּבֹאוֹ לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ עַד צֵאתוֹ, ומייתור המילה 'בַּקֹּדֶשׁ' יש ללמוד,
8 שבשעת כפרה יש איסור להיות בכל מקום שהוא 'קדש'.
9 וממשיכה הברייתא ודורשת: אֵין לִי לאסור אֵלֶּא בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה,
10 וכפי שיבואר בהמשך דברי הגמרא. לאסור בְּשַׁעַת מִתֵּן דַּמִּים ו-הזאת
11 דַּמִּים מִנֵּין, תְּלִמּוּד לומר 'בָּבֹאוֹ לְכַפֵּר' והיינו הזאת הדם.
12 ומוסיפה הברייתא ודורשת: אֵין לִי לאסור אֵלֶּא בְּשַׁעַת בְּנִסְתּוֹ שֶׁל
13 הכהן הגדול לעבודה, וכלשון הפסוק 'בְּבֹאוֹ', בְּצֵאתוֹ מִהַעֲבוּדָה,
14 מִנֵּין שִׁישׁ לאסור. תְּלִמּוּד לומר, 'עַד צֵאתוֹ', ומייתור הלשון ושהרי
15 כבר נאמר 'בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר' שמלמד על כל זמן הכפרה, יש ללמוד
16 שהאיסור הוא עד סוף היציאה.
17 ומוסיפה הברייתא ודורשת: נאמר בהמשך הפסוק, 'וְכִפֵּר עֲדוּ
18 וְכַעַד בֵּיתוֹ וְכַעַד כָּל קֹהֵל יִשְׂרָאֵל'. ויש ללמוד מסדר הפסוק,
19 שְׁבִפְרָתוֹ ו-וידויוֹן קוֹדֶמֶת לְכַפֵּר בֵּיתוֹ, וּכְפָרָת בֵּיתוֹ קוֹדֶמֶת לְכַפֵּרָת
20 אֲהִיוּ הַכֹּהֲנִים, וּכְפָרָת אֲהִיוּ הַכֹּהֲנִים קוֹדֶמֶת לְכַפֵּרָת כָּל קֹהֵל יִשְׂרָאֵל.
21 הגמרא דנה בדברי הברייתא: אָמַר מִי, אֵין לִי אֵלֶּא בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה.
22 שואלת הגמרא: מֵאֵי מְשַׁמַּע – מה ההכרח לבאר שהפסוק נאמר על
23 שעת ההקטרה. משיבה הגמרא: אָמַר רַבָּא, וְכֵן אָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּרִי
24 אֲבִדִּימִי, וְכֵן אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר קָרָא בַּהַמְשָׁךְ הַפְּסוּק, 'וְכִפֵּר
25 עֲדוּ וְכַעַד בֵּיתוֹ וְכַעַד כָּל קֹהֵל יִשְׂרָאֵל, וְאֵיזוּהוּ כְּפָרָה שְׁשׂוּתָהּ לֹ
26 וְלִבִּיתוֹ וְלִאֲהִיוּ הַכֹּהֲנִים וְלָכֵל קֹהֵל יִשְׂרָאֵל, הֵי אָמַר זֶה הַקְּטָרָת
27 הַקְּטוֹרֶת, שבה מתכפר לכולם.
28 שואלת הגמרא: וְכִי קְטוֹרֶת מְכַפֵּרָת. משיבה הגמרא: אֵין – כן, דְּהֵא
29 תֵּנִי רַבִּי חֲנִינְאִי, לְמַדְנֵי לְקְטוֹרֶת שְׁמִכְפֵּרָת, שְׁנֵאמַר בַּמַּגֵּפָה שְׁחִיתָהּ
30 לאחר מיתת קרח ועדתו (במדבר י"ב), שאמר משה לאהרן שיקטיר את
31 הקטורת בין החיים למתים: 'וַיִּתֵּן אֶת הַקְּטוֹרֶת וַיִּכְפֹּר עַל הָעָם', הרי
32 שהקטורת מכפרת.
33 ומוסיפה הגמרא: וְתַנָּא רַבִּי יוֹסֵי וְשִׁמְעוֹנִי, עַל מֵה ו-על איזה עון
34 קְטוֹרֶת מְכַפֵּרָת, עַל עוֹן לְשׁוֹן הָרַע. משום שִׁבְאָה הקטורת שהוא דְּכָר
35 שְׁבִחֵיכֶם – שהכהן הגדול מקטיר בהיכל לבדו, וְכִפֵּר עַל חַטָּא
36 לְשׁוֹן הָרַע שהוא מְעַשֵׂה חֲשָׁאי, שברוך כלל אין מספרים אותו
37 בפרהסיא אלא בחשאי.
38 הגמרא דנה בדִּין פרישה בזמן עבודת הכהן הגדול: תֵּנִי הָתָם (כלים
39 פ"א מ"ט), אמר רבי יוסי, בחמשה דברים בין האולם ולמזבח שזה
40 להיכל וכו', שׁוֹרְשֵׁין מִבֵּין הָאוּלָם וְלִמְזוּבָה בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה. ומבארת
41 הגמרא: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֹא שָׁנוּ – לא נאמר דִּין פרישה מִבֵּין
42 האולם ולמזבח, אֵלֶּא בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה דְּהִיבֵל – בשעת ההקטרה
43 בשחרית וערבית על מזבח הפנימי שבהיכל, כיון שהמזבח הפנימי

אגרות קודש

ב"ה, י"ח טבת, תשס"ו

ברוקלין.

הו"ח אי"א נ"י עוסק בצ"צ מוה"ר זאב שי

שלום וברכה!

... נתעכב שילוח מכי זה. ובינתים נתקבל מכתב זה מהר"ד שי וכותב א) שההשקה היא כמו ח,

ויעץ לעשות חור ההולך ישר ולא בדרך מלמעלמ"ט. ומסכים הנני לדעתו. ב) שהתיר והורה להם לעשות
שטאפער גנומי. ואין דעתי כן, ע"פ הוראת כ"ק אדמו"ר מהרש"ב נ"ע - נדפסה בסו"ס טהרת מים ובס'

של הנ"ל טהרת יו"ט ח"יו בהקדמה - וצריך לעשותה מעץ.

יומא. פרק רביעי - טרף בקלפי דף מד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קטז
 רש"י

1 בשילה ובית עולמים מגיין - וכי האי גוונא אמרינן לקמן בפרק "הוציאו לו" (גא, גבי
 2 מעלה עשן, ובפרק "שני שעירי" (לקמן טז, טז): תניא: (מדבר) המדברה - לרבות
 3 נוב וגבעון שילה ובית עולמים. ובפרק שני דטוטה (טז, טז) גבי עפר טוטה "ומן העפר אשר
 4 יהיה בקרקע המשכן" קאמר: שילה ובית עולמים מגיין יז, ובפרק שני דשבועות (טז, טז)
 5 דקאמר: מכדי מקדש איקרי משכן, ומשכן איקרי
 6 מקדש, לימא או אידי ואידי משכן או אידי ואידי
 7 מקדש. אלמא, אף על גב דמקדש איקרי משכן
 8 ומשכן איקרי מקדש - איצטריך תרי קראי, חד
 9 למקדש וחד למשכן, ולא גמירי מהדרי. וקשה:
 10 דבפרק קמא דחולין (כדא, גבי שנים שפוסלים
 11 בלויים, קאמר: יכול אף בשילה ובית עולמים כן
 12 תלמוד לומר (זאת). ובפרק קמא דעירובין (בא, ב)
 13 שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל
 14 פסולין, במקדש נמא לן - אשכחן מקדש דאיקרי
 15 משכן ויש לומר: בהדיא דעירובין שמא איכא
 16 שום פסוק להשוות מקדש למשכן להדיא מילתא,
 17 וכן בפרק קמא דחולין. ובתר דמעטנין שילה ובית
 18 עולמים (מואת). אז נוקד אף פסוק לרשאי
 19 אחרית, ורבינו יצחק בן אשר גרס בפרק שני
 20 דשבועות: תרי קראי למה ליה לוי נראה: אף על גב
 21 דמקדש איקרי משכן כו' - אפילו הכי בהדיא
 22 דשבועות דאיירי לענין טומאה סלקא דעתך
 23 אמינא לחלק ביניהו, כיון דחלוקין הן לענין
 24 טומאה, דאי כתב מקדש - הוה אמנא דין הוא
 25 דטמא שנבנס למקדש חייב, שחרו איסורו איסור
 26 עולם. ואפילו בטר דנפיל מחציה חייבין על
 27 המקום משום טומאה. אבל במשכן לאחר שנסעו
 28 משם ופירקוהו והעמידוהו במקום אחר - אין
 29 חייבין על מקומו דראשון. ואי כתב משכן - הוה
 30 אמינא דין הוא שחייב עליו לפי שנמשח בשמן
 31 המשחה, ואסור ליגע בו בטומאה אפילו כשהוא
 32 כפופ. אבל אבני היכל שנשור - מותר ליגע
 33 בהם בטומאה. ובהא נמי מיתרצא, הא דמצרכינן
 34 קרא בפרק "יהי מביא" (טוטה טז, טז) לרבות בית
 35 עולמים, משום דאפקיה קרא בלשון טומאה
 36 דכתיב "ונסתרה ודיא טמאה" וכל הלכות ספק
 37 טומאה גמרינן מסוטה, להכי סלקא דעתך אמינא
 38 כיון דמקדש ומשכן תלוקים לענין טומאה
 39 בפרשייתו. לענין טומאת טוטה נמי יתא חילוק
 40 ביניהם. ותדע דהיינו טמא דאיסי כן יהודה
 41 דמצריך קרא לרבות שילה ובית עולמים, מדפליג
 42 עליה התם איסי כן נחמם ואמר אינו צריך, קל
 43 וחומר הוא ומה בטומאות קלות לא חילק הכתוב
 44 בין שילה ובית עולמים, טומאת אשה חמורה לא
 45 כל שכן. פירוש טומאות קלות: הנבנס למשכן
 46 ולמקדש בטומאת הגוף חייב כרת אתריותו, אף
 47 על גב דיש חילוק ביניהו כדפרשיית, אפילו הכי
 48 השוה אותם לענין כרת הנבנס להם, ומשום האי
 49 חילוק אין נראה לו לחלק. ומדבר המדבר סלקא
 50 דעתך אמינא דווקא במשכן כשהיו ישראל
 51 במדבר סמוכין למדבר, ודמעלה עשן משום
 52 דכתיב בההוא קרא אחרון. והאי קרא דשמעתא
 53 סלקא דעתך אמינא משום דכתיב אהל מועד ולא
 54 דמרבין שילה ובית עולמים מגיין - וכי האי גוונא אמרינן לקמן בפרק "הוציאו לו" (גא, גבי
 55 מעלה עשן, ובפרק "שני שעירי" (לקמן טז, טז): תניא: (מדבר) המדברה - לרבות
 56 נוב וגבעון שילה ובית עולמים. ובפרק שני דטוטה (טז, טז) גבי עפר טוטה "ומן העפר אשר
 57 יהיה בקרקע המשכן" קאמר: שילה ובית עולמים מגיין יז, ובפרק שני דשבועות (טז, טז)
 58 דקאמר: מכדי מקדש איקרי משכן, ומשכן איקרי
 59 מקדש, לימא או אידי ואידי משכן או אידי ואידי מקדש. אלמא, אף על גב דמקדש איקרי משכן ומשכן איקרי מקדש - איצטריך תרי קראי, חד למקדש וחד למשכן, ולא גמירי מהדרי. וקשה: דבפרק קמא דחולין (כדא, גבי שנים שפוסלים בלויים, קאמר: יכול אף בשילה ובית עולמים כן תלמוד לומר (זאת). ובפרק קמא דעירובין (בא, ב) שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולין, במקדש נמא לן - אשכחן מקדש דאיקרי משכן ויש לומר: בהדיא דעירובין שמא איכא שום פסוק להשוות מקדש למשכן להדיא מילתא, וכן בפרק קמא דחולין. ובתר דמעטנין שילה ובית עולמים (מואת). אז נוקד אף פסוק לרשאי אחרית, ורבינו יצחק בן אשר גרס בפרק שני דשבועות: תרי קראי למה ליה לוי נראה: אף על גב דמקדש איקרי משכן כו' - אפילו הכי בהדיא דשבועות דאיירי לענין טומאה סלקא דעתך אמינא לחלק ביניהו, כיון דחלוקין הן לענין טומאה, דאי כתב מקדש - הוה אמנא דין הוא דטמא שנבנס למקדש חייב, שחרו איסורו איסור עולם. ואפילו בטר דנפיל מחציה חייבין על המקום משום טומאה. אבל במשכן לאחר שנסעו משם ופירקוהו והעמידוהו במקום אחר - אין חייבין על מקומו דראשון. ואי כתב משכן - הוה אמינא דין הוא שחייב עליו לפי שנמשח בשמן המשחה, ואסור ליגע בו בטומאה אפילו כשהוא כפופ. אבל אבני היכל שנשור - מותר ליגע בהם בטומאה. ובהא נמי מיתרצא, הא דמצרכינן קרא בפרק "יהי מביא" (טוטה טז, טז) לרבות בית עולמים, משום דאפקיה קרא בלשון טומאה דכתיב "ונסתרה ודיא טמאה" וכל הלכות ספק טומאה גמרינן מסוטה, להכי סלקא דעתך אמינא כיון דמקדש ומשכן תלוקים לענין טומאה בפרשייתו. לענין טומאת טוטה נמי יתא חילוק ביניהם. ותדע דהיינו טמא דאיסי כן יהודה דמצריך קרא לרבות שילה ובית עולמים, מדפליג עליה התם איסי כן נחמם ואמר אינו צריך, קל וחומר הוא ומה בטומאות קלות לא חילק הכתוב בין שילה ובית עולמים, טומאת אשה חמורה לא כל שכן. פירוש טומאות קלות: הנבנס למשכן ולמקדש בטומאת הגוף חייב כרת אתריותו, אף על גב דיש חילוק ביניהו כדפרשיית, אפילו הכי השוה אותם לענין כרת הנבנס להם, ומשום האי חילוק אין נראה לו לחלק. ומדבר המדבר סלקא דעתך אמינא דווקא במשכן כשהיו ישראל במדבר סמוכין למדבר, ודמעלה עשן משום דכתיב בההוא קרא אחרון. והאי קרא דשמעתא סלקא דעתך אמינא משום דכתיב אהל מועד ולא

1 יכול אף בכל העורה - לא את אדם עומד כשהכחן מקטיר קטרת לפני ולפנים. אין לי
 2 אלא בשעת הקטרת קטורת - לקמיה מפרש מאי משמע. הוי אומר זו הקטרת קטרת
 3 - דאילו מתן דמים אין שוה כבולם, שהפר מכפר עליו ועל הכהנים, והשעיר על ישראל.
 4 על לשון הרע - כי יהייה דקרח לשון הרע הזה, דכתיב (במדבר יז) "אתם המיתם את
 5 עם ה'" וסתם לשון הרע בחשאי הוא. מבינן
 6 האולם ולמזבח - מכל איר עשרים ושתיים
 7 אמות שביניהם. לא שנו אלא בשעת הקטרה
 8 דהיכל - דמזבח הפנימי שחרית וערבית, שהרי
 9 סמוך לו. אבל בשעת הקטרה דלפני ולפנים -
 10 מהיכל שהוא סמוך לו פרשי, אבל מבין האולם
 11 ולמזבח שהוא מרוחק - לא פרשי. בשעת מתן
 12 פר כהן משיח - הבא על אחת מכל המצות,
 13 שטעה בהוראת עצמו ועשה, ומתן דמו על
 14 הפרכות ועל מזבח הזהב. ושעיר עבודה זרה -
 15 ציבור שעבדו עבודה זרה בהוראת בית דין,
 16 מביאים פר לעולה ושעיר לחטאת, כדכתיב
 17 בפרשת "שלח לך אנשים" (שם טו), ואהו שעיר
 18 מתן דמו על הפרכות. ואינו נאכל, כדלפינן
 19 בספרא וסיפרי ובמסכת זבחים (מוא, א). הא מה
 20 מעלה יש בו' - האי הא כמו הרי, כלומר:
 21 מתעה (ומה) מעלה יש בפרשה בין היכל לבין
 22 אולם ולמזבח? בין בשעת הקטרה בו' - קא
 23 סלקא דעתיה בין בשעת הקטרה דלפני ולפנים,
 24 בין שלא בשעת הקטרה דלפני ולפנים, אלא
 25 בשעת מתן דמים דלפני ולפנים. ומבינן אולם
 26 ולמזבח אין פורשין - משום לפני ולפנים אלא
 27 בשעת הקטרה, אבל לא בשעת מתן דמים. פאי
 28 לאו כו' - כדפרשיית. לא בשעת הקטרה דהיכל
 29 - קאמר, דפרשים מבין האולם ולמזבח. והכי
 30 קתני: כשם שפורשים מבין האולם בשעת
 31 הקטרה דהיכל, כך פורשין בשעת מתן פר כהן
 32 משיח, דהוי נמי בהיכל. אי הכי - דכשם
 33 שפורשין בשעת הקטרה אהיכל קאי, ולא
 34 אדלפני ולפנים - הא מה מעלה יש, בתמייה וכי
 35 אין עוד מעלה אלא אה!! ושלא בשעת הקטרה
 36 דלפני ולפנים, דקתני שבהיכל פורשין בין בשעת
 37 הקטרה בין דהיכל בין לפני ולפנים בין שלא
 38 בשעת הקטרה אלא בשעת מתן דמים, בין
 39 דהיכל בין לפני ולפנים. ומבין האולם ולמזבח
 40 לא פרשין שלא בשעת הקטרה, דהייא שעת
 41 מתן דמים דלפני ולפנים, אלא בשעת הקטרה
 42 דהיכל. דהא אפילו בשעת הקטרה יש מעלה,
 43 דאילו מהיכל פרשי כו'. הא קתני - בניחותא,
 44 הכי נמי קאמר. האי שלא בשעת הקטרה
 45 דקאמר - שלא בשעת הקטרה דהיכל קאמר,
 46 אלא בשעת הקטרה דהא לפני ולפנים. בין בשעת
 47 הקטרה - (ודהיכל). והא שלא בשעת הקטרה
 48 דקתני - תנא שלא בשעת הקטרה דידיה, אלא
 49 בשעת הקטרה דלפני ולפנים.
 בקדושה

1 יכול אפילו בעורה - תלמוד לומר "באהל מועד". אין לי
 2 לי אלא באהל מועד שבמקדש, שילה ובית עולמים
 3 מגיין? תלמוד לומר "בקדש". אין לי אלא בשעת
 4 הקטרה, בשעת מתן דמים מגיין - תלמוד לומר "בבאו
 5 לכפר". אין לי אלא בכניסתו, ביציאתו מגיין - תלמוד
 6 לומר "עד צאתו". "וכפר בערו ובעד ביתו ובעד כל
 7 קהל ישראל" - פפרתו קודמת לכפרת ביתו, פפרת
 8 ביתו קודמת לכפרת אהיו הפהנים, וכפרת אהיו
 9 הפהנים קודמת לכפרת כל קהל ישראל. אמר מר: אין
 10 לי אלא בשעת הקטרה. מאי משמע? אמר רבא, וכן
 11 אמר רבי יצחק בר אבדימי, וכן אמר רבי אלעזר: אמר
 12 קרא "וכפר בערו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל",
 13 אוהו פפרה ששורה לו ולביתו ולאחיו הפהנים וכל
 14 קהל ישראל - הוי אומר זה הקטרת הקטורת. -
 15 וקטורת מכפרת? - אין, דהא תני רבי הנניא: למדנו
 16 לקטורת שמכפרת, שנאמר "ויתן את הקטרת ויכפר
 17 על העם". ותנא דבי רבי ישמעאל: על מה קטורת
 18 מכפרת - על לשון הרע, יבא דבר שבחשאי ויכפר
 19 על מעשה השאי. תנן התם: פורשין מבין האולם
 20 ולמזבח בשעת הקטרה. אמר רבי אלעזר: לא שנו
 21 אלא בשעת הקטרה דהיכל, אבל בשעת הקטרה
 22 דלפני ולפנים, מהיכל - פרשי, מבין האולם ולמזבח
 23 - לא פרשי. מתיב רב אדא בר אהבה ואמר: לה
 24 פדי: רבי יוסי אומר פשם שפורשין מבין האולם
 25 ולמזבח בשעת הקטרה כד פורשין בשעת מתן פר
 26 כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור, ושעירי עבודה
 27 זרה. הא מה מעלה יש בין היכל לבין האולם
 28 ולמזבח? אלא, שבהיכל פורשין בין בשעת הקטרה
 29 ובין שלא בשעת הקטרה, ומבין האולם ולמזבח - אין
 30 פורשין אלא בשעת הקטרה. בשעת הקטרה מיהא
 31 פרשי, מאי לאו - בשעת הקטרה דלפני ולפנים! -
 32 לא, בשעת הקטרה דהיכל. - אי הכי, הא מה מעלה
 33 ותו לא? הא איכא הא מעלה: דאילו מהיכל פרשי
 34 בין בשעת הקטרה דידיה בין בשעת הקטרה דלפני
 35 ולפנים, ואילו מבין האולם ולמזבח לא פרשי אלא
 36 בשעת הקטרה דהיכל! - הא קתני: אלא שבהיכל
 37 פורשין בין בשעת הקטרה ובין שלא בשעת הקטרה, ומבין האולם ולמזבח אין פורשין

איקרי אהל מועד אלא במדבר, ומקרא יתירא הוא דלא הוה צריך למיכתב אלא "וכל אדם לא יהיה בבאו לכפר בקדש" וסלקא דעתך אמינא דאתא למעוטי שילה ובית עולמים. ובתר
 דמרבין שילה ובית עולמים אהל מועד דכתב רחמנא - למעוטי עורות איצטריך.
 כך פורשין בשעת מתן פר כהן משיח - הכי נמי הוה מצי למימר בשעת מתן פר ושעיר של ידו"כ בהיכל אלא לא פסיקא ליה משום דיש מתן נמי לפני ולפנים. מה מעלה יש בין היכל וכו'
 - טובא איכא, דמזבח הזהב ומנורה ושולחן ומתן דמים בהיכל, מה שאין כן בין האולם ולמזבח. אלא לענין פרישה קאמר. מאי לאו בשעת הקטרה דלפני ולפנים - תימה ליה מאי שנא
 דגורו לפרשי מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה דלפני ולפנים, ולא בשעת הזהא? והא בין הקטרה בין הזאה מחד קרא נפקא לעיל! ויש לומר: בהקטרה דכתב בקרא בהדיא, טפי גורו בה
 רבנן, ולא בהזאה דמיתירא ד"לכפר" נפקא.

55 אבל היבל ואולם שתי קדושות הן, ומדאורייתא אין חיוב פרישה
56 אלא ממהיכל.
57 שנינו במשנה: כָּבֵל יוֹם הֵיחָה חוֹתֶה כְּשֶׁל כֶּסֶף וְכֹוּ ומערה בשל זהב.
58 מבררת הגמרא: מֵאֵי מַעֲמָא שבכל יום אינו חותה בשל זהב.
59 משיבה הגמרא: משום שהתורה חסה על מְמוֹנֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, ומחמת
60 כן גם חכמים חסו על ממונן ישראל, וכיון שכלי מתכות נזוקים
61 ונחסרים בחתיית הגחלים, תיקנו לחתות בכלי כסף הפחותים, ולא
62 בכלי זהב.
63 שנינו במשנה: והיום חותה כָּשֶׁל וְהָב וְהָה הֵיחָה מְכַנִּים. שואלת
64 הגמרא: מֵאֵי מַעֲמָא שבים הכפורים חותה בשל זהב ולא חסו על
65 ממונן של ישראל. משיבה הגמרא: דבר זה נעשה מִשּׁוּם חוֹלָא שֶׁאֵין
66 דְּבִקָּהוּ גְדוּלָה, שעובד את עבודת היום מתוך התענית, ולא הטריחוהו
67 לערות ממחתה למחתה.
68 שנינו במשנה: כָּבֵל יוֹם חוֹתֶה כְּשֶׁל אַרְבַּעַת קַבִּין ומערה לתוך
69 שלשת קבין וְכֹוּ. תְּנֵא במשנה (תמיד לג), שבעירו נִתְפָּרוּ לֹו לכוון
70 קַב גִּחְלִים על הרצפה, והיה מְכַבְּדֵן לְאָמָה - לאמת המים העוברת
71 בעזרה ויוצאת לנהל קדרון.
72 הגמרא דנה בענין הגחלים שהתפורו: תְּנֵי תָּדֵא - שנינו בברייתא
73 אחת, שהיה מתפורן קַב גחלים. וְתְּנֵא אִידֵךְ - ושנינו בברייתא
74 אחרת, שהיו מתפורים קְבִיִּים - [שני קבין]. שואלת הגמרא: כְּשֶׁל מֵאֵא
75 הָ הָ ברייתא דְּתְנֵי קַב, מתפרשת לשיטת רַבֵּן במשנה, שבכל יום
76 חותה בשל ארבעה קבין ומערה בתוך של שלשה קבין, הרי
77 שלדבריהם היה מתפורן קַב אחד. אֵלֵא הָ ברייתא דְּתְנֵי קְבִיִּים, מֵי
78 - כדעת מי נשנתה, לֹא רַבֵּן וְלֹא רַבִּי יוֹסִי היא, שהרי לרבנן רק קב
79 אחד היה מתפורן, ולשיטת רבי יוסי שבכל יום היה חותה במחתה
80 של סאה והיינו ששה קבים, ומערה לתוך מחתה של שלשת קבים,
81 היו מתפורים שלושה קבין. ומשיבה הגמרא: אִמֵר רַב הִסְדָא,
82 ברייתא זו שהיו מתפורים שני קבין, כדעת רבי יְשָׁמְעֵאל בְּנֵי שֶׁל רַבִּי
83 יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה היא, דְּתְנֵא רַבִּי יְשָׁמְעֵאל בְּנֵי שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה
84 אומר, כְּשֶׁל קְבִיִּים הֵיחָה מְכַנִּים, נמצא שאם היה חותה בשל ארבעה
85 קבין כמבואר במשנתנו (שהרי לא מצינו שחולק בה) ומערה
86 לתוך של שני קבין, היו מתפורים שני קבין.
87 הגמרא מביאה ביאור נוסף: רַב אַשִּׁי אָמַר, אֵפְלוּ תִּימָא שהברייתא
88 כְּרַבִּי יוֹסִי, וְהָיָה קָאָמֵר - וכך היא כוונתו, כָּבֵל יוֹם הֵיחָה חוֹתֶה כְּשֶׁל
89 סָא מְדִבְרֵי, שהיא שיעור חמשה קבין ירושלמית ומערה לתוך
90 של שְׁלֹשֶׁת קַבִּין יְרוּשְׁלַמִיּוֹת. נמצא, שהיו מתפורים שני קבין.
91 שנינו במשנה: כָּבֵל יוֹם הֵיחָה המחתה כְּבִידָה וְהַיּוֹם קֵלָה. תְּנֵא
92 בברייתא, כָּבֵל יוֹם הֵיחָה גְּדוּלָה - דופנה של המחתה עָבָה ולכן
93 הייתה כְּבִידָה, וְהַיּוֹם הייתה דופנה רַף - דקה, ולכן הייתה קֵלָה. וכן,
94 כָּבֵל יוֹם הֵיחָה ידה קֶצְרָה וְהַיּוֹם אָרְבָּה. ומבאר הגמרא: מֵאֵי
95 מַעֲמָא, כְּדִי שֶׁתֵּהָא וְרַעוּוּ שֶׁל כְּהֵן גְּדוּלָה מְסַיְעָתוּ, על ידי שיניה את
96 הידית מתחת לזרועו ויקל בנשיאת המחתה.
97 תְּנֵא בברייתא שנינו נוסף, כָּבֵל יוֹם לֹא הֵיחָה לָהּ למחתה נִיאֲשֵׁתִיק -
98 טבעת בראשה שמצמצמת ומשמעת קול, וְהַיּוֹם הֵיחָה לָהּ נִיאֲשֵׁתִיק
99 כדי לקיים בה וְנִשְׁמַע קוֹלוּ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֶּדֶשׁ' (שמות כח לה), דְּכַרִּי בֶּן
100 הַסֵּנִי.
101 שנינו במשנה: כָּבֵל יוֹם הֵיחָה וְהָיָה וְיֹוֹק וְהַיּוֹם אַדוּם. מביאה הגמרא
102 מימרא בענין זה: אִמֵר רַב הִסְדָא שְׂבָעָה סוּגֵי וְהָיָם הֵן, וְהָב, וְהָב
103 מוֹב, וְהָב אִפְיֵר, וְהָב מוּפֵן, וְהָב שִׁחֲמוֹן, וְהָב סְגוּר, וְהָב פְּרוּסִים.
104 ומבאר הגמרא: וְהָב מוּפֵן, וְהָב מוּב, הם שני מינים, דְּכַתְיָב (בראשית ב, יב)
105 'וְהָב הָאֲרֵיץ הַהוּא מוּב', וממדהגשת הלשון 'זהב טוב', מוכח שיש
106 זהב סתם וזהב הנקרא זהב טוב. וְהָב אִפְיֵר, נקרא כך על שם דְּאֵתִי
107 ממקום הנקרא אִפְיֵר. וְהָב מוּפֵן, נקרא כך על שם

1 אֵלֵא בְּשַׁעַת הַקְּטֹרֶת שבהיכל, ואילו בשעת הקטרה בקודש
2 הקדשים אין חיוב לפרוש מבין האולם ולמזבח, וכדברי רבי
3 אלעזר.
4 שואלת הגמרא: והא אֵיכָא הָא מַעְלָה - הרי ישנה מעלה נוספת,
5 דְּאֵילוּ מֵהֵיכַל, פָּרָשִׁי בֵּין כְּקְדוּשַׁת דִּירָה - במתן דמים שבהיכל ובין
6 כְּקְדוּשַׁת דְּלַפְנֵי וְלְפָנִים - במתן דמים בקודש הקדשים, ואילו מִבֵּין
7 הָאוּלָם וְלְפָנֶיהָ, לֹא פָרָשִׁי אֵלֵא כְּקְדוּשַׁת דְּהֵיכַל, ולא בשעת מתן
8 דמים בקודש הקדשים, וכמו שחלק בהקטרה. משיבה הגמרא:
9 אִמֵר רַבָּא, אִמְנַם יש חילוק בין הייכל לקודש הקדשים גם בין
10 פרישה בשעת מתן דמים, אבל כיון ששני היינים הם דיני פרישה,
11 יש לומר ששם פָּרָשִׁה אֶחָת היא - שני דיני פרישה הם כחיוב
12 אחד, שיש חיוב פרישה בשעת העבודות, והשמיענו התנא חילוק
13 בין הקטרת קודש הקדשים להקטרת היכל, ולא הוצרך לחזור
14 ולחלק גם במתן דמים.
15 חוזרת הגמרא לדון בדברי התוספתא: אִמֵר מֵר, כשם שפורשין
16 מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה, כֶּף פּוֹרְשֵׁין בְּשַׁעַת מְתֵן פֶּר כְּהֵן
17 הַמִּשְׁבָּח וְפֶר הַעֵלָם שֶׁל צְבֹוֹר וְשַׁעֲרֵי עֹבֵדֵת פּוֹגְבִים. שואלת
18 הגמרא: מָנָא לָן שאף באלו יש דין פרישה. משיבה הגמרא: אִמֵר
19 רַבִּי פִּדְתִּי, דִּין זה אֶתְיָא - נלמד בגזירה שוה, 'בְּפִרְחָ' 'בְּפִרְחָ' מֵיוֹם
20 הַכְּפֹוֹרִים, שנאמר בעבודת יום הכפורים (ויקרא טו יז), 'וְכַל אָדָם לֹא
21 יְהִיחָה בְּאֵהָל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בְּקָדְשׁ, וכן בקרבנות אלו נאמר
22 בהם 'כַּפֶּרָה', ולכך יש בהם חיוב פרישה.
23 הגמרא ממשיכה לדון בפרישה בזמן העבודה: אִמֵר רַב אֶהָא פֵר
24 אֶהָבָה, שְׂמַע מֵינָה שגורו חכמים לפרוש מבין האולם ולמזבח,
25 שחילוקי מַעֲלוֹת הקדושה בבית המקדש שמנו חכמים (כלים פ"א
26 מ"ח-ט). הם מְדִאֲוֵרִיתָא, וְהָיָה גְּמִירֵי לְהוּ - וחילוקי מעלות אלו נלמדו
27 הלכה למשה מסיני. דָּאֵי סְלִקָא דְּעָתָה, שחילוק המעלות אינם אלא
28 מְדַבְּרֵנָה, ואילו מדאורייתא לכל העזרה יש קדושה שוה, אם כן
29 מֵאֵי שְׁנַא -[מה שונה דין] בֵּין הָאוּלָם וְלְפָנֶיהָ שגורו חכמים שלא
30 לעמוד שם משום דְּלִמָּא מִיָּקְרוּ וְעִילֵי - שמא ישגו ויכנסו משם
31 להיכל, הרי חכמים היו צריכים לגזור שמְכוּלָה עֹזְרָה נְמֵי נִפְרָשׁוּ,
32 דְּלִמָּא מִיָּקְרוּ וְעִילֵי להיכל, והכל גזירה אחת, שהרי מדאורייתא
33 הכל קדושה אחת. אלא מוכח שחילוקי המעלות הם מדאורייתא,
34 וכיון שמדאורייתא נאמר לפרוש רק ממהיכל, הוסיפו חכמים אף
35 מבין האולם והמזבח מחמת החשש שמא יכנס להיכל, אבל אף
36 הוסיפו את כל העזרה, כיון שאין דינם שוה ואין גזורים גזירה
37 לגזירה. דוחה הגמרא: לעולם חילוק המעלות הוא מדרבנן, אלא
38 שגזרו רק בין האולם ולמזבח ולא בכל העזרה, משום שדווקא
39 מִבֵּין הָאוּלָם וְלְפָנֶיהָ יש חשש שיכנסו להיכל, דְּבִינָן דְּלֹא מְפָסִיק
40 מִיְדֵי - אין שום הפסק עד להיכל, לֹא מִינְכְרָא מִלְתָּא - אין היכר
41 בדבר למנוע את הכניסה, אך בשאר הַעֲזָרָה, מִיֵּן דָּאֵיכָא מוּפָה
42 הַחִיצוֹן דְּמִפְסִיק בֵּין העזרה להיכל, מִינְכְרָא מִלְתָּא ויזכרו שאסור
43 להיכנס, ולכך לא גזרו שם חכמים.
44 הגמרא מוסיפה לדון בפרישה בזמן העבודה: אִמֵר רַבָּא, שְׂמַע
45 מֵינָה, שְׂקְדוּשַׁת אוּלָם וְהֵיכַל, תָּדֵא מִלְתָּא היא - קדושה אחת היא,
46 והאיסור וְכַל אָדָם לֹא יְהִיחָה בְּאֵהָל מוֹעֵד' (ויקרא טז יז), נאמר אף על
47 האולם. דָּאֵי סְלִקָא דְּעָתָה שזהיכל והאולם שתי קדושות נִינָה, אם
48 כן, חיוב פרישה מהאולם גּוֹפִיחָה אינו אלא גְּזִירָה מדרבנן, וְנִיקוּם
49 ו- ניקום אנו) וְגוֹדֵר גְּזִירָה לְגִזְרָה לפרוש אף מבין האולם ולמזבח.
50 אלא מוכח, שקדושת האולם היא חלק מקדושת הייכל והיוב
51 הפרישה ממנו הוא מדאורייתא, וגורו חכמים לפרוש מבין האולם
52 ולמזבח מחשש שיכנסו לאולם. דוחה הגמרא: לֹא - אין להוכיח
53 כן, משום שאפשר שאוּלָם ובֵּין הָאוּלָם וְלְפָנֶיהָ תָּדֵא קְדוּשָׁה היא,
54 וכשגזרו חכמים על האולם, אף בין האולם ולמזבח בכלל הגזירה,

יוזמא, פרק רביעי – טרף בקלפי דף מה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזולץ) קיט רש"י

1 רבי יוסי אומר בכל יום שלשה הימים ארבעה — תימה: בפרק שני דהמדי (כא, ט) תנן: ביררו
 2 משם עצי תאנה וכו' — ומוקי להדיא מתניתין כרבי יוסי בפרק "קדשי קדשים" במסכת
 3 זבחים (נח, א). והכי מתוקמא כרבי יוסי: והא קתני סיפא: והציתו שתי מערכות, ירדו ובאו
 4 ללשכת הגזית. ולרבי יוסי הא קאמר בכל יום היו שם שלש! ודוחק הוא לומר סבר ליה
 5 כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא. ויש לומר:
 6 דאבתי הואי חדא לקיום האש, ולא קא חשיב
 7 אלא הנך תרתי דדמיין להדדי ומציתין אותן
 8 ביחד, ומחד קרא מפיק להו. והקשה רבי אלחנן:
 9 במובח הנחשת, שלא היה מקום מערכה אלא
 10 אמה, כדאמר בפרק "קדשי קדשים" (סב, ב)
 11 ואמרין נמי התם: גזרין עשה משה ארכן ורחבן
 12 אמה, אם כן כל הני מערכות היבא הוו קיימי?
 13 וצריך לומר באמה של הילוך רגלי הכהנים והיו
 14 מסבין המערכה גדולה עד הני מערכות.
 15 ובי תעלה על דעתך שור קרב אצל המזבח —
 16 הקשה רש"י: לדידה נמי תקשי, בדוקי קרא
 17 להצתת אלתא. "הבוח" למה ליה ובי תעלה על
 18 דעתך שור קרב בו. ותירץ: דאיצטרין, משום
 19 דדרשנין לעיל בסוף פרק קמא (כא, ב) "ונתנו בני
 20 אהרן הבחן אש על המזבח" אף על פי שהאש
 21 יורדת מן השמים — מצוה להביא מן ההדיוט,
 22 ולסלק דעתך אמינא שיהא כשר בור, ואפשר
 23 דקאי אארעא חזיק אש של הדיקא על המזבח —
 24 וקשיא לן: אם כן מנא ליה דאתא קרא להצתת
 25 אלתא? דילמא כוליה קרא לנתינת אש ההדיוט?
 26 ויש לומר: דאם כן לכתוב קרא "ונתנו בני אהרן
 27 הבחן אש וערכו עצים על האש" ואנא ידענא
 28 דנתינת האש על המזבח הוה, מדכתב וערכו
 29 עצים על האש, דמערכה בראש המזבח היא, "על
 30 המזבח" למה ליה אלא למירוש: אש על המזבח —
 31 להצתת אלתא שמבעירין אותה על המזבח.
 32 ותימה לי: והא רבי שמעון לית ליה סברא דאפשר
 33 דקאי אארעא ועביד במפוחא — אם כן לא הוה
 34 צריך הבחן לנתינת אש ההדיוט. דליבא למימר
 35 כמו שפירש רש"י דאפשר דקאי אארעא חזיק
 36 דהא רבי שמעון לית ליה האי סברא ויש לומר:
 37 דבאש ההדיוט שפיר אית ליה, דאפשר דקאי
 38 אארעא חזיק לה, כיון דשל הדיוט היא. אבל
 39 הצתת אלתא שהבערתה על המזבח — לאו
 40 אורח ארעא למיעבד במפוחא ברוק. וקשה לי:
 41 לרבי יהודה, "והאש על המזבח תוקד בו" להצתת
 42 אלתא שהבערתה על המזבח למה ליה תיפוק ליה
 43 מ"נתנו בני אהרן אש על המזבח" דהא רבי יהודה
 44 גמר מהתם הצתת אלתא שתהא בבחן כשר וכלי
 45 שרת! ויש לומר: אי לא כתב "והאש על המזבח
 46 תוקד בו" לא הוה דרשנין מ"נתנו" אלא נתינת
 47 האש ההדיוט על המזבח, ושתהא בבחן כשר וכלי
 48 שרת, אבל הצתת אלתא — לא דרשינן. אבל
 49 השתא, דנפקא מ"והאש על המזבח" הצתת
 50 אלתא שתהא בראשו של מזבח גמרינן שפיר
 51 מ"נתנו" הצתת אלתא נתינת אש ההדיוט, שלא
 52 ידו אלא בבחן כשר וכלי שרת, דמסתמא בני
 53 אהרן דנפקא לן מיניה כהן כשר וכלי שרת קאי
 54 אכל מצות שעל המזבח.

סודרן

1 שדומה לפו — מצדיח כמרגלית. שנתווה כחוט — מפני שהוא רך. כל החנויות נסגרות
 2 — שאין מוכר לוחב אחר מפני זה. תניא נמי הכי — דעל שם שדומה לדם הפרים נקרא
 3 זהב פרוים, בדברי הימים (ב ג). והלא כבר נאמר — בשל כל ימות השנה "ושחוקת ממנה
 4 הדק". אלא דרך ימין — שהוא למורה, שהרי הכבש בדרום, לכך עולה במזרחו של כבש
 5 שסמוך ליפנות לימין. משום כבודו — להראות
 6 חשיבותו, שהוא כבן בית ומקיף לצורך ושלא
 7 לצורך. שמוסיפין לבו ביום — לטול ממנה
 8 גחלים לקטורת של לפני ולפנים. אבל קטורת
 9 של מזבח הפנימי — הרי הוא בקטורת של כל
 10 השנה. של קיום האש — שאם אין אש של
 11 מערכה גדולה מתגבר — מוסיפין עליו מזה.
 12 שלא נתעבלו — שלא ניתנו על מערכה, או
 13 ניתנו ולא הספיקו להתעכל. להצתת האלתא
 14 — להצית בהן אור מערכה גדולה. אלתא —
 15 קיסמים דקים. ור' יוסי הצתת אלתא מנא ליה
 16 — שתהא בראשו של מזבח ולא יצית על
 17 הרצפה ויעלם כשחן דולקין על המזבח. ובבלי
 18 שרת — בלבוש בגדי כהונה. ובי תעלה על
 19 דעתך — מאחר שאתה למד מן "והאש על
 20 המזבח תוקד בו" שיהא בראשו של מזבח, כלום
 21 הוצרכנו למקרא זה להטעינה כהן? ובי תעלה
 22 על לב שור קרב לגבי מזבח? והלא נאמר
 23 (במזבח יח) "אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא
 24 יקרבו". אלא לימד על הצתת האלתא שלא
 25 תהא אלא על ראש המזבח — ואיך קרא לקיום
 26 האש אתא כר' יוסי, וכונה דכתבי בהאי קרא
 27 — לגופא איצטרין לה, שנתנת אש צריכה בהן,
 28 ולא יטלנה זר ויורקנה למזבח. ור' יהודה —
 29 אמר לך. אי מהתם — מ"והאש על המזבח" אף
 30 על גב דשמעינן מינה שהצתה בראש המזבח —
 31 לא שמעינן דפסולה בור, הוה אמינא — קאי זר
 32 אארעא ועביד במפוחא. מנא ליה — דבעי
 33 מערכה. נפקא ליה מואש — וא"ו דריש.
 אש

25 נתעבלו מבערב, ואחת שמוסיפין בו ביום. דכילי עלמא מיהת תרתי אית להו, מנלן?
 26 - אומר קרא "היא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה" - זו מערכה גדולה, "והאש
 27 המזבח תוקד בו" - זו מערכה שניה של קטורת. ורבי יוסי, קיום האש מנא ליה? - נפקא
 28 ליה מ"והאש על המזבח תוקד בו". - ורבי יהודה? - ההוא להצתת אלתא הוא דאתא.
 29 דתניא, היה רבי יהודה אומר: מניין להצתת אלתא שלא תהא אלא בראשו של מזבח -
 30 תלמוד לומר "והאש על המזבח תוקד בו". אומר רבי יוסי: מניין שעושה מערכה לקיום
 31 האש - תלמוד לומר "והאש על המזבח תוקד בו". ורבי יוסי הצתת אלתא מנא ליה?
 32 נפקא ליה מהיקא דנפקא ליה לרבי שמעון, דתניא: "ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח"
 33 - לימד על הצתת אלתא שלא תהא אלא בכהן כשר, ובבלי שרת, דברי רבי יהודה, אומר
 34 לו רבי שמעון: וכי תעלה על דעתך שור קרב לגבי מזבח? אלא: לימד על הצתת אלתא
 35 שלא תהא אלא בראשו של מזבח. ורבי יהודה - אי מהתם הוה אמינא: קאי אארעא ועביד
 36 במפוחא, קא משמע לן. ורבי מאיר, איברים ופדרים שלא נתעבלו מבערב מנא ליה? - נפקא
 37 ליה מ"והאש" - ורבנן וא"ו לא דרשי. ורבנן, איברים ופדרים שלא נתעבלו מבערב מאי עביד
 38 להו? - מהדר להו למערכה גדולה. דתניא: מניין לאיברים ופדרים שלא נתעבלו מבערב
 שסודרן

1 סודרין על גבי כבש או על גבי סובב - אבל על גבי יסוד - לא, דאם כן היה נפסל בלינה
2 אם ירד, אבל טובב שהוא מחצי המזבח ולמעלה - הרי הוא כמזבח, ואין לינה
3 מועלת בראשו של מזבח, וכן כבש, רבינו יצחק בן אשר. ועוד אפשר דאיסור יש להורירו מן
4 המזבח, אבל כשסודרין על הסובב הכבש - לא מיקרי ירידה.

5 נאמרה אש בקטורת - נראה לי דכתיב גבי
6 קרח "אתה ואהרן איש מחתתו ותנו
7 בהן אש ושימו עליהן קטורת".

8 תמיד שאמרתי לך לא תהא אלא על מזבח
9 החיצון - תימה לי: אם כן ניבעי לה
10 מערכה בפני עצמה, כי היכי דמערבין מערכה
11 לקטורת בפני עצמה, ואם כן נפשי להו מערכות!
12 ויש לומר: כיון דלא היה צורך ליקח שום גחלים
13 למנוחה אלא להדליק הפתילות בעלמא - לא
14 מסתבר שיעשו בשביל זה מערכה, ולא מסרן
15 הכתוב אלא לחכמים. ועוד יש לומר: מדכתיב
16 "תמיד" שמע מינה שמדליקין אותה מאש
17 הדולקת תמיד - והיינו ממערכת גזולה. דאי
18 עבדינן לה מערכה בפני עצמה - מאי איצטרך,
19 שתהא דולקת תמיד?

20 הווי אומר זה מזבח החיצון - ואין להקשות: אם
21 כן מאי איצטרך קרא לקטורת ההיכל,
22 שוקחין לה גחלים ממזבח החיצון? נגמר מקטורת
23 דלפני ולפניו! דיש לומר: דאיצטרך לאשמועינן
24 דעשיין לה מערכה בפני עצמה, דאי היה גמרינן
25 מהכא - הוה אמינא ביה"כ סגי בחדא מערכה
26 לקטורת דהיכל ודלפני ולפניו. אי נמי: מהכא לא
27 מצינו למילף, דשאני קטורת דכל יומא כיון
28 דמקטירין אותה על מזבח הפנימי - יעשו לה
29 מערכה כמו כן על מזבח הפנימי, קא משמע לך.
30 הוה אמינא דוקא מלפני ה' - הקשה רבינו
31 יצחק: מאי שנא דהבא אמרינן "לפני ה'" - כנגד
32 הפתח, במערכה. וכן בנר מערבי פרק "שתי
33 הלחם" (מנחות צ"א) וגבי תנופה פרק "כל
34 המנוחות באות מניה" (שם ס"א), אמרינן: לפני ה'
35 - במזרח, וגבי שחיטה נמי כתיב "לפני ה'" ושרינן
36 בכל מקום בעורתי ותיריך רבינו יצחק: דגבי
37 שחיטת קדשים קלים כתיב, לפני ה' - למעוטי
38 בחוץ, אף על גב דנאכלין בכל העיר - שחיטתן
39 לפני ה' בפנים, במזרח, וכן גבי תנופה. אבל בהני

1 אשר תאכל את העולה - אם אינו ענין לתחילתה, דהא כתיב "העולה על מוקדה" תנורו
2 לענין סופה. עיבולי עולה - פוקעין שפקעו מעל האש, וקרי ביה "אשר תאכל את העולה
3 על המזבח". אש תמיד תוקד למאי אתא - כיון דדרשת כל מוקדת דענינא. שלא תהא
4 אלא על מזבח החיצון - דהאי קרא במזבח העולה כתיב. אש מחתה ומנוחה - אש דיום
5 הכפורים דלפני ולפנים, ואש דמנוחה דהדלקת
6 נרות דכל יומא. מניין שתהא נישלת מעל
7 המזבח החיצון? הכי גרסינן: נאמר כאן אש
8 בקטורת - דכתיב "יקטירנה", ואין הקטרה בלא
9 אש. מה להלן בספוד לו - במזבח החיצון
10 הסמוך לפניו, שעליו הקטורת נקטר. אף מחתה
11 ומנוחה נוטל מן הסמוך לו - והוא מזבח הפנימי
12 הסמוך למנוחה ולפני לפנים. אש תמיד - אש
13 שאמרתי לך בה תמיד, והוא של מנוחה, שנאמר
14 בה "להעלות נר תמיד". נאמר אש בקטורת -
15 של כל יום. ולקח מלא המחתה מעל המזבח -
16 (ויקרא טז) ומדיחין מלפני ה' - מצד מערב. הכי
17 גרסינן: איזהו מזבח שפקעתו לפני ה' ואין כולו
18 לפני ה' הוי אוטר זה מזבח החיצון - איזהו
19 מזבח שיש לחלק בו מה ממנו לפני ה', שהחוקק
20 הכתוב לומר מלפני ה' - הוי אומר זה מזבח
21 החיצון. דאילו פנימי - כולו לפני ה'. דוקא
22 מלפני ה' - כנגד הפתח ממש.

שפודרין על גבי מזבח, ואם אין מחוץ - שפודרין
על הכבש או על גבי סובב עד שיעשה מערכה
גזולה וסודרין, תלמוד לומר "אשר תאכל האש את
העולה על המזבח". ורבי מאיר: עיבולי עולה - אתה
מחזיר, ואי אתה מחזיר עיבולי קטורת. דתני רבי
חנניא בר מניומי בדבי רבי אליעזר בן עקב: "אשר
תאכל האש את העולה על המזבח" - עיבולי עולה
אתה מחזיר ואי אתה מחזיר עיבולי קטורת. דכילי
עלמא מיהת מוסיפין בו ביום אות להו, מנא להו?
- נפקא להו מ"והאש", ונאפילו למאן דלא דריש
"ואו" - "ואו" ה"א" דריש. "אש תמיד" למאי
אתא? - מפניי ליה לכדתניא: "אש תמיד תוקד
על המזבח לא תכבה", לימוד על מערכה שניה
של קטורת שלא תהא אלא על המזבח החיצון.
אש מחתה ומנוחה מניין? ודין הוא: נאמרה אש

בקטורת, ונאמרה אש במחיתה ומנוחה, מה להלן על מזבח החיצון - אף פאן על המזבח
החיצון. או פלך לדרך זו: נאמרה אש בקטורת, ונאמרה אש במחיתה ומנוחה, מה להלן
בספוד לו - אף מחתה ומנוחה בספוד לו, תלמוד לומר "אש תמיד תוקד על המזבח
לא תכבה" - אש תמיד שאמרתי לך לא תהא אלא בראשו של מזבח החיצון. למדנו
אש למנוחה, אש למחיתה מניין? ודין הוא: נאמרה אש במחיתה ונאמרה אש במנוחה, מה
להלן על גבי מזבח החיצון - אף פאן על מזבח החיצון, או פלך לדרך זו: נאמרה אש
בקטורת ונאמרה אש במחיתה, מה להלן בספוד לו? אף פאן בספוד לו - תלמוד לומר "ולקח
מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח מלפני ה'", איזהו מזבח שפקעתו לפני ה' ואין כולו
לפני ה' - הוי אומר זה מזבח החיצון. ואיצטרך למיכתב
מלפני ה'; דאי כתב רחמנא "מעל המזבח" - הוה אמינא: מאי מזבח - מזבח פנימי,
כתב רחמנא "מלפני ה'". ואי כתב רחמנא "מלפני ה'" - הוה אמינא: דוקא מלפני ה',
אבל

מזבח ומנוחה, אי לא אתי לאשמועינן במערב - לפני ה' למה לי? הקשה רבינו יצחק החבור: מכל מקום, מאי שנא תנופה במזרח ושחיטה בכל מקום בעורתי ותיריך: דודאי "לפני ה'" במזרח,
כדררשינן בספירי בפרשת נשא גבי תנופת איל נזיר לפני ה' במזרח, בכל מקום שנאמר לפני ה' - הוי אומר במזרח, עד שפרט לך הכתוב. וגבי שחיטת קדשים קלים לא כתיב "לפני ה'" אלא
במזבח, ושמא מימיה היא במזרח, ואם תמצא לומר שאינה במזרח - דילמא היינו טעמא דגמרינן מן חומר משחיטה, או בהיקשא ד"וסמן ושחט", ושחיטה הויא בכל מקום, כדגמרינן
ב"איזהו מקומן" (ובדים נו"א) מקרא, להכשיר כל הרוחות. ואפשר דאפילו סמיכת עולה היא בכל מקום בעורה, כיון דשרי מצוה היא - גמרינן קל חומר משחיטת שלמים. וקרא דלפני ה'
דסמיכה לאפוקי חוץ לעורה. וכן משמע בתורת כהנים: דריש "לפני ה' וסמן" דגבי עולה, אף על פי שסמן בחוץ - יחזור ויסמך בפנים. והא דכתיב "ושחט את בן הבקר לפני ה'" גבי עולה
- לא מצו למימר במזרח, דהא פרט לך הכתוב צפון, ודרשינן מניה בן בקר לפני ה' ולא שחט לפני ה', בפרק "כל הפסולין" (שם ל"ב), ולפני ה' דכתיב בפר כהן משיח ובפר העלם -
דריש בתורת כהנים לקבוע להם צפון, היינו עד שיפרט לך הכתוב. והאי דדרשינן ליה לצפון ולא למזרח - משום דאשכחן שאר קדשי קדשים שטענינן צפון. ואף על גב דאמר בפרק "איזהו
מקומן" (שם מ"ב), זה בנה אב שכל חטאות טעונות צפון - נראה לי דשמא איצטרך משום דכתיב בפר כהן משיח "כאשר יזרם משור זבח השלמים" ולהקטרת אימוראם לא איצטרך למילף
משלמים, שהרי הכל מפורש בגופיה. וסלקא דעתך אמינא דאיצטרך לאקושה לשלמים להכשיר כל הרוחות לשחיטתו, ופר העלם איתקש לפר כהן משיח, ואף על גב דדבר הלמד בהיקש
אינו חזר ומלמד בהיקש - אין זה אלא גילוי מילתא, להכי איצטרך לאהררינו לבלל שאר חטאות להטעינן צפון. ואי נמי, סלקא דעתך אמינא: כיון דמצות שריפתן חוץ לשלש מחנות
- לא ליבעו צפון, קא משמע לך "לפני ה'". וגבי נר מערבי לא קשה מידי, שכשאתה אומר לפני ה' במזרח - לא אתא לאפוקי אלא צפון ודרום שלא כנגד היכל וכתליו, או שלא יעמוד
במזרח ויהפוך פניו לצד צפון ודרום. וגבי גחלים לא שייך למימר הכי, שהרי צפון ודרום של מזבח היה כן כנגד היכל וכתליו כמו מדרו. ואם כן "לפני ה'" לאפוקי מאי אי לאפוקי שלא
יעמוד החותם במזרח ויהפוך פניו לצפון ולדרום - אם כן דאגברא קאי הוה ליה למיכתב לפני ה', מדכתיב מלפני ה' - שמע מינה דאגחלים קאי, ואי גחלים דמזרחו דמזבח קאמרו - אמאי
קרי לה לפני ה' טפי מלפני ה' דדרומו? אלא שמע מינה במערב קאמרו, ודיינו כמו פרט הכתוב, כדאימא בספירי. וכן גירות כולם לפני ה', בין אדם בין נרות, אלא שמע מינה: נר מערבי קאמרו.
אבל

יומא דף מה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קכא

39 הכפורים לפני לפני (ויקרא טו א), 'לְקַח מֵלֵא המִחְתָּה גְחָלֵי אֵשׁ',
 40 ונאמר במנורה (שמות כו א), 'לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד' והדלקה נעשית
 41 באש, מה לְהַלֵּן, האש לקטורת נלקחה מעל מִזְבַּח החִיצוֹן, אֵף כָּאן,
 42 לקחת האש לצורך המחתה והמנורה נלקחה מעל המִזְבַּח החִיצוֹן.
 43 שואלת הברייתא: או בְּלֶךְ לְדָרְךָ זו – והרי אפשר לדון בדרך אחרת,
 44 נְאֻמָּה אֵשׁ בְּקַטֹּרֶת וְנְאֻמָּה אֵשׁ בְּמִחְתָּה וּמְנוּחָה, מה לְהַלֵּן – האש
 45 הנלקחת עבור הקטורת, נלקחת ממזבח החיצון שהוא בְּסֻמוֹךְ לוֹ –
 46 מזבח הפנימי שעליו מקטירים את הקטורת, אֵף אֵשׁ הנלקחת
 47 עבור המִחְתָּה וּמְנוּחָה, יש לקחתה מְבִסְמוֹךְ לוֹ, והיינו מהמזבח
 48 הפנימי. משיבה הברייתא: תְּלִמוּד לומֵר, 'אֵשׁ תְּמִיד תִּיקָד עַל הַמִּזְבֵּחַ
 49 לֹא תִכְבֶּה' והיינו, 'אֵשׁ תְּמִיד' שְׁאֵמְרֵי לָךְ – אֵשׁ זו שניצטוו עליה
 50 בלשון 'לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד', לֹא תֵהָא אֵלָא בְּרֵאשׁוֹ שְׁל מִזְבַּח החִיצוֹן,
 51 ומשם ייקחה למזוזה.
 52 הברייתא ממשיכה לדון מאיזה מזבח נלקח האש לצורך עבודת
 53 המקדש. מבררת הברייתא: לְמַדְנָא אֵשׁ לְמְנוּחָה, שיש לקחתה
 54 ממזבח החיצון, אבל אֵשׁ לְמִחְתָּה להכניס לקדש הקדשים, מְנִיין
 55 שיש לקחתה ממזבח החיצון. מבארת הברייתא: וְדִין הוּא, שהרי
 56 נְאֻמָּה אֵשׁ בְּמִחְתָּה וְנְאֻמָּה אֵשׁ בְּמְנוּחָה, מה לְהַלֵּן, האש למנורה
 57 ניטלת מעל גְּבִי מִזְבַּח החִיצוֹן, אֵף כָּאן, האש למחתה ניטלת מעל
 58 מִזְבַּח החִיצוֹן. שואלת הברייתא: או בְּלֶךְ לְדָרְךָ זו, ואמור כך, נְאֻמָּה
 59 אֵשׁ בְּקַטֹּרֶת וְנְאֻמָּה אֵשׁ בְּמִחְתָּה, מה לְהַלֵּן בְּסֻמוֹךְ לוֹ, אֵף כָּאן
 60 בְּסֻמוֹךְ לוֹ, ויסדרו שם מערכה בכדי שיקחו ממנה גחלים להכניס
 61 לקדש הקדשים הסמוך לו, ויקח את הגחלים למחתה ממזבח
 62 הפנימי. משיבה הברייתא: תְּלִמוּד לומֵר בקטורת של יום הכיפורים
 63 (ויקרא טו א), 'לְקַח מֵלֵא המִחְתָּה גְחָלֵי אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי ה'",
 64 והיינו, שיש לחתות גחלים מעל המזבח מהחלק שעומד לפני ה',
 65 ואיזהו מִזְבַּח שְׂרָק מְקַצְתוֹ עומד לפני ה' ואין בוֹלֵי לִפְנֵי ה', הוּא אוֹמֵר
 66 זֶה מִזְבַּח החִיצוֹן, שְׂרָק צִדוֹ המערבי עומד כנגד פתח ההיכל וקודש
 67 הקדשים ולא כולו. הרי שיש פסוק המלמד אף על הבאת הגחלים
 68 למחתה ממזבח החיצון.
 69 ומבארת הגמרא את הכפילות בפסוק: וְאִיצְטְרִיךְ לְמִיכְתָּב מֵעַל
 70 הַמִּזְבֵּחַ וְאִיצְטְרִיךְ לְמִיכְתָּב מִלִּפְנֵי ה', משום דְּאֵי כְּתָב רְחֻמָּנָא רַק
 71 'לְקַח מֵלֵא המִחְתָּה גְחָלֵי אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ', הוּא אֲמִינָא, מֵאֵי מִזְבַּח,
 72 מִזְבַּח הַפְּנִימִי, לְכַךְ כְּתָב רְחֻמָּנָא מִלִּפְנֵי ה', ללמדנו שלוקח
 73 מהמזבח שאינו עומד כולו לפני ה', והיינו המזבח החיצון, וְאֵי כְּתָב
 74 רְחֻמָּנָא רַק 'לְקַח מֵלֵא המִחְתָּה גְחָלֵי אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה'', הוּא אֲמִינָא,
 75 שלקחת הגחלים צריכה להיות דְּרֻקָא מִלִּפְנֵי ה', כלומר, מהחלק
 76 שלפני ה' ממש, והיינו מחלק המזבח שכנגד פתח ההיכל,

1 שְׂפוּדְרָן – שמסדר אותם על גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְאֵם אֵין המזבח מְחֻיָּקוֹן –
 2 מכיל את כל האיברים והפדרים, שְׂפוּדְרָן אף על הַכֶּבֶשׂ או על גְּבִי
 3 הסוּבָה, עַד שֶׁעֲשֶׂה מְעַרְכָּה גְדוּלָה וְאוֹ סוּדְרָן על גְּבִי המערכה
 4 הגדולה, תְּלִמוּד לומֵר (ויקרא ו א), 'אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֵלֶה על
 5 הַמִּזְבֵּחַ', ללמד שמקריבים את העולה על המערכה הגדולה. אלא
 6 שפסוק זה אינו נוצר לתחילת ההקרה, שהרי כבר נאמר 'הוא
 7 הָעֵלֶה על מוֹקְדָה', אלא יש לדורשו על סוף ההקרה, כלומר,
 8 שאם לא נתעכלו ביומם או בלילה, ינתנו שוב על המערכה
 9 הגדולה.
 10 שואלת הגמרא: וְרַבִּי טַאִיר שסובר שהיתה מערכה מיוחדת
 11 לאיברים שלא התעכלו בערב, ואינו דורש כדברי הברייתא, מה
 12 הוא דורש מפסוק זה. משיבה הגמרא: רבי מאיר לומד שְׂרָק עִיבּוּלֵי
 13 עוֹלָה – איברי עולה שפקעו אל מחוץ למזבח) אֲתָה מְחֻיָּד
 14 להקריבם, וְאֵי אֲתָה מְחֻיָּד עִיבּוּלֵי קַטֹּרֶת. וכדִּתְּנִי רַבִּי חֲנִינְיָא כִּי
 15 מְנִימִי, בְּדָבָר – בבית מדרשו של רבי אליעזר בן יַעֲקֹב, נאמר 'אֲשֶׁר
 16 תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֵלֶה על הַמִּזְבֵּחַ', ללמד שְׂעִיבּוּלֵי עוֹלָה אֲתָה מְחֻיָּד
 17 וְאֵי אֲתָה מְחֻיָּד עִיבּוּלֵי קַטֹּרֶת.
 18 הגמרא חוזרת לדון בגדר המערכה שהוסיפו ביום הכיפורים.
 19 מדייקת הגמרא: על אף שנחלקו התנאים כמה מערכות היו בכל
 20 יום, אבל בְּכּוֹלֵי עֲלָמָא, מִיָּתָּה מוֹסִיפִין בּוֹ בַּיּוֹם אֵית לְהוּ – כולם
 21 מודים שביום הכיפורים היו מסדרים מערכה נוספת. שואלת
 22 הגמרא: מָנָא לְהוּ – מניין למדו זאת. משיבה הגמרא: נִפְקָא לְהוּ,
 23 מִיִּתּוֹר האותיות שבפסוק 'וְהָאֵשׁ על הַמִּזְבֵּחַ תִּקָּד בּוֹ', וְאֲפִילוּ
 24 לְמָאן – לרבנן דְּלֵא דְרִישׁ מִיִּתּוֹר האות וְאֵי, יתור של וְאֵי וְהֵ"א
 25 ודאי דְרִישׁ.
 26 מאחר שנדרשו כמה לשונות 'מוקד' שנאמרו בפרשה, דורשת
 27 הגמרא את שאר לשונות 'מוקד' שנאמרו בפרשה. שואלת
 28 הגמרא: 'אֵשׁ תְּמִיד תִּקָּד' (ויקרא ו א) שנאמר בסוף הפרשה, לְמֵאֵי
 29 אֲתָה. משיבה הגמרא: פסוק זה מְבַעֵי לִיה – (נצרך) לְבִדְתֵינָא
 30 בברייתא, נאמר בפסוק 'אֵשׁ תְּמִיד תִּקָּד על הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה' לִימֵד
 31 פסוק זה על מְעַרְכָּה שְׁנֵיהֶ שְׁל קַטֹּרֶת, שְׁלֵא תֵהָא אֵלָא על הַמִּזְבֵּחַ
 32 החיצון, שהרי הפסוק נאמר בסוף הפרשה העוסקת במזבח החיצון.
 33 ומוסיפה הברייתא: אֵשׁ – הנלקחת על ידי המִחְתָּה לצורך ההקטרה
 34 לפני לפני, והאש הנלקחת לצורך הדלקת המְנוּחָה, מְנִיין שצריך
 35 לקחתם ממזבח החיצון. מבארת הברייתא: וְדִין הוּא – הדין נתון
 36 כך, שהרי נְאֻמָּה לשון 'אֵשׁ' בְּקַטֹּרֶת הקריבה בכל יום, שנאמר
 37 (שמות ו א) 'בְּהִיטִיבוּ אֶת הַנֵּר תִּקְטִרְנָה', ואֵין הקטרה בלא אֵשׁ,
 38 וְנְאֻמָּה לשון 'אֵשׁ' בְּמִחְתָּה ובמְנוּחָה, שנאמר לגבי הקטורת של יום

אגרות קודש

ב"ה, י"ח טבת, תשט"ו
 ברוקלין.

הו"ח אי"א נ"נ כ"י הרב מוה"ר יעקב ש"י

שלום וברכה!

... נהינתי ממה שכותב אודות הפגישה חדשית שמתקיימת בסביבתם, אשר נתוסף הלימוד
 בחסידות, ובטח לומדים ג"כ הלכות הצריכות בחיי היום יומים, בחברה אם ביחידות, ובלבד שיהיו
 בקיאים בזה, וכפי שרואים מהנסיון.

הנה מהנכון ללמוד מראש לדעת את הדינים מבלי המקורות עליהם, ורק בפעם השנית או
 השלישית להוסיף גם את זה, כיון שעיקר הכל הרי"ז - את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל
 האדם...

בברכה.

47 להקטיר עליה איברים שנתרו מערב שבת. קא מְשַׁמְעֵ לָהּ, שגם
48 בשבת עושים מערכה נפרדת לאיברים שנתרו מערב שבת.
49 אָמַר רַבָּא, מָאֵן הָאֵי דְלֹא תֵיַּשׁ לְקַמְחָהּ – מי הוא זה שאינו חושש
50 לקמח שהוא טוחן, לראות האם הוא מוציא קמח או סובין. כלומר,
51 אינו משגיח על הדיבור שמוציא מפיו. כלומר, רבא תמה על דברי
52 המקשן שהקשה על בר קפרא ממה שנאמר במשנה 'זהיום חמש',
53 הָאֵ כָּל יוֹם תֵּנֵן – הרי רבי מאיר אמר בפירוש במשנה 'ובכל יום
54 היו שם ארבע מערכות', והיינו, שכל יום היתה מערכה נפרדת
55 לצורך איברים שנתרו, ואף שבת בכלל. מסיקה הגמרא: קְשִׁיָּא –
56 אכן קושיא היא.
57 הגמרא מביאה שיטה נוספת בדין הקרבת איברים שנתרו מערב
58 שבת: ופְּלִיגָא בר קפרא ורבא הסוברים שאף בשבת עושים מערכה
59 נפרדת לאיברים שנתרו מאתמול, על שיטתו דְּרַב הוּנָא, דְּאָמַר
60 תְּחִילְתָּהּ של הקרבת התמיד, דהיינו שחיתתו והקרבתו דוּחָה את
61 השבת, אבל סוּפּוֹ של הקרבת התמיד, דהיינו הקרבת אבריו
62 שנתרו מערב שבת, אֵינּוּ דוּחָה את השבת, ומה שנאמר במשנה
63 שבכל יום היו ארבע מערכות, היינו בכל יום מלבד שבת. הרי
64 שרב הונא סובר שהקטרת אבריו תמיד של ערב שבת אינה דוחה
65 שבת, ושלא כשיטת בר קפרא ורבא.
66 הגמרא מפרשת את דברי רב הונא: גוּפָא, אָמַר רַב הוּנָא, תְּמִיד
67 תְּחִילְתָּהּ דוּחָה סוּפּוֹ אֵינּוּ דוּחָה. שואלת הגמרא: מָאֵ – לענין מה
68 אמר רב הונא 'סופו אינו דוחה'. משיבה הגמרא: רַב חֲסֵדָא אָמַר,
69 כוונת רב הונא היא, שסופו דוּחָה אֵת הַשֶּׁבֶת וְאֵינּוּ דוּחָה אֵת
70 הַטּוּמְאָה – אינו נעשה בטומאה. וכך מתפרשים דברי רב הונא,
71 תחילתו, דהיינו שחיתתו וזריקת דמו, דוחה את הטומאה. אבל
72 סופו, דהיינו הקטרת אבריו, אינם דוחים את הטומאה. אמנם
73 שבת נדחית גם מפני הקרבת אבריו העולה. (ורבא) [וְרַבָּה] אָמַר,
74 סופו דוּחָה אֵת הַטּוּמְאָה, וְאֵינּוּ דוּחָה אֵת הַשֶּׁבֶת – אם נשחט בערב
75 שבת, אין האיברים שנתרו קריבים בשבת. וכך מתפרשים דברי
76 רב הונא, תחילתו, דהיינו תמיד של שבת, שחיתתו וזריקת דמו
77 והקטרתו, דוחה את השבת. אבל סופו, דהיינו הקטרת איברים
78 שנתרו מערב שבת, אינם דוחים את השבת. אמנם טומאה נדחית
79 גם מפני הקרבת אבריו העולה שנתרו.
80 הגמרא דנה בביאורים שנאמרו בדברי רב הונא: אָמַר לִיה אֲבִי
81 (לרבא) [לְרַבָּה], לְדִידִךָ – לדבריך קְשִׁיָּא, וְלְדַבְרֵי רַב חֲסֵדָא קְשִׁיָּא.
82 ומכאן אביו את דבריו: לְדִידִךָ קְשִׁיָּא, מָאֵ שְׂנָא – מדוע כאן,
83 בטומאה, אתה סובר שנדחית מחמת הקטרת איברים, משום
84 דְּכֵתִיב בה (במדבר כט א) תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ, ונלמד מכך
85 שנעשה וְאֵפִילוּ בְּטוּמְאָה, אם כן, לענין שֶׁבֶת נָמִי, יש לדרוש,
86 'בְּמוֹעֲדוֹ', וְאֵפִילוּ בְּשֶׁבֶת. וְכֵן לְרַב חֲסֵדָא קְשִׁיָּא, מָאֵ שְׂנָא שֶׁבֶת
87 שנדחית, משום דְּכֵתִיב 'בְּמוֹעֲדוֹ', והיינו אֵפִילוּ בְּשֶׁבֶת, אם כן, לענין
88 טוּמְאָה נָמִי יש לדרוש, 'בְּמוֹעֲדוֹ', וְאֵפִילוּ בְּטוּמְאָה.
89 אָמַר לִיה – תירץ רבה לאביו, לֹא לְדִידִי קְשִׁיָּא, וְלֹא לְרַב חֲסֵדָא
90 קְשִׁיָּא. ומכאן רבה את דבריו: לְדִידִי לֹא קְשִׁיָּא, כִּיּוֹן שִׁישׁ לְהַשׁוּת
91 את דין סוּפּוֹ של התמיד תְּחִילְתָּהּ, ומשום כך,

1 אָבֵל מָהֵא גִּפְסָא וּמָהֵא גִּפְסָא – מהצדדים האחרים של המזבח
2 שאינם כנגד הפתח, אֵימָא לֹא – אין לקחת משם גחלים, ועל אף
3 שהם מצדו המערבי של המזבח. מסיקה הגמרא: צְרִיכָא – אכן
4 נצרכים שני הדינים, ללמד שיש לקחת ממזבח החיצון, וכל צדו
5 המערבי כשר ללקיחת גחלים לקטורת.
6 הגמרא חוזרת לדון בשיטת רבי מאיר שהיתה מערכה עבור
7 האיברים והפדרים שלא התעכלו בערב: אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר מִשׁוּם פְּרִ
8 קְפָרָא, אִמְרַת הֵיךָ רַבִּי מֵאִיר, אֵיבְרֵי עוֹלָה שְׁנֵיתוּרָו – שנתרו
9 מחמת שלא התעכלו, עוֹשָׂה לְהֵן מְעַרְבָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה וְסוּדָן עַל
10 גביה, וְאֵפִילוּ בְּשֶׁבֶת.
11 הרי שבר קפרא חידש שני דברים בדת רבי מאיר: א. שעושים
12 מערכה נפרדת לאיברים שנתרו מאתמול. ב. גם בשבת היו
13 עושים מערכה זו לאיברים שנתרו מתמיד של ערב שבת.
14 הגמרא דנה בחידושו של בר קפרא. מקשה הגמרא: מָאֵ קָא
15 מְשַׁמְעֵ לָן בַּר קְפָרָא בְּחִידוּשׁוֹ הָרֵאשׁוֹן, שְׂרֵבִי מֵאִיר סוּבֵר שַׁעֲשׂו
16 מערכה נפרדת לאיברים שנתרו מהערב, והרי תֵּינִינָא במשנה
17 (לעיל מג) דִּין זֶה, 'כָּבֵל יוֹם הָיָו שָׁם אָרְפַּע מְעַרְבוֹת וְכוּ' דברי רבי
18 מאיר, והתבאר בברייתא (לעיל מה) שאחת מהמערכות היתה
19 לצורך איברים שלא התעכלו בערב, ומה הוסיף בר קפרא על
20 דבריו. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֲבִי, לֹא נִצְרְפָה – לא הוצרך בר
21 קפרא לומר את דבריו, אֵלָא לְהוֹסִיף לשיטת רבי מאיר שאף אם
22 נותרו איברים פְּסוּלִין, אם דינם הוא שאם עלו לא ירדו, עושה
23 להם מערכה נפרדת ומקריבם, ואין אומרים שדין עשיית מערכה
24 לאיברים שנתרו היא רק באיברים כשרים.
25 ומוסיף רבי אבין: וְאֵף לְאִיבְרִים פְּסוּלִים, עושים מערכה נפרדת
26 דְּקָא שְׂמִינְיָה בְּהֵן הָאִיר – אם אחזה בהם האש מאתמול ונעשו
27 'לחמו של מזבח', אלא שלא התעכלו דיים, אָבֵל אם לֹא מְשַׁלַּח בְּהֵן
28 הָאִיר מאתמול, לֹא עושים להם מערכה נפרדת, אלא מסדרן על
29 גבי המערכה הגדולה.
30 מוסיפה הגמרא: אֵיפָא דְּאָמְרֵי, אָחַד אִיבְרִים בְּשִׁירִין וְאָחַד אִיבְרִים
31 פְּסוּלִין, אֵי מְשַׁלַּח בְּהֵן הָאִיר, אֵין – עושה להם מערכה בפני עצמה.
32 וְאֵי לֹא מְשַׁלַּח בְּהֵן הָאִיר, לֹא עושה להם מערכה בפני עצמה.
33 הגמרא דנה בחידוש השני של בר קפרא. שואלת הגמרא: מָה
34 יחדש בר קפרא כשאמר וְאֵפִילוּ בְּשֶׁבֶת, והרי תֵּינִינָא במשנה (לעיל
35 מג) בדברי רבי מאיר, 'זהיום חמש'. והיינו, שגם ביום הכפורים
36 השה לשבת סדרו מערכה עבור האיברים שנתרו מערב יום
37 הכפורים, ומה הוסיף בר קפרא על דבריו. משיבה הגמרא: אָמַר רַב
38 אָחָא בַּר יַעֲקֹב, וְאֵימְרִיךָ – בר קפרא הוצרך לומר 'ואפילו בשבת',
39 משום שאם לא היה אומר כן, סְלָקָא דְּעַתָּךְ אֵמִינָא – היה עולה
40 בדעתך לומר, דְּהֵינָ מִיָּלָה, שעושים מערכה ביום הכפורים
41 לאיברים שנתרו מערב יום הכפורים, הוא רק הֵיכָא – (באופן) דְּחָל
42 יוֹם הַכְּפוּרִים לְהוֹיֹת אַחַר הַשֶּׁבֶת – ביום ראשון, שדווקא באופן זה
43 הקטרת האיברים שנתרו משבת מותרת, משום דְּחָלְכִי שֶׁבֶת קְרִבִין
44 בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, אָבֵל אם חל יום הכפורים בְּאַמְצַע שֶׁבֶת – באמצע
45 השבוע לֹא היו מסדרים מערכה נפרדת לצורך האיברים כיון שאין
46 להקטירם ביום הכפורים, וכמו כן אין מסדרים בשבת מערכה

המשך ביאור למסכת יומא ליום שבת קודש עמ' א

8 (הורית ה) שגם שבט אחד חייב בפר העלם דבר אם עשה על פי
9 הוראת בית דינו, לכך בא רבא ללמד שאין פר הכהנים נקרא
10 חטאת ציבור, שכהנים לא נקראים 'קהל', ואין מביאים פר
11 בהוראה.
12 הגמרא מוכיחה עוד שיש תנא הסובר שפר יום הכיפורים הוא
13 חטאת ציבור: תָּא שְׂמַעֵ, דְּבַעֵי רַבִּי אֱלֵעָזָר,

1 חטאת ציבור היא אלא חטאת השותפין. מתרצת הגמרא: רבא
2 קרא לזה חטאת השותפין בכדי ללמד דְּלֹא מֵיִתּוּ בְּהֵינָם פְּר
3 בְּהוֹרְאָה, כלומר, כיון שלפי האמת רק הכהנים מתכפרים בחטאת
4 זו, ואם נאמר שהיא חטאת ציבור יטעו לסבור שהכהנים לבדם גם
5 נקראים ציבור, וכיון שכן יבואו לומר שאם הורו בית דין של
6 כהנים לכהנים לעבור על אחד מהמצוות ועשו על פי הוראתן
7 חייבים להביא פר העלם דבר של ציבור, לרבי יהודה הסובר

אבל דהאי גיסא ודהאי גיסא אימא לא צריכא - נהי דמיסק הכא דאפילו דהאי
 גיסא ודהאי גיסא כשר - הני מילי דיעבד, אבל לכתחלה - בעינן כנגד הפתח.
 כדמשמע בבבאמי ברכין ריש פרק "קדשי קדשים" (נחא), ואם תאמר: מאי איצטריך קרא למימר
 דלא מעכב? אי שקיל להו שלא כנגד הפתח - מדיכא תיתי עיכובא, הלא לא שנה עליו
 הכתוב לעכב? ואי מדכתב "חוקה", לרבי יהודה
 דאמר (למן ס,א) לא קאי חוקה אלא אדברים
 שנעשים בבגדי לבן בפנים - למה לי קרא? וש
 לומר: כיון דהוי צורך פנים - כפנים דמי, מידי
 דהוה אקטורת שחפנה קודם שחיתת הפר, דלא
 עשה ולא כלום אפילו לרבי יהודה, דצורך פנים
 כפנים דמי.

אבל לא משלה בהן האור לא - לאו דווקא
 פסולין, הוא היין אפילו כשרין, אי לא
 משלה בהן האור - לא, דקאמר: "עולת שבת
 בשבתו" ולא עולת חול בשבת, ומקשים: והאמר
 בפרק קמא דשבת (כ"א), "בכל מושבותיכם" -
 למישרי איברים ופודים הוא אדאם, ועל כרחך
 היינו איברים ופודים דחול, דאי של שבת -
 מעולת שבת בשבתו נפקא. ותירץ הרב רבי יוסף
 פרי"ח זצ"ל: דלמישרי איברים ופודים - היינו
 של שבת, דאי מעולת שבת בשבתו - ההיא
 מיירי בשחיטה חויקה. ולא נהירא לרבינו יצחק:
 דאם כן היכי גמרין מניה בפרק "אלו קשרים"
 (שם קיד, א) דחלבי שבת קריבין ביום טוב או ביום
 הכפורים? ואי קרא בשחיטה חויקה איירי - אטו
 קרבן שבת נשחט ביום טוב וביום הכפורים? אלא,
 על כרחך אהקטרת תמיד דשבת דרשין גופיה
 מקרא, כדדרשין בפרק "אלו דברים" (פסחים
 סו,א) "עולת שבת על עולת התמיד" - מכלל
 דתמיד דדי שבת, ומסתמא בכל קרבנותי קאמר,
 ומיתורא ד"בשבתו" דרשין חלבי שבת קריבין
 ביום טוב או ביום הכפורים, למר כדאית ליה
 ולמר כדאית ליה, אלא נראה לרבינו יצחק כן
 אשר ולרבינו יצחק: דהא דאמר ולא עולת חול
 בשבת - היינו בלא משלה בהן אור, וההוא
 תוספות

אבל מהאי גיסא - דפתח לא, ואף על גב דצד מערבי הוא. הכי גרסינן: אופר היה ר'
 מאיר איברי עולה שניתותרו בו' - ולא גרסינן עולת חול, דאי גרסינן ליה - מאי
 תנינא דקא פרך ליה? הא אתא לאשמועינן שבת, ואם תאמר הכי פרך ליה: בכל יום
 תנן, ואפילו בשבת. דהא חור פרך ליה תו אפילו בשבת פירכא אחריתי. מאי קא
 משמע לן - דקאמר עושה להן מערכה בחול
 - תנינא: בכל יום היו שם ארבע מערכות,
 וחדא מנייהו לאיברים שניתותרו. לפסולין -
 הך דאם עלו לא ירדו. שמשלה בהן האור -
 דמהדיא שעתא נעשו לחמו של מובה. תנינא
 היום חמש - והרי יום הכפורים כשבת, וקנינא
 דאיברי תמיד של ערב יום הכפורים עושה להן
 מערכה ביום הכפורים. בכל יום - היו ארבע
 מערכות תנן, ואפילו שבת במשמע. ופליגא רב
 הונא - אדרב קפרא ואדרבא, דאמר בכל יום
 דמתניתין דווקא הוא, ואפילו בשבת, דרב הונא
 סבר. בכל יום - לבר משבת. תחילתו דוחה -
 תמיד של שבת נשחט בשבת וקרב בשבת. סופו
 אינו דוחה - תמיד של ערב שבת אין אברין
 נקטרין משתחשך, אלא מעלן מבעוד יום. הכי
 גרסינן: גופא אמר רב הונא כו', מאי אינו דוחה
 - אינו דוחה את הטומאה הקטר חלבים
 ואימורין אלא זריקת דמו חלבד. לישנא
 אחרת: תחילתו - הקטר חלבים, סופו -
 איברים שניתותרו מבערב, וזה שמעתי.
 והראשון נראה בעיני.

טומאה
 את השבת ואינו דוחה את הטומאה, ורבא אמר: דוחה את הטומאה ואינו דוחה את השבת.
 אמר ליה אבי לרבא: לדידך קשיא, ולרב חסדא קשיא. לדידך קשיא: מאי שנא טומאה -
 דכתיב "במעודו" ואפילו בטומאה, שבת נמי - "במעודו" ואפילו בשבת! ולרב חסדא קשיא:
 מאי שנא שבת דכתיב "במעודו" אפילו בשבת, טומאה נמי: "במעודו" ואפילו בטומאה! -
 אמר ליה: לא לדידי קשיא, ולא לרב חסדא קשיא. לדידי לא קשיא; סופו - בתחילתו,
 תוספות

דלמישרי איברים ופודים הוא אדאם - במשלה בהן האור. ואם כן הא דקאמר הכא ללישנא קמא דווקא משלה בהן האור, דווקא פסולין, אבל כשרין לא - לא בעי למימר אבל
 כשרין אפילו לא משלה בהן האור, אלא הכי קאמר: אבל כשרין לא איצטריך למימר דשרי היכא דמשלה בהן האור. ומיהו, אפילו ללישנא קמא לא שרי אפילו בכשרים אלא
 במשלה בהן האור דווקא. וכוונתו, יכולני ליישב שלא יקשה לפירוש הרב פורת: דודאי אי לא היה כתב קרא "דלא תבער" למישרי איברים ופודים מקרא ד"עולת שבת בשבתו"
 לא היה דרשין אלא שחיטה חויקה דמעכב, אבל הקטרה - לא, כיון דיכולין להתמין עד הלילה. והא דכתיב "עולת שבת בשבתו" - הוה דרשין ליה הכי: אם נאנסו ולא
 שחטו תמיד של שבת ושחטו אותו ביום הכפורים, ולמר ביום טוב, היכא דחל יום הכפורים או יום טוב אחר השבת. אבל בתר דנפקא לן מילא תבער" למישרי איברים ופודים
 בתמיד של שבת - מהשתא מוקמינא קרא ד"עולת שבת בשבתו" אף לאיברים ופודים, למר דחלבי שבת קריבין ביום הכפורים או ביום טוב, למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה.
 ועריך למר לפירושו כמו כן דמודה הוא דאפילו דחול שרי בשבת, היכא דמשלה בהן האור, כדמשמע בשמעתין לכולי עלמא. ולכל הפירושים נראה לי דווקא שאנו צריכין לפרש
 ללישנא קמא דהכא דקאמר לא נצרכה אלא לפסולין - דפסולין דנקט לאו דווקא, והוא היין כשרין, אלא דבכשרין לא איצטריך לאשמועינן. ונראה לי דהא דאמר ולא עולת חול
 בשבת, ולא עולת חול ביום טוב - היינו בביל שבת או בביל יום טוב, דלא ניתנו שבת יום טוב לדחות בהדיא שעתא אצל שום קרבן, והא דאמר למישרי איברים ופודים הוא
 אדאם - איכא לאוקמי קרא דלמיסתבר דהיינו סמוך לבקר, כי מסדר מערכה דיומיה. וכיון דבלאו האי פקח ושחוק, אלמא: הקטרה היא בטומאה מיעו, יש לומר: דלא קשה דקרא ד"לא תבער"
 אתא למישרי איברים ופודים דחול שניתותרו, ואפילו לא משלה בהן האור כשרין, ללישנא קמא דהכא ופסול במשלה בהן האור. ולא יכא דאמר אחד כשריה ואחד פסולה -
 דווקא משלה בהן האור. והא דאמר חלבי שבת קריבין ביום הכפורים וביום טוב - היינו אפילו בתחילת הלילה מעלן ומקטירן, מה שאין כן בעולת חול ביום הכפורים וביום טוב.
תחילתו דוחה וסופו אינו דוחה רב חסדא אמר דוחה את השבת כו' - פירש רש"י: תחילתו - תמיד שחיטה חויקה דוחה את הטומאה, סופו - היינו הקטרתו אינו דוחה
 הטומאה. אבל שבת דוחה אפילו סופו. ורבה אמר: תחילתו דוחה, תמיד של שבת שחיטה חויקה דוחה את השבת וקרב בשבת, סופו - תמיד של ערב שבת אינו דוחה, דאין איברים
 נקטרין משתחשך, אלא מעלן מבעוד יום. וזה הפירוש תופש עיקר. והקשה רבינו יצחק: דהתנן בפרק "כיצד צולין" (פסחים ע"ב) משה דברים באין בטומאה, ועל כרחך אפילו הקטרת
 אימורים קאמר, מדקאמר: ואינו נאכלין בטומאה - מכלל דכל השאר בא בטומאה, שחיטה חויקה והקטרה. ועוד: דהתנן בהדיחו עומר - דהיינו הקטרה. ולעיל נמי בפרק קמא
 (ו,א) אמרינן: היה מקריב מנת זרע ואילים וכבשים וטמאת בידו וכו', ע"ד: אומרים לו הי פקח ושחוק, אלמא: הקטרה היא בטומאה מיעו, יש לומר: דלא קשה דקרא ד"לא תבער"
 דמנחה במקום זריקת דם דובה, וכי היכי דזריקה דוחה טומאה - הכי נמי הקטרת קומץ. כדאמר בבבאמי ברכין פרק קמא (ג,ג) מקטיר נמי היינו זרק. ומאין נאכלין בטומאה - נחיא,
 דיש לומר דנקט לישנא דשייך בכלהו, דכולהו אין נאכלין בטומאה אבל לענין הקטרה - יש מוח שנקטרת בטומאה כגון מנת העומר, ומיהו, קשה: דרב חסדא מפרש למילתא
 הכל בתמידי דכל יומא ויומא תחילתו שחיטה חויקה דוחה הטומאה סופו אינו דוחה טומאה - דהיינו הקטרה, ולא מיירי באיברים שניתותרו. ורבה מפרש תחילתו דוחה שבת תמיד
 דשבת סופו אינו דוחה איברים שניתותרו. ועוד: מאי קאמר תחילתו דוחה שבת שחיטה חויקה - אפילו סופו נמי דחי שבת הקטרה תמיד דשבת! ועוד: דלרבה דתחילתו דוחה
 שבת

1 שבת — היינו אפילו סופו הקטרתו. ולרב חסדא תחילתו דוחה טומאה — היינו דווקא שחיטה חזיקהו וליכא למימר דלרבה נמי תמיד דשבת תחילתו דוחה שבת — שחיטה חזיקה, סופו —
2 הקטרתו, אינו דוחה, דהאמר בפרק "אלו דברים" (פסחים סח.ב): בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה, שהרי הקטר חלבים ואימורים כשרים כל הלילה, ואין ממתין להם עד שתתשך. ועוד:
3 מאי קאמר רבה שבת תחילתו לאו בר מידחי שבת הוא — סופו נמי לא דחי, ואי סופו אין דחי דקאמר אפילו בתמיד דשבת מאי קאמר דלאו בר מידחי שבת הוא? הא בר מידחי שבת הוא
4 על כן נראה לרבינו יצחק פירוש שני שפירש רש"י: תחילתו וסופו — הכל על הקטר חלבו קאי, וקאמר רב חסדא: הקטר חלבו שלא ניתורתו — דוחין טומאה, סופו — איברים שניתורתו אינן

5 דוחין הטומאה, לעשות להם מערכה בפני עצמן
6 ולהקטיר בטומאה, אלא מקטירן בטומאה על
7 המערכה גדולה, דכיון דטומאים הן אינן דוחין
8 הטומאה, דלא חשיב בתמיד דיומיה ודוחה את
9 השבת, כדגמרינן (שבת כ.א) מ"בכל מושבותיכם"
10 ועושין להם מערכה בפני עצמן — כיון דכשירים
11 הן. ורבה סבירא ליה: תחילתו דוחה את השבת —
12 איברים דתמיד דיומיה, סופו — איברים
13 שניתורתו, אינן דוחין שבת לעשות מערכה בפני
14 עצמן, אפילו אם הן טהורין, אבל דוחה את
15 הטומאה, אם ניתורתו בחול עושין להם מערכה
16 בפני עצמן, ומקטירן בטומאה. והיינו פלוגתא,
17 דלעיל קאמר אפילו פסולין עושין להם מערכה
18 בפני עצמן ואפילו בשבת והיינו פלוגתא דרב
19 הונא בין לרבה בין לרב חסדא. ורבה דאמר סופו
20 אינו דוחה שבת לית ליה פירכא דרבה, דאמר
21 בכל יום תנן, אלא סבירא ליה לרב משבת, ומה
22 שכתב רש"י הראשון עיקר — נראה כי הוקשה לו
23 על פירוש שני דקאמר תחילתו דעיקר כפרה ואי
24 אאיברים קאמר — הני לאו עיקר כפרה ניתנו.
25 ומיהו, לא קשה, דבהקטרה נמי איכא כפרה,
26 ועיקר כפרה קרי לתמיד דיומיה. וגדולה מזו
27 אמרנן לעיל בפרק שני (כ.א): איצטריך, סלקא
28 דעתך אמינא כיון דעבדתי דלא מעבכא כפרה
29 היא כו', אבל הפשט ניתוח מעבכא כפרה —
30 בעי כהונה, אלמא: אפילו הפשט ניתוח קרי עיקר כפרה לגבי תניית אש דהדיות, אף על גב דעיקר כפרה בדם היא. כל שכן בהקטרה דיומיה, ניחא דקרי ליה עיקר כפרה לגבי איברים
31 דניתורתו.

32 **בי** פליגי דאחתה אארעא וכבייה אביי אמר חייב — הקשה רבינו שמחה: דאמר לעיל (מד.ב) נתפור הימנה קב גחלים — מבכדן לאמה, ופירש רש"י: לאמת המים שבעורה. וקשה לאביי.
33 ופירש: דלאמה דלעיל — אין זה אמת המים אלא מקום הוא. ולי נראה דלא קשיא, דלא מיהיב, משום דכיון דבמתכוין חותה בשל ארבעה קבין ומערה לשל שלשה קבין, ונתפור מהן
34 קב, ומה שנתפור אינו עומד לאוספן — אפילו אביי מודה כיון דאינתיק אינתיק. אבל אש דמתתה דומנורה מיירי דאחתה אארעא, ובכלי, וחזי למצוה — ולהכי חייב לאביי, ולרבה פטור —
35 דלא מיהיב אלא או בראש המזבח, או אפילו למטה היכא דקאי לאהוריה, כמו המוריד גחלת וכיבה דחויא לאהוריה. ושוב מצאתי בתוספות תמיד של רבי ברוך רבי יצחק שהקשה
36 הקושיא, ותירץ כמו שתירצתי. עוד תירץ: דמכבדן לאמה — לאחר שכבו. וכתב שרבינו נסים וצ"ל הקשה אותה במגילת סתרים, וחזו לשוננו: הא גחלים קדושים הן, כדתנן (חגיגה כג.ב): הוסיף
37 רבי עקיבא הסלת והלבונה והגחלים שאם נגע טבול יום במקצתן — פסל את כולן, ואם כן איך מבכדן לאמה? והלא מפסיד קדושים! ותירץ דבירושלמי מקשה זאת הקושיא, בפרק בתרא
38 דחגיגה, והכי גרסינן תתם: תינח קטורת ולבונה, גחלים מאי? פירוש: אמאי פסל את כולן? והלא אינם קדושים! אמר רבי בון בר רב כהנא: תיפתר בגחלים של יום הכפורים, שבמה שהווא חותה
39 את כולן הוא מכניס, אבל גחלים של כל יום — לא, כההיא דתנינן: נתפור הימנה קב גחלים — מבכדן לאמה. פירוש: גחלים של יום הכפורים בכלי שחותה בו הוא מכניס, להכי הכלי מצרפן.
40 אבל מחתה של כסף שאין כליון — לא מצרפן להו, ואינן קדושים, ולכן מבכדן לאמה. ומיהו, רבינו ברוך פירש פירוש הירושלמי בענין אחר: דבעי למה פסל את כולן, והלא אינו צריך לכלי,
41 שהרי נתפור מהן קב גחלים. ואפילו למאן דאמר בחגיגה (כד.א) דכלי מצרף אפילו שאין צריך לכלי — היינו למאן דאמר צירוף דאורייתא, דאז הוסיפו חכמים אפילו שאין צריך לכלי. אבל
42 למאן דאמר צירוף דרבנן — לא, וכדמוכח בפרק "הקומץ רבה" (מנחות כד.א) ומשני: בשל יום הכפורים, שהיו בולם קדושים, והוא הדין דהוא מצי לתרצוי במחתה שניה של שלשה קבין,
43 שמאותה לא נתפור כלל. ורבינו תם משיב לרוב רבי יעקב ישראל בענין אחר: דלכך מבכדן לאמה — דכלי שרת אין מקדשין אלא מדעת, ולא מיקדשי הנך גחלים. וקשה: דאם כן תקשה
44 מכאן למאן דאמר פרק "לולב וערבה" (סוכה מט.ב) כלי שרת מקדשין שלא מדעת! מיהו, בפרק קמא דמנחות (ו.א) דייק רבי יוחנן מברייתא: זאת אומרת כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת.
45 ושמא סבור כההיא ברייתא. והכי נמי אין לומר דמתתה ראשונה של ארבעה קבין לא הייתה כלי שרת — דהא כתיב "ולקח מלא המזחה גחלי אש" — משמע שהיתה כלי שרת, ולא יתכן
46 לומר דווקא דיום הכפורים קדושה, דביום כפור כתיב קרא, ועוד: כיון דהווא על המזבח — מקדש את הראוי לו, ודחוק לומר דהיינו דווקא בקרבנות.

הדרן עלך טרף בקלפי

1 **וכיבה** - חייב. כמאן - פאבוי? - אפילו תימא פרבא, התם לא אינתיק למצוה, הכא אינתיקה
2 למצוה, איפא דאמרין: דאחתיה אארעא וכבייה - דכולי עלמא לא פליגי דפטור, פי פליגי -
3 דכבייה בראשו של מזבח. אפי אמר: חייב, אש המזבח הוא. רבא אמר: פטור, פיון דנתקה
4 - נתקה, אלא הא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: המוריד גחלת מעל גבי המזבח וכבה
5 - חייב, כמאן? לא פאבוי ולא פרבא! - התם לא אינתיק למצוה, הכא - אינתיק למצוה.

הדרן עלך טרף בקלפי

1 כל שכן בהקטרה דיומיה, ניחא דקרי ליה עיקר כפרה לגבי איברים
2 דניתורתו.

הדרן עלך טרף בקלפי

יומא דף מז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קכה

רבה בר אבוח, וכי נעמיד שטובר רק פאפיי, שאמר שגם גחלת
 שהורידו אותה מעל גבי המזבח לרצפה היא עדיין בכלל אש
 המזבח וחיבי על כיבויה. משיבה הגמרא: אפילו תימא – אפילו אם
 תאמר שרבה בר אבוח סובר פרכא בדין כיבוי אש מחתה ומנורה,
 אין זה סתירה לדבריו, כיון שיש לחלק בין המקרים. והיינו, הָתָם –
 בדברי רבה בר אבוח, המכבה חייב משום שהגחלת לא אינתיק
 למצותה – לא נותקה והורדה מהמזבח לצורך מצוה אחרת, אלא
 הורדה סתם, לכך היא בכלל אש המזבח אף לאחר הורדתה, אבל
 הפא – בדברי רבא שהמכבה פטור, היינו משום שאינתיקה
 למצותה – ניתוק הגחלים והורדתם מהמזבח נעשה לצורך קיום
 מצוה אחרת של לקיחת גחלים מהמזבח למחתה או למנורה,
 וצורך זה גורם שאין הגחלים בכלל אש המזבח.
 הגמרא מביאה דרך אחרת בביאור מחלוקת אביי ורבא: איכא
 דאמרי – יש שאמרו שמועה זו באופן אחר, דאחתייה לגחלים
 אארעא וכוונה, דכולי עלמא לא פליגי, ואפילו אביי מודה דפטור
 כיון ששוב אין עליהם שם אש המזבח. כי פליגי, דכתיבה בראשו
 של מזבח, לאחר שניתקה ממערכתה. אפיי אמר חייב, כיון שעדיין
 אש המזבח הוא, וגם על אופן זה נאמר 'לא תכבה'. ורבא אמר
 פטור, כיון דנתקה לגחלת מעל גבי המזבח והניחה בתוך המחתה,
 נתקה בזה משם 'אש המזבח' על אף שהוא עומד בראש המזבח,
 ולכך אינם בכלל איסור 'אש המזבח' על המזבח לא תכבה.
 מקשה הגמרא: אלא הא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח המוריד
 גחלת מעל גבי המזבח וכוונה חייב, הרי לפי לשון זו קשה, במאן –
 כשיטת מי סובר רבה בר אבוח, הרי לכאורה אינו סובר לא פאפיי
 ולא פרכא, שהרי שניהם מודים שגחלת שהורדה לרצפה אינה
 בכלל 'אש המזבח' ואין בה איסור כיבוי. מיישבת הגמרא: הָתָם –
 בדברי רבה בר אבוח, לא אינתיקה לגחלת למצותה, ומשום כך היא
 עדיין בכלל 'אש המזבח' אף לאחר שהורדה לארץ. אבל הפא –
 בדברי אביי ורבא, אינתיקה למצותה, וכבר אינה בכלל 'אש
 המזבח', ואין בה איסור כיבוי האמור דווקא באש המזבח. הדין
 עלך שרף בקלפי

לענין דחיית מוקמא, דתחילתו של תמיד זה עליו אנו דנים, פה
 מידקא מוקמא הוא, שהרי אם אין כהן טהור שיזרוק את הדם, כהן
 טמא זורק את הדם, ואם כן, סופו, דהיינו הקטרת איבריו, נמי דחי
 את הטומאה. אבל דין דחיית שבת, דתחילתו של תמיד זה לאו פה
 מידקא שבת הוא, שהרי כבר נשחט בערב שבת, וגם נזרק דמו לפני
 שבת, סופו נמי לא דחי את השבת.
 וכן לרב הקדא לא קשיא, משום שסופו בתחילתו (תחילתו) לית ליה
 – הוא אינו סובר שצריך להשוות את דין ההקטרה לדין השחיטה.
 ולכך, איסור שבת, דהותרה היא פציבור – שלגבי קרבן ציבור הוא
 בגדר 'הותרה', סופו נמי דחי את השבת, ואפילו הקטרת איברי
 תמיד של ערב שבת דוחים איסור שבת. אבל איסור מוקמא,
 דהותרה היא פציבור – שלגבי קרבנות ציבור היא רק בגדר 'דחיה',
 אם כן, דווקא תחילתו, דעיקר פפיה הוא, שהרי הכפרה תלויה
 בשחיטה ובזריקה, דחי את הטומאה, אבל סופו, דלאו עקר פפיה
 הוא, לא דחי את הטומאה, ולכך אין מקריבים את האיברים
 בטומאה.
 הגמרא דנה באיסור כיבוי שנאמר לגבי אש של מזבח החיצון
 (ויקרא 11) 'אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה', האם כלול בזה
 אף כיבוי גחלים של קטורת ומנורה: איתמר, המכבה אש ו-גחלים
 שחתה לצורך מחתה ומנורה. אפיי אמר, חייב מלקות, משום שעבר
 על הלאו של לא תכבה, ורבא אמר, פטור.
 ומבאר הגמרא את מחלוקתם: דכתיבה את הגחלים אחר שחתה
 אותם כשהם עדיין בראשו של מזבח, דכולי עלמא ו-אביי ורבא
 לא פליגי בזה, ואפילו רבא מודה דחייב, כיון שעדיין הם נחשבים
 'אש המזבח'. כי פליגי, באופן דאחתייה אארעא וכוונה – כשיביה
 את הגחלים לאחר שהורידם מהמזבח. אפיי אמר חייב, משום
 שאף לאחר הורדתם מהמזבח, אש המזבח הוא. ורבא אמר פטור,
 כיון דנתקה נתקה – כיון שניתק את האש והורידה מהמזבח, ניתק
 אותה בזה מכלל 'אש המזבח', וממילא אינה בכלל הלאו של לא
 תכבה' שנאמר על אש המזבח.
 שואלת הגמרא: אלא הא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח,
 המוריד גחלת מעל גבי המזבח וכוונה חייב, במאן – כשיטת מי סובר

המשך ביאור למסכת יומא ליום רביעי עמ' א

שכתוב במשנה 'כך היתה מדתה', היינו לומר שלא יחסר ושללא
 יוותר, וכך פירוש המשנה, חפן מלא חפניו ונתן לתוך הכף וכו',
 וכך, מלא חפניו בדיוק, היתה מידת החפינה, שיהיה מלא חפניו
 בצמיצמו ולא יחסר מזה ולא יותר על כך אפילו משהו.
 הגמרא מביאה ברייתא נוספת הדנה בידי קומי: תנו רבנן, כתוב
 בתורה (ויקרא 13) 'יקמץ משם מלא קמצו', יכול – מפסוק זה לבד
 הייתי יכול לומר שצריך שיהיה הקומץ מכוון – גרוש ומבצבץ
 ויוציא מכל צד, שכך משמע 'מלא קמצו' שיהיה עוד חוץ ממה
 שבתוך הקומץ, תלמוד לומר במקום אחר (ויקרא 14) 'והרים ממנו
 בקמצו', ומשמע שכל מה שירים יהיה בתוך קומצו ולא יצא לחוץ,
 ואי בקומצו – אילו היה נאמר רק 'בקמצו' ולא היה נאמר 'מלא
 קמצו', יכול יהא די בזה שיקמוץ אפילו רק בראשו אצבעותיו
 שהתורה לא חששה למליו הקומץ, ש'והרים ממנו בקמצו' משמע
 שירים בקומץ ידו מעט מהמנחה, אבל לא שיהיה כל הקומץ מלא
 עד פס ידו, תלמוד לומר 'מלא קמצו', ומשני הפסוקים מפורש
 שצריך שיהיה הקומץ מלא ובלבד שלא יבצבץ החוצה, שכך
 תהא קמיצת הכהן בקמצו אינשי – כמו שדרך האנשים לקמוץ
 בידיהם, הא ביצד הוא מעשה הקמיצה, חופה – סוגר שלש
 אצבעותיו האמצעיות שהן אצבע אמה וקמיצה על פיסת – כף ידו
 וקומץ בהם מסולת המנחה,

הגמרא מביאה ראייה ממשנתנו לפשוט את הספק: תא שמע, שנינו
 במשנתנו, חפן מלא חפניו וכו' וכה היתה מדה, מאי לאו שכוונת
 המשנה לומר שאם רצה לעשות מדה (אחרת) עושה, וכך פירוש
 המשנה, חפן מלא חפניו ונתן לתוך הכף, ושיעור החפינה הגדול
 לפי גדלו והקטן לפי קטנו, וכך היתה גם מידתה של הכף, כלומר
 שכשרוצה לעשות כלי לחפינה גם כן צריך לעשות כך את הכלי
 הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, ומשמעות המשנה שאפשר
 לעשות כלי כדי לחפון בו.
 דוחה הגמרא: לא, אין ראייה מהמשנה שאפשר לעשות כלי
 לחפינה, שאפשר לפרש את המשנה באופן אחר דהכי קאמר – כך
 פירוש המשנה, וכה – כשם שמורד וחופן בחוץ מלא חפניו ונתן
 בכף, כך היה חוזר ומורדה וחופנה – מערה אותה לחפניו לפני
 לפני שמקטירה על המחתה.
 מקשה הגמרא: אם כן שמעת מינה חופן וחוזר וחופן, שמלבד
 החפינה שבחוץ צריך לחזור לחפון בפנים, ולהלן (מט). מסתפקת
 בכך הגמרא אם חוזר וחופן או לא. מתרצת הגמרא: שממהשת
 אין ראייה מוכחת לומר שחופן וחוזר וחופן, דהילכא – אולי
 הפירוש במשנה שאם רצה לעשות מדה עושה כמו שפירשנו לעיל,
 וגם אי אפשר לפשוט מהמשנה שיכול לעשות כלי מידה לחופן,
 שאולי הפירוש במשנה שכך היה חוזר וחופן בפנים, ולכן לא נוכל
 לפשוט ממשנתנו אף אחת משתי הספיקות. אי נמי יש לומר, שמה

פרק המישו - הוציאו לו

1 פרק זה עוסק בהמשך עבודת יום הכיפורים, ועניני הפרק יתחלקו
2 לחמשה חלקים. א. ענין הקטורת הנעשית לפני ולפנים על
3 המחטה בין בדי הארון. ב. חזרתו אצל דם הפר הנמצא על הרובד
4 הרביעי שבעזרה, והזאתו מדמו לפני ולפנים. ג. שחיטת השעיר
5 שעלה עליו הגורל לה, וקבלת דמו והזאתו לפני ולפנים. ד. הזאת
6 דם הפר והשעיר על הפרוכת, וערבוב דם הפר והשעיר והזאתו
7 על מזבח הפנימי ושפיכתו על יסוד מזבח החיצון. ה. אם אירעו
8 קלקולים בעבודה, כגון ששינה בסדר או נשפך הדם, כיצד יעשה.

משנה

10 משנתנו עוסקת בהמשך ענין הקטורת. וזאת לאחר שכבר שנינו
11 בפרק הקודם שהכהן גדול חתה במחטה גחלים ממזבח החיצון
12 והניחה על הרובד הרביעי שבעזרה. הוציאו לו מלשכת הכלים את
13 חפץ ריקנית, ואת המחתה מלאה קטורת דקה מן הדקה מלשכת
14 בית אבטינס. חפץ מהקטורת שבמחטה מלא חפניו, ונתן הקטורת
15 שבידיו לתוף חפץ. כהן הגדול באיבריו היה חופף לפי גדלו, והקפין
16 באיבריו לפי קטנו, וכך היתה מדה. נטל את המחתה של גחלים
17 והמונת על הרובד הרביעי שבעזרה בימינו, ואת חפץ שהניח בה
18 מלא חפניו קטורת בשמאלו.

גמרא

20 שנינו במשנה, הוציאו לו וכו' ואת המחטה. שואלת הגמרא: וכו'
21 עתה הוציאו לו את המחתה, [הא] תנא ליה בפרק הקודם נטל את
22 המחתה ועלה לראש המזבח וחזקה יורד. מתרצת הגמרא: התיב
23 מה שנאמר שם נטל את המחטה, הכוונה למחתה הנחלים לצורך
24 נטילתם מהמזבח, והקא מה שנינו כאן הוציאו לו את המחטה/
25 הכוונה למחתה דקטורת, ותניא, הוציאו לו כף ריקן מלשכת הכלים
26 ומחתה גרושה של קטורת מלשכת בית אבטינס.
27 שנינו במשנה: חפץ מלא חפניו ונתן לתוף חפץ, הגדול לפי גדלו
28 והקפין לפי קטנו וכך היתה מדה. שואלת הגמרא: כף ביום
29 הכפורים למה לי - לשם מה צריך להטריח את הכהן גדול לקחת
30 גם כף, הרי מלא חפניו קטרת סמים דקה והביא אמר רחמנא,
31 ומשמע שלא הקפידה התורה שיביא דווקא על ידי כלי, אלא
32 אפשר להביא אף בחפניו, ומשום חולשתו של כהן גדול היה לנו
33 לומר שיוליך בחפניו למנוע ממנו טורח נשיאת הכלי.
34 מתרצת הגמרא: משום דלא אפשר בלא כלי, דהיכי נעביד - כיצד
35 נעשה שיוכל להביא את הקטורת בלא כלי, אם נאמר דנעיל -
36 שיכנס פעם ראשונה להכניס את הגחלים, והדר נעיל פעם שניה
37 להכניס את הקטורת בחפניו, הלא בהקאה אחת אמר רחמנא
38 שיביא את הגחלים והקטורת ולא בשתי בהקות, שכך נאמר ויקרא
39 טו יב, וקח מלא המחטה גחלי אש וגו' ומלא חפניו קטרת סמים
40 דקה והביא. ואם נאמר דנשקליה - שיקח לקטורת גחליו וינחיתה
41 [למחתה] עלה - ויניח המחטה של הגחלים על ידיו המלאות
42 קטורת, וליעול - ויכניסם כך בהבאה אחת, הלא כי מטי התיב -
43 כשיגיע לקודש הקדשים, היכי נעביד - כיצד יניח המחטה על
44 הרצפה, נשקליה בשניה וינחיתה למחתה - יקח המחטה בשיניו
45 ויניחנה, השתא לפני מלך בשר ודם אין עושיין בן להביא דבר בפיו,
46 לפני מלך מלבי המלכים הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה
47 שאין ראוי לעשות כן, הלכך לא אפשר אם לא על ידי כלי, ובין
48 דלא אפשר, עבדין בראשונה כנשיאים שהביאו קטורת בכף,
49 שנאמר (במדבר יד) כף אחת עשרה וזהב מלאה קטרת.
50 שנינו במשנה: נטל את המחתה בימינו ואת חפץ בשמאל. שואלת
51 הגמרא: יציא בארעא ויניחא בשמי שמיא - האורח למטה והגר
52 האורח למעלה למעלה, כלומר, הקטורת שהיא העיקר אותה
53 נוטל בשמאל שאינה חשובה, והגחלים שהם רק הכשר מצוה
54 שעל ידם מקטירים, אותם נוטל בימין החשובה. מתרצת הגמרא:
55 זו - המחטה של גחלים מריבה שמחוקת שלשה קבין ודיתה
56 כבידה, וזו - הכף של קטורת מועטת שאין בה אלא מלא חפניו,

58 ועל כן היה נוטל את המחטה הכבדה בימין, ואפילו בזמן ששנינו
59 שוין וכגון אם היה כהן שחפניו גדולים ומחוקים שלשה קבין,
60 ויפגשה דרבי ישמעאל בן קמחית שחפניו היו מחזיקין ארבעה
61 קבין, גם כן היה נוטל המחטה עם הגחלים בימין, כיון שרוב פעמים
62 הגחלים היו יותר מהקטורת תיקנו שיטול את הכף בשמאל. (זו
63 חמ' וזו צוננת). אמרו עליו על רבי ישמעאל בן קמחית, שהיה חופף
64 ארבעת קבין במלוא חפניו, והיה מתפאר בעצמו ואומר כל הנשים
65 ירדו, וחד של אימא עלה לנג - עלה למקום הגבוה ביותר, כלומר
66 גבר על כולם ויצא משובח מכולם. מבארת הגמרא: אימא דאמרי
67 זרז זה מלובר בערסקו, דהיינו תבשיל של חטים, וכדברה בר יונה,
68 דאמר רבה בר יונה אמר רבי יחיאל, ערסן יפה לחולה, וסתם
69 מעוברות חולות הן ותיקנו להן ערסן להברות אותן ואת עוברן,
70 ואותו ערסן של אימו של רבי ישמעאל עלה על כולן, ולכן רבי
71 ישמעאל היה גדול ומשובח מכולם. ואימא דאמרי זרז זה בשכבת
72 ירע קאמר, שאין הולד נוצר מכל הטיפה אלא מן הברור והטוב
73 שבה, ואימו של רבי ישמעאל קלטה מן החלק הברור והמשובח
74 ביותר, וכדרכי אמהו, דרבי אמהו רמי - הקשה, פתיב בשרית דוד
75 'ביום הציל ה' אותי מכף כל איביו, ושירה זו כתובה בעמיים,
76 בספר שמואל (ב' כב מ) כתוב 'תורני [חיל] למלחמה, וכתוב ותורני
77 חסר אלף, ופתיב בתהלים (יח מ) בפסוק באותו ענין 'המאורני
78 [תאורני] חיל למלחמה' ותאורני באלף. ודרש כך, אמר דוד לפני
79 הקדוש ברוך הוא, רבנו של עולם בתחילה 'ותורני' דהיינו וירתיני
80 לשון זורה, שבורר את האוכל מהפסולת, שיצרתי מן הטוב
81 והברור שבטיפה, ועל ידי כך יורדתי שיצאתי מזורו וחזק, וזהו
82 'ותאורני', לשון חגירת כח במתניים.
83 אמרו עליו על רבי ישמעאל בן קמחית, פעם אחת ביום הכיפורים
84 יצא וסיפר דברים עם ערבי אחד בשוק ונתנה צינורא - טיפת רוק
85 מפיו של הערבי על בגדיו של רבי ישמעאל, וחכמים גזרו על גוי
86 שיהיה מטמא כזו ורוק הזב מטמא גם במשא, וכיון שנגע הרוק
87 בבגדיו הרי הוא נושא את הרוק ונטמא, וצריך טבילה והערב
88 שמש, ולא היה יכול לעבוד עבודה בו ביום, ונכנס וישב אחיו
89 ושמש תחתיו בכהונה גדולה, וראתה אמן שני בהנים גדולים ביום
90 אחד.
91 ושוב אמרו עליו על רבי ישמעאל בן קמחית, פעם אחת ביום
92 הכיפורים אחר יצא וסיפר עם הגמון אחד בשוק ונתנה צינורא מפיו
93 של ההגמון על בגדיו ונטמא, ונכנס יוסף (עם) אחיו ושמש תחתיו,
94 וראתה אמן שני בהנים גדולים ביום אחד.
95 תנו רבנן שבעה ננים היו לה לקמחית וכולן שמשו בכהונה גדולה,
96 וכגון שאירע ברבי ישמעאל פסול כמה פעמים ובכל פעם לא היה
97 שם אותו אחד ששימש תחילה במקומו, אמרו לה חכמים, מה
98 עשית שזכית לכהן, אמרה להם מימי לא ראו קודות ביתי קלעי שערי,
99 שהייתי נזהרת מאד מלגלות שיער ראשי בביתי, אף באופן שמן
100 הדין מותר, ובשכר צניעות יתירה זכיתי לכהן, אמרו לה חכמים
101 הרבה עשו בן שנהרו בצניעות יתירה ולא הועילו להיות בניהם
102 כהנים גדולים.
103 שנינו במשנה, חפץ מלא חפניו וכו'. הגמרא דנה בדין מדיני
104 החפינה: תנו רבנן, לענין קומץ נאמר (ויקרא ו ט) 'והרים ממנו
105 בקמצו', ולומדים מזה שצריך לקמץ בקומץ ידו ממש ושללא יעשה
106 כלי מדה לקומץ כמידת קומצו ויקמץ בו מן המנחה. איפשיא לה,
107 לענין חפינת הקטורת של יום הכיפורים מהו שיעשה כלי מדה
108 לחפינה - שיתקין כלי המחזיק כמידת מלא חפניו ויחפון בו.
109 מבארת הגמרא את צדדי הספק: התיב לענין קומץ הוא דבתיב
110 'בקמצו' שיקמץ בידו ולא יעשה מידה, אבל התיב דלא פתיב
111 'בחפניו' אלא 'מלא חפניו קטרת סמים דקה' (שם טו יב), לא צריך
112 לחפון דווקא בידי ויכול להתקין לו כלי כמידת חפניו ובו יחפון,
113 או דילמא ליה גזירה שוה 'מלא' 'מלא' 'מלא' בחפינה כתוב
114 'ומלא חפניו', ובקומץ כתוב 'קמץ משם מלא קמצו', ולומדים
115 שכמו שבקמיצה צריך שיקמץ דווקא בידו ולא בכלי, כמו כן הדין
116 בחפינה.

יומא. פרק חמישי – הוציאו לו דף מז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזליץ) קבז רש"י

1 **הוציאו** לו, השתא לפני מלך בשר ודם אין עושין כן – תימה לוי: והאמר לקמן (מטב.)
 2 נוטל הבוך בראשי אצבעותיו ויש אמורים בשיניו. והיכי עביד הכי? השתא לפני
 3 מלך בשר ודם אין עושין כן? ויש לומר: דהתם אינו אלא מושך הבוך אצלו, והבוך אינו מונח
 4 באויר אלא על ידו הוא מונח ומושכו אצלו בשיניו כדי לחפון פעם אחרת. אבל לימשוך
 5 למחתה בשיניו, ולאחותה אארעא – לא אורח
 6 ארעא. אבל תימה לוי: לעביד למחתה בית יד
 7 ארוך. דבלאו הכי אמרין לעיל דביום הכפורים
 8 ידה ארוכה, ועשה לה בית יד ארוכה שתגיע עד
 9 בית השחי, ויתפוש אותה בבית השחי, וראש
 10 המחתה תהא מונחת על ידיו או ידיו או דרועו
 11 השמאלי, וכי מטי לפנים – ישלשל ידיו עד
 12 הרצפה, וישמטו ידיו בנחת מתחת המחתה, וישיב
 13 המחתה על הרצפה: ויש לומר: כיון דבעינן מלא
 14 המחתה גזלי אש – אי אפשר שלא יפור מן
 15 קצת אי הוה עביד הכי. אי נמי, יש לומר: לפני
 16 מלך בשר ודם אין עושין כן בר.
 17 **וכך** היתה מדתה מאי לאו שאם רצה לעשות
 18 מדה עושה כן – תימה: אמאי לא קאמר
 19 כך היה מדתה על הכף כשיעור חפניו של כל כהן
 20 גדול, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, היו עושין
 21 כל שעה כף אחת כפי אותו שיעורו יש לומר:
 22 דלמה היה להם לעשות כן? אדרבה, טפי ניהא אם
 23 הכף היתה גדולה יותר, דאי שוה למלא חפניו
 24 היתה – אכן כשמערה חפניו לתוכה אי
 25 אפשר שלא יתפור ויפול לארץ מעט.
 26 **ו** היא עבודה קשה שבמקדש – סבירא ליה
 27 כמאן דאמר בפרק "אלו מנחות" (עהב.)
 28 שהיה קופל אחד לשנים ושנים לארבעה. אבל
 29 לתנא דבי רבי ישמעאל דאמר פותחן עד שמחזירן
 30 לסולתן – אינה עבודה קשה יותר משאר מנחות.
 הדר

קמחית – זו תפה וזו צוננת. אמרו עליו על רבי ישמעאל בן קמחית שהיה חופן ארבעת
 קבין במלוא חפניו, ואומר: כל הנשים ירדו, וזרד אימא עלה לגני. אימא דאמרי: בערסן,
 וכדרבה בר יונתן. דאמר רבה בר יונתן אמר רבי יחיאל: ערסן יפה לחולה. ואימא דאמרי:
 בשכבת זרע, וכדרבי אבהו. ידרבי אבהו רמי: פתיב "ותזרני [חיל] למלחמה", וכתיב "המאורני
 חיל למלחמה"! אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, זריתני וזרתיני. אמרו עליו
 על רבי ישמעאל בן קמחית: פעם אחת סיפר דברים עם ערבי אחד בשוק, ונתהו צינורא מפיו
 על בגדיו, ונכנס ישבב אחיו ושמש תחתיו, וראתה אפן שני כהנים גדולים ביום אחד. ושוב
 אמרו עליו על רבי ישמעאל בן קמחית: פעם אחת יצא וסיפר עם הגמון אחד בשוק, ונתהו
 צינורא מפיו על בגדיו, ונכנס יוסף (עם) אחיו ושמש תחתיו, וראתה אפן שני כהנים גדולים
 ביום אחד. תנו רבנן: שבעה בנים היו לה לקמחית וכולן שמשו בכהונה גדולה. אמרו לה
 חכמים: מה עשית שוכית לך? – אמרה להם: מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי. – אמרו
 לה: הריבה עשו בך, ולא הועילו. תנו רבנן: "בקמצו" – שלא יעשה מדה לקומץ. איבעיא להו:
 מהו שיעשה מדה לחפינה? התם הוא דכתיב "בקמצו", אבל הכא דלא כתיב בחפניו אלא
 "מלא חפניו קטרת סמים דקה" – לא. או דילמא: יליף "מלא" מקמצו? – תא שמע:
 וכך היתה מדתה. מאי לאו, שאם רצה לעשות מדה אחרת – עושה! – לא, הכי קאמר: וכך
 היה חזור וחופנה לפנים. שמעת מינה: חופן וחוזר וחופן! – דילמא שאם רצה לעשות מדה
 – עושה, אי נמי: שלא יחסר ושללא יתיר. תנו רבנן: "מלא קמצו", יכול מבורץ – תלמוד לומר "בקמצו" – יכול אפילו
 בראשי אצבעותיו, תלמוד לומר "מלא קמצו" – בדרקמצי אינשי. הא כיצד? חופה שלש אצבעותיו על פיסת דו, וקומץ.
 ובמחבת

1 **משנה** הוציאו לו – מלשכת הכלים. וכך היתה מדה – מפרש בגמרא. **גמרא**
 2 מחתה דקמורת – לחפון מתוכה. לעיל – מחתה וזרד נעילל קטורת בחפניו. הכאה אחת
 3 אמר רחמנא – בגזלים ובקטורת, ולא שתי הבאות, דכתיב (ויקרא טו) "ולקח הכהן מלא
 4 המחתה גזלי אש מעל המזבח ומלא חפניו וגו' והביא מביית לפרוכת". כדאשכחן
 5 **בנשיאים** – כף אחת מלאה קטרת. מרובה –
 6 וכבידה ליקח, צריכה ימין. אפילו בזמן ששניהם
 7 שוין – כהן שחפניו גדולים וחופן שלשת קבין,
 8 אפילו הכי, כיון דברוב כהנים גדולים גזלים
 9 מרובים מחפניו – נוטל כף בשמאל. קיפוחית
 10 שם אמר. עלה לגני – גבר על כולו. **אימא דאמרי**
 11 – האי זרד בערסן קאמר, ויפה הוא לחולה.
 12 וסתם נשים מעוברות חלות ואוכלות זרד
 13 וערסן, שהן מיני מאכל חסיין, כדאמרין במסכת
 14 ברכות (לזא): חילקא – חטי דמתברי באטיא
 15 לתרי תרי, טרגיס – תלת תלת, זריד –
 16 לארבע ארבע, ערסן – לחמש חמש, והכי
 17 קאמר: כל הנשים מעוברות תקנו להם זרד
 18 וערסן להברות אותן והעוברים, ואותן של אמי
 19 גבר על כולו. **אימא דאמרי** בשכבת זרע –
 20 קאמר, שאין יצירת הוולד מכל הטיפה אלא מן
 21 הברור שבה. זרד – לשון חבלי ירדים, טר"ל.
 22 כלומר: ברור טיפה שקלטה אמי, חזר גדל
 23 ועלה לגני. ותזרני – לשון "זורה את גרן
 24 השעורים" (רות ג) – מברר את הטיפה. וזריתני
 25 – הזרתיני מן הברור שבה. פעם אחת – יום
 26 הכפורים היה. צינורא – רוק. לא ראו קורות
 27 ביתי כו' – ראינו בתלמוד ירושלמי: "כל
 28 כבודה בת מלך פנימה ממשבצות חזב לבושה"
 29 אשה צנועה ראויה לצאת ממנה כהן גדול
 30 לבלוש משבצות חזב. הכי גרסין: תנו רבנן
 31 בקומצו שלא יעשה מדה לקומץ – "זהרים ממנו
 32 בקומצו", ולא שיעשה כלי למידת קומצו וימדוד
 33 בו קומץ מן המנחה. אבל הכא לא כתיב בחפניו
 34 – ואם עשה מדה מחזקת חפינו – "מלא
 35 חפניו והביא" קרינן ביה. יליף מלא – דכתיב
 36 קרא אחריו: "וקמץ משם מלא קומצו" (ויקרא
 37 ב) מה להלן בקומצו יקמץ ולא במדה – אף
 38 כאן בחפניו. מאי לאו – וכך היתה מדתה
 39 דקתני הכי קאמר: אם בא לעשות מדה לחפינה
 40 – כן יעשה הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו.
 41 לא הכי קאמר וכך היה חוזר וחופנה לפנים –
 42 מערה אותה לתוך חפניו מן הכף, ונתנה על
 43 הגזלים שבמחתה. שמעית מינה כו' – ולקמן
 44 (מטב.) בעינן לה. דילמא שאם רצה כו' –
 45 כלומר: לא הא ולא הא תפשוט מינה. דדחינן לך
 46 להכא ולהכא. אי נמי – הכי קאמר: כך היתה
 47 מדתה מלא חפניו מצומצמין. מבורץ –
 48 מצמצמן מכל צד ויוצא. אי בקומצו – דדייקין
 49 יכול בראשי אצבעותיו יקמץ מעט, וכל כמה
 50 דמחוסר טפי מעלי – תלמוד לומר "מלא"
 ובמחבת

38 – עושה, אי נמי: שלא יחסר ושללא יתיר. תנו רבנן: "מלא קמצו", יכול מבורץ – תלמוד לומר "בקמצו" – יכול אפילו
 39 בראשי אצבעותיו, תלמוד לומר "מלא קמצו" – בדרקמצי אינשי. הא כיצד? חופה שלש אצבעותיו על פיסת דו, וקומץ.
 ובמחבת

1 הדר פשטה בין הביניים ספק – לא ידענא מאי קאמר הדר פשטה. הא מעיקרא נמי כי הוה
2 מיבעי ליה ספק הוא ושמא יש לומר: דמעיקרא מספקא. והוה סלקא דעתך למיפשט
3 האי בכלל קומץ הוא או בכלל שיריים, הדר פשטה: דספק הוא – ואינו בא לחזור ולפשט
4 הבעיא אי ודאי קומץ אי ודאי שיריים, אלא בודאי ספק הוא. ואין אדם יכול לעולם לעמוד
5 עליו. אי נמי, נראה לי דמעיקרא מיבעיא ליה אי
6 טיבלא הוי כדמעיקרא אי ספק הוי, ספק קומץ
7 ספק שיריים. אי טיבלא הוי, כמו מרבה במעשרות,
8 דאמר (קדושין נא,א) פירותיו מתוקנין ומעשרותיו
9 מקולקלות. דכל מאי דשקיל טפי מדיניה אינו
10 נראה בחוץ ברעתיה דבחוץ תליא מילתא ואין
11 דעתו שיהא קומץ אלא דגואי, ומה שנשאר בכל
12 ומאי דבראי – להו שיריים, אבל דביני בני –
13 טיבלא הוי, כדמעיקרא קודם קמיצה. או דילמא:
14 פשיטא דטיבלא לא הוי, אלא ספק או קומץ או
15 שיריים. הדר פשטה: דספק הוא. ונפקא מינה אי
16 טיבלא הוי, אם נתרבו בחולין שבעורה הנאכל
17 עם המנחה, כדאמר ב"הקומץ ובה' (מנחות
18 כא,ב) "אבל" – שיאכלו עמה חולין, כדי
19 שתהא נאבלת על השובע – לא בטיל, וטבל
20 במשנהו. ואי ספקא – הוי בטיל, ואמר מר
21 שיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה אין מקטירין
22 עליהן את הקומץ – ואפילו רבי יוחנן דאמר פרק
23 קמא דמנחות (ט,ט) מקטיר קומץ עליהן – מודה
24 הוא דאותם שיריים אסורים באבילה. כדילף
25 התם מקרא. והכי קאמר: אין מקטירין עליהן,
26 כלומר: אין מקטירין בשבילן את הקומץ כדי
27 להתירן באבילה. ולהכי שני בלישניה, היתם
28 קאמר: אין מקטירין קומץ עליהן, דסמך לשון
29 הקטרה אצל הקומץ, דעיקר הקטרה היתם
30 בשביל קומץ הוי, והכא יש ברוב ספרים אין
31 מקטירין עליהן כו'. ולהכי קאמר דלא לקטיר בין
32 הבינים ברישא, דאם כן מפסיד להו לשיריים
33 מאבילה.
34 **אלא** רב פפא הכי קא מבעיא ליה מלא חפניו
35 אמר רחמנא – פירוש: אם תמצא לומר
36 דגבי קומץ פסול משום דכתיב "וקמץ הבחן" ולא
37 בין הבינים, דלאו בחון קומץ אלא ממילא עייל
38 להתם. אבל בחפינה – לא כתיב ולקח מלא
39 חפניו, אלא "מלא חפניו", דמשמע אפילו בא
40 ממילא לתוך חפניו. דקרא "ולקח" – גבי גדלים
41 כתיב ולא אקטרת, או דילמא: ולקח חביא –
42 כלומר: "ולקח" דרישיה דקרא קאי נמי אקטרת
43 כמו אנחלים.
44 **קמץ** בראשי אצבעותיו מזה – לאו היינו כמו
45 החוה דלעיל יכול אפילו בראשי
46 אצבעותיו, דהחיה דלעיל היינו שאין לו סלת
47 אלא בראשי אצבעותיו. והכא בעי למימר
48 שהתחיל לקמץ בראשי אצבעותיו ונטל סלת כל
49 כך עד שחופה אצבעותיו על פס ידו.
50 **מלמטה** למעלה מזה – פירש רש"י: שהבינס
51 ראשי אצבעותיו בסלת וגבי ידו כנגד הקמח וקמץ. ואין זה בראשי אצבעותיו
52 דקא מיבעיא ליה מעיקרא – דהחיה הוי פירוש: שקמץ בראשי אצבעותיו ופס ידו כנגד
53 הקמח.
54 **חפן** בראשי אצבעותיו מזה – אין להקשות: כיון דכבר איבעיא לן גבי קמיצה. מאי הדר
55 חו מבעיא ליה בחפינה – היינו דך כדפריך לעיל? ויש לומר: דפשיטא גוף החפינה
56 והקמיצה אינם שוו לחודי – דהאי כדקמיצי אינשי והאי כדחפני אינשי, ולהכי הדר חו מבעיא ליה אפילו אם תמצא לומר דרך קמיצה בכך או אין דרך קמיצה בכך, דרך חפינה בכך או לא.
בעי

1 ובמחבת ובמרחשת – שהוא מיני טיגון, שחן אפירות תחילה וחזור ופותחן, וקשה קמיצתן
2 מלהיות מבורצת יותר מקמיצת מנחת סולת שכירוציה נופלין מאלוהין. צריך להיות מוחק
3 בגודלו בירוצין של מעלה, ובאצבעו קטנה בירוצין של מטה. והאיכא מליקה – דתניא
4 בה נמי "זו היא עבודה קשה" (ביהכל שוחטין). והא איכא חפינה – שבפינים, דתניא
5 בה נמי לקמן בפירקין (ט,ב) "זו היא עבודה
6 קשה". הכי גרסין: איכא זו היא עבודה
7 מעבודות קשה שבמקדש. בין הבינים – הנכנס
8 בין האצבעות, מהו, קומץ חן או שיריים חן?
9 דאמר מר – במנחת, בפרק (ט,א). שחפרו
10 – שנתפורו מתן. אין מקטירין כו' – דתניא
11 (מנחות ט,א) "מן המנחה" – פרט לשחורה
12 היא, או שחור קומצה. כל שפמנו לאשים –
13 מאחר שנתת לאש כל משפט – הרי השיריים
14 בבל תקטירו, דכתיב (ויקרא ב) "לא תקטירו
15 ממנו אשה לה" – לא תקטירו דבר שניתן ממנו
16 לאש. דקמפיר ליה לעצים – דמתנה
17 ואומר: אי שיריים ניהו – הרי חן כשאר עצים.
18 כו' אליעזר – דפליג במסכת זבחים (ע"ב)
19 באיברי חטאת שחן שיריים, מאחר שהוקטרו
20 אימורים ונתערבו איברי חטאת באיברי עולה
21 שחן כלי, ר' אליעזר אומר: יתן הכל למעלה,
22 ורואה אני את בשר חטאת למעלה כאלו חן
23 עצים. וילף שטמא מהאי קרא "אלא המזבח לא
24 יעלו" וגי בתריה דהאי קרא לא תקטירו ממנו
25 כתיב. דקמצי שמיני – כהנים שמינים, שבשר
26 אצבעותיהן בולט, ודוחק זה לתוך זה. ואין שם
27 בין הבינים. לר' אליעזר נמי לכתחילה דקמצי
28 שמיני – שלא התיר ר' אליעזר להעלות שיריים
29 לשם עצים אלא מפני תערובת איברי עולה,
30 שלא יצאו לבית השריפה, כדקאמרי רבנן. אי
31 נטר מלא מלא – מה קומץ בירוצו אינו קטור
32 – אף חפינה בירוציה פסולין. היינו חך –
33 דבעינן לעיל מהו שיעשה מדה לחפינה – דהני
34 תרוייהו חדא טעמא הוא, דבירוצין ומדה
35 לקמץ מ"קומצו" נפקא לן, כדאמרינן לעיל:
36 "בקומצו" – שלא יעשה מדה לקומץ. וגבי
37 בירוצין נמי תנינן לעיל: "יכול מבורץ – תלמוד
38 לומר "בקומצו", ואי איפשט לן דמיתנין לחפינה
39 דרשה דבקומצו בגזירה שוה, כאלו כתיב
40 בחפניו – תרוייהו מפישה מינה. רב פפא הכי
41 בעי – לכה בלא גזירה שוה דמלא מלא איכא
42 למיבעיא ליה. אי נמי: לא מיתיה בחפניו לגבי
43 חפינה. אבל הדיא דלעיל לעשות מדה לחפינה
44 – ליכא למיבעיא אלא מגזירה שוה, דמי"ולקח"
45 לא שמעינן שלא יעשה מדה לקומץ, דלקיחה
46 על ידי דבר אחר שמה לקיחה, במסכת סוכה
47 (לז,א). והא ליכא – שמאליו נכנס לבין
48 הבינים, והוא לא נתכוון, כדקמצי אינשי – צידו
49 של אצבעותיו למטה. בראשי אצבעותיו – פס
50 ידו למטה ותחב אצבעותיו בסלת, וקמץ קומץ
51 שלם עד שמילא כל אורח פס ידו. מלמטה למעלה – שחפר גב ידו למטה, והעלה הקומץ
52 בראשי אצבעותיו לתוך פס ידו. מן הצד – כלומר שלא כדרך הקומץ גב ידו למטה,
53 ולא תחב אצבעותיו בסלת אלא מוליך על גב ידו בדוחק, והסלת נכנס בפס ידו דרך
54 אצבעותיו. כדחפני אינשי – חודה של פס היד למטה.

דבקה

דבקה
בעי

יש תקנה אחרת לקמוץ באופן שלא יהיה בין הבינים ודאי עדיף. 59
הגמרא מביאה ספיקות בעניני חפינה וקמיצה: (בין הביניים) פשיטא 60
ומה"ץ ופז"ר וחס"ב פהפינת הכיר"ו סימן). בעי רב פפא, בין 61
הבינים – הנכנס בין האצבעות מהקטורת של מלא חפניו של כהן 62
גדול ביום הכיפורים, מהו, האם צריך ליתנו על הנחלים או לא. 63
שואלת הגמרא: מאי קא מפעיא ליה, אם נאמר שספיקו הוא אי 64
גמר גזירה שוה 'מלא' 'מלא' מהתם – מקמיצה, שכשם שבקמיצה 65
אין מקטירים את בין הבינים, אף בחפניו הדין כך, או שמא לא למד 66
גזירה שוה, ובחפינה אפשר להקטיר את בין הבינים. אין לומר 67
שוהו ספיקו, שהלא היינו תק – זהו הספק לעיל (ע"ה) מהו שיעשה 68
מידה לחפינה, האם לומדים גזירה שוה מקמיצה שלא יעשה לה 69
מידה בבקמיצה, או לא לומדים גזירה שוה, וזה ממש ספיקו של 70
רב פפא כאן, ששני דינים אלו גבי קמיצה, שלא יהא מבורץ ושלא 71
יעשה לה מידה, שניהם נלמדים מתיבת 'בקמצו', ואם לומדים 72
גזירה שוה מקמיצה לחפינה, הרי שאת שני הדינים יש לנו ללמוד. 73
מתרצת הגמרא: אין הספק תלוי בדין קמיצה, ואף אם ודאי יש 74
נלמד חפינה מקמיצה עדיין קיים הספק, דרב פפא הכי בעי ליה, 75
בעני חפינת הקטורת נאמר (הקרא טו יט) ילקח מלא המחתה חזלי 76
אש וגו' ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא מבית לפרכת. 77
והסתפק רב פפא, האם 'מלא חפניו והביא' בעיניו – מה שנאמר 78
בסוף הפסוק 'והביא' אינו אלא המשך על הנאמר קודם 'ומלא 79
חפניו קטורת סמים; והא אפא – ומתקיים הכתוב אף אם יביא 80
להקטיר גם את בין הבינים, שאין לנו מקור למעט בין הבינים, או 81
דילמא 'ילקח והביא' בעיניו – מה שנאמר בתחילת הפסוק 'ולקח' 82
עולה גם על המשך הפסוק, וכך פירוש הפסוק, ולקח מלא המחתה 83
גחלי אש, וכן יקח מלא חפניו קטורת ואת שניהם יביא מבית 84
לפרכת, ולקיהה נחשבת דווקא מה שלוקח הכהן בבונה, אך לא 85
בין הבינים שנכנס מאליו, ואם יביא ויקטיר גם את בין הבינים הא 86
ליכא – לא מתקיים מה שהתורה אמרה 'ולקח והביא; דהיינו 87
שיביא מה שלוקח, שהרי מביא גם מה שלא לקח אלא מאליו עלה 88
בירו. מסיימת הגמרא: תיקו. 89
ספק נוסף בענין קומץ: אמר רב פפא, פשיטא לי 'מלא קמצו' 90
האמור בתורה, אופן הקמיצה הוא בדרך דקמצי אינשי, דהיינו 91
שמכניס ידו לתוך הסולת כשצדי אצבעותיו למטה והקמח נכנס 92
בידו וקומץ. בעי רב פפא, קמץ בראשי אצבעותיו – שהניח ידו 93
כשכף ידו כלפי הקמח והתחיל לקמץ בראשי אצבעותיו ונטל 94
בהם כשיעור שממלא את כף ידו, והמשיך וקירב ראשי אצבעותיו 95
עם הקמח ומילא את כף ידו, ונמצא עכשיו בידו קומץ כתיקונו, 96
מהו – האם נחשב דרך קמיצה באופן זה וכשירה הקמיצה, או לא. 97
עוד הסתפק: קמץ מלמטה למעלה – שהניח גב ידו כלפי הקמח 98
ולקח מהקמח בראשי אצבעותיו והעלה לתוך כף ידו, מהו. ועוד 99
הסתפק: קמץ מן הצדדין – שהניח גב ידו על הקמח ולא קמץ 100
באצבעותיו, אלא הולץ ידו ודחק בה על הקמח עד שנכנס הקמח 101
לתוך ידו מהצדדים, מהו. מסיימת הגמרא: כל ספיקות אלו תיקו. 102
ספק נוסף בענין חפינה: אמר רב פפא, פשיטא לי 'מלא חפניו' – 103
קטורת של כהן גדול, אופן החפינה הוא ברחשי אינשי – כמו 104
שדרך האנשים לחפון בידיהם, דהיינו שממלא את שתי ידיו יחד 105
כשצדי הידים כלפי מטה ומצד הזרת). בעי רב פפא, חפן בראשי 106
אצבעותיו – שתחב ראשי אצבעותיו בתוך הקטורת והכניס 107
הקטורת בחפניו מעט מעט עד שמילאם, מהו – האם נחשב דרך 108
חפינה באופן זה וכשירה לחפינה, או לא. עוד הסתפק: חפן מלמטה 109
למעלה שהניח גב ידו למטה כלפי הקטורת והעלה הקטורת 110
בראשי אצבעותיו לתוך חפניו עד שמילאם, מהו. ועוד הסתפק: 111
חפן מן הצד – שהכניס הקטורת לחפניו דרך הצד שבין אגודל 112
לאצבע מהו. ועוד הסתפק: חפן בידו זו בפני עצמה ובידו זו בפני 113
עצמה ואחר כך קרץ זו אצל זו, מהו. וכל ספיקות אלו לא נפשטו 114
ונשארו בתיקו. 115
מביאה הגמרא ספק נוסף בענין קמיצה: בעי 116

ובמיני מנחות שאינן באים סולת אלא אופה אותן קודם בפתחת 1
ובפתחת, ואחר כך פותחן לפתיתים וקומץ מהפתיתים, וכשקומץ 2
מפתיתים הדרך הוא שחלקם מבצצים ויוצאים מחוץ לידו שאי 3
אפשר לפותחן דקים כל כך כסולת שכשיקומץ יפול מאליו מה 4
שחוץ מידו, ולמדנו לעיל שאטור שהקומץ יהיה גדוש, ולכן הכהן 5
מוחק – מוריד ומשווה בגודלו – באצבע האגודל את מה שמבצבץ 6
ויוצא מן הקומץ מלמעלה, ובאצבעו קמץה – בורת, את מה 7
שמבצבץ ויוצא מן הקומץ מלמטה, וזו היא עבודה קשה שבפתחת, 8
שצריך למחוק ולהשוות למעלה ומלמטה בזהירות שלא ישאר 9
כלום מן הפתיתים היוצאים לחוץ, ושלא יצא עם מוזיקתו ממה 10
שבפתחת כלום. 11
שואלת הגמרא: וכי רז וזו היא עבודה קשה ותו לא, והא איכא 12
מליקה, והא איכא חפינה, שגם עליהם נאמר שהם עבודות קשות. 13
משיבה הגמרא: אלא כך יש לומר, זו היא אחת מעבודות קשות 14
שבפתחת. 15
בברייתא לעיל למדנו שהקומץ לא יהיה גדוש, הגמרא מסתפקת 16
בענין זה: אמר רבי יוחנן, בעי רבי יהושע בן עזאי, בין הבינים – 17
סולת הנכנס בין האצבעות של מלא קומצו מהו, האם דינו כקומץ 18
וצריך להקטירו על המזבח או כשיריים ונאכל. אמר רב פפא, 19
הנאי – מה שנראה מבפנים לא תיבעי לה, דודאי קומץ הוא דבראי 20
– מה שנראה מבחוץ לא תיבעי לה, דודאי שיריים הוא, כי תיבעי 21
לה, דביני ביני – מה שבין האצבעות ממש, שאינו נראה לא 22
מבפנים ולא מבחוץ, מאי דינו כקומץ או כשיריים. אמר רבי יוחנן, 23
הדר פשיטה יהושע [בן] עזאי, בין הבינים ספק נינהו – דינם כספק. 24
שואלת הגמרא: הכי עביר – כיצד יעשה, שלא להקטירם אי 25
אפשר, שמא דינם כקומץ וקומץ החסר אפילו משהו פסול, 26
ולהקטירם יחד עם הקומץ אי אפשר, שמא אין דינם כקומץ וקומץ 27
היתר פסול. משיבה הגמרא: אמר רבי חנינא, מקטיר קומץ לחייה 28
תחלה בפני עצמו, והדר – אחר כך יקטיר מה שהיה בין הבינים. 29
דווקא כסדר הזה, דאי אמרת שיקטיר בין הבינים ברישא לפני 30
שמקטיר הקומץ, הרי אמרנו שבין הבינים ספק הוא מה דינו 31
ודילמא שיריים נינהו, ואם מקטירם לפני הקומץ הווי להו שיריים 32
שקטרו בין קמיצה [להקטרה], מפני שהקטירם ונאבדו מן העולם 33
קודם הקטרת הקומץ, ואמר רב, שיריים שקטרו חלק מזהו בין קמיצה 34
להקטרה אין מקטירין עליהן את הקומץ, לכן אמר רבי חנינא 35
שיקטיר קודם את הקומץ. 36
שואלת הגמרא: אי הכי – אף אם אכן יקטיר קודם את הקומץ 37
ואחר כך את בין הבינים, השתא נמי – עדיין יש חשש, שהרי איכרי 38
כאן – יש לנו לקרוא ולומר כאן את הדין שכל קרבן שהוקטר מפינו 39
החלק הראוי להקטיר לאשים, אם חזר ומקטיר עוד ממנו למזבח, 40
הרי הוא פאיסור 'בל תקטירו', ומאחר שיש ספק שמא בין הבינים 41
הוא מהשיריים, אין מותר להקטירו אחר שהקטיר את הקומץ. 42
מיישבת הגמרא: אמר רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי, דמקטיר 43
ליה לבין הבינים על גבי המזבח, ומתנה ואומר, אם קומץ הו, תהיה 44
הקטרתן לשם קומץ, ואם שיריים הו, תהיה הקטרתן לשם עצים 45
בעלמא כעצי המערכה ולא לשם קומץ מנחה, ובאופן זה לא עובר 46
בבל תקטירו, דברבי רבי אליעזר, דתניא, רבי אליעזר אומר, לשם 47
ריח ניחח' אי אתה מעלה להקטיר כל שממנו לאשים, אבל אתה 48
מעלה לשם עצים. שואלת הגמרא: תניא לרבי אליעזר, אלא לרבינו 49
שחולקים וסוברים שהאטור הוא גם אם מקטיר שלא לשם ריח 50
ניחוח, מאי אכא למימר – איך מותר להקטיר את מה שהיה בין 51
הבינים. מתרצת הגמרא: אמר רב מרי, לחכמים אנו מוכרחים 52
לומר דקמצי שמיני – שיקמצו כהנים שמנים, שבשר אצבעותיהם 53
בולט ודוחק זה לתוך זה ואין שום ריח ביניהם שיכנס שם מסולת 54
המנחה. מוסיפה הגמרא: השתא דאתית להכי שיש תקנה לקמץ 55
בלי להיכנס לספק של בין הבינים, לרבי אליעזר נמי לכתחילה יש 56
להנהיג דקמצי שמיני, שלא אמר רבי אליעזר שמוותר להקטיר 57
שלא לשם ריח ניחוח, אלא במקום שאין תקנה אחרת, אבל אם 58

42 וזו ומוסיפין אותה בתיבה אחרת ודורשין המקרא כך, וכאמור
 43 לומדים מהפסוק שקבלת הדם תהיה דווקא מצואר הפר ולא
 44 מהרצפה.
 45 ומחמת הדין האמור בעי רב פפא, נתפדר תקטורת ממלא חפניו על
 46 הרצפה מהו – האם נפסל בכך או שיכול לאספו ולהקטירו. וצדדי
 47 הספק, שבקומץ אין ספק שאם נתפור הקומץ מידו פסול, שהרי
 48 מקישים מנחה לעולה, וארבע עבודות של המנחה הם כנגד ארבע
 49 עבודות של העולה, ומתן הקומץ בכלי הוא כנגד קבלה, וכמו
 50 שבקבלה צריך לקבל את הדם מצואר הבהמה ואם נשפך על
 51 הרצפה פסול, כן גם במתן הקומץ בכלי, ידו כצואר בהמה וצריך
 52 לתת הקומץ מידו לכלי ואם נתפור פסול, אך לגבי קטורת יש
 53 להסתפק האם כיון שאחר החפינה נותנה בכלי שרת הרי זה
 54 כמנחה ודינו כקבלה וידו כצואר כהן, וכל זמן שלא נתן
 55 בכלי עדיין לא נתקדש ואם נתפור על הרצפה פסולה, או דילמא
 56 כיון שבקטורת מעיקר הדין אין כלי מעכב בה, אם כן קידוש
 57 הקטורת לא נעשה על ידי כלי שרת אלא ידיו בכלי שרת דמי, ואין
 58 ידו כצואר בהמה ולא פסולה הקטורת שהתפורה, תיקו.
 59 ספק נוסף בענין חפינה: בעי רב פפא, חישב כמעשה חפינת קטורת
 60 להקטירה למחר, דהיינו חוץ לזמנה, או להקטירה חוץ למקומה,
 61 מהו מי אמרין וליף גזירה שוה 'מלא' 'מלא' מנחה, במנחה נאמר
 62 'מלא קמצו' ובחפינה נאמר 'מלא חפניו', מה הוה במנחה מהניא
 63 – הועילה בה מהשקה לפוסלה אם חושב מוחשבת פסול במעשה
 64 הקמיצה, הלא נמי במעשה החפינה מהניא בה מהשקה, או לא
 65 לומדים גזירה שוה, ולא מצאנו שמחשבה פוסלת בחפינה.
 66 אמר ליה רב שימי בר אשי לרב פפא לפשוט שמחשבה פוסלת
 67 בקטורת, תא שמע, שנינו משנה בעדויות (פ"ח מ"א), הוסיף רבי
 68 עקיבא, (הקומץ) [הפוסלת] של מנחות, והקטורת בין של כל ימות
 69 השנה ובין של יום הכיפורים, והלבושה שמביאים עם המנחה,
 70 והנחלים שחותה כהן גדול ביום הכיפורים להקטיר עליהם
 71 הקטורת לפני ולפנים, המונחים בכלי, שגם בהם הדין שאם נגע
 72 טבול יום כמקצתו פסל את כולו, וזהו חומר בקודש מבתרומה,
 73 שאף שהם גופים מחולקים וכשנגע בהם טבול יום לא נגע בכולם,
 74 בכל זאת כולם נפסלים, שהכלי מצרפן. ומדייק רב שימי ממשנה
 75 זו, קא סלקא דעתה מדפסל טבול יום בקטורת, מוכח שנתקדשה
 76 קדושת הגוף על ידי הנחתה בכלי שרת, שאין טבול יום מטמא
 77 בחולין אלא רק פוסל בקדשים, ואם כן פסלה נמי ליה, שאם לא
 78 הקטירו אותו ועבר עליו לילה נפסל, כדין כל דבר הקדוש קדושת
 79 הגוף, ומדלינה פסלה, פסלה נמי מהשקה שחושב להלינה.
 80 ספק נוסף של רב פפא בענין עבודת הקטורת של יום הכיפורים:
 81 בעי רב פפא,

1 רב פפא, מקובל בידינו להלכה, שצריך ליתן הקומץ בכלי שרת
 2 לקדשו אחר הקמיצה, ואם לא הניחו בשולי הכלי אלא דבקיה
 3 לקומץ בדפניה דמנא – הדביק את הקומץ בדופן הכלי מבפנים
 4 מאי, האם תוך פלי בעיניו, והא איבא, שהקומץ נמצא בתוך הכלי,
 5 או דילמא דווקא הנחה פתוכו בתחתית הכלי פתקנו – כדרך הנחה
 6 בכלי בעיניו, והא ליבא, תיקו.
 7 ספק נוסף בענין זה: בעי מר בר רב אשי, אפכיה למנא – הפך הכלי
 8 על פניו ודבקיה לקומץ בארעיניה דמנא, שהיה לכלי מאחוריו בית
 9 קיבול והניח שם את הקומץ, מהו, הנחה פתוכו בעיניו והא איבא,
 10 שהניחו בתחתית הבית קיבול, או דילמא הנחה בתחתית הכלי
 11 העומד פתקנו בעיניו, ולבא, תיקו.
 12 ספק נוסף בענין חפינת הקטורת של הכהן גדול ביום הכיפורים:
 13 בעי רב פפא, 'מלא חפניו' שאמר, האם צריכים שהיו מחוקות
 14 ושוות לשפת ידיו, או גדושות ועולות הרבה משפת ידיו. אמר ליה
 15 רבי אבא לרב אשי לפשוט ספק זה, תא שמע, שנינו בבביתא, 'מלא
 16 חפניו' שאמר, לא מחוקות ולא גדושות אלא מפותות – צפות,
 17 כלומר עלות מעט משפת ידיו כדבר הצף למעלה, ושיעורו יותר
 18 ממחוקות ופחות מגדושות.
 19 עוד ספק בענין חפינה: בהקדם מביאה הגמרא דין נשפך הדם
 20 שהוא יסוד הספק, תנן התם (ובחס כה), אם כששחט הקרבן נשפך
 21 הדם מצואר הבהמה על הרצפה, ואספו לתוך כלי, פסול. אבל אם
 22 בשעת שחיטה קיבל הדם בכלי ונשפך מן הכלי על הרצפה ואספו
 23 לכלי, כשר. ומבארת הגמרא, מנא הני מילי – מנין לומדים דין זה,
 24 דתנו רבנן, נאמר בתורה (ויקרא ד) 'ולקח הכהן המשיח מדם הפר',
 25 ולומדים 'מדם הפר' שצריך שיקבל מדם חיותו של הפר, דהיינו
 26 מדם הנפש – דם שהנפש יוצאת בו, ולא מדם העור – דם היוצא
 27 כשהותך העור קודם שיגיע לסימנים, ולא מדם התמצית – דם
 28 המתמצה ונסחט ושותת בסוף השחיטה. ועוד לומדים מפסוק זה,
 29 ממה שנאמר 'מדם הפר', שמורידים את האות מ"ם מתיבת 'מדם'
 30 ומוסיפים אותה לתיבת 'הפר' ודורשים דם מהפר' יקבלנו – שיקבל
 31 הדם מצואר הבהמה ולא יאסוף מהרצפה, ואנו מוכרחים לשנות
 32 וללמוד כן, דאי סלקא דעתך שנלמד כפי שכתוב 'מדם הפר'
 33 ומשמעותו 'מדם' ואפלו מקצת דם, והאמר רב יהודה המקבל צריך
 34 שיקבל את כל דמו של פר, שצאמר בהמשך הפרשה אחר שפירש
 35 ענין הזאות שבע פעמים על הפרוכת ועל קרנות מזבח הקטורת
 36 (שם ד) 'ואת כל דם הפר ישפך אל יסוד מזבח העלה, ובהכרח אין
 37 הכוונה לשיריים, שהרי לא יתכן שבשיריים יהיה לו את כל הדם,
 38 שהרי כבר הזה ממנו על הפרוכת ועל המזבח, אלא נאמר זאת על
 39 הקבלה, שצריך שיקבל בשעת שחיטה את כל הדם, ואם כן אי
 40 אפשר ללמוד 'מדם הפר' ואפילו מקצת דם, אלא על כרחך שמע
 41 מינה מאי 'מדם הפר', דם מהפר' יקבלנו, וקסבר גורעין אות מתיבה

המשך ביאור למסכת יומא ליום שישי עמ' א

11 מביאה הגמרא לפשוט ממשנתינו: תא שמע, שנינו במשנתינו, חפן
 12 מלא חפניו ונתן לתוך הכף, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו וכה
 13 היתה מידתה, מאי לאו, כך הפירוש במשנה 'וכך היתה מידתה',
 14 בשם שפירשה בחפינה שמפחוין, כך מדה בחפינה שמפכנים,
 15 ומוכח שחזור וחופן בפנים. דוחה הגמרא: לא, דילמא כוונת
 16 המשנה ללמד שאם רצה לעשות כלי מדה כדי לחפון בו עושה, אי
 17 נמי יש לומר שכוונת המשנה 'וכך היתה מידתה' ללמד שמדת
 18 החפינה תהא במדויק שלא יחסר ושללא יזתר.
 19 תא שמע,

1 אדרבה – מסתבר לומר להיפך, אי נפשוט שחופן וחופן וצריך
 2 שיהיה לשני החפינות מדה אחת, כאן מסתבר לומר שלא יכנס
 3 אחר כחפינתו, מפני שצריך לחפון בפנים לתוך חפניו את הקטורת
 4 שבכף שהיא מלא חפניו של הכהן הראשון, ואי אפשר שמלא
 5 חפניו של הכהן השני שיהיה בדיוק למלא חפניו של הכהן הראשון
 6 שלא יחסר ושללא יזתר, ואי נפשוט שאין חופן וחופן, כאן
 7 תיבעי לך.
 8 הגמרא מביאה את גוף הספק: דאיבעיא להו, חופן בחוץ וחופן
 9 וחופן בפנים להקטירה על המחטה מתוך חפניו, או לא, אלא נותנה
 10 להקטיר על המחטה מהכף.

יומא. פרק חמישי – הוציאו לו דף מח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קלא
 רש"י תוספות

1 דבקה לקומין ברופניה דמנא — קיימא לן במסכת מנחות (ב.א.) שהקומץ טעון מתן
 2 כלי, וקומץ מתוך כלי זה, ומקדשו לתוך כלי אחר. ואם לא נתנו בשוליו ונתנו ברופניו,
 3 ודבקו — מהו **מפופות** — לשון דבר צף בגובה מעט, כמו "על דאספת אטפור" (אבות
 4 פרק ב משנה ו). **נשפך הים על הרצפה** — ולא נתקבל בכלי. מן הכלי בו — משנה
 5 היא לעצמה בפרק אחר (ל.ב.א.) ואינו זו בצד זו,
 6 ושתייהן במסכת זבחים. מנא הני מילי —
 7 דבעינן שירד מצואר בהמה לכלי. מרס הנפש
 8 — דם קילוח שהנפש יוצאה בו. גורעין — אות
 9 בחפינתה זו, ומוסיפין על תיבה זו ודורשיה. הישב
 10 בחפינת קמורת — על גנת להקטירה למחר.
 11 מי יליף מלא מלא ממנחה — מה התם מהניא
 12 מחשבה בקמיצתה, דנפקא לן במנחות (פ.א.)
 13 מ"זאת התורה לעולה ולמנחה" וגו' דוקשו
 14 לשלמים, מה שלמים מפגלין ומתפגלין — אף
 15 מנחה וכו'. והבא נמי מהניא מחשבה —
 16 בחפינתה, או לא? והבא ליכא לאקשויה היינו
 17 דך, כדאקשי לעיל, דהנהו תריוויי בעיי הוו
 18 להו בחד טעמא. לאיתויהי הבא בחפניו כדהתם
 19 בקומצו. אבל דך — מילתא אחריתי היא. ואי
 20 נמי לא דרשי גזירה שיה לענין בקומצו —
 21 דילמא דרשי לה לענין מחשבה. פוסל את
 22 כולם — שוו היא מאחת עשרה מעלות
 23 שגמרו ב"חומר וקדוש" — מנחה (ב.ב.), שהכליל
 24 מצרף כל מה שבתוכו להיות כאלו נגע בכלו.
 25 קא סלקא דעתך מדפסיל טבול יום — אלמא
 26 קדישה הכלי קדושת הגוף פסלה נמי לינה,
 27 וכיון דפסלה לינה — פסלה נמי מחשבת לינה
 28 כשהישב להקטירה למחר. וקשיא ליה דשבקה
 29 למתניתין דמעילה ומנחת כהנים — מועלין בהן
 30 הקומץ והקטורת ומנחת כהנים — מועלין בהן
 31 משדוקדשו. קדשו בכלי — הוכשרו ליפסל
 32 בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה. והבא
 33 דחיק לאיתויהי בקא סלקא דעתך מטבול יום.
 34 **אמר ליה רב שמי בר אשי לרב פפא, הא שמעו: הוסיפו רבי עקיבא (הקומץ) [הפולת]**
 35 **והקטורת והלבונה וההחלים שאם נגע טבול יום במקצתן — פסל את כולן. קא סלקא דעתך:**
 36 **מדפסל טבול יום — פסלה נמי לינה! ומדלינה פסלה — פסלה נמי מחשבה. בעי רב פפא:**
 37 **חישב**

בחפניו, ונחה למחיתה עליוה, וכי מטי התם — ירפה קצת ידיו זו מזו, ויניח לקטורת ליפול על הרצפה, והמחיתה תשאר עדיין בידי, ולישקלה למחיתה ולותבה ארעא, והדר יביהה הקטורת
 מן הקרקע ויתנהג על הגחלים — כיון דידיו ככלי שרת דמו וצריך לומר: אפילו אם תמצא לומר דידי ככלי שרת דמו ולא מיפסיל אי נפלה ארעא ואספה — מכל מקום לאו אורח ארעא
 לעשות כן לכתחילה בכל שנה ושנה, השתא לפני מלך בשר ודם אינן עושין כן — לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה.
מי יליף מלא מלא מהתם — פירש רש"י: ומנחה מתפגלת בקמיצה, דילפא בהקשא מ"זאת התורה לעולה ולמנחה" וגו', דהוקשה לשלמים שמפגלין ומתפגלין. ותימה ליה: והאמרין בפרק
 "איהו מקומין" (זבחים מט.ב.) דדבר הלמד בהקש אינו חוזר ומלמד בגורה שיה בקדשים! ונראה ליה לפרש: דפשיטא ליה דשיך בה פיגול בהליכתה ובהקטרתה, למאן דאמר במנחה
 הקטרה מפגלת הקטרה, בפרק "הקומץ זוטא" (מנחות ז.א.) כיון דכל הני עבודות דמו לגמרי לעבודת המנחה, ואף על גב דלא איתקש לשלמים — הא כתב בתר קרא ד"זאת התורה ביום
 צוותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם" (ויקרא ז.) ודרשין מיניה: זה בכור מעשר ופסח וכל מידי דשיך ביה הקרבה והקטרה, עד שאני מרבה לוג שמן של מצורע, דמוכח בפרק "הקומץ
 רבה" (מנחות כ.א.) דבעינן לשמו. ושאל הרב רבי יום טוב הקדוש את רבינו יצחק בן אברהם: מנלך? והשיב לו: מבימים צוותו להקריב את קרבניהם" נפקא, דאידו נמי איקרי קרבן, כדכתיב
 (ויקרא יד) "והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן" ודרשין בפרק "בית שמאי" (זבחים מ.ב.) "כל קרבנם" (במדרש יח) — לרבות לוג שמן של מצורע, כל שכן קטורת, דאיהו גופה קריבה
 לאשים, וכתב בה לשון הקטרה. ולא מיבעיא ליה הכא אלמא אי חשיבא חפינה עבודה, כמו קמיצה. בדקמיצה פשיטא לן דהיא עבודה ומפגלין בה כמו שחיטה בובח, שהשחיטה היא מפרשת
 חלק גבוה, הדרם, מחלק הדייט — כך קמיצה מפרשת הקומץ מן המותר, אבל בחפינה — לא שייך למימר הכי, דאפילו מה שנשאר במחיתה — הוא חלק גבוה, ובפעם אחרת מקריב אותה.
 אבל מספקא ליה: אי נמר מלא מלא וחשיבא כמו קמיצה, או לא. ופשיט רב שמי בר אשי: מופסלה בה לינה — פסלה בה מחשבה, ככל עבודה שדוקיק לה הכותב, ואם כן בחפינה נמי
 פסלה בה מחשבה.
מדפסיל בה טבול יום פסלה בה לינה — תימה: האמר בפרק קמא דשבתות (י.א.ב.) נתנה למכתשת — נפסלת בטבול יום, ואפילו הכי לא פסלה בה לינה, שהרי היו משדחין אותה
 כל השנה כולו! יש לומר: ההוא פסולה דפסיל בה טבול יום — אינו אלא מדרבנן, ולחכי לא פסלה בה לינה, אבל האי דהבא — מואוריינתא, כמו שאפרש. הקשה רש"י:
 אמאי מייתי מדיקא מדפסיל בה טבול יום פסל בה לינה. לייתי ממתניתין דפרק שני דמעילה (י.א.) דדתי בהדיא: הקומץ והלבונה והקטרת מנחת כהנים ומנחת כהן משוח ומנחת נסכים
 — מועלין בהן משדוקדשו, קדשו בכלי — הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה! ולא תירץ. ורבינו יצחק בן אשר תירץ: דהוהא דהתם איכא למימר
 דאיייר

1 דאיירי בקטורת דכל השנה, דחשיבא קידוש כלי דידה לאיפסולי בטבול יום ובמחוסר
2 כפורים ובלילה, מדקתני קדשן בכלי – אלמא דאיירי בהדיא שהיא צריכה כלי כדי לקדשה
3 קידוש גגורו. אבל קטרת דיום הכפורים, דלא חשיבא קידוש כלי דידה, דמן הדין הוה לן
4 למימר שלא תהא בכלי, אלא יעיל בחפניו, אלא משום דלא אפשר כדאמר לעיל – אימא
5 דלא תיפסל בלינה בקדושת כלי דידה. דבהדיא
6 ודאי לא איירי התם, מדקתני קדשו בכלי –
7 דמשמע שנותנין אותה בכלי כדי לקדשה בכלי.
8 וההיא דיום הכפורים אינה כן, דאדרבה טפי הוה
9 עדיף בלא כלי, אלא משום דלא אפשר. אבל
10 מוכחא מייתי רביא שפיר, דמדקתני קטורת סתמא
11 – בכל מיני קטורת איירי. אי נמי אומר רבינו
12 יצחק: דמהדיא ליכא למידק מדפסלה בה לינה
13 פסלה בה מחשבה, דרילמא לינה לא פסלה בה –
14 אלא מדרבנן, ואף על גב דקתני סיפא וחיבי
15 עליהן משום נותר וטמא – היינו נמי מדרבנן,
16 כדתני בפרק "אמרו לו" (בריות יב:ב). אבל
17 אוכלי טמאים ושוהה משקין טמאין, ונכנס למקדש – חיבי, אף על פי דפסול גייה הוי
18 מדרבנן. כדאיכא בפרק בתרא דיומא (פ.ב), ולהכי לא הוי מחמירין כולי האי דליטמא
19 אפילו על ידי צירוף. אבל הכא – דייק שפיר, מדפסל בה טבול יום דאורייתא – פסל בה
20 לינה ההמשבה נמי דאורייתא. והקשה רבינו יצחק בן אברהם: והא אשכחן צירוף כלי
21 במילתא דרבנן, דקתני רישא במסכת עדיות (פרק שמיני משנה א): העיד רבי שמעון בן
22 בתירא על אפר חטאת שנגע טמא במקצתו – טימא את כולו, אף על גב דאפר חטאת אין
23 לו טמאה דאורייתא! ואי משום חיבת הקדש – הא לא שריכא בה כשנעשית אפר, כדמשמע סוף פרק
24 "התכלת" (מנחות נא.ב) גבי ועל הפרה – שלא ידו מועלין באפרה. מיהו, יכלנא
25 מפרש: דהכא דייק מדפסל ביה טבול יום על ידי צירוף – שמע מינה דצריך לכלי הוא, דאי לא צריך לכלי – לא היה כלי מצרפו, כדאיכא בפרק בתרא דחגיגה (כר.א). ואף על גב דאמר
26 התם דהוי דרבנן, וכגון שצברו על גבי קטבלייא, ודאורייתא יש לו תוך דווקא, ואתו רבנן גוור אפילו אין לו תוך – היינו דעשו דאין לו תוך כיש לו תוך, אבל לא עשו אין לו תוך יותר
27 חשוב מיש לו תוך, ולעולם צריך לכלי בעינין. וכיון דצריך לכלי פסלה ביה לינה, כדאמר בפרק "התכלת" (מנחות נא.א) "על מחבת בשמן" – מלמד שטעונה כלי, ואי אפיה לה מאתמול
28 – איפסלא לה בלינה. וכיון דפסלה בה דאורייתא – פסלה בה מחשבה. ולהכי לא מייתי מההיא דמעילה. אף על גב דקתני קדשו בכלי – הוה אמנא מדרבנן, ואף על גב דכתיב "כף
29 אחת" – לא הוה ילפינן דורות משעה. אי נמי: משום דלא כתב בלשון ציווי, הוה אמנא דינה טעונה כלי. ומיהו (קשה), למאי דאוכחן ממתינתין דמסכת עדיות דטעונה כלי, מהתם ילפינן
30 מדכתיב "כף אחת" ולי נראה: דלא הוה מצי לאיתוי ממתינתין דמעילה, דהוי אמר לא דקתני קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלילה – לא קאי אקטורת, אלא
31 אשאר. ולהא מילתא לוחדה הוה קתני דמועלין בה משוקדשה. ותדע דלא קאי אקטורת. דקתני: קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום, וקטורת נפסלת בטבול יום
32 מיד שנתנה במכתשת, כדאמר בפרק קמא דשבועות (א.א.)! ומיהו, הא לאו ראיא היא. דשאני התם דהני דקטורת מיפסלא מעיקרא משנתנה למכתשת, מכל מקום נקט קדשו בכלי הוכשרו
33 כו', דאפילו בקטורת שייך האי לישנא דבקדושת כלי דמכתשת מיפסלא בטבול יום ובמחוסר כפורים, ובקדושת כלי דמחתה מיפסלא בלינה. מיהו, בלא זה איכא טובא בתלמוד דקאמר
34 אשאר, דיכא דלא מצי קאי אבל מאי דקתני. והא דפריך בפרק קמא דשבועות (גז.ה) אלא מאי קדושת הגוף היא – תיפסל בלינה, אלמא תנן. הקומץ והלבונה והקטורת כו'. קדשו
35 בכלי – אין, לא קדשו – לא. ממה נפשך דייק שפיר: אי אקטורת נמי קאי – אם כן משמע לא קדשו בכלי לא מיפסלי בלינה, ואי לא קאי אקטורת, דקטורת אפילו קדשו בכלי לא
36 מיפסלא בלינה אף לאחר שקדשו בכלי – כל שכן דקשה טפי אמאי לא מיפסלא בלינה, כדמפרש הכא בקא סלקא דעתך ולמאי דדייקין הכא דמיפסלא בלינה בהדיא דהוסיף רבי עקיבא
37 – אז נימא נמי דהדיא דמעילה נמי קיימא אקטורת, קדשו בכלי – הוכשרו ליפסל בלינה. מיהו, לענין טבול יום – לאו דווקא קדשו בכלי, דאפילו מעיקרא נמי משנתנה למכתשת נפסלת
38 בטבול יום. והא דנקט קדשו בכלי ולא נקט אפילו קודם קידוש כלי – משום הך דמיתנן בהדה, דלא מיפסלי קודם קידוש כלי.

39 **חישב** בחתיית גחלים מהו – הקשה רש"י: אמאי לא פשיט נמי מהדיא דהוסיף רבי עקיבא מדפסל בהו טבול יום – פסיל בהו לינה, פסיל בהו מחשבה. ולי נראה: דהני דלינה פסלה בה,
40 אי לא חשיבא עבודה – לא פסלה בה מחשבה. תדע, שהרי קידוש מנחה והנחתה בביסא – פסלה בה טבול יום ולינה, ואפילו הכי אם חישב בשעת הנחתה – לא פסלה בה
41 מחשבה. וכן בשעת יציקה ובלילה – לא פסלה בה מחשבה, אלא בארבע עבודות שבמנחה שיש כנגדן בובה. ולהכי מיבעיא ליה: אם תמצא לומר חפנית קטורת חשיבא עבודה כמו קמיצה,
42 חתיית גחלים מהו מכשירי מצוה כמצה דמו, חפניה אריכתא היא, והיא חתיית גחלים חפניה במקום קמיצה – או לא? בסוף פרק "טבול יום" (ובחים קד,א) בעי רבי ירמיה: לינה מהו
43 שתועיל בבשר פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים וכו', עד ושיון שאם חישב באבילת פרים ובשריפתן לא עשה ולא כלום. מאי לאו דמתחשבה לא פסלה – לינה נמי לא פסלה: ודחי לה:
44 מחשבה לא פסלה, לינה פסלה. ותימה: אם כן היכי פשיט הכא מדפסלה בהו לינה בחפניה, פסלה בה מחשבה? יש לומר: הכא, כיון דאבילת מובח היא, מדפסלה בה לינה – פסלה בה
45 מחשבה, אבל בשר פרים ושעירים הנשרפים, שנשרפים תוך לשלש מחנות, נהי דלינה פסלה בהו – דילמא מחשבה לא פסלה בהו. ואם תאמר: דהכא מסקינן דמחשבה פסלה בקטורת,
46 ובובחים פרק "בית שמוא" (מ.ב), תנן: אלו דברים שאין חייבין עליהן משום פיגול: הקטורת כו', יש לומר: דאין חייבין דקתני התם – היינו להתחייב כרת האוכלן, מיהו מיפסל על ידי
47 מחשבת פיגול. דלחכי אהני גיירה שוה ד"מלא" מלא"א מנחת חוטא. וכי האי גוונא אמרינן בסוף פרק קמא דובחים (יד.א), רבי שמעון אומר: כל שאין על מובח החיצון – אין חייבין עליו
48 משום פיגול, ואפילו הכי קאמר התם: מודה רבי שמעון ליפסול מקל חומר דשלא לשמן.

49 **הולכה** בשמאל מהו – תימה: אי לא אסיק אדעתא למישטא מ"לקח את הכף בשמאלו" מאי קמבעיא ליה? האמר בפרק קמא דובחים (ד,א) דלכל מילי הולכה לא נפקא מכלל קבלה!
50 ויש לומר: דהיא גופה מספקא להו, אי גומרינן מקף או איכא שום סברא שאין ללמוד משם, ונימא הולכה לא תפקא מכלל קבלה. ופשיט להו רב ששת: דגומרינן מינה, דכיון
51 דכתב דרמנא הבאה אחת בקטורת. ואי אפשר לעשות בהבאה אחת אלא אם כן יולך הכף בשמאלו – אלמא: הולכה בשמאל כשירה וטפי הוי סברא למינמינן הולכה מהולכה, מלמינמינן
52 הולכה מקבלה.

1 **חישב** בחתיית גחלים – מהו להפסיל הקטורת? כמצוה דמי – והוי ליה כמחשב בעבודה.
2 לשון אחר: חישב בחתיית גחלים מהו שיפסלו גחלים במחשבה זו מלהקטיר עליהן? לינה
3 שמעינן דפסלה בהו מדפסיל טבול יום כדתנן טבול יום כדתנן טבול יום. ורבינו יצחק בן אברהם
4 עבודה למיפסל בה מחשבה. מכשירי מצוה כמצוה דמו – וכי היכי דמחשבת חפניה
5 פסלה בקטורת, מחשבת חתייה נמי פסלה
6 בגחלים. הולכה בשמאל מהו – הולכת הדם
7 מיבעי ליה. קבלה וזריקה דכתיב בהו כהונה –
8 פשיטא לן, דכל מקום שנאמר אצבע וכהונה
9 אינה אלא ימין. אבל הולכה לא כתיב בהדיא,
10 ומדאפקה רחמנא לקבלה בלשון הולכה,
11 דתניא, "והקריבו" – זו קבלת הדם, נפקא לן
12 במסכת חגיגה (יא.א) שהיא עבודה, ומיהו,
13 שמאל איכא למימר דלא פסיל, דהא לא כתב
14 בה כהונה בהדיא. את הכף בשמאלו – אלמא:
15 כשירה בשמאל. ותיפשוט ליה מהא – דגופו
16 של מובח קמיירי. הרגל של ימין בשמאל – מי
17 שוכה להעלות לכבש הראש והרגל, מקבל מיד המנחה את הראש בימין, ואת רגל
18 הימנית של תמיד מקבל בשמאלו. ובית עזרה לחוין – ומקום חתך לפנים, כלפי כהן, וכן
19 נאה. הני מילי הולכה וכו' – הולכת אברים, דלא מעכבא כפרה, שאין כפרה אלא בדם,
20 והוא עצמו שלא הוקטרו אבריו – כשר. אבל הולכת דם דם מעכב כפרה הוא – אימא
21 לא נתכשר בשמאל.

זו

יומא דף מזח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קלג

23 שגם הולכה צריכה ימין או לא.
24 אָמַר לְהוּ רַב שֵׁשֶׁת תְּנִיתוּהָ – שָׁנִינוּ דִּין זֶה בְּמִשְׁנֵינוּ, נִטְלָ אֶת
25 הַמִּקְלָה בְּיָמֵינוּ וְאֵת הַכֶּף בְּשִׁמְאָלוֹ, סְבֵרָה הִגְמָרָה שֶׁהוֹלְכַת הַכֶּף
26 דִּינָה כְּהוֹלְכַת הַדָּם, וְיֵשׁ לְהַבִּיא רֵאשִׁיָּה מִמִּשְׁנֵינוּ שֶׁהוֹלְכָה כְּשִׁירָה
27 בְּשִׁמְאָל.
28 שְׂוֹאֵלֵת הִגְמָרָה: לְמָה לָּנוּ לְפִשּׁוֹט מִדִּין הָאִמּוֹר בַּקְּטוֹרֵת, וְנִפְשׁוּט
29 לְהוּ מִדִּין הָאִמּוֹר בַּקְּרָבָן עֲצֻמוֹ, מִיָּהּ דְּתִנּוּן בְּמִסְכַּת תְּמִיד בְּסֹדֵר
30 הוֹלְכַת אִיבְרֵי הַתְּמִיד, שֶׁשָּׁה כְּהֲנִים הִיוּ מוֹלִיכִין אִיבְרֵי הַתְּמִיד,
31 הָרֵאשׁוֹן מוֹלִיךְ אֶת הָרֵאשׁוֹ וְהָרֵגֶל, הָרֵאשׁ בִּימֵינוּ וְהָרֵגֶל שֶׁל יָמִין
32 הִבְהֵמָה בְּשִׁמְאָל, וְכֵיִת עוֹרָה לַחוּץ – מִקּוֹם שֶׁמִּשָּׁם הוֹפֶשֶׁט הָעוֹר
33 הִיָּה פּוֹנֵה כְּלִפֵּי חוּץ, וּמִקּוֹם הַחֲתָךְ שֶׁחֲתֻכָּה מִגּוֹף הַבְּהֵמָה הִיָּה
34 פּוֹנֵה כְּלִפֵּי הַכֶּהֱן הַמּוֹלִיךְ, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵרָאֵה מִקּוֹם הַחֲתָךְ שֶׁהוּא
35 מֵרָאֵה נִיווֹל לַחוּץ, וּמוֹכַח מִכָּאן שֶׁהוֹלְכָה כְּשִׁירָה בְּשִׁמְאָל.
36 מְשִׁיבָה הִגְמָרָה: מֵהוֹלְכַת אִיבְרִים אִי אִפְשָׁר לְלַמּוֹד, דֹּאִי מִהֶתָּם
37 הָיָה אֲמִינָא הֵנִי מִלֵּי שֶׁהוֹלְכָה כְּשִׁירָה בְּשִׁמְאָל, רַק בְּהוֹלְכָה דְּלֹא
38 מְעַכְבָּא בְּפִתְרָה, וְכֵהוֹלְכַת אִיבְרִים, שְׂאִין הַכֶּפֶרָה תְּלוּיָה אֵלֶּא בְּדָם
39 וְלֹא בְּהַקְטָרֵת הָאִיבְרִים, וְאִינָם נִחְשָׁבִים כְּעֵיקָר הַקְּרָבָן וְלִכְּן כֶּשֶׁר
40 בָּהֶם הוֹלְכָה בְּשִׁמְאָל, אֲכָל הוֹלְכָה דְּמַעְכְּבָא בְּפִתְרָה כְּהוֹלְכַת הַדָּם
41 שְׁבוּ תְּלוּיָה הַכֶּפֶרָה וְהוּא עֵיקָר הַקְּרָבָן, לֹא אוֹמְרִים שֶׁהוֹלְכָה כְּשִׁירָה
42 בְּשִׁמְאָל, קְמַשְׁמַע לָן מִמִּשְׁנֵינוּ בְּהוֹלְכַת הַקְּטוֹרֵת שֶׁהִיא הוֹלְכָה
43 בְּעֵיקָר עֲבוֹדַת הַקְּטוֹרֵת, וּבְכָל זֹאת כְּשִׁירָה בְּשִׁמְאָל.

1 חֵיֶשֶׁב בְּשֵׁעַת חֲתִייתָ נְהָלִים עַל מִנַּת לְהַקְטִיר הַקְּטוֹרֵת לְמִזְחָר, מֵהוּ
2 לְפִסּוֹל הַקְּטוֹרֵת בְּכַךְ, הָאֵם מְכַשְׂרֵי מִצְוָה כְּגוֹן חֲתִייתָ גַחְלִים שֶׁהוּא
3 הַכֶּשֶׁר מִצְוָה לְקְטוֹרֵת, כְּמִצְוָה דְּמֹו, וְנִחְשָׁב כְּאֶחָד מֵעֲבוֹדוֹת
4 הַקְּטוֹרֵת וְפוֹסֵל אֶת הַקְּטוֹרֵת כְּשִׁיבֵשׁ בַּעֲבוּרָה זֶה, אוֹ לֹא,
5 שֶׁמְכַשְׂרֵי מִצְוָה אֵינָם כְּמִצְוָה וְחֲתִייתָ גַחְלִים אֵינָה נִחְשָׁבֵת
6 כְּעֲבוּרָה וְאֵין מִחֻשְׁבָה פּוֹסֵלֵת בָּהּ, תִּיקוּ.
7 שָׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה, נִטְלָ אֶת הַמַּחְתָּה בִּימֵינוּ וְאֵת הַכֶּף בְּשִׁמְאָלוֹ. מְבִיאָה
8 הִגְמָרָה סִפְקָ שֶׁרְצוּ לְפִשְׁטוֹ מִמִּשְׁנֵינוּ: קָעוּ מִיָּהּ מִרַב שֵׁשֶׁת,
9 הוֹלְכָה לְדָם קְדוּשִׁים מִמִּקּוֹם הַשְּׁחִיטָה לְזוֹרְקוֹ לְמוֹבַח בְּיַד שִׁמְאָל,
10 מֵהוּ – הָאֵם נִפְסֵל הַדָּם בְּהוֹלְכָה זֶה אוֹ לֹא, וְעַל קְבֻלָּה זוֹרִיקָה לֹא
11 נִסְתַּפֵּק, שׂוֹדָאִי צְרִיךְ דּוּוֹקָא בִּימֵין שְׂנֵאֵמֵר בָּהֶם 'כְּהוֹנָה', שְׁכַתּוּב
12 (וִיקְרָא א' ה') 'וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבְּקָר לְפָנֵי ה' וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים
13 אֶת הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב', וְהִקְרִיבוּ' הָאִמּוֹר כֵּאֵן
14 זֶה קְבֻלַּת הַדָּם, שֶׁהִיא הָעֲבוּדָה הָרֵאשׁוֹנָה אַחֵר הַשְּׁחִיטָה, וְעַל זֶה
15 נֵאמַר 'בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים', וְכֵן 'זוֹרְקוּ' הָאִמּוֹר בְּפִסּוֹק מְדַבֵּר עַל 'בְּנֵי
16 אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים', וְכֵל מִקּוֹם שְׂנֵאֵמֵר כְּהוֹנָה אֵינָה אֵלֶּא בִּימֵין,
17 שְׁלוֹמִידִים (וּבְדָם כֹּד) מִמִּצְוֵרַע שְׁכַתּוּב בּוּ (וִיקְרָא יד טו) 'וְטָבַל הַכֶּהֱן אֶת
18 אֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית' לְכָל מִקּוֹם שְׁכַתּוּב כֹּהֵן שְׁצִרְךָ יָמִין, אֲבָל הוֹלְכָה
19 לֹא כְּתוּבָה בְּפִירוּשׁ בְּפִסּוֹק, אֵלֶּא נִלְמַד מִמָּה שֶׁהוֹצִיא הַכְּתוּב
20 קְבֻלָּה בְּלִשׁוֹן 'וְהִקְרִיבוּ' שֶׁמִּשְׁמַעוֹתָ שִׁיקְרִיבוּ אֶת הַדָּם לְעֵבֵר
21 הַמְּזוּבָה, דְּהֵינּוּ הוֹלְכָה, אֲךָ כִּיּוֹן שֶׁלֹּא נֵאמַר בְּפִירוּשׁ בְּפִסּוֹק יֵשׁ
22 לְהַסְתַּפֵּק אִם 'כְּהוֹנָה' שְׂנֵאֵמֵר בְּפִסּוֹק מְדַבֵּר גַּם עַל הוֹלְכָה לְלַמּוֹד

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב טבת, תשי"ב
ברוקלין.
שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכי טבת ופ"ש.

ונעם לי ביותר לקרות במכתבו מהצלחתו בהשפעתו על ארגוני הצעירים, ויהי רצון אשר הצלחתו עד עתה תעורר בו ובמושפעי תוספת התאמצות לסיוע במוסדות כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע, וע"ד המבואר בטבע בני אדם, מי שיש לי מנה רוצה מאתים, ומי שיש לו מאתים רוצה ארבע מאות, שכמה פעמים ככה צריך להיות בענינים השייכים לרוחניות ולקדושה, ומובן וגם פשוט שהאמור יוסיף בברכות השי"ת גם בעניניו הפרטים.

ובאותו ענין, הרי בעת רצון מזכירו הנני על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע וגם לעתיד בלי"ג אעשה כן, אבל כפי שמסרתי ע"י הרה"ח אי"א נוי"ג רב פעלים מו"ה... רואים במוחש, אשר כשדוחקים את השעה לא תמיד מועיל זה, ואדרבה וכו', ואף שמובן הצער המביא לדחוק את השעה, ואין אדם נתפס על צערו, הרי אין המדובר בענינים של עונש ח"ו, אלא שטבע הסדרים כן הוא, ועד כמה שיש להשתמש במלת טבע בכגון דא, והרי כיון שנתבאר ענין זה בכ"מ איך שאין רצוי לדחוק השעה, בודאי שבכחו של האדם לעשות כן, ובפרט שרואים במוחש אשר דחיקת השעה פעל זה עליו בהעדר השמחה ובמילא גרעון בהמרץ וכו', שהרי זה גם הסברה בטבעי נפש הבהמית איך שאין רצוי הענין.

ויהי רצון שבקרוב ממש יבשר טוב, בטוב הנראה והנגלה גם בעניניו הפרטים, ובפרט שצודק בכתבו שזהו נוגע גם לענינים הכלליים, וינצל הענין [ד]אתכפיא ושלא לדחוק השעה באופן של הרחבה אמיתית בגו"ר.

ברכה לבשו"ט וכנ"ל בעגלא דידן.

61 השחליים, אי דאיבא סבנתא לחולה אם לא ישתהו, פשוט דמשרא
 62 שרי, שהרי פיקוח נפש דוחה איסור שבת, ואי דליבא סבנתא, ודאי
 63 מיפר אסיר. מבארת הגמרא: לעולם דאיבא סבנתא, הכי קא מבעיא
 64 ליה, מי מסיא – האם שחליים הם מרפאים דניחול עלייהו שבתא –
 65 שנחלל שבת בשחיקתן, או לא מסיא ולא ניחול עלייהו שבתא.
 66 שואלת הגמרא: ומאחר שאין השאלה בדין אלא במציאות, מאי
 67 שניא – מדוע שאל דווקא את רבי חנינא. עונה הגמרא: משום דבקי
 68 בפרואות הוא, כמו שמצאנו דאמר רבי חנינא, מעולם לא שאלני
 69 אדם לבקש רפואה על שחוכה מכת פודה לבנה ותיה – ונשאר
 70 לחיות, שמכה כזו ממייתא ועין לה רפואה. ומדבריו אנו למדים
 71 שהיה רופא, שהיו מבקשים ממנו רפואות.
 72 מקשה הגמרא: והא קא חנינא אנשים שקיבלו מכה מפרדה לבנה
 73 דחיי – ונשאר לחיות. מתרצת הגמרא: אימא – אמור בדברי רבי
 74 חנינא 'וחיית' בלשון נקיבה, וכונתו על המכה, שמעולם לא ראה
 75 מכת פרדה לבנה שהתרפאה. מקשה הגמרא: והא קא חנינא
 76 דמיטפי – שמכת פרדה לבנה מתרפאת. מתרצת הגמרא: בסומקון
 77 אינהו – גוף הפרדות אדומות וחיוורן ריש פרעיהו – וראשי רגליהו
 78 לבנות קאמרינן – על פרדות אלו אמר רבי חנינא שאין רפואה
 79 למכתן.
 80 הגמרא מסיימת את הקושיא על דברי רבי חנינא שאמר ששאלתו
 81 של רבי יהושע בן לוי כשאלת הראשונים: מכל מקום שמע מינה
 82 דרבי חנינא קשיש מרבי יהושע בן לוי, שכן רבי יהושע בן לוי קרא
 83 לרבי חנינא 'רבי', ואם כן איך אפשר לומר שהשתבח רבי חנינא
 84 שגם הוא שאל כרבי יהושע בן לוי. משיבה הגמרא: אלא הכי
 85 קאמר רבי חנינא על ספיקו של רבי יהושע בן לוי, בא וראה שאלתן
 86 של אחרונים דהיינו רבי יהושע בן לוי בשאלתו של ראשונים, שאף
 87 אני שאני מן הראשונים הייתי מתקשה בשאלה זו.
 88 מקשה הגמרא: ומי אמר רבי חנינא הכי שגם הוא נסתפק בחפן ומת
 89 מהו שיכנס אחר בחפינתו, והאמר רבי חנינא, 'בפר' ולא ברמו של
 90 פר, נאמר בפרשת יום הכיפורים 'בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר
 91 בן בקר לחטאת' ולמד מן הכתוב 'בפר' שהכהן הגדול צריך להכנס
 92 לפני ולפנים בפר חי, ולא בדמו של פר לאחר שחייטתו, ולכך אם
 93 מת הכהן גדול ביום הכיפורים אחר שחייטתו פרו, הכהן הבן
 94 תחתיו צריך להביא פר אחר ולשחטו, ועוד אמר רבי חנינא דין
 95 אחר, קמורת ששינה את הסדר והפנה קודם שחייטת הפר, לא עשה
 96 בחפינתו ולא בלום, ואם כן לא שייך הספק של 'חפן ומת מהו
 97 שיכנס אחר בחפינתו, שכיון שחפן, ודאי כבר שחט את הפר,
 98 והכהן הנכנס תחתיו צריך להביא פר אחר, בכדי שיכנס 'בפר' חי,
 99 ואינו יכול להיכנס בחפינתו של ראשון שהרי היא היתה לפני
 100 שחייטת הפר השני, וצריך שתהא החפינה לאחר שחייטת הפר,
 101 והיאך אמר רבי חנינא ששאלתו זו של רבי יהושע בן לוי, שאל
 102 הוא עצמו.
 103 מתרצת הגמרא: הכי קאמר רבי חנינא, מדקא מיבעיא ליה לרבי
 104 יהושע בן לוי הא – ספק זה, בחפן ומת מהו שיכנס אחר בחפינתו,
 105 מכלל דקסבר שיכול הכהן להיכנס 'בפר' ואפילו ברמו של פר
 106 שממנו יזה את דמו, שאם היה סובר שצריך להביא דווקא פר חי
 107 ולשחטו, אם כן צריך להביא פר אחר כשנכנס לעבודה, שהרי
 108 נכנס אחר שהכהן הראשון שחט את פרו, ואם כן ודאי שאינו יכול
 109 להכנס בחפינתו של ראשון שהיתה קודם שחייטת פרו לפי סדר
 110 העבודה, ולמאי דבבירא ליה לרבי יהושע בן לוי, יפה שאל,
 111 ושאלתו בשאלת הראשונים החולקים עלי וסוברים 'בפר' ואפילו
 112 בדמו של פר, שגם להם נשאלה שאלה זו.
 113 הגמרא חזרת לדון בגוף הספק: מאי תוי עלה באופן שחפן ומת,
 114 מהו שיכנס אחר בחפינתו. אמר רב פפא, דין זה תלוי בספק בדין
 115 האם מלבד החפינה שבוחר (ממתנת הקטורת לתוך חפינו), חזר
 116 וחופן גם בפנים ומשחזיר את הקטורת מהכהן לחפינו ונותנן במחתה
 117 מתוך חפינו, אי נפשוט שחופן וחזור וחופן, כאן תבירי נכנס
 118 כחפינתו, דהא מקיימא חפינה בכהן השני בחפינה שבפנים, אבל אי
 119 אין חופן וחזור וחופן, כאן תבעי ליה האם הועילה לו החפינה של
 120 הכהן הראשון. אמר ליה רב יהושע בריה דרבי יהושע לרב פפא,

1 מקשה הגמרא מברייתא: מיתבי, ור – שאינו כהן, ואינן – כהן
 2 שמת לו אחד מקרוביו ועדיין לא נקבר, שיבור – כהן ששתה
 3 רביעית יין, וכהן בעל מום, כל אלו אם עבדו בקבלה של הדם
 4 מהבהמה לכלי שרת, ובהולכה של הדם למזבח, ובחריקה על
 5 המזבח, פסול הקרבן. וכן אם עבד עבודות אלו, כשהוא יושב, וכן
 6 אם עבד ביד שמואל, פסול הקרבן. הרי מבואר שהולכה בשמאל
 7 פוסלת, וקשה לרב ששת. מסיימת הגמרא: תיובתא.
 8 שואלת הגמרא: איך טעה רב ששת לפשוט שהולכה בשמאל
 9 כשירה ושלא כברייתא, והא רב ששת הוא דאיתתה – והרי רב
 10 ששת ידע מברייתא זו, שמצאנו שהקשה לרב חסדא ממנה, דאמר
 11 ליה רב ששת לאמרייהו דרב חסדא, בעי מיניה מרב חסדא, הולכה
 12 ביד מהו, האם צריך דווקא כהן. אמר ליה רב חסדא, בשריה,
 13 ומקרא מסייעני, שכתוב בפרשת עשיית הפסח אצל יאשיהו
 14 'וישחטו הפסח ויזרקו הדמיו מידים והלויים מפשיטים', ופירוש
 15 הכתוב, 'וישחטו הפסח' היינו בורים, ולאחר שקיבלו הכהנים את
 16 הדם, שקבלה בכהן, הוליכו השוחטים הזרים את הדם ליתן לכהן
 17 שזרקו, ויזרקו הכהנים מידם, שקיבלו מיד הזרים, ומוכח
 18 שהולכה כשירה בזה, ועל זה מוטיב רב ששת לרב חסדא,
 19 שהולכה פסולה בזה מברייתא האמורה, ור ואינן שיבור ובעל
 20 מום בקבלה ובהולכה ובחריקה פסול, וכן יושב וכן שמואל פסול. הרי
 21 שרב ששת ידע ברייתא זו שנאמר בה גם כן שהולכה בשמאל
 22 פסולה. מתרצת הגמרא: שכשרצה רב ששת לפשוט ממשנתנו
 23 שהולכה בשמאל כשירה עדיין לא שמע ברייתא זו, ורק פתר
 24 דשמעה דר איתתה – הקשה לרב חסדא ממנה.
 25 מקשה הגמרא על גוף הדין השני בברייתא שהולכה בזה פסולה:
 26 והא רב חסדא שאמר הולכה בזה כשירה, קרא קאמר – הביא
 27 ראייה לדבריו מפסוק, כאמור. מתרצת הגמרא: דעבוד מעשה
 28 איצטבא – שהכהנים שקבלו את הדם הניחו אותו בידי הזרים כמו
 29 שמוניחים על גבי איצטבא, והכהנים הזורקים לקחוהו מידם,
 30 והזרים לא עשו עבודת הולכה.
 31 ספק נוסף בענין חפינת הקטורת ביום הכיפורים: בעי רב פפא, הפן
 32 תבירי ונתן לתוך חפינו של הכהן גדול, מהו להקטיר מלא חפניו
 33 זה, שהתורה אמרה 'ולקח מלא המחתה גחלי אש וגו' ומלא חפניו
 34 קטרת סמים דקה והביא' וגו', והסתפק רב פפא האם 'מלא חפניו
 35 וגו' והביא' בעיניו, ש'הביא' נאמר רק על 'מלא חפניו', והא איבא,
 36 שהרי מביא מלא חפניו, ולא נאמר 'ולקח' אלא על הגחלים, אבל
 37 לא הקפידה התורה שהוא גם יחפון, או דילמא 'ולקח והביא' בעיניו,
 38 שהנאמר בפסוק 'ולקח' הוא גם על 'הקטורת סמים דקה' ועל זה
 39 נאמר 'והביא', שאת הקטורת שהוא עצמו לקח 'והביא', והא
 40 ליבא, שהרי הלקיחה לא נעשתה על ידו. תיקו.
 41 הגמרא מביאה ספק נוסף בענין חפינת הקטורת: בעי רבי יהושע בן
 42 לוי, הפן הכהן גדול ופן קודם שהספיק להקטיר, מהו שיכנס כהן
 43 גדול אחר שנתמנה תחתיו כחפינתו זו, ולא יצטרך לחפון שוב.
 44 אמר רבי חנינא לתלמידים שכשמע את שאלתו של רבי יהושע בן
 45 לוי, בא וראה שהדור הזה זכה להיות חכם ולשאל כשאלת
 46 הראשונים, שהרי אני הייתי שואל שאלה זו, ועכשיו שמעתי שרבי
 47 יהושע בן לוי שהיה מן הדורות הראשונים גם כן שאל כך.
 48 מקשה הגמרא: למימרא דרבי יהושע בן לוי קשיש מרבי חנינא,
 49 שהרי רבי חנינא משתבח שזכה לשאל כהראשונים דהיינו רבי
 50 יהושע בן לוי, והאמר רבי יהושע בן לוי, לי התייר רבי חנינא לשטות
 51 שחליים – מין ירק ששוחקים אותו ונותנים בו משקין ששבת
 52 לרפואה, ואין בזה משום איסור רפואה בשבת.
 53 מבררת הגמרא: מה כוונת רבי חנינא להתייר, אם רק לשטות,
 54 פשיטא, דתנן, כל האוכלין שדרך הבריאים לאכלו, אוכל אדם
 55 בשבת, אף שכוונתו לרפואה, ולא גזרו בזה משום שחיקת סממנים,
 56 וכן כל המשקין שדרך הבריאים לשותתן שותה אדם בשבת אף
 57 שכוונתו לרפואה, ושחליים דרך בריאים גם כן לשותתם. אלא
 58 בהכרח כוונתו להתייר לשחוק – לטחון ולשתות שחליים ששבת,
 59 ואף שאסור מדאורייתא, דהוי טוחן. מבררת הגמרא: היכי דמי –
 60 על איזה אופן הוצרך רבי יהושע לשאול את רבי חנינא על שחיקת

יומא. פרק חמישי - הוציאו לו דף מט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קלה
 רש"י

1 ור ואוני שיכור ובעל מום - כולו נפקי לן מקראי דמחלי עבודה, בפרק שני דבחינים
 2 (טזא), וכן יושב - דבעי "לעמוד לשרת" (דברים יח). והא רב ששת הוא דאיתבה -
 3 להא מתניתין, לאמוריה דרב חסדא, כדמפרש ואזיל, אלמא שמינא ליה, והיכי טעי
 4 למיפש דכשרה בשמאל? וירוקו הכהנים הם - מידם של שוחטים שהם זרים וחזרו
 5 וקבלו חם מיד הכהן המקבל, והולכוהו אל
 6 הזורק, ומתיב רב ששת גרסין. בתר דשמעך -
 7 דאיתבה ניהלה הכא, הדר איתבה איהו לרב
 8 חסדא. מעשה איצטבא - המקבלים היו
 9 מושבים את הדם בין הזרים, ואין הזרים
 10 מקרבין אותו לצד המזבח כלל, אלא מושבים
 11 הדם על ידם כאשר על גבי איצטבא. או דילמא
 12 ולקח והביא - ד"ולקח" נמי אמלא חפניו קאי. מרו
 13 מרו שיכנס אחר - כהן המשמש תחתיו, מרו
 14 שיכנס לפניו בחפינה זו שנתן הראשון לתוך
 15 הכף, ואין צריך לחזור ולחפון? אמר ר' חנינא -
 16 לתלמידים: בא וראה שהדור האחרון זוכה
 17 להתחכם כדורות הראשונים, שאף אני הייתי
 18 שואל שאילה זו, ועכשיו שאלה ר' יהושע בן לוי
 19 שהוא מן הראשונים. שחליים - קרשין.
 20 לשחוק - ולשחות. אימא ותיית - המכה,
 21 שמע מינה - דר' יהושע בן לוי לא היה קשיש,
 22 מדקרי ליה רבי, דקאמר ליה התיי ר' חנינא. ולא
 23 היה דרך הוקנים לומר על הבחורים רבי, אלא
 24 לי התיי חנינא היה אומר. כלומר: לי אמר
 25 חנינא שהיא רפואה. אלא הכי קאמר - ר'
 26 חנינא לתלמידיו: בא וראה ששאלתן של
 27 אחרונים כשאלתי, שאני מן הראשונים, שאף
 28 אני הייתי מתקשה. ומי אמר ר' חנינא הכי -
 29 מי מספקא ליה אי נכנס אחר בחפינתו אי לא?
 30 בפר ולא בדמו של פר - "בואת יבא אהרן אל
 31 הקדש בפר" (ויקרא טו) ולא בדמו של פר, שאם
 32 שחט פרו ומת - אין המשמש תחתיו נכנס
 33 באותו דם לפניו, אלא צריך להביא פר אחר
 34 ולשחוט ובין דצריך להביא פר אחר - צריך
 35 לחפון לאחר שחיטתו. ואמר ר' חנינא קבורת
 36 שהפנה קודם שחיטתו לא עשה ולא כלום - שכן
 37 סדר העבודות. בענין חפן ומת נמי אי אפשר
 38 שלא שחט פרו תחילה, וזה הבא אחריו צריך
 39 להביא פר אחרו ואי אמרת יכנס בחפינתו של
 40 ראשון - נמצאת חפינה זו קודם שחיטת פרו
 41 של שני. הכי קאמר ר' חנינא - מדקא מבעיא
 42 ליה לר' יהושע בן לוי הא - מכלל דסבירא ליה
 43 דאין צריך להביא פר אחר, דאם כן - הוית לה
 44 קטורת שחפנה קודם שחיטת הפר. ולמאי
 45 דסבירא ליה - יפה שאל כשאלת הראשונים,
 46 אותן שנחלקו עלי בפר ואפילו בדמו של פר, אף
 47 להן נשאל שאילה זו. מאי הוי עלה - חפן ומת,
 48 מרו שיכנס אחר בחפינתו. אי חופן חזרו וחופן
 49 - אי ממשטא לן בעיין דאיבעיא לן גבי חפינת
 50 פנים, אם צריך לחזור ולחפון או לא, ותימני
 51 לומר דצריך לחזור ולחפון - חבירו נכנס
 52 בחפינתו, דהא מייקיימא חפינה. אדרבה אי חופן
 53 וחזרו וחופן - או אין חבירו נכנס בחפינתו, שאי
 54 אפשר שלא יחסיר חבירו ושלא יותיר חפניו של
 55 ראשון שוין לחפניו של שני.

1 ור ואוני ושיכור - בסוף פרק קמא דבחינים (ידא), נמי מיייתי לה, ופירש שם רש"י: שיכור
 2 - שתויי יין. והקשה רבינו חיים ברוך זצ"ל, דבסוף פרק "אלו מומין" (בבבבב מהב) תנן:
 3 החרש השטותה והשיכור פסולין באדם וכשרים בבבבבב וכו'. ופריך בגמרא: שיכור אחולי
 4 מחיל עבודה, ובהדי מומי בעי למיחשבניה? ומוקי לה בשאר דברים המשכרים, ודלא כרבי
 5 יהודה דאמר חייב מיתה אף בשאר דברים
 6 המשכרים. על כן פירש רבינו חיים דהבא נמי
 7 מיידי בשאר דברים המשכרים. ורבינו יצחק בן
 8 אברהם פירש דפירוש רש"י עוקא, ואדרבה
 9 מהתם יש רמזה לפירוש, מדפריך סתמא שיכור
 10 אחולי מחיל עבודה וכו' אלמא: דסתם שיכור
 11 מיידי בשתיי יין, והתם דקשיא ליה בהדי מומין
 12 בעי למיחשבניה - להכי מוקי ליה בשאר דברים
 13 המשכרים, אבל הכא דקתיי ליה בהדי מחללי
 14 עבודה - נוקמיה בשתיי יין, כמו סתם שיכור
 15 דבכל דוכתא. בעי רב פפא חפן חבירו ונתן
 16 לתוך חפניו מרו מלא חפניו בענין וכו' - תימנה
 17 לי: הא איבעיא ליה לעיל כבר כי האי גונא גבי
 18 בין הבנינים? ויש לומר: באם תמצא לומר קאמר,
 19 אם תמצא לומר בין הבנינים לא - דלא קרי ביה
 20 "ולקח והביא" בין דלא אתי מבח גברא. הכא
 21 מאי? מי אמרינן: אף על גב דלאו איתו חפן -
 22 מכל מקום כיון דמכח גברא קאתי שפיר דמי,
 23 ושפיר קרינן ביה ולקח חפניו בענין וכו' וישים
 24 בחפניו של כהן גדול, וחדר נעיל הוא וקרי ביה
 25 "מלא חפניו והביא" או דילמא "ולקח והביא"
 26 בענין - שהלוקח יביא. אי חופן חזרו וחופן
 27 נכנס חבירו בחפינתו - תימנה: אי חובה הוא
 28 לחפון פעמיים אחד מבחין ואחד מבפנים - היכי
 29 עייל חבירה בחפינתו? מכל מקום הרי לא חפן כהן
 30 אחד תרי זימני? ונראה דהכי פירושה: אי חופן
 31 חזרו וחופן, לפי שמן התורה אין לדבר קצבה,
 32 שיכול לחפון כל כך פעמים כמו שצדקה, ובלבד
 33 שלא יחסיר ולא יותיר, ולהכי תקינו רבנן שיהוור
 34 וחופן בפנים שמא נתפרו לו מן הקטורת בדרך
 35 ונתסר קצת - ואם כן אף חפן ונתן לתוך הכף,
 36 ומת בחיין - חזרו חבירו וחופן פעם שנית, וחזרו
 37 ונתן לבח ונכנס, דקרינן ביה "מלא חפניו והביא"
 38 דליכא אלא הבאה אחת. ואי אין חופן וחזרו
 39 חופן, משום דמשמע "מלא חפניו" חד אמר
 40 רומנא ולא תרי זימני מלא חפניו - אם כן אין
 41 חבירו נכנס בחפינתו.
 והאיכא

מיתבי: זר, ואונן, שיכור, ובעל מום, בקבלה ובהולכה
 ובזריקה - פסול. וכן יושב, וכן שמואל - פסול! -
 תיובתא. - והא רב ששת הוא דאיתבה, דאמר ליה
 רב ששת לאמוריה דרב חסדא: בעי מיינה מרב
 חסדא: הולכה בור מהו? - אומר ליה: בשריה, ומקרא
 מסייעני "וישטמו הפסח וירוקו הפהנים מידם והלויים
 מפשיטים". ומותיב רב ששת: זר, ואונן, שיכור, ובעל
 מום, בקבלה ובהולכה ובזריקה - פסול, וכן יושב וכן
 שמואל פסול! - בתר דשמעה הדר איתבה. - והא רב
 חסדא קרא קאמר! - דעבוד מעשה איצטבא. בעי רב
 פפא: חפן חבירו ונתן לתוך חפניו מהו? "מלא חפניו"
 בענין - והא איכא, או דילמא "ולקח והביא" בענין
 - והא ליכא? - תיקו. בעי רבי יהושע בן לוי: חפן
 ומת, מהו שיכנס אחר בחפינתו? אמר רבי חנינא:
 בא וראה שאלת הראשונים. למיקרא דרבי יהושע בן
 לוי קשיש? - והאמר רבי יהושע בן לוי: לי התיר
 רבי חנינא לשתות שחליים בשבת! לשתות? פשיטא,
 דתנן: כל האוכלין אוכל אדם לרפואה, וכל המושקין
 שותה! אלא: לשחוק ולשתות שחליים בשבת. היכי
 דמי? אי דאיכא סכנתא - משרא שרי, ואי דליכא
 סכנתא - מיסר אסורי! - לעולם דאיכא סכנתא, והכי
 קא מבעיא ליה: מי מסיא דניחול עליהו שבתא,
 או לא מסיא, ולא ניחול עליהו שבתא. מאי שניא
 רבי חנינא? - משום דבקי ברפואות הוא, דאמר
 רבי חנינא: מעולם לא שאלני אדם על מפת פרדה
 לבנה ותייה. - והא קא חוינו דתיי! - אימא: ותיית.
 - והא קא חוינו דמיתסי! - פסוקין אינהו, והיוורן
 ריש פרעיהו קאמרינן. מכל מקום שמע מינה דרבי
 חנינא קשיש. אלא הכי קאמר: שאלתן - פשאלה
 של ראשונים. - ומי אמר רבי חנינא הכי? והאמר
 רבי חנינא: בפר - ולא בדמו של פר. ואמר רבי חנינא:
 הפר - לא עשה ולא כלום! - הכי קאמר: מדקא מבעיא ליה הא -
 מכלל דקסבר בפר
 ואפילו בדמו של פר, ולמאי דסבירא ליה
 עלה? אמר רב פפא: אי חופן חזרו וחופן - חבירו נכנס בחפינתו, דהא
 מייקיימא חפינה. אי חופן חזרו וחופן - אי חופן חזרו וחופן
 אי אין חופן וחזרו וחופן - תבעי לך. - אמר ליה רב חנינא פריה דרב יהושע לרב פפא:
 אדרבה, אי חופן וחזרו וחופן - לא יכנס אחר בחפינתו, אי אפשר שלא יחסיר ושלא
 יותיר. ואי אין חופן חזרו וחופן - תבעי לך. דאיבעיא ליה: חופן חזרו וחופן או לא? תא
 שמע: כך היתה מידתה. מאי לאו: פשם שמדיתה מבחין - כך מרתה מבפנים! - לא,
 דילמא שאם רצה לעשות מדה - עושה. אי נמי: שלא יחסיר ושלא יותיר. תא שמע:

כיצד

1 **והאיכא** קמיצה — ומה שמקשה רבינו יצחק: דברק קמא דמנחות (יא,א) אמרינן גבי
2 מנחת מאפה ומחבת ומרחת — זו היא עבודה קשה שבמקדש, ובפרק "כל
3 המנחות באות מזה" (שם נד,א) אמרינן: אין לך קשה לקמיצה יותר ממנחת חוטא. נראה
4 לי דהנך שלשה דקא חשיב הכא עבודות קשות הם לכהן לעשות, שיש בהן צער: מליקה —

5 למלוק בצפורנו לחתוך המפרקת, וכן קמיצה
6 דמנחת מאפה — שיש לו צער לכהן לחמוק
7 בגודלו מלמעלה ובאצבע קטנה מלמטה ולהשות
8 דבר קשה, וכן בחפינה כדמפרש שנטול הבן
9 בשנינו. ועוד מפרש לקמן: שהיה צריך ליהרר מאד
10 שלא יבה מחוס הגחלים. אבל גבי מנחת חוטא
11 לא קאמר אין לך עבודה קשה יותר ממנחת חוטא
12 — אלא קשה לקמיצה קאמר, לפי שאין מגובלת,
13 אין יבול להשוות בשעת קמיצה, אבל צער אין לו.
14 **שאני** התם דיליף שה שם מפתח — מכאן ש
15 לדקדק דהא דקאמר רבא ב"מרובה"
16 (בבא קמא עז,ב). זה בנה את כל מקום שנאמר שה
17 — אינו אלא להוציא את הכלאים. היינו שה
18 ודפסחו, כדאמרין הכא דילפינן מיניה שה דפטר
19 חמור. וב"מרובה" מסקינן דבנין אב דרבא לפטר
20 חמור איצטרך, וכדתנן: אין פודין לא בעגל וכו'.
21 ולא כמו שפירש רש"י בפרק "איתנו ואת בנו"
22 (חולין ע"ח,ב). דבנין אב דרבא מ"שה כשבים ושה
23 עוים" — עד שיהא אביו ואמו שניהם כשבים או
24 שניהם עוים. ועוד קשה לפירושו מההיא
25 ד"מרובה" גופה, דפרך התם: ולרבי אלעזר
26 דמתיר בכלאים מפני שהוא שה, בנין אב דרבא
27 למאי אתא? ומשני: לטמא שגולד מן הטהור
28 ועיבור מן הטמא, ודלא כרבי יהושע. דאי רבי
29 יהושע — מ"שה כשבים ושה עוים" נפקא. שמע

30 מינה דבנין אב דרבא אל הוי מ"שה כשבים ושה עוים". על כן נראה כמו שפירשתי, דמשה דפסח נפקא. אבל תימה: דרבא קרי ליה בנין אב, וכן בג בג פרק קמא דבכורות (בא, קרי ליה
31 גזירה שה, דקאמר: נאמר כאן "שה" ונאמר להלן "שה", מה להלן פרט לכל השמות הללו וכו'. ועוד: מאי שנא דנטק רבא להוציא כלאים טפי מטרפה ושוחטה? ועוד: דב"איתנו ואת בנו"
32 דכתיב ביה שה למעט טריפה, כמו שהיינו ממעטים כלאים, אי לאו דכתיב "או שה" — לרבות הכלאים, כדאיתא בפרק "איתנו ואת בנו" וכו'. ומהו בטרפה?
33 ואפילו רבי שמעון לא פטר בטרפה אלא משום דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, אבל ממשמעות שה — לא פטר לא באותו ואת בנו, ולא בתשלומי ארבעה חמשה. וכן רבי יוחנן,
34 אמאי מחייב בארבעה וחמשה מוכר את הטרפה? ועוד: רבי אלעזר דמתיר בכלאים לפדות, ומוקי בנין אב דרבא לטמא שגולד מן הטהור. מנא ליה דאין פודין בשוחטה וטרפה? ועוד: כי
35 פריך ב"מרובה" לרבי אלעזר בנין אב דרבא למה לי, למה דאיצטרך למעוטי שחטה וטרפה? וליכא למימר דהני בלא בנין אב נפקא ממשמעותא דשה דהני לאו שה נינהו, דהאמר
36 במשמעותא דפר שחוט נמי מיקרי פרוי ויש לומר: דבנין אב דרבא וגזירה שה לאו חדא מלתא היא, אלא דתרווייהו נפקי מפסח. דכתיב "שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העוים
37 תקחו". והשתא בנין אב דרבא נפקי מיתורא ד"מן הכבשים ומן העוים" דמשמע עד שיהא אביו כשב ואמו כבשה, דמגזירה שה לאו זהו מסתבר למעוטי כלאים, דהוה שרינן לה כרבי
38 אלעזר אי לא משום שה, נאמר כאן "שה" ונאמר להלן "שה", מה להלן פרט לכל השמות הללו לאו דווקא, דכלאים לא מגזירה שה נפקא אלא מבנין אב, אלא ניחא ליה לרבויי בנין מבנין
39 אב ד"מן הכבשים" ממעוטי שפיר, דלגופיה דפסח לא איצטרך, דמשאר קדשים נפקא דממעטינן בהו כלאים מ"שור או כשב או עד" ואף על גב דהאי קרא דמן הכבשים במצרים נאמר,
40 ועדיין לא נאמר קדשים — מכל מקום בתר דנכתוב קדשים לא איצטרך למיכתב להאי קרא, אלא זה בנה את שכתב "שה" וכתב אצלו "מן הכבשים" כל מקום שנאמר שה אינו אלא
41 להוציא הכלאים, ואם תאמר: תמים דכתיב בהאי קרא למה ליה? תיתי משאר קדשים נראה לי דאיצטרך לכדורשינן בפרק שני דובחים (כה"ב). הצורם און הפר ואחר כך קיבל דמו —
42 פסול, שנאמר "ולקח מדם הפר" — הפר שהיה כבר, אין לי אלא קדש קדשים, קדשים קלים מניין? דכתיב "זכר תמים בן שנה יהיה לכם" — שיהו כל הייתויתו תם וכן שנה. ואף על גב
43 דפרך עלה מכל הובחים שנשתייר בהם כוית חלב וזרק הדם, אלמא לא בעינן שלם בשעת זריקה, ומשני: תרגמא אבן שנה. נהי דכל הייתויתו לא בעינן שיהא תם — קבלה מיהו גמר מיניה,
44 דלימד סתום מן המפורש. כיון דגלי לן בפר דבעינן שיהא תם בשעת קבלה. והשתא ניחא לרבי אלעזר, אף על גב דשרי בכלאים ולא מוקי בנין אב לפטר חמור — אסר באחרוני מגזירה
45 שה, והא דקאמר התם: נאמר כאן "שה" ונאמר להלן "שה", מה להלן פרט לכל השמות הללו לאו דווקא, דכלאים לא מגזירה שה נפקא אלא מבנין אב, אלא ניחא ליה לרבויי כולם יחד
46 — דהא עגל וזחיה נמי לא נפקי מגזירה שה אלא ממשמעות דשה — וניחא נמי הא דאותו ואת בנו נוהג בטרפה וכן תשלומי ארבעה וחמשה. דבנין אב לא הוי אלא מכלאים. ואם תאמר:
47 מכל מקום ליתי בגזירה שה ד"שה" "שה" כדילפינן פרוין פטר חמור! יש לומר: דשה דידרו לא מופנה לגזירה שה. ותימה: דקא דייק ב"מרובה" בנין אב דרבא למה ליה? אי לקדשים —
48 בהדיא כתב בהו. ומשמע, דאי לא היה כתב בהו בהדיא, אלא לפיני בנין אב דרבא — דהוה ניחא ליה, ואמאי? הא אי לא כתב בקדשים — או לא היה מיתור מן הכבשים ומן העוים, דהוה
49 צריך למעוטי כלאים בגופיהו? ואומר רבינו יצחק: דדרך הגמרא להקשות כן, לפי מה שלא פירש רבא בבנין אב שלו, הזכי קאמר: אי לקדשים. ותימה ד"מן הכבשים ומן העוים" מיתור בלא
50 מילף מקדשים אלא מקרא אחרני, אפילו אי אמרינן הכי — לא ניחא, דהא בהדיא כתב בהו. וכי האי גוונא איכא בכתיבות בפרק "נערה" (כתובות מ"ב, ב) ובריש מסכת קידושין (ג"ב) גבי
51 כסף קדושה נגולן דאבהו ההו, אי מנבושת ופגום, ואף על גב דבושת ופגום שפירייהו לא קיימא לן בכתיבות בפרק "אלו נערות" (כתובות מ"ב, ו) ודאבהו הוה אלא מקדושין, דאי בעי מסר
52 לה למנוול ומוכה שחין, אלא לרווחא קאמר גמרא: אפילו אם תמצא לומר דבושת ופגום מקרא אחרניא נפקא — לא מצי למילף כסף קדושה מזהם, מזה לחנן — שכן אבהו שייך בגוייתו.
53 מיהו, יש פירושם הרבה לשם, ואין להאריך באין בזה. ולא ידענא מאי קשה מההיא ד"מרובה", דאפילו אי לא מיתור "מן הכבשים" אלא משום דגמרינן מקדשים — ניחא, הא דקאמר אי
54 לקדשים אי לא היה כתב בהדיא בהו הוה אמרינן נהי דאיצטרך "מן הכבשים" לגופיה, קדשים גמרינן שפיר מהכא, דקדשים מקדשים גמרינן בהיקשא ד"התא תהורה לעולתו" וגו'. ואם
55 תאמר: מאי קמיבעיא ליה בפרק קמא דבכורות (י"ב,א) לרבנן דאטריי כלאים מהו לפדות בגומה, והא כלאים לא ממעטינן מגזירה שה אלא מבנין אב, ואם כן נדמה מהיכא תיתי? ויש
56 לומר: כיון דכלאים בנין אב מיתור ב"מרובה" "תפדה", ואתא בנין אב למעוטי — מהשתא מנעט נמי נדמה מגזירה שה, ונימא דגורה שה דווקא, ולא נרבייהו מ"תפדה" "תפדה".
איתוביה

1 **כיצד הוא עושה** — הפינה שניה שבפינים מן הבן לחתוך חפניה, אוהו את ראש הבן
2 בראשי אצבעותיו, לאחר שהניח את המחטה בארץ וידה של בן כלפי בין זרועותיו,
3 ומעלה בשני גודליו ומושך את ידה בגודליו לצד גופו מעט מעט עד שנגיע ראש ידה
4 לבין אצילי ידיו, וראש הבן מגיע לגובה פס ידו, וחוזר ומחזירה דרך צדה לחתוך חפניה,
5 וצוברת על הגחלים. נימנין — על הפסח מי
6 שרצה לימנות, ומושך ידיו ממנו מי שרצה
7 לימשך, עד שיחטא. ואם איתא — דלאחר
8 שחיטה נמי קרינן ביה על השה — עד שיוזק
9 מביעיא ליה, ואם יפגע הבית — אם בעו ממניין
10 להימעט ולמשוך את ידיהם. מהות משה —
11 בעוד שהיוותו קיימת יתמעט, ולא משחטא.
12 אין פודין — פטר חמור. לא בעגל ולא כחיה —
13 ד"שה" כתיב, ולא — בשה שחטא, ולא בכלאים
14 — דעו ורחלו, ואף על גב דמשני צדדיה הוא שה.
15 ולא כבוי — דתיש וצבייה. קתני מיתה ולא
16 בשחטה, אלמא: שחטה לאו שה הוא.
והוציא

1 **כיצד הוא עושה?** אוהו את הבן בראש אצבעותיו,
2 ויש אומרים: בשניו, ומעלה בגודלו, עד שמגיע לבין
3 אצילי ידיו. וחוזר ומחזירה לחתוך חפניה, וצוברת, כדי
4 שיהא עשנה שוקה לבוא. ויש אומרים: מפניה, כדי
5 שיהא עשנה ממהרת לבוא. וזו היא עבודה קשה
6 שבמקדש. — זו היא ותו לא? והא איפא מליקה, והא
7 איפא קמיצה! — אלא: זו היא עבודה קשה מעבודות
8 קשות שבמקדש. שמע מינה: חופן וחוזר וחופן, שמע
9 מינה, איבעיא להו: שחט ומת, מה הוא שייכנס אחר
10 בך? מי אמרינן: כפר — ואפילו בך? מי אמר: או
11 דילמא: כפר — ולא בך? מי אמר: כפר ואפילו בך? מי אמר: כפר ולא
12 בך? ולא בך? מי אמר: כפר ואפילו בך? מי אמר: כפר ולא
13 בך? ולא בך? מי אמר: כפר ואפילו בך? מי אמר: כפר ולא
14 בך? ולא בך? מי אמר: כפר ואפילו בך? מי אמר: כפר ולא
15 בך? ולא בך? מי אמר: כפר ואפילו בך? מי אמר: כפר ולא
16 בך? ולא בך? מי אמר: כפר ואפילו בך? מי אמר: כפר ולא

1 **כפר ולא בך? מי אמר: כפר ואפילו בך? מי אמר: כפר ולא**
2 **בך? ולא בך? מי אמר: כפר ואפילו בך? מי אמר: כפר ולא**
3 **בך? ולא בך? מי אמר: כפר ואפילו בך? מי אמר: כפר ולא**
4 **בך? ולא בך? מי אמר: כפר ואפילו בך? מי אמר: כפר ולא**
5 **בך? ולא בך? מי אמר: כפר ואפילו בך? מי אמר: כפר ולא**
6 **בך? ולא בך? מי אמר: כפר ואפילו בך? מי אמר: כפר ולא**
7 **בך? ולא בך? מי אמר: כפר ואפילו בך? מי אמר: כפר ולא**
8 **בך? ולא בך? מי אמר: כפר ואפילו בך? מי אמר: כפר ולא**
9 **בך? ולא בך? מי אמר: כפר ואפילו בך? מי אמר: כפר ולא**
10 **בך? ולא בך? מי אמר: כפר ואפילו בך? מי אמר: כפר ולא**
11 **בך? ולא בך? מי אמר: כפר ואפילו בך? מי אמר: כפר ולא**
12 **בך? ולא בך? מי אמר: כפר ואפילו בך? מי אמר: כפר ולא**
13 **בך? ולא בך? מי אמר: כפר ואפילו בך? מי אמר: כפר ולא**
14 **בך? ולא בך? מי אמר: כפר ואפילו בך? מי אמר: כפר ולא**
15 **בך? ולא בך? מי אמר: כפר ואפילו בך? מי אמר: כפר ולא**
16 **בך? ולא בך? מי אמר: כפר ואפילו בך? מי אמר: כפר ולא**

איתוביה

יומא דף מט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שישי) קלז

54 המנויין להתמעט ולמשוך ידיהם. ועד איזה זמן אפשר להמנות
55 ולמשוך ידיו, שנינו במשנה (שם פט), נִמְנֵין – הרוצה להמנות על
56 הקרבן פסח, וּמִשְׁכִּין יְדֵיהֶן מִמֶּנּוּ – וכן הרוצה לבטל מיניו מפסח
57 זה ולהמנות על פסח אחר, יכולים הם להמנות ולמשוך ידיהם רק
58 עַד שְׁשֻׁחָתָם, אבל אחר שחיתו אי אפשר שוב להמנות ולא לבטל
59 המינוי. מקשה רבי אמי, וְאֵם אִיתָא – אם 'פר' משמעותו ואפילו
60 בדמו של פר, אם כן גם 'שה' הכתוב בפסוקים 'תכוסו על השה',
61 וְאֵם ימעט הבית מהיות משה, שמהם נלמדים דיני המינוי
62 והביטול, גם כן משמעותו ואפילו בדמו של שה, ואם כן נִמְנֵין
63 וּמִשְׁכִּין ידיהם עַד שְׁשֻׁרְק' מִיַּעַי לֵיהּ לומר, וכך נלמד מן הפסוק
64 שמינוי על שה ומשיכת ידיו מזהשה, הוא עד הזריקה, שעדיין שמו
65 שה.
66 מתרצת הגמרא: (שני) [שְׁאֵנִי] הָתָם בענין קרבן פסח דְּתֵיבֵי בפסוק
67 שממנו למדים שאפשר להימשך, 'מֵהֵיּוֹת מִשָּׁה', ודורשים מֵהֵיּוֹת
68 דְּשָׁה, שרק בעוד שהשה חי אפשר להימשך, ומדרשה זו למדים
69 לענין המינוי האמור בהמשך הפסוק 'תכוסו על השה' שגם כן
70 אפשר להמנות רק בעוד שהשה חי, אבל בשאר מקומות שכתבה
71 תורה 'פר' או 'שה' אכן הכוונה אפילו בדמו.
72 הגמרא מביאה קושיא נוספת למי שסובר 'בפר' ואפילו בדמו של
73 פר: נאמר בתורה לענין פדיון פטר חמור (שמות יג א), יָכַל פֶּטֶר חֲמֹר
74 תַּפְדֵּה בְשָׂה, והיינו שצריך לפדותו בשה ולתת השה לכהן. מֵתִיב
75 מִרְזָא, שנינו במשנה (בכורות יב), אִין פְּדוּין פֶּטֶר חֲמֹר לֹא מִעֲגֵל
76 שהוא מין בקר, וְלֹא בְּחֵיהּ, כגון צבי וכדומה, וְלֹא בְּהֵמָה שְׁחֹמְפָה
77 ואפילו היא שה, וְלֹא בְּמִרְיָתָהּ, כגון שנחתבו רגליה מן הארכובה
78 ולמעלה, וְלֹא בְּכִלְאִים – בהמה שנולדה מתיש ורחל, וְלֹא בְּבֵי
79 הנולד מתיש וצביה, שהוא ספק חיה ספק בהמה, אֲלֵא בְּשָׂה, בין
80 בשה כבשים בין בשה עזיים. וממה ששינו שצריך פודין בשחומה
81 מוכח שאין נקרא 'שה' אלא שה חי ולא לאחר שחיטה, אם כן הוא
82 הדין 'פר' אין נקרא פר אלא חי ולא דמו של פר.
83 מתרצת הגמרא: שְׁאֵנִי הָתָם בפדיון פטר חמור שצריך דווקא שה
84 חי משום דְּלֵיף גזירה שוה 'שָׁה' מִשָּׁה, כשם ש'שה' האמור
85 בפסח אינו בא מכל הדברים שנמנו במשנה לעיל, שהפסח אינו בא
86 עגל וחיה שנאמר (שמות יב ב) 'שָׁה וגו' מן הַבְּבָשִׁים וּמִן הָעִזִּים, ולא
87 שחוט שצריך שחיטה לשם פסח, וכלאים אינו בא, שאינו קרב
88 לגבי מזבח שנאמר (ויקרא כב כז) 'שֹׂר או כֶּשֶׁב' פרט לכלאים, הוא
89 הדין בפדיון פטר חמור אין תפדה בכל אלו.
90 שואלת הגמרא: אִי לומדים גזירה שוה 'שה' של פדיון פטר חמור
91 מ'שה' של פסח, נאמר גם כן מֵה לְהֵלֵן – ה'שה' האמור בפסח צריך
92 שיהא זָכַר תָּם וְכֵן שְׁנָה, כמו שכתוב בתורה (שמות יב ב) 'שָׁה תָּמִים
93 זָכַר בֶּן שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן הַבְּבָשִׁים וּמִן הָעִזִּים תִּקְחוּ' אִף כָּאֵן ה'שה'
94 האמור בפדיון פטר חמור צריך שיהא זָכַר תָּם וְכֵן שְׁנָה, והרי שנינו
95 במשנה (בכורות ט) שהשה שפודה בו יכול להיות זכר ונקבה, גדול
96 וקטן, תמים ובעל מום. מיישבת הגמרא: תִּלְמוּד לֹמֵר 'תַּפְדֵּה
97 תַּפְדֵּה' שני פעמים, יָכַל פֶּטֶר חֲמֹר תַּפְדֵּה בְשָׂה וְאֵם לֹא תַּפְדֵּה
98 וְעֵרְפָתוּ, רִיבָה בפדיון שאפשר לפדותו גם בנקבה ובעל מום
99 ובשה שעברה שנתו.
100 מקשה הגמרא: אִי 'תַּפְדֵּה' 'תַּפְדֵּה' רִיבָה, תרבה אֲפִילוּ בּוֹלְהוּ – כל
101 המנויין לעיל שחוטה וכלאים וכו' נְמִי, ויהיה אפשר לפדות בהם
102 שהרי התורה ריבתה הכל. מתרצת הגמרא: אֵם בֶּן שְׁנֵי הַכֵּל,
103 גזירה שוה ד'שָׁה' 'שָׁה' מֵאֵי אֲהֵי לֵיהּ – מה הועילה, אלא על כרחך
104 מהריבוי של 'תַּפְדֵּה' מרבים שלא דווקא זכר תמים וכן שנה, כיון
105 שסוף סוף שה הוא, ומגזירה שוה ממעטים מה שאינו שה גמור
106 כגון כלאים ושחוטה וחביריו.

1 שנינו ברייתא שמבררת בַּיָּצֵד הוא עוֹשֶׂה חפינה שניה שבפנים,
2 שחפינה ראשונה שבוּחַץ חופן מתוך מחתה מלאה קטורת והיה
3 בה הרבה יותר ממלא חפניו, אבל בחפינה שבפנים לא היה בכף
4 אלא מלא חפניו ואי אפשר לחפון מתוך הכף כל מה שבכף, והיה
5 צריך להריק הכף לתוך חפניו. מבארת הברייתא: לאחר שהניח
6 בארץ את המחתה של הגחלים שהיתה בימינו, אִיְהוּ אֵת הַכֶּף –
7 הכף של מלא חפניו קטורת שהיתה בשמאלו בְּרֵאשֵׁי אֲצִבְעוֹתָיו של
8 שני ידיו, כשביט ידה של הכף כלפי גופו, וַיֵּשׁ אֹמְרִים בְּשִׁינּוּ ידה
9 אוחז את הכף, וּמַעֲלָה וּמוֹשֵׁךְ את יד הכף בְּגוּדָיו – בשני אגודליו
10 לצד גופו מינט מעט עד שַׁמְנַעַת הבית יד לְבִין אֲצִילֵי יָדָיו בין שני
11 מרפקיו, ובהם תופס את הכף, ושפת הכף האחרונה מגיעה לראש
12 כפות ידיו וְחֹזֵר וּמַחְזִיקָה ומטה את הכף עד שמערה כל הקטורת
13 לְתוֹךְ חֲפְנָיו, וכשמניח הקטורת מחפניו על הגחלים צוֹכְרָה – מניח
14 כולה במקום אחד ואין מפורה על פני כל המחתה כְּרִי שְׂיֵהָ עֲשֵׂנָה
15 שׁוֹהָה לְבֹא, שדבר הצבור אינו נשרף במהרה ואין העשן עולה
16 מיד, ועושה כן כדי שלא ימות בעשן, וַיֵּשׁ אֹמְרִים, מַפְרָדָה על פני
17 כל המחתה כְּרִי שְׂיֵהָ עֲשֵׂנָה מְמַחֶרֶת לְבֹא, ויתמלא הבית עשן
18 ולא יזנו עיניו מבית קדשי הקדשים. מסיימת הברייתא: וְזו –
19 עבודת החפינה שבפנים היא עֲבֹדָה קִשָּׁה שְׁבִמְקַדְשָׁה.
20 שואלת הגמרא על סיום דברי הברייתא: וכי רק 'זו' – החפינה היא
21 העבודה קשה שבמקדש ותו לא, וְהָא אִיכָּא מְלִיקָה ששנינו
22 בברייתא (ובחים סד) שהיא עבודה קשה, וְהָא אִיכָּא קְמִיצָה ששנינו
23 בברייתא (לעיל מט) שהיא עבודה קשה. משיבה הגמרא: אֲלֵא זֶה הָיָה
24 עֲבֹדָה קִשָּׁה פירושו אחת מְעֻבְדוֹת קְשׁוֹת שֶׁהָיוּ בְּמִקְדָּשָׁה.
25 מסיימת הגמרא להוכיח: שְׁמַע מִיָּמָה מהברייתא שמפרשת את
26 מעשה החפינה שבפנים שחופץ בחוץ וְחֹזֵר וְחֹפֵן בפנים. ומסיקה
27 הגמרא: שְׁמַע מִיָּמָה – אכן מוכח כך, ונפשט שחוזר וחופן בפנים.
28 הגמרא מביאה ספק נוסף הדומה לספק דלעיל לגבי 'חפן ומת':
29 אחד מהקרבנות שמקריב כהן גדול ביום הכיפורים הוא פר
30 לחטאת, כמו שכתוב (ויקרא יט א) בְּזֹאת יָבֵא אֲהָרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ בְּפֶרֶךְ
31 בֶּן כֶּקֶר לַחֲטָאת וְאֵיל לְעֹלָה, ופירושו שהכהן הנכנס לפני ולפנים,
32 צריך להביא פר משלו. אִיבְעִיָא לְהוּ, שְׁמַע הַכֹּהֵן גְּדוֹל את פרו וְמַת
33 קודם זריקת דמו, מֵה הוּא שִׁיבְנָם כהן אַחֵר הֵבֵא תַחְתּוֹ קְדָמוֹ של
34 פר הראשון, מִי אֲמַרְיֵין שהפסוק בְּזֹאת יָבֵא אֲהָרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ בְּפֶרֶךְ
35 מפרש מעותו ואֲפִילוּ בְּדָמוֹ שֶׁל פֶּר, ויכול להכנס לפני ולפנים כיון
36 שמביא דמו של פר, או דִּילְמָא 'בְּפֶר' משמעותו בפר חי דווקא וְלֹא
37 בְּדָמוֹ שֶׁל פֶּר, ולא יוכל לבוא אל הקודש עד שיביא פר אחר חי
38 וישחטנו. ונחלקו האמוראים בדין זה. רַבִּי חֲנִינָא אֹמֵר, 'בְּפֶר'
39 משמעותו בפר חי וְלֹא בְּדָמוֹ שֶׁל פֶּר, ואין השני נכנס בפרו של
40 הראשון, וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר, 'בְּפֶר' משמעו ואֲפִילוּ בְּדָמוֹ שֶׁל פֶּר,
41 ויכול השני להכנס בדם הפר של הראשון. עוד נחלקו בכך, רַבִּי
42 אָמִי אָמַר, 'בְּפֶר' וְלֹא בְּדָמוֹ שֶׁל פֶּר, רַבִּי יֶצְחָק [נִפְתָּא] אָמַר, 'בְּפֶר'
43 ואֲפִילוּ בְּדָמוֹ שֶׁל פֶּר.
44 הגמרא מביאה להקשות על הסובר 'בפר' ואפילו בדמו של פר:
45 אִיְתִיבָה רַבִּי אָמִי לְרַבִּי יֶצְחָק נִפְתָּא, מדינו של קרבן פסח, שאינו
46 נאכל אלא למנויין, ולומדים זאת בגמרא (פסחים סא). מהפסוק (שמות
47 יב ד) וְאֵם ימעט הבית מהית משה וְלָקַח הוא וְשָׁכְנוּ הַקֶּרֶב אֶל בֵּיתוֹ
48 בְּמִקְדָּשׁ נִפְשֵׁת אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ תְּכֹסוּ עַל הָשָׂה, 'במכסת' פירושו
49 בחשבון ובמנין, ובא הכתוב ללמד שמצוה להמנות עליו מתחילה,
50 ושנה עליו הכתוב בהמשך הפסוק אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ תְּכֹסוּ
51 שפירושו התמנו לשון מינוי, ללמד שהמינוי אינו למצוה בעלמא
52 אלא לעבד, ואחר שבמנהג יוכל למשוך ידיו ממנו ולבטל מינויו,
53 ודין זה נלמד מתחילת הפסוק וְאֵם ימעט הבית', ופירושו, אם באו

61 דוחה, והלא פר יום הכיפורים וקביתו כהן גדול ופסח, דקרנן יחיד
 62 לכל הדעות הוא ודוחין את השבת ואת הטימאה, ואמר לו רבי
 63 יעקב לתנא קמא על דבריו שקרבן ציבור דוחה שבת וטומאה, וכי
 64 קרבן צבור כלל הוא שכולם דוחים, והלא פר העלם דבר של צבור
 65 ושעירי עבודת פוכבים וקנינה, דקרנן צבור הוא לדברי הכל, ואין
 66 דוחין לא את השבת ולא את הטימאה, אלא נקוט האי כלל בידך
 67 – תפוס כלל זה בידך, כל קרבן שזמנו קבוע – שקבעה תורה זמן
 68 הקרבנו ואם עבר זמנו אין לו תשלומין דוחה את השבת ואת
 69 הטימאה אפילו דקרנן יחיד כגון פסח ודחייתו, לפי שצריך
 70 להקריבו בזמנו, וכל קרבן שאין זמנו קבוע אינו דוחה לא את השבת
 71 ולא את הטימאה, ואפילו בקרבנות צבור כגון פר העלם דבר
 72 ושעירי עבודת כוכבים, לפי שאין זמנם עובר ויכול להקריבם אחר
 73 כך בחול ובטהרה. ונמצא שדחה רבא את ראיית רב עמרם שפר
 74 של יום הכיפורים הוא קרבן ציבור, וטובר שאינו קרבן ציבור.
 75 הגמרא מקשה על רבא הסובר שפר של יום הכיפורים לדעת הכל
 76 הוא אינו קרבן ציבור: איתביה אביי לרבא, פר ושעיר של יום
 77 הכיפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהן ונתכפרו באלו האחרים,
 78 ואחר כך נמצאו הראשונים, בולס ימותו, ואין אומרים שיקרבו
 79 לשנה הבאה ביום הכיפורים, מאחר ונחשבים כחטאת שכיפרו
 80 בעליה באחר, והיא אחת מן החמש חטאות שמתות כפי שלמדו
 81 מהלכה למשה מסיני, וכן שעירי עבודת פוכבים שאבדו והפריש
 82 אחרים תחתיהן ונתכפרו באחרים ואחר כך נמצאו הראשונים,
 83 בולס ימותו, דברי רבי יהודה. רבי (אלעזר) [אלעזר] ורבי שמעון
 84 אומרים, ירעו עד שיסתאבו – ישוהו אותם עד שיפול בהם מום,
 85 שבעוד שהם תמימים אין להם פדיון, ויפלו דמיהן לנתבה –
 86 עולות שמקריבין בזמן שהמזבח פנוי, והטעם שלא ימותו, לפי
 87 שאין חטאת צבור מיתה, שכל החמש חטאות שלמדו מסיני שמתות
 88 אינן אלא בחטאות יחיד. ומדברי רבי אלעזר ורבי שמעון בברייתא
 89 שאמרו שהפר והשעיר של יום הכיפורים לא ימותו אלא ירעו לפי
 90 שאין חטאת ציבור מיתה, מוכח שיש הסוברים שהפר דינו כחטאת
 91 ציבור.
 92 מתרצת הגמרא: אמר ליה רבא, מאי פ'ר' האמור בברייתא שעליו
 93 אמרו רבי אלעזר ורבי שמעון שהוא חטאת ציבור, פר העלם דבר
 94 של צבור.
 95 מקשה הגמרא: והא בברייתא פ'ר ושעיר של יום הכיפורים קתני.
 96 מתרצת הגמרא: כי קתני בברייתא 'של יום הכיפורים' אדשעיר
 97 נאמר, אבל ה'פר' הכוונה לפר העלם דבר של צבור, ופר של יום
 98 הכיפורים אין דינו כחטאת ציבור לכל הדעות.
 99 מקשה הגמרא: והתניא ברייתא אחרת, פר של יום הכיפורים ושעיר
 100 של יום הכיפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהן בולס ימותו דברי
 101 רבי יהודה, רבי (אלעזר) [אלעזר] ורבי שמעון אומרים ירעו עד
 102 שיסתאבו ויפלו דמיהן לנתבה, שאין חטאת צבור מיתה.
 103 ובברייתא זו מפורש על פר של יום הכיפורים, ועל כך אמרו רבי
 104 אלעזר ורבי שמעון שדינו כחטאת ציבור. מתרצת הגמרא: לא
 105 תימא – אל תפרש בברייתא בדברי רבי אלעזר ורבי שמעון הטעם
 106 שירעו ולא ימותו לפי שאין חטאת צבור מיתה, אלא אימא הטעם
 107 לפי שאין חטאת השותפין מיתה, שכיון שהפר של יום הכיפורים
 108 מכפר על כל אחיו הכהנים דינו כחטאת השותפין שאף היא אינה
 109 מיתה, וזאת מכיון שדין חמש חטאות המתות, נאמרו כאחד בסיני,
 110 ודווקא באופנים השייכים ככולם, ומאחר שאחת מחמש החטאות
 111 היא 'תמורת חטאת', שאינה שייכת בחטאת השותפין, שאין
 112 חטאת עושין תמורה, גם שאר החטאות אין מתות בחטאת
 113 השותפין.
 114 שואלת הגמרא: ומאי נפקא מינה בין אם נאמר שהפר של יום
 115 הכיפורים חטאת ציבור הוא או חטאת השותפין הוא. הלא מכל
 116 מקום יפה תירץ רב עמרם מה שהוקשה, איך שייך לומר בבחן
 117 גדול שמת אחר שחיטת הפר שיכנס שני בפרו של ראשון, והרי
 118 חטאת שמתו בעליה הולכת למיתה, ותירץ רב עמרם שחטאת זו
 119 אינה הולכת למיתה, ודין זה שוה בין אם היא חטאת ציבור, בין
 120 אם היא חטאת שותפין, ומה דחקו לרבא להקשות ולומר שלא

1 הגמרא מקשה עוד למי שסובר 'בפר' ולא בדמו של פר: איתביה
 2 רבי יצחק נפקא לרבי אמי, כתוב בפרשת פר כהן משיח אחר
 3 שחיטת הפר והואת דמו והקרבת חלבו, והוציא את כל הפר אל
 4 מחוץ למחנה וגו' ושרף אתו' וגו', ומוכח שהפר גם אחר שחיטתו
 5 נקרא בתורה 'פר'. מתרצת הגמרא: 'כל הפר' פירושו שיוציא את
 6 בולו, והיינו כל הנשאר מהפר אחר זריקת דמו והקרבת חלבו,
 7 וכשם ש'בשר הפר' או 'דם הפר' ודאי אין משמעותו פר חי, כמו
 8 כן 'כל הפר' פירושו כל הנשאר מהפר ואין משמעותו פר חי, אך
 9 כשנכתב בתורה סתם 'פר' פירושו פר חי. מקשה הגמרא עוד:
 10 בפרשת קרבנות יום הכיפורים, אחר שחיטתו וזריקת דמן של הפר
 11 והשעיר נאמר (ויקרא טו כז), 'ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת וגו'
 12 יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש' וגו', ומוכח שאף לאחר
 13 זריקת הדם נקרא בתורה 'פר'. מתרצת הגמרא: אמר רב פפא,
 14 במקום שמדובר על העור ובשר ופרש של הפר, דבולו עלמא לא
 15 פליגי שנקרא 'פר' אף לאחר שחיטה, ולכך בפר יום הכיפורים
 16 שהתורה מצווה לשרוף את העור והבשר והפרש כתבה התורה
 17 'פר', כי פליגי בדם הפר לבדו, האם שייך לומר ש'פר' האמור
 18 בתורה היינו דם הפר, מר כפר דם איקרי פר, ומר כפר דם לא איקרי
 19 פר.
 20 הגמרא מוכיחה כמו מי שסובר 'בפר' ואפילו בדמו של פר: אמר
 21 רב אשי, מסתברא במאן דאמר דם איקרי פר, דתיב בפרשת
 22 עבודת יום הכיפורים (א.ש.מ) 'בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן
 23 בקר', ואם נאמר ש'פר' אין פירושו דמו של פר אלא פר ממש, אמו
 24 בקניניה מעיל ליה – האם אוהו הכהן בקרניו של הפר ומכניסו לפני
 25 ולפנים, אלא ודאי הכוונה שיכנס בקרניו של הפר, וקרי ליה בתורה
 26 'פר', מוכח שדמו של פר גם כן נקרא פר. ואידך – מי שסובר שדמו
 27 של פר אינו נקרא פר ירש הפסוק כך, שאין הכוונה 'בזאת יבא
 28 אהרן אל הקדש' שבייבא את הפר כשנכנס לקודש, אלא כך
 29 פירושו, במה הוכשר אהרן לבא אל הקדש – מה הוא נצרך לעשות
 30 כדי שיהא רשאי להכנס, בפר בן בקר לחטאת – על ידי שבייבא פר
 31 חי לעזרה ויעשה את העבודות האמורות בענין.
 32 שואלת הגמרא על גוף הספק גבי שחט ומת אם יכול כהן אחר
 33 להכנס בדמו או לא: ותיפוק ליה שיש טעם אחר לומר שאין אחר
 34 יכול להכנס בדמו, דחטאת שפלתו בעליה היא – שהרי הפר שמביא
 35 הכהן גדול הוא קרבן חטאת, וחטאת שפלתו בעליה הלכה למשה
 36 מסיני היא דלמיתה אולא. מתרצת הגמרא: אמר ליה רבין פר רב
 37 אדא לרבא, אמרי תלמידיך שכך אמר רב עמרם, פר של יום
 38 הכיפורים חטאת צבור היא, שבא לכפר על כל ישראל, ולא חטאת
 39 יחיד, וחטאת ציבור לא למיתה אולא. ומצינו שנקרא הפר חטאת
 40 ציבור, דתנן במסכת תמורה (ה' ד.א.) דעת תנא קמא, שקרבנות
 41 הציבור דוחין את השבת ואת הטומאה וקרבנות יחיד אינן דוחות
 42 שבת וטומאה, אמר לו רבי מאיר, והלא פר יום הכיפורים וקביתו
 43 כהן גדול ופסח, דקרנן יחיד הוא, ודוחה את השבת ואת הטימאה.
 44 ומדייק רב עמרם מהמשנה, לוא מכלל – מדברי רבי מאיר משמע
 45 דאיבא למאן דאמר שפר של יום הכיפורים ודחייתו ופסח, קרבנות
 46 דציבור הם, שהרי תנא קמא סובר שרק קרבנות ציבור דוחים את
 47 השבת.
 48 הקשה לו רבא: ולשמעיה הא דקתני בברייתא, אמר לו רבי יעקב
 49 לתנא שאומר שכל קרבנות ציבור דוחים שבת וטומאה, והלא פר
 50 העלם דבר של צבור ושעירי עבודת פוכבים וקנינה דקרנן צבור הוא
 51 ואפילו הכי אין דוחין לא את השבת ולא את הטימאה, האם גם
 52 תדייק מהברייתא מכלל דאיבא למאן דאמר שקרבנות אלו הם
 53 קרבנות דיהייד ולכן אין דוחין שבת וטומאה, והרי פר העלם דבר
 54 ושעירי עבודת כוכבים מפורש בתורה שהם קרבנות ציבור, ועל
 55 כרחק צריך לומר שלא נחלקו על קרבנות אלו אם הם קרבנות
 56 יחיד או ציבור, אלא כך פירושו, לתנא קמא קא מהדר ליה,
 57 דשמעיה דקאמר – שנקט כלל לכל הקרבנות, שלעולם דקרנן צבור
 58 דוחה את השבת ואת הטימאה וקרנן יחיד אינו דוחה לא את השבת
 59 ולא את הטימאה, אמר לו רבי מאיר לתנא קמא על דבריו שקרבן
 60 יחיד אינו דוחה שבת וטומאה, וכי קרבן יחיד כלל הוא שאינו

1 והוציא את כל הפר – אלמא: לאחר שחיטה פר קרי ליה. שיוציא את כולו – תירוצא
2 הוא, כלומר: לאו דאיקר פר, אלא הכי קאמר: יוציא את כל הנשאר ממנו. ואת פר
3 החטאת – קושיא הוא. והכתוב (ויקרא טו) "וצאת פר החטאת" בני יום הכפורים, ולאחר
4 מתן דמו משתעי קרא להוציאם לשריפה. בעור ובשר ופרש – היכא דמשתעי קרא
5 בגוף הפר שעורו ובשרו ופרשו כולן יחד כי
6 התם, כולי עלמא לא פליגי דמיקרי פר. כי
7 פליגי – לגבי ביאת פנים שאינו מכניס שם
8 אלא הדם. כמה הובשר לבא – מה יעשה כדי
9 שיהא רשאי ליכנס – יביא פר חי לעודה,
10 ויעשה עבודה שבענין. ותיפוק ליה – בעיין
11 דבעינן לעיל דעל כרחין אין אחר נכנס
12 בשחיטתו, דהא חטאת שמתו בעליה היא.
13 חטאת צבור היא – הואיל ועליו ועל אחיו
14 הכהנים בא (ועל כל קהל ישראל) דכתבי
15 יזכר בעדו ובעד ביתו (ובעד כל קהל ישראל)
16 (שם). אמר לו ר' מאיר – במסכת תמורה
17 (דא, ה) לא מכלל דאיכא למאן דאמר
18 דצבור – לאו מכלל דשמעיה לתנא קמא
19 דאמר דצבור היא, והיינו טעמא דדחי. אמר לו
20 ר' יעקב – לתנא קמא דר' מאיר, תרייזיה לחד
21 תנא קמא דר' דאמר: קרבן צבור – דוחה קרבן
22 יחיד – אינו דוחה. חגיגה – מפרש לקמיה מאי
23 טעמא קרי ליה קרבן צבור. כהני כהן גדול –
24 זמנן קבוע בכל יום בתמיה. חגיגה אין זמנה
25 קבוע לדחות שבת, שהרי יש לה תשלומין כל
26 שבעה. כולן ימותו – דהויא לה חטאת
27 שכפרו בעליה, והמש חטאות מותות: ולד
28 חטאת, ותמורת חטאת, וחטאת שמתו בעליה,
29 ושכפרו בעליה, ושעברה שנתה. שאין חטאת
30 צבור מתה – וכי מגריי חמש חטאות מתות
31 – ביחוד מגריי. לביבא – לקיץ המזבח, והיא
32 קרייה נדבת צבור, ובאה מן המתרות של כל
33 הרועות האמורות בכל מקום. הכי גרסינן:
34 והתניא פר יום הכפורים ושעיר יום הכפורים.
35 שאין חטאת השותפין מתה – דר' שמעון סבר:
36 חמש חטאות המתות בחד מקום אנגמירנהו
37 רחמנא למשה, מה תמורת חטאת מתה ליתא
38 בשותפות, שאין קרבן השותפות עושה תמורה,
39 דכתבי "ואם המר ימיר" (ויקרא כז) לשון יחיד,
40 אף כולן אינן מתות בצבור ולא בשותפין,
41 אפילו המצויות בהן, והכי מפרש בהוריות
42 (ו, א). ומאי נפקא מינה – כיון דסוף סוף לאו
43 למיתה אויל, ושפיר תריץ רב עמרם לעיל
44 להא דקשיא לן, תיפוק ליה דחטאת שמתו
45 בעליה היא, מאי נפקא ליה לרבא לסלוקיה
46 לרב עמרם ממאי דקרייה חטאת צבור
47 ולאוקמיה בחטאת השותפין? ולא מייתי
48 כהנים פר בהוראה – כלומר: בעינן ודאי
49 מודינן דמתריצין בין אי איקרי חטאת צבור בין
50 אי איקרי חטאת השותפין, אבל לא ניהא ליה
51 לרבא לקרותן צבור – כדי שלא יאמרו
52 התלמידים שאם הורא בית דין של כהנים
53 לעבור על אחת מן המצוות, ועשו כהנים על
54 פיהם, שיהו מביאין פר העלם דבר כאחד מכל
55 השבטים, דקיימא לן (הוריות ה, ב). שבת אחד
56 איקרי קהל, כהנים ודאי לאו איקרו קהל, אלא
57 אותן שנטלו נחלה

1 **איתבייה רבי יצחק נפחא לרבי אמאי:** "והוציא את כל
2 הפר!" – שיוציא את פולו. – "וצאת פר החטאת ואת
3 שעיר החטאת!" – אמר רב פפא: בעור ובשר ופרש –
4 דכולי עלמא לא פליגי, פי פליגי – בדם. מר סבר: דם
5 איקרי פר, ומר סבר: דם לא איקרי פר. אמר רב אשי:
6 מסתברא כמאן דאמר דם איקרי פר, דכתוב "וצאת
7 יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר" ואפו בקרניה
8 מעייל ליה? אלא, בדמו, וקרי ליה פר. ואיך: בפה
9 הובשר אהרן לבא אל הקדש – בפר בן בקר לחטאת.
10 ותיפוק ליה דחטאת שמתו בעליה היא, וחטאת
11 שמתו בעליה למיתה זולא! – אמר ליה רבין פר רב
12 אדא לרבא, אמרי תלמודיך, אמר רב עמרם: חטאת
13 צבור היא, ולא למיתה זולא. דתנן אמר לו רבי
14 מאיר: והלא פר יום הכפורים, וכתובי כהן גדול,
15 ופסח, דקרנן יחיד הוא, ודוחה את השבת ואת
16 הטומאה! לאו מכלל דאיכא למאן דאמר דצבור?
17 – ולמעמיך דקתני, אמר לו רבי יעקב: והלא פר
18 העלם דבר של צבור, ושעירי עבודה זרה, וחגיגה
19 דקרנן צבור, ואין דוחין לא את השבת ולא את
20 הטומאה, מכלל דאיכא למאן דאמר דחיד? אלא,
21 לתנא קמא קא מהדר ליה. דשמעיה דקאמר: קרבן
22 צבור דוחה את השבת ואת הטומאה, וקרנן יחיד
23 אינו דוחה לא את השבת ולא את הטומאה. אמר
24 לו רבי מאיר: קרבן יחיד כלל הוא? והלא פר
25 יום הכפורים וכתובי כהן גדול ופסח, דקרנן יחיד
26 הוא, ודוחין את השבת ואת הטומאה. ואמר לו רבי
27 יעקב: קרבן צבור כלל הוא? והלא פר העלם דבר
28 של צבור, ושעירי עבודה זרה, וחגיגה, דקרנן צבור
29 הוא ואין דוחין לא את השבת ולא את הטומאה!
30 אלא נקוט האי כלל בידך: כל שזמנן קבוע – דוחה
31 את השבת ואת הטומאה אפילו ביהודי, וכל שאין
32 זמנן קבוע – אינו דוחה לא את השבת ולא את
33 הטומאה ואפילו בציבור. איתבייה אביי: פר ושעיר
34 של יום הכפורים שאכדו והפריש אחרים תחתיהן –
35 פולס ימותו, וכן שעירי עבודה זרה שאכדו והפריש
36 אחרים תחתיהן פולס ימותו. דברי רבי יהודה. רבי
37 [אלעזר] ורבי שמעון אומרים: ידעו עד שישתאבו,
38 וימכרו, ויפלו דמיהן לנדבה, שאין חטאת צבור מתה.
39 אמר ליה: מאי פר – פר העלם דבר של צבור. –
40 והא של יום הכפורים קתני! – כי קתני – אדשעיר.
41 – והתניא: פר של יום הכפורים, ושעיר של יום
42 הכפורים שאכדו, והפריש אחרים תחתיהן – פולס
43 ימותו, דברי רבי יהודה. רבי [אלעזר] ורבי שמעון

לדברי אומרים: ידעו עד שישתאבו, וימכרו, ויפלו דמיהן לנדבה, שאין חטאת צבור מתה! – לא תימא: שאין חטאת צבור מתה, אלא אימא: שאין חטאת השותפין מתה. – ומאי נפקא מינה – דלא מיתו כהנים פר בהוראה. תא שמע, דבני רבי [אלעזר]: לדברי

יוזמא. פרק חמישי – הוציאו לו דף נ עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
רט"ו תוספות

1 לְדַבְרֵי הָאוֹמֵר פַּר יוֹם הַכִּפּוּרִים קֵרְבַן יָחִיד עוֹשֶׂה תְּמוּרָה אוֹ אֵינוֹ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה כֹּה' —
2 מַכְלֵל דְּאיִבָּא מֵאֵן דְּאָמֵר דְּשׁוּתָּפֹת — אָף עַל גַּב דְּאיִבָּא לַמַּיְמֵר דְּהָא דִּקְרִי לִיה
3 רִבִּי מֵאִיר קֵרְבַן יָחִיד — לֹא אַתָּא אַלָּא לֵאפוֹקִי מִתְנַא קְמָא, דְּקָא סְתִים לְמִלְתֵּיהּ וְקָאמֵר
4 קֵרְבַנָּת צִבּוּר דְּרוּחָא שְׁבַת וְטוּמְאָה, וְקָאמֵר לִיה רִבִּי מֵאִיר: לֹא הִידָא לָךְ לּוּמֵר בְּהַאי לִישְׁנָא,
5 דִּאֲיִן הַדְּבָר תְּלוּי בּוּהֵ, כְּדֵאמֵר לַעֲלֵ, אֲבָל מוּדֵה
6 הוּא דִּקְרַבַן שׁוּתְפִין הִוּוּ וְאֵינוּ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה, 1
7 לִידֵידֵיהּ כִּמּוֹ לְתַנָּא קְמָא. וְרַבִּי אֲלֵיעֹזֵר מִשְׁמַע לִיה 2
8 דִּקְרַבַן יָחִיד מִשְׁמַע הוּי, מְדָרִי לִיה קֵרְבַן יָחִיד. דְּאֵי 3
9 לֹא אַתָּא אַלָּא לֵאפוֹקִי מִתְנַא קְמָא — הִכִּי הָא 4
10 לִיה לַמַּיְמֵר: וְהָלָא פַר יוֹם הַכִּפּוּרִים וְחֲבִיבִי כָּהֵן 5
11 גִּדּוּל וְפַסֵּחַ שָׂאִינן קֵרְבַן צִבּוּר, וְרוּחָה שְׁבַת וּכְוִי. 6
12 וְלַמְסָקָא דְּמַסְקִינָן דְּרַבִּי אֲלֵיעֹזֵר מִיִּבְעִיָּא לִיה הַאי 7
13 מְקִיבֵא מַכְפֵּיר אוֹ מְקוּפִיָּא — הִיֵּינוּ סְפִיקָה 8
14 דְּמַסְקָא לִיה אֵי קֵרְבַן יָחִיד דְּרַבִּי מֵאִיר דְּרוּקָא אוֹ 9
15 לֹא דְרוּקָא, אַלָּא לֵאפוֹקִי מִתְנַא קְמָא קַתָּוִי 10
16 כְּדִפְרִישְׁתֵּי. **אִחִיו** הַכְּתוּבִים בְּקִבְעוּתָא מַכְפֵּיר 11
17 אוֹ בְּקוּפִיָּא מַכְפֵּיר — הַכָּא מִשְׁמַע: אֵי מְקוּפִיָּא 12
18 מַכְפֵּיר — אוֹ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה, אָף עַל גַּב דְּאיִבָּא 13
19 טוּבָא וּמַכְפֵּיר בַּהּ מְקוּפִיָּא — לֹא חֲשִׁיב קֵרְבַן 14
20 שׁוּתְפִין, וְעוֹשֶׂה תְּמוּרָה. תִּימָה: דְּאֵמַרִינָן בּוּבַחִים, 15
21 בִּפְרֻקָא קָמָא (הַב), הַיְיָ בְּהַמָּה לְשַׁנְיָ בְּנִי וּמַת — 16
22 קִרְבָּהּ, וְאֵינן מִמְיָיָן בָּהּ, מְשׁוּם דֵּאֲיִן שׁוּתְפִין עוֹשִׂין 17
23 תְּמוּרָה. אָף עַל גַּב דְּמַסְקִי תֵרַם דִּירָשׁ לֹא מַכְפֵּיר 18
24 אַלָּא מְקוּפִיָּא וְיֵשׁ לּוּמֵר: הַתָּם דְּלִיכָא אַלָּא יוּרְשִׁין 19
25 דְּמַכְפֵּיר בֵּיהּ מְקוּפִיָּא — חֲשִׁיב קֵרְבַן שׁוּתְפִין, אֲבָל 20
26 הַכָּא דְּאיִבָּא כָּהֵן גִּדּוּל דְּמַכְפֵּיר בֵּיהּ מְקִיבֵא — 21
27 לֹא חֲשִׁיבָא כְּפִרָה דִּידֵיהּ כּוּלִים, וְכִמְאֵן דְּלִיתָא 22
28 דְּמִי, וְלֹא חֲשִׁיב קֵרְבַן שׁוּתְפִין, וּמַיְמֵר בַּהּ. 23
29 **אוֹ** דִּלְמָנָא מְקוּפִיָּא מַכְפֵּיר — וְכִיֵּנוּ נֵימֵי מְקוּפִיָּא 24
30 מַכְפֵּיר, דְּאֵי לֹא הִכִּי — הוּיָא לִיה דְּשׁוּתְפִין, 25
31 וְאֵינן עוֹשִׂין תְּמוּרָה. **חוּמֵר** בְּתְמוּרָה כֹּה' — תִּימָה 26
32 לִי: אֲמַאי לֹא חֲשִׁיב שִׁדְחָתוּרָה חֵלָה אֲפִילוּ 27
33 בְּטַעוּת, דְּאֵמַר: "יִחִיד" (וְיֻקְרָא כֹּה) — לְרַבּוּת שׁוּגֵג 28
34 כְּמוּד, מַה שָּׂאִין כֵּן בּוּבַה, דְּהַקְדֵּשׁ טַעוּת אֵינוֹ 29
35 הַקְדֵּשׁ בָּאוּרוֹ זֶבַח שְׁדוּחָה שְׁבַת וְטוּמְאָה, וְאָף עַל 30
36 גַּב דְּלִמְשַׁע בְּהַמָּה נֵימֵי יֵשׁוּן בְּטַעוּת, שָׂאֵם קָא 31
37 לְחֲשִׁיעֵי עֵשִׂירִי וְלַעֲשִׂירֵי תִשְׁעֵי וְלֵאחֵר עֵשֶׂר 32
38 עֵשִׂירִי — שִׁלְשֹׁתָן מְקוּדְשִׁין, הַכָּא לֹא אֵימֵרִי 33
39 בְּמַעֲשֵׂר שְׁחָרִי אֵינוֹ דְּרוּחָה שְׁבַת וְטוּמְאָה, וְיֵשׁ 34
40 לּוּמֵר: דְּשַׂמְא תִנָּא וְשִׂיר, דְּאיִבָּא נִמְי מַלִּיל אַחֲרֵינִי, 35
41 אֵי נִמְי: לֹא קָא חֲשִׁיב אַלָּא מַלִּיל דְּאֵידִי וְאֵידִי 36
42 חִילָא, אַלָּא דְּהֵאֵי עֵדִיף וְחִמּוּר מְהֵאֵי, אֲבָל 37
43 בְּטַעוּת דְּתִמּוּרָה — חִילָא, חֲבַב לֹא חִייל בְּלָל — 38
44 לֹא קָא חֲשִׁיב: **תְּמוּרָת** חֲטָאָת הִיא וְתִמּוּרָת 39
45 חֲטָאָת לְמִיתָה אֹלָא — וְלֹא מְצִי לְשַׁנְיָ רִבִּי 40
46 שְׁמַעוֹן הִיא דְלִית לִיה מִיתָה — בְּחֲטָאָת שׁוּתְפִין, 41
47 וְכִיֵּן מְקוּם רַעִיָּה אִיתֵּי לִיה. **ואֵי** סִלְקָא דַּעֲתָךְ 42
48 מְאֵי זֶבַח שְׁבַת הֵאיבָא כְּבוֹר מְעַשֵׂר וְכו' — הֵא דֵּלָא אֹוֹקְמָה בּוּבָח שְׁלֵמִים, דְּנִהַנְיָן בַּצִּבּוּר 43
49 כְּבִיחִיד דְּאיִבָּא שְׁלֵמִי צִבּוּר, וְאיִבָּא שְׁלֵמִים דְּדוּחָה שְׁבַת וְטוּמְאָה, כְּגוֹן כְּבִשׁ עֶצְרָה, וְאיִבָּא 44
50 שְׁלֵמִים דַּעֲשִׂין תְּמוּרָה כְּגוֹן שְׁלֵמִי יָחִיד. כִּיֵּן דְּלֹא שׁוּן לְהוּדֵי, שְׁלֵמִי צִבּוּר דְּרוּחָה לִיִּים 45
51 וְלִילָה וְלַפְנֵים מִן הַקְּלַעִים לְזוּרֵי כְּחוּנָה וְקִדְשֵׁי קִדְשִׁים, וְשִׁלְמֵי יָחִיד לְשִׁנֵּי יָמִים וְלִילָה אַחֵר 46
52 וְכַבֵּל הַעִיר לְכָל אִרְסַּם, וְקִדְשֵׁים קִלְיִם חֵן — לֹא הוּא כִּיֵּיל לְחוּ תִנָּא לְמִקְרִיעֵיהּ זֶבַח סְחֻמָּא. 47
53 וּבַעֲלוּתָהּ אוֹ בְּחֲטָאָת אֹוֹקְמָה, שְׂבִאָין צִבּוּר כְּבִיחִיד, וְיֵשׁ מִחֵן מִן הַעוּלוֹת וְהַחֲטָאוֹת 48
54 שְׁרוּחָין שְׁבַת וְטוּמְאָה, וְיֵשׁ מִחֵן עוֹשִׂין תְּמוּרָה. שְׁ לּוּמֵר: כִּיֵּן שָׂאִין כָּל אַלּוֹ הֲדֹרְכִים נוֹהַגִין 49
55 בְּכָל הַעוּלוֹת — לֹא הוּא קֵרְבַן לִיה תִנָּא זֶבַח בְּסַתָּם.

1 לְדַבְרֵי הָאוֹמֵר וְכו' — ר' מאיר, קרייה לעיל קרבן יחיד. מאי קמבעיא ליה — והא דאיי 1
2 פשיטא לן דאזינו הכהנים מתכפרים בו, וקרבן השותפין אין עושה תמורה, ומאי מספקא 2
3 ליה בגויה? אי נימא אי בתר מקדיש אוליגן — לענין תמורה, והאיי יחיד אקדישה, דמשלו 3
4 הוא בא ולא משל שותפות. אי בתר מתכפר אוליגן — והרבה מתכפרים בו. פשיטא — 4
5 דלענין תמורה מתכפר הוא בעלוי. דאמר ר' 5
6 אבהו אמר ר' יוחנן — שלשה דברים, בנותן 6
7 משלו את חובת חבירו. המקדיש — בהמתו 7
8 לצאת בו חבירו חובה שעליו. המקדיש הוי 8
9 בעלים לענין תוספת חומש, אם הווממה ובא 9
10 לחללה. אבל אם בא המתכפר לחללה — אינו 10
11 צריך להוסיף חומש, דגבי חומש כתיב (ויקרא 11
12 כז) "ואם המקדיש יגאל" וגו' — מקדיש ולא 12
13 מתכפר. והמתכפר עושה בה תמורה — אבל 13
14 המקדיש, אם המיר בה — אינה תמורה, דאין 14
15 ממירין בשל אחרים, והאיי לאו בעלים ידידה 15
16 הוא. והתורם משלו על של חבירו שובת הנאה 16
17 שלו — בידו לתתה לכל כהן שירצה. ואם בא 17
18 אחר ואמר: הילך סלע זה ותן תרומה זו לכן בתי 18
19 כהן — של זה היא שתרומה שלו, שנאמר "כי 19
20 תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך וגו'" 20
21 ונתתה ללווי" וגו' (דברים כז) — תלה הכתוב 21
22 הנתנתה במי שמעשרה משלו. בקביעותא 22
23 מתכפרי — כשאר המתכפרים שותפיהו אחרים 23
24 עליהן, שהקנו להם הבהמה לכפרה. אף כאן, 24
25 נקטה להן חלק בו, והויא לה חטאת השותפין 25
26 לענין תמורה. או דילמא בקופיאי מתכפרי — 26
27 כלומר: אין כפרתן קבועה בו, אלא צפה על גב 27
28 כפרת כהן גדול כדבר הוצף על פני המים, ואין 28
29 יוציף נקטא על שמנו, וקרבן יחיד הוא. "ויצף 29
30 הברזל" (מלכים ב ז) וטרנגמא "וקפא פרלא". 30
31 חומר יובח — שבא תחילת הקדש מבתמורה 31
32 שהומרה בו. שהזבח וכו' — ולקמייה מפרש 32
33 ואזיל בויה זבח משכחת לה. מה שאין כן 33
34 בתמורה — שהתמורה אינה בצבור, ואינה דוחה 34
35 שבת, שאין זמנה קבוע, ואינה עושה תמורה 35
36 דכתיב "זההי הוא ותמורתו" — ולא תמורת 36
37 תמורתו. שהתמורה חלה — עלה קדושת הגוף 37
38 אפילו היא בעלת מום קבוע בשעת התמורה, 38
39 ואם בא לחללה — אינה יוצאה לחולין אלא 39
40 לענין זביחה ואכילה בלבד, אבל לא ליגזו 40
41 וליעבד, שאין חילוק בה בין תם לבעל מום, 41
42 דכתיב (ויקרא כז) "רע בטוב או טוב ברע ואם 42
43 הקרבן ימיר" וגו', מה שאין כן יובח — שהזבח 43
44 אם קדם הקדושו את מומו — אין יוצא בפדיונו 44
45 לחולין ליגזו וליעבד, דכתיב בפסולי המוקדשין 45
46 (דברים יב) "תזבח ואכלת בשר", "תזבח" — ולא 46
47 גזיה, "בשר" — ולא חלב, אבל קדם מומו 47
48 להקדישו — הרי הוא במקדיש עצים ואבנים לדמי עולה, שאין קדושת הגוף עליהן, אלא 48
49 קדושת דמים בלבד, ויוציאן בפדיונן לחולין מוקדשין, כדנתן בבכורות (ויקרא יב) ובשחיטת 49
50 חולין (לקל, א). אלא לאו דפר — יום הכפורים נוהג בצבור בכידיד, ודחשאת היא, והטאת 50
51 נוהגת בצבור ועושה תמורה. אלמא: פר יום הכפורים עושה תמורה. באילו של אהרן — 51
52 דיום הכפורים. מאי תמורה שם תמורה — לעולם בפר, והאיי חומר בובח מבתמורה דקתני 52
53 — לאו אתמורה דידיה קאי, אלא הכי קאמר: חומר בובח משם תמורה שאין לך דבר 53
54 ששמו תמורה דוחה שבת, ואפילו התמורות הקריבות אי הכי — דשם קתני, זבח נמי — 54
55 שם זבח קתני, וכיין דשם זבח תנא — מאי דוחקין לאוקומי בחד זביחא, דתשמע מינה 55
56 דבפרו של אהרן או באילו מיירי, דילמא הכי קאמר תנא: חומר דבר ששמו זבח מדבר 56
57 ששמו תמורה, שיש זבח נוהג בצבור בכידיד, ויש זבח (תמורה) שדוחה שבת כגון צבור או יחיד 57
58 תנא, אלא בחד זביחא נקט למילתיה.

לְדַבְרֵי הָאוֹמֵר: פַּר יוֹם הַכִּפּוּרִים קֵרְבַן יָחִיד, עוֹשֶׂה תְּמוּרָה אוֹ אֵינוֹ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה לְמַאֲן דְּאֵמֵר דְּצִבּוּר? — לֹא, מַכְלֵל דְּאיִבָּא לְמַאֲן דְּאֵמֵר דְּשׁוּתְפִין. גּוּפָא בְּעֵי רַבִּי [אַלְעוֹזֵר]: לְדַבְרֵי הָאוֹמֵר פַּר יוֹם הַכִּפּוּרִים קֵרְבַן יָחִיד, עוֹשֶׂה תְּמוּרָה אוֹ אֵינוֹ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה? — מֵאֵי קָא מַיְבְּעִיָּא לִיה? אֵי בְּתַר מְקִדִישׁ אֹוּלִיגְן אֵי בְּתַר מִתְכַפֵּר אֹוּלִיגְן, פְּשִׁטָּא דְּבַתַּר מִתְכַפֵּר אֹוּלִיגְן! דְּאֵמֵר רַבִּי אֲבָהוּ אֵמֵר רַבִּי יוֹחָנָן: הַמְקִדִישׁ מוּסִיף חוּמְשָׁא, וְהַמְתַכַפֵּר עוֹשֶׂה בַּהּ תְּמוּרָה, וְהַתֹוֹרֵם מִשְׁלֵף עַל שַׁל חֲבִירוֹ טוֹבַת הַנְּאִיָּה שְׁלוֹ? — לְעוֹלָם פְּשִׁטָּא לִיה דְּבַתַּר מִתְכַפֵּר אֹוּלִיגְן, וְהִכִּי קָא מַיְבְּעִיָּא לִיה: אֲחִיו הַכְּתוּבִים בְּקִבְעוּתָא מִתְכַפְּרִי, אוֹ דִּלְמָא בְּקוּפִיָּא מִתְכַפְּרִי? הָא שְׁמַע: חוּמֵר בְּזִבְחַ מִבְּתְּמוּרָה, וְחוּמֵר בְּתְמוּרָה מִבְּזִבְחָ. חוּמֵר בְּזִבְחָ, שְׁהוּזַבַּח נוּחָג בְּיַחֲדָא כְּבַצְבּוּר, וְרוּחָה אַתְּ הַשְׁבַּת, וְאַתְּ הַטוּמְאָה, וְעוֹשֶׂה תְּמוּרָה, מַה שָּׂאִין בֵּן בְּתְמוּרָה. חוּמֵר בְּתְמוּרָה מִבְּזִבְחָ: שְׁהַתְּמוּרָה חֵלָה עַל פְּעַל מוּם קְבוּעָא, וְאֵינָה יוֹצְאָה לְחוּלִין לִיגְזוֹ וְלֵיעֵבֵד, מַה שָּׂאִין בֵּן בְּזִבְחָ. הֵאי זֶבַח הִכִּי דְּמֵי? אֹוֹלִימָא דִּיחִיד — מִי דְחִי שְׁבַת וְטוּמְאָה? אֲלָא דְּצִבּוּר — מִי עוֹשֶׂה תְּמוּרָה? אֲלָא לֹא — דְּפֵר, וְרוּחָה אַתְּ הַשְׁבַּת וְאַתְּ הַטוּמְאָה — דְּקַבְּעָא לִיה זִמָּן, וְעוֹשֶׂה תְּמוּרָה — דְּקַרְבַּן יָחִיד הוּא. — אִמֵר רַב שְׁשֵׁת: לֹא, בְּאִילוֹ שַׁל אַהֲרֹן, הִכִּי נִמְי מִסְתַּבְּרָא, דְּאֵי סִלְקָא דְּעַתְדָא דְּפָרוּ; תְּמוּרָה דְּפֵר, שְׁבַת וְטוּמְאָה הוּא דְּלֹא דְּחֵיא, הָא בְּחוּל מְקִרְיָב קֵרְבָּה? הָא תְּמוּרָת חֲטָאָת הִיא, וְתְמוּרָת חֲטָאָת לְמִיתָה אֹוֹלָא! — לֹא, לְעוֹלָם פְּרוּ. וְמֵאֵי תְמוּרָה — שֵׁם תְּמוּרָה. — אֵי הִכִּי, זֶבַח נִמְי שֵׁם זֶבַח! — שֵׁם זֶבַח לֹא קֲתָנִי. — מְמַאי? מִדְּקֲתָנִי חוּמֵר בְּתְמוּרָה, שְׁהַתְּמוּרָה חֵלָה עַל פְּעַל מוּם קְבוּעָא, וְאֵינָה יוֹצְאָה לְחוּלִין לִיגְזוֹ וְלֵיעֵבֵד. וְאֵי סִלְקָא דְּעַתְדָא מֵאֵי זֶבַח — שֵׁם זֶבַח, וְהָא אֵיבָּא כְּבוֹר

יומא דף נ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שבת קודש) קמא

60 ציבור אינו עושה תמורה, והתמורה אינה שבת וטומאה,
 61 משום שאין זמנה קבוע, ואינה עושה תמורה, שאין תמורה עושה
 62 תמורה. והדברים שבהם חזקת בתמורה מבינה, שהתמורה חלה על
 63 בעל מום קבוע, שאם המיר על בהמה בעלת מום נתפסה הבהמה
 64 בקדושתה, ואינה יוצאת לחולין ליגזו וליעבד, שאם בא לפדותה,
 65 דינה כדין כל הפודה קרבן בעל מום שאינו יוצא לחולין לגמרי
 66 אלא לענין אכילה בלבד, אבל אסור לעבוד בהם ולגזוז ואף חלבן
 67 אסור, מה שאין כן בבהמה, שאם הקדיש בהמה בעלת מום לזבח אין
 68 קדושת הגוף חלה עליה אלא קדושת דמים בלבד לפדותה ולקנות
 69 בדמיה זבח, ואחר פדיונה יוצאת לגמרי לחולין ומותרת אף בגיזה
 70 ועבודה.
 71 מבררת הגמרא: האי זבח האמור בברייתא, היכי דמי – באיזה זבח
 72 מדובר, אילימא – אם נפרש שמדובר בקרבן יחידי, מי דחי שבת
 73 וטומאה, והרי סתם קרבן יחיד אינו דוחה שבת וטומאה, אלא
 74 נפרש שמדובר בקרבן דצבור, מי עושה תמורה, והרי אין תמורה
 75 בקרבן ציבור, אלא ודאי יש לומר שהזבח האמור בברייתא
 76 הכוונה לקרבן דפר של כהן גדול ביום הכיפורים, ומה שנאמר
 77 בברייתא ודחה את השבת ואת הטומאה הוא משום דקביע ליה
 78 זמן, וכפי שנקטה הגמרא (ע"א) כלל, שכל שזמנו קבוע דוחה את
 79 השבת ואת הטומאה, ומה שנאמר בברייתא ועושה תמורה, הוא
 80 משום דקרבתו יחיד הוא, והברייתא היא כמי שסובר פר יום
 81 הכיפורים קרבן יחיד הוא, ומוכח שהסובר שקרבן יחיד הוא סובר
 82 גם כן שעושה תמורה, ונפשט ספיקו של רבי אלעזר, שאחיו
 83 הכהנים מתכפרים אגב הכהן גדול ולא בשותפותו ממש. דוחה
 84 הגמרא: אמר רב ששת, לא, באמת אפשר לומר שפר יום הכיפורים
 85 אינו עושה תמורה, והזבח האמור בברייתא אפשר לפרשו פאילו
 86 של אהרן – איל לעולה שהיה מביא הכהן גדול ביום הכיפורים
 87 משלו, ואיל זה היה קרבן יחיד, והוה הזבח האמור שנהוג בציבור
 88 כביחיד, שמין עולה שייך גם בציבור, ודוחה שבת וטומאה מפני
 89 שזמנו קבוע, ועושה תמורה מפני שהוא קרבן יחיד ואין מתכפר בו
 90 אלא הכהן גדול לבדו.
 91 מביא רב ששת ראייה לדבריו: הכי נמי מכתבא שהזבח האמור
 92 בברייתא היינו איל כהן גדול ודא פרו, דאי סלקא דעתך דפרו,
 93 ועליו אמרה הברייתא שהזבח דוחה שבת וטומאה, אבל תמורתו
 94 אינה דוחה שבת וטומאה, קשה, וכי תמורה דפר רק שבת וטומאה
 95 הוא דלא דחיא, הא כהן מרבי קרבה, והרי אי אפשר לומר כן,
 96 דהא תמורת חטאת היא, שהרי הפר הוא קרבן חטאת, ותמורת
 97 חטאת דינה היא דלמיתה אלא, שהיא אחת מחמשת חטאות
 98 שהלכה למשה מסיני שמתות.
 99 דוחה הגמרא את הראיה: לא, לעולם הזבח האמור בברייתא הינו
 100 פרו של כהן גדול, ומה ששמענו בברייתא שהתמורה קריבה בחול,
 101 הברייתא לא מדברת על תמורת הפר, וימא תמורה האמור
 102 בברייתא, שם תמורה בעלמא, וכך כוונת הברייתא, חומר בזבח,
 103 דהיינו בפר כהן גדול, משם תמורה, שהזבח דוחה שבת מה שאין
 104 כן בתמורה, שאין לך דבר ששמו תמורה שדוחה שבת, ואפילו
 105 התמורות הקריבות.
 106 שואלת הגמרא: אי הכי שאנו מפרשים שתמורה שבברייתא היינו
 107 שם תמורה, אפשר לפרש שגם זבח האמור בברייתא נמי שם זבח,
 108 וכך כוונת הברייתא, חומר בשם זבח מבשם תמורה, שבשם זבח
 109 יש שנוהגים בציבור כביחיד, ויש הדוחים שבת וטומאה, כגון
 110 זבחים שזמנם קבוע, ויש העושים תמורה כגון קרבנות היחיד,
 111 ומדוע דחקה הגמרא לבאר שהכוונה לפר ואיל של יום הכיפורים.
 112 מתרצת הגמרא: שם זבח לא קהני – אין לפרש שזבח האמור
 113 בברייתא היינו שם זבח, מפאי, מדקתני בסיפא של הברייתא, חומר
 114 בתמורה שהתמורה חלה על בעל מום קבוע ואינה יוצאת לחולין
 115 ליגזו וליעבד, מה שאין כן בזבח שאין קדושת הגוף חלה על בעל
 116 מום קבוע, ואי סלקא דעתך מאי זבח, שם זבח, היאך אפשר לומר
 117 ששם זבח אינו חל על בעל מום, והא איכא

1 לדברי האומר – לרבי מאיר שאמר לעיל (ע"א) פר יום הכיפורים
 2 קרבן יחיד, האם עושה תמורה או אינו עושה תמורה. ומדברי רבי
 3 אלעזר שאמר 'לדברי האומר', מדייקת הגמרא, לאו מקלל – האם
 4 אין במשמעות דבריו דאיכא למאן דאמר שחולק וסובר דהוא קרבן
 5 צבור. דוחה הגמרא: לא, אלא כך יש לדייק, ממה שאמר 'לדברי
 6 האומר פר יום הכיפורים קרבן יחיד' אנו שומעים מקלל דאיכא
 7 למאן דאמר שהפר אינו קרבן יחיד אלא קרבן דשותפין הוא.
 8 הגמרא מביאה את גוף הספק של רבי אלעזר: גופא, כפי רבי אלעזר
 9 לדברי האומר פר יום הכיפורים קרבן יחיד, האם הוא ככל קרבן
 10 יחיד ועושה תמורה – אם הכהן גדול אמר על בהמה אחרת חולין
 11 שתהיה תמורת פר זה, נתפסה הבהמה בקדושתה, או אינו עושה
 12 תמורה ואין בדבריו כלום.
 13 מבררת הגמרא: מאי קא מיבעיא ליה – מה הם צדדי הספק, אם
 14 נפרש שהספק אי בתר מקדיש אוליגן – האם הולכים אחר
 15 המקדיש, והמקדיש בפר זה הוא הכהן גדול כפי שלומדת הגמרא
 16 הלך (א) שמשלו הוא מביא, ודינו כקרבן יחיד שעושה תמורה,
 17 או שמתא בתר מתכפר אוליגן, והמתכפרים בפר זה הם רבים,
 18 והרי היא כהונה השותפין שאינו עושה תמורה, אי אפשר לומר
 19 שנתפסק בזה, שכן פשיטא דלענין תמורה בתר מתכפר אוליגן,
 20 שהמתכפר הוא בעליו, ואם המתכפרים הם רבים דינו כקרבן
 21 השותפין ואינו עושה תמורה, דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן
 22 שלשה דינים בענין הנותן משלו חובת חבירו, א. המקדיש מוסף
 23 חומש, כלומר, המקדיש בהמתו לצורך חבירו המחויב קרבן
 24 שיתכפר בה, ונפל בה מום ואינה ראויה להקרבה, וצריך לפדותה
 25 ובידמיה יביא הקרבן והיא תצא לחולין. והפודה קדשים, אם הוא
 26 היה בעל החפץ, שהוא הקדישו, צריך להוסיף חומש, וקרבן זה
 27 שהאחד הקדישו וחבירו מתכפר בו, המקדיש הוא המוסיף חומש,
 28 אבל אם המתכפר פודה אינו מוסיף חומש. ב. והמתכפר עושה כה
 29 תמורה, שלענין תמורה המתכפר הוא בעליו של הקרבן, שמאחר
 30 שהפריש המקדיש את הבהמה לצורך המתכפר, הוא קונה את
 31 הבהמה, ורק הוא יכול לעשות תמורה, אבל המקדיש אינו יכול
 32 לעשות תמורה שאין אדם עושה תמורה בקרבן של אחרים. ג.
 33 והתוסף מהתבואה שלו על תבואת טבל של חבירו, מוזבית הנהא
 34 שמקבל עבור מה שנותן את התרומה לכהן מסויים שלו – על
 35 התרומה, ומדברי רבי יוחנן אלו שמענו שפשוט הדבר שלענין
 36 תמורה המתכפר עושה תמורה ולא המקדיש, והוא הדין בפר כהן
 37 גדול כיון שהמתכפרים רבים נחשב הפר קרבן השותפין ואין עושה
 38 תמורה, ואי אפשר לומר שבזה נתפסק רבי אלעזר. ועדיין אנו
 39 צריכים הסבר במה הסתפק רבי אלעזר.
 40 מבאר הגמרא: לעולם פשיטא ליה לרבי אלעזר דבתר מתכפר
 41 אוליגן, ואם היה פשוט לו שאחיו הכהנים מתכפרים בפר כמו הכהן
 42 הגדול בודאי היה פשוט לו שאין עושה תמורה, והכי קא מיבעיא
 43 ליה רבי אלעזר, האם אחיו הכהנים המתכפרים בפר, בקביעותא
 44 מתכפר – בקביעות גמורה מתכפרים בפר כאילו הם שותפין בו
 45 ממש, והרי זה חטאת השותפין ואין עושה תמורה, או דילמא
 46 בקופיא מתכפרי – שאין עיקר כפרת הפר אלא על הכהן גדול
 47 לבדו, אלא שגם אחיו הכהנים טפלים לו ומתכפרים אגבו, ואם כן
 48 אין הקרבן קרוי על שמם אלא על שמו של הכהן גדול והרי זה
 49 קרבן יחיד ועושה תמורה.
 50 הגמרא רוצה לפשוט שפר כהן גדול עושה תמורה: תא שמעי,
 51 שנינו בברייתא, יש דברים שבהם חומר חומר בבהמה – שהוקדש
 52 מתחילתו לשם קרבן, מבתמורה – שקדושתו בא על ידי שהמירו
 53 אותו בקרבן ונתפס בקדושתו, ויש דברים שבהם חומר בתמורה
 54 מבהמה, מבאר הברייתא: חומר בבהמה, שהזבח נהנה (ביחיד כבצבור)
 55 [בצבור כביחיד] – מין קרבן זה קרבן זה קרבן יחיד והן כקרבן
 56 ציבור, ודוחה את השבת אם חל זמנו בשבת, ואת הטומאה אם אי
 57 אפשר לעשותו בטהרה, ועושה תמורה – אם אמר על בהמת חולין
 58 תהא זו תמורת זו, בהמת החולין נתפסה בקדושת הזבח, מה שאין
 59 כן בתמורה – תמורת הזבח אינה שייכת אלא בקרבן יחיד, שקרבן

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

ב. וכן השמן שנשאָר בְּנֵר אַחַר שְׂכֵבָה¹² מִשְׁחֻשְׁכָּה אִסוּר לְטַלְטֵל וְכֵן שֶׁכֵּן לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ כָּל אוֹתָהּ הַשֶּׁבֶת
הואיל והקצה בתחלת פְּנִיטָתָהּ דְּהֵינּוּ שְׂבָבִין הַשְּׂמֻשׁוֹת כְּשֶׁהָיָה דוֹלֵק הָיָה אִסוּר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ מִשּׁוּם
אִסוּר פְּכוּי כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסִימָן רס"ה¹³ נֶאֱסָר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ בְּכָל אוֹתָהּ הַשֶּׁבֶת¹⁴ וְכִינּוּ שֶׁאִסוּר לְהִסְתַּפֵּק
וְלִהְנוֹת מִמֶּנּוּ בְּשֶׁבֶת אִסוּר גַּם כֵּן לְטַלְטֵלוֹ הוּאִיל וְאִינוּ רְאוּי לְכַלּוֹם בּוֹ בְּיוֹם¹⁵ וְעוֹד שֶׁגַּם בְּטַלְטוּל הַקֶּצֶה
בְּבִין הַשְּׂמֻשׁוֹת כְּשֶׁהָיָה דוֹלֵק מִפְּנֵי שֶׁנֶּעֱשֶׂה בְּסִיס לְשִׁלְהֶבֶת שֶׁהוּא מוֹקְצָה¹⁶ וְכֵן הַפְּתִילָה נֶעֱשִׂית גַּם כֵּן
בְּסִיס לְשִׁלְהֶבֶת וְאִסוּר לְטַלְטֵל מֵה שֶׁנֶּשְׁתִּיר מִמֶּנָּה כָּל אוֹתָהּ הַשֶּׁבֶת¹⁷.

סימן רעט דיני טלטול הנר בשבת טעף ב

הלכתא רבתא

ב] אחר שכבה - והוא הדין בשאריות של נר שעוה וכיו"ב¹².
ג] שהוא מוקצה - מתג (וכן שאר סוגי מפסקים כגון חוט וכד') שמדליקים בו מנורה חשמלית, וכן ככל חשמלי המחבר את המנורה לשקע החשמל; אם דלקה המנורה בתחלת כניסת השבת נעשה המתג או הכבל 'מוקצה', ולכך הרוצה להוציא מהשקע בשעה שהופסק זרם

החשמל (על ידי שעון שבת) על מנת שלא ידלק כשיתחדש הזרם - עליו לעשות זאת כלאחר יד, כגון במרפק¹⁷.
ד] אותה השבת - אבל בשבת אחרת דינה כמוקצה מחמת איסור ואפשר לטלטלה לצורך גופה או מקומה¹⁸.

ציונים והוספות

12) היינו שאסור לטלטלם לצורך גופו ומקומו, אבל אם דרך בני אדם לזרוק מה שהשתיר מנר זה, יכול לזרוק כ'גרף של רעי' כדלהלן סעיף ג.
13) סעיף א: שמה יסתפק מהשמן שבכלי ... ויש בזה איסור משום מכבה שעל ידי כן יכבה הנר בזמן קרוב יותר מאם לא היה מסתפק ממנו כלום.
ובסימן תקיד סכ"ד אסור להסתפק מהשמן גם משום שהוקצה למצותו: ואותו נר שברוך עליו הואיל ונתכוין בו לשם מצות הדלקת נרות ביו"ט לפיכך אסור להסתפק ממה שנשתיר ממנו לאחר שנכבה (ונפק"מ בנר חנוכה שנכבה קודם בין השמשות וצריך להדליקו שוב, שנאסר להסתפק ממנו משום שבין השמשות היה מוקצה למצותו).
14) עד"ז בסימן שי ס"ד: כל דבר שהיה אסור בטלטול בבין השמשות ובשבת הלך לו הדבר הגורם לו האיסור ... כגון נר שהדליקו מבעוד יום וכבה אחר בין השמשות ונשתיר בו שמן ושמן זה נדחה בידי אדם מלהיות ראוי בשבת שכשהדליקו נאסר להסתפק ממנו בשבת משום איסור כיבוי לכן אסור להסתפק ממנו אף לאחר שכבה הנר

ונסתלק האיסור שכיון שבבין השמשות שהוא תחלת כניסת השבת היה מוקצה מדעת האדם שהקצה אותו מדעתו כשגרם לו האיסור הוקצה לכל השבת כולה.
15) עד"ז סימן שח ס"ט: ובכלל מוקצה זה הוא כל מאכלות האסורות בהנאה שאינו יכול להאכילן אפילו לכלבים ... ואפילו אין איסורן אלא בו ביום בלבד ... הוא מוקצה מחמת גופו ואסור לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו.
16) כדלעיל ס"א.
17) ואף שהטלטול הוא כעין לצורך גופו ומקומו דשרי בכלי שמלאכתו לאיסור, מ"מ אם בביה"ש האור היה דלוק, אמרינן מיגו דאיתקציא (שש"כ פרק יג הערה קיד מהגרשז"א),
ועיין עוד בשו"ת מנחת יצחק ח"א סי' נה, וח"ב סי' קי, וח"ג סי' קלה (שדן לאסור גם כשלא דלק בע"ש משום שהמתג אינו כלי (ועפי"ז יש לאסור גם במתג המדליק שאר כלים שמלאכתם לאיסור)).
18) אם ראוייה להדליק בה פעם נוספת.

שולחן ערוך - הלכות שבת

פט אפילו דבר הראוי בשבת אם הוא גרוע בעיני העשירים ואין דרכם להשתמש בו מחמת עשרם נעשה דבר זה מוקצה גמור להם ונאסר להם בטלטול אף שהוא של עניים אלא העשירים שבבית העניים מותרים לטלטלו

45 הצורך שהוא צריך לטלטול זה כגון שמטלטל היתר עם
46 האיסור שעליו למקום אחר מפני שצריך לפנות מקומם זה
47 שהם עליו עכשיו כדי להשתמש בו איזה תשמיש או צורך
48 אחר בענין שאם ינער כאן האיסור לא יוכל להשלים צרכו
49 במקום הזה מותר לטלטל היתר עם האיסור שעליו:

50 **ה** כיצד כלכלה מליאה פירות והאבן בתוכה אע"פ שהניחו
51 שם מבעוד יום במתכוין שישאר שם בשבת כיון שיש
52 פירות בכלכלה הרי נעשית בסיס לאיסור ולהיתר ולא
53 נאסרה בטלטול ולכן אם הם פירות טובים ורכים מאד כגון
54 תאנים וענבים שאם ינערן יתטנפו בקרקע ויפסדו מותר
55 ליטול הכלכלה כמות שהיא עם הפירות והאבן שבתוכה
56 ולהוליכה למקום שצריכים לו הפירות לאכלם שם ואין
57 מחייבים אותו ליטול הפירות בידיו ולהוליכם כי שמא יפלו
58 מידיו לארץ ויתטנפו.

59 ואם הם מונחים בסלים קטנים תוך הכלכלה יטול הסלים
60 בידו מתוך הכלכלה ויוליכם אחד אחד בענין שאין חשש
61 שיפלו הפירות לארץ.

62 ואם צריך ליטול גוף הכלכלה למקום אחר כדי להשתמש
63 בה שם איזה תשמיש יטול הסלים מתוכה בידו ויניחם על
64 גבי קרקע ואח"כ ינער האבן מתוכה ויטלנה.

65 ואם הם פירות יבשים שאינם נפסדים כשהם מתטנפים
66 בקרקע אף שאינם בסלים לא יטול הכלכלה כמות שהיא עם
67 הפירות והאבן בין שצריך לפירות בין שצריך לכלכלה אלא
68 ינערם מתוכה עם האבן ואח"כ ילקטם בידו ויחזירם
69 לכלכלה אם ירצה אבל אם צריך למקום הכלכלה בענין
70 שלא יספיק לו הניעור מותר לו ליטלה מכאן כמות שהיא
71 בכל ענין:

72 **ו** וכן אם הניח אבן על פי חבית של יין לכיסוי ושכח
73 להסירה משם קודם השבת או שהניח מעות על הכר
74 ושכח ליטלם מעליה קודם השבת והוא צריך ליטול יין מן
75 החבית או לשכב על הכר כיון שהחבית והכר לא נעשו
76 בסיס לדבר האסור הרי הוא מטה החבית על צדה והאבן
77 נופלת ומנער את הכר והמעות נופלים.

78 ואם היתה החבית בין החביות בענין שאינו יכול להטותה
79 במקומה יכול להגביהה כמות שהיא עם האבן שעליה
80 ולנושאה למקום אחר להטותה שם כדי להפיל האבן
81 מעליה.

82 ואם צריך למקום החבית והכר בענין שאין הניעור מספיק
83 לו יכול לטלטלן כמות שהן עם האבן והמעות שעליהן כדי
84 לפנות מקומן.

85 ואם אינו צריך לא לגוף הכר ולא למקומה אלא שחושש
86 שלא יגנבו המעות שעליה אסור אפילו לנערה כדי שיפלו
87 המעות תחתיה מפני שלא התירו לטלטל על ידי דבר אחר
88 אלא כשמטלטל בשביל דבר המותר ולא בשביל דבר האסור
89 כמו שיתבאר בסי' שי"א:

1 לבעליו מחמת שהוא אסור להם כגון יין לנויר לא נעשה
2 מוקצה בשביל כך הואיל והוא מותר לאחרים ולפיכך אף
3 הנזיר עצמו מותר לטלטלו:

חלק ב סימן שח דברים המותרים והאסורים לטלטל בשבת
טע"ף פ"ט

4 **א** נוטל אדם את בנו ברשות היחיד והאבן בידו ואינו
5 חשוב כמטלטל את האבן בידיו והוא שאי אפשר בענין
6 אחר כגון שיש לבנו געגועין עליו שאם לא יטלנו יחלה ולא
7 גזרו על טילטול שלא בידים ממש במקום סכנת חולי וגם
8 אי אפשר להשליך האבן מיד התינוק מפני שיצעק ויבכה
9 אבל אם אין לו געגועין עליו אסור ליטלו ואינו דומה לשאר
10 טילטול דבר האסור שמיטלטל מאיליו ע"י שמטלטל בידו
11 את הדבר המותר שעמו שהתירו חכמים כשאי אפשר לנער
12 האיסור מן ההיתר כמו שיתבאר לפי שלא התירו כן אלא
13 כשצריך לדבר המותר אבל כאן אין זה צורך כל כך ליטול
14 את התינוק כשאינו לו געגועין עליו:

15 **ב** ואפילו כשיש לו געגועין עליו לא התירו אלא באבן
16 אבל אם דינר בידו אסור אפילו לאחוזו בידו והוא מהלך
17 ברגליו ברשות היחיד גזרה שמא יפול הדינר מידו וישכח
18 אביו ויגביהנו ונמצא מטלטל מוקצה לטלטול גמור ולטלטול
19 גמור חששו וגזרו אפילו במקום סכנת חולי כיון שאין שם
20 סכנת נפש אם לא יטלנו:

21 **ג** כלכלה שהיתה נקובה וסתמה באבן מבעוד יום (אם
22 הדקה שם בחוזק) מותר לטלטלה שלא נעשית בסיס
23 לדבר האסור לפי שאף האבן נעשה כלי (כשהוא מהודק
24 בה) שהרי נעשה כדופנה וכן דלעת חלולה שתולין בה אבן
25 להכבידה למלאות בה מים אם האבן קשור בה יפה מבעוד
26 יום שאינו נופל ממנה כשממלאים בה מותר למלאות בה
27 לפי שאף האבן הותר בטלטול מפני שנעשה כמו הדלעת
28 עצמה שהוא בטל אצלה ואם לאו אסור למלאות בה אלא
29 אם כן ייחד אבן זה לכך לעולם כמו שנתבאר לעיל בסי'
30 ש"ח:

31 **ד** דבר האסור בטלטול שמונח על דבר המותר אם הניחו
32 עליו מבעוד יום מדעתו על דעת שישאר מונח שם גם
33 בשבת הרי נעשה היתר בסיס להאיסור ונאסר בטלטול
34 כמוהו ממש אבל אם לא היה בדעתו שישאר מונח שם
35 בשבת ושכח להסירו ממנו קודם כניסת השבת שלא נעשה
36 בסיס אליו וכן אם נעשה בסיס לאיסור ולהיתר כגון שהניח
37 עליו מבעוד יום גם דבר המותר בטלטול שחשוב יותר
38 מדבר האסור כמו שנתבאר בסי' ש"י כיון שלא נעשה בסיס
39 לאיסור בלבדו הרי הוא עומד עדיין בהתירו ומותר לטלטלו
40 אף שגם האיסור שעליו מיטלטל עמו מאיליו.

41 אלא שאם אפשר לנער האיסור ממנו מיד צריך לנערו
42 מתחלה ואחר כך יטלטל ההיתר בלבד למקום שצריך אליו
43 ואם אי אפשר לנער או שיהיה איזה הפסד בדבר המותר אם
44 ינער את האיסור או שלא יספיק לו הניעור להשלים בו

תורה אור

23 יגיעתו איך שה' הוא הנותן כח ועוז והוא המצליח
24 כמ"ש השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך, או כמו
25 ההתעוררות בתפלה, אזי מתעלים כל הכוחות אשר
26 שם בענייני עוה"ז בעסקי משא ומתן ועולים
27 לה"י].

28 - הרי זה מעורר למעלה כביכול (מדה כנגד
29 מדה), שהקב"ה יעשה "מלאכתו" כביכול, שיהי'
30 "מחדש בטובו מעשה בראשית" (שהיא בריאת יש
31 מאין, התהוות דבר חדש).

32 ומטעם זה ציוותה תורה "ששת ימים תעשה
33 מעשיך" - שעשיית מלאכה אינה רק היתר אלא
34 היא מצוה - כי זוהי העבודה הרוחנית הנדרשת
35 מבנ"י כדי שיתקיים העולם.

36 וזהו התוכן הפנימי בכתוב "יגיע כפיך כי
37 תאכל" - שהאדם אוכל מיגיע כפיו; שאין הכוונה
38 רק לפרנסה ומזון שהאדם משיג על ידי יגיעת
39 כפיו ומלאכתו, אלא הכוונה על החיות האלקית
40 הנמשכת למעלה לחדש ולקיים את הבריאה,
41 שגם זה נשפע בגין יגיע כפיו, שעל ידי יגיעת
42 כפים של האדם על פי רצונו ית' גורם שהקב"ה
43 יחדש את מציאות הבריאה (כולל גם האדם
44 ופרנסתו).

ד"ה ולא יקרא עוד שמך אברם פרק ג

1 ובאמת כתיב יגיע כפיך כי תאכל, על ידי ל"ט
2 מלאכות הזורע והחורש והקוצר כו', דהיינו
3 שעל ידי המעשה ממשך הוי"ה חדשה והתהוות
4 דבר חדש, להיות המחדש בטובו מעשה
5 בראשית דוקא.

6 זה שהקב"ה קבע בטבע העולם שאדם צריך
7 לעסוק במלאכה כדי לפרנס את עצמו ואת בני
8 ביתו, יש בזה ענין פנימי נפלא.

9 דהנה ידוע שקיום העולם תלוי בעבודת בני
10 ישראל. זאת אומרת, דזה שהקב"ה מחדש את
11 הבריאה תמיד מאין ליש (המחדש כו' בכל יום
12 תמיד מעשה בראשית) - דזוהי "מלאכתו אשר
13 עשה", בריאת שמים וארץ - תלוי ב"אתערותא
14 דלתתא" של בני ישראל.

15 ומהי האתערותא דלתתא המעוררת את
16 האתערותא דלעילא שיהי' המחדש בטובו כו'
17 מעשה בראשית?

18 - הנה על ידי שבנ"י עוסקים במלאכתם כפי
19 רצונו של הקב"ה, היינו שעוסקים במלאכתם
20 באמונה לשם שמים, ומתפללים ולומדים בכח זה,
21 שעייני ענייני חול שלהם נעשים על טהרת הקודש,

22 [ולדוגמא: כשאדם "נוזר על ה' גם באמצע

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

14 בבחי' השגה ממש. כידוע דאז"א נק' תרין ריעין כו'
15 והוא ענין ממלא כ"ע בכלל אבל בחי' גלגלתא המקפת
16 על המוחין ה"ז בבחי' מקיף ממש שבלתי בא ממנו
17 שפע אור בבחי' או"פ לעולם רק בבחי' ההעלם ומקיף
18 כמו הגלגלת שמקפת על המוחין כו' להיות בחי' כלי
19 להשראת בחי' סובב הכללי שמקיף לד' עולמות כו'
20 ששם הוא בחי' רעוא דכל רעוין כו' מקור כל המקיפין
21 שבחי' גלגלתא זה הוא התחתון מכולם וחצונית מכולם
22 אבל מצד שרשו בבחי' סובב הכללי כו' הוא למעלה
23 גם מבחי' מו"ס מקור כל או"פ כנ"ל ובוה יובן כללות
24 ענין בחי' סובב וממלא שהוא מקיף ופנימי בכללות
25 ההשתלשלות כידוע דהיינו בשרש בחי' מו"ס וגלגלתא.
26 שמשם מקור כל בחי' ממלא וסובב בכלל וד"ל:

שער הפורים

1 (מד) אך עדיין יש להבין איך נק' בחי' מו"ס בחי'
2 או"פ מאחר שנק' סתימא ונעלם מן
3 המקבלים וכמ"ש באד"ר דבחי' חכמה דאצילות הנק'
4 אבא הוא המתפתח לל"ב שבילין כו' אבל בחי' מו"ס
5 זה לא מתפתח לל"ב שבילין כו' ונק' מוחא דשקיט
6 ושכיך באתריה כו' דהיינו שאינו בא בבחי' התגלות
7 האור באצילות כו' אך זה ידוע שבהיות שמו"ס זה הוא
8 בחי' מקור לחכמה דאצי'. הגם שנק' אין שלו בבחי'
9 ההעלם וע"כ נק' מו"ס. מ"מ יחשב גם הוא בבחי' מקור
10 לכל או"פ עכ"פ מאחר שנמצא מאתו בחי' התהוות
11 חכמה בגלוי מאין ליש כו' רק שהוא מאיר בארץ סתים
12 ונעלם משא"כ בחי' חכמה דאצי' למטה שמאיר בגלוי.
13 בבחי' ל"ב שבילין הנק' ל"ב נ"ח המאירים בבניה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

1 **ובזה** יובן ג"כ מ"ש במד"ר שקי"ס הי' בזכות יעקב,
2 והענין הוא דהנה כתי' האל הגדול הגיבור
3 והנורא אל עליון, והנה הגדול הוא בחי' אברהם שהוא
4 בחי' התפשטות גדולתו ית' שמאיר אא"ס בבחי' גילוי,
5 והנה מה שמאיר אא"ס בבחי' גילוי זהו רק בעלמא
6 דאתכסייא ששם מאיר אא"ס בבחי' גילוי וע"כ
7 הברואים שבים הם בתכלית הביטול, והגיבור הוא בחי'
8 יצחק שהוא בחי' גבורות וצמצומי' שהוא בחי' עלמא
9 דאתגלייא ששם אינו מאיר אא"ס בגילוי עד שעייז
10 נעשים בחי' נפרדים כו', והנורא הוא בחי' יעקב שמחבר
11 ב' בחי' אלו, כי יעקב הוא בחי' קו האמצעי בחי' ת"ת
12 שמחבר ב' הקוויין כי קו האמצעי עולה עד הכתר, וע"כ

13 יכול לחבר ב' בחי' אלו, וכמ"ש המשל ופחד עמו עושה
14 שלום במרומיו, שכדי שיהי' שלום במרומיו בין מיכאל
15 וגבריאל מיכאל שר של מים וגבריאל שר של אש שהם
16 שני הפכים וכדי שיתחברו זהו ע"י המשל ופחד עמו
17 שמאיר עליהם אור הגבוה משניהם ע"כ עייז יכולים
18 להתחבר כו', וכך ע"י והנורא אל אליון שהוא בחי'
19 גבוה מאד, כי וי"ו דוהנורא שהוא בחי' ת"ת שעולה עד
20 הכתר ע"כ יכול לחבר ב' הפכי' אלו וזהו כמו ענין
21 קרי"ס ממש שהי' ג"כ התחברות ב' דיעות עלמא
22 דאתכסייא בעלמא דאתגלייא, וע"כ אמר המד"ר (שמות
23 פ' ך"ג) שר"ע אומר שקרי"ס הי' בזכות יעקב לפי שהוא
24 מדריגת יעקב, שיש בכחו לחבר ב' הפכים אלו.

ראו כי ה'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 **וביאור** ענין ההתחברות יותר הוא כי כהן גדול רב
2 חסד שבלי גבול, ואיש כהן חסד סתם, וכנודע
3 דאית חסד ואית חסד כו', כמו בגשמיו' יש מי שהוא
4 בעל צדקה בגבול, ויש הרבה מאד, ובכלליו' חסד
5 שבעוה"ז עושר ומזון בגבול, וחסד שבעולמו' העליוני'
6 בלי גבול, ובכדי שיתחברו יחד הוא ע"י גילוי בחי'
7 עליונה יותר, ולכן חגר האבנט בין אצילי ידיו דוקא
8 ששם צ"ל ההתחברות (כי הוא בחי' חו"ג) והיינו ע"י
9 ל"ב נתי' שעש"ז נק' הלב כן, לב שבו יש ל"ב אורות
10 ע"י התחלקות הדעת לב' מוחי' חו"ג כנ"ל, ומקיפו

11 ומחזירו כרך ע"ג כרך בחי' עיגולים, כנודע הענין
12 בבחי' עיגולי' ויושר שהעיגולי' הוא עד"מ כשהאדם
13 משיג איזה שכל ששכלו מקיף אותו דבר המוקף כו',
14 וכן הרב מקיף את שכל התלמיד, משא"כ התלמיד אינו
15 מקיף את שכל הרב כי אינו מבין בו רק מעט מה
16 שהבינהו הרב, אבל הרב מבין כל מהות התלמיד
17 ומקיפו כו', וכן למעלה המגביהי' לשבת וע"כ משפילי'
18 לראות בשמים וארץ סוכ"ע, משא"כ אנחנו איננו
19 תופסים רק מעט הנראה, וכך היו בגדי כה"ג מבחי'
20 מקיפי' סוכ"ע כנ"ל.

ולבני אהרן תעשה כותנות

בס"ד. (ש"פ תצוה, ל"ב). תצוה פ"ח מ"ם מ"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

1 והענין הוא לבאר יותר את ההפרש בין שני הצמצומים:
2 (עיי' מה שכתוב בלקומי' תורה בהביאור הב' דשחורה

3 אני סוף פרק א'¹³), דהנה נתבאר לעיל פרק מ"ז דעשר
4 ספירות הגנוזות הן בבחינת עליית הרצון של הבורא

30 בבחינת התכללות ובבחינת התאחדות ממש באור אין
31 סוף ברוך הוא.
32 נמצא אם כן, שיש שתי מגמות כביכול בתוך האור של
33 הבורא לפני הצמצום, המגמה להאיר בעולמות,
34 והמגמה להאיר אור בלי גבול ממש. אלא שכאשר
35 האירה המגמה של הבלי-גבול לא היתה ניכרת המגמה
36 להאיר בעולמות, אך לא שהמגמה להאיר בעולמות היא
37 המשך של המגמה של הבלי-גבול וכל עניינה לגלות את
38 הבלי-גבול, אלא יש לה שרש בפני עצמו גם לפני
39 הצמצום ממש. אלא שמתאחדים ומתכללים יחד.
40 וכמו שכתוב במקום אחר¹⁵ לגבי מצוות ציצית, שיש
41 את הטלית - הבגד עצמו, ויש את החוטים הנמשכים,
42 וחכמים למדו¹⁶ בענין החוטים של הציצית שהן צריכים
43 להיות מין כנף דעם היות שאינן מהכנף ממש - שהרי
44 החוטין הם לא חלק מבגד הטלית ממש, דהכנף הוא
45 ממש חלק מהמלית שזהו בחינת לבוש מלכות בחינת
46 סובב כל עלמין בו, - שההתעטפות בטלית מסמלת את
47 הסובב המקיף ומלביש את האדם, והל"ב חומין דציצית
48 - ארבע כנפות, ובכל כנף שמונה חוטין שהן כנגד ל"ב
49 נתיבות חכמה שזה כבר אור של ממלא כל עלמין,
50 דבשרשן הן העשר ספירות הגנוזות שרש בחינת ממלא
51 כל עלמין - הנה החוטין של הציצית אינן מהכנף ממש
52 שהוא בחינת אור אין סוף הבלי גבול בו, מכל מקום
53 הרי הם קשורין ומיוחדים בהכנף והן מין כנף בו - וכך
54 בנמשל - ביחס של אור הממלא ואור הסובב, שאופן
55 הקשר ביניהם בשורשו, שאמנם הממלא נמשך מהסובב,
56 אך לא באופן של המשכיות של הארה ישירה, אלא
57 כמגמה בפני עצמה, הכלולה בה.

שבת פרשת קרח תע"ב

1 לברוא את העולמות שעלה כרצונו הפשוט להאציל
2 ולברוא את העולמות בו' והאין סוף הבלי גבול זהו מה
3 שלמעלה מעלות הרצון שזה אמנם גם גילוי, אבל גילוי
4 לעצמו, ללא גבולות וללא יחס אל העולמות ושם הן
5 ספירות עד אין קץ בו',
6 ונתבאר שם שזהו שרש ומקור דסובב כל עלמין וממלא
7 כל עלמין הכלולים באור אין סוף ב"ה - כלומר
8 בפשטות שרש הממלא זה הקן, והסובב זה העיגול
9 הגדול לפני הצמצום, אבל כאן מדגיש הרבי נ"ע כי גם
10 באור אין סוף שלפני הצמצום גופא יש שרש לאור
11 הממלא, והוא ההשערה על העולמות של הספירות
12 הגנוזות, ויש שרש לסובב, שזה בחינת הספירות אין
13 קץ. וכמו שכתוב מזה באורך בהמשך המאמרים
14 המתחילים בדרוש יום טוב של ראש השנה, רס"א¹⁴.
15 והנה האור ממלא כל עלמין הרי הוא נמשך מבחינת
16 אור הסובב, - כפי התיאור על אור הקן שנמשך
17 מהעיגול הגדול, שהחיצוניות של אור הסובב נמשך
18 לאור הממלא.
19 אלא שכאן מדגיש הרבי נ"ע: ולפי המבואר כאן צריך
20 לומר דאין זה מבחינת אור הסובב ממש (היינו בחינת
21 חיצוניות דהאור הבלי גבול בו), - כלומר, אין הכוונה,
22 שיש ספירות אין קץ, ורק אחר כך נמשך מזה אור
23 חיצוני ומועט של ספירות גנוזות, שהרי למדנו בהרחבה
24 שיש שרש עצמי לעשר הספירות גם באור אין סוף ממש
25 לפני הצמצום, וזה כביכול פן בפני עצמו לפני הצמצום
26 ולא רק כהמשך של האור הלא מוגבל, ולכן צריך לומר
27 שאמנם הספירות כלולות באור הסובב, אך יש להם
28 שורש בפני עצמן, כי אם שכלול בהאור הסובב בו, -
29 אף שהוא ענין בפני עצמו, אבל מכל מקום הרי הוא

לך אבל ציצית של שאר מינים אין פוטרין אלא בטלית העשוי ממין
הציצית כגון ציצית של משי בטלית של משי ושל קנבוס בטלית של
קנבוס.

ובסעיף י': כבר אמרנו בסיומן ט' שהציצית צריכה להיות ממין הכנף
דוקא ולכן אין עושין הציציות מן הצמר הנאחז בקוצים כשהצאן
ורבצים ביניהם ולא מן הנימין התלשין מן הצאן ולא מן שירי שתי
שהאורג משייר בסוף הבגד ואם עשה מהן ציצית הרי הם פסולים
לפי שאין מינים הללו ראויים לעשות מהם בגד שהן פסולות הצמר
ואין הבגד נעשית מכמותן והתורה אמרה הכנף מין כנף כמ"ש בסיומן
ט' והוא הדין כל מיני צמר הגרועין שאין בגד נעשית מהן פסולין
לציצית מטעם האמור.

14. ראה לדוגמא מאמר דיבור המתחיל "כי עמך מקור
חיים", ובהמשך המאמרים.

15. ראה לקוטי תורה פרשת קרח.

16. ראה שולחן ערוך הרב הלכות ציצית, סימן ט' סעיף א':

כתוב אחד אומר ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת שאין צריך
לומר הכנף שהרי כבר נאמר ונעשו להם ציצית על כנפי בגדיהם ומה
תלמוד לומר הכנף ללמדך שתהא הציצית נעשית ממין הכנף דוקא
ואם הטלית של משי צריך לעשות הציצית של משי וכתוב אחד
אומר לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו גדילים תעשה לך על
ארבע וגו' משמע שהציצית נעשית מהצמר או מהפשתים דוקא הא
כי צד ציצית של צמר או של פשתים פוטרין בין בטלית של צמר או
פשתים בין בטלית של שאר מינים ועל זה נאמר צמר ופשתים תעשה

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ט

21 לְעֵי מְלֵא חֲפָנָיו הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹדֵד בְּחֲפָנָיו וְנוֹתֵן לוֹ,
22 וְזֶהוּ מַחֲסְדֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עִם עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר
23 בְּמַעֲשֵׂינּוּ לְמִטָּה אָנוּ מְעוֹרְרִים בְּדַגְמָא כְּזוֹ לְמַעְלָה,
24 דְּהַמְדָּה שְׁלָנוּ בְּאַיְזָה אֲפֹן שְׁתַּהֲיֶה הָרִי הִיא מְדָה גְבוּלִית,
25 שְׁהָרִי כְּלָלוֹת הָאֲדָם הוּא גְבוּלִי וּמְדָתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-
26 בְּרוּךְ-הוּא הָרִי הִיא בְּלִתִּי גְבוּלִית, וּמִכָּל מְקוֹם כֶּף הִיא
27 הַמְדָּה בְּחֲסֵדוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עֲלֵינוּ שְׁנַעוֹרֵר כְּפִי
28 מַעֲשֵׂינוּ, וּכְמוֹ שֶׁמוֹדֵד צְדָקָה בְּחֲפָנָיו נוֹתֵן לוֹ הַקְדוּשׁ-
29 בְּרוּךְ-הוּא בְּחֲפָנָיו הַבְּלִתִּי גְבוּלִית, וְזֶהוּ שְׁאֲמָרוֹ רַבּוֹתֵינוּ
30 ז"ל בְּגִמְרָא דְשִׁבְתָּהּ הַנ"ל "כָּל הַמְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת
31 מְרַחֵם עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם", שְׁעַל יְדֵי שְׁמִתְנַהֵג לְמִטָּה
32 בְּמִדַּת הַרְחָמִים עִם זִוְלָתוֹ מְעוֹרֵר מְדָה כְּנֶגֶד מְדָה
33 שִׁימְשֹׁף לוֹ מְלֻמְעָלָה מִדַּת הַרְחָמִים שֶׁהִיא נִחְלָה בְּלִי
34 מְצָרִים, וְהֵינּוּ שְׁמִשְׁפִּיעִים לוֹ מְלֻמְעָלָה הַשְּׁפַעַת הַטּוֹב
35 הַרוּחָנִי וְהַגְּשָׁמִי בְּמִדַּת הַרְחָמִים שְׁאִין לָהּ קֶץ וּגְבוּל
36 וְאֵינָה נִפְסָקֶת לְעוֹלָם.

37 **קצוּר.** הַשְּׁפַעַת מִדַּת הַרְחָמִים בְּלִי גְבוּל, כִּי הַגְּבוּרָה
38 נִהְפָּקֶת לְטוֹב וְאִין מְנַגֵּד. בְּחֲסְדֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ
39 כָּל הַמְרַחֵם, אֵף שֶׁהָאֲדָם גְּבוּלִי, מְעוֹרֵר מְדָה כְּנֶגֶד מְדָה
40 שְׁמְרַחֵם עָלָיו, אֵף שֶׁלְּמַעְלָה הוּא בְּלִי גְבוּל.

יצא לאור לקראת י"ט כסלו תש"ט

1 ז' וְהִנֵּה מְמוֹצָא כָּל הַדְּבָרִים שְׁנוֹתְבָאָרוֹ לְעֵיל, יוֹכֵן מַה
2 שְׁאֲמָרוֹ בְּגִמְרָא דְשִׁבְתָּהּ דְּנִחְלָת יַעֲקֹב הִיא
3 נִחְלָה בְּלִי מְצָרִים, דְּנִחְלָת יַעֲקֹב הִיא מִדַּת הַרְחָמִים,
4 דְּזוּהִי מְדָתוֹ פּנ"ל, וּמִדַּת הַרְחָמִים אִין לָהּ מִצַּר וּגְבוּל,
5 שְׁאִין הַהַשְּׁפַעָה שְׁמַצֵּד מִדַּת הַרְחָמִים נִפְסָקֶת כְּלָל,
6 דְּהִנֵּה הַפְּסָק וּמַעְלָת הַהַשְּׁפַעָה הִיא מִצַּד מִדַּת הַדִּין
7 וְהַגְּבוּרָה, אֲמָנָם בְּמִדַּת הַרְחָמִים הָרִי הַגְּבוּרָה נִמְתְּקֶת
8 לְגִמְרֵי שְׁנַעֲשֵׂה טוֹב בְּעֵצָם, אִם-כֵּן אִין הַפְּסָק
9 לְהַשְּׁפַעָה. וְלֹא כְּמוֹ מִדַּת הַחֲסֵד שְׁמַמְנוּ נִמְשֹׁף הַשְּׁפַעַת
10 הַטּוֹב, אֵף אֲפֶשֶׁר שְׁתַּפְּסֵק הַהַשְּׁפַעָה מִצַּד מִדַּת הַגְּבוּרָה
11 שְׁמַנְגֵּדֶת לְחֲסֵד, וּכְמוֹ שְׁנוֹתְבָאָר בְּאַרְךָ בְּעֵינֵי "אַרְךָ
12 אֲפִים" "וְרַב חֲסֵד", דְּאֵף דְּהַחֲסֵד מִתְּרַבֵּה וּמִתְגַּבֵּר עַל
13 מִדַּת הַגְּבוּרָה, מִכָּל מְקוֹם הַגְּבוּרָה לֹא נִתְהַפְּקֶה וְעַדִּין
14 מְנַגֵּד לְחֲסֵד, וְלֹאזַת יֵשׁ גְבוּל לְהַשְּׁפַעַת הַחֲסֵד, אֲמָנָם
15 מִדַּת הַרְחָמִים שְׁמַהֲפֹף אֵת הַדִּין לְחֲסֵד וְנִמְצָא אִין לָהּ
16 מְנַגֵּד כְּלָל, וְלִכֵּן הִיא בְּלִי גְבוּל וְאֵינָה נִפְסָקֶת לְעוֹלָם.
17 וְזֶהוּ דְּמִדַּת הַרְחָמִים הִיא נִחְלָה בְּלִי מְצָרִים, דְּהַשְּׁפַעָתָה
18 אֵינָה נִפְסָקֶת לְעוֹלָם. וְהִנֵּה אֲמָרוֹ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (סְנִיָּהֲרִין
19 ק סוף עמוד א), "תְּנִיָּא רַבִּי מְאִיר אוֹמֵר בְּמְדָה שְׁאֲדָם
20 מוֹדֵד מוֹדֵדִין לוֹ, (וּפְרָשׁ רִש"י ז"ל, אִם מְדָד וְנִתֵּן צְדָקָה

לקוטי דיבורים

14 מן חו"ל קודם שיסע אל המושבות, ובהתראות זו
15 אדבר בארוכה בכל צרכי הענינים, והב' בעת אשר
16 יסע חזרה (שהוא בערך בג' שבועות) ולזמן ההוא יהיו
17 גם חברי הועד איזה רבנים שאבחר בהם וכן ה'י'
18 אשר ליום השני לבואו הוגבל עבורי ארבעה שעות
19 ובאתי למאסקווא, וזמני הוגבל משעה 2 עד שעה 6
20 במושב הד"ר בערנארד כהן, ד"ר ראזין ועוד שנים,
21 אני ומזכירי, כשלשה וחצי שעה דברתי בהרצאתי
22 במעמד ומצב ענייני התורה במדינתנו, גם הגדתי
23 השקפתי על מהלכי העבודה בעבודת האדמה
24 והמחסורים אשר בזה, אשר עוד כבר הצעתי בשנת
25 תרפ"ה.

1 השיחה של חגה"פ עשתה רושם עד כי נשלחו
2 הידיעות בכמה מקומות, ות"ל נסתדרו שיעורים
3 חדשים וכן חדרים ובתי לימוד.
4 אמנם נודעתי כי המשמאילים הם בני
5 היעווסעקציא דוברים סרה עלי, וכן נדפסו כמה
6 ידיעות בהמכ"ע השונים הן בשפה הזורגני והן בשפת
7 המדינה, ואחדים מהם העתיקו מה שנדפס אודות
8 עבודתי בהחזקת תורה, בהעתונים בחו"ל וסיימו
9 דברים כי כבר בא המועד לגרש את הצדיק מן בירת
10 ליעניגראד אל סאלאווקי.
11 אחר חגה"פ בא היו"ר של הדזונט מר וארבורג
12 למדינתנו, והיתה ההצעה של הד"ר ראזין אשר אבוא
13 למאסקווא להתראות עמו פעמיים, הא' בעת ביאתו

מכתב כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע, ט"ו חשוון תרפ"ח

רשימת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ*

(* הערות באותיות א"ב הם מכ"ק אדמו"ר מהרי"צ. הערות הממוספרות הם של המו"ל.

לז

- 1
2 כשהעתיק הוד כ"ק אדמו"ר את מושבו מליאָזנא לליאָדי – בשנת תקס"א⁴⁸ – נסע דרך
3 ליובאָוויטש⁴⁹ ויתעכב שמה שלשה ימים^{כב}50.
- 4 במשך השנים ניתוספו שם עוד שני בתי כנסיות האחד גדול ברחוב האחלוקע, והשני קטן
5 ממנו ברחוב זאריעטשע, ובכל ארבעת בתי הכנסיות בנוסח שקבע הוד כ"ק רבנו, כי כל יושבי
6 העיר היו חסידי חב"ד.
- 7 בליובאָוויטש אמר אז הוד כ"ק רבינו את הדרוש הוודו לד' קראו בשמו⁵¹, שלשה מאמרים^כ
8 בשלשה ימים, בשלשת בתי הכנסיות, בנימין שטיבל⁵², בית המדרש פועלי צדק, בית המדרש
9 דחאחלוקע.
- 10 כל השלשה ימים שנתעכב הוד כ"ק רבינו ומשפחתו בליובאָוויטש היתה שמחה בעיר,
11 הכריזו שלא לומר תחנון, להדליק המנורות בבתי הכנסיות, כל מי שאפשר לו ישבות ממלאכתו,
12 ילבשו בגדי שבת, להכניס האורחים שבאו לכבוד רבינו ולכלכלם חינם^כ.
- 13 ביום החמישי אחר אשר אמר כ"ק רבינו המאמר השלישי בבית הכנסת דחאחלוקע, ואחרי
14 מנחה גדולה עזבו כ"ק אדמו"ר ומשפחתו את העיר^{כה}.
- 15 מפני כבוד הציבור שהלכו ללוות את כ"ק רבינו, ירד רבינו מהעגלה^{כו} ובין רגע עשו מקום
16 גבוה ועליו ספסל לשבת כ"ק רבינו ואמר מאמר^{כז}53:

(כב) בזכרונותיו של הוד כ"ק רבינו בעל צ"צ כתוב אשר על ש"ק נחמו תקס"א באו כ"ק אדמו"ר ומשפחתו לעיר ליאָדי, ביום השני בקר נסעו מליאָזנא וביום החמישי כשעה אחר מנחה גדולה נסעו מליובאָוויטש ולתפילת ערבית באו לליאָדי.
(כג) הנחת הרה"ח ר' משה בספר תקס"א – כתי"ק – והנחת כ"ק רבינו בעל צ"צ בספר תרי"ט וביאורו, המאמר הזה אמרו רבינו בשלשה המשכים.
(כד) הרבה אורחים באו מהעיירות הסמוכות, ועל כולם נכבדי העיר ליאָדי, והרב ר' מאיר שלום בראשם שבאו לקבל פני כ"ק רבינו.
(כה) כבוד גדול [עשו] יושבי ליובאָוויטש לכ"ק רבינו בהיותו אצלם וכשנסע משם לווחו כל אנשי העיר עם הרה"ג ר' יהושע ארי בראשם עד הכפר אחרעמאוווקע ונכבדי העיר וקבוצת אברכים נסעו עד עיר ליאָדי.
(כו) בהיות העגלה גבוהה התנפלו אחדים מן האברכים על הארץ נשענים על ידיהם ורגליהם בכדי שידרוך על גבם כ"ק רבינו בדרתו מן העגלה.
(כז) בהתיישב כ"ק אדמו"ר בליובאָוויטש נזכרתי המאמר, ואז הבנתי הרמוז ש"ק אדמו"ר עשה ההכנה להתיישבות בליובאָוויטש. – צמח צדק.

[תקס"א] נסע מפטרבורג ישר לליאָדי.

(51) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן אתהלך לאזניא ע' קלו ובהערות המו"ל שם ע' שכז.

(52) ראה ספר הזכרונות ח"א פרק א (ע' 18 ואילך). וראה גם שיחת חג הפסח תרצ"ד ס"ה. ספר השיחות תש"ג ע' 171. תש"ז ע' 79. הישי"ת ע' 395.

(53) = אדוני חמי מורנו ורבנו (אדמו"ר האמצעי).

(48) ראה אגרות-קודש ע' שמ. ע' שדמ ואילך.

(49) באגרות-קודש שם ע' שמה: ובנסוע הוד כ"ק רבינו מפטרבורג לליאָדי – התעכב בדרך נסיעתו כשני שבועות. וראה הערה 50.

(50) ברשימת רבינו - "דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן" (לקמן ע' 000): "ארבעה ימים נסע הוד כ"ק אדמו"ר . . לעיר ליאָדי . . וביום הששי ערב שבת נחמו, ארבעה עשר לחדש מנ"א תקס"א בא לעיר ליאָדי". ובהיום יום בתחילתו: "בי"א מנ"א שנה זו

1 ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גושנה⁵⁴, תוכן המאמר הי' שהעיקר הוא
 2 להורות לפניו גושנה כפרש"י⁵⁵ לייסד בית תלמוד המוציא אורה לעולם, שזהו גושנה ליגש אל
 3 ה', אמנם באופן ההגשה אל ה' צריכים הוראה. והנה קודם מ"ת שהי' הגילוי וההנהגה ע"פ ז"א,
 4 הנה ואת יהודה שלח לפניו, יעקב מוחין ויהודה מדות, אמנם אחר מ"ת הוא הגילוי וההנהגה
 5 ע"פ או"א.

54) ויגש מו, כח.

55) וז"ל רש"י: לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה.

אגרות קודש

6 קודם הדלקת נרות בשני בחמישי ובמושי"ק אחר הבדלה,
 7 וימלא השי"ת משאלות לבבם לטובה ולברכה ושיהי' הכל
 8 כשורה במועדו ובזמנו. (בבקשה שלא לספר ממכתב זה
 9 לשו"א). ויתן להם השי"ת שפע פרנסה ויתחזק בריאותו.
 10 יודיעני אם קובע עתים לתורה, ומה הוא לומד.
 11 והי' ברכה ושלוי' כאו"נ והדו"ש בן מו"ר.

אג"ק מוהר"י צ' כרך יד

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה טבת, ה'תש"כ

ברוקלין, נ.י.

מר יצחק שי' דמיאל

שלום וברכה!

איני זוכר החשבון מי חייב מכתב למי, אבל בכל אופן כיון שזמן רב לא שמעתי ממנו ובינתיים
 הגיעו ועברו ימי חודש כסלו, חודש הנסים והגאולה, ובפרט יום הבהיר י"ט כסלו וממנו תיכף לימי
 חנוכה, שענינם להוסיף אור משתשקע החמה, על פתח ביתו מבחוץ, והמובן ומכוון בפנימיות הענינים
 שבוה, אין להסתכל על חשבונות, וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר, שכששני יהודים נפגשים - והוא הדין
 מתכתבים - יש לקוות שתצא מזה תועלת גם להם וגם לאחרים.

עובדא משמחת היא שבכמה חוגים ניכרת התעוררות בקשר עם שנת זכרון זו למלאות מאתים
 שנה להסתלקות-הילולא של הבעל שם טוב. ובטח עושה כ' כל התלוי בו להפצת המעינות, וכנ"ל,
 שצריך להיות באופן דמוסיף והולך מוסיף ואור, וינעם לי לקבל ממנו בשורות טובות בזה, וכל המפרט
 בכגון דא הרי זה משובח. וכמובן שלראש וראשונה כוונתי לתלמידיו ומושפעיו בחוגים השונים
 שהשפעתו מגעת שם, שתקוטי שמתקדמים לא רק בפנימיות אלא גם בחיצוניות, וכדבר משנה, עד
 מעשה בפועל, והרי אמרו חכמינו ז"ל אל תהי מפליג לכל דבר, ובפרט שלפי כתבו ראה כבר ענינים
 שבפועל שנשתנו לטוב...

מה שכתב על דבר קונטרסים שיצאו לאור על ידי צעירי אגודת חב"ד כאן, כפי הידוע לי עדיין
 נמצאים בדפוס, וכשיצא לפועל בודאי שישלחו לו.

פרשת וארא

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה: ג וְאֵרָא אֶל־אַבְרָהָם אֶל־יִצְחָק וְאֶל־יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמִי יְהוָה לֹא נֹדַעְתִּי לָהֶם: ה וְגַם הִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּם לֵתֵת לָהֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מְגֵרֵיהֶם אֲשֶׁר־גָּרוּ בָּהּ: ה וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת־נְאֻקַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מְעַבְדִּים אִתְּם וְאֶזְכָּר אֶת־בְּרִיתִי: (ל"ו) וְלֵכֵן אָמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדָּתָם וְנֹאֲלַתִּי אֶתְכֶם בְּזֹרַע נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים: וְלִקְחַתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וַיְדַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרַיִם: ח וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יְדֵי לֵתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מִזְרָעָה אֲנִי יְהוָה: ט וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בֶּן אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה מִקְצֵר רוּחַ וּמֵעַבְדָּה קָשָׁה: פ (י"ד-אל)

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כ אֵבָא דְבַר אֶל־פְּרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ: י"ב וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לֵאמֹר הֲנִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־שָׁמְעוּ אֵלָי וְאִיךָ יִשְׁמְעֵנִי פְרַעֲה וְאֲנִי עֶרְל שִׁפְטִים: פ' וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וַיְצַוֶם אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל־פְּרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ג עמ' 860 - מתוך

'התקשרות')

וְאֵרָא: אֵל הָאֲבוֹת (רש"י)

מה מוסיף רש"י בפרושו על לשון הפתוב?

אֵלָא רְצוּנוֹ שֶׁל רש"י לומר לָנו שֶׁהַתְּגִלוֹת הָאֵלוֹקִית אֵל אַבְרָהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב לֹא הִיְתָה בְּגִל מַעֲלָתָם הַפְּרִטִית שֶׁל

כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם, כִּי אִם מִשׁוֹם שֶׁהֵם הָיוּ אֲבוֹת הָאָמָה. הֵם, הָאֲבוֹת, מָסְרוּ אֶת כָּל מָה שֶׁקָּבְלוּ לְבְנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם.

שְׁנֵי י' אֵלָהּ רֵאשִׁי בֵּית־אֲבֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלוּאֵל חֲצֵרֶן וְכַרְמֵי אֵלָה מִשְׁפַּחַת רְאוּבֵן: ט' וּבְנֵי שְׁמַעוֹן יִמְוֹאל וַיְמִין וְאֵהֵל וַיְכִין וְצַחֵר וְשָׂאוּל בֶּן־הַפְּנַעֲנִית אֵלָה מִשְׁפַּחַת שְׁמַעוֹן: ט"ו וְאֵלָה שְׁמוֹת בְּנֵי־לוֹי לְתֹלְדֹתָם גֵּרְשׁוֹן וְקַהַת וּמְרָרִי וְשִׁנִּי חֲנִי לֹוי שִׁבְעֵי וְשַׁלְשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה: י"ב בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְבִנָּי וְשַׁמְעִי לְמִשְׁפַּחַתָּם: י"ג וּבְנֵי קַהַת עֲמָרָם וַיְצַחֵר וְחִבְרוֹן וְעִזִּיאֵל וְשִׁנִּי חֲנִי קַהַת שְׁלֹשׁ וְשַׁלְשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה: ט"ד וּבְנֵי מְרָרִי מַחֲלִי וּמוֹזִישִׁי אֵלָה מִשְׁפַּחַת הַלְוִי לְתֹלְדֹתָם: ט"ז וַיִּקַּח עֲמָרָם אֶת־יוֹכָבֵד בַּת־דָּדָתָהּ לֹוי לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לֹוי אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְשִׁנִּי חֲנִי עֲמָרָם שִׁבְעֵי וְשַׁלְשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה: ט"ח וּבְנֵי יְצַחֵר קָרַח וְנַפְגִּי וּזְכָרְיָי: ט"ט וּבְנֵי עִזִּיאֵל מִיִּשְׂאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי: ל' וַיִּקַּח אַהֲרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בַּת־עַמִּינַדָב אַחֹת נַחֲשׁוֹן לֹוי לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לֹוי אֶת־נַדָב וְאֶת־אֲבִיהֵוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתְמָר: ל"ב וּבְנֵי קָרַח אֲפִיר וְאֶלְקָנָה וְאֲבִיאָסָף אֵלָה מִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִי: ל"ג וְאֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן לָקַח־לוֹ מִבְּנוֹת פְּוִטִיאֵל לֹוי לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לֹוי אֶת־פִּינְחָס אֵלָה רֵאשִׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחַתָּם: ל"ד הוּא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צַבְאוֹתָם: ל"ה הֵם הַמְּדַבְּרִים אֶל־פְּרַעֲה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: ל"ז וַיְהִי בַּיּוֹם דִּבְּרַי יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 1 עמ' 44)

וַיִּקַּח עֲמָרָם אֶת יוֹכָבֵד בַּת־דָּדָתָהּ לֹוי לְאִשָּׁה (ו, י)

הַפְּסוּק מְדַגֵּישׁ אֶת מַעֲלָתָהּ שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁנּוֹלַד מִיַּחְדָּר נַעֲלָה בְּיִתְרוֹ. דְּהַגָּה מְבַאֵר בְּחִסְדוֹת, שְׂאִסּוּרֵי עֲרִיּוֹת מוֹרִים עַל יַחְדוּדֵי נַעֲלִים בְּיִתְרוֹ (בְּיַחְדָּר ז"א וּמְלֻכוֹת, הַנְּקֻרָאִים אַח

פִּרְעָה יְהִי לְתַנּוּן: וַיֵּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פִּרְעָה
 וַיַּעֲשׂוּ כֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלַח אֶהֱרֹן אֶת־
 מִפְּתָיו לִפְנֵי פִּרְעָה וּלְפָנָי עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנּוּן:
 וַיִּקְרָא גַם־פִּרְעָה לַחֲכָמִים וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעֲשׂוּ
 גַם־הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלַהֲטִיהֶם כֵּן: וַיִּשְׁלִיכוּ
 אִישׁ מִפְּתָיו וַיְהִיו לְתַנּוּנִם וַיִּבְלַע מִפֶּה־אַהֲרֹן
 אֶת־מִפְּתָם: וַיַּחְזֹק לֵב פִּרְעָה וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים
 כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 כְּבֹד לֵב פִּרְעָה מֵאֵן לִשְׁלַח הָעָם: לָךְ אֶל־
 פִּרְעָה בְּפֶקֶד הַנֵּה יֵצֵא הַמַּיִמָּה וּנְצַבְתָּ לְקִרְאתָו
 עַל־שֵׁפֶת הַיָּאֵר וְהַמַּיִמָּה אֲשֶׁר־נִהְפְּדָה לְנַחֵשׁ תִּקַּח
 בְּיָדְךָ: וְאָמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעֲבָרִים
 שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שְׁלַח אֶת־עַמִּי וְעַבְדֵּנִי
 בַמַּדְבָּר וְהִנֵּה לֹא־שָׁמַעְתָּ עַד־כֹּה: כֹּה אָמַר
 יְהוָה בְּזֹאת תִּדְעַע כִּי אֲנִי יְהוָה הַנֵּה אֲנֹכִי מִכָּה |
 בַּמַּיִמָּה אֲשֶׁר־בְּיָדֵי עַל־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ
 לְדָם: וְהִדְּגָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר תָּמוּת וּבֶאֱשׁ הַיָּאֵר
 וְנִלְאוּ מִצְרַיִם לְשֵׁתוֹת מַיִם מִן־הַיָּאֵר: וְס
 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן קַח
 מַטֵּה וְנִטְהֵ־יָדְךָ עַל־מִימֵי מִצְרַיִם עַל־נְהַרְתָּם |
 עַל־יְאֹרֵיהֶם וְעַל־אֲנָמִיהֶם וְעַל כָּל־מִקְוֵה
 מִימֵיהֶם וַיְהִי־דָם וְהָיָה דָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם
 וּבְעַצְמָם וּבְאֲבָנִים: וַיַּעֲשׂוּ־כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
 כַּאֲשֶׁר | צִוָּה יְהוָה וַיָּרֶם בַּמַּטֵּה וַיִּךְ אֶת־הַמַּיִם
 אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לְעֵינֵי פִּרְעָה וּלְעֵינֵי עֲבָדָיו וַיִּהְפְּכוּ
 כָּל־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר לְדָם: וְהִדְּגָה אֲשֶׁר־
 בַּיָּאֵר מֵתָה וַיִּבְאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא־יָכְלוּ מִצְרַיִם
 לְשֵׁתוֹת מַיִם מִן־הַיָּאֵר וַיְהִי תֹדֶם בְּכָל־אֶרֶץ
 מִצְרַיִם: וַיַּעֲשׂוּ־כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלַטְיֵיהֶם
 וַיַּחְזֹק לֵב־פִּרְעָה וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
 יְהוָה: וַיִּפֶן פִּרְעָה וַיֵּבֵא אֶל־בֵּיתוֹ וְלֹא־שָׁתָה לְבֹ
 גַם־לְזָאת: וַיַּחְפְּרוּ כָּל־מִצְרַיִם סִבִּיבַת הַיָּאֵר
 מַיִם לְשֵׁתוֹת כִּי לֹא יָכְלוּ לְשֵׁתוֹת מִמִּימֵי הַיָּאֵר:

וְאַחֲוֹת), וְלִכְּן נֶאֱסָרוּ, כִּי גִלּוּי אִוֹרוֹת נַעֲלִים אֵלּוּ בְּעוֹלָם עֲלוּל
 לְגֵרִם גִּזְק, וְכַדְגָּמַת הַמַּבִּיט בְּשִׁמְשׁ לֹלֵא מִגֵּן (וְהָאֶסוּר הוּא
 לְכֹלֵם לְשׁוּה, "תּוֹרָה אַחַת יְהִיָּה לְכֶם"). אִךְ לְפָנָי מִתֵּן תּוֹרָה,
 לְפָנָי שְׁנֶאֱסָרוּ יְחוּדִים אֵלּוּ, אִין בְּהֶם פָּגַם לְמִי שְׁמַסְגֵּל לְקַבֵּל
 אִוֹרוֹת נַעֲלִים אֵלּוּ; וְאֶדְרָבָה, זֹהִי מַעֲלָה עֲבוּרוֹ.

שלישי וַיִּדְבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה
 דִּבֶּר אֶל־פִּרְעָה מַלְךְ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי
 דִּבֶּר אֵלֶיךָ: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפָנָי יְהוָה הֵן אֲנִי
 עַרְל שְׁפָתַיִם וְאֵיךְ יִשְׁמַע אֵלָי פִּרְעָה: פ
 ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵאֵה נִתְתִּיד אֱלֹהִים
 לְפִרְעָה וְאַהֲרֹן אַחִיד יְהִיָּה נְבִיאֲךָ: ז אַתָּה תְּדַבֵּר
 אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוְךָ וְאַהֲרֹן אַחִיד יְדַבֵּר אֶל־
 פִּרְעָה וְשִׁלַּח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ: וְאֲנִי
 אֶקְשֶׁה אֶת־לֵב פִּרְעָה וְהִרְפִּיתִי אֶת־אֲתָתִי וְאֶת־
 מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וְלֹא־יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פִּרְעָה
 וְנִתְתִי אֶת־יָדֵי בְּמִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־צִבְאָתִי
 אֶת־עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשַׁפְטִים
 גְּדֹלִים: וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּנִטְתִי
 אֶת־יָדֵי עַל־מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 מִתּוֹכָם: וַיַּעֲשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֲתָם כֵּן עָשׂוּ: וּמוֹשֶׁה בֵּן־שִׁמְשׁוֹן שָׁנָה בְּדַבְּרָם אֶל־פִּרְעָה: פ

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת 17 עֵנׁוּ 35)

וַיֹּאמֶר אֶקְשֶׁה (ז, א)

וְתַפְּרִי אֶת גְּבוּרֹתֵי (רש"י)

יֵשׁ לְשִׂאל, הָרִי הַמְּכּוֹת בָּאוּ לְהַעֲנִישׁ אֶת הַמִּצְרַיִם ("וְגַם
 אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנֹכִי"). וְכֵן כְּדִי שֶׁיִּדְעוּ שֶׁיֵּשׁ
 אֱלֹקִים; וּמִדּוּעַ אֹמֵר שֶׁבָּאוּ גַם לְלַמַּד אֶת יִשְׂרָאֵל. וְיֵשׁ לוֹמַר,
 דְּהִנֵּה הַעוֹלָם נִבְרָא בְּשִׁבִיל הַתּוֹרָה וּבְשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל, וּמוֹכֵן
 אֶפּוֹא, שֶׁכָּל מִקְרָע וּמִקְרָע הוּא בְּפָנִימִיּוֹת "בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל".
 וְאִף כָּאֵן: הַמַּטְרָה הַעֲקָרִית שֶׁל הַמְּכּוֹת אֲמַנֵּם הִיָּתָה בִּיחַס
 לְמִצְרַיִם, אֲבָל בְּהַכְרַח שֶׁיֵּשׁ בְּהֵן מַטְרָה נּוֹסֶפֶת בִּיחַס לְבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל.

רביעי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:
 כִּי יְדַבֵּר אֲלֵכֶם פִּרְעָה לֵאמֹר תִּנּוּ לְכֶם מוֹפְתֵי
 וְאָמַרְתָּ אֶל־אַהֲרֹן קַח אֶת־מַטֵּה וְהִשְׁלַח לְפָנָי־

מֵעַם פְּרַעַה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עַל־דְּבַר
הַצְּפַרְדֵּים אֲשֶׁר־שָׁם לְפָרַעַה: ^ט וַיַּעַשׂ יְהוָה
כַּדְּבַר מֹשֶׁה וַיָּמְתוּ הַצְּפַרְדֵּים מִן־חֲבַתַּיִם מִן־
הַחֲצֵרֹת וּמִן־הַשְּׂדֵדֹת: ^י וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמֹרִם
חֲמֹרִם וַתִּבְאֵשׁ הָאָרֶץ: ^{יא} וַיֵּרָא פְּרַעַה כִּי הִיתָה
הַרְוּחָה וְהַכֶּבֶד אֶת־לְבָו וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה: ^{יב} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר
אֶל־אַהֲרֹן נִטָּה אֶת־מַטְּךָ וְהָדָד אֶת־עַפְרָת הָאָרֶץ
וְהָיָה לְכֹנֶם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם: ^{יג} וַיַּעֲשׂוּ־כֵן וַיִּמָּט
אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ כַּמִּטְהָלוֹ וַיִּדָּד אֶת־עַפְרָת הָאָרֶץ וַתְּהִי
הַכֹּנֶם בְּאָדָם וּבְבַהֲמָה כְּלִעַפְרָת הָאָרֶץ הָיָה כֹּנֶם
בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם: ^{יד} וַיַּעֲשׂוּ־כֵן הַחֲרָטְמִים
בְּלִטְיָהֶם לְהוֹצִיא אֶת־הַכֹּנֶם וְלֹא יָכְלוּ וַתְּהִי
הַכֹּנֶם בְּאָדָם וּבְבַהֲמָה: ^{טו} וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטְמִים אֶל־
פְּרַעַה אֲצַפֵּעַ אֱלֹהִים הוּא וַיַּחֲזֹק לִב־פְּרַעַה
וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: ^{טז} וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲשִׁבֶם הַשֶּׁבַע בְּפִקְרָה וְהִתִּיצַב לִפְנֵי
פְּרַעַה הִנֵּה יוֹצֵא הַמִּימָה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר
יְהוָה שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבְדֵנִי: ^{יז} כִּי אִם־אֵינְךָ מְשַׁלַּח
אֶת־עַמִּי הַנְּגִי מִשְׁלִיחַ כֶּף וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמֻדָּךָ
וּבְבַתִּיךָ אֶת־הָעֶרֶב וּמָלְאוּ בְתֵי מִצְרַיִם אֶת־
הָעֶרֶב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הֵם עֲלֶיהָ: ^{יח} וְהַפְּלִיתִי
בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־אֶרֶץ גִּזְשָׁן אֲשֶׁר עָמַד עֲלֶיהָ
לְבַלְתִּי הַיּוֹת־שָׁם עֶרֶב לְמַעַן תִּדְעַע כִּי אֲנִי יְהוָה

בְּקִרְבֵי הָאָרֶץ: ^{יח}

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 317)

כִּי אֲנִי ה' בְּקִרְבֵי הָאָרֶץ (ח, יח)

לפְּעָמִים פּוֹגְשִׁים יְהוּדֵי שְׁבָגְלוּי וּבְחִיצוֹנִיּוֹת הוּא יְרוּד
בְּתַכְלִית, "בְּקִרְבֵי הָאָרֶץ". מְלַמְּדֵנוּ שֶׁם פְּרָשְׁתָנוּ, 'וְאָרָא',
הַכוּלָל אֶת כָּל עֲנִינֵי הַפְּרָשָׁה: לֹא זֶה בְּלִבְד שְׁנֵתָן לְקִרְבוֹ
לְתוֹרָה, וְאֵף לְפָנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, אֲלָא אֶפְשָׁר לְפַעַל שִׁיחָה
אֲצִלוּ בְּחִינַת רְאִיָּה, כְּאֵלּוּ רוּאָה אֶת עֲנִינֵי הַתּוֹרָה בְּעֵינֵי
מִשְׁ.

שְׁשִׁי וְשִׁמְתִי פְּדַת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמְּךָ לְמַחֵר יְהִי

וַיִּמְלֹא שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵי הַפּוֹת־יְהוָה
אֶת־הַיָּאֵר: ^פ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֹּה אָמַר
פְּרַעַה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת־
עַמִּי וַיַּעֲבְדֵנִי: ^ס וְאִם־מֵאֵן אִתָּה לְשַׁלַּח הִנֵּה
אֲנֹכִי נֹגֵף אֶת־כָּל־גְּבוּלְךָ בַּצְּפַרְדֵּים: ^{סא} וְשָׂרָץ
הַיָּאֵר צְפַרְדֵּים וְעָלוּ וּבָאוּ בְּבֵיתְךָ וּבַחֲדָר
מִשְׁכַּבְּךָ וְעַל־מִטְתְּךָ וּבְבֵית עַבְדְּךָ וּבַעֲמֻדָּךָ
וּבַתְּנוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאֲרוֹתֶיךָ: ^{סב} וּבָכָה וּבַעֲמֻדָּךָ וּבְכָל־
עַבְדְּךָ יַעֲלוּ הַצְּפַרְדֵּים: ^{סג} וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן נִטָּה אֶת־יָדְךָ כַּמִּטְהָד
עַל־הַנְּהַרֹת עַל־הַיָּאֵרִים וְעַל־הָאֲנָמִים וְהָעַל
אֶת־הַצְּפַרְדֵּים עַל־אֶרֶץ מִצְרָיִם: ^{סד} וַיִּמָּט אַהֲרֹן
אֶת־יָדוֹ עַל מִימֵי מִצְרָיִם וְהָעַל הַצְּפַרְדֵּעַ וַתִּכָּסֶם
אֶת־אֶרֶץ מִצְרָיִם: ^{סה} וַיַּעֲשׂוּ־כֵן הַחֲרָטְמִים
בְּלִטְיָהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת־הַצְּפַרְדֵּים עַל־אֶרֶץ
מִצְרָיִם: ^{סו} וַיִּקְרָא פְּרַעַה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר
הַעֲתִירוּ אֶל־יְהוָה וַיִּסַּר הַצְּפַרְדֵּים מִמֶּנִּי וּמֵעַמִּי
וְאֲשַׁלַּח אֶת־הָעַם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה: ^{סז} וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה לְפְרַעַה הַתְּפָאֵר עָלַי לְמַתִּי | אֶעֱתִיר לָךְ
וְלַעֲבָדֶיךָ וְלַעֲמֻדָּךְ לְהַכְרִית הַצְּפַרְדֵּים מִמֶּךָ
וּמִבְּתִיךָ רַק בַּיָּאֵר תִּשְׁאֲרָנָה: ^{סח} וַיֹּאמֶר לְמַחֵר
וַיֹּאמֶר כַּדְּבַרְךָ לְמַעַן תִּדְעַע כִּי־אֲנִי בַיהוָה
אֱלֹהֵינוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 56)

ויבִלַע מִטָּה אַהֲרֹן (ז, יב)

מֵאֲחֵר שְׁחֹזר וְנַעֲשֶׂה מִטָּה (רש"י)

כְּאֲשֶׁר יְהוּדֵי עוֹסֵק בְּהַשְׁפָּעָה עַל יְהוּדֵי אַחֵר, יֵשׁ לְפַעְמִים
מִצָּב שְׂבוּ עָלָיו 'לְשֹׁבֵר' וּלְבִטֵּל אֶת הַזּוּלָת, עַד כִּדֵי 'בְּלִיעָה'
- הַעֲלָמָה מַחֲלָטָת שֶׁל מִצִּיאוֹתוֹ. אֵף פְּעֻלָּה זֹה דוֹרְשֵׁת שְׁנֵי
תְּנָאִים. א. מִטָּה אַהֲרֹן - מִשְׁמַשְׁמֵשׁ בְּדֶרֶךְ זֶה תִּזְבַּח לְהִיּוֹת
חֲדוּר כָּל בְּלוּ בְּאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל, כְּאַהֲרֹן הַכֹּהֵן. ב. מֵאֲחֵר שְׁחֹזֵר
וְנַעֲשֶׂה מִטָּה - יֵשׁ לְעִשׂוֹת זֹאת מִתּוֹךְ אַפּוּק, כְּמִטָּה דוּמָם,
וְלֹא מִתּוֹךְ כַּעַס וְהַתְּרַגְּשׁוֹת.

חֲמִישִׁי ז' וְסָרוּ הַצְּפַרְדֵּים מִמֶּךָ וּמִבְּתִיךָ וּמֵעַבְדֶיךָ
וּמֵעַמְּךָ רַק בַּיָּאֵר תִּשְׁאֲרָנָה: ^{סח} וַיֹּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן

הַאֵת הַזֶּה: ^א וַיַּעַשׂ יְהוָה כִּן וַיָּבֵא עָרֹב כְּבֹד
 בֵּיתָה פְּרַעָה וּבֵית עַבְדָּיו וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם
 תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעָרֹב: ^ב וַיִּקְרָא פְּרַעָה
 אֶל־מֹשֶׁה וְלֵאמֹר לָכוּ וּבַחֲוֹ לֵאלֹהֵיכֶם
 בְּאֶרֶץ: ^ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כִּן בִּי
 תִּנְעַבְתָּ מִצְרַיִם נִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח
 אֶת־תִּנְעַבְתָּ מִצְרַיִם לַעֲנִיָּהֶם וְלֹא יִסְקָלְנוּ:
^ד דַּרְךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים גִּלְדָּךְ בַּמִּדְבָּר וּבַחֲנוּ לַיהוָה
 אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר יֹאמֶר אֱלֹהֵינוּ: ^ה וַיֹּאמֶר פְּרַעָה
 אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וּבַחֲתָם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 בַּמִּדְבָּר רַק הִרְחַק לֹא־תִרְחִיקוּ לְלַבַּת הַעֲתִירוּ
 בַּעֲדִי: ^ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ
 וְהַעֲתַרְתִּי אֶל־יְהוָה וְסָר הָעָרֹב מִפְּרַעָה מֵעַבְדָּיו
 וּמֵעַמּוֹ מִחַר רַק אֶל־יִסֹּף פְּרַעָה הַתֵּל לְבַלְתִּי
 שַׁלַּח אֶת־הָעָם לִזְבַּח לַיהוָה: ^ז וַיֹּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם
 פְּרַעָה וַיַּעֲתֶר אֶל־יְהוָה: ^ח וַיַּעַשׂ יְהוָה כַּדְּבַר
 מֹשֶׁה וַיִּסָּר הָעָרֹב מִפְּרַעָה מֵעַבְדָּיו וּמֵעַמּוֹ לֹא
 נִשְׁאַר אֶחָד: ^ט וַיִּכְבַּד פְּרַעָה אֶת־לְבוֹ גַם בַּפֶּעַם
 הַזֹּאת וְלֹא שַׁלַּח אֶת־הָעָם: ^י וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרַעָה וּדְבַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר
 יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים שַׁלַּח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי:
^{יא} כִּי אִם־מֵאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדֶךָ מַחְזִיק בָּם:
^{יב} הִנֵּה יַד־יְהוָה הַזֹּהֶה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה
 בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמָלִים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דָּבַר
 כְּבֹד מְאֹד: ^{יג} וְהַפְּלָה יְהוָה בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין
 מִקְנֵה מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבַר:
^{יד} וַיִּשָּׂם יְהוָה מוֹעֵד לֵאמֹר מִחַר יַעֲשֶׂה יְהוָה
 הַדָּבָר הַזֶּה בְּאֶרֶץ: ^{טו} וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה
 מִמִּחְרָת וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם וּמִמִּקְנֵה בְנֵי־
 יִשְׂרָאֵל לֹא־מָת אֶחָד: ^{טז} וַיִּשְׁלַח פְּרַעָה וְהִנֵּה
 לֹא־מָת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיִּכְבַּד לֵב
 פְּרַעָה וְלֹא שַׁלַּח אֶת־הָעָם: ^{יז} וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן קָחוּ לָכֶם מְלֵא חַפְנֵיכֶם

פִּיחַ כִּבְשָׁן וְזָרְקוּ מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה לַעֲנִי פְּרַעָה:
^{יח} וְהָיָה לְאַבְקָה עַל פְּלִי־אֶרֶץ מִצְרַיִם וְהָיָה
 עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה לְשַׁחֵן פָּרַח אֲבַעְבַּעַת
 בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: ^{יט} וַיִּקְחוּ אֶת־פִּיחַ הַכִּבְשָׁן
 וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי פְּרַעָה וַיִּזְרַק אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה
 וַיְהִי שַׁחֵן אֲבַעְבַּעַת פָּרַח בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:
^כ וְלֹא־יָכְלוּ הַחֲרָטְמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי
 הַשַּׁחֵן כִּי־הָיָה הַשַּׁחֵן בַּחֲרָטְמָם וּבְכָל־מִצְרַיִם:
^{כא} וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעָה וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים
 כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: ^{כב} וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה הִשָּׁבֵם בַּבָּקָר וְהַתִּיּוֹצֵב לִפְנֵי פְּרַעָה
 וְאִמְרַתְּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים
 שַׁלַּח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי: ^{כג} כִּי אֶפְּעַם הַזֹּאת
 אֲנִי שַׁלַּח אֶת־כָּל־מִגְּפָתִי אֶל־לְבָבְךָ וּבַעֲבֹדְךָ
 וּבַעֲמֹדְךָ בַּעֲבוּר תִּדְעֵה כִּי אֵין כְּמִנִּי בְּכָל־הָאָרֶץ:
^{כד} כִּי עַתָּה שַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי וְאֵךְ אֹתְךָ וְאֶת־
 עַמְּךָ בַּדָּבָר וּתִפְחַד מִן־הָאָרֶץ: ^{כה} וְאוֹלָם בַּעֲבוּר
 זֹאת הַעֲמֹדְתִּיךָ בַּעֲבוּר הָרֵאִתְךָ אֶת־כַּחֲוֹ וְלִמְעַן
 סַפֵּר שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כב עמ' 44)

ויכבד לב פרעה (ט, יז)

לפַעַמִּים מִגֵּרָה הָאָדָם אֶת יָצָר הָרַע יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁהֵצִיר
 וְרָצָה מִצַּד עֲצָמוֹ. אֲפִילוֹ הַשִּׁכָּל שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית אוֹמֵר
 שְׂהוּא עוֹשֶׂה שְׂטוֹת וּמְדִיק לַעֲצָמוֹ, אָבֵל מִצַּד הַכַּבֻּדוֹת שֶׁל
 הַפְּרַעָה שֶׁבִּלְבוֹ הוּא מִגֵּרָה אֶת יָצָר הָרַע גַּם כַּאֲשֶׁר הֵצִיר
 מִצַּד עֲצָמוֹ אֵינוֹ חַפֵּץ בְּכָף. וּכְפִי שְׂאֵנוֹ רוֹאִים, שֶׁלַּפַּעַמִּים
 אָדָם אֵינוֹ עוֹמֵד בְּנִסְיָוֹן וְהוּא מְמַלֵּא אֶת תְּאֻנָּתוֹ, וְלֹא־חַר מִפֵּן
 יֵשׁ לוֹ רִגְשׁ שֶׁל הַכֶּף שְׂבִיעוֹת רְצוֹן, כִּיֹּן שֶׁאֲפִלוֹ הֵצִיר אֵינוֹ
 מִרְצָה מִכֶּף שֶׁשָּׁמְעוֹ אֵלָיו.

שְׂבִיעֵי ^י עוֹדֶךָ מִסְתּוֹלָל בְּעַמִּי לְבַלְתִּי שַׁלַּחֶם:
^{יא} הַנְּנִי מִמְטִיר לַעֲת מִחַר כְּבֹד כְּבֹד מְאֹד אֲשֶׁר
 לֹא־הָיָה כְּמוֹהוֹ בְּמִצְרַיִם לְמִן־הַיּוֹם הַזֶּה וְעַד־
 עַתָּה: ^{יב} וְעַתָּה שַׁלַּח הַעֲוֹ אֶת־מִקְנֶךָ וְאֶת כָּל־
 אֲשֶׁר לָךְ בַּשָּׂדֶה כָּל־הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־
 יוֹצֵא בַשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֵף הַבֵּיתָה וַיִּרַד עֲלֵהֶם

⊕ וַיֵּרָא פְּרַעֲהַ פְּיִיחֵדֶל הַמֶּטֶר וְהַבְּרָד וְהַקֶּלֶת
וַיִּסַּף לַחֲטֹאֵ וַיִּכְפַּד לְבֹו הוּא וְעַבְדָּיו: ⊕ וַיַּחְזֹק
לֵב פְּרַעֲהַ וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פֶּאֶשֶׁר
דַּבֵּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת כו עמ' 10)

ואש מתלקחת פתוך הברד (ט, כד)

ברד – רומז לאדם שהוא קר בתכלית כלפי הזולת ואין
השני נוגע לו כלל. אש מתלקחת פתוך הברד – סבת קרירות
זו ופנימיותה היא, היותו חס בתכלית כלפי עצמו. האש של
אהבת עצמו גורם לו להיות שקוע בעצמו עד שאין לו מקום
לזולת.

חצי קדיש

וַתִּגְדַּל וַתִּקְדַּשׁ שְׁמָהּ רַבָּא. אַמֵּן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא כְרַעוּתָהּ
וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוּרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מִשִּׁיחָהּ.
אַמֵּן בְּחַיִּיכוּן וּבְיוֹמֵיכוּן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעַגְלָא
וּבְזֶמַן קָרִיב וְאַמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא.
עֲלַמַיָּא. יַחְבְּרֵ: יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא.
יַחְבְּרֵ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר,
וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלַּל, שְׁמָה דְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אַמֵּן לְעָלָא מִן
כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְאַמִּירָן
בְּעֶלְמָא, וְאַמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן

מפסיר ⊕ וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרַעֲהַ אֶת־הָעִיר וַיִּפְרֹשׁ
פָּפוּו אֶל־יְהוָה וַיַּחְדְּלוּ הַקֶּלֶת וְהַבְּרָד וּמֶטֶר
לֹא־נִתְּןָ אֲרָצָה: ⊕ וַיֵּרָא פְּרַעֲהַ פְּיִיחֵדֶל הַמֶּטֶר
וְהַבְּרָד וְהַקֶּלֶת וַיִּסַּף לַחֲטֹאֵ וַיִּכְפַּד לְבֹו הוּא
וְעַבְדָּיו: ⊕ וַיַּחְזֹק לֵב פְּרַעֲהַ וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל פֶּאֶשֶׁר דַּבֵּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: פפפ

קב"א פסוקים, גיבורים ל סימן, יעיא"ל סימן.

הַבְּרָד וּמָתוּ: ⊕ הִירָא אֶת־דְּבַר יְהוָה מֵעַבְדֵי
פְּרַעֲהַ הַנִּים אֶת־עַבְדָּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ אֶל־
הַבָּתִּים: ⊕ וְאֶשֶׁר לֹא־שָׁם לְבֹו אֶל־דְּבַר יְהוָה
וַיַּעֲזֹב אֶת־עַבְדָּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַשָּׂדֶה: פ
⊕ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נְטֵה אֶת־יָדְךָ עַל־
הַשָּׁמַיִם וַיְהִי כַּרְדּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם
וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל פְּלִעֵשֶׁב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם: ⊕ וַיֹּט מֹשֶׁה אֶת־מַטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם
וַיְהִי נָתַן קָלַת וּבְרָד וַתִּהְלַךְ־אֵשׁ אֲרָצָה וַיִּמְטֵר
יְהוָה בְּרַד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: ⊕ וַיְהִי בְרָד וְאֵשׁ
מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבְּרָד כַּכּוּד מֵאֵד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה
כְּמֹהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֵז הָיְתָה לְגוֹי: ⊕ וַיִּדַּךְ
הַבְּרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת פְּלִעֵשֶׁב הַשָּׂדֶה
מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת פְּלִעֵשֶׁב הַשָּׂדֶה הִכָּה
הַבְּרָד וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שָׁבַר: ⊕ רַק בְּאֶרֶץ
גֹּשֶׁן אֲשֶׁר־שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בְּרָד:
⊕ וַיִּשְׁלַח פְּרַעֲהַ וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים חֲטֹאתִי הִפַּעַם יְהוָה הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי
הַרְשָׁעִים: ⊕ הַעֲתִירוּ אֶל־יְהוָה וְרַב מִהֵיֵת קָלַת
אֱלֹהִים וּבְרָד וְאֶשְׁלַחָה אֶתְכֶם וְלֹא תִסְפּוּן
לְעַמּוּד: ⊕ וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה בְּצִאתִי אֶת־הָעִיר
אֶפְרָשׁ אֶת־כַּפֵּי אֶל־יְהוָה הַקֶּלֶת יַחְדְּלוּן וְהַבְּרָד
לֹא יִהְיֶה־עוֹד לְמַעַן תִּדַּע כִּי לִיְהוָה הָאֶרֶץ:
⊕ וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יִדְעֵתִי כִּי טָרַם תִּירְאוּן מִפְּנֵי
יְהוָה אֱלֹהִים: ⊕ וְהַפְּשַׁתָּה וְהַשְׁעֵרָה נִפְתָּה כִּי
הַשְׁעֵרָה אָבִיב וְהַפְּשַׁתָּה גִבְעַל: ⊕ וְהַחֲטָה
וְהַכְּסַמְתָּ לֹא נָפוּ כִּי אֶפְלַת הִנֵּה: ⊕ וַיֵּצֵא מֹשֶׁה
מֵעַם פְּרַעֲהַ אֶת־הָעִיר וַיִּפְרֹשׁ פָּפוּו אֶל־יְהוָה
וַיַּחְדְּלוּ הַקֶּלֶת וְהַבְּרָד וּמֶטֶר לֹא־נִתְּןָ אֲרָצָה:

קנה

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. *מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עַץ־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיַמֶּינָהּ, בְּשִׂמְאֹלָה עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יְיָ חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וַיְגַדֵּיל תּוֹרָה וַיֹּאדְדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוף. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצְדָק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים

ע"פ שי למורא

כה) וְנִקְדַּשְׁתִּי בָּם, אֵתִּיהּ מְקַדֵּשׁ עַל יְדֵיהֶם, בְּאוֹתוֹת וּמוֹפְתִים שְׂאֵעֲשֶׂה אִי. כו) הַשְּׂאֵמִים אוֹתָם, הַבּוֹקִים אוֹתָם. א) בְּשָׁנָה הָעֵשְׂרִית, לְמַלְכוּת צְדָקָהּוּ. בְּעֵשְׂרִי, בְּחֹדֶשׁ הָעֵשְׂרִי (מבט). ג) הַתְּנִינִים, כְּמוֹ הַתְּנִין. וְלִפִּי שֶׁכֵּל גְּדֻלַּת מִצְרַיִם וְכָל חֲשֵׁבֶשׁ שָׂבָה הוּא עַל יְדֵי יֹאדְדִי נִלוּם, לְפִיכֵךְ הִמְשִׁיל אֶת מַלְכָּה לְתַנּוּן, וְאֵת עַמָּה לְדַגַּת יָאֹר. לִי יֹאדְדִי, תִּיאֹר הוּא לִי לְחֻשְׁקוֹת אֶת שְׂדוֹתַי, וְאֵין לִי צְדָקָהּ בְּמִטְרַת הַשָּׁמַיִם. וְאֵנִי עֲשִׂיתִנִּי, אֵנִי גְּדֻלַּתִּי וְרוֹמְמַתִּי אֶת עַצְמִי, בְּחֻקְמִתִּי וּבְכַעַל יְדִי. ד) תַּחִּים, חֲבוֹת שְׂעָרִים בְּהֵן

הפטרה לפרשת וארא לקריאה בציבור ולשמו"ת

ביחזקאל פרק כה

כח כה כה־אמר אֲדַנִּי יְהוָה בְּקִבְצֵי | אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר נִפְצוּ בָּם וְנִקְדַּשְׁתִּי בָּם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם וַיֵּשְׁבוּ עַל־אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדֵי לְיַעֲקֹב: כו וַיֵּשְׁבוּ עָלֶיהָ לְבַטָּח וּבְנוּ בָתִּים וְנִמְעָנוּ כְרָמִים וַיֵּשְׁבוּ לְבַטָּח בַּעֲשׂוֹתֵי שְׁפָטִים בְּכָל הַשָּׂאֵמִים אַתֶּם מִסְבִּיבוֹתֶם וַיִּדְעוּ פִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: כט א בְּשָׁנָה הָעֵשְׂרִית בַּעֲשִׂרֵי בְשָׁנִים עֵשֶׂר לְחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: נִבְּן־אֲדָם שֵׁים פְּנוּךְ עַל־פְּרַעְיָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהִנְבֵּא עָלָיו וְעַל־מִצְרַיִם כָּלָה: ג דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ כה־אמר | אֲדַנִּי יְהוָה הִנְנִי עָלֶיךָ פְּרַעְיָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם הַתְּנִינִים הַגְּדוֹל הַרְבִּץ בְּתוֹךְ יֹאדְדִי אֲשֶׁר אָמַר לִי יֹאדְדִי וְאֵנִי עֲשִׂיתִנִּי: ד וְנָתַתִּי חַחִים בְּלַחְיֶיךָ וְהִדְבַקְתִּי דַגַּת־יֹאדְדֶיךָ

את הדגים, על ידי זה שהן נתקעות בלתי תדג בנסותו לבלע את המזון ששמים בהן. והדפיקתי דגת יאריד וגו', כלומר, אתן בלב כל גבוריך לצאת עמך למלחמה, ויפלו כלם. (ה) ונטשתיך המדברה, אפור אותך במדבר. וכשם שהדגים קשבים לכבישה הם מתים, כך וכלה אותו ואת עמו מן העולם. (ו) משענת קנה, קנה זה שהוא רך ואינו סומך את המשען עליו. (ז) תרוץ, תהיה רצוף. ובקעת להם כל ברת, חדידי השברים של הקנה ידקרו ויבקעו להם את הכתפים. והעמדת להם כל מתנים, כיון שתשבר, וצרכו לחזק את המתנים ולעמוד בעצמם כפי כח מתניהם. (ח) חרב שממה, חרבו של שמואל. ממגדל סוגה, שם מקום הוא בתחלת גבול מצרים. (יא) ולא תשב, ולא תהיה מושבת. (יד) ארץ פתרום, שם מקום במצרים, וכאן הוא בני למצרים. מכרתם, מולדתם. (טז) למכטח מזכיר עון, לכחזון המזכיר עון ישראל כמה שהיו פונים אחרים ולא פתחו בה. (יז) בעשרים ושבע שנה, למלכות נבוכדראצר (כד פתח ב' סדר עולם). בראשון באחד לחדש, באחד בניסן. (יח) עבודה גדולה אל צר, שצויתי שהוא יקבל את צר. כל ראש מקרח וכל ברת מרוטה, מטרח משא האבנים והקורות, ששאו על ראשיהם ועל כתפיהם. על העבודה אשר עבד עליה, כלומר, לא מצאו שם שלל ששיוו הניע לערד שוי העבודה של חילו שצרו על העיר. כי קשכש נבוכדראצר את צר בא תם על העיר ושטף את כל השלל, כי גזר עליה ששטף תם את אנשיה ואת רכושיה. (כ) אשר

בקשקשתיך והעליתיך מתוך יאריד ואת כל־דגת יאריד בקשקשתיך תדבק: ה ונטשתיך המדברה אותך ואת כל־דגת יאריד על־פני השדה תפול לא תאסף ולא תקבץ לחית הארץ ולעוף השמים נתתיך לאכלה: וידעו כל־ישבי מצרים כי אני יהוה יען היותם משענת קנה לבית ישראל: ובתפושם בך בכף תרוץ ובקעת להם כל־בתך ובהשענם עליך תשבר והעמדת להם כל־מתנים: ה לכן פה אמר אדני יהוה הנני מביא עליך חרב והכרתי ממך אדם ובהמה: ט והיתה ארץ־מצרים לשממה וחרבה וידעו כי־אני יהוה יען אמר יאר לי ואני עשיתי: י לכן הנני אליך ואלי־יאריד ונתתי את־ארץ מצרים לחרבות חרב שממה ממוגדל סוגה ועד־גבול פוש: יא לא תעבר־בה רגל אדם ורגל בהמה לא תעבר־בה ולא תשב ארבעים שנה: יב ונתתי את־ארץ מצרים שממה בתוך |

ארצות גשמות ועריה בתוך ערים מחרבות תהיין שממה ארבעים שנה והפצתי את־מצרים בגוים וזריתים בארצות: יג כי פה אמר אדני יהוה מקץ ארבעים שנה אקבץ את־מצרים מן־העמים אשר־נפצו שמה: יד ושבתִי את־שבות מצרים והשבתִי אתם ארץ פתרום על־ארץ מכורתם והיו שם ממלכה שפלה: טו מן־הפמלכות תהיה שפלה ולא־תתנשא עוד על־הגוים והמעטתים לבלתי רדות בגוים: טז ולא יהיה־עוד לבית ישראל למכטח מזכיר עון בפנותם אחריהם וידעו כי אני אדני יהוה: יז והיו בעשרים ושבע שנה בראשון באחד לחדש היה דברי־יהוה אלי לאמר: יח בן־אדם נבוכדראצר מלך־כבדל העבד את־חילו עבדה גדולה אל־צר כל־ראש מקרח וכל־בתך מרוטה ושכר לא־היה לו ולחילו מצר על־העבדה אשר־עבד עליה: יט לכן פה אמר אדני יהוה הנני נתן לנבוכדראצר מלך־כבדל את־ארץ מצרים ונשא המנה ושלל שללה וכוון בזה והיתה שכר לחילו: כ פעלתו אשר־עבד בזה נתתי לו את־ארץ מצרים אשר עשו לי נאם אדני יהוה:

כא ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל ולך אתן
פתחון פה בתוכם וידעו פראני יהוה:

עשו לי, שעשו מצרים רעה במשענתם שהבטיחו את
עורתם לישראל. כא) ביום ההוא, כמו, בזמן ההוא.
אצמיח קרן לבית ישראל, אצמיח קרן ממשלה לבית
ישראל, וזה בא על ידי נצחון פורש מלך פרס על מלכות
בבל, והוא נתן לישראל לחור לארץ הקדש ולהתחיל לבנות את בית המקדש. ולך אתן פתחון פה, לך יחזקאל יהא פתחון פה להוכיחם, כי בלם ישמעו לך,
בראותם שניבאתך מתקומת. כי אני ה', נאמן במאמרי.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,
האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק:
נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברייך, ודבר אחד מדברייך אחר לא
ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל
דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה
בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהינו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחה,
במהרה יבוא ויגל לפנינו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה גרו לעולם ועד:
ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
אתה יי, מקדש השבת:

המולד: יום רביעי שעה 1 בצצהריים 42 דקות 61 תלקים.

ראש חדש שבט, ביום החמישי הבא עלינו לטובה.

אגרות קודש

[כי טבת, תשט"ו]

במענה על מכתבו... אודות חיפוש שידוך מתאים בשבילו, מובן שבוה צריך לעבוד במרץ
הדרוש, וכמרו"ל כמו שמחזר אחרי אבדתו,

ויה"ר שיקוים בו בקרוב, וברכך ה"א בכל אשר תעשה. ויברכו השי"ת, ובקרוב יסתדר בטוב
לפניו בגשמיות וברוחניות גם יחד.

לוח זמנים לשבוע פרשת וארא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								אדמוה"ז		מג"א				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
17:26	16:26	17:15	17:11	16:46	16:43	10:01	9:58	9:08	9:06	8:32	8:29	6:38	6:36	באר שבע (ח)
17:22	16:11	17:11	17:07	16:42	16:38	10:02	9:59	9:10	9:07	8:32	8:30	6:41	6:39	חיפה (ח)
17:23	16:08	17:12	17:09	16:49	16:45	10:00	9:57	9:07	9:05	8:31	8:28	6:38	6:36	ירושלים (ח)
17:24	16:24	17:13	17:10	16:45	16:41	10:02	9:59	9:10	9:07	8:33	8:30	6:41	6:38	תל אביב (ח)
17:01	15:49	16:46	16:42	16:07	16:03	10:32	10:30	9:49	9:46	9:00	8:57	7:45	7:43	אוסטריה, וינה (ח)
21:32	20:26	21:18	21:16	20:45	20:42	10:54	10:51	9:38	9:35	8:50	8:47	5:58	5:55	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:08	15:58	16:54	16:50	16:17	16:13	10:33	10:30	9:48	9:45	9:01	8:58	7:40	7:38	אוקראינה, אודסה (ח)
16:36	15:24	16:21	16:17	15:43	15:38	10:06	10:04	9:22	9:20	8:34	8:31	7:18	7:16	אוקראינה, דונייצק (ח)
16:45	15:33	16:31	16:27	15:52	15:48	10:18	10:15	9:34	9:32	8:45	8:43	7:31	7:29	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
17:06	15:50	16:50	16:46	16:09	16:05	10:46	10:44	10:04	10:01	9:12	9:10	8:05	8:03	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
16:57	15:42	16:42	16:38	16:01	15:57	10:39	10:37	9:57	9:55	9:05	9:03	7:58	7:57	אוקראינה, קייב (ח)
17:37	16:28	17:23	17:20	16:47	16:43	10:58	10:55	10:12	10:09	9:26	9:23	8:03	8:01	איטליה, מילאנו (ח)
18:53	18:01	18:44	18:41	18:20	18:17	10:14	10:11	9:12	9:09	8:41	8:38	6:12	6:09	אקוודור, קיטו (ח)
20:53	19:51	20:40	20:38	20:09	20:07	10:31	10:28	9:17	9:13	8:33	8:29	5:42	5:38	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
22:11	21:02	21:56	21:54	21:20	21:18	11:16	11:13	9:58	9:55	9:05	9:02	6:13	6:10	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
17:35	16:32	17:23	17:19	16:51	16:47	10:34	10:31	9:45	9:42	9:04	9:01	7:25	7:23	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:22	16:17	17:09	17:05	16:36	16:32	10:25	10:22	9:36	9:34	8:54	8:52	7:19	7:17	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:22	16:18	17:09	17:06	16:37	16:33	10:25	10:23	9:37	9:34	8:55	8:52	7:20	7:17	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)
17:54	16:48	17:41	17:37	17:07	17:03	11:03	11:00	10:15	10:13	9:32	9:30	8:01	7:59	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:09	17:12	17:59	17:55	17:31	17:27	10:41	10:38	9:48	9:45	9:12	9:09	7:16	7:13	ארה"ב, האוסטון (ח)
17:32	16:33	17:21	17:17	16:51	16:48	10:15	10:12	9:23	9:20	8:45	8:43	6:56	6:54	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:16	17:20	18:06	18:02	17:39	17:36	10:37	10:34	9:42	9:40	9:08	9:05	7:06	7:04	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:16	16:11	17:03	17:00	16:30	16:26	10:21	10:19	9:33	9:31	8:51	8:48	7:17	7:15	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:14	16:08	17:01	16:57	16:27	16:23	10:21	10:18	9:33	9:30	8:50	8:48	7:18	7:15	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:43	18:49	19:33	19:30	19:07	19:05	10:23	10:20	9:16	9:13	8:42	8:39	6:01	5:58	בוליביה, לה-פס (ח)
17:40	16:23	17:24	17:20	16:42	16:37	11:25	11:22	10:43	10:41	9:50	9:48	8:47	8:45	בלגיה, אנטוורפן (ח)
17:41	16:25	17:25	17:21	16:44	16:39	11:24	11:22	10:43	10:40	9:50	9:48	8:45	8:43	בלגיה, בריסל (ח)
19:34	18:37	19:23	19:20	18:56	18:53	9:52	9:49	8:43	8:39	8:06	8:03	5:21	5:18	ברזיל, סאן פאולו (ח)
19:20	18:24	19:09	19:07	18:42	18:40	9:41	9:38	8:31	8:28	7:55	7:52	5:11	5:07	ברזיל, ריו-דה-ז'ניירו (ח)
16:57	15:42	16:41	16:37	15:58	15:54	10:43	10:41	10:02	10:00	9:09	9:06	8:06	8:04	בריטניה, לונדון (ח)
16:58	15:40	16:42	16:38	15:56	15:52	10:55	10:53	10:16	10:14	9:19	9:17	8:25	8:23	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
16:59	15:40	16:43	16:39	15:59	15:55	10:51	10:49	10:11	10:08	9:16	9:13	8:17	8:16	גרמניה, ברלין (ח)
17:26	16:11	17:11	17:07	16:30	16:26	11:06	11:04	10:24	10:21	9:32	9:30	8:24	8:22	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:41	18:44	19:30	19:28	19:02	19:00	9:51	9:48	8:40	8:37	8:02	7:59	5:15	5:12	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:45	17:51	18:35	18:32	18:10	18:07	10:50	10:47	9:53	9:50	9:21	9:18	7:10	7:08	הודו, מומבאי (ח)
18:42	17:48	18:32	18:29	18:07	18:04	10:46	10:43	9:49	9:46	9:16	9:13	7:05	7:03	הודו, פונה (ח)
16:52	15:41	16:38	16:34	16:00	15:56	10:21	10:18	9:36	9:34	8:48	8:45	7:31	7:29	הונגריה, בודפשט (ח)
17:25	16:21	17:13	17:09	16:39	16:36	10:30	10:27	9:41	9:39	8:59	8:56	7:25	7:22	טורקיה, איסטנבול (ח)
17:57	16:55	17:45	17:41	17:13	17:10	10:51	10:48	10:01	9:59	9:21	9:19	7:40	7:38	יוון, אתונה (ח)
17:14	16:04	17:00	16:56	16:22	16:18	10:41	10:38	9:56	9:54	9:09	9:06	7:50	7:48	מולדובה, קישינב (ח)

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
18:42	17:48	18:32	18:29	18:07	18:03	10:48	10:45	9:51	9:48	9:18	9:15	7:08	7:06	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
21:19	20:02	21:01	20:59	20:21	20:19	9:54	9:51	8:34	8:30	7:30	7:27	4:41	4:37	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)
17:55	16:59	17:45	17:41	17:17	17:14	10:21	10:18	9:27	9:24	8:52	8:49	6:53	6:51	נפאל, קטמנדו (ח)
19:41	18:49	19:32	19:29	19:08	19:05	11:06	11:03	10:03	10:00	9:32	9:29	7:05	7:02	סינגפור, סינגפור (ח)
16:30	15:11	16:14	16:10	15:30	15:26	10:20	10:18	9:40	9:37	8:45	8:42	7:45	7:44	פולין, ורשא (ח)
19:09	18:16	19:00	18:57	18:35	18:32	10:02	9:59	8:56	8:52	8:23	8:20	5:45	5:42	פרו, לימה (ח)
17:54	16:45	17:40	17:36	17:03	16:59	11:15	11:13	10:30	10:27	9:44	9:41	8:21	8:19	צרפת, ליאון (ח)
17:55	16:42	17:40	17:36	17:01	16:57	11:30	11:27	10:46	10:44	9:56	9:54	8:44	8:42	צרפת, פריז (ח)
18:27	17:35	18:18	18:15	17:54	17:51	10:00	9:57	8:58	8:55	8:27	8:24	6:03	6:00	קולומביה, בוגוטה (ח)
17:36	16:29	17:23	17:19	16:48	16:44	10:50	10:47	10:03	10:00	9:19	9:16	7:51	7:48	קנדה, טורונטו (ח)
17:08	15:59	16:54	16:51	16:18	16:14	10:29	10:26	9:43	9:40	8:57	8:54	7:34	7:32	קנדה, מונטריאול (ח)
17:23	16:23	17:12	17:08	16:42	16:38	10:09	10:06	9:18	9:15	8:39	8:37	6:52	6:50	קפריסין, לרנקה (ח)
17:41	16:16	17:23	17:19	16:35	16:31	11:45	11:43	11:07	11:05	10:08	10:05	9:20	9:19	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
17:10	15:44	16:52	16:48	16:03	15:58	11:21	11:18	10:43	10:41	9:42	9:40	9:00	8:58	רוסיה, מוסקבה (ח)
17:30	16:19	17:16	17:12	16:38	16:34	10:58	10:55	10:13	10:11	9:25	9:23	8:07	8:05	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
17:35	16:23	17:20	17:16	16:42	16:38	11:03	11:00	10:18	10:16	9:30	9:28	8:13	8:11	שווייץ, ציריך (ח)
18:34	17:41	18:24	18:21	17:59	17:56	10:26	10:24	9:28	9:25	8:56	8:53	6:40	6:37	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התועודיות תשמ"ח ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצדיקנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל-אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, **יהושע הלוי ואור אבנר הלוי** שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840
Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00405
22/12/2013

P.P.
שולם
1949
תל אביב

